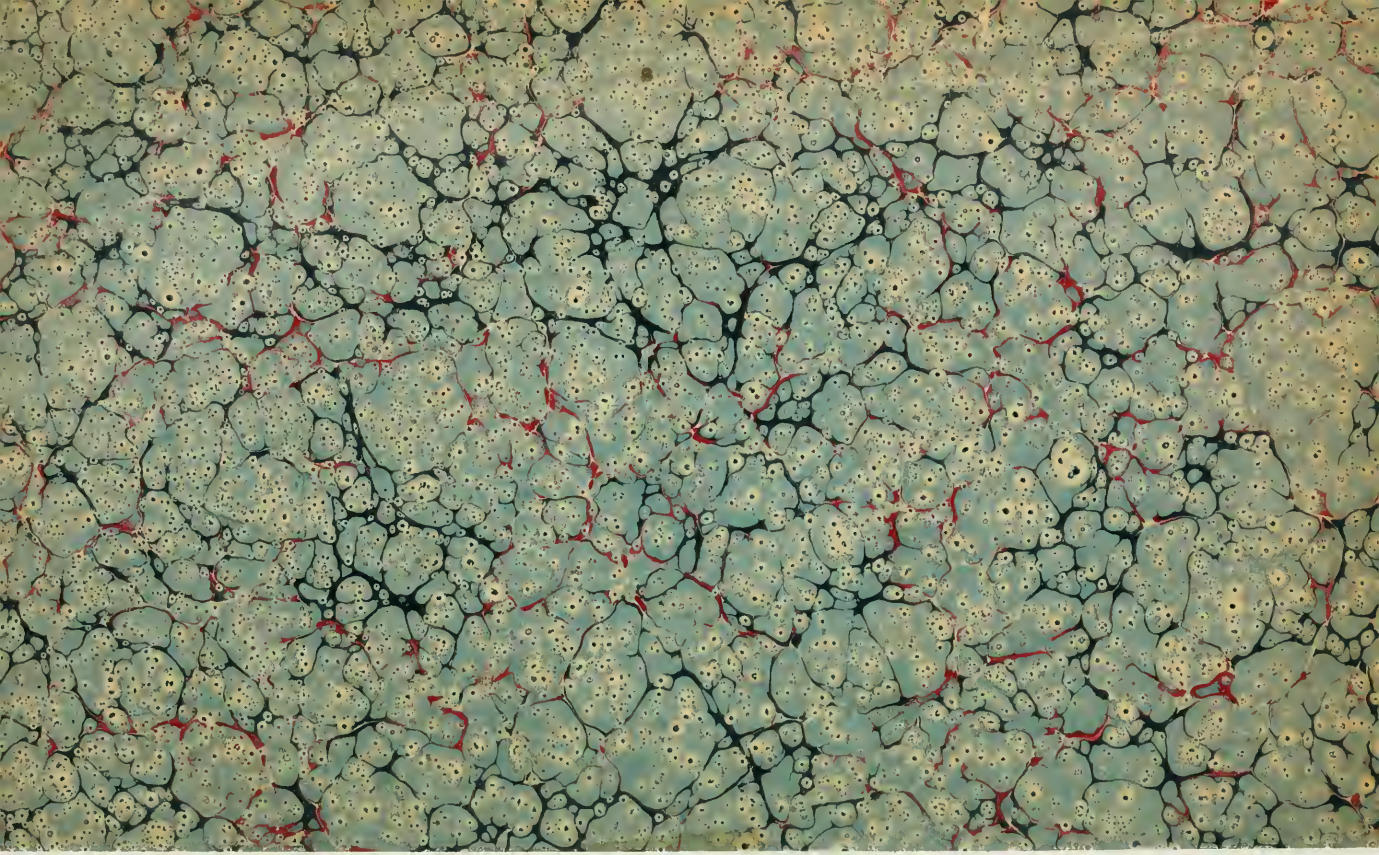

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

DR
440
S37
1897

Şeref, 'Abdurrahman
Tarih-i devlet-i osmaniye

Şeref, 'Abdurrahman
Ref 1645 .Ş4

تاريخ دولت عثمانيه

مكاتب عاليده تدريس اولنمق اوزره ايكى جلد اولمق
ترتيب اولنمشدر

Tarih-i devlet-i Osmaniye.

اثر

عبدالرحمن شرف

مدير مكتب سلطانى

جلد ١ {طبع ثانى}

دولت اسلاميه‌نك صورت تأسس وانبساط وانقسامنى مبين برمدخل ايله سلطنت سنيهٔ عثمانيه‌نك اونبرنجى قرن هجرى اوائلنه قدر اولان وقائعى يعنى تاريخنك نصف اولنى وتأسيسات ونظامات قديمه‌سنه دائر برده تكمله‌يى حاويدر.

اشبو مهر ايله مهرلنه‌مش اولان نسخه‌لره ساخته نظريله باقيله‌جقدر

معارف نظارت جليله‌سنك رخصتيله طبع اولنمشدر

استانبول

(قره‌بت) مطبعه‌سى — باب عالى جاده‌سنده

١٣١٥

SADAKAT KÜTÜPANESİ
Türkmen Zade Mustafa Mehmet
İstanbul Bayazit Hakâklar No. 25-27

LIBRARY
OCT 25 1962
UNIVERSITY OF TORONTO

بسم الله الرحمن الرحيم

DR 414106
DR
445
S37
1897

بعد اداء ماوجب علينا. بيان مقصده شو وجهله ابتدا اولنور :

مكاتب ايچون درس كتابى يازمق مشكلاتى الك زياده تاريخده ظاهر وآشكار اولوب چونكه وقائعك صره سيله ذكر وتعداد ندن عبارت اولان مختصرات بوفنك درس اوله‌رق اوقودلمسندن انتظار اولنان منافعى متضمن اولمديغى حالده تفصيلاته كيرشمك، دخى فائده وامكانك خارجنده‌در. حكيم ذوفنون ابن خلدونك بوفنده آچديغى چيغيركه اليوم اوروپا. لولر نزدنده غايتله مرغوب و مكمل تاريخ اسميله معروفدر وحوادث كونيه وتغيرات شأنيه‌يى تجارب ومشاهدات متتابعه‌دن منبعث بر قانون نظرى‌يه تابع فرض ايده‌رك وقوعاتك يالكز صورت

جریانی نقل و حکایه ایله اکتفا ایتمیوب اسباب و نتائجی دخی تحری و استقصا واحوال جاریه‌دن صور آتیه‌یه انتقال ایلمکدر اشته تربیهٔ تاریخیه‌یی تضمن ایدن یالکز بو طریق مستحسندر .

دولت ابد مدتمزك تاریخی مکاتبده تدریس اولنمق اوزره تلخیص و تدوین ایدن ارباب همت بو نقطه‌یی چندان نظر دقته آلمدقلری اثرلرنده کورلمکده‌در . برده الیوم موجود اولان تاریخ عثمانی خلاصه‌لری ابتدائیه و رشدیه مکتبلریچون مرتب اولمغله مکاتب عالیه‌ده تدریسه الویرشلیسی یوقدر . بلطفه تعالی تألیفنه و نصف اولنی طبع ونشره شروع ایلدیکم اشبو رسالهٔ ناچیز درجهٔ اولی وثانیه مکاتبنده تاریخ عمومی‌یی فی‌الجمله تحصیل ایلمش اولان مداومین مکاتب عالیه‌یه وبالخاصه طالبین مکتب ملکیهٔ شاهانه‌یه مخصوص

اولمغله كرك مندرجاتی وكرك ترتيب وافاده‌سی انلرك اقتدار وبضاعهٔ مكتسبه‌لرينه قياس و توفيق ايدلمش و بناءً عليه دولت اسلاميه‌نك ظهور وانتشار وانقسامنه دائر واوچ مقاله اوزرينه مرتب بر مدخل ايله بو جلده مأمورين دولت ايچون بيلنمسی لابداولان نظامات وتشكيلات قديمه‌مزی معرف برده تكمله درج ايديله‌رك كرك متن‌اراسنده وكرك نوطه طرزيله قدمای مورخينك آثارندن مأخوذ بعض جمل ومقالات دخی بعينها علاوه اولنمشدر .

اللی اللی بش صحيفه‌دن عبارت اولان مدخل ، تاريخ عمومیٔ بشرينك كزيده وقائعنی ملخص اولمغله مشاطهٔ قلم حين تصوير و تزيينده زياده‌جه اوزنمش وبو سببدن مدخلك صورت انشاسی اصل كتابدن فرقلی دوشمشدر . وبرده مدخل فرلكٔ

تاریخ دول اسلامیه‌نك هنوز طبع اولنه‌میان ایکنجی جزئندن ، تدریس ایچون ، استغنا حاصل ایتمشدر .

وقوعاتك مشهورلرینی براز تفصیل وغیر مهملرینی طی ایتمك واعلام ورجال حقلرنده صره‌سی کلدکجه معلومات لازمه ونافعه ویرمك ولسانمزه اجنبی اولان اسم علملری صحت اوزره یازمق ولدی الحاجه یانلرینه فرانسزجه حروف ایله‌ده ثبت ایتمك ودولت علیه ایله مناسبات جاریه‌لرنده دول اجنبیه‌نك حال وموقع سیاسیلرینی تعریف وبیان وملوك وامراسنك اسم وشهرتلرینی‌ده ذکر و اتیان ایلمك طریقنی اختیار ایلدك . بعض تراجم احوالده تطویل کلام اولنمش کبی کورینور ایسه‌ده اساس مقصدمز طلابك تربیهٔ اخلاقیه‌سی و خدمت دولتده سلوك ایدیله‌جك راه مستقیمی اوکرنمسی اولمغله تطویلات بو مقصددن منبعثدر .

غرس يمين حضرت ﴿عبدالحميد﴾ خانی
اولوب من غير لياقة مدير لكيله وايه دار مباهات اولديغم
مكتب فنون ملكيه علوم وفنون جديده ومتنوعه يه
دائر مكاتب شاهانه يه درس كتابی يتشدرمك كبی
خدمت اصليه سنه معادل بر بيوك خدمت دها
ايفا ايتمكده دركه عصر معارفحصر همايونك محصول
تشويقاتی اولان بو نجه كتب ومؤلفات نافعه دفترنده
فائدهٔ عامه حسبيله مكتب كتابلری حائز سرنامهٔ
اعتبار اولديغنه نظراً بو خدمتكده اهميتی تقدير
اولنه بيلير. خامهٔ عجز وافتقارك اكطاتلی واك جدی
احتساسات تحريكيله نقش سطور اشتهار ايلديكی
بو اثر ناچيز دخی او دفترك برقييسنده يرطوته رق
مقصد مؤلفه ولو جزئی اولسون خادم اولورسه
مترتب ذمت عبوديت ومأموريتی اولان وظائفك
ايفاسنه بروسيله دها بولديغی ايچون مؤلف حقيرك

نه درجه لرده جالب ممنونیت و مسعف اُمنیتی اوله جغی
آزادهٔ تعریفدر . وبالله التوفیق

۱۳۰۹

اخطار

اشبو طبع ثانیده بعض تعدیلات وتصحیحات اجرا اولنمشدر

۱۳۱۵

مقالهٔ اولی

دولت اسلامیه‌نك تأسسی

افتتاح . — مشرق بطحادن آفتاب اسلامك طلوعی قبائل متفرقهٔ عرب ایچون بر علامت اتحاد ایدی . قوم عرب مسکنی اولان دشت شوره‌زارك تأثیرات جغرافیه‌سندن اوله‌رق بیوك حکومتلر تشکیلنه و آنلرك سایهٔ مکنت وامانده متنعم فیوض وفاق وانتعاش [۱] اولمغه میل واقدام ایده‌میوب داء تفرق وانقسام وسوء عادات وبطلان اعتقاد والحاصل بر طاقم سیئات جاهلیته مبتلا اولمش و آینهٔ شئون و حوادثده هنوز جلوه‌نما اوله‌مامشدی. واقعا خطهٔ یمانیه‌ده دولت بنی حمیرك کمال شعشعه ایله پرتو افشان سطوت وسلطنت اولدیغی محکی ایسه‌ده مشعلهٔ عظمت واجلالی روایت اولندیغی قدر پارلاق اولمدیغی واقطار حجازیه‌یه حکم ونفوذی جاری اولدیسه بیله بك جزئی و موقت ایدوکی اقارب احتمالاتندر . وبرده امت مرقومه هرنقدر کرفتار سیئات اولمش ایسه‌ده مشاغل امور اداره‌نك بیتوب توکمیان کش مکشیله زمان مدید اوغراشه‌رق

[۱] انتعاش حال ایو اولمق معناسنه‌در .

یورولمامش واوان رسالتده حکمران اولان دول وملل رومیه وعجمیه‌نك اوغرادقلری فتور شیخوختی ولوت فسادانی کورمه‌مش اولدیغنه مبنی سن سیاسینك هنوز هنکام کرمئ شبابنده استعداد تام ایله نما واعتلایه مهیا بولنیور ایدی . بناءً علیه ذاتاً لسان ومذهبلری متجانس واخلاق وعاداتی متشابه اولان بونجه قبائل وطوائفك حسن تربیتیله کلهٔ واحده اوزره تلفیق وتوفیق پك قوی بر هیئت مرصوصهٔ سیاسیه وجوده کتیره‌جکی بدیهی ایدی . اشته جناب حق بوقوم مسعوده دین اسلام ایله اواسبابی خلق بیوردی وعصر سعادت اول باول بو اتحاد داخلینك حصولنه وقبائل وعشائر عربك دائرهٔ منجیهٔ اسلامه ادخالنه خادم اولدی .

هرکس کندی مذهب ومسلکنی منهاج هدی وسداد بیله‌رك عقایدینه ادنی مرتبه تعریض ایتدیرمه‌مك ویکی چیقان شیلره طوغری اولسه بیله بدعت نظریله باقه‌رق عداوت ایتمك مقتضای طبع بشر اولمغله نخل بلند اسلام بو ستانسرای ارتشامنده [۱] نشوونما بوله‌مدی . بادیهٔ حریتده مطلق العنان بیویه‌رك مألوف سرکشی و نزاع اولمش بویله چتین بر قومك عادات قدیمه‌سنه ارتباطی وعقاید دینیه‌سنده تعصب وتصلبی وامرا ورؤسانك منافع خصوصیه‌لری وهلهٔ اولاده انتشار اسلامه مانع کبی کورندی ایسه‌ده آشیانهٔ مسافرتنه هجرت

[۱] ارتشام رشمدن فلیزلمك معناسنه‌در .

وپرواز ایدن همای قدسیتی « طلع البدر علینا » سروریه‌لریله قبول ایدن اهل یثرب شرذمهٔ ناجیهٔ مسلمین ایله توثیق اتفاق ایدنجه انصار ومهاجرین خدمت دینده یکدل ویکجهت ومدینهٔ منوره مکه‌یه رقیب شرافت اولدی وبینلرنده پیدا اولان خصومت کیده کیده برزنك خونین کسب ایلدی .

بادیٔ امرده وصورت ظاهره‌ده هجرت نبویه قریش ایچون بر نوع موفقیت کبی کورندی فقط قوهٔ اسلامیه‌نك مدینه‌ده نه مرتبه کوکلشدیکنی بدر مغلوبیتیله (۱۷ رمضان سنه ۲) بالفعل اکلاینجه صنادید قریش وار همتی بازویه ویروب اطفای اسلام مقصد ممتنعیله ابتدا ملحمهٔ احدده جمعیت محمدیه (علیه اکمل التحیه) یی لرزه‌ناك (۱۲ شوال سنه ۳) وصکره اکمال مطالب ایچون مدینة النبیی حصر وتضییق ایله قلوب مؤمنینی چاك چاك ایلدیلر ایسه‌ده خندق اوکنده کلیاً مأیوس وپریشان ورجعت قهقریه ایله دوچار خیبت وخسران اولدیلر (شوال سنه ۵) .

مشرکینك نیات مخربانه‌لری بو صورتله دفع اولندیسه‌ده محاربه ومخاصمه‌نك دوامی منافع اسلامیه‌یه مغایر ایدی: چونکه قریش اشرف قبائل عرب اولمغله قبائل سائره آنك تابعی وحسیات بغیضانه‌سنك شریکی اولوب قبائلی اشبو تابعیت جاهلیه‌دن قورتاره‌رق اسلامه یاشدرمق کندولریله کثرت الفت و تمادیٔ انسیته واوده رفع منافستله عقد صلح ومخادنته

متوقف اولمغين حديبيه مصالحه‌سی شرائطی آغير اولديغی حالده اشبو فوائدی متضمن وآتيده پك چوق حسناتی داعی اولدی. مصالحه سايه‌سنده قبائل آدملری اهل اسلام ايله صيقجه وسربستجه كوروشوب ومعجزات پيغمبری‌يی و محسنات دين مبينی بالفعل ويقيناً كوروب وآكلايوب يواش يواش القاآت غرضكارانه‌يی فراموش وشاهد اسلامی درآغوش ايدر اولديلر. مدينه‌يه كله‌بيلنلر ايچون ملاقات انجازآيات نبويه واوزاقده بولنانلر ايچون بلاغت الهيهٔ فرقانيه جاذبين‌مؤثرين اسلام اولمغله مدت قليله ظرفنده قبائلك بر چوغی شرف هدايت ايله منور وبعض مصرو ومعندلری سيف‌صارم قوتيله تركعداوته مضطر اولەرق جماعت احديه (عليه افضل التحيه) يوماً فيوماً متوافر و متعالی ومهابت واجلالی انظار عربده ظاهر ومنجلی اولدی .

يوم بدرده اوچيوز بش كشيدن مركب اولان موكب اسلاميانك آلتی سنه صكره اون‌بيك عسكرله فتح مكه‌يه عازم اولمسی دين اسلامك سرعت انبساطنه بر مقياس اولەبيلير . هجرت نبويه‌نك سكزنجی سالنده مكهٔ مكرمه دخی بالضروره اطاعتمون وداخل بيت اللهی استيعاب ايتمش اولان بطلان صنم محضر حقده زاهق سرنكون اولنجه يعنی مركز شقاوت ومقاومت‌اولان قريش دخی دين مبينی قبول ايدنجه قبائل خلقی آنلرك اثرينه اتباعاً كنار اسلامه دخالت ومسارعت ايلديلر .

فقط عقیده‌لری قوی اولمیان مؤلفهٔ قلوب وفسدهٔ منافقین بقیهٔ اعداء مسلمین ایله همدست تناصر اوله‌رق صوکی دمی بر حرکت مذبوحانه دها اظهار واعـلان حرب و وغایه اجتسـار ایلدیلر ایسه‌ده معرکهٔ حُنَین‌ده رایت عتو وطغیانلری دوچار انکسار اولدی وآندن صکره سیل خروشان اسـلامه سدراه اوله‌جق جزیرة‌العربده هیچ بر مانعه قالمدی .

اونبر سنه ظرفنده بالجمـله قبائل عرب لواء الحمد شریعتك سـایهٔ فلاحنـه ادخال اولنمشـدی. صفوت بدویّتی وعُلُوّ طینتی اخلاق طبیهٔ اسلامیه ایله تهذیب و تزیین قلنمش اولان بوملت اول عصره قدر تاریخ مدنیده مجهول الاسم ایکن شمدی کمال سطوته وَلُوله اندازِ عالم اولمغـه حاضرلنمش وشمشیر جـلادتی معلوم اولان دنیانك نصفندن زیاده‌سنده کزدیره‌رك وضع مبانیٔ عمران ومدنیته چالیشمه زمانی کلمشـدی . بو عظمت واحتشـام ایسه شـان بجیه شـایان بیورلمش ایدی. امتنی شهراه هدایته کتیرمك ایچون مصروف بیـوریلان همممات جزیلهٔ پیغمبری ارتحال رسالتدن صـکره اویله مشعشع اثرلر میدانه کتیردی که اشعهٔ لمعانی اعصار ودهورك پردهٔ طویل تابعنی بیرته‌رق حالا کوزلری قماشدیرمقده وبر مُهَیّج روحانی ایله حسیات عالیه‌می اعلا ایدیلن منسی وپریشان بر قومك مصدر اوله‌بیله‌جکی فوق العاده‌لکی عیون حیرت اوکنه کتیرمکده‌در .

خلفای راشدین دوری (من ۱۱ الی ٤۱). — هجرتك

اونبرنجی سنه‌سی ربیع‌الاولنك اون ایکنجی کیجه‌سی روح پر فتوح سیدالمرسلین عارج اعلای علّیین اولدی . اندوه وملالی کیدرمك ، آرای متفرقه‌یی بر نقطه‌ده براشدرمك ، فضائل اسلامیه‌یی نفسنده تمثل ایتدیره‌رك مسلك وحرکت فداکارانه‌سیله منافقان و رقیبانه دهن اعتراضی قپاتمق، اطاعته آلیشمامش اولان بر قومه سنن سنیه‌یه متابعتك نفع ولذتنی طاتدرمق، اخلافه دستور اقتدا و رهنمای اقتفا اولهبیله‌جك قواعد معدلتی و قوانین ادارهٔ حکومتی وضع ایتمك و بویله‌جه انتظام داخلی‌یی حاصل ایتدکدن وبنای دولتی قوردقدن صکره خارجده دین مبینك قوت وشوکتنی طانتمق وظائف مشکله‌سی خلیفهٔ رسوله قالمشدی. بوقدر اجراآت عظیمه ایچون حضرت ابو بکرده صدق وقدمدن بشقه بر شهرت وقدرت خارجیه یوغیدی لکن بوصفات اولزمان سعد اقترانده اشرف مزیات ایدی . فیض و رفعتده مساوی اولان زمرهٔ اصحاب کرام حضرت مفخر کائناتك خیر دعاسنه ، حسن توجهنه، بر اوفاق الثقات مخصوصه‌سنه نائل اولانلری نفسلرینه تقدیم ایدرلر واو نائلیتك قدر وقیمتنی بالفعل اظهار ایلرلر ایدی . اشته یارغار سیدالبشر حضرت صدیق اکبر دخی بالجمله رؤسای عربك مطاعی اولدیغی حالده وجود شریفنی خدمت دین ودولتده افنا و مصالح امتی ثانیٔ وزیرین رسالت یعنی عمرفاروق خصلتك دوش استحقاقنه تحمیل ایده‌رك ارتحال داربقا بیوردی (۲۲ جمادی الاخره ۱۳) . اخلافنه

طريق مستقيمي وتوفيقات الهيه مظهريتك وسائلني كوسترمش ايدى وارث خدمت ومسلكى اولان ابن الخطاب رفيع الجناب ابراز همت وحميتده سلفندن كيرو قالمدى .

فيض اسلام او مرتبه ارتقا ايتمشيدى كه اكر مؤثرك علويتى خاطره كلسه بودورك آثار عظمتنى ادراكدن عقول بشريه عاجز قالور . نصل قالمسون ؟

بر طرفدن ابو عبيدة بن الجراحك وخالد بن وليدك سوريه ده وسعد بن ابى وقاصك كشور عراق وايرانده وعمرو ابن العاصك خطهٔ مصريه ده كى محير عالم اولان غزوات وفتوحاتى مدينه ده حضرت فاروق اعظمك ساده لكنى واقتصادى تزيد ايدر ؛ دست اغتنامه كچيريلوب پامال ابتذال اولان خزائن روم وعجم وامير المؤمنينى يمالى لباسدن قورتاره من ؛ قادسيه ده رسوخ اعتقادندن غيرى تزيى اولميان بر عرب سفيرى سرير عزت وجبروتنده لافزن استكبار اولان بر سالارك حضورنده من قبل الشرع مأمور اولديغى وظائفى تقرير ايده رك اكسير خطابتيله سالارك بنيان متانتنى لرزان ومدينه ده خليفهٔ عادل بر بدوى بى ملك غساندن اخذ قصاصه دعوتله محضر قانونده شريف ايله فقيرك مساواتنى اعلان ايلر ؛ بانك اذان محمدى ايوان كسرانك قبهٔ زرين طلاسنه عكس انداز اولور ؛ بالاى اهرامدن اعصار ماضيه علم اسلامك تبختر نصرت واقبالنى تماشا ايدر ؛ بوشعشعهٔ اقتدار واجلال سيريانك بوزلى كوللرندن

خط استوانك آتشلى چوللرينه قدر امتداد حكم اسلامه براعة الاستهلال اولور ؛ ديكر طرفدن يه خليفهٔ رسول كمايليق عبوديت ايده‌مديكنه اسفخوان وسرشك افشان اولەرق قبض روحيله مسئوليت عظيمهٔ حكومتدن قورتارلمسنى جناب حقدن نياز ايلر ايدى ! نيازى اجابتكاه كبريادە مقبول اولدى بر غلام ايرانينك خنجركين سمكينى اول سينهٔ آهنين صلابتى رخنه‌دار فنا ايديوبردى (٢٧ ذى‌الحجه ٢٣) .

اون اوچ سنه ظرفنده امتك حالى تغير كلى‌يه اوغرامش اولوب ميدان حربه يالين آياق قوشان افراد قوم شمدى كُنوزِ قيصر و كسرايه مالك اولمش وسختى وصفوت بدويه مبدل صفا و عمارت اولمغه باشلامش ايدى مسلك فاروقى‌يى ادامه ايده‌بيلەجك اولان سردار لشكر شام امين الامة ابو عبيدة بن الجراح آلتى سنه اول مَطعونا وفات ايتمش اولديغندن حضرت عمر رضى الله عنه حينِ احتضارنده كنديه خلف انتخابى خصوصنى اجلهٔ رجال امتدن آلتى ذاتدن مركب بر مجلسك رأيه توديع ايلدى .

صوابديدِ اركانِ شورا ايله صَهرِ سيدالثقلين عثمان ذى‌النورين رضى الله عنه كرسى نشين خلافت كُبرى اولوب كندولرى شريف وپاك و حليم و كريم اولدقلرى عهد امارتلرنده فتوح مسلمين مشرق ومغربده كاكان ملتهب شوكت وشان وثروت غنائم باعث توافر عمران اولديسەده منسوب اولدقلرى بنى اميه

خاندانی رجالی امور خدمات دولتـه مستولی وامر اداره‌ده مسلك شيخين مكرمينه تمامئ انقياده چندان التفات ايتمـه‌رك لازمهٔ سياستدر ديو بعض حركات عرفيه‌يه متصدی اولديلر . كندولرندن واقع اولان شكايات انام بحسب المودة والسلامة نزد خلافتپناهيده منظور نظر اعتبار واهتمام اولمديغندن مقام مقدس امارت هدف سنك اعتراض ودشنام اولمغله كوفه‌دن وبصره‌دن و مصردن كروه كروه مشتكيلر مدينهٔ منوره‌يه عزم واقتحام و شماتت باغيانه‌لريله سلب حضوردار الحرام ايلديلر .

بر طاقم وقايع حزن انكيز آره‌سنده درياى فتنـه وستيز كونلرجـه موجريز اولوب عاقبت خون معصـوم عثمان تيغ ستمكاران ايله صحائف قرآن اوزرينـه ريزان ومرآت قضـاده بويله بر تصوير غريب دها متجلى ونمايان اولدى (١٨ ذى‌الحجه سنه ٣٥) .

سرمست بغى وشـقاوت اولان جموع عصاة حضرت على رضى‌الله عنه خواه ناخواه بيعت ايتـديلر فقط حضرت ذى‌النورينك منتسبان وطرفكيرانندن بر جم فراوان طلب‌دم عثمان دعواسيله جناب مرتضايه مخالفت وعصيان ايتمكله عالم اسلامه بر تفرقهٔ مؤلمه دوشوب اعداى دولت اوزرينه مسلول اولان سيف مجاهدين شق عصـاى موحدين ايله بين‌المسلمين اجراى قتـال سهمكين ايتمكه باشلدى . وقعهٔ جمله حضرت عايشه رضى‌الله عنها وعشرهٔ مبشره‌دن زبير بن العوّام و طلحه بن عبيدالله ايله

عبدالله بن الزبير حضراتی دخی طرف خلافده یعنی امویونك ترتیب ایلدکاری صف مصافده بولنـه‌رق جمیتلری زوربازوی حیدری ایله تارومار ایدلدی (جمادی الاولی ۳۶) . وارتسی سـنه والئ شـام معاویه بن ابی سفیان دخی فاتح مصر عمرو ابن العاص ایله متفقاً عصیان بیراغنی قالدیروب ملحمـهٔ کبرای صفین‌ده طرفیندن سکسان بیـك قدر مسلمانك [۱] خون نافلی ریزان ونهایت فئهٔ باغیه امیر بالحق اوزرینه حرباً امید غلبه‌دن دوچار یأس وحرمان اولدی (صـفر ۳۷) . لکن حضرت معاویه‌نك رفقـاسی اعمال حیل ودسائسـدن چکنمز ، جناب مرتضی ایسـه حـق و مردانکی‌دن انفـکاکه تنزل ایتمز ؛ لشکر شام متفق ورصین الایتلاف، جنود علویه ایسه خوارج عراقك فساداتیله کثیرالاختلاف ؛ بری دولت دنیویه‌یه متمایل ومجـلوب ، دیکریچون سـعادت اخرویه مأمول و مرغوب اولدیغنـدن حضرت علی کرم‌الله وجهـه صفین مظفریتنك ثمراتنی اقتطـاف ایده‌مدی چونکه رفع مصاحف محاربه‌یی محاوره‌یه تبدیل ومشاورهٔ دومةالجندل معنیٔ خلافتی حضرت معاویه‌نك لهنه تأویل ایلیوب آندن صکره حضرت علی قبول عامه‌دن مهجور وکیده کیده حکومتی کوفه حوالیسنه محصور قالدی . نهایت ابن مُلجَم خارجینك خنجر زهر آلودینی سوق

[۱] اشبو حروب داخلیه‌ده بغیرحق مقتول وشهید اولان اهل اسلام ایچنده اللی بیك قدر صحابی بولندیغی خوابنامهٔ ویسی‌ده مسطوردر!

ایدن دست قضا جناب مرتضایی وصلت محبوبیله کامران وحضرت معاویه‌یی اقصای املی اولان تاج سلطنتله بر مراد وشادمان ایلدی .

شهادت حضرت علی ایله (۱۷ رمضان ٤١) خلافت راشدیه نهایت بولدی. چهاریار کزین افندیلرمز اوتوز سنه‌دن زیاده‌جه امتداد ایدن زمان خلافتلرنده مصر وسوریه عراق والجزیره وارمینیه وایران الکالرینی فتح وتسخیرایله حدود مملکتی سرحد قافقاسه وماوراء النهره طوغری توسیع ایتمکلر وداخلاً ارکان دولتی تأسیس وحسن تمشیتلریله احکام وتمهید ایده‌رك صدر خلافتده مآثر فضیلتلریله اخلافه نیجه یادکارایتثار وصحائف تاریخده رنکین سطور اشتهار براقمشلر ایسه‌ده اهتمامات عالیه‌لریله حکم اسلامك بوادیدن صحاریٔ معموره‌یه منتقل وبدویتك حضریت ومدنیته متحول اولمسی اصول ادارهٔ دولتك تعدیلنی استلزام ایتمش وایجابات حال ووقته کوره دأب خلفای راشدینك تبدلی ضروری بولنمش ایدی . چونکه حکومت بو مرتبه وسعت ورونق کسب ایتدکدن صکره رئیسنك یومیه ایکی درهم معاش ایله اکتفا ایده‌یلمسی ویا تسلیم مفاتیح ایدن بر شهر جسیمه جیش مظفرینك اوکنده یمالی لباس ایله ونفرات عسکریه صره‌سنده کیرمسی شان سلطنته مغایر ومثلا مرکشان وباغیانك دفع و تنکیلنده میدان مردانکیده کولشان پهلوانلر رادهسنده التزام راستی ایتمسی لازمهٔ سیاست ومملکتکیریه

مخالفـدر . واقعا بويله خصائل جليـله ايله متحلى اولميان رجالك اقامهٔ دولت ايلـلرى غير قابل ايسـه‌ده بناى حكومت قورلدقدن صكره اكتساب تزيّن وحشمت ايلمى وقواعددرين صفوتپرورانه‌سنك تغيّر بولمى دخى طبايع دول مقتضياتندندر. باخصوص خليفه انتخابنك اجماع امته براغلمى هر دفعه‌سنده فيجه اختلافات واختلالات داخليه توليد ايليه‌جكى متبين وامثال تاريخيـه ايله‌ده ثابت ومتعيندر . بناءً عليـه بو لزوم واستعداد طبيعينك اوكنه دوشه‌رك شدت عزم وسخا ودها كبى اوصافى حائز اولان اصحـاب امل مقرون توفيق دخى اولورلر ايسـه امنيه‌لرى سهل‌الحصول اولديغى مشاهدات تاريخيه‌دندر .

مقالهٔ ثانيه

دولت اسلاميه‌نك انبساط واحتشامى

امويه دورى (٤١ — ١٣٢) . — قرابت و صهريتى ، ووصايت ومن جهة المؤاخاة اخوتى ، وانحاد اصل [١] وعلم وفضل كبى معالىٔ منقبتيله صدر اسلامده معزز ومكرم اولان حيدر كراره قارشو ادعاى خلافت ايتمك بيوك جرئته ودعوايى قزانمق قوتلى طالعه منوقف ايدى وبرده بو جرئت سنن سنيه‌نك

[١] « على منى وانا من على » حديث شريفدر .

وآیین خلفای راشدینك انفساخ وانحلالنی انتاج ایده‌جکندن مبالات دینیه‌ده صاحب عصبیت اولانلرك کاری ومناقب جمیلهٔ رسالتپناهی سیلمیه‌جك درجه‌ده محکوك تخطری اولان اهالیٔ حرمینك مختاری دکلدی. حضرت معاویه بو دقایقه واقف اولمغله تشبثاتنده ابراز هنر ایلمشدر .

شویله که : کندوسی وقتیله رئیس قریش اولوب فتح مکه هنکامنده طوعاً وکرهاً اهتدا ایدن ابو سفیانك اوغلی اولدیغندن شرف ونسبی ولیاقت ورویتی جهتیله عصر سعادتده وایام خلفاده معتنا مأمورینلرده استخدام اولنه‌رق حضرت عمر الفاروق رضی الله عنه زماندنبرو اونبش سنه‌یی متجاوز شام والیلکنده استقرار واستقلال بولمش وحسن اداره ایله اکتساب شهرت ایلدیکی کبی کلیتلو اموال واملاك دخی ایدینه‌رك بذل نعم وهدایا ایله جلب قلوب ایتمشدی . ابو سفیان بنی امیه‌نك سیدی ایکن ظهور اسلامدن صکره ریاست قریشك یعنی مرجعیت عربك بنی هاشمه انتقالندنناشی آل واتباعی مغبر ورنجیده اوله‌رق بنی هاشم ایله آره‌لرینه بر محاسده کیرمش وحضرت علی ایله حضرت معاویه بینده تحدث ایدن تباین هائل او رقابتك بر نتیجهٔ علنیه‌سی بولنمش ایدی .

حضرت علی دست آلود دم عثمان اولان قتله واشقیانك ابرام والحاحیله کرسیٔ خلافته اجلاس ایدلمش اولمغله حضرت معاویه شهادت عثمانه علینك دخی مشارکتی واردر دیو اهل

شامه اعلان واشاعه وحتی جناب ذی‌النورینك قاتلی الباسنی شامده مسجدك دیوارینه آصدیروب نام مفتزای مرتضایی تشهیر واغفالات کونا کون ایله حسیات ناسی تهییج ایلر ایدی. ذاتاً حضرت علی‌نك خلافتنه آرای عمومیهٔ امت مجتمع اولمدیغندن اصحاب جملك مخالفت ندامتکارانه سندن حضرت معاویه جسارت آلهرق حضرت علی‌یی ادارهٔ ملکه اقتدارسز کبی کوسترر ومفتریات ونشریاتنده وتدارکات عسکریه سنده دامن درمیان اقدام اولور ایدی. وزرا وامراسی وقوم وقبیله‌سی فوق‌الغایه فطانت وجربزهٔ سیاسیه وانواع شیطنته مالك ومکر وخدعه‌دن وحتی مقصده وصول ایچون محرماتدن بیله غیر محترز ونفرات عشکری بهایم آسا ربقه‌کیر اطاعت وانقیاد اولدیغی حالده اولاد هاشم بالعکس وَرَع وتقوی ایله متصف وخصلت مردانه وفضیلت دیانتکارانه‌لری امور دنیویه ایچون کید و حیله اعمالنه غیر مساعد واردولرینك انتظامی فساد خوارج ایله مختل اولدیغندن غلبه حضرت معاویه طرفنده قالمش وتخت خلافتك دمشق الشامه نقلی ووراثت امارتك اولاد امیه‌یه مشروطیتی بو موفقیتك نتایج طبیعیه‌سندن بولنمش ایدی.

حضرت معاویه‌نك جلوسندن اعتباراً حکومت اسلامیه‌نك اسلوب ورنکی دکیشوب دیارات واحتشام ایله کسب فر واجلال ایلدی. دول معظمهٔ متمدنه‌ده اولدیغی مثللو تفرعات اداره چوغالدیغندن قوانین ونظامات جدیده وضعی واصول اداره‌نك

تبدیل واصلاحی ومأمورینك تکثیری لازم کلمش وامورولایات وسرحدات تبصرات وتقییداتِ متمادیه تحتنده بولندیریله‌رق شوکت خارجیه‌نك دخی شان سلطنته متناسب صورتده شعشعه‌دار اولمسی نظر اهمیتدن دور طوتلمامشدر .

حضرت معاویه دهاة عربدن ذکی ومدبر وفن اداره‌ده ماهر بر مؤسس دولت اولدیغندن مصالح عامه‌نك کوسترديکی احتیاجاتی درك وتفرس ایدوب تدابیر صائبه واجراآت مقتضیه ایله هر برینی تسویه ایلشدر . آنجق کندینك بویله خروج علی‌الامیر بالحق ایله اوج بالای سلطنته عروجی جماعت مؤمنینك وخاصة اهل حجاز وعراق کبی اغواآت امویه‌نك تحت تأثیرنده بولنمه‌رق آل بیت پیغمبریه فرط محبتله مباهی ولان فرق مسلمینك رضالرینه موافق کلیوب اول طرفلرده عدم خشنودی امارانی کورندیسه‌ده حضرت معاویه‌نك درایت وسیاستی السنهٔ تعریضی قطع ایتمش ایدی . فقط اوغلی یزید زمانده بو خشنودسزلق پاتلاق وبروب ابتدا حضرت حسینك وحادثهٔ فجیعهٔ کربلا (۱۰ محرم ۶۱) دن صکره حضرت عبدالله بن‌الزبیرك دعوای امارتلری ومؤخراً اخذثار حسینی داعیه‌سیله مختار الثقفی‌نك خروجی ظهور ایتمش وبو وقایع اختلالیه اوزرینه زاهد وضعیف معاویهٔ ثانی ابن یزید خلف تعیین ایتمیه‌رك خلافتدن استعفا ایلمش اولمغله بدر اقبال اموی کرفتار خسوف تدنی اولدی . لکن بو کبی مشکلاتده

اظهار ثبات ومتانت ایده‌جك اهل رأی بنی امیه‌ده وطرفکیرانده اکسیك اولیوب او هنکام شورش وفتنده متوسد وسادهٔ حکومت شام اولان مروان بن الحکم صنادید امویه‌نك آرای متفرقه‌لرینی جمع وتوحید ایلیه‌رك اوغلی عبدالملکك اسباب مظفریتنی استحضار ایلدی . عبدالملك اصحاب شجاعت وکیاستدن اولغله عبدالله بن الزبیر ایله مختار الثقفی‌نك محاربه‌لرینه مداخله ایتیوب حکیمانه و دور بینانه بر صورتده مترقب انجام کار و مختارك قتل واندفاعندن صکره عبدالله بن الزبیر دخی حجاج النده مغلوب ومقتول اولغله عبدالملك سریر استقلاله بر قرار اولەرق امویلرك بدر اقبالنی خسوفناك ایدن ظل ادبار زائل وبین المسلمین تحدث ایتمش اولان شقاق واختلاف دخی وفاق وایتلافه متحول اولدی .

بر طرفدن حجاج بن یوسفك عراقین والیلکنده اعتسافات مدیده‌سی شجرهٔ فتنی استیصال ودیکر طرفدن عبدالملکك حسن سیاستی قوای دولتی حد کماله ایصال ایتمکله حاصل اولان اتفاق عمومی خلیفه ولید زمانده بر دور عظیم استیلا کشاد ایتمش واوای غالبیت چین حدودنده وهند واندلس معموره‌لرنده دخی سایه‌انداز مهابت اولمشدر [۱] .

[۱] حکومت امویه‌نك فتوح کبراسی خلیفه ولید زمانده واقع اولمشدر : شویله‌که برادری مسلمه رومله‌ره بالدفعات غزا ایدوب هر دفعه‌سنده مظفراً عودت ایدر ولایعد ولایحصی غنائم واسرا کتیرر

کرچه او فتوحات سرحدانده ظهور ایدن بعض امرای بسالت اتسامك بهادرانه‌لری آثاری اولوب امویونك چندان اقدامات ذاتیه‌لری کورلمه‌مش وحتی خلیفه سلیمان قتیبه ومحمد بن قاسم وموسی بن نصیر کبی اعاظم شجعانی دوچار قهر وغضب ایلیه‌رك قدر نادانانه‌ظلم مرتبه‌سنه واردرمش ایسه‌ده عمر بن عبدالعزیز حضرتلرینك جلوسلری عالمه تازه حیات ویره‌رك دولت‌ودینك‌اعتلای شانه کلی خدمت ایلمشدر. لکن برمقتضای حکم ازلی هر کمالك بر زوالی اولمق قانون عمومیسنه دولت امویه دخی انباع ایله شکوه وسطوتنده عمر بن عبدالعزیزدن صکره علائم سکون وانحطاط نمایان اولمشدر .

هشامك یکرمی سنه سورن عهد حکومتنده هر طرفده جنك وجدال اکسیك اولمدیسه‌ده هیچ بری دائرهٔ ملك اسلامی اسکی محیطندن زیاده توسیع ایلمدی و بوملك عظیمی حسن اداره‌یه بنی امیه رفته رفته مقتدر بیله کورینه‌مدی . دولت امویه بر اساس مشروعه مستند اولیه‌رق معاویه بن ابی سفیان وزیاد ابن ابیه ومغیره بن شعبه کبی دهانك مهارت سیاسیه و حسن تدبیرلریله قورلمش وحجاج ظالمك شدت غدارانه‌سیله

ایدی . دیکر طرفدن دخی والیٔ عراقین حجاج اردولر ترتیب ایده‌رك امیر قتیبه‌یی ترکستان طرفیله ومحمد بن‌قاسمی هندستان طرفیله کشور چین اوزرینه سوق ایدوب امیرین مشار الیهما کذرکاهلرنده بولنان ممالکی ضبط ایتمشلردر . بر قاچ سنه مقدم یعنی ۹۲ ده طارق بن زیاد ایله موسی بن نصیر اندلسی فتح ایتمشلر ایدی .

کسب رصانت ایلمش وولید اول زمانندهکی فتوح غزا ایله رونق بولمش بر بنیهٔ معظمه اولوب ادامهٔ شوکتی یا عبد الملک متخذی اولان اصول سیاست ویا عمر بن عبد العزیزك ذاهب اولدقلری شهراه زهد وعدالت کبی بر مسلك اتخاذینه منوط ایکن اخلافی ضعف اداره‌یه وحظوظات نفسانیه‌یه وبعضاً دخی فسوق وقبائحه مبتلا اولهرق خلق نظرنده مهابت سابقه‌لرینی غائب ایتمشلر ایدی .

بوحال کمین انتظارده فرصتجوی اولان رقبای امویه‌یه باعث تحریك آمال اولمغله ایالات بعیده‌ده حرکات اختلالیه صورتنما ومرکز دولته طاری اولان وهن وفتوردن نواحیٔ عاصمهٔ [۱] شام بیله جولانکاه فتن بی انتها اولوب اول ایام شورشده تعاقب سریع ایله لابس کسوهٔ سلطنت اولان ملوك امویه دفع رقابت مشکلاتیله امرار حکومت ایلمشلردر .

بری اولاد علی ودیکری آل عباس رضی الله عنهمادن عبارت اولمق اوزره ایکی خاندان وار ایدیکه حسب وشرف جهتیله امویلره قارشو رقابته یعنی دعوای خلافته کندولرینی احق کوررلر ایدی .

اولاد علی احفاد رسول الله اولمق حسبیله اهل اسلامك قرة العینی واولوقتلر دیهیم خلافتك مدعیان باهر الحقی اولوب بر قاچ کره استرداد حقوق ایچون قیام ایتمشلر ایسه‌ده

[۱] عاصمه پایتخت دیمکدر .

دنیا وحکومت آدملرینه مقتضی اولان وسائطی اعمال ایده. مدکلرندن تلحکام زهراب قضا واموینك تیغ ستملرینه کردنادهٔ رضا اولهرق موفقیتسزلکلرینی دشمنلری حقنده خصومت عامه‌یی تزید ایله تلافی ایتمش ایدیلر .

اولادعباس دخی حضرت پیغمبر علیه‌الصلاة والسلام افندیمزك عمزاده‌لری اولمق حسیله وکندی علم وفضللریله بین‌المسلمین برمقام عالیٔ معنوی‌یی محرز ایدیلر. بونلر اولاد علی ایله دائما ودّ ومخالصت اوزره بولنوب نصیح وپندلرینی وخدمت ومعاونتلرینی اصلا دریغ ایتمشلر ودولت امویه‌نك اوان اقتدارنده مسکن ومأوالرندن سسسزجه یشامغی مناسب کورمشلر ایدی.

وقتاکه باد ادبار ایله مشعلهٔ سلطنت امویه اهتزازه آغاز وعلویلرك عقوبت وفلاکتلریله تهیج ایدن بغض وعداوت عامه غنودهٔ پستر انزوا اولانلری سرفراز ایتدی بنی عباس ایالات شرقیه‌یه بر طاقم نقبا ومأمورین اعزام و آنلرك القاآت وتحریضاتیله خلق امویوندن تبرید وتبعیده وآل بیت نبیه تقریبه اهتمام ایلدیلر . ضعف وعجز اموی دعوت عباسیانی وعریض وعمیق وخفی وجلی ترتیبات اختلالکارانه‌لرینی تسهیل ایتمکله اون سنه قدر مساعی واقدامات ایله قوهٔ تامه حاصل اولدقده خلافت دعوالرینی بثّ واعلان وصاحب ظهور عنوانله وعباسیونك الی‌الابد شکران وامتنانه شایان اولان ابو مسلم ابتدا خراسانده اظهار عصیان ایلدی (۱۲۹) .

آخر خلفای امویه اولان مروان الحمار خاندانك اك دكرلیسی اولدیغی حالده دولتنك وقتِ احتضارینه یتشمكله نه حزم و شجاعتندن ونه غیرت واهلیتندن استفاده ایده بیلدی. چونكه ابو مسلم خراسانی بتون ایالات شرقیه یی زیر حكمنه ادخال وراست كلدیكی امویه آثارینی استیصال ایده ایده حدود عراقه یاقلاشمش وسائر امرای عباسیه الجزیره وعراق بلادینی ایدیٔ تسخیره چكیرمش ایدی. نهایت مروان ایله زاب صویی كنارنده ترتیب ایلدكاری بزم رزمده دخی غالب ومنصور (۱۱ جمادی الاخره ۱۳۲) و بو هزیمت اوزرینه مروان ترك حكومتله تخلیص جانی چاره لرینی تحری یه مجبور اولهرق وارث دولت مُعاویه وعبدالملك ووليد اولان بیچاره قاچه جق بر بوله میوب نهایت مصرده التجا واختفا ایلدیكی بر قبط مَعْبَدنده عَقبگیرانی طرفندن قتل واِعدام ایدلدی (۱۳۲).

مروانِ حمار ایله دولت امویهٔ شام مُنقرض اولدی. سلسلهٔ ملوك امویه نك اوّلین پایه سنده كلنلر ارباب ذكا واقتداردن اولوب ادارهٔ ملك خصوصاتنده فطانت وكیاست نادره اظهار ایلمشلر والزم صفات حكام اولان حسن انتخاب خُدّام فنی ایو بیلدكارندن جانب اَبرار ودفع اَشرار ایده رك داخلاً مبانیٔ شوكت و سلطنتلرینی وضع وتقویم وخارجاً فتوحات جسیمه ایله امر غزا وجهادی تعمیم ایتمشلر ایسه ده خلق نظرنده عیب اغتصابی احسان وتلطیف ویا قهر وتخویف ایله

ستره ومنع استرقاب ایچون اولاد علیه و طرفکیرانـه اجرای ستم وجوره مجبور اولمشلر ایدی. باعث دوام دولتلری اولان بو مجبوریت کندولرینی کمال انتساب پیغمبریدن دور و مهجور ومصالح حکومت ایچـون یکانه استناذکاه اولان رعایت دین مبینـدن انحرافـده مبالاتسزلقـلری حرکات سیاسـیه‌لرینی انظار ناسده پرقصـور کوستروب فقط بو حالاتدن بالانتهاز اقبـال وسلطنتلرینـه کوز دیکن ارباب خروجی [۱] کمال شـدتله ازوب بیترمشلر ایدی . چـونکه بو مدعیـلرك بر طاقمی قبول وتوجه عمومیه نائل ویا وسائطلری کامل اولمدیغی وبر طاقمی غصب ایله اتهام ابتدکاری رقیبلرندن فضله حقوق ارائه ایده. مدکاری کبی تشبثلری دولت امویه‌نك قوت ومکنت موسمنـه تصادف ایتمشدی . لکن ارتفاع دولت ترقی ایتدکجـه احوال دکیشوب اسلافك محن ومشاق آره‌سنده کسب ایلدکاری وقوف وکار کذاری اخلافه حضور و اذواق ایچنـده صفا وتراخی صفتنده انتقال ایتمکله متأخرین ملوك امویه قدر ناشناسلق ایله تبرید رجال واو آنه قدر انتظام حکومتلرینك باعث ارتبـاطی اولان شیرازه‌یی دوچار انحلال ایدر اولدیلر وبو سببلردن ناشی

[۱] حضرت حسین وعبدالله بن‌الزبیر ومختـار المثقفی وشبیب بن یزید وابن‌الاشـعث وقتیبـه بن مسلم ووکیع ویزید بن مهلب وحضرت حسـین اولادندن زید ویحیی اموی اولمدقـلری حالده خروج تهمتیله مغدور ومقتول اولانلرك مشهورلریدر .

وسائطی مکمل اولان آل عباسه قارشو پك خفیف بر مقاومت کوسترهبیلدیلر .

عباسیه دوری (۱۳۲ — ٦٥٦) . — هجرتك قرن اولندهکه امتك بر مؤثر روحانی ایله مسحور وآثار اعجاز نماسی فوق العاده لك وتاریخده مثلسزلك ایله ممتاز ومشهور اولدیغی موسمدر خلفای راشدین واموینك اهتماماتیله ممالك اسلامیه شمالاً فرانق النکاسی وجبال قافقاس وممالك سیبریهیه و شرقاً بلاد صینهوجنوباً بحر عمان وبیابان حبش وسودانه وغرباً بحر محیط اطلاسیه قدر فسحت بولوب خلافت عباسیهنك ظهورنده حجاز ویمن وعراقین ومصر ومغرب واندلس وسوریه وارمینیه وآذربایجان ودیلم وجرجان وطبرستان وخراسان وماوراءالنهر وفارس وهند وسند ایالات عظیمهسنی حاوی و ازمنهٔ سالفهنك اك بیوك جمعیتلری اولان دارا واسکندر وقیصر دولتلرینی جسامةً متجاوز ایدی .

قوم عرب ایچون استیلا دوری کچمش اولمغله قرن ثانیده ممالك مفتوحهنك استحصال اسباب عمرانیله رعایا و بر ایانك حصول رفاهتلرینه وصلح و صلاح فیوضندن بالاستفاده صنایع و معارفك ترقیسه صرف همت اولندی . سلطنت عباسیهنك هنکام فر و حشمتندهٔ تختنشین اولان خلفانك اثر تشویقلری اولهرق لمعهٔ معرفت ومدنیت بردنبره پارلایوب اشعهٔ عالم اراسی ایله بر قاچ عصرلر بتون جهانی تنویر ایلدکدن صکره قریب

سکون وانطفا اولدیغی وقت دخی صوك شراره‌لریله بو کونکی کون موجب تحیرمن اولان معارف وحرف غربیه‌نك ایلك شعله‌لرینی اویاندرمشدر .

خلفای عباسیه اوتوز یدی ذاتدن عبارت ومدت سلطنتلری بشیوز یکرمی درت سنه ممتد ایسه‌ده دولتلرینك قوت و شوکتی یالکز یدی سکزینك زمانینده یوز سنه قدر دوام ایتمشدر. سریر خلافت شجرهٔ امویه‌نك حدیقهٔ تمنی‌سی اولان شامدن من القدیم اهل بیت طرفدارلغنك جولانکاهی اولان عراقه نقل اولنوب ابتدا هاشمیه قصبه‌سنده وبعده ابوجعفر المنصورك فرط اقدامیله طرز بهین ودلنشین اوزره بنا اولنان بغداد (۱۴۳)ده تقریر ایدلمشدر .

خلفای عباسیه‌نك ارتفاع دارات وحشم و ازدیاد سعود وکامرانی ایله اك بختیاری هارون الرشیددر (۱۷۰ — ۱۹۳) . زمانی خلافت عباسیه‌نك اقصای کمال وشانی وممالك عربك عصر منتهای عمرانی اولوب سیف وقلم بر خیلی آثار میدانه کتیرمشدر پایتختی اولان بغداد وفرت معموریتله بهشت آباد اطلاقنه شایان واقلیم جسیمنك هر کوشه‌سی کثرت خیرات ومبرات ایله نمونه نمای ریاض جنان اولهرق خلیفه‌نك تعیش ذاتیسی دخی درلو تحف شاعرانه ایله مزین ولامع والف اللیله‌نك بدایع خیالات خرافه پردازانه‌سنه سزا بر صورتده رنکین وساطعدر . وزیرلری اولان برمکیلرك انضمام تدبیر

وحسن تمشيتلرى ايله واردات دولت فوق الغايه مترقى وخزائنده مُدخر وخَلَفنه مُدَوَّر اولان اموال ونقود وفيره‌نك او وقته قدر مثلى غير مرئى اولوب مشرق ومغربدن مژدهٔ مظفريتله مركز خلافته قوشان تاتارلر محيط دائرهٔ كره‌نك نصفنه يقين مسافه قطع ايدرلر وبر طرفده قرائت خطبه‌سيله سامعه زيب اولان كردون يه او آنده ديكر طرفده ظلمت شب ديجور ايله مشحون اولور ايدى. نام‌سامیسى الى يومنا شرقيون وغربيونك خيالخانهٔ خاطرنده ناميدر .

فقط علوم وفنون الكزياده هارون الرشيدك اوغلى مأمونك عهد خلافتنده (١٩٨ — ٢١٨) شعشعه نمون اولمشدر . روم ولاتين لسانلرندن كتب قديمهٔ معتبره تعريف وترجمه ايديلهرك وكشفيات جديده دائرهٔ علمى كركى كبى توسيع ايليهرك معارف اسلاميه فوق الغايه ترقى ايتمش واو دهرده بتون اوروپا عالمنه مغبوط وهادى اولمشدر . اوقات واقداماتى تتبعات علميه به مصروف ومنحصر وهردم زيارت علمايه ماشياً كيتمكله متلذذ ومفتخر اولوب قسطنطنيه‌دن دعوت ايلديكى لئون نام فيلسوف شهيرك عزيمتنى منع ايلديكندن طولايى قيصر رومه اعلان حرب ايلديكى تواتراً منقولدر . علم وفن بتون قرون وسطاده عربلرك قورديغى اساسلر اوزرينه وآچدقلرى شهراهده دوام ايدوب عربك بوكونكى عالم مدنيتى اولزمانلر شرقك سايه‌نشين معرفتى اولمغله اوروپالولر دخى ترقيات علميه‌ده عربلرك رهبرلك وخواجه‌لك حقنى مقر ومعترفدرلر .

امویهٔ اندلس دوری (۱۳۸ — ۴۲۲) ۰ — مع مافیه بغداد بهشت آباد یکانه تختگاه عالم مدنیت اولق امتیازینی وقایه ایده‌میوب حاکم جهان آرای هنر ومعرفت منتهای مغربده دخی سریر اجلالنه مقر اولهجق معموره‌لر بولمش ایدی زیرا اندلس عراق ایله بحق یاریشیور ایدی. بوقطعه‌یه پای تسخیری آتمغله اهل اسلام اوروپاده بر باب استیلا کشاد اینمش وحتی موسی ابن نصیر وپواتیه معرکه‌سنده شیرین مذاقِ شهدِ شهادت اولان عبدالرحمن الغافقی کبی آمال بلند ایله مُتحلّی اولان مُجاهدین سلطان سلیم مرحومدن اوّل آق دکزی دائرهٔ اسلام ایچنه آلمق عزم عالیهمتانه‌سنه دوشمشلر ایسه‌ده آفتاب اسلامك افق غربیده برج مُقدّری تجاوز ایده‌مه‌مسی مقتضای ارادتِ ازلیّه اولمغله وکانَ امرُ اللهِ قدراً مقدوراً حکم جلیلی لایتغیّر قالمشدی.

شامده دولت امویه‌نك انقراضی زمانلرنده امویّونه صداقتی متزلزل واغراآت عباسیه‌ایله متغیر اولمیان اندلس ایالت بعیده‌سی تحت حکومت عباسیه‌یه کیرمیوب فقط داعیهٔ تَفَوُّق امرا بینده فساد وتفرّق دوشورمکله ظهور یافته اولان شورش وفترتك دفعنه اَصدقایِ دین ودولت حلقه بند مشاوره اولهرق چاره جوی ایدیلر. اول هَنگام تردّد و تَذَبْذُبده عبدالرحمن بن معاویه بن هشام الاموی اندلسه مرور ایتمکله اشراف واعیان مملکت استقبالنه مسارعت وکندینه خلافتله بیعت ایتدیلر (۱۳۸)۰ مشارالیه عبدالرحمن ، خاندانندن قتل عام ایله اکتفا ایتمیه‌رك

سودای انتقامی نَبشِ قُبور درجه‌سنه واردیران آل عباسك تعقیبات خونریزانه‌سندن تخلیص گریبان ایده‌بیلن امویه پرنسلرندن اولوب بش آلتی سنه افریقا چوللرنده کمالِ مشقّت وضرورتله اختفا وگشت وگذار ایلدکدن صکره سَوْقِ طالعله اندلسه عُبورایتمش واوراده توجّهِ اقبال ناکهظهور ایله تاج‌سلطنته نائل اولمشدر. کندوسی گرم وسرد روزکارك آجی تجربه‌لریله کسب حزم ومتانت ایتمش بر جوانمردِ نَبیل اولمغله شامده سرنیگون اولان لوایِ مَجد اَمَویی قَرطبه‌ده اِعلا وسرافراز ایده‌رك اولاد واحفادی ٤٢٢ تاریخنه قدر ٢٨٤ سنه عباسیّونِ بغداده مُتوازیاً اندلسده فرمانروا اولمشلردر .

مُلوك امویّه ضبط وربط مملکت خصوصاتنده من‌القدیم مُتّصف اولدقلری حَصافت ورَویّتله برابر اندلسده فوق‌العاده آثار معارفپروری ومَعدَلتکسترى دخی ابراز ایده‌رك حُسنِ اداره‌لری سایه‌سنده عِمران ومعرفت مرتبهٔ قَصْوایِ اِعتلا ومکمّلیته مُتَصاعِد اولمشدر . قُصورِ [١] خلفا مَجمَع علما وفضلا وبیوك‌شهرلردکل کوچك‌قصبه‌لریله‌مدارس مکمّله ایله‌مشرف‌وفَیضنُما اولهرق اندلس دارالفنونلرنده تدریس وتعلیم ایدن کُلِّ اَساتذه‌نك نشریات فَیّاضیانه‌لری اوروپای خرستیانیده دخی بازار معرفتی رواجلندرمش وممالك اسلامیه‌دن نبعان ایله بوکونکی اوروپانك قوهٔ نامیهٔ فیوضنی اِحیا ایدن زُلال مدنیّت وعرفان موقع

[١] قصور سرای معناسنه اولان قصرك جمیدر .

جغرافيسى حسبيله بو قطعه‌دن جريان ايلمشدر. صنعت وحرفت ذاتاً شاهد معرفتك ذيل معقب ملاحتى حكمنده اولديغندن اخراج واعمال معادن واحجار وغرس وحراثتِ نباتات واشجار و خَرْقِ جداول وقناطر وتنظيم طُرُق وَمَعابر وتكثير معاملات تجاريّه وتوفيرِ مواردات بحريّه كبى وسائطِ سامان ورفاهت كمايَنْبَغى استحصال واستكمال اولنمش ونفايس هنرِ بشردن معدود وبقايامى حالا حيرتده فحولِ شهود اولان جامع كبير قرطبه والحَمْراء والزّهراء والبَيْضاء كبى بنجه ابنيهٔ عاليه وتأسيسات نفيسه‌دن ترقيات عصروامت حقيله اِستكشاف واستدلال اولنمقده بولنمشدر . سلسلهٔ امويهٔ اندلسده امتداد سال وجاه ايله شهر- تشعار وابتدا اميرالمؤمنين لقبيله عُنْوانطِرازِ افتخار اولان عبد- الرحمن الناصر الدّين الله (٣٠٠ — ٣٥٠) زمانه قدر سلطنت امويه تعالى ايدوب قوت حكومت اسلام اول درجه‌يه وارمشيدى كه بر مِيتك تنفيذ وصيتى ايچون اِعتاق ايديله‌جك بر مسلم اسير بولنه‌مدى . والحاصل مغربده بونلرك ومشرقده عباسيلرك مساعئ جَزيلهٔ علميه وعمليه واعماريه‌لريله مسلم وغير مسلم بالجمله رعايا وبر ايا وايه‌دار امان ورفاهت وحكومت اسلاميه مُفرق انسانيت‌اوزرينه‌سايه‌انداز رحمت برهُماى سعادت اولمشدر . بو عصرده بنى هاشم ايله بنى اميه نشر انوار فنون وعمرانده رقابت قديمه‌لرندن افزونتر بر مسابقهٔ شوق ورغبت كوسترمشلردر .

مقالهٔ ثالثه

دولت اسلامیه نك انقسامی، سلطنت عربك انحطاطی

اندلسك انقراضی .— ملك ومعرفتك بو مرتبهٔ رفیعهٔ ارتقاسی نه غریبده ونه شرقده دائم اوله بیلدی. صدمات روزکار هر ایکیسنك دخی زوال استقرارینك بیوتی بو کیوردی. کرچه امویهٔ اندلس عباسیاندن یوز یوز اللی سنه زیاده بقای سطوته مالك اولدیلر ایسه ده ممالکنلری موقعاً سرحد ممالك افرنجده وبتون عالم نصرانیته دیده کشای صیانت وصحابت اولان پاپالق مقامنك چشم حسد وخصومتی اوکنده بولنوب ادامهٔ استقلال ووقایهٔ سلامتی هر بردن زیاده تبصّرات وتقیّدات قویّه یه متوقّف ایدی لکن غفلت وتکاسل ترکیب وحدت وسطوتی چوق کچمدن مُتَجَزّی ایلدی . فاتحان پیشینك مُدار تیسر وموفقیتی اولان خصائل مردانه وفضائل مُتَصلبّانه کیده رك رَخاوت تنپرورانه واغراض منفعتپرستانه یه مُبَدَّل ومقلوب واولیای اموره امر اولی الامره اطاعت وقوانین دین ودولته رعایت کبی شَمائل مرغوبه مَسلوب اولوب حکومت مرکزیّه نك ضعفندن بالاستفاده اقامهٔ دعوای اِنفراد واِستبداد ایدن والی وعاملری راه اطاعته کتیرمك ایچون بَرْ بَریلردن عسکر یازمغه یعنی فلاح وحیاتِ دولتی وجه صداقتی جَرّ منفعتدن

عبارت اولان اَجيران اجانبك اَيادئ انصافنه براقمغه لزوم كورلمش ودها فناسى كَمَينِ انتقامده فرصت كوزلين دشمندن چند دفعه استعانه ولشكر جلب واستعاره ايديلهرك مملكتك داخلى بوللرى ويولسزلقلرى كوسترلمش اولمغله بو حال حزن اشتمالده حكومت اموىه دوچار اندراس واضمحلال (٤٢٢) وهر ايالتده بر دولت صغيره سرنماى استقلال اولدى .

بو انقسام وتفتت [١] دشمنك امكنه ياغ سوردى. چونكه حين استيلاده رَبَقَهٔ اسلاميهدن فرار وتباعد ايله آستوريا جبالنده تَحَصُّن وتَحَشُّد ايتمش اولان اسپانيول مُعَنِدِينى كه على التدريج اسپانيادن عربلرى اخراج ايدن قوهٔ خرستيانيهنك والديدرلر ، ابتدا بر اشقيا جمعيتى صورتنده كورينور ايكن حكومت امويهنك هنكام ضعفنده تكثير عناصر ايدوب اهل اسلامه قارشو بر تعصب و قروازاد اوجاغى اولمق اوزره قشتاله قرالغنى تشكيل ائتشلر ايدى . طوائف ملوكك معادات مسكينانه وذليلانهسى سهولتبخش نيات وتجاوزات خُصَما اولوب نور خورشيد اسلامى ستر واظلام ايله تهديد ايدن كسوف زوال دوربينان وعاقبت انديشان دولت نظرنده تَخوف ومُهلك كورنمكله آره صره بر ايكى حميتلى يوركدن قوپان ايقاظ وانتباه ندالرى اخلاق بوزوقلغى ايله پاصلانمش وطيقانمش اولان قولاقلره ايرشمديكندن امرا حَبْلِ متين اتحاد واجتهاده

[١] تفتت اوفالانمق معناسنهدر.

صارلمق شـويله طورسون يكديكرى عليهنـه بعضـاً قرالاردن استنصار واستحمار دنائتنه قدر تدنى ايلمريله دشمن بلاد وحكومات اسلاميه‌يى برر برر مذبحه ياتيرمغه باشـلادى . بو دور المناك افريقادن امداده كلن رئيس المرابطين يوسف بن تاشفينك ودها صـكره‌لرى ظهور ايدن موحدين وبنى احمر دولتلرينـك تدمير خصمه مصروف اولان اقدامات موقته‌لريله بشيوز سـنه قدر تمديد اولنه‌رق حتى تعدئ عـدو ايله شمالدن ترك ديار مجبور اولان مهاجرين جنوبده توقف وآرام ايده ايده غرناطه حكومتنك قدرت ونفوسنى غلبه اميدلرينى اوياندير درجه‌ده تزيد وتوفير ايلديسه‌ده هيئتده اوصاف پايدارى مفقود وچشم غيرت و همت پرده‌دار رقود [١] اولمغله غرناطه‌نك وبناءً عليه اندلسك صوك حكمدارى ابوعبدالله الصغير برطاقم شروط ومساعدات اوزرينـه بلاحرب ملكنى قرال فردينـاند وايزابلـايه تسليم ايلدى (٨٩٧) .

بوندن صـكره اهالئ اسلاميـه مدّجر صفتيله اسـپانيا قرالرينك زير تابعيتلرينـه كيره‌رك ابو عبـدالله الصغيرك عقد ايلديكى معاهده شرائطندن بك آز مدت استفاده ايده‌بيلوب غليـان تعصب خرستيانى حريت مليـه‌لرينى اِمحا وازاله ايتكله ياقتوليك مذهبى اوزره تَنَصُّره ويامال وملكلرينى يوق بهاسـنه براقه‌رق ترك وطنه مجبور ايدلديلر . اوچ سنه‌ده عربلرك فتح

[١] رقود طالغين اوبقو معناسنه‌در . مرقد كلمه‌سى آندن مشتقدر .

ایلدکاری اسپانیایی اسکی صاحبلری سکز یوز سنه‌ده استرداد ایده‌بیلوب سکز یوز سنه‌ده وجوده کلن آثار بیشمار صناعیه وعلمیه‌یی دخی بر مقتضای غرور عصبی ممکن اولدیغی مرتبه کسروافنایه چالیشدیلر . رعایای غیرمسلمه‌نك تحت حکومت خلفاده نائل اولدقلری سربستی و امتیازاتی مدّجرین اسلامیه‌نك قراللردن کوردکاری مظالم واعتسافات‌ایله مقایسه‌دن تاریخ مدنیت خجیلدر . فاعتبروا یااولی الابصار !

دولت عباسیه‌نك انحطاطی . — عباسیلره کلنجه بونلرده حسن اداره‌ده بنی امیه‌دن دها دواملی صورتده اظهار کفایت واهلیت ایده‌مدیلر . واقعا دولت عباسیه‌نك سلفی دولت امویه‌دن دها شدتلی بر صورت خونریزانه‌ده تشکل ایتمسنه ومؤسّسی عبدالله ابو العباسك حضرت معاویه‌یه اسناد اولنمه‌میان سَفّاح [۱] لقبیله معنون اولمسنه نظراً استقرار سطوتی ایله ظاهراً تأمین اولنمش کبی کورندیسه‌ده بر طاقم اسباب معنویه بنای سلطنتی قورد کبی ایچندن یوب بیتیریور ایدی .

اولا عباسیلر استخدام رجالده غفلت ایدوب ترفیع شُکوه ومُجدتلری خصوصنده فدا کارانه خدمت ایدن وزرا وامرایی مالایعنی بهانه‌لرله قتل وافناسیّئه‌سنی اعتیاد ایدندیلر . ابوالعباسُ السّفّاحك وزیری ابوسلمة الخلّاله [۲] وابو جعفر المنصورك

[۱] سفاح خونریز معناسنه‌در .
[۲] دولت اسلامیه‌ده ابتدا وزیر عنواننی آلان بو ذاتدر .

ابو مسلم وفاشعاره و محمد المهدینك یعقوب بن داوده وهارون الرشیدك برمکیلره روا کوردکاری جور واعتساف تبرید قلوبه بادی ودرت یوز سنه صکره ابن عَلْقَمِك اهانت ملعونانه‌سنه مُؤَدّی ومُنتهی اولدی .

ثانیاً عباسیان بحسب القرابه اولاد علی ایله همدست تعاون و وفاق اولمری مقتضی وباخصوص امویه‌یه قارشو دعوتلرنده اقتباس نام ایله تکثیر شیعه [۱] وتزیید قوّه وتبعه ایلدکاری بدیهی ایکن ابراز مراسم نوازش ومنتداری‌یه چندان مراعات ایتمدیلر وبو خصوصده امویّوندن پك ایلری کیتمدیلر فقط اَئِمّهٔ عَلَوِیّه‌نك هر طرفده سلاح بدست اوله‌رق اِدّعای نوبت خلافت ومظهر قهر وغدر اولدقجه تشدید نهضت ایلدکارینی کوره‌رك وبو حالك دوامی منافع دولت عبّاسیّه‌یه مغایر اولدیغنی آکلایه‌رق مأمون خلیفه احسن صورتله دفع منافسه‌یه مضطر اولدی وامام علی رضا بن موسی الکاظم بن جعفر الصادق بن محمدالباقر بن علی زین‌العابدین بن حسین بن علی‌المرتضی (رضوان‌الله تعالی علیهم اجمعین) ی صَهْرِیّته ولی‌عهد تعیین ایدوب وبو حرکتنك صَمیمِیّتنی اظهار ایچون نشانهٔ عباسیان اولان سیاهلر یرینه علامت اهل بیت اولان یشیللر کیدیرتوب بوصورتله اِحقاق حق ایلدیسه‌ده امام علی رضانك کندندن اوّل ارتحالی اوتوز اوچ یکه بالغ اولان

[۱] شیعه اعوان واتباع معناسنه‌در. شیعی تعبیری صکره‌دن مختص اولمشدر .

اولاد عباسی محرومیت تاج وتختدن وامتی ظهوری قوی الاحتمال اولان نزاع سلطنت فترت وخیمه‌سندن تخلیص ایتمشدر .

ثالثاً شرع مبین اسلامك ائمهٔ مجتهدین اهتمامیله قرن ثانیده اصول وفروعی ضبط واحکام اولنمغله اختلاف اجتهاد کوتهبینان وسبکمغزان جهلایی چاه بطلان وفساده دوشوروب سیناو ، راوند ، مقنع ، بابك کبی رؤسای ضلالت قرینك عقاید سخیفه ونشریات سقیمه‌لری آسایش عمومیی اخلال وپایتخت خلافتی استبدال ایدر درجه‌ده اختلالاته سبب اولدیغی صره‌ده خلفای عباسیه دخی امور مذهبیه ایله تلاعب طریق مستهجنی وعلمای دینی تحقیر وضرب مسلك غیر مستحسنی اختیار ایتدیلر . ابو جعفر المنصور امام اعظمی ضرب وتسجین وقرآن مخلوقدر عقیدهٔ معتزله‌سیله فقهایی امتحانه قالقیشان مأمونك اوغلی معتصم بالله امام احمد حنبلیی حبس مدید وضرب شدید ایله استحقار وتهوین ایلدی .

بویله معاملات غیر لائقه ایله علما وامرا روکردان وصداقت ورسوخ عبودیته خدمتدن فارغ اولوب کرك مرکز ادارهٔ دولتده وکرك ولایات وملحقاتده حل وعقد امور ایادیٔ تمهید وتشیتلرینه براغیلان عمال وولاتك متبوعلرینه قارشو مکلف اولدقلری وظائف مطاوعت وانقیاد کیده کیده هوای سرکشی واستبداده منقلب اولمغله ابتدا ایالات بعیده‌ده رونما اولان داء سودای استقلال یواش یواش الویهٔ قریبه‌یه‌ده سرایت وتعمم

ایده‌رك نهایت ممالك وسیعهٔ عباسیه کاملاً طوائف ملوك النه کچدی وحکومت خلفا یالکز بغداد حوالیسنه منحصر قالدی .

ایالات بویله طوائف ملوك بیننده منقسم اولمزدن مقدم خلفای عباسیه اسباب مشروحه‌دن ناشی مملکت عسکریه امنیت ایده‌مدکلرندن معتصم بالله واخلافی آسیای وسطادن بلوك بلوك ترك عسکرلری کتیرده‌رك خدمات خاصه‌لرینی آنلره حواله ایلدیلر لکن مدت قلیله ظرفنده اشبو عسکرلر باشدن چیقوب درلو آزغینلغه قیام وجرئت وکاه وبیکاه عتو وعصیانلری ویغما وتعدّیلریله سَلبِ آرام داراخلافة ایلدکلری مثالو امرا وضابطانی امیرالامرا نامیله تفرد وتحکم ایده‌رك بتون خدمات دولته مستولی وانواع طغیان وشقاوته مجبری اولدیلر . بر طرفدن پایتخته امیرالامرالر آره‌سنه دوشن منافسه ورقابتدن ودیکر طرفدن بونلرك مأموریتلرینه وعلو مسندلرینه مدّ نظر طمع وحسد ایلین طشره رؤساسنك مداخلات باغیانه‌لرندن خلافت عباسیه کلیاً قوتدن ساقط اولوب طوائف ملوك استیلاسیله بغداده مقصور اولان حکملری اوراده دخی نافذ اولمز اولدی . لکن مستولیان امور دولت اباعد واجانب اولمغله اهل قرابت اولان عباسیلره قارشو دعوای خلافته تصدی ایده‌میوب خلافت عباسیه آنلرك کیرودار تجاوزات و مداخلاتلری آره‌سنده ٦٥٦ سنه‌سنه قدر محافظهٔ عنوان ایلمش ونهایت اوتوز یدنجی خلیفه مستعصم بالله تاریخ

مذكورده هلاكو الندە هلاك اولمغله بغداد داهيهٔ استيلای تاتار ايله خراب آباد وخلافت عباسيه مصره ارتحال ايدەرك ملوك چراكسەيه قوةالظهر تعين وارشاد اولمشدر .

طوائف ملوك. — اموىيه وعباسيه دولتلرينك انحطاطيله نجم سلطنت عرب خسوفناك زوال اولەرق عرصهٔ شوكت واقبال شهسواران اتراكه انتقال ايلدى . قريش رياست عامهٔ دينيه ودنيويەسى تحتنده قوم عربى درون جزيرەيه صيغاميەجق درجەده بيوتمش ونامنى و كتابنى وعظمتنى ومعرفتنى برّ عتيقك اورتەسنه بويدن بويه بر پوشيدهٔ جهالت آسا يايەرق عهدەسنه ترتب ايدن وظيفهٔ جهاديه ومدنيەيى اتمام ايلدكدن صكره كنديسى چكلمشدى . قورديغى بنای عظيمك انقاضى اوزرينه سمت سمت طرح افكن استقلال اولان طوائف ملوك عصای وحدتى كسر ايلديلر ايسەده بعضلرى فزونئ شوكت واجلال ايله مشهور وبعضلرينك تنفيذ حكم اسلاميجه وقع وخدمتلرى دخى منظور اولمشدر .

اوزاقلغى واهاليسنك دولت عباسيەيه ايصينەمامسى جهتيله افريقا ايالاتى فك رابطهٔ انقياددە اك اول اندلسه اتباعاً علمكشا اولوب ائمهٔ علويەدن ادريس بن عبدالله بن الحسن بن على كرم‌الله وجهه ١٦٩ سنەسى اقليم فاسدەدولت ادريسيەيى تشكيل ايتمش و حماست وشهامتيله اقوام بربريەنك اختلالات مديدەسنى دفع وتسكينه ظفرياب اولان افريقيه واليسى اغلب

ابن سالم التميمی‌نك وفاتنده اوغلی ابراهیمه تزید استطاعت ایچون خلیفهٔ عباسی هارون‌الرشید طرفندن ١٨٤ ده بافرمان امارت ویریلهرك قیروانده اغلبیلرك پرتو حکومتی بوصورتله پارلامش وبر عبدِ ترکی ایکن فَراست واهلیتی سایه‌سنده مصر والیلکنه قدر صعود ایدن احمد بن‌طولون سوریه‌یی دخی زیر اداره‌سنه آلهرق ٢٦٤ ده کسب استقلال ایتمسیله آل وانجالی طولونی اسمیله و اتباعندن بر سلاله‌ده اخشیدی نامیله بو ایکی کشورده حکمران اولمش واشبو جمعیات دولت فاطمیه‌نك ظهورینه قدر بقا بولمشدر .

اولاد علی او آنه قدر تحصیل حکومت تشبثاتنده موفق اولهمیوب بو اغورده سیل کبی آقیتدیغی خون نجابتندن یالکز زمین مغربده شجرهٔ ادریسیه نشو ونما بولمشدی . عباسیلرك وقت وقت وقوع بولان تجهیزات وتحقیراتندنناشی ائمهٔ علویه‌نك بر طاقمی مصره هجرت ایلیه‌رك طولونیلرك کوستردکلری حب و احترام اوزرینه شیعه‌لری پك چابق تکثیر ایتمکله امام ثانی عشر عبیدالله المهدی بن حسن العسکری بن علی الزکی بن محمد التقی بن علی الرضا بن موسی الکاظم (رحمةالله علیهم)افریقیه‌ده دعوای خلافتی اقامه واظهار و آدملرینك تحریضاتیله اهالیی کندینه معین و هوادار ایدوب تونس قطعه‌سنده اعلان استقلال (٢٩٦) وساحل دریاده بنا ایلدیکی مهدیه شهرینه وضع سریر اجلال ایلدی. هرنقدر مهدینك صحت نسبی بین‌المؤرخین متفق

عليه دكلسه‌ده اخـلافى كندیلرینى خلفاى فاطميـه تسميه ايده‌رك باجمـله بلاد بربريه‌يه وسجلميا اطه‌سـنه حكملرینى تعميم ونهايت ايچـلرندن معزالدين‌الله خطهٔ مصريه‌يى دخى اخشـيديلردن فتح ايله القاهره‌يى وجامع ازهرى وسراى والايى انشا و ترميم ايدوب مقر حكومتى اولمق اوزره شهر جديدى تنسيب وتعيين (٣٦١) وخطبه‌سنى اميرالمؤمنين عنوانيله تزيين ايلدى. شرقده خلافت عباسيه‌نك وغربده امويهٔ اندلسك ضعف حالارى دولت فاطميـه‌يه ميدان ويرمكله فاطميون اهل صليب مهاجاتنـه قدر تقريباً ٢٧١ سنه فرمانفرما اولديلر . ملوك اسلاميه ميانده‌طول سلطنتله متعارف اولان مستنصر بالله (٤٢٧ — ٤٨٧) اشبو سلاله‌دندر .

افريقا ايالاتى بو حاله ايكن قطعات شرقيه دخى انواع فتن و حادثاته جولانگاه اولوب شـوراده بوراده بر ياندن ظاهر وپيـدا وبر ياندن رهين اندراس وانمحا اولان وبعضـا بر عمر بشرى قدر بيله عمر سياسى‌يه مالك اوله‌ميان سلسلهٔ حكومانى بتمامها تعقيب واخبار تاريخيه‌يى ممكن مرتبـه حادهٔ انتقـاددن امرار ايله سجعهٔ وقوعاتى تنسيق وترتيب ايتمك تطويل كلامى مؤدى اوله‌جغندن يالكز مشهورلرينك ذكريله اكتفا اولنمشدر :

حكومات مذكوره‌نك اعاظمى بنى طاهر و بنى صفار و بنى سامان و آل بويه وآل سبكتكين وآل سلجوق وخوارز مشاهان حكومتلريدر . بنى طاهر هراتده ٢٠٥ دن ٢٥٩ تاريخنه وبنى

صفار سجستان وفارس واصفهان وخراسان وسند وكرمان بلادنده ٢٥٩ دن ٣٠٥ سالنه وبنی سامان ماوراء النهرده ٢٦١ دن ٣٩٥ سنه‌سنه قدر حكمران اولمش و آل بويه ٣٢٠ ده ديلدن ظهور ايله طبرستان وخوزستان وعراقين وارمينيه ونهايت بغداده قدر مستولی اولوب بغداددده معزالدوله وعزالدوله وسائر ناملر ايله خلفای عباسيه‌يه صورةً ايفای وزارت ومعنیً تحكم ونوعما اجرای وصايت ايده‌رك فروع واشياعی ممالك مزبوره‌ده آفتاب دولت سلجوقيه‌نك لمعانه قدر يعنی قرن خامسك نصف اخيرينه طوغری دوام ايتمشدر .

شان وشوكتجه بونلره فائق اولان دولت سبكتكينيهٔ غزنويه‌در (٣٨٩ — ٥٥٥) . بو دولتك مؤسس حقيقيسی اولان سلطان محمود غزنوی بن سبكتكين ملوك اسلاميه‌دن ابتدا سلطان تلقب ايتمش وعدل وداد وكثرت جهاد وحسن سلوك واعتقاد ايله بين السلاطين نام براقمشدر . ديار هنده بالدفعات رايتكشای غزا اولوب هر دفعه‌سنده منصور ومظفر وكيتديكی يرلر نور اسلام ايله منور اولديغی كبی دست اغتنامنه كچن اموال بی‌حسابی خيرات ومبراته واعمار ملكه صرف ايلمشدر . خراسان وماوراء النهر وسيستان وبلاد جبل وغور وهندستانده حكم وفرمانی نافذ وجاری وبغداددده خاطر وكلامی مرعی اولوب صيت وصدای سطوت وسلطنتی جهانی طوتمشدر .

دولت سلجوقيه‌يه كلنجه : سلاطين سلجوقيه‌نك جد اعلالری

ملك تاتار بغو خانك وزير زاده‌سى سلجوق اولوب سلجوق خان بى اماندن وهمناك اولمغين كندويه مطيع وخوف وهراسده شريك اولان عشائرى مستصحباً ٣٥٠ تاريخلرينده طوغرى ديار اسلامه هجرت وقبول دين مبين ايله بخارا حواليسنده طرح خيام اقامت ايليه‌رك دولت سامانيه خدمت عسكريه‌سنه داخل اولمشدى . سلجوقك وفاتنده وطن اصلى محبتى قلوب تحسرى داغدار تأثر ايتمكله عشيرت خلقى روبراه عودت اولديسه‌ده بغراخان طرفندن كرفتار حقارت ايديله‌رك تكرار بخارايه عزيمت ايلدى . سلطان محمود غزنوى بخارايه استيلا سنده سلجوقيلرى ماوراء جيحونه اعزام وابعاد ايلديكندن اندن صكره سلاجقه بر مركز استقرار بوله‌ميوب ٤٢٠ ده اصفهان وآذربايجان طرفلرينه و ٤٢٦ ده اقسان وخيزان خوارزم يقه‌سنه وآندندخى طبرستانه قافله‌بند ارتحال وهريرده مظهر معاملهٔ استئقال اوله‌رق پريشان حال قالمشلر ايدى . انجق لطف ازل اول دودمانك احياسنه شايكان بيورلمغين رئيس سلاجقه طغرل بك طبرستان حاكمى سلطان مسعود غزنوى ايله ترتيب ايلديكى بزم ستيزده غلبهٔ كاملهٔ غير مترقبه‌يه نائل و٤٢٨ ده نيشابوردە اسمنه خطبه اوقو تمغله كامبين اولدى.

طغرل بك خراسانى دست غزنويوندن كلياً ضبط ايلدكدن صكره ٤٣٢ ده صدر استقلاله سرافراز ومدت قليله طرفنده بلاد جبل وجرجان وطبرستانه وارض ديلم وكرمانه

دخی کمند انداز اولهرق اصفهانی وبعده ری شهرینی دارالملك اتخاذ ایتدی . وخلیفهٔ عباسی قائم بامرالله ایله مصاهرت متقابله حاصل ایدوب آل بویه حکومتنی قمع وتدمیر ومقام خلافتی لوث تغلب وتحکمدن تطهیر ایلدی .

خلفی صایلان برادر زادهسی آلپ آرسلان (٤٥٥ — ٤٦٥) کورجستانی و شمالی سوریهیی والجزیرهٔ علیایی دخی ربودهٔ چوکان شمشیر وملازکرد قربنده قیصر روم رومانوس دیوگنیس ایله واقع اولان غزوهٔ کبراده انهزام فاحش ایله قیصری مغلوب واسیر ایدوب اقصای ماوراءالنهردن نهایت شامه دکین حکمی نافذ اولدی .

اوغلی وخلفی جلال الدوله ملکشاه (٤٦٥ — ٤٨٥) مشعلهٔ سلطنت سلجوقیهیی کوزلری قاشدیرهجق درجهده پارلاتمش ووزیر مشهوری اتابك نظام الملك حسن ادارهسیله نهر سنددن مرمره قیبلرینه قدر ممتد اولان کشور فسیح الانحا که سلطنتکاه قدیم دارایه معادلدر باشدن باشه فیوض معدلت وسامان ایله آبادان اولمشدر .

فقط ملکشاهك وفاتندن صکره مهرتابان سلجوقینك ضیای اقبالی منشور [١] انشقاق ایله متحلل ومتفرق اولدی یعنی آل سلجوق درت فرقهیه آیریلهرق ملك جسیمی بینلرنده مقاسمه ایتدیلر وبر قسمی عراقده وبرفرعی کرمانده وبرشعبهسی

[١] منشور حکمت طبیعیهده ضیایی تحلیل ایدن آلتدر .

شامده وبر قولی دخی رومده سلطنت سوردیلر . اهل صلیب هجوملرنده خدمت مبرورەلری کوریلمن ودولت ابد مدت عثمانیەنك ظهورینه قدر پایدار اولەرق (٦٩٩) چراغ خاندان عثمانی‌یی اویاندیران سلاطین مغفر تقرین ، سلاجقهٔ روم ایدی. و ٤٩٠ ده دولت خوارزمی تشکیل ایلیان سلطان برکیاروق خوارزمشاه ، ملکشاه سلجوقینك امراسندن ایدی .

اهل صلیب رهبنکبز راهبلری. — خلافت عباسیەنك اواخرنده بری مغربدن ودیکری مشرقدن ایکی آفت دهیا ممالك اسلامیه‌یه دهشت آور استیلا اولدی: اهل الصلیب فرنك چلیپای تعصبی وتاتار خونخوار یغما وتغلبی پیشمای حرکت ومقصد عزیمتلری متخالف اولدیغی حالده هر ایکیسی دخی کندرکاهلرینی خرابەزار وحشت ایلیەرك آقیندقلری سیلاب دمك شمدی‌یه قدر تاریخ انسانیتك دوکدیکی سرشك ماتم ایله کثافت لوثنی تخفیف ممکن اولەمامشدر .

قرون وسطاده تأثیرات زمانیه ایله ارتکاب اولنان معاصی ومنکراتی بعد مدةٍ قدس شریف زیارتیله ازاله ایتمك اوروپای غربی خرستیانلری بیننده جاری بر دیدنهٔ قدیم اولوب سائقهٔ ندامت وپشیمانی ایله درکاه مقدسده توبه وطلب غفران وتطهیر ذیل عصیان ایلیەجك جباران وکنهکاران کندولرینه پیشوا اولان رهبان ایله هر سنه فوج فوج ارض فلسطینه کلیرلر واو دورك مشاق سفریەسنی جبر مافاته مدار عد ایدرلر ایدی.

هجرت سنیه‌نك قرن خامسنده معدلت خلفا یرینه مظالم متغلبه قائم اولوب دارالخلافه‌ده مال وناموس مسلمینه تعدیدن بی باك اولان ظلمهٔ اتراك وبیت‌الربی یغمادن حیا ایتمین فجرهٔ قرامطه سنان غدر وتاراجی دیار شام وفلسطینه دخی صالدیرنجه آرتق زوّار مسیحیه‌نك بونلردن کوره‌جکاری معاملهٔ زجریه ادنی ملاحظه ایله تبین ایدر . کاه قدس قپولرینی کوره‌مدن رنج راهی تلافیٔ کناهه کافی کوره‌رك رجعته مجبور اولانلر وکاه بیك تعب وزحمتله محل مقصوده وصولدن وفدیهٔ زیارت اوله‌رق مامله‌کارینی بذل وافنادن صکره عریان وپریشان وطنلرینه عودت ایده‌بیلنلر وطنداشلرینه حکایهٔ حال پرملال ایتدکجه حسیات تعصبیه بالطبع غلیانه کلیر وراویدرك مبالغه‌لی شکایاتی لاعلی‌التعیین اهل اسلامه معطوف اولمغله دین مبین حقنده‌کی خصومت معتاده خیالخانهٔ ناسده بر قانلی انتقام تجسم ایتدیرر ایدی .

قرن خامسك نصف اخیرینه طوغری ایسه اوروپاده مجرم ومعصیتکار و آسیاده ارباب جوروآزار چوغالوب زوّار عیسویه‌نك مقداری وحکایات مهیجانه واسف انکیزانه‌سی دخی آرتدیغندن اوروپای قتولیکی باروتله مملو بر مخزن تعصب‌حالنی آلدی‌که آتش آلمسی وعالم مدنیتی صارصمسی بر قغلجمه باقیور ایدی پیه‌ر اسمنده فرانسوی الاصل برعاجز کشیش اول ضرام عظیمی تلمیع ایدیوردی .

فرنكلرك قروازاد ديدكلرى اشبو حرب مقدسكه ٤٨٨ دن ٦٦٨ سنه‌سنه دكين طوفان بلا كبى سكز دفعه‌ده قدس شريف تخليصنه ايكى بچق مليون قدر عسكر دوكشدرر، فوران وامتدادى بر طاقم اسباب معنويه‌يه محمول اولمغين بر وجه آتى تعداد وبيانه شروع اولنور : اولا ملل وحكومات افرنجيه اولوقتلر سياسةً متفرق وحتى يكديكريله همان دائما محارب اولوب هر قنغى بر مقصد سياسى ايچون اتحاد واتفاق ايتملرى مستبعد ايكن ديانةً پاپايه اتباعلرى وامور اعتقاديه‌ده صدق ورسوخلرى غايتله قوى اولديغندن مذهب اغورينه منافسه ومحاسده‌يى بر يانه آتەرق ال برلكيله سلاح همته صارلديلر؛ اوروپانك هيچ بر زمان بويله بر اتفاق وعصرمز تنسيقات عسكريه‌سنه قدر بو مقدار لشكرى كورلمامشدر .

ثانياً امر دعوت بيوك بيوك مجالس روحانيه‌دن وانواع وعوددن بشقه پاپا طرفندن مبعوث بر طاقم بليغ كشيشلر واسطه‌سيله قريه‌بقريه اجرا اولنديغندن آنلرك سوزشلى فريادلرى بر تأثير ساحرانه ايله عروق واعصابى حركته كتيروب و وولقاندن آتش پوسكورتير كبى يوز بيكرله انسانلرى بلاد اسلاميه اوزرينه فرلاتوب برنجى سفرده ملوك و حكمدارانك مداخله‌سى اولمقسزين صرف دره بكلرى همتيله بر قدس قراللغى تشكيل اولنمش وفقط حكومت مذكوره‌نك بقاسى مدتجه ادامهٔ سطوتى وانقراضندن صكره اعادهٔ شوكتى ملوك

خلفه واجب الايفا بر ذمت دينيه كبي انتقال ايتش اولمغله اوروپا قرالاری قروازاد سفرينك آردينی كسمديلر .

ثالثاً قروازاد عساكری جنود مسلمينه نسبةً اضعف مضاعف اولمغله برابر اكثريت اوزره تعليمی وسرايا زرهلی سلحشوراندن واشتياق ومتانت قلبيه‌لری مزايای جسمانيه‌لرندن اكمل شوالیه فدائيلرندن مرتب ومركب اولديغی وخلافت عباسيه‌ده‌ملت اسلاميه اوزرينه رياست‌دينيه‌سنی انفاذه ومهاجمينه قارشو بر قوهٔ مدافعه احضارينه قدرت وطاقت بولنديغی جهتلرله قلت‌موانع حربيه‌دن‌ناشی نيل مقصدلشكر فرنكجه سهل الحصول كبي ظن اولنور ايسه‌ده مسافه‌نك اوزاقلغی ويوللرك انواع مزاجی وخسته‌لك واتفاقسزلق وملوك اسلاميه‌دن بعضلرينك شجيعانه مقاومتلری بالا پروازان هوای تعصبي شكسته بال ايلدی : مثلا سكز سفرك اك مدهشی اولان برنجی سفرده فرانسه وآلمانيا وايتاليادن باجمعهم برمليونه قريب آدم‌سلاحلنوب اثنای راهده زادوذخيره‌جه كوريلن ضرورت سبيله قرای مجارستانی يغما ايله ازعاج و بلغارستان و روم ايليده كايسالری دخی عفو اتميه‌جك درجه‌ده اجرای تاراج ايلدكارينه مبنی قسطنطينيه‌ده قيصر طرفندن بحق دوچار استئقال اولەرق همان اناطولی‌يه امرار اولنديلر . سلطان روم قليج ارسلان سلجوق لشبو سيل خروشانه حرباً مقاومتدن نوميد اولنجه ملكنی دشمنه براقدن ايسه آتشه ويرمكی اولی كوره‌رك اهل الصليبك

رهگذاری اوله‌جق یرلری باشدن باشه احراق بالنار وقلیج ایله یاپه‌مدیغی تعجیزات وتخریبات اسبانی بو صورتله احضار ایلدی . چونکه اهل الصلیب یانغین یرینه دونن اناطولی ایچنه کیردکده قحط ووبادن او مرتبه تلفاته اوغرادیلرکه بیك بلا ایله قدسه وصوللرنده انجق اوتوز بیك کشی قالمشلر ایدی . نه قدس شریفده خطبه‌سی اوقونان فاطمیه‌دن مستعلی بالله ونه بغداده جالس منبر خلافت اولان مستظهر بالله العباسی قلیج ارسلان قدر ابراز همت وقدرت ایده‌بیلدکلرندن اقصای مقصد اولان مسجد اقصی ایادیٔ صلیبیونه دوشدی(۲۳ شعبان ۴۹۲) واهل قدس قتل عام صورتیله قلیجدن کچیرلدی .

قدس قرالغنی تشکیل ایله سوریه‌ده یرلشن فرنکلری جوانب واکنافده بولنان ملوك اسلامیه وخاصةً موصل امیری عمادالدین اتابك زنکی واوغلی سلطان نورالدین تعجیز وتضییقدن غیر خالی وامداد واعانه‌لری خصوصنه تشمیرساق اهتمام ایدن اوروپا حکمدارانی متفقانه حرکت ایده‌مدکلری کبی ایتسه‌لر بیله صلاح الدین بن ایوب میدان جلادته آت سورمش اولمغله اول صفدر روزکارك مدافعات جهانپسندانه‌سنه قارشو مهاجملر عاجز قالدقلرندن قدس شریف طقسان سنه قدر صکره یه اسکی صاحبلرینه کچدی واهل الصلیب فورطنه‌سنك بروق [۱] اخیره‌سی پولاد جلادت ایوبیه‌یه چارپه‌رق محو اولیوردی.

[۱] بروق ییلدیرم معناسنه اولان برقك جمیدر .

یوز سکسان سنه امتداد ایدن اشبو محاربات عظیمه‌نك ملیونلرجه انسان قانی دوككدن بشقه نتیجهٔ حربیه‌سی اولمامش ایسه‌ده عالم اسلام ایله طوقوشمق حسبیله اوروپا احوال سیاسیه ومدنیه‌سنك اصلاح وتلاقفنه وتجارت وصناعتنك ترقیسنه ومعارف ومدنیتنك انارهٔ فیضنه کلی خدمت ایتمشدر .

شویله‌که حرب مقدس اغورینه اراقهٔ خون همت ایدنلر الك زیاده دره‌بکاری اولوب بونلرك قیرلمسندن حکومات‌قرالیه قوت واقتدار بولدیغی کبی امتیازات عصریه حکمیله طوپراغه علاقه وانتسابدن ممنوع اولان عجزهٔ دهقان بکارك عزیمتندن ناشی استیجار اراضیه وکندی حسابلرینه فلاحت وحراثته میدان بولدیلر قرون وسطی امتیازات مضره‌سنك لغوی ومساوات حقوقیه فکرلرینك اویانمسی بورادن بدء ایلدی وبرده اهل الصلیب محوینه یوریدکلری مسلمینی بر آلای جانور ظن ایدرکن تقرب وتلاقیلرنده کندیلرندن دها ظریف ودها عالم ومعیشت وادارهٔ حکومتجه دها مترقی اولدقلرینی کوره‌رك وسلجوقی ومصر فارسان وجندیانك سلاح طاقلرینه وتعلیمات فروسیه‌ده هنر ومهارتلرینه اوریله‌رق اسلامك فضائل مادیه ومعنویه‌سنی تقدیر وتذکار وکندی قبالقلرینی ودون مرتبه‌لرینی اعتراف واقراره باشلامشلر ولسان عربی تحصیل ایدن ارباب قلمی اشعار وادبیات شرقیه‌نك رونق وعذوبتیله شیرین دماغ‌اوله‌رق مؤلفات ومنشآتلرنده استادان عربی تقلیده اهتمام وسلطان

نورالدين وصلاح الدين كبي مفاخر زمان حقنده اوزون اوزون مدحيه‌لر انشاديله فرنكستانه نشر مزاياى اسلام ايدرلر ايدى . شرق سرايلرينك احتشام ظريفانه وآداب نازكانه‌سى وملوك اسلاميه‌نك حسن سلوك كشور كيرانه‌سى جبابرهٔ فرنكك مملكتلرنده اجرا ايلدكلرى رياست بدويانه‌يه اصلا مشابه اولمديغندن انتعاش و ترفه يواش يواش اقاليم غربيه‌يه دخى سرايت وارتحال ورؤسادن افراده وبتون جمعيته‌ده تعمم وانتقال ايده‌رك اوروپا احوال مدنيه‌سى على التدريج كسب انتظامه يوز طوتمش وبر مدت شرقده اقامت ايدن فرنك شعراسى خامهٔ نظم وتصويرى وادئ تمدح واستحساندن چويره‌مدكلرندن بونلرك حقه و نفس الامره مطابق وفقط امرو رضاى كنيسائيه‌يه غير موافق اولان داستان حقيقتبيانلرى اذهانى باغلايان زنجير تعصبى وطوق نادانى‌يى قيره‌رق افكاره كشايش ويرمشدر .

اشته اوروپا مدنيت اخيره‌سنك مبدأ حقيقيسى اشبو فروزاد اعصارينك صوك دوريدر . اسفار صليبيه‌نك اكثرى بحراً وقوعبولمغله ايتاليانك جماهير بحريه‌سى شرقك طرق تجاريه‌سنى اوكرمه‌رك ممالك اسلاميه ايله تزيد مناسبات اخذ واعطايه وتكثير منابع ثروته وسيله بولديلر عربلرك اوج درت يوز يللق مساعئ عليه‌سيله وجوده كلن صنايع بديعه‌دكه كاغد وپوصله وباروت وطباعت كبي مدنيت جديده اركان ركينه‌سنك

پیشوا ومژده‌جیسی ایدی کمال تمالکله اوروپایه نقل ایدلدی . ادارهٔ دولتك حقوق عمومیه ومبانیٔ ثروت وتشکیلات داخلیه واجتماعیه مثلاو فروعنه وحتی فرانسه‌نك اصول کتابت ومعماریه‌سنه وارنجه کمال ونفاست عرب انفاذ تأثیر ایلدی .

مقارنت اسلامیه‌دن بو مرتبه فیضیاب اولان اوروپالولر کیده کیده عداوت دینیه‌یی بر توجه شکرانی‌یه تحویله ومتمردین رهبانك القاآت تعصب انکیزانه‌لرینی اغراضه حمل ایله احالهٔ سمع اعتبار ایتمامکه باشلادیلر وبو سببدن برنجی سفرده کوریلن شوق وهیجان عمومیٔ فوق‌العاده سونه سونه صوك سفرلرده بر غیرت منفردهٔ اضطراریه‌یه منقلب وبالآخره کلیاً منطفی اولدی .

داهیهٔ جنکیزیه‌یه کلنجه: جنوباً تبت حدودیله شمالاً عامور ولنا وینیسی نهرلرینك مجرای بالالری میانده واقع کشور جسیم من القدیم تاتار ومغول اقوامیله مسکون اولوب اقوام مذکوره همجنس اولدقلری حالده چین حکومتنك تحت تابعیتنده متعدد خانلقلره منقسم ایدی . اهل اسلام ترکستانه قدر سوق سمند ظفر ایلدکلری صره‌ده حدود تاتارستانی تجاوز ایده‌مامشلر ایسه‌ده قبائل مغولیه ایله اخذ واعطا یوزندن کرما- کرم الفت ومناسبت اولمشلر ایدی .

تاریخدن ظلم وتخریب ایله نام براقان مشاهیر فاتحاندن جنکیز خانکه اصل اسمی تموچین در اشبو مغول خانلرندن

برينك اوغلى اولوب ايام صباوت وشبابى بر طاقم فلاكتلرله مرور ايلديكندن قرق ياشنه قدر صحيفهٔ سر كذشتنى اوقويانلر او دهشتلى استقبالى كشف ايده‌مزلر . لكن فلكك مظهر قهرى اولدقجه تزيد ثبات ايتمكله عاقبة‌الامر يدنجى قرن هجرى ابتدالرنده قره قوروم حواليسنده بر قوتليجه حكومت تشكيل ايلمش واكنافده بولنان امرا وخاناتى دخى زير اطاعتنه ادخال ايله غفور چينك ربقهٔ انقيادنى آتمش ايدى .

بو ظالمى ممالك اسلاميه اوزرينه تسليط بيليه‌رك سبب اولان سلطان محمد علاءالدين خوارز مشاهدر . شويله‌كه سلطان مشارايله ايله جنكيز آره‌سنده حسن معاشرت ومخادنت جارى وبر تجارت معاهده‌سى دخى منعقد ايكن خوارز مشاه مملكتنه كلن بر قاچ مغول تجارينى جاسوسلق ايتمكيله قتل ايتدر‌ديكندن جنكيزه نقض عهد ايله اعلان حربه وسيله ويرمش وشو اوچ درت كشينك قانى عالمك خرابنه باعث اولمشدر . بيلرنده وقوعه‌كلن ايلك محاربه‌كه اوچ كون اوچ كيجه لاينقطع دوام‌ايله قاندن بريوزى چامور اوله‌رق آياقلرقايمشدر . هيچ بر طرفه حق رجحان ويرمامش وغالب ومغلوب بللى اوليه‌رق فريقين محاربين برى برندن آيرلمش ايسه‌ده خوارز‌مشاه بو مقاتله‌ده بتون قوهٔ عسكريه‌سنى صرف واحا ايتمش اولديغندن جنكيزك هجومنده ملكنى محافظه ايده‌ميوب بلاد خوارزم ايادئ تاتاره كرفتار وباشدن باشه سوختهٔ نار خسار اولدى .

آندن صکره جنکیز ودرت اوغلی جوجی واوکتای و جغتای وتولی وبر قاچ سرعسکری ملیونلرجه تاتار سباعنك باشنه کچه‌رك قول قول ممالك اسلامیه‌یه یاییلدیلر. نهر دجله‌یه‌قدر هر بری سنه‌لرجه نیجه صاحب شکوه دولتلره پایتخت اولان اومدابن معموره‌یی طاش طاش اوستنده قالمامق شرطیله یقدیلر یاقدیلر. بخارا، سمرقند، نیشابور، تبریز، همدان، خجند طوس، مازندران، ری، نخجوان، بدخشان، بلخ [۱]، غزنه ملتان، مرو، هرات، معموره‌لرنده فرد متنفس براقدیلر. بر فرقه لشکری قفقاسیه طریقیله اوروپایه کچه‌رك روسیایی لهستانه قدر استیلا، دیکر فرقه‌سی سد کبیر چینی پایمال‌ایده‌رك پکینی وسلطنت عظمای فغفوریه‌یی استملاك ایلش؛ شمالده قیرغیز واویغور وجنوبده سند وهند ممالکی دخی هجوم تاتارك طادینی طاتمش والحاصل بحر محیط کبیر ایله وولغا مجراسی بینده کائن امصار وبلدان حلاج پموغی کبی آتیله‌رق خاك ایله یکسان اولمشدر.

«طوفان کبیر طوفان ماء ایسه ظهور تاتاره طوفان آتش ویاخود طوفان خون دینلسه شایسته‌در. چونکه بر فرقه‌سی بر شهره هجوم ایتسه بهرحال یرنده کیمك یغیلندن، بنا

[۱] اسیای وسطانك اول زمانکی عمارت ویسارینه بر مثال اولمق اوزره یالکز بلخ شهرنده صلاة جمعه قیلینور بیك ایکی یوز جامع بولندیغنی ذکر ایدهلم.

خاکسترندن بشقه بر شی قالمزدی . بر اردوسی بر صحرایه اوغراسه البته آتلری دیز قپاقلرینه قدر قان ایله یوغورلمش چاموره باتمه‌دن چکمزدی . اقوام اسلامك عمومنه بر درجه یلغینلق کلمش ایدی‌که مغول مروی ضبط ایتدیکی زمان هر تاتارك اعدام ایلدیکی آدم درت یوزه بالغ اولمش ایدی. مراغه‌ده بر تاتار قاریسی بر سرای خلقنی علی العموم قتل ایتمش وهیچ بریسنده مقاومت دکل تخلیص جان ایچون بر حرکت مذبوحانه بیله کورمامشدی . »

اشبو هرج ومرج طوفان‌نشان آره‌سنده ملوك اسلامیه‌دن فتنهٔ تاتاره اك زیاده قارشو کلمکه اوغراشان جلال‌الدین بن علاءالدین خوارزم مشاهدرکه پدرینك انتقامنی آلمق وامکان کوردیکی برلرده بو سیلاب وحشته برسد چکمك عزم قویسنه دوشمش وفقط تاتارك غضبنی جلب ودعوت ایله او برلرك بسبتون ویران‌ورمادستان اولمسندن بشقه برفائده کورمامشدر. بوجله‌دن اوله‌رق یالکز هرات اعمالنده بر میلیون التی یوز بیك‌نفوس‌اتلاف ایدلمش‌وخراسان کبی برقطعهٔ معموره‌ده جیحون سواحلندن استرآباده قدر انسان میتندن بشقه اکل ایده‌جك بر شی بولنمز اولمشدی .

تبت حکمداریله واقع اولان محاربهٔ تاتارده برکونده طرفیندن درت یوز بیك کشی مقتول اولمش وجنکیز سندیه‌ده ایکن اردوسنه طاری اولان خسته‌لکی اسرای اسلامیه‌نك

غلبه‌لکنه حل ایده‌رك تقلیل مقدارنی امر ایتمکله هر چادردن یکرمی اسیر اعدام اولنمش وشو ایکی مثال جنکیزك انسانیته وخاصةً اسلامیته نه‌بلای عظیم اولدیغنی تعریفه کافی کورلمشدر.

شایان تعجبدرکه جنکیزك وعونه‌سنك نشر واعلای دین وتوسیع حکومت ویا احراز شان کبی سائقهٔ حرکتی اولمیوب محضا افنا وتخریب ایچون بوقدر مظالم وحشیانه‌یی ارتکاب ایتمشلردر . نهایت او غدار روزکارده پنجهٔ اجله کرفتار اولمغین ٦٢٤ ده وفات ایدوب ممالك وسیعه‌سنی اوغللری بینده تقسیم ایتمش وفقط اوکتای قاآنی کندینه ولی عهد وجله‌سنه ناظر نصب ایلمشدی .

لکن قوردیغی بنای مهیکل سلطنت اولاد واحفادی بدنده دوچار مقاسمه اولمغله مؤسسندن صکره پایدار اوله‌میه‌رق حباب بر خون مثالی منهدم ومنطفی اولیوردی .

کندوسی مشرك اولدیغی حالده اخلافنك چوغی دین اسلامی قبول ایله بعضلری آسیاده تیمورك ظهورینه قدر متفرق صورتده حکمران اولمشلردر . بلیهٔ تاتارك صوك سرپندیلری بغدادده خلافت عباسیه‌نك وقونیه‌ده دولت سلجوقیه‌نك انقراضلرینه سبب اولمشدر .

دولت علیهٔ عثمانیه

— عثمانلیلرك اوائل احوالی —

فتنهٔ تاتارك زیروزبر ایلدیکی یرلردن فرار ایله بقه‌یی قورتاران طوانمدن بریده عثمانلیلرك جد اعلاسی اولان قایی خان عشیرتی ایدی. تاریخلرمزك روایتنه نظراً عشیرت مزبوره آل سلجوق رفاقتیله ماوراء النهردن زمین ایرانه انتقال ایدن ترك قبائلندن اولوب مرو مضافاتندن ماهان نواحیسنده اختیار توطن ایتمش ایکن غائلهٔ جنکیزیه ظهورنده ترك دیاره وجهت غربیه‌یه طوغری فراره مجبور اولمش و ابتدا اخلاطه وآندن آذربایجانه هجرت ونهایت حلب معموره‌لرینه طوغری عزیمتنده جعبر قلعه‌سی پیشکاهنده رئیسی سلیمان شاه ابن قیا آلت قضاءً فرات نهرینه دوشه‌رك ارتحال دار آخرت ایلمشدر .

بونك اوزرینه عشیرتك بر قسمی وطن اصلیلرینه عودت ودرتیوز خانه خلقی قدری دخی سلیمان شاه اوغللرندن ارطغرل ودندار بکلر معیتیله سرمه‌لو چقورده وپاسین اوواسنده مرکز خیمهٔ اقامت ایلدی .

حامیسزلك وقرارسزلق وضیق معیشت اسبابنه منضم اولان خدمت وجهاد هوسی القالریله ارطغرل غازی ٦٣٠

تاریخلرینه طوغری اوغلی صارویاتی بکی لاجل الاستحماء سلطان روم علاءالدین کیقباد بن کیخسرو سلجوق نزدینه ارسال وسلطان مشارالیه درحال جناح قبول ورأفتی کشاد ایدوب انقره جوارنده قره‌جه طاغ اراضیسنی‌که کوزل قیشلاق ویایلاقلری حاوی ایدی یکی محیلرینه یورت وخاص تعیینیله اسباب استراحتلرینی استکمال ایلدی .

عساکر سلاجقه ایله لشکر تاتارك بر محاربه‌لرنده ارطغرل بك بیلیه‌رك فقط سائقهٔ حیث ومردانکی ایله سلجوقیلره امداد ومظاهرت وبو سایه‌ده غالب کورینان دشمنلرینی دوچار خسران وهزیمت ایتکله نزد سلطانیده مزید توجه واقباله مظهر وخاصنه سکود اعمالنك علاوه‌سیله موقر اولدی . آندن صکره ارطغرل غازی سلاطین سلجوقیه‌نك خواص امراسی عدادینه داخل اوله‌رق متبوعنك خدمت عسکریه‌سنده افنای وجود ایلمش ونهایت ٦٨٠ سنه‌سی طقسان یاشنی متجاوز اولدیغی حالده سکوددہ عازم ملك بقا اوله‌رق عثمان بك وکوندز بك وساوجی بك نام اوغللرندن عثمان بکی عشیرته سردار براقمشدر .

اولوقتلر دولت سلجوقیه‌نك وهن وانحطاط زمانی اولوب فروع جنکیزیه‌دن تبریز حکمداری غازان محمود خان مداخله‌سیله کهنه بنای سلطنت بیقلمقده اولدیغندن امرا وولاة سلجوقیه‌نك هر بری کلاه قاپمق وبدنده اولان حصهٔ میراثی

قاچرمامق قيدينه يعنى بولندقلرى ايالتده تحصيل استقلال غيرتنه دوشه‌رك خان تاتارك مساعئ تخريبيه‌سنه من جهة يارديم ايتدكلرى صره‌ده عثمان بك مسلك مطاوعت وانقياددده دائم وحتى رومللر اوزرينه بالدفعات غزا ايده‌رك فتوح جديده ايله اعلاى دولت ولى نعمته خادم اولوردى . سيف جلادت عثمانيه ايتدا بويون اكن قصبه قره‌جه حصار اولوب (٦٨٨) بلدهٔ مذكوره‌ده طورسون فقيه خطبه‌ده نام سلطانيه ترديفاً نام عثمانيى دخى ذكر ايتمكه باشلامش ومقدمهٔ آيات نصرت اولان اشبو فتح مبيندن صكره سلطان علاءالدين ثانى ابن فرامرز طرفندن عثمان شاه خطابيله وقره‌جه بلبان چاوش معرفتيله طوغ وطبل وعلم وفتح ايتديكى برلرك تمليكنى مشعر شوال ٦٨٨ تاريخلو وتركى العباره منشور امارت كوندريله‌رك عثمان بكك استقلالى تصديق اولنمشدر [١] .

ديكر طرفدن قياصره حكومتنك ضعف اداره‌سندن ناشى احوال ولايات يوز اوستى براقلديغندن والى وحاكم صفتيله قلاع وامصارده منصوب اولان تكفورلر [٢] كندى هوالرينه تابع اولمغله عثمان غازى بعضلرينى اوروب ازمكه وبعضلرينك دخى الحرب ضرعة فحواسنجه بينلرينه القاى تخم نفاق ايله برى برلرينه چاريه‌رق كسر قوتلرندن صكره مملكتلرينى ضبط ايتمكه

[١] فريدون بك منشآتنه نظر اولنه.
[٢] تكفور ارمنجه ملك وحاكم معناسنه اولان تاقاوور كلمه‌سندن محرفدر .

شروع ایتمش وحتی خرمن قیا حاکمی کوسه میخال کبی متفقلر دخی پیدا ایدهرك تکفورلرك آمال ونیاتنی وبینلرنده کی فتن ومفاسدی اوکرنمك طریقنی طوتمش ایدی . ایشته کوسه میخال بکك اخبار صادقانه سی اوزرینه اینه کول وبیله جك ویار حصار حاکملرینك قوردیغی دام هلاکدن قورتیله رق حصون مذکوره یی قبضهٔ تصرفه کچرمش [١] ووسیلهٔ دولاب فساد اولان سور

[١] ٦٩٨ ده بیله جك تکفوری یارحصار تکفورینك قیزینی تزوج بهانه سیله بر دوکون ترتیبی ودوکونه عثمان غازی بی دخی دعوتله اول قهرمانی دوکوندهٔ اتلاف ایتمکی اطراف تکفورلریله بالمذاکره تصمیم ایلدی . دعوتجی کوندردکاری کوسه میخال عثمان غازی بی ماجرادن خبردار ایلدکده غازی مشارالیه اصلا سررشته ویرمیه رك دعوته اجابت ایدهجکنی وهرسنه باز موسمنده عشیرت یایلاغه چیقدیغی زمان فضله اشیاسنی بیله جك حصارنده امانت براقدیغندن اول سنه دخی بر وجه معتاد اشیایی بعض عجائز نسوان ایله برابر کوندرمك اوزره بولندیغنی تکفوره بیلدردی وبو دفعه صندوقلر درونته اشیا یرینه مسلح یکیتلر کیزلیوب وحیوانلری یمك ایچون دخی قرق قدر سچمه جنکاوری قادین قیافتنه قویوب عشیرتك آغیرلغی اولمق اوزره بیله جکه کوندردی اول قهرمانلر دوکون مناسبتیله عسکر واهالیدن خالی اولان حصاری علی الغفله ضبط ایتدیلر عثمان غازی دخی محل جمعیت اتخاذ اولنان چاقر پیکار نام سبزه زاری مسلح بهادرلرله باصدیروب دوکون جمعیتی تارومار وکاین ایله اشیای موجوده یی اغتنام ایلدی. واشبو اتفاقده داخل اولان تکفورلری دخی صوات قاهره ایله پر پر تدمیر ایدوب یرلرینی کندی ملکنه علاوه ایتدی. اشته اورخان غازینك منکوحه سی اولان نیلوفر سلطان بوعفیفهٔ مهتدیهٔ صالحه درکه بك چوق خیرات وحسنات تأسیس ایتمش وبروسه صحراسنده جاری اولان ایرمق اوستنده کوپری یاپدیرغندن نهر مذکور نیلوفر نامیله مشهور اولمشدر.

پر شروردن نیلوفر نامنده اولان عروسی استرقاق ایله اوغلی اورخان غازی یه نکاح ایتمشدرکه سلیمان پاشا ایله مراد خدا. وندکار بو ازدواجك محصولی تین ومودتیدرلر . میخال اوغللری بیك تاریخلرینه قدر روم ایلی سر حد بکلکلرنده بولنمشلر واردولرمزده خدمات مبروره ایفا ایلمشلردر .

کوکب طالع عثمانی بو صورتله لامع ایکن ٦٩٩ سنه‌سی استیلای غازان خان ایله قونیه‌ده دولت سلجوقیه منقرض اولوب ولاة وعمال بولندقلری یرلرده کسب استقلال ایله سلجوقیه انقاضی اوزرینه بر چوق حکومات صغیره تشکیل ایتدیلر آنلردن بری‌ده عثمان بك حکومتی ایدی . کرچه میر مشارالیه اون اونبش سنه‌دنبرو الکاسنده مستقلاً اجرای حکومت وحرب وصلح خصوصلرنده مختارانه حرکت ایتکده ایسه‌ده جبلیتنده اولان خصائل قدر شناسی و وفاکاری مقتضاسنجه کندینی دولت سلجوقیه‌نك محمیسی بیلوب وسلاطینه ابراز احترام وفرمانبریدن کیرو طورمیوب آنجق سلطان علاءالدین ثانینك وفاتندن صکره اعلان استقلال ایلمش وبو اجلدن دولت عثمانیه‌نك بدایتی ٦٩٩ سنه‌سی اولمق اوزره عندالمؤرخین قرارکیراولمشدر .

برنجی باب

— تأسس وتزلزل —

(٦٩٩ — ٨٠٥)

سلطنت مؤسس دولت عثمان خان غازی
ابن ارطغرل غازی

(٦٩٩ — ٧٢٦)

سلطان عثمان خان غازی حضرتلری حکومتده استقلال بولدقدن صکره یکرمی یدی سنه دها غزا وجهاده دوام واقدام ورومللردن خیلی برلر تسخیریله حسن تمشیت واداره‌لرینه دقت واهتمام کوسترمش ومشاق سفریه مناسبتیله وفاتنه یقین وجود شریفلرنده رکوب ونزوله‌عدم اقتدار نمایان اولدیغندن عسکرك قوماندانسنی اوغلی اورخان بکه تودیع ایده‌رك قهرمان مشارالیه دخی ٧٢٦ سنه‌سی بیزانس دولتنك اناطولیده اك بیوك بلده‌سی اولان بروسه شهر شهیرینی آلمشدرکه عثمان غازی حضرتلری دخی متعاقباً عزم نزهتکاه جنان بیورملریله وصیتلری اوزره

نعش پاکلری شهر مزبورده درون حصارده مناستر کنیدینه دفن اولنمشدر . [١]

(رحمة الله علیه)

[١] بروسه‌نك تسخیرندن صکره یکیشهره عودت ایدن اورخان غازی یدریله ملاقاتنده خیردعاسنه مظهر اولمش وشویولده نصیحتلرینی دخی تاقی بیورمشدر :

عاقبت کار بودر هر کسه — باد فنا پیر وجوانه اسه
عزم بقا ایلریسم بن بو دم — دولت واقبال ایله اول محترم
چونکه سنك کبی خلف قویمشم — رحلت ایدرسم بو جهاندن نه غم
لیك وصیت ایدرم کوش قیل — غیری غم دینی فراموش قیل
دیلرم ای صاحب اقبال وجاه — ایتمیه‌سین جانب ظلمه نکاه
عدل ایله بو عالمی آباد قیل — رسم جهاد ایله بنی شاد قیل
راه جهاد ایچره ایدوب اجتهاد — مملکت رومده قیل عدل وداد
ایله رعایت علمایه تمام — تاکه بوله امر شریعت نظام
هر نره‌ده ایشیده‌سین اهل علم — کوستره آکا رغبت واقبال وحلم
عسکر ومال ایله غرور ایله — شرع شریف اهلی دور ایله
شرعدر رمایهٔ شاهی وبس — شرعه مخالف ایشه ایتمه هوس
مطلمز دین خدادر بزم — مسلکمز راه خدادر بزم
یوقسه قورو محنت وغوغا دکل — شاه جهان اولمنی دعوی دکل
نصرت دین اولدی چومقصد بکا — مقصدمه قصد یراشور سکا
عالمه انعامکی عام ایده کور — مملکت امرینی تمام ایده کور
شاه‌که احسان ایله بیکانه‌در — سلطنت اسمی اکا افسانه‌در
حفظ رعایایه چالش روزوشب — تاکه قرین اوله سکا لطف رب

(تاج التواریخ)

تربهٔ شریفه‌لری بروسه حریق کبیرنده محترق اولدیغندن مجدداً انشا اولنمش وجنتمکان سلطان عبدالعزیز خان حضرتلری عثمانی نشانتی احداث

عثمان غازینك تأسیس وتشکیل ایلدیکی دولت کندی اسم جلادتله نسبت اولنمشدر . بودولت ابد مدت دها ابتدای ظهورنده علائم فیض ورفعت کوسترمش ورجال حقنده حمایه وقدردانی وبلاد حقنده حراست وعمرانپروری آثاریله جلب قلوب ایلمش اولدیغندن روملرك سؤ اداره‌سندن بیزار اولان قری وقصبات وقونیه دولتنك انقراضیله مرجعسز وپریشان قالان صنوف عسکریه لوای عثمانینك سایهٔ فلاحنه التجا ایله جمعیت عثمانیه‌نك یوماً فیوماً تزایدینه‌سبب اولمشلردر . حین ارتحالنده ممالك عثمانیه سقاریا واطراناس سطح مائللرینی محیط اولوب جنوباً کوتاهیه جوارینه و شمالاً مرمره ساحلیله سقاریا آغزلرینه قدر امتداد ایلمش ایدی بتون بویرلری انوار عدالتله تنویر واعماره چالیشه‌رق هرقضاده بر قاضی وهر لواده اولاد امجادندن وامرای نیکنهادندن بر میرلوا یعنی سنجاق بکی نصب واقامه ایلمش وکندوسی دخی حربدن فراغتنده یکیشهری مقر اتخاذ بیورمش ایدی .

٦٥٦ ده سکوددده ساحه آرای وجود اولوب ایام شبابنده ملازم درکاهی اولدیغی مظنهٔ زمانه‌دن شیخ ادبالینك دختر پاکیزه‌لری مال یاخود بالاخاتونی ازدواج بیورملریله علاءالدین پاشا اورخان

بیوردقدن صکره برقطعه‌سنی کندی ید همایونلریله صندوقه‌نك کوکسنه تعلیق بیوره‌رق زیرینه دخی قطعهٔ آتیه وضع قلنمشدر :

بونشانی حضرت عثمان غازی نامنه‌نجلی خان عبدالعزیز ایجاد وتأسیس ایلدی وضع وتعلیق ایلیوب کندی الیله بوبننه‌شان وروح جدینی اعلا وتقدیس ایلدی

غازى نام اوغلارى دنيايه كلمشدر [١] امراسندن وجهاد رفقاسندن صمصه چاوش وطورغود آلپ وحسن آلپ وايغود آلپ كندى زمانده وفات ايدنلردن ويا متقاعد اولانلردندر . برادرلرندن برى دخى طومانيچ محاربه‌سنده شهيداً واصل سَر منزل افتخار ودرخت دولته خون عثمانى ايله آبيار اولمشدر .

عهد سلطان اورخان غازى بن سلطان عثمان غازى

(٧٦١ — ٧٢٦)

جلوس اورخان غازى (٧٢٦) . — شهريار مغفور حضرتلرينك بيوك اوغلى علاءالدين پاشاجدّ فاضلى شيخ ادبالينك تحت تربيتلرنده پرورشياب اولمغله تحصيل معارفه سالك وراغب ايدى .

كوچك اوغلى اورخان غازى ايسه اوته‌دنبرو شماتت‌جنك وآشوب ايله مألوف ومتلذذ اولەرق پدرلرينك مرضى ايامنده خدمت سرعسكريده آثار بسالت وشجاعت وحكومت ورياست ايشلرنده اهليت وفطانت كوسترمش اولديغندن جالس تخت حكومت اولدى (٧٢٦) .

اناطولينك احوالى — اول اثناده اناطولى نيم جزيره‌سى دولت سلجوقيه‌نك انقراضندن ناشى طوائف ملوك النه منقسم

[١] اشبو ازدواج خيرى انتاج ايدن مشهور رؤيايى تاج‌التواريخ نظماً تصوير ايدييور

ایدی . شویله‌که ارباب شر وشوردن قرمان اوغلی محمد بك نامنده متغلبه‌دن برینك سعی و غیرتی ثمره‌سی اوله‌رق برطاقم اختلالاتدن صکره حفیدی یخشی بك قونیه حکومتنده مستقر اولوب دولت سلجوقیه برینه قائم اولدیغنی اعلان ایلدیسه‌ده امرای سلجوقیه‌دن آیدین بك وصارو خان بك ومنتشا بك وکرمیان بك وحمید بك وتکه بك وقره‌سی بك اطاعت ایتیوب الیوم اسملریله معروف اولان سنجاقلرده وقیزل احمدلو امیر شمس الدین‌که اولاد واحفادینه اسفندیار اوغللری دخی تسمیه اولنور قسطمونیده بالاستقلال طرح مبانیٔ حکومت ایلمشلرایدی. وبقیهٔ ممالکدن هر برنده بر طاقم ترکمان عشائری تحکم ایده‌رك مرعشده ذوالقدر اوغللری واطنه‌ده آل رمضان حکومتلری تقرروتأسس ایتمکده ایدی. بونلردن بریده‌اورخان‌غازینك وارث اولدیغی حکومت عثمانیه اولوب بدایت استقلالنده پك جسامتلی دکل وبواجلدن دولت سلجوقیه وراثتی ایچون قرمان اوغللرینك ایقاع ایتمکده اولدیغی تزویرات واختلالاته غیر مداخل ایکن سلطان عثمان غازینك اقدامات عالیه‌سیله ایچه وسعت وقدرت کسب ایتمش وبروسه‌نك تسخیرندن صکره کرکی کبی رونق بولمشدی. چونکه سلطان اورخان غازی « اولزمانه قدر رخش غزا اوزرنده بقرار اولان‌سریرسلطنته اوبلدهٔ غرابی مقر اتخاذ» ایده‌رك سطوت وشوکت آتیه‌یی مساعیٔ جلیلهٔ ملکپروری ایله احضار وایما ایدیور ایدی .

فتوح وغزوات . — اورخان غازی حضرتلری جلوسنی متعاقب سیف جلادتی میان همتهبند و شهراه غزا وجهاده سوق سمند ایلیهرك معیتنده پدری امراسندن آقچه قوجه وقوکور آلپ وغازی عبدالرحمن ومهتدی کوسه میخال کبی شیردلان مجاهدین اولدیغی حالده روملردن آیدوس و ازمید نام قدیم ایله ازنکمید وهرکه قلعهلرینی وبرمدت محاصرهدن صکره ازنیق بلدهسنی وبالآخره طراقلی وکلیك قصبهلرینی والحاصل بتون مرمره قیلرینی تاقرتاله قدر فتح واستیلایدوب اناطولیده قیاصره اداره سنده یالکز آلاشهر ایله بیغا قلعهسی قالمشدی. اشبو حروب ومغازی ۷۲۸ دن ۷۳۸ تاریخنه قدر اون سنه ممتد اولمشدر .

۷۳۷ سنهسی برنجی دفعه اولهرق بلاد اسلامیهدن قرهسی مملکتی ضمیمهٔ ملك عثمانی قیلندی وسببی دخی قرهسی حاکمی عجلان بکك وفاتی اوزرینه اوغللری بینندہ واقع اولان وراثت حکومت دعواسی اولدی وعجلان بکك وزیر مدبری حاجی ایلبکی ایله اورهنوس بك خدمت پادشاهیهیه دخالت ایلدی .

قوانین ونظامات — بر دولتك اعتلای شانی وبقای شوکتی قوهٔ قاهرهدن زیاده عادلانه قوانین ونظامات وتأسیسات نافعهٔ سیاسیه ایله میسر اولدیغی کورلمکدهدر. بروسهنك فتحیله ۷۲۷ تاریخندن اعتباراً پایتخت اتخاذ اولنمسی حکومت عثمانیهیه طوائف ملوك ایچنده بر موقع مخصوص تعین ویرمش اولمغله تنظیم

امور اداره‌سی واستحصال اسباب ارتقاسی درجهٔوجوبده ایدی. یوقاروده ذکر اولنان فتوح غزا اجرا اولندیغی صره‌ده برادرینك خدمت وزارتی قبول ایله حسب‌الحمیه حصهٔ میراثی دخی ترك ایدن علاءالدین پاشا حکمای دهردن بروسه قاضیسی مولانا جندره‌لو قره خلیل ایله بالمذاکره وضع قوانینه جهد وهمت ایتمکده ایدی . ابتدا ۷۲۹ ده پادشاه عثمانیان نامنه سکه ضرب اولندی بعده هر صنف اهالی‌یه ومأمورین وامرا وصنوف عسکریه‌یه آیروجه لباسلر تخصیص وتعیین قیلندی. واك زیاده موجب اعتنا اولان امور عسکریه‌نك تنسیقنه صرف اقدام‌اولندی چونکه اول‌زمانه دکین افرادامتدن حرب‌وضربه قادر اولانلر وقت سفرده عموماً سلاح آلتنه کیررلرسه‌ده موظف ومنتظم عسکر ترتیب اولنمامش وترتیب ایچون ایدیلان ایلك تجربه دخی ثمره‌سز قالمشدی . وزیر صاحب تدبیر دیوشیرمه اصولنی وضع ویکیچری اوجاغنی تأسیس ایلدی . دیوشیرمه اصولی اقتضاسنجه خرستیان چوجقلرندن هرسنه ممکن اولدیغی قدر اطفال اخذ وجمع اولنوب آداب اسلامیه اوزره تعلیم وتربیه‌لرینه باقلدقدن صکره سن عسکریه وصوء للرنده یومیه برر آقچه وظیفه ایله رکاب همایونده قشله نشین اولان یکیچری اوجاغنه ادخال اولنورلر ایدی . ابتدا کی سنه بیك نفر چوجق آلنوب بعده سنه بسنه عددلری تکثیر اولنمش وبو قانون ۱۰۵۰ تاریخلرینه قدر جریان ایلمشدر .

اشبو دیوشیرمه چوجقلرندن بك چـوق امرا ووزرا ومحمود پاشا ورستم پاشا وصوقوللی محمد پاشا کبی کبرا ظهوره کلمش اولمغله خرستیان اهالی صکرهلری چوجقلرینی کندی رضا ورجالریله ویرمکه باشلامشلردر .

یکیچری اوجاغنه مشـایخ کرامدن حاجی بکتاش خیر دعا ایتمکله یکیچریلر اوجاغی مقدس عد ایدوب علیهنه کیمسهیه سوز سویلتمامشلر وبکتاشیان ایله عقد مؤاخاة ایلمشلردر . ویمکاری میریدن ویرلمکله قزغانی نشانهٔ اتفاق اتخاذ ایلمکاری کبی اکثر ضابطلری دخی طعامه مخصوص القاب ایله تلقیب ایتمشـلردر : چوربا جی باشی، آشجی باشی ، سقا باشی مثللو .

فتح اولنان اراضی وممالکك دخی صورت منتظمهده ادا. رهسی تذکر اولنهرق اراضیٔ مستولیه خاص وتیمار نامیله ایکی صنفه آیریلوب خاصلر خزینهٔ خاصهٔ همایون وشهزادکانه وامرایه تخصیص وتیمارلر دخی شجعان ارباب سـیفه توجیه وتفویض اولنوردی . خاص وتیمارلر چفتلك دیمك اولمیوب چونکه هر خاص وتیمارك حاوی اولدیغی اراضی شونك بونك متصرف اولدقلری ترلالردن عبارت اولهرق اصحابی زراعت وحراثت ایدرلر وعشر شرعیسنی وفراغ وانتقال اراضـیده معین اولان خرجی خاص وتیـاره متصرف اولانلره اعطا ایلرلر ایدی . اصحاب تیمار تیمارینك حاصلاتنه کوره معیتنده بر ویا ایکی ویا دها زیاده تعلیملی وتام السلاح سواری بسلمکله مکلف اولوب حرب

وقوعنده بونلر منسوب اولدقلری میراوانك معیتنده اجتماع ایله سفره کیدرلر ایدی . بو صنف عسکر تیمارلی سپاهیسی تسمیه اولنه‌رق آتیده بیان‌اولنه‌جغی وجهله دولته کلی خدمت‌ایتمشلردر .

عثمانلیلرك روم ایلی‌یه مروری (۷۵۸) ؛ مقدمهٔ فتوحات. — قسطنطنیه‌ده قیاصره حکومتی انواع شورش ایچنده ایدی . زمام سلطنت اکثریا سلاله‌دن سلاله‌یه انتقال ایله راست کلن متغلبلك دست استبدادینه کچوب بو نوع ایمپراطورلر ترفیع شکوه دولت واستحصال رفاهت رعیت خصوصاتنه چندان ملتفت اولمیه‌رق ذوق وصفا وعیش ونوش ایله ویادفع استرقاب غوائلیله امرار ایام ایلرلر ایدی . اخلاق عمومیه درجهٔ نهایه‌ده بوزولمش ونسوان حددن زیاده یوز بولمش اولدیغندن آنلرك مداخلاتی اغتشاش اداره‌یی برقاتدها تزید ایلر ایدی والحاصل بو دولتده قوهٔ قیام وصفت بقا مفقود ایدی .

۷۴۱ سنه‌سی روم ایمپراطوری اوچنجی آندرونیقوس وفات‌ایتمکله وارث سلطنت اولان یوآنیس Jean پالئولوغوس صبی بولندیغندن سرای ناظری قانتاقوزینوس امثالی مثللو دعوای شرکت حکومته قیام واورخان غازینك امداد ومظاهرتی استرحام ایتمکین غازیٔ مشارالیه قانتا قوزینوسك قیزی تئودورایی ازدواج ایده‌رك معاونتنه برقاچ کره عسکر کوندردی حتی بردفعه‌سنده قره‌سی والیسی بولنان بیوك شهزاده سلیمان پاشا مأمور بوریلوب پاشای مشارالیه مقدار کافی عسکرله

روم ايلي‌يه چكمش وقانتا قوزينوسك خصمنى تدميراً بلاد رومى تابالقانلره قدر بازدهٔ خيول غارت ايليه‌رك غنائم وفيره ايله عودت ايلمشدى . بو صورتله پادشاه عثمانيان بيزانس دولتنك استقبالنه حاكم اولمشدى .

اشبو سفرلرده امراى عثمانيه روم ايليتك يوللرينى وحكومت قياصره‌نك يولسزلقلرينى اوكرندكلرندن ايالتكاهنك مساعدهٔ موقعيه‌سنه مبنى سليمان پاشاى مجاهد معيتى امراسى اولان آجه بك وغازى فاضل وحاجى ايلبكى واورنوس بك نام سر آمدان غزاة ايله ٧٥٨ سنه‌سى آيدينجق قربندن روم ايلي‌يه مرور وكليبولى قلعه‌سنى ضبط وتسخير ايلدى [١] و اناطوليدن عسكر

[١] اشبو روايت روم مورخلرينك وبرديكى معلوماته موافق اولوب بزم تاريخلرده عثمانيلرك بويله امداد ايچون بالدفعات روم ايلي‌يه سفر ايلدكلرينه دائر برقيد كوريله‌مامشدر حتى تاج‌التواريخ سليمان پاشانك روم ايلي‌يه سفرينى شوصورتله نقل ايدركه پاشاى مشار اليه عم مكرمى علاء‌الدين پاشانك وفاتندن صكره خدمت وزارته ونزد پادشاهيده مزيد توجه‌واقباله نائل‌وروم ايليده برباب‌استيلا كشادى اقصاى امل شهريارى اولديغنى قرائن احوال واقوالدن مستدل اولمغله بر غزاى كبرا ايله خيردعاى ولى‌النعمى‌يه مظهريت ايچون آيدنجق قربنده آنسزين ايكى صال يايدروب وقرقر كتى‌اولق اوزره برينه بالاده مذكور الاسامى بهادران ايله كندوسى وديكرينه خاندان عثمان امكدارلرندن آق سنقر وقره اوغلان اوغلى وقره تيمور طاش وقره‌حسن وآجقه قوجه اوغلى وبلبانجق اوغلى دلاوران راكب اولەرق كيجه‌لين سمت مقصوده طوغرى صالدرديلر ورهنمونى توفيق بارى ايله كليبولى مضافاتندن چنى قلعه‌سى پيشكاهنه وصول ايله قلعهٔ مذكوره‌يى آوردهٔ دست تسخير ايتديلركه روم‌ايليده ابتدا آلنان يرى بوراسيدر .

جلبیله توسیع فتوحات ایده‌رك ایرتسی سنه صره‌سیله بولایر ومعلقره‌وایصاله وتکفور طاغی بلده‌لرینی دست‌تصرف عثمانیانه چکیردی واوروپاده تجلی یاب بروز اولان آیات فوز وظفره بسمله‌خوان اولدی .

ارتحال سلیمانه پاشا وسلطانه اورخانه . — آنجق ولی عهد سلطنت ووزیر دولت وسرعسکر جیوش موعود النصرة اولان سلیمان پاشای کامران غزوات عالیه‌سی آره‌سنده بر کون شکار آرقه‌سندن شدتله قوغارکن آتی سورچکله متأثراً عازم کاشنسرای جنان اولەرق بولاییرده تربهٔ مخصوصه‌سنه دفن اولنمش (۷۶۰) وخبر جکرسوز موتی اوزرینه سلطان اورخان بغایت المناك اولوب ایکی‌ماه صکره‌راه بقاده فرزندار جندینی تعقیب ایلمشدر .

(رحمة‌الله علیهما)

شهریار مشارالیه پدرلری کبی علما وفضلایه حرمت ورعایت و مستحقین امرایه بذل عنایت ایلیه‌رك سایهٔ معدلتنه داخل اولان مملکتلر معمور وآبادان اولمشلردر . اموال غنائم ایله خزینهٔ دولت کسب ثروت ایلدیکندن عهد سلطنتنده مکتب ومدرسه وکوپری ویول کبی‌پك چوق خیرات ومبرات ومدن وقصبات احیا واحسان بیورلمشدر عثمان غازینك تأسیسنه شروع ایلدیکی بنای دولتی اورخان غازی قوتلی تملرله ترصین ایده‌رك برمدت اقدم آناطولی صحرالرنده خیمه‌نشین کزن برعشیرت تحت ادارهٔ عادلانه‌لرنده اوروپا وآسیاده انفاذ حکم ایدر بر دولت

هيئتنه كيرمشدر . صدر وزارنده ابقای نام ايدن برادری علاء الدين پاشا قانون وضع واجتهادی واوغلی سليمان پاشا روم ايلی جهادی ايله تقويهٔ بنيان سلطنته بيوك خدمت ايتمشلردر .

عهد سلطان مراد خان اول خداوندكار بن سلطان اورخان غازی

(٧٦١ — ٧٩١)

فتح انقره (٧٦٢). — دولت عثمانيه‌نك بو صورتله ارتفاع شان و شوكتی قرمان حكامنك تحريك حسدينه باشلايوب تبدل سلطنت وقوعنده آنلرك افسادیله انقره جوارنده متحكم اولان اخی تركمانلری عثمانلی علیهنه قيام وبعض بلاد عثمانيه‌يه اقتحام ايلديلر . فقط صولت ومهابت پادشاهيدن هراسان اولهرق انقره قلعه‌سنی خداوندكار غازیيه تسليم ايتديلر . شهر مذكور صكره‌لری اناطولی بكلر بكيلكنه مقر اولمشدر .

روم ايلی فتوحاتی . — پادشاه حضرتلرينك نظر دقتلری الكزياده روم ايلی جهتنه معطوف اولديغندن ٧٦٣ سنه‌سی ترتيبات عسكريه اكمال ايديلهرك روم ايلی سفرينه حاضرلق كورلدی .

اليوم روم ايلی تسميه اولنان بالقان شبه جزيره‌سی اولوقتلر قسماً بيزانس حكومتنه تابع اولوب اكثر يرلرنده بلغار وصرب

وبوشناق وارنبود اقوامی مستقل حکومتلر تشکیل ایتمشلر ایدی. قیصرك زیر حکمنده اولان بر مرمره واطه‌لر دکزی ایله بالقان طاغلری میانده بولنان تراکی قطعه‌سی ایدی سلانیك وتسالیا وآتنه وموره سمتلریده روم پرنسلرینه تابع ایدی. بلغارلر هجرتك قرن اولنده دوبریجه اووه‌سنه وبالقانلرك جهت شمالیه‌سنه مرور وصربلر وبوشناقلر برقرن صکره شمالدن هجوم ایده‌رك طونه نهرینی عبور ایله بولندقلری یرلرده تمکن وتوطن ایتمشلر وارنبودلر مملکتك سکان قدیمه‌سی اولوب بر طاقم بکلکاره منقسم اولمشلر ایدی.

اورخان غازینك امدادیله تاج قیصریه اشتراك ایدن قائن پدری قانتا قوزینوس وفات ایتمش ویوآنیس پالئولوغوس تخت ایمپراطوریده مستقل قالمش اولمغله روم دولتنه اعلان سفر اولنه‌رق خداوندکار غازی چورلی ومیسوری ولوله برغوسی بلده‌لرینی و حاجی ایل بکی دیمتوقه شهرینی فتح ایدوب ادرنه اوزرینه سوق اولنان روم ایلی بکلر بکی لالا شاهین بك سازلی دره نام محلده روم لشکرینی تارومار ایلیه‌رك ادرنه‌نك حصر وتضییقنه مباشرت ایلدی. آرقه‌دن پادشاه حضرتلری دخی یتشمکله ادرنه شهری فتح باب اطاعت ایدوب ممالك عثمانیه یه الحاق اولندی (۷۶۳). شهر مذکور اوروپاده روم دولتنك ایکنجی بلده‌سی اولمغله فتحی مکاتیب همایون ایله بعض ملوك اسلامیه یه تبشیر یورلدی وجواباً تبریکنامه‌لر دخی کلدی. دیکر طرفدن

اورهنوس بك کوملجنه طرفلرینی تسخیره ظفریاب اولهرق واردار جهتنه طوغری توسیع فتوحاته اقدام ایتمکده ایدی .

اشبو فتوحات عظیمهدن غنائم وفیره حاصل اولوب مولانا قره رستم اخطاری وقاضیعسکر چندرهلی قره خلیل فتواسیله خمس غنیمت خزینهٔ بیت المالله افراز و تخصیص اولنمق اصول اتخاذ قیلندیوتیمار اصولی روم ایلیهدخی تعمیم ایدیلهرك دائرهٔ دولت بیویوب آل عثمان شان ویرمکه باشلادی .

شهریار غازی حضرتلری روم ایلی محافظهسنی لالا شاهین پاشایه تودیع واورهنوس بکدن خدمات مرغوبه مأمول اولمغین استیلا ایلدیکی یرلری سنجاق اعتباریله وایستدیکی قدر اراضی وقف ایتمك مأذونیتیله عهدهسنه توجیه بیوروب بروسه تختکاهنه عودت ایلدیلر .

۷٦٥ ده لالا شاهین پاشا فلیپهبی دخی ضبط ایدهرك کرك مشارالیهك وکرك اورهنوس بکك اهتماماتیله حدود ملك عثمانی بالقان سلسلهلرینه طیاندیغندن ماوراء جبالده بولنان امم نصارایه باعث خوف ودهشت اولمغه باشلادی . وپاپانك تشویقاتیله اهل اسلامی روم ایلیدن چیقارمق خصوصنه ملوك عیسویه متفق وعازم وصرب ومجار وافلاق وبغدان ملتلرندن اللی آلتمش بیك کشیلك براهل صلیب اردوسی حاضرلنهرق سرحد خاقانیه طوغری متوجه و مهاجم اولدی .

بویله بر هجوم عظیمه قارشو لالا شاهین پاشا بیوك تلاشه

دوشه‌رك حضور همایونه پدرپی ارسال پیام استمداد ایتمکله موکب همایون بروسه‌دن حرکتله بیغا ساحللرینه واصل اولمشدی. خداوندکار غازی استکشاف احوال دشمن ایچون حاجی ایلبکی‌یی اورادن اون بیك قدر عسکرله اعزام بیوردیلر. اول شهسوار عرصهٔ بختیاری ادرنه‌یه قریب حالا صرب صندیغی دینمکله مشهور اولان صحراده کیجه‌لین اهل صلیب اردوسنه ملاقی اولوب بلا تبصر واحتیاط سرمست عشرت وغنودهٔ خواب غفلت اولدقلرینی استخبار ایلدکده متوکلاً علی‌الله شبخون ایتمکله دشمن کاملاً طعمهٔ تیغ مجاهدین اولدی (۷۶۶).

بو خبر مسرت اثر واصل سمع همایون اولنجه روم ایلی‌یه کچمکدن صرف نظر پیوریلوب رومللردن بیغا قلعه‌سنك تسخیریله بروسه‌یه عودت شهریاری وقوعبولدی. آنجق لالا شاهین پاشا ابتدای هجومده وقعه‌یی اعظام ایتمش ایکن حاجی ایلبکی‌نك بویله نصرت بعدیل ایله ایشی بتیرمیوبرمسی حسد وغرضنی تشدید ایتمکین اول شیر میدان کارزاری تسلیم ایتدردیکی مرویاتدندر.

۷۶۸ ده خداوندکار غازی حضرتلری تکرار روم ایلی‌یه کچوب ادرنه شهرنده بنا اولنمقده اولان سرای والا رسیدهٔ حد ختام اولمغله شهر مذکور پایتخت سلطنت اتخاذ وبرطاقم ابنیهٔ عالیه وتأسیسات خیریه ایله تزیین واعمار بیورلدی و ۷۷۷ تاریخنه قدر یانبولی و ویزه و صماقو طرفلری و اورنوس بك

ضرب شمشیریله قواله ودرامه وسیروز جانبلری ضبط وصربستاندن نیش قلعه‌سی صولت پادشاهی ایله تسخیر اولندقدن بشقه صرب قرالی وکوستندیل ونیکبولی وسلستره حاکملری رکاب همایونه سنوی ویرکو اعطاسنه ربط ایدلدی .

بعده قلیه سنجاغی خاص اولهرق لالا شاهین پاشایه وروم ایلی بکلر بکیلکی تیمور طاش پاشایه توجیه اولنوب مناستر وپرلپه وقارلی ایلی پاشای مشارالیه همتیله ومؤخراً صوفیه بلبان بك یدیله داخل قبضهٔ حکومت وبوسنه وهرسك سمتلری دخی بازدهٔ خیول غارت اولدی وصرب قرالی ویرکودن بشقه خدمت عثمانیه یه معلوم المقدار عسکر ارسالنی ده تعهد ایلدی .

کوتاهیه ملحقاتیه حمیدایلینك نصفنك عثمانلویه کچمسی . — ۷۸۳ سنه‌سی سلطان مراد خان حضرتلری بیوك شهزاده یلدیرم بایزیده کرمیان بکینك قیزی دولتشاه خاتونی آلیو برمکله جهاز عروس طریقیله کوتاهیه وملحقاتی اولان آلتی قضا عثمانلی حکومتنه کچدی . بنه‌اول تاریخده حمید ایلینك بکشهری وسیدی شهری واسپارته ویلواج وقره‌اغاج قضالری طوعاً وکرهاً حاکمی حسین بکدن اشترا اولنهرق داخل قلمرو صاحبقرانی اولدی . زیرا مذکور قضالر ممالك عثمانیه یه دیده کشای حسد وخسار اولمغه باشلایان قرمان اوغللرینه قارشو عثمانلوده بولنمق واحکام اولنمق لابدایدی .

عصیانه حاکم قرمانه ؛ محاربهٔ مشهورهٔ قونیه (۷۸۹) . — قرمان حکامی کندولرینی دولت سلجوقیه‌نك وارثی عد ایدوب

اوته‌دنبرو سائر امرای سلجوقیه اوزرینه تفوق داعیه‌سنده بولندقلرندن سطوت عثمانیه‌نك بو مرتبه توسعنی بالطبع چکه‌مزلر ایدی. قرمان اوغلی علی‌بك (علاءالدین‌بك) صهریت مرادخانی‌یه نائل اولمش ایکن کفران نعمت ایدوب پادشاه حضرتلرینك روم ایلیده بولنمدن بالاستفاده اعلان حرب وقتال ایتکله موکب همایون همان اناطولی‌یه آتشبار نزول اوله‌رق قونیه محاربهٔ مشهوره‌سنده جمعیت قرمانیان دوچار انهزام قهقری اولدی (۷۸۹). شهزاده بایزید خان یلدیرم لقبنی وروم ایلی بکلر بکی تیمور طاش پاشا وزارت منصبنی بووقعه‌ده قزانمشلردر وقرمان اوغلی حرمی اولان سلطانك شفاعتیله مظهر عفو شهریاری اولمشدر.

فتح بلغارستان ؛ رقعهٔ عظیمهٔ قوصوه (۷۹۱). — قرمان اوغلی مسئله‌سنده متفق خفیسی بولنان بوسنه قرالی دخی حکومت سنیه‌یه اظهار طغیان وعداوته متجاسر اولدیغندن روم‌ایلی‌بکلر بکی تیمور طاش پاشا [۱] یکرمی بیك قدر عسکرله بوسنه‌یه کیروب جنود عثمانیه یغما و غارت ایله مشغول ومتفرق ایکن اعدا بردنبره باصقین ایتکله تیمور طاش پاشا کلیاً مغلوب وپریشان واون‌بش بیك عثمانلی شهیداً عازم ریاض جنان اولدی. اشبو هزیمت‌اوزرینه

[۱] خواجه تاریخنده لالا شاهین پاشا اولمق اوزره محکی ایسه‌ده صحائف‌الاخبار لالاشاهین پاشانك اقدمجه وفات ایتمش اولدیغنی ذکرایله بوسنه‌ده بوزیلان تیمور طاش پاشادر دییور.

مقدما ویرکویه ربط اولنمش اولان ملوك وحکام عیسویه متفقاً وادیٔ عصیانه سالك وقوعیه محاربه‌سنده بر موجب معاهده خدمت عثمانیه‌ده بولنان برمقدار صرب عسکری خلاف امر عالی اموال اهالیه اطالهٔ دست تعدی ایتملرینه [۱] بناءً سیاستله تأدیب اولندقلرندن طولایی مغبر اولان صرب قرالی لازاری دخی اشبو اتفاق حکمداران نصارایه داخل اولدی .

اشبو اتفاق عمومی خبری واصل سمع همایون اولدقده وزیر اعظم چندرەلی زاده علی پاشا مقدار وافی عسکرله همان روم ایلیه امرار اولنوب خداوندکار غازی دخی آردی صره چناق قلعه بوغازینی عبور ایلدی. علی پاشا پراوادی وشمنی وطرنوی ونیکبولی وسلستره قلعه‌لرینی فتح ایله نقض عهد ایدن بلغارقرالی صو صماوسی تأدیب وبلغارستانی ازسرنو تسخیر ایلدکدن صکره قوصوه اوزرینه حرکت ایتمکده اولان موکب همایونه ملاقی اولدی.

صرب قرالی لازاری (لاس اوغلی) صرب وبجار واولاح وبوشناقدن وملل سائره‌دن یوزبیك قدر عسکر طوپلایه‌رق ورود عثمانیانه مترقب ایدی . اشبته ۷۹۱ سنه‌سی شعبانك اون بشنجی صالی کونی قوصوه صحرالرنده اك شدید واك قورقونج محاربه‌لردن بری واقع اولمشدر . دشمن چوقلغنه و موقعنك مرجحیتنه کووه‌نه‌رك غایتله مغرور یدی. آنجق قتال فورطنه‌سی

[۱] اهانت دشمندن نشئت ایتمه برقاچ استثنادن قطع نظر پادشاهان عثمانیان حضراتی عساکره ممالك اسلامیه‌یی یغما وتخریب ایتدرمه‌مشلردر.

باطلادقده شهزاده ، یلدیرم بایزیدك بارقهٔ شمشیر جلادتی دشمن آلایلرینك ابر کثیف تحشدینی پاره‌لیه‌رك جمعیت مرصوصه‌لرینی باران بلا آلتنده کرفتار خسران وخیبت ایتمکله لازارینك امیدی مبدل یأس وحرمان وکندوسی مقتول وعسکری هزیمت کامله ایله مخذول وپریشان اولدی [۱] .

شهادت ضراوندکار غازی (۷۹۱) . — ظفر کمال درجه میسر اولدقدن صکره شهریار بختیار الطاف الهیه‌یه متشکراً خواص مقربینی ایله میدان حربی کوزدن کچیره‌رك طولاشیرکن

[۱] محاربه‌نك تفصیلاتی .— اردوی همایونك ورودندن اول اعدا قوصوه صحرالرینه نزول ایله اك ایو مواقع حربیه‌یی طوتمش اولدیغندن جادرلرینك کثرت وانتظامی دها اوزاقدن کوریله‌رك جوقلق وغلبه لکلرینه دائر دوران ایدن شایعات ایله ذاتاً یورکاری اوبنا مقده اولان جبنای امرای عثمانیه‌یه موجب خوف ورعشه اولدی (صرب اردوسنده یوزبیك وموکب همایونده قرق بیك عسکر وار ایدی) . موکب همایون دخی جهت مقابله‌ده یرلشوب همان شهریار غازی بر یوکسك موقعدن استعلام احوال دشمن بیوردقده مقدار لشکر متفقینك جیوش عثمانیه‌یه نسبةً برقاچ مثلی اولدیغنی تخمین و موقعلرینك اهمیتنی مشاهده و باخصوص عثمانلی‌یه قارشو اسکمده اولان سرت بر روزکارك اویله توزلی صحراده مضرت حربیه‌سنی کشف و تقدیر بیوره‌رق دیدهٔ حمیتلری برآراق بردهٔ اهوام ایله مستور قلب همایونلری بعض وساوس ایله منکسر اولدیسه‌ده نجلدمردانه‌لریله اوافکار دلفکاری طاغتدیلرو او اقشام ایچون برشورای حربیه اجتماعنی امر وفرمان بیوردیلر .

اردوی همایونده ارکان حربیه ریاستی خدمتی امر حربده‌کی وقوف ومعلومانته مبنی اورنوس‌بك نام پیرجوان همت عهده‌سنه تودیع اولنمشیدی

اولوبغينلرندن ميلوش قابيلوويچ نام صربلى مجروح وبيحال اولديغى حالده مسلم اولمق ايچون حضور شاهانه يه كلدى وآياق اوپمك بهانه سيله اتكى آلتنده كيزلى اولان خنجريله سلطان مرادى شهيد ايلدى . (رحمة الله عليه)

پادشاهلرمز بررصورتله افنای وجود ايليه رك احيای دولت ايتمشلردر. ملكمزك هر آووج طوپراغى آنلرك همم مخصوصه لريله قزانلمشدر. خداوندكار شهيد حضرتلرى دورحكومتنده ظهوره كلن اوتوزيدى غزاى غرادە اعلان لواى غالبيتله ممالك عثمانيه يى

وكبراى امراى عسكريه دن بيلديرم بايزيد ويعقوب چلبى نام شهزاده لرووزير اعظم على پاشا و روم ايلى بكلر بكى تيمور طاش پاشا و اناطولى بكلربكى صاريجه پاشا و صو باشى آينه بك و اورنوس زاده عيسى بك ولالاشاهين پاشا زاده يخشى بك و قره مقبل وبلبان بكلر فرقه قوماندانلقلرينى درعهده ايتمشلر ايدى . اعدا چوقلغنه و سائر مرجحيت حربيه سنه اولقدرمغرور وغلبه ايده جكنه اولدرجه شبهه سز وامين ايدى كه صرب قرالى پادشاهى ديرى ديرى طوتانه مكافات آدامغه باشلامش و همان اوكيچه اردوى همايونه شبخون ايتمكى تكليف ايدن قوماندانلرندن برينك رأيى شبخونده بلكه پادشاه قورتيلور واردوكاهى طاغيلورده اله كچمز ديو سائرلرى طرفندن رد ايدلمشيدى.

تشكل ايدن شورای حربيه ده امرادن بعضلرى روزكار سكونت بولنجه وعسكر يورغوناق آلنجه به دكين محاربه چندكون تأخير اولنمق و بعض ضعيف الرأى اولانلرى دخى صف حربك اوكنه بر قاچ صره دوه وضع وترتيبيله دشمن آتلرينى اوركونمك و سواريلرينى بو صورتله معطل ايتمك رأيلرينى درميان و ابراد و جله سى اعدانك جهت جهت رجحانى تذكير و تمداد ايده رك فضاى قلوبده سايح اولان سحاب حزنى قرارتمقده لر

طونه نهرینه وبوسنه حدودینه قدر توسیع ایلمش وعثمانلی بایراقلرینك شمدیکی رنك وهیئتیله طغرای خاقانی عهد همایونلرنده اختراع اولنمشدر .

تأسیسات نظامات . — اورخان غازی زماننده نظامات ابتدائیهٔ دولت وضع اولندیغی صره‌ده پایتخت قاضیلرینك سفر وقوعنده اردوایله برابر بولنملری قاعده اتخاذ قیلنمشیدی. عساکر تکثیر ایلدیکی جهتله خداوندکار غازی حضرتلری ۷۶۳ سنه‌سی روم ایلی‌یه کچرکن بروسه قاضیسی چندره‌لی قره‌خلیلی منحصراً

ایکن بیلدیرم بایزید میدان سخنده برق اوروب محاربه‌نك تأخیری شایعات کوناکون ایله لرزان اولان امنیت و شجاعت عسکریه‌یی بسبتون ضعیفلاتمغی و حربده یورغوناق ایله ضعف اعتقادك سوء نتایجی بری برینه مقیس اولدیغی و عثمانلو عسکری کبی دوکشمکله ذوقیاب اولان قهرمانلرایچون بویله تهلکه‌لی احتیاطه لزوم کورلدیکنی و دشمن آتلرینی اورکوتمك ایچون وضع اولنه‌جق دوه‌لر برکره طاغیلوبده معسکر همایونه طوغری دونه‌جك اولورلرسه بونلرك بوزندن کوریله‌جك پریشانلغك وخیم و بوتدبیرك دخی سقیم اولدیغی ودشمنك کثرتی و روزکارك شدتی بحثلرینه کلنجه لطف حقه توکل و خطاب «انافتحنا» ایله مجمل اولان صاحبزك امداد روحانیتنه توسل کافی ایدوکنی بر اهین مقنعه وکمال بلاغتله اثبات و بیان ومصادمهٔ افکاردن بارقهٔ حقیقی عیان ایدنجه مغموم کوکللره نشوه و انتباه کلدی و متوکلا علی الله عسکرك ایاغی توزبله‌ایرتسی کونی میدان جنکنه قرار ویربله‌رك مجلس طاغلدی .

اول شب خیرکه بر صباح فلاحك مفتاح ظفر کشاسی ایدی ۷۹۱ سنه‌سی شعبانك اون بشنجی برات کیجه‌سی ایدی. شهریار غازی حضرتلری جبین تضرع وافتقاری زمین تشفع واستنصاردن قالدیرمیوب ومبارك کوز

عساكر بيننده‌كى دعاوى‌يى و خصوصات سائره‌شرعيه‌يى رؤيت ايتمك اوزره قاضيعسكر نصب و تعيين بيورمشلر واول خلالده سن رشده بالغ شهزاده بولنمديغندن لالارى شاهين بكه دخى روم ايلى بكلر بكى عنوانى احسان اتلشلردر . ٧٧٥ سنه‌سى قاضيعسكر مشار اليه خيرالدين پاشا نامیله وزارت توجيه اولنمش ومولانای مشار اليهك ٧٨٨ده وقوع ارتحالنه مبنى قاضيعسكر بولنان اوغلى على پاشا پدرى مقامنه قائم اولمشدر .

قوم ترك بيننده بيوك اولاده پاشا دينمك عادت اولمسيله

لرندن اشك نيازى سيل‌كبى آقيدوب سوز وكداز ايله ساعتلرجه‌جناب حقه شو يولده مناجات ايلدى :

آب روى حبيب اكرم ايچون — كربلاده روان اولان دم‌ايچون
شب‌فرقتده اغلايان كوز ايچون — ره عشقكده سورينن‌بوزايچون
اهل دردك دل حزينى ايچون — جانه تأثير ايدن انينى ايچون
ايله يارب لطفكى همراه — حفظكى ايله بيزه پشت و پناه
اهل اسلامه اول معين و نصير — دست اعدايى بزدن ايله قصير
باقه يارب بزم كناهمزه — نظر ايت جان و دلدن آهمزه
ايتمه يارب مجاهدينى تلف — تير اعدايه بيزى قيله هدف
چشممز صاقله كرد معركه‌دن — جند اسلامى بكله مهلكه‌دن
بونجه ييل سعى واجتهادمزى — غزوات ايچره بخشى آدمزى
ايتمه يارب قهرك ايله تباه — يوزمى خلق ايچنده ايتمه سياه
راه دين ايچره بن فدا اولهيم — سپر عسكر هدى اولهيم
دين بولنده بنى شهيد ايله — آخرتده بنى سعيد ايله
ملك اسلامى پايمال ايتمه — منزل فرقهٔ ضلال ايتمه
كرمك چوقدر اهل اسلامه — ديلرم كيم ايريشه انعامه

علاءالدین وسلیمان پاشالره پاشالق اضافه‌سی طبیعی اولوب چندره‌لی قره‌خلیله خیرالدین پاشانامنك اعطاسی خدمات مشکوره‌سنه‌مبنی اولاد مقامنه قیامنی تلمیحاً اولمق کرکدر. روم‌ایلی فتح اولندقدن صکره لالاشاهین پاشا ومؤخراً تیمور طاش پاشا روم‌ایلی بکار بکی نصب اولنه‌رق بونلره‌دخی پاشا عنوانی ویرلمش ودها صکره‌لری تیمورطاش پاشایه وبعض امرایه وزارت احسان اولنمش اولمسیله چندره‌لی زاده علی پاشا وزیراعظم عنوانیله تمیزقیلنه‌رق خدمت وزارت عظمی فاتح سلطان محمد خان زماننه قدر چندره‌لی سلاله‌سنه مشروط قالمشدر.

و برقاچ حزب قرآن کریم دخی تلاوتندن صکره غلبهٔ نوم ایله براز طالدی. کوزلرینی آچدقده صباح اولمش، اورته‌لق آیدینلانمش ومنبع رحمتدن نزول ایدن باران هم روزکار هائلی کسمش وهمده طوپراغی چامور ایتمشیدی‌که اثنای کارزارده مجارآتلرینك آیاقلری قایه‌رق سواری حرکاتی سکته‌لنمشدر.

همان ترتیب صفوفه مباشرت اولنوب قاعدهٔ حربیهٔ قدیمه‌مز وجهله پادشاه حضرتلری یکیچری عسکریله روح جسد کبی مرکزده مکین ویمینده علی پاشا ویسارنده تیمور طاش پاشا کندولرینه معین اولدیلراردونك صاغ جناح قوماندانلغی شهزاده بیلدیرم بایزیده وصول جناح قوماندانلغی شهزاده یعقوب چلبیه تودیع بیوریلوب یکیچری صفلری آره‌سنه دخی طوپلر تعبیه ایدلدی. لکن طوپلرك اولوقتکی یابیلشنه کوره استعمالندن بیوك فائده مأمول اولمدیغندن مقدمهٔ عسکره ایکی بیك قدر تیرانداز ترتیب اولندی.

وقتاکه آتش کیرودار آلاونثار اولدی دشمن قوهٔ کلیه ایله صول جناحزه یوکلنوب اولطرفده انهزام وپریشانی امارائی بلوردیکنی وحتی قوهٔ مرکزیه‌مز بیله لشکر اعدا ایله احاطه ایدلدیکنی بیلدیرم بایزید مشاهده ایلدکده

ممالك عثمانیه توسع ایتدکجه تیمار چوغالوب تیمار چوغالدقجه تیمارلی سپاهیسی دخی آرتمقده ایسه‌ده بونلر. ایالت عسکری دیمك اولوب یکیچری عسکری کبی مرکز سلطنتده مقیم وموظف سواری عسکری تریینه لزوم کورندیکندن عصر مراد خانیده تیمور طاش پاشاهمتیله بنه دیوشیرمه چوجقلرندن اولمق اوزره ابنای سپاهیانه بلوکی تنظیم وترتیب اولنمش وتیمارلرك خدمته مقتدر اولاده ارثاً انتقالی قانون اتخاذ قیلنمشدر.

خداوندکار غازی عصرنده دخی پك چوق ابنیهٔ خیریه وتأسیسات نافعه وجوده کلمشدر. علوم ومعارف وخاصةً فن عسکری ترقی ایده‌رك بروسه وازنیق محاصره‌لرنده خیلی اوغراد

صاعقهٔ شارقه کبی یتیشه‌رك وتوسن جلادت عثمانی تهلکه‌نك کوزینه طوغری جویره‌رك ظن غلبه ایله حاصل اولان مسرت موقتهٔ اعدایی یأس قطعی هزیمته تبدیل و مظفریتی بزم طرفه تأمین و تحویل ایلدی. «کرچه چوق دلاور غازی اول معرکه سربازیده شربت شهادتی نوش و حیات فانی لذائذینی فراموش ایلدی امادشمن خاکسار برکشته روزکاردن دوشن کشته‌لردن اول بیداده پشته‌لر پیدا اولدی واول صحرای واسع سیل خون ایله طولدی. مردان پرستیز شودکلو خون ریز ایتدیلرکه تیغ الما سکونلری یاقوت رمانی و سنان جانستانلری عقیق یمانی اولدی. سپاه جهاد آیین نیزه‌لری اوزره دیکیلان سر خونین دشمنان سفالت قرین ایله اول عرصهٔ کارزار نمونهٔ لاله‌زار و خصم خاکسار انجمنی پرناله‌وزار اولدی. ولاس نسناس التباس زخم شمشیر غازیان بی‌هراس ایله هلاك اولوب بقایای سیوف غازیان دلیرالرنده کرفتار» اسار و رهروسمت فرار اولانلر دخی صولت معقبان ایله انداختهٔ خاك احتقار اولدی.

شلش ایکن صکره‌لری آلات وادوات قلعه‌کیری‌احداث واعمال وبرنجی دفعه اوله‌رق اوروپاده قوصوه محاربه‌سنده عثمانلیلر طرفندن طوپ استعمال اولنمشدر .

۷۸۹ سنه‌سی روم ایلی‌یه تشریف شاهانه اولمزدن اول خداوندکار غازی حضرتلری یکیشهرده عظیم سور همایون ترتیب ایتدیره‌رك روم‌ایمپراطوری یوآنیس پالئولوغوسك اوچ قیزلرندن برینی کندولری تزوج ودیکر ایکیسنی مخدوملری بیلدیرم بایزید ویعقوب چلبی‌یه تزویج بیورمش وبیلدیرم خانك اوچ مخدومی دخی سنت ایتدیرلمشدر . اشبو سور همایونده اوره‌نوس بك طرفندن تقدیم اولنان هدایاکه یوز نفر کوله ویوز نفر جاریه اللرنده آلتون وکوش تپسیلر طوتارلر وانچلرنده اوانئ زروسیم مملو ایدی‌بونلری پادشاه حضرتلری کاملاً مصر سلطانته اهدا ومصر سلطانندن کانلری دخی میرمشار الیه اعطا ایتدیکی کبی هدایای سائره‌دن کندی نفسلری ایچون برشی آلیقومامشلر وسلفین عالیلری مثللو دارات واحتشامه میل ورغبت ایتمامك مسلك فاروقانه‌سنی اختیار بیورمشلر ایدی .

ساوه‌جی بك وقعه‌سی .— روم ایلی فتوحاتیله اشتغال شاهانه‌لرنده اناطولی جهتی تأمین ایدلمك اوزره بیوك شهزاده سلطان‌بایزیده کرمیان واورتانجه شهزاده یعقوب چلبی‌یه قره‌سی ممالکتی اعطا بیوروب کوچك شهزاده ساوجی بکی دخی بروسه‌ده قائممقام براقمشلر ایدی . ساوه‌جی بك اتباع هوای

شباب ایله وبعض سوءقرین القا آئیله روم قیصرینك اوغلی کنج آندرونیقوس ایله بالاتفاق پدرلری علیهنه عصیان ایتمشلر ایسه‌ده مهابت پادشاهی ایله جمعیتلری پریشان و آندرونیقوسك پدری طرفندن کوزلرینه میل چکیلوب ساوجی بك حضور والد ماجدده درشت جوابلره وکستاخانه معاملهلره جرئت ایتمکین هدف تیغ فرمان قضا جریان اولمشیدی (۷۸۷) .

عهد سلطان یلدیرم بایزید خان غازی بن سلطان مراد خداوندکار

(۷۹۱ — ۸۰۵)

یلدیرم سلطان بایزید خانك جلوسی (۷۹۱) . — خداوندکار غازی حضرتلری خنجر احتیال ایله جریحهٔ موتی آلدقلری زمان یلدیرم بایزید امرای سائره مثللو تعقیب دشمنان ایله اردوکاهدن تباعد ایتمشلر ایدی. همان کندولرینه خبر کوندریلهرك نزد پدر والا کهره عودت وبعض نصایح ووصایای ملوکانهیی تلقی بیوردیلر و معرکهده رسم بیعت اجرا قیلندی . ساوجی بك وقعهسنك هنوز اونودلمدیغنه وصنوف عسکریهنك میلانه مبنی حکومتده شریك ظهور ایده‌بیلمسی خوفی شهزاده یعقوب چلبیی تیغ قضایه اوغرامشدر . یعنی متعاقب هنوز جنك آتشندن چیقمش وتعقیب دشمنه مأمور ایدلمش اولان فرق عسکریه برق بلا کبی اعدانك بنیان مقاومتنی تخریب وسرحداتی تأمین ایلیهرك

ادرنه‌یه عودت ایتمکده اولان موکب همایونه برر برر غانماً ومظفراً ملاقی اولدیلر .

شهریار قوی الاقتدارك عزل ونصب قیاصره مداخله‌سی ؛ الاشهرك فتحی (۷۹٤) . — بیزانس حکومتنده وهن وتشتت کوندن کونه آرتهرق یوآنیس پالئولوغوس خداوندکارغازی‌یه قارشو فوق‌العاده اختیار مذلت ایتمش وعثمانلی پادشاهی دیلدیکی کبی قیصرلری عزل و نصب ایتمك اقتداریی احراز ایلمشیدی ساوجی بکك متفق اولوب کوزلرینه میل چکلدیکی حالده قوهٔ باصره‌دن بسبتون محروم اولمیان گنج آندرونیقوس گنج زندانده شهریار نامداره کیزلی خبرلر کوندره‌رك پدرینك تختنه‌اجلاس قیلندیغی حالده اوتوزبیك آلتون ویرکو ویره‌جکنی وعد ایتمکله آندرونیقوس پدری مقامنه اجلاس ایدلدی . لکن برمدت صکره یوآنیس دخی پادشاه مهابتپناهه بالمراجعه اولمقدار ویرکو ایله برابر عثمانلی اردولرنده خدمت ایتمك اوزره اون ایکی بیك عسکر دخی کوندره‌جکنی عرض ایتمکله بوشرطله تکرار تخت سلطنته اقعاد اولندی .

الیوم ازمیر ولایتی داخلنده بولنان آلاشهر تکفوری قلعه‌یی عثمانلویه تسلیم ایتدیکندن سلطان بایزید خان قیصر رومی بروجه معاهده کندی عسکریله بلد مذکورك تسخیرینه مأمور ایتمکله ۷۹٤ ده آلاشهردخی قیصرك همتیله ضمیمهٔ ملك عثمانی قیلندی وقیصر زاده امانوئیل موکب همایونده استخدام اولنمق اوزره

آلیقونلدی . چونکه فنون حربیه وانتظام عسکرینك مکملیتی جهتنده عثمانلی اردولری احوال زمانه‌یه نظراً الك ایلری کیتمش اولدیغندن ملوك متجاوره اوغلارینی تربیه اولنمق وتحصیل فنون عسکریه ایتمك اوزره رکاب همایونه ارسال ایدرلر ایدی .

طوائف ملوك الطوائفك استیلاسی — اناطولیده دولت سلجوقیه بقایاسندن هنوز پارچای قیام اولان آیدین وصارو . خان ومنتشاوتکه وکرمیان حکمدارلری قرمان اوغلنك تشویقیله متفقاً یلدیرم بایزیده قارشو رفع رایت عداوت ایتدکلرندن صولت پادشاهی ایله مملکتلری برر برر ضبط واستیلا ایدیله‌رك تفرق حالنده بولنسان بوقدر اجزاء اسلامیه عنصر عثمانی ایله مزج وترکیب وتوحید ایدلدی. مملکتلرندن مطرود اولان آیدین ومنتشا وصاروخان اوغلاری قسطمونی حاکمی قیزیل احمدلو کوتوروم بایزیدبکه دخالت ایدوب حکومت سابقه‌لرینی تحصیل ایتمك فکریله حاکم مشار الیهی یلدیرم خان ایله جنکه تحریك واغوا واول دخی ابتدا روم ایلیده برغائله احداثی ایچون افلاقلیلری تحریض واغرا ایتمکله پادشاه حضرتلری شدت معتاده‌سیله طونه بوینه صولت ایده‌رك ۷۹۳ ده عصاة افلاقی قهر وتنکیل ایلدی .

اقبال عثمانینك خصم قویسی اولان قرمان اوغلی علاءالدین بك مقدما تازیانهٔ تأدیبی یمش ایکن ینه اوصلانیوب موکب همایونك طونه یالیلرنده بولنمسندن بالاستفاده فتح باب خصومتله

انقره حوالیسنی یازدهٔ اسبان تسخیر و تیمور طاش پاشایی اسیر ایلدیکی واصل اطلاع همایون اولدقده یلدیرم خان حضرتلری برق خاطف کبی اناطولیه اینوب قرمانیان ایله وقوعه کلان محاربه‌ده جمعیتلرینی تارومار و علاءالدین بکی اوغلی محمد بك ایله برابر قید اسارته کرفتار ایلدی (۷۹٤) . محمد بك حبس اولنمق اوزره بروسه‌یه اعزام وعلاءالدین بك (علی بك) حکومتکاهنه ایصال اولنمق اوزره تیمور طاش پاشایه تسلیم اولندقده معاملهٔ سابقه‌سندن ناشی پاشای مشارالیه کیندار اولمغله علی‌بکی اذن پادشاهی‌اولمقسزین اعدام وهرنه قدر مظهر تکدیر وعتاب اولدیسه‌ده معقول جوابلرله معذرتنی اثبات واعلام ایلدی. بونك اوزرینه محمد بك محبسده ابقا اولنه‌رق‌بلاد قرمان دفتر ایالات عثمانیه‌یه قید وعلاوه اولنمشدر .

بنه‌اوسنه (۷۹٤) قیصریه وسیواس وطوقات سمتلری‌ارباب خروجدن وبقایای اشیاع جنکیزیه‌دن قاضی برهان‌الدین دست تغلبندن استخلاص قیلندی .

آندن قسطمونی اوزرینه توجیه لوای جلادت اولنوب کوتوروم بایزید بك سینوبده تضییق و محاصره اولنورکن وفات ایتمکله اوغلی اسفندیار بکدن قسطمونی و صامسون وملحقاتی عثمانلویه ترك اولنمق شرطیله واقع اولان مصالحه نیازی قبول بیورلدی (۷۹۵) .

اوچ درت سنه ظرفنده اناطولی طوائف ملوکی صاعقهٔ

صولت يلدرم خانى ايله مقهور ومدمر ومملكتلرى سراپا مسخر اولەرق باخصوص اشداى خصمامزدن اولان قرمان اوغللرى اورتەدن قالدىرلدقدن صكره اناطوليجه غائله قالمامش وشجرهٔ فتن استيصال اولنمش كبى كورندى ايسەده توالئ حروب ومغازيدن ناشى ممالك مفتوحەنك تقويت اداره‌سنه وتقييد روابط مطاوعتنه باقيلەمدى . وبوحالك سوء نتايجى انقره وقعەسنده مشاهده اولندى .

رومللرله محاربه ؛ قسطنطينيەنك برنجى محاصره‌سى . — اوامر پادشاهيەيه مطيع وفرمانبر اولان يوآنيس پالئولوغوس اللى سنه حكومتدن صكره وفات ايلدكده (٧٩٣) ركاب همايونده بولنان اوغلى امانوئيل پالئولوغوس بلا استيذان فرار ايله جالس اورنك قيصرى اولديغندن بوحركت كستاخانه‌سى نزد شاهانەده مستحق تأديب كوريلەرك ايلك دفعه قسطنطينيه محاصره‌سنه قيام اولنوب ديكر طرفدن دخى ماكدونيا اوزرينه سوق اولنان جنود ظفر موعود سلانيك ويكيشهر طرفلرينى علاوهٔ ملك عثمانى ايلدى (٧٩٦) . كرچه بو دفعەكى محاصره يك جدى دكل ايسەده فتح قسطنطينيه پادشاه حضرتلرينك جايكير ضميرى واستحصال اسبابى قصارای تدبيرى اولدى. فقط آتيده بيان اولنەجغى اوزره موانع مجبره حيلولتى بوامر عظيمك تيسرينى آلتمش سنه دها تعويق ايلمشدر .

سلحمهٔ كبراى نيكبولى. (٧٩٨) — كوكبهٔ اسلاميەنك همت

عثمانیه ایله بو مرتبه رونق و نور کسب ایتمسی وایم نصارانك مطمح نظری اولان قسطنطینیه‌نك محاصره اولنمسی غیرت عیسویه‌یی اویاندیروب مجار قرالنك تشویق و پاپانك تحریکی اوزرینه اوروپانك اك معتبر سلاحشورلرندن مرکب بر اهل صلیب اردوسی حاضرلنه‌رق حدود ممالك عثمانیه‌یه متوجهاً حرکت ایتمشیدی . اهل صلیب طونه ساحللرینه وصول بولدقده پادشاه حضرتلری استانبول محاصره‌سیله مشغول اولدیغندن اعدا بلا مزاحم طونه‌یی چه‌رك نیکبولی‌یی محاصره ایلدیلر . قلعه‌نك امدادینه مامور اولان قوجه غازی حاجی اورنوس بك معاونته راه وامکان بوله‌مدیسه‌ده محافظ حصار طوغان بك نام مرد حیتشعار حملات دشمنه غضنفرانه مقاومت ایدوب سرحدده ظن اولنان سلطان بایزید دخی یلدیرم کبی طونه بوینه یتشدیکندن میانه‌ده برشدتلی محاربه واقع اولدی. اوروپا شوالیه‌لری صدمهٔ اولاده صف حربمزك مقدمه‌سنی تشکیل ایدن باشی بوزوق طاقمی پریشان ایده‌رك دلیجه‌سنه برسونج ایله تعقیب فراریان ایچون طاغلدقلرنده معیت همایونده سلاح بدست انتظار اولان یکیچری عساکر منتظمه‌سنك آتشنه اوغرایه‌رق کلیاً مغلوب ومهزوم اولدیلر (۷۹۸) . مجار قرالی سیکسموند بر بالقجی قایغنه راکباً کوج ایله تخلیص کربیان ایده‌یلدی ایسه‌ده عسکرندن کیمسه قورتلدی . فرنك شوالیه زادکانی اکثریت اوزره علف سنان جانستان اولدیلر . مقدار اسرا

اول درجه چوق ايدى كه يالكز تيمور طاش پاشا زاده امور بك فرقه‌سنه ايكى بيكدن زياده اصابت ايتمشدر . فرانسه قرالنك برادرى قورقوسز ژان زمرهٔ اسراده داخل اولوب مشارالیه ناجلان اسرا ايله مؤخراً بدل نقدى ويرەرك مملكتلرينه عودت ايتمشلردر عثمانليلرك اخلاق و عاداتنه و احوال اجتماعيه‌لرينه دائر الك اول اوروپاده كتاب يازان محرر اشبو وقعه‌ده اسير اولەرق سنين وفيره ايچمزده قالدقدن صكره مملكتنه عودت ايدن فرانسه قرالنك برر باشيسيدر .

اشبو ظفر نصرت اثر مكاتيب همايون ايله ايالات عثمانيه‌يه واكثر ملوك متجاورهٔ اسلاميه‌يه تبشير واعلان قيلنمش ومصرده مقيم خليفهٔ عباسى يازديغى جوابنامه‌ده شهريار نامداره سلطان اقليم روم عنوانيله خطاب ايدەرك آندن صكره پادشاهان عثمانيان «سلطان» عنوان جليل الشانيله معنون اولمشلردر .

استانبولك ايكنجى محاصره‌سى . — سابقا آلتى آى قدر استانبول حصارى تضييق اولوب اهل صليبك هجومى سببيله محاصره‌دن فراغته مجبوريت الويرمشيدى . بيكبولى غزاى كبراسندن صكره يكيدن اقامهٔ آلات حصر و تضييقه مباشرتله بوغاز ايچنده حالا اناطولى حصارى ناميله معروف اولان كوزلجه حصار انشا اولندى . آنجق روم قيصرى امانوئيل پالئولوغوس درون شهرده بر اسلام محله‌سى احداثيله جامع شريف بنا وقاضى وامام نصب و تعيين و اجراى احكام شرع مبين قلنمق

ونام پادشاهی یه خطبه اوقومق شرطیله وطرف همایونه وخاصةً وزیر اعظم علی پاشایه آغیر هدایا تقدیمیله مصالحه نیازنده بولنمغله وذاتاً کندیسی عثمانلی پروردکان و خلوصورانندن اولمغله وزیر اعظمك شفاعتی اوزرینه نیازی وجزیه‌سی قبول بیورلدی . مؤخراً انقره وقعه‌سنك انتاج ایلدیکی فترت هنکامنده مذکور جامع شریف تخریب و اهالئ اسلامیه شهردن اخراج وتبعید ایدلمشدر .

یلدیرم غازینك فتوحات اخیره‌سی . — ۷۹۸ دن ۸۰۰ تاریخنه قدر سلانیکدن تسالیا اوزرینه سوق سپاه اولنه‌رق ترحاله وآتنه سمتلری پامال فروس یغما واناطولیده دخی دیوریکی وکماخ وملاطیه وبهسنی طرفلری تیمور طاش پاشا همتیله آوردهٔ دست استیلا اولدی .

تیمورلنکك ظهوری واسباب محاربه . — تاریخده نام براقان کبرای ظلمهٔ فاتحاندن تاتارخانی تیمورلنك سکزنجی قرن هجرینك نصف اخیرینه طوغری سمرقند طرفلرنده ظهور ایدوب برشدت وسرعت خارق‌العاده ایله تاتارستان کبیر وخوارزم وایران وبغداد الکالرینی ومسقوویه قدر روس ممالکنی وقانج حدودینه طوغری هندستانی بازدهٔ خیول استیلا وچکدیکی یرلرده غارت وتاراج ویغما وتخریب ایله نام دهشت انسامنی ابقا ایلیه‌رك ۸۰۲ سنه‌سی کرجستانك تسخیرندن صکره سرحد عثمانیه قریب قره باغ صحرالرنده اردو قورمش ایدی .

مملکتلری تیمورلنك النه کچن بغداد حاکمی سلطان احمد جلایر ایله تبریز حکمداری قره قویونلی قره یوسف بك [۱] بارکاه بایزیدخانی‌یه وبایزیدخانك ضبطایتدیکی قسطمونی وکرمیان وآیدین ومنتشا قطعه‌لرینك بکلری دخی تیمورلنك نزدینه التجا ایله طرفینی یکدیکریله جنك وحربه تشویق واغوا ایلیکده اولدقلرندن تیمورلنك احمد جلایرك کندینه تسلیمنی وکرمیان وقسطمونی حاکملرینك وسائر بقیهٔ امرای سلجوقیه‌نك حکومت قدیمه‌لرینه اجلاسنی طلب ایدوب بوخصوصاته دائر طرفیندن برقاچ کره محررات وسفرا کیدوب کلدی. سلاطین عثمانیه‌اوآنه قدر هیچ بر حکمداردن متحکمانه معامله کورمامش اولغله تیمورك تکلیفات مضرانه وآمرانه‌سی بایزیدخانك انفعال وحدتنی مستوجب اوله‌رق یازدیغی جوابنامه‌لر [۲] معاتبات شدیده ایله مالامال ایدی وسفرای تیمور دخی نزد سلطانیده پك رعایت کورمامش ایدی.

ایشته بونلردن طولایی تیمورلنك ۸۰۳ سنه‌سی اوائلنده باشنده بولنان یوز بیکارله حشرات ایله حدود عثمانیه‌یی کچوب سیواس قلعه‌سنی ضبط واساسندن تخریب واهالیسنی قتل عام ایلدی.

[۱] تبریزده سلطنت ایلخانیه منقرض اوله‌رق قره قویونلی ترکمانلری صاعد تخت اجلال اولمشلر ایدی‌که قره یوسف بك آنلردندر.

[۲] برنجی جوابنامه‌سی یا ایها الکلب العقور الموسوم بالتیمور خطابیله باشلامشدی. (فریدون بك منشآتنه نظر اولنه)

ملك مصر مقدما تیمورك ایلچیسنی تحقیر ایتمش اولدیغندن تیمورلنك سیواسی آلدقدن صکره ملك مشارالیهدن اخذثار ایچون سوریه‌یه طوغری یوریوب برکتورمز عسکریله حلب وشام معموره‌لرینی [۱] تسخیر وبلاد سوریه‌یی عادت مستمره‌سی وجهله یغما وتخریب ایلدی . شامدن ملك مصری تعقیبه اعتنا ایتیه‌رك وسلطان احمد جلایرك بغداددده تکرار تأسیس حکومته چالیشدیغنی خبر آله‌رق عراقه‌طوغری ارخای عنان ظلم ووحشت ایلیوب بغدادی هلاکویه رحمت اوقوده‌جق درجه‌ده یقدی یاقدی وآندن عسکرینی قیشلاتمق‌اوزره قره‌باغ مشتاقرینه‌عودت ایتدی .

تیمور سیواسی تخریب ایلدیکی اثناده سلطان بایزید خان همان جمع سپاه ایده‌رك بروسه‌دن حدود شرقیه‌یه طوغری سوق سمند ایلمش وتیموری شام اوزرینه کیتمش کورنجه قره یوسفك تشویقیله ارزنجان اوزرینه حرکت یورمشیدی . ارزنجان حاکمی طهرتن (ظاهرالدین) اوته‌دن برو تیمورك محیلرندن ودرکاه عثمانیه خشونت وتندی کوسترنلردن اولمغله شهریار حضرتلری خان تاتاره رغماً طهرتنك اولادوعیالنی استرقاق وبروسه‌یه اجلا ایلمشدرکه تیمور ایله حربك بر سببی‌ده بو اولمشدر .

تیمور قره باغده ایکن بایزید خان ایله آره‌لری تألیف‌ایدلمك

[۱] تیمور شامده ابن خلدون ایله ملاقی اولمش وبرلکده سمرقنده کوتورمك ایستمش ایسه‌ده علامهٔ مشارالیه موافقت ایتمامشدر .

اوزره بعض تشبثات دها اجرا اولندیسه‌ده تیمورك ولو جزئی اولسون اسعاف مطالبی طرفنه کیدلمك یلدیرم بایزید کبی برشهریار رفیع‌القدرك جلادت و عظمتنه طوقونه جغندن التهاب ایتمك اوزره اولان شرارهٔ حربی اطفا ایتمك غیر قابل ایدی .

محاربهٔ مشهورهٔ انقره (۸۰۴) . — تیمور معیتنده درت اوغلی وبش حفیدی ویکرمی قدر حکمدار بولندیغی حالده حدود عثمانیه‌یی چکدی سلطان بایزید ایسه یولنی کسمك اوزره اوجله توقاده عزیمتله دربندلری طوتدیغندن تیمور توقات یولندن صاپه‌رق قیصریه طریقیله انقره‌یه واصل اولدی وصو منبعلرینی ضبط ایله بعض دره‌لرك یوللرینی دخی چویردی . آردی صره موکب همایون دخی بتیشه‌رك ایکی اردو انقره قربنده قارشولشدیلر .

مبالغاتدن قطع نظر تیمورك اردوسنده ایکی یوزبیك وسلطان بایزید اردوسنده یوز بیك جنکاور وار ایدی وطرفین آسیا و اوروپانك الك معلم والك ماهر امرا وضابطانندن قوماندالری تحتنده ربع مسکونی آوازهٔ جلادتلریله تیرتیر ترتمش شیجعاندن مرکب ایدی . معیت همایونده بش شهزاده (امیر سلیمان وعیسی وموسی ومصطفی ومحمد چلبیلر) ووزیر اعظم علی پاشاویکیچری اغاسی [۱] حسن اغا وتیمور طاش پاشاواوغللری وقوجه‌غازی

[۱] یکیچری اغالغی عصر سلیم خان اولده سکبان باشی بال یمز عثمان آغانك قتلندن صکره احداث اولندیغنه واول زمانه قدر اوجاغك اغالرینه سکبان باشی دینلدیکنه دائر بر روایت دخی واردر .

اورنوس بك ومنت بك وروم ایلی بكلر بكی فیروز بك وصو باشی آینه بك ومالقوج بك ومقبل وبلبان بكلرله برابر سكز بیك صرب عسكری ایله لازاری (لاس اوغلی) حاضر ایدیلر.

دشمنك كثرتنه مبنی میدان محاربه‌سندن صرف نظرله مداخل ومخارج طرق ومعابری بند ایتمك ودشمنك ذخائر وواردانی كسمك و شبخون وباصقینلرله تعجیز ایده‌رك یورمق تدابیری بعض امرا طرفندن درمیان ایدلدیسه‌ده اردوی همایون صوسزلقدن ناشی كرفتار اضطراب اولدیغندن ناچار حربه‌قرار ویریلوب ۸۰٤ سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنك اون‌طقوزنجی جمعه‌كونی نائرهٔ قتال دهشت‌نثار اشتعال اولدی. یلدیرم خان حضرتلری صرف نقدینهٔ همت وغیرت بیورمش وروم ایلی عسكری دخی شجاعت ومتانته پادشاه حضرتلرینه پیرو اولمش ایسه‌ده آیدین وصاروخان ومنتشا وكرمیان عساكری قلت زمان سببیله‌سلطنت عثمانیه‌یه عبودیت را سخه حاصل ایده‌مدكلرینه مبنی اسكی‌بكلرینی تیور طرفنده كورنجه اردوی همایونی ترك ایله او طرفه التحاق ایتدیلر بوحال ذاتاً نصف درجه‌سنده اولان قوهٔ عثمانیه‌یی لرزه‌ناك ایده‌رك باعث تفرق وانهزام اولدی. بیوك شهزاده امیر سلیمان برابرنده وزیر اعظم ویكیچری اغاسی وصرب قرالی اولدیغی حالده اختیار طریق فرار ایدوب فرق سائره دخی تارومار و پریشان و هربری بریانه كریزان اولدی وامرا شهزادكانی قورتارمق قیدینه دوشدی. آنجق پادشاه حضرتلری

معیتلرنده‌کی یك آز خواص بندکانیله برتپه اوزرینه چیقوب وتکلیف فرار ایدنلری رد ایدوب آقشامه قدر شیرژیان کبی پای ثبات اوزره حملات دشمنه مقاومت ایلدی. نه چاره‌که حکم قدر پرینی بوله‌جقدن او آقشام کندولری وشهزاده موسی چلبی وتیمور طاش پاشا واوغلی علی بك ومنت بك وفیروز بك وسائر بعض دلاوران دست‌اعدایه اسیروتیمور طاش پاشا زاده یحیی بك کبی نجبه فداکارلر شهید اولدی.

طرفین محاربینك حال وشانی نظر اعتباره آلندیغی تقدیرده اشبو انقره محاربه‌سی صحایف تواریخ امده برنقش خونین براقان دواهیٔ مدهشه ووقایع عظیمه‌دن معدوددر[۱]. مورخین اسباب

[۱] اول معرکهٔ منایا ومهلکهٔ بر ایاده بروجهله حرب وقتال وجنك وجدال اولمشدرکه قدخامهٔ مستقیم القامه زبر باراداسنده دال ولسان سریع‌البیان تعبیرنده لال وکالك خیال تصویرنده بی‌مجالدر. ازدحام ناس موجب احتباس انفاس اولوب طاس افلاك بیم‌انشقاق ایله برهراس اولمشدی. نفیر دلیران دشمنکیر ونعرهٔ شیران عرصهٔ داروکیر تیروکوس صداسنه منضم اولوب صدای صدمات آلات قتال وندای مهیب‌الادای دلال فنا وزوال قبهٔ کردون کردانه غلغله وکرهٔ ارضه زلزله براقوب سفارت سهام مستتبع زبان آوریٔ حسام اولدی . . . . غبار تبرد چرخ کبودی بروجهله پرکرد ایتمش ابدیکه دیدهٔ خورشید قراروب تماشای صورت جنکدن قالدیغندن مغبر وصهیل اسبان تندعنان دلاوران ایله کوش آسمان کر اولمش ابدی . . . اول معرکهٔ رزم کویا برمجلس بزم ابدیکه ساقیٔ اجل ادارهٔ جام حمام ایتمکله دلیران معرکهٔ النحام سرمست اولوب اقداح کفاح ایله قامت ارواح تمایل ایلمکه باشلامش ابدی. سیلاب دم نجبه دلاورثابت قدمی عدم وادیسنه صالدی وتندباد حملهٔ

هزیمت عثمانیاندن اولمق اوزره نقل وایراد ایدرلرکه بیلدیرم‌خان حضرتلری ارکان دولتك رأیلری خلافنه اولەرق تیمور ایله حربه قیام ایلدکلری کبی مظفریات سابقەلری فطرتلرنده اولان غرور وغروری تزید وبعض کونه احتشام وهوایه میل‌وانهماك کاری وظائف عسکریه‌یی تنقیص ایلش اولدیغندن طوائف عسکریه‌نك آباء واجدادلرینه اولان کمال اعتقاد واعتمادلری زائل وذوذؤابه ظهوری واردوی همایونده صرب عسکرینك حضوری کبی خلقجه تشأم اولنان بعض علامات وحالاتدننناشی امنیت قلبیەلری منکسر ومتزلزل اولەرق ویکی فتح اولنان ممالك اهالیسی لایقیله ایصینه‌میەرق یوم انقرەده فداکارانه حرب اولنەمدی .

سلطانه بایزیدك ارتحالی (۱٤ شعبان ۸۰۵). — تیمورلنك

دلیران ایله‌آتش قتال بروجه اوزره اشتعال بولدیکه هفت‌خوان‌رستم حیز اعتبـاردن قالدی . ملائکهٔ آجال قبض ارواحه شـویله استعجال ایدرلردیکه جوهر روح قالب جسمـده اعراض منجددةالامثال کبی زمان ثانیه قالمق محال ایدی . بیت)

تا جهان رسم دستبرد نهاد دستبردی چنین ندارد یاد

اول یوم حار طویل و روز آتش افروز درون سوز پر عویلده نیجه عزیزلر ذلیل ونیجه بهادرلره قائد موت راه فنایه دلیل اولوب‌خود و مفقر و سر وافسر ایله عرصهٔ قتال مالامال و روی رزمکاه خون سیاه‌کینه‌خواه ایله‌آل‌اولدی . وبروجهله جنك وجدال اولدیکه چاپکسوار میدان آسمان توسن ابلق کردون‌کردانه مردانه وار سوار اوللدن آنك مانندی محاربه‌واویله کوشش‌ومضاربه‌کورمش‌دکلدی.... (تاج‌التواریخ)

سلطان بايزيده شان ورتبه‌لرينه لايق درجه‌ده حسن معامله واحترام اله مرارت اسارتی طاتدرمامغه وحتی اعادهٔ سلطنتلری مواعديله تطييب خاطرمنكسرلرينه چالشمش ايسه‌ده عالمی جولانه مساعد بوليان يلدرم قيد تضيقه تحمل ايده‌ميه‌رك سكز آی صكره آقشهرده ترك دارفنا بيورمشدر (رحمة‌الله عليه) . دمير قفس حكايه‌سی اثنای سير وسفرده راكب اولدقلری قفسلی تخت رواندن غلط اولديغنده ثقات مورخين يكزبان اتفاقدر .

شهريار جليل المآثر طاب ثراه حضرتلری اعاظم غازيان وافاخم ملوك عثمانياندن اولوب اون اوچ سنه سورن زمان سلطنتنده غايت پارلاق فتوحات وغزوات اله توسيع مملكت وتلميع شكوه دولته موفق اولديغی كبی آنی ايچون دخی بيوك اميدلر توليد ايتمش وسرعت حركت وشدت صولت اله يلدرم لقبنه استحقاقنی بالدفعات اثبات ايتمشدر نه فائده‌كه تيمور « سير صاعقه كبی طريق استيلاسنه ديكيله‌رك اول آتشپارهٔ جلادت يوق يره محو اولوب كيتمشدر »

فذلكهٔ باب ومناقشهٔ وقوعات . — بالاده بيان اولنديغی اوزره دولت عليهٔ عثمانيه بدايت ظهورنده امثالی اولان امارتلره نسبةً پك بيوك كورنمزايكن يوزسنه ظرفنده اناطولی شبه‌جزيره‌سنی كاملاً وروم ايليی غرباً هله‌نيك سلاسل جباليه قدر استيلا وافلاق حاكمی وصرب قرالنی وروم قيصرينی جزيه كذار ايتكله برابر اناطوليجه ام‌الفساد اولان قرمان حكومتنی محا ايتمسی

وداخلاً دخی قوانین وتنظیمات حسنه احداثیله مبانیٔ سطوت وسیاستنه رصانت واستحکام ویرمك فرجه‌یاب بروز واعتلا اولمسی برطاقم اسباب صوریه ومعنویه‌دن نشئت ایتمکین بروجه آتی شرح وبیانه ابتدار اولنور : اولا مهد ظهوری دولت ضعیفهٔ قیاصره سرحدنده اولمغله مساعدهٔ موقعیه سیف جهاد وجلادتنه وقوهٔ انبساطیه‌سنه کوزل بر جولانگاه‌آچش‌واطراف واکنافده بولنان سلجوقیه امارتلری داخلاً تقویهٔ استقلال امورینه مشغول اولدقلرندن ترقیات عثمانیه‌یی تصعیب شویله طورسون قره‌سی واسفندیار حکومتلری کبی مساعدهٔ موقعیه‌دن بهره‌مند اولانلر بیله نه‌مشکلات استرقابیه ایقاعنه ونه غزوات عثمانیه‌یه اشتراکه مقتدر اوله بیلدکلرندن نهال دولت علیه‌بوستان عظمت واجلاله فریح وفخور نشوونما بولمشدر .

ثانیاً پادشاهان آل عثمان ایدهم‌الله تعالی الی آخرالدوران احکام شرع شریفه کمال مطاوعت مسلکندن سرمو انحراف ایتیوب ودولتلرینی سائر طوائف ملوك مثللو تغلب وتجبر ویا ولی‌نعمته سرکشی واهانت طریق ناهمواریه کوتورمیوب دائرهٔ مشروعیت ایچنده‌تشکیل وتأییدایلدکلرندن بویله تواضع وخلوص معامله ایله مظهر توفیق ذوالجلال وبانیٔ مبانیٔ شوکت واجلال اولدیلر ویش آلتی عصردنبرو مملکت‌محروسه‌لرنده ظهور ایدن ارباب قیام وخروج اوزرینه دائما ظفر بولدیلر .

ثالثاً علما وفضلایه رعایت واحترام وامرا وارباب سیفه

معنىً ومادةً التفات واكرام وتفحص امور مملكتده اقدامارى حسبيله بيوك برتوجه عامه‌يه نائل اولەرق آستان دولتلرى مجمع فحول واعـلام اولوب اغورلرينـه هيچ كيمسـه ماحصل وسع واستطاعتنى دريغ ايتمامش وبواحوالدن ناشى يوماً فيوما آرتمقده اولان خدام بارگاه سلطنتلرندن هربرى عهده‌سـنه ترتب ايدن وظيفه‌يى فدايىلك درجه‌سنده برهمت ايله ايفا ايلمكلرندن تأييد وتشييد بناى دولته ال برلكيله وكمال هوس و جديتـله سعى اولنمشدر .

رابعاً جمعيت عثمانيه سائر امارات سلجوقيه مثلو وهن‌پيرى ايله چوكمش بربنانك كهنه اعضاسندن اولميوب عروق واعصابنده جولان ايدن خون شـباب وقوة ناميه‌سـنده موجود اولان اسـتعداد فوق‌العاده حسـبيله بين‌الاقران سرنماى تعين وتحيز اولەرق آزمدت ظرفنده جله‌سنى بلع ايلمشدر .

اشته بوسايه‌ده، وطنـدن جدا اولەرق اناطولى يايلالرنده كندولرينه ودواب ومواشيلرينه معيشتگاه بولمق ايچون تبـديل مكاندن خالى اولميان صاحبسز وكوچك برعشيرت ياورى توفيق بارى ايله ٦٩٩ سـنه‌سى سكود حواليسنده براوفق حكومت تشكيل ايلمش ويكرمى يدى سـنه صكره بروسه‌يى تسخير ايله « خيمهٔ بدوى قصر حضريتـه » تبديل ايتـدكدن صكره تميز

واهمیت کسب ایتمکله اورخان غازی اکناف ملوکیله اقران درجه‌سنده مخابرات ومراسلاته باشلامشدر [۱].

اناطولینك یالکز مرمره دکزی یالیلری شرق ایمپراطورلغنه تابع اولوب قطعات سائره‌سی حکومات اسلامیه تصرفاتنده بولندیغی جهتله صرف اناطولیجه توسیع کشوره چالشمق دولت عثمانیه ایچون تزید اعتبار سیاسی‌یه چندان خادم اولمیه‌جغی کبی اوروپا دولتلری عدادینه کیرمیجه رونق وارتفاع اخیرینی اکتساب ایده‌میه‌جکندن ۷۵۸ ده شهزاده سلیمان پاشا همتیله اوروپاده فتح باب استیلا و ۷۶۸ ده ادرنه شهری روم ایلی تختکاهی اتخاذ اولنه‌رق رسم غزا وجهاد کاینبغی اجرا وایفا اولندی. حاجی ایلبکی‌نك ضرب صندیغی شیخونی وخداوندکار شهید حضرتلرینك قوصوه غزوهٔ کبراسی (۷۹۱) روم ایلی حاکیتنی تأمین ویلدیرم خانك نیکبولی مظفریتی (۷۹۸) اوروپا فتوحاتی امیدلرینی ترصین ایلیوب سلطنت عثمانیه بین‌الملوك الاسلامیه مزید شان و شرف احرازیله مبجل و منجلی وهرجانبدن تبریك و تهنیه‌لر وخیر خواهان طرفلرندن دعا وثنالرله رایت‌ظفر آیتی معتبر ومعتلی اولدی.

[۱] امرای سلجوقیه ایله مخابره‌لرندن بشقه اورخان غازی ازنیق فتحنی جانیك خانه تبشیر ایتمش وعجم شاهی شیخ حسن جلایری شیخ‌حسن چوبانی بوزدیغی افاده‌سنی حاوی اورخان غازی‌یه محبتنامه کوندرمشدر. (فریدون بك منشآتنه نظر اولنه)

مساعیٔ جهادیه‌یه وسائل سیاسیه دخی تشریك اولنوب برطرفدن طوپ وتفنك مثللو آلات ناریه وسائر ادوات حربیه احضار وابداع ودیکر طرفدن دیوشیرمه وتیمار اصوللری کبی ادارهٔ عسکریه‌وملکیه‌جه تنسیقات حکیمانه‌وضع واختراع اولنمش وحقوق عبادمسئلهٔ مهمه‌سی اهل وعادل قاضیلره تودیع قیلنه‌رق پادشاهان حضراتی دخی کندی نفسلرینی محضر شرع منیفده افراد منزله‌سندن یوکسك ومستثنا طوتمامش واموال غنائمدن حصوله کلان ثروت‌ایله‌جامع ومدرسه‌ومکتب وپول وکوپری وحمام‌وخان‌وکار وانسرای وعمارت مثللو نیجه خیرات ومبرات تأسیس اولنه‌رق سراپا مملکت محروسه‌نك اعمارینه چالیشلمش وملوك متجاوره ایله مناسباتده حقوق دول قواعدی کوزه‌دیله‌رك ومع مافیه دولتك مهابت مکتسبه‌سی دخی کوستریله‌رك‌هله بعضلریله عقد اولنان قرابت مصاهرتده منفعت ملك اصلا اونودلمامش‌والحاصل کافهٔ لوازم ترقی ومملکتکیری کماینبغی تحری واستحصال ایدلمشدر .

آنجق بوشعشعهٔ کمال ایچنده مورخ ذوفنون ابن خلدونك طبایع دول حقنده وضع ایلدیکی قوانین نظریه حکمنجه‌انحطاط خفی علایمی لمعان ایدیوردی . شویله‌که سلطان بایزید خانك خدمات حربیه‌سی فوق‌العاده ومستملکات وغزواتی اسلافندن زیاده اولوب روم ایلی بلاد وحکوماتی باشدن باشه بازوی اقتدارنده زبون وسلطنتی برقاچ سنه دها ممتد اولسه قسطنطینیه

نکده حقندن کلنه‌جکی مظنون واناطولیده طوائف ملوك الندده طاغنیق و پریشان اولان عناصر عدیدهٔ اسلامیه‌یه پرکار همتیله بر مرکز قویٔ اجتماع حصوله کله‌رك اصدقای خاندانلری قریرالعیون ایسه‌ده پرطمطراق اولان اشبو فتوحات واجراآت آزغین بردرخت نامیوه‌دار کبی ضعف‌استعجاله دوچار ایدی. زیرا اسلاف کرامی زمانندهکی فکر تأنی غرور کامرانی ایله‌براز تدنی بولدیغندن ممالك مستولیه‌نك مرکزه‌یصمصنه ومحکم روابط انقیادیه ایله باغلانمسنه لزومی قدر اعتنا اولنه‌میوب تشدعنان برآت اورته‌لغی اورکوده‌رك و اوکنه کلنی یقوب دویره‌رك حرکتنه و قوشمسنه نصل میدان آچارسه سیف استیلای عثمانی دخی اویولده بر سرعت وشدت خارق‌العاده ایله اوکنه چیقان موانعی زیر وزبر ایلیه‌رك جولانه مساعد یرلر آچمش ایدی. بوسرعت و شدتده خارق‌العاده‌لك موجود فقط قوت دوام مفقود ایدی .

دیکر طرفدن ابن خلدونك قوانجه اصل باعث تنزل امم اولان احوال که ثروت غنائم ایله ترفه وتنعم موسمی ایریشوب مخرب اعتصام اولان صفاوسفه سختی وصلابت قدیمه‌یه جایکیر اولمق واخلاق عمومیه‌یه بردنبره خلل کلمکدر ، حسب‌الموسم بو حالات آثاری سرنمای ظهور اولدی . تاج‌التواریخده تفصیل اولندیغی اوزره فدیهٔ نجات اوله‌رق صرب قرالنك حرمسرای ازدواج همایونه‌قبول ایتدردیکی همشیره‌سی مکروشیوهٔ فسونکارا-

نه‌سیله پادشاه حضرتلرینی عیش ونوشه آلیشدیروب ووزیر اعظم علی پاشاکه یقین وقته قدر جاری اولان دارات وزارتك مخترعیدر ، ذوق وصفایه مبتلا برآدم اولدیغندن اولیای امور دولتی کندینه اویدیروب برآرالق مأمورین وظائف موکوله‌سنده قیدسزلق اظهاریله خلاف رضای عالی حرکات ناسزایه متصدی اولمشلر ایدی . برکت ویرسون محرم همایون اولان فضلانك وخاصةً صهرشهریاری امیر بخاری حضرتلرینك [۱] اخطارات خیرخواهانه‌لریله چارچابق بواویغونسزلغك اوکی آلنمش وظلمهٔ قضاتدن سکسان قدری امر پادشاهی ایله حبس وتأدیب وبی وجه پاره آلمق اصولنك رفع ومتعیله محکمه‌لرجه اعلام خرجلری وصك رسومی تعیین و تحدید ایدلمش ایدی .

بوحالار کرچه بك آزمدت سوردیسه‌ده صلابت ملیه‌مزك نسیم هوا ایله متزلزل اولدیغنی مشعر ومسلکده بویله تبدل سریع وقوعی سلطنت سنیهٔ مؤیده ایچون ضرر وخطری موجب ایدی ایشته انقره محاربه‌سی بوحقائقی تمامها اظهار ایله ابن خلدونك قاعدهٔ نظریه‌سنه بر دلیل دها ایراد ایتمش وفقط صون یزدان عثمانلی اوجاغنك احیاسنه متعلق وارزان بیورلمغین حکیم ذو فنونك قانون نظریسنی بوزمغه‌ده برنجی مثال اولمشدر .

[۱] مشار الیه ۸۳۲ سنه‌سی بروسه‌ده ظهور ایدن طاعون عظیمده ارتحال داربقا ایدن وبروسه‌لیلرجه امیر سلطان لقبیله زبانزد اولان ذات شریفدر .

انقره محاربه‌سنك نتایجی . — یوم انقره‌ده سلطان بایزید خانك اسارتیله صاحبسز قالان اردوی عثمانی طارمه طاغین اولوب شهزادکان برر طرفه صاووشه‌رق تیمورك شرندن اختفا ویا سلطنت موروثهٔ پدری ادعا ایدر اولمشلر ایدی .

تیمورلنك بوزغونلغی متعاقب طرف طرف امرا وسپاه ارسالیله شهزادکانی تعقیب ایتدردیسه‌ده یالکز موسی چلبی بولنه‌رق دیکرلری الله چکیریله‌مدی . بیوك شهزاده امیر سلیمانی تعقیبه مأمور اولان حفیدی واولاد واحفادی میانده الك سوکیلوسی اولان محمد شاه امیر مشارالیهك روم ایلیه مرورندن صکره مرمره قیلرینه یتیشه‌یلوب فقط بروسه‌ده بوله‌یلدیکی خزینهٔ همایونی وبالذات تیمورلنك دخی کوتاهیه‌یه کله‌رك اورادہ مدخر اولان تیمور طاش پاشا خزائن وفیره‌سنی [۱] ضبط واستیصال وهر طرفه طاغلمش اولان غارتکران تاتار غنائمله مملو برر خزینهٔ ثروت اولان سائر قصبات عثمانیه‌یی ویرانه‌یه دوندیره‌رك یغما وخساری مرتبهٔ کامله ایصال ایلدیلر .

تیمور معاملاتنده دائما صورت حقدن کورینور وسلطنت عثمانیه مثللو مجاهد بردولتی رخنه‌دار ایتمك جائز اولمدیغنی ویلدیرم خان حضرتلرینك نامه‌لرنده تحریر ایلدیکی تحقیراتدن

[۱] بوقدر مال جمع ایده‌جکنه لشکر ترتیب ایده‌رك ولی نعمتنه خدمت لازم ایکن تغافل وتکاسل ایلدیکندن طولایی تیمور طاش پاشانك مظهر عتاب تیموری اولدیغی تاریخلرمزده مرویدر .

طولایی مع التأسف مجبور حرب وقتال اولدیغنی ومع مافیه کندوسنی تخت سلطنتلرینه اعاده ایتمك اهم مهام سیاسیه‌دن بولندیغنی اعتراف ایله‌وعود لطیفه‌ایله پادشاه حضرتلرینی اویالاروشهزادکان حضراتنی دخی مکاتیب وهدایا ایله تلطیف ایلر ومقدم سفر وحرکتی نهب وغارت اولدیغی حالده‌حیلهٔ شرعیه‌یه‌توفیقاً کویا مال امان تحصیلیله اکتفا ایدر وبیلدیرم خان طرفندن دفع وطرد ایدیلن طوائف ملوکك سوزشلرینه وکوز یاشلرینه طیانمدیغندن بونلری ینه یرلرینه اوطورتمق مقتضای شفقت ومرحمتدر دیر ایدی [۱] .

بو سوزلرك هپسی جعلی اولدیغنی واخص آمالی دولت علیه‌یی ضعیف دوشورمك ایدوکنی روش حال وکندی اجراءآتی اثبات ایدر. چونکه سلطان بایزید خان حضرتلرینی سلطنت قدیمه‌لرینه اعاده ایتمك نیتی صمیمی اولمدیغی کبی شهزادکانه آیرو آیرو التفاتنامه یازمسی دخی اره‌لرنده‌کی نفاق ادامه ایتمك مقصدینه مبنی اولدیغی میداندهدر . مال امان تحصیلیله اکتفا دکل هر طرفه چیل یاوروسی کبی طاغتدیغی‌خونهٔ تاتار اناطولی دیارنده طاش طاش اوستنده قالمامق شرطیله اجرای ظلم وتالان

[۱] تیمورلنك بروسه‌ده محبوس اولان قرمان اوغلی محمد بکی‌قونیه حکومتنه وکرمیان زاده یعقوب بکی کوتاهیه و صاروخان اوغلی خضر شاه بکی مغنیسا حکومتلرینه وآیدین اوغلی جنید بکی واسفندیار بکی دخی حکومت قدیمه‌لرینه اصعاد واقعاد ایلشدر .

واشعال آتش خسران ایلدیلر . طوائف ملوکك حکومتکاه قدیملرینه ایصال واقعادی خصوصی دخی آتی ایچون اناطولیجه غوائل عظیمه احداث واحضارندن وشجرهٔ عثمانیه‌نك نشو ونماسنه برچوق موانع ایقاعندن بشقه بر فکره مستند دکل ایدی .

تیمورك دکز کچمك عادتی اولمدیغندن روم ایلی قطعه‌سنه تسلط ایده‌میوب حتی روم قیصری طرفندن کوندریلن برقاچ پارچه هدایایه قناعت ایلدی فقط اناطولیجه النه‌دن کلن مظالم وتخریباتی اجراده قصور ایتیوب اکردیرکولی ایچنده‌کی اطه قلعه‌سنك متانتنه وازمیر لیمانده جنوزلرك انشا ایلدکاری حصارك رصانتنه دائر حضورنده ستایشلر ایشتمکله اقتدارینی اظهار ایچون اشبو ایکی قلعه‌یی دخی ضبط ایتمشدرکه اناطولیجه ایکی یوك وقعهٔ حربیه‌سی بونلردر . ازمیرك ضبط وغارتندن صکره مقر حکومتی اولان سمرقنده متوجهاً وقره تاتار دینیلان طائفه‌یی [۱] مستصحباً ممالك رومدن دفع اولوب کتمیشدر (۸۰۶) اثنای عودتنده یوز بیکلرله حشراتك کذر کاهی اولان برلرك نه حاله کیره‌جکی محتاج تعریف دکلدر .

[۱] اشبو قره تاتار طائفه‌سی جنکیزیلردن اولوب سیواس وقیصریه طرفلرنده خیمه نشین ایدیلر بیلدیرم خان حضرتلری یالکز سفر وقوعنده خدمت عسکریه‌ده بولنمق اوزره بونلری تکالیف دیوانیه‌دن معفو ایتمکله ومرور زمان ایله بونلر چوغالوب متغلبه حالنه کلمشلر ایدی . تیمور هرنه سببه مبنی ایسه بونلری برابر کوتوردی‌که دیار رومده اولان افعالنك خیرلوسی وار ایسه اوده بودر .

انقره محاربه‌سنك نتايجى بروجه آتى اوچ ماده‌يه آيريلور:

اولا ظلمهٔ تاتار ممالك وسيعهٔ عثمانيه‌يى باشدن باشه نهب ويغما ايده‌رك اول كشور معموره ديكيلى آغاج براقمديلر .

ثانياً مملكتلرى قبضهٔ تصرف عثمانيانه منتقل اولان طوائف ماوكدن اناطوليده بولنانلر تيمورك عنايت واحسانته اوغرايه‌رق وروم ايليده بولنانلر دخى احوال تشتت‌دولتدن استفاده ايليه‌رك استقلال قديملرينى بولديلر وسلطنت سنيه‌يى ملكاً تقليل ايده‌رك اللى التمش سنه قدر اوغراشدرديلر .

ثالثاً شهزادكان داعيهٔ سلطنتله برى برينه دوشوب زلزلهٔ نفاق اساس دولتى يرندن اوينادى‌كه الك خطرناكى بوايدى .

بادئ نظرده عثمانلى اوجاغى سونيور كبى كورندى فقط بالعكس دولت عثمانيه بو مغلوبيتدن الك بيوك بر غلبه قدر فائده كورمشدر . چونكه عصر بايزيد خانيده اصول اداره‌يه عارض اولان انحرافى ولى عهد سلطنت اولان امير سليمانك دوزلتمكه عدم اقتدارى نمايان اولمش و بناءً عليه انقره وقعه‌سى كبى بر فلاكت موجب ايقاظ وانتباه اولمسه دولتك مسلك مستقيمى بولمسى مشكل بولنمش ايدى . جلوهٔ بارى بودرد عظيمى مرض دولته دواقلمش وامت نجيبه‌يه قهر صورتيله لطف ايتمشدر . تكيم محصولاتنده آزغينلق كوريلن ترلالر بركره پامال خيول ايديلور ايسه ثمره‌دار اولور ايشته آزغينلغى دفع ايله حكومتى اسكى اعتدال حكيمانه‌سنه چويرن بومغلوبيتك الجاسيدر .

ایکنجی باب

انتباه وتأید

(۸۰۵ — ۹۱۸)

فاصلهٔ سلطنت وفترت شهزادکان

(۸۰۵ — ۸۱۶)

سلطان بایزید خانك سلطان ارطغرل وامیر سلیمان وعیسی وموسی ومصطفی ومحمد چلبی نام کبیر شهزاده‌لری بولنوب جمله‌سنك اکبری اولان سلطان ارطغرل شجاعت وحسن سلوك وسیرتله معروف اولدیغندن تیمورك حدودرومه تقربی‌هنکامنده سیواس والیلکیله سرحد محافظه‌سنه مأمور ایدلمش واورادہ وفات ایتمشدی‌که وفاتی والد ماجدلری قلبنه بیوك حزن والم براقمشیدی [۱]. باقیلرندن مصطفی چلبی‌انقره محاربه‌سنده غائب وموسی چلبی پدریله برابر اسیر اولمش وعیسی چلبی مقدماوالی بولندیغی بالیکسری طرفلرینه چکیلهرك اختفا ومحمد چلبی دخی دائره‌سی خلقیله‌ایالتکاه قدیمی اولان اماسیه‌یه التجا ایتمش ایدیلر.

[۱] شهریار مشارالیه قیرده قوال چالان بر چوبانه راست کلدکده «البته سن بختیارسین غمسزسین‌ارطغرل کبی اوغلك اولمدی سیواس کبی قلعه‌ك اورلمدی» دیو تحسر ایلدکاری مذکور تاریخدر.

ولى عهد سلطنت اولان امير سليمان برابرنده وزير اعظم على پاشا ويكيچرى اغاسى حسن اغا وسائر بعض امرا بولنديغى حالده انقره معركه‌سندن فرار وبروسه‌يه كلوب حرم همايونى وخزينه‌يى وهنوز صبى بولنان كوچك شهزاده قاسم چلبى‌يى بالاستصحاب روم ايلى جهتنه مرور وادرنه‌يه وصول ايله اجراى حكومته ابتدار ايلدى . فقط مرمره‌يى كچمك ايچون كيلرى بولنمديغندن ايمپراطورك معاونتنه محتاج اولمش وقرتال وپندك قضالرينى ترك ايده‌رك وقاسم چلبى‌يى ترهين ايليه‌رك قيصر ايله عقد اتفاق وتأكيد ميثاق ايلمش ايدى .

تالانكران تاتار بروسه حواليسندن مندفع اولدقده عيسى چلبى كنج اختفادن ظهور ايده‌رك بروسه‌ده مقام حكومته جلوس ايلمش ايدى . چلبى سلطان محمد آماسيه وتوقات سمتلرنده لالالرى بايزيد پاشا وخواجه‌لرى صوفى بايزيدك انضمام همم مادیه و معنويه‌لريله وضع وتوسيع دائرهٔ حكومت ايدوب كرك امراى تاتاردن وكرك تركمان سركرده‌لرندن ويا اشقيا رئيسلرندن قره يحيى وقره دولتشاه وقباد اوغلى واينال اوغلى وكوزلر اوغلى ومزيد كبى اول حواليه ايصال دست خسار ايتمك ايستين اشرارى تدمير وتنكيل ايلمش و محارسهٔ مملكته بو صورتله تشمير ساعد غيرت وطرح مبانئ سلطنته حكيمانه مبادرت ايتمسى نجم اقبال ودولتنى پارلاتمقده بولنمش ايدى .

تيمورك عودتى تحقق ايلدكده مشار اليه قوهٔ كافيه ايله بروسه

اوزرینه کلوب ایکی برادر بیننده واقع اولان محاربه‌ده عیسی چلبی عساکری تارومار وخدمت وزارتنه دخالت ایتمش اولان تیمور طاش پاشا اثنای فرارنده کندی اوشاغی طرفندن مقتولاً عازم دارالقرار اولمغله اول وزیرنامدارك ضیاعندن صکره عیسی چلبی‌نك امـوری مختـل اولهرق اناطولی‌یی ترك ایله ابتـدا قسطنطینیه‌یه واورادن دخی ادرنه‌ده بیوك برادری امیر سلیمان نزدینه التجا ورقیبسز براقدیغی برادری چلبی سلطان محمد دخی بروسه‌ده اوج بالای سلطنته ارتقا ایلدی (۸۰۶) .

تیمورلنك سـلطان بایزید خانك جنازه‌سنی موسی چلبی‌یه تودیعـاً کرمیانزاده یعقوب بك نزدنده براقمش اولمغـله چلبی سلطان محمد آنلری بالطلب کتیردیرك جنازه‌یی آق چاغلیان قربنده کائن مرقد مخصوصنه [۱] دفن ایتدیلر و موسی چلبی‌یی دخی غریق التفات بیوردیلر .

بو هنکامـده شهزادکاندن ایکیسی ادرنه‌ده ودیکر ایکیسی بروسـه‌ده بولنوب عیسی چلبی امیر سلیمان طرفنـدن بالاقدار تکرار اناطولی‌یه مرور ایله برادری محمدچلبی ایله بینه متصدیٔ حرب وقتال اولدیسـه‌ده اوچ دفعه مغلوب ومقهور ونهایت ازمیره فرار والتجـایه مجبور اولمش ایکن آنده دخی راحت طورمیه‌رق آیدین وصاروخان وتکه ومنتشا حاکملریله بالاتفاق

[۱] بروسـه‌نك اك بیوك جامعی جامع کبیر نامیله معروف اولان سلطان بایزید خان جامع شریفیدر .

تکرار چلبی سلطان ایله محاربه‌یه قیام ایلدی . فقط میانه‌ده وقوعه کلن قانلی برمقاتله‌ده سلطان محمد مؤید کندی عسکرینك ایکی مثلی رادەسنده بولنان جیوش متفقینی کرفتار انهزام وصارو- خان اوغلی حضر شاه بکی [۱] قتل واعدام ایلیه‌رك آبدین ومغنیسا سنجاقلرینی امیرلرندن استرداد وازمیر اوغلی جنید بکی اعتذارینی قبول ویالکز ازمیر قلعه‌سنی بدنده ابقا ایله ربقه بند انقیاد ایدوب مظفراً بروسه‌یه عودت بیوردیلر . عیسی چلبی بو هزیمت اوزرینه جبال قرمانه چکیلوب صحن شئونده کنام ونابود اولمشدر .

سلطان بایزیدك اشبو موفقیاتی وکوندن کونه فسحت بولمقده اولان سطوت واقتداری امیر سلیمانی بحضور ایتمکله امیر مشارالیه بتون روم ایلی صنوف عسکریه‌سیله اناطولی‌یه کچوب بروسه‌یی ضبط واستیلا وفقدان وسائل مقاومتدن ناشی آماسیه‌یه چکلمش اولان چلبی سلطانی تعقیبا وزیر اعظم علی پاشایی اول جانبه اسرا ایلدی . علی پاشا انقره قلعه‌سنی آلمغله عادت جاریه‌سی وجهله ذوق وصفایه طالمش اولدیغندن سلطان محمد غیور بوحالاتدن جسارت آله‌رق بغتةً بروسه اوزرینه مهاجمه نمای صولت اولدیسه‌ده قلت لشکری سببیله باشه چیقه-

[۱] قتل اسرا عثمانلی پادشاهلرینك معتادی دکل ایکن عیاش وسفیه اولان خضر شاه بکك قتلی وقعهٔ تیموریده عفوی ناقابل جرمه تصدیسندن نشئت ایتمشدر .

میوب تکرار آماسیه‌یه رحلت ایلدی وقطعاً مأیوس اولمیه‌رق وقرمان اوغلی ایله اتفاقه چالیشه‌رق تعقیبکنان آقسرایه قدر ایلرولمش اولان اورنوس‌بکی انقره‌یه رجعته اجبار ایتدی (۸۰۹)

لکن امیر سلیمانی اناطولیدن اخراج ایتمك مقتضیات حالدن اولمغله مشارالیهك مقدما عیسی چلبی‌یی کندی اوزرینه تسلیط ایتدیکنك نظیره‌سی اوله‌رق چلبی سلطان محمد برادری موسی چلبی‌یی اقدار واسفندیار بك ایله بالاتفاق سینوبدن روم ایلی جهتنه امرار ایلدی (۸۰۹) . موسی چلبی روم ایلیده نائل امل اولوب ایسه خطبه وسکه نام محمد خانی ایله مزین اولمسی ایکی برادر بیننده قرارلشدیرلمش ایدی . بو وقعه اوزرینه امیر سلیمان اناطولی‌یی ترکه مجبور اولوب روم ایلنه عودتنده موسی چلبی‌یی صربلو وافلاقلودن برجم‌غفیره سردار اولمش کوردی. فقط روم ایلی امراسی کافةً متبعی وقیصر روم متفق اولمغله میانه‌لرنده وقوعه کلن محاربه‌ده موسی چلبی عساکری کلیاً تاروماروکندیسی دخی شواهق جباله اسبران فرار اولدی.

امیر سلیمان بوغلبه‌سی اوزرینه ادرنه‌ده بنه هوسات نفسانیه ولذائذ شهوانیه‌یه طالوب هیچ برایشه باقمز اولدی. اوآنه قدر مصالح اداره‌یی کمال فطانله رؤیت ایدن وزیر مدبر چندره‌لی زاده علی پاشا [۱] دخی وفات ایتمکله (۹۱۳) امور دولتِ

[۱] پاشای مشارالیه علم وکماله وتدبیر مملکت وسیاست خصوصاتنده پدرینك وارثی و دولتك حارسی اولوب فقط اخلاق جهتجه سیئاته پیشوا اولمق تهمتیله مورخینك بحق هدف سنك تشنیعی اولمشدر .

بسبتون مشوش اولدی . مترصد کمین فرصت اولان موسی چلبی برمقدار عسکرله علی‌الغفله ادرنه‌یه هجوم ایلدکده امیر سلیمان حامده مست وبیهوش اولدیغندن افادهٔ کیفیت ایچون حضورینه کیرنلره غضب ایدوب حتی بونلردن پیر اورنوس بکی تحقیر ویکیچری‌اغاسی حسن اغانك صقالنی تراش ایتدرمکله بتون معیتی خلقی بو حالدن متنفر وموسی چلبینك مظفریتنه منتظر اولهرق امیر سلیمان فراردن بشقه چاره بوله‌مدی وبر ایکی‌خواص بندکانیله قسطنطینیه‌یه طوغری توجیه عنان عزیمت واستعجال ایتمش ایکن اثنای راهده بغیر قصد کویلولر طرفندن مقتولاً عازم دار آخرت اولدی . اشعار وادبیاته واقف وحلم وکرمله متصف برذات ستوده صفات ایکن ابتلای عشرت مخل سجایای نجابت اولمشدر . مولد ناظمی بروسه‌لی سلیمان چلبی خدمت امامتنده بولنمشدر .

موسی چلبی جسور بریکیت ایسه‌ده خشین الطبع وحدید-المزاج اولدیغندن بیوك برادرینك شهادتیله بالاستقلال روم ایلی حکومتنی فزاندقدن صکره‌سکه وخطبه حقنده کوچك برادریله اولان قراره ملتفت‌اولیوب امرای قدیمه‌یه امیرسلیمان حقنده‌کی بیوفالقلرندن طولایی امنیت ایده‌مدیکندن اکثرینی عزل وتنکیل وازجمله اقدم امرا قوجه اورنوس بکی معاملات غیر لایقه ایله تضییق وتذلیل ایده‌رك اسافل ناسدن کور شاه ملك نامنده برینی کندینه وزیر وقلوب رجالی تنفیر ایلدی . حتی

ویرکو تحصیل ایتمك اوزره قسطنطینیه یه کوندردیکی وزیر اعظم مرحوم علی پاشا زاده ابراهیم پاشا عدم امنیتندن ناشی بروسه یه بارکاه محمد خانی یه التجا و قیصره دخی چلبی سلطان محمد حضرتلریله همدست اولمسنی توصیه والقاایلمشیدی. موسی چلبی فطرتنده مرکوز اولان وقار وجلادت سائقه سیله زمانه پولیتیقه سنه احالهٔ باصرهٔ اعتبار ایتمه‌ك تندوتیز معاملات ایله ملوك متجاورهٔ عیسویه‌دن پدرینه ایتدکاری تعهداتك اجراسنی طلب ایدوب بوجله‌دن اوله‌رق صرب قرالنی اخافه وتأدیب ایلدکدن وقیصرك یدتصرفنه انتقال ایدن سلانیك حوالیسنی استخلاصه چالیشدقدن صکره قسطنطینیه‌یی شدتله محاصره ایلدی. قیصر روم امانوئیل پالئولوغوس چاره جویان چلبی سلطان محمد خانك معاونتنی استدعا ایتمکین مشارالیه حضرتلری بر مقدار عسکرله اسکداردن روم ایلرینه راکباً روم ایلی جانبنه مرور وقسطنطینیه قربنده اینجکزنام محلده برادریله وقوعه کلن محاربه‌ده ظفریاب اوله‌میه‌رق بالمجبوریه اناطولی‌یه رجعت وعبور ایلدی واوصره‌ده ازمیراوغلی جنیدبك طرفندن اشعال ایدیلن شرارهٔ فتنه‌یی اطفا ایلیوب اناطولیجه تزید استطاعت ایلدکدن صکره ۸۱۶ سنه‌سی تکرار روم ایلی‌یه هجوم ایلدی. رؤسای عثمانیه وملوك عیسویه موسی چلبیدن روکردان اوله‌رق امرادن میخال اوغلی زاده یخشی بك وبراق بك واسکوب حاکمی پاشا یکیت وترحاله حاکمی سنان بك وقوجه اورنوس بك وازمیر اوغلی

حمزه بك بربرر موكب محمد خانی‌یه دخالت واورنوس بكك وصاياسيله صرب قرالی دخی عرض مآثر خلوص ومطاوعت ایتمكله موسی چلبی نزدنده مشارالیه یخشی بكك پدری میخال زاده محمد بك ایله تیمور طاش پاشا زاده اموربكدن ماعدانامدار رؤسا قالمدیغندن شهزادهٔ مزبوركبالقانلرك اوبر طرفنه صاووشوب قلت لشكری سببیله محاربه‌دن اجتناب اوزره بولندی. فقط آرقه‌سندن برادرینك عساكری یتشمكله ناچار صماقو مضافاتندن چامورلی صحراسنده نائرهٔ قتال آلاو ریز اشتعال اولەرق جیوش محمدیه احراز شرف مظفریت وموسی چلبی جانب افلاقه توجیه سمند فرار وعزیمت ایلیوب تعقیبنه مأمور اولان صاریجه پاشابر بتاقلقده جسدینی بی‌روح بولدی. كندی آدملری طرفندن قتل اولندیغی ظن اولنمقده‌در.

موسی چلبی‌نك وفاتیله تاج سلطنت منفرداً چلبی سلطان محمد خان حضرتلریه قالوب ارتحال بایزید خانیدن برو شهزادكانك داعیهٔ سلطنتله ممالك محروسه‌ده احداث ایلدكلری حروب ومقاتلات عظیمه نهایت بولەرق بالجمله عثمانلیلر نعمت اتحاد ایله متنعم وكامیاب اولدی [۱]. تیمور عثمانلی اوجاغنی سوندرمك ایچون بونجه آثار خسار براقمش ایكن خاندان سلطنت

[۱] انقره وقعه‌سندن حصوله كلن پریشانلغك اسباب معنویه‌سنی وبتوفیقه تعالی دولتجه نتایج اخیرهٔ حسنه‌سنی مولانا سعدالدین افندی تاج‌التواریخده بك كوزل ذكر و تصویر ایلمشدر.

بیننده متحدث اولان شقاق ومنافست اون بر سنه صکره دولتجه
بك خیرلی صورتده زائل وانقره وقعه‌سی اوزرینه حکومت
قدیمه‌لرینی تحصیل ایدن طوائف ملوك دخی چلبی سلطانك
همتیله یدی سکز سنه ظرفنده مضمحل اولمغله کوکب عثمانی
کرفتار اولدیغی ظل انحسافدن قورتیله‌رق اوج اقبالده کاکمان
پرتوافشان شوکت وشان اولدی . بونجه مظالم وتخریبات ایله
تشکل ایدن دولت عظیمهٔ تیموریه ایسه مؤسسنك وفاتیله هرج
ومرج اولوب کیتدی .

جای دقتدرکه شهزادکان بویله یکدیکریله اوغراشیرلر ایکن
(امیر سلیمان طرفندن قائن پدری قیصر رومه نشانهٔ اتفاق اوله‌رق
ترك اولنان اوچ بش قضادن ماعدا) سلطنت سنیهٔ عثمانیه‌نك
اعداسنه ممالك محروسه‌یه تجاوزه اصلا میدان ویرمامشلر ودها
غریبی چلبی سلطان محمد حضرتلری اناطولی طوائف ملوکنی
بر قاچ کره قهر وتدمیر ایله بندشکیمهٔ اطاعت وامیر سلیمان
افلاق بکنه وصرب حاکمنه و بوسنه قرالنه قارشو ابراز مهابت
وباخصوص موسی چلبی ممالك صربیه ورومیه‌یی پامال خیول
دهشت ایلیه‌رك وقار دولتی خارجاً ینه مشعشع وذیشان
کوسترمشلردر . (رحمهم الله تعالی)

عهد چلبی سلطان محمد خان اول بن سلطان بایزید خان اول

(۸۱٦ — ۸۲٤)

اجراآت ابتدائیهٔ سلطنت . — موکب همایون چامورلی دره‌دن ادرنه تختگاهنه قالدیریلوب ملوك متجاوره ایله تجدید عهود قیلندی وموسی چلبینك سرعسکری میخال زاده محمد بك طوقات محبسنه اعزام وقاضیعسکری مشاهیر علمادن شیخ بدرالدین سیماوی دخی وظیفهٔ تقاعدیه ایله ازنیقده اقامته مأمور بیورلدی .

قرمان اوغلنك عصیانی (۸۱۷) . — روم ایلی اموری تسویه اولنور اولنمز پادشاه حضرتلری درحال اناطولی یه تشریف بیوردیلر . چونکه کندولرینك موسی چلبی جنکی ایله اوغراشمه‌لرندن انتهاز فرصت ایدوب ازمیر اوغلی جنید بك یه رهروسمت عصیان وقرمان اوغلی محمد بك دخی فتح باب عدوان ایله بروسه‌یی محاصره یه شتابان اولمشیدی . بروسه محافظی بولنان حاجی عوض پاشا شجیعانه مقاومت ایلدیسه‌ده قرمان‌زاده یلدیرم خان مرحومك تربه‌سنی تخریب وقرای متجاوره‌یی یغما واحراق ایتمش وخدا ونداکارغازی تربه‌سنه دفن اولنمق اوزره موسی چلبینك جنازه‌سی ورود ایلدکده سلطان محمدك مظفریتنی کشف واذعان ایله کندینی خوف وتلاش استیلا ایده‌رك فراره استعجال ایلمشیدی . حتی

مقربلرندن بری «سن عثمانلونك اولوسندن بویله قورقیورسین دیریسنی کورسه‌ك نه‌یاپه‌جقسین» دیدکده درحال اوذانك بوتنی اوردرمشدی. موکب همایون بروسه‌به ایندکده بایزید پاشا ازمیر اوزرینه سوق اولنوب جنید بك تأدیب اولندقدن صکره قرمان اوغلنك ترتیب جزاسی نیتیله شهریار نصرت مدار ممالك قرمان اوزرینه توجیه لوای سطوت وعصر مراد خانیده ثمن معلوم ایله اشترا اولنمش ایکن وقعهٔ تیموریده بنه الدن کیدن آقشهر وبکشهری وسیدی شهری وملحقاتنی تکرار ادخال قبضهٔ حکومت بیوره‌رق پایتخت قرمانیان اولان قونیه بلده‌سنی حصر وتضییقه مباشرت ایلدی (۸۱۷) . قرمان اوغلی محمد بك مملکتنك سنکستان طاغلرینه‌صاوشمش ومزاج پادشاهی دخی اندوه‌وضجرت ایله متغیر اولمش اولدیغندن محاصره‌ده براز توقف بیوریلوب پادشاه حضرتلرینی تداوی ایچون کرمیان زاده نزدنده بولنان حذقهٔ طبیباندن مولانا سنان جلب اولندی. حکیم مشارالیه پادشاهك خسته‌لکی اسف وملال عظیمدن نشئت ایتمه بر علت روحانیه اولوب اك مؤثر علاجی دخی اعدا اوزرینه بزم بارلاق مظفریت پیام مسرت فرجامی اوله‌جغنی بیان وافاده ایتمکله اناطولی بکلر بکیلکیله بکام اولان بایزید پاشا نام وزیر فداکار اعمال دسائس وحیل ایله قرمان زاده محمد بکی اوغلرندن مصطفی بك ایله برابر کرفتار دام اسار وبووجهله مرض همایونه ترتیب دوای سرور آثار ایلدی .

قرمان اوغلی حضور همایونه چیقارلدقده عهدشکنلکدن وظلم واعتسافدن طولایی دوچار عتاب وتوبیخ اولنجه جرمنی اعتراف ایله برابر تشبث دامان استیمان وعلی روایة قوینده برکوکرجین صاقلایه‌رق والنی اوزرینه باصه‌رق بوجان بوتنده ایکن صداقت وعبودیتدن آیرلمم کبی ایمان غلیظه ایله تجدید عهد وپیمان ایتمکله مظهر عفو وامان اولدی. فقط بقایی قورتارر قورتارمز قویونده کی کوکرجینی اولدیروب وبزم آل عثمان ایله مخاصمه‌من مهالمهر الی اللحر در دیوب چراکاهده بولنان خیول پادشاهیی غصب ونهب ایله ایچ ایل طرفنه طوغری فرار ایلدیکی مسموع شهریاری اولدقده قونیه محاصره‌سنه اقدام بیوریله‌رق تسخیرینه دسترس اولنمش ایکن ینه شهنشاه کریمك غلبهٔ مرحمتیله قرمانزاده‌یه اعاده وتجدید صلح ومعاهده بیورلدی (۸۱۸) .

افلاق وبجار سفری (۸۱۹) .— افلاق اعضای خاندانی میانه منافست ورقابت دوشه‌رك شهریار انامك مداخله ومعاونتی استرحام اولندیغندن ۸۱۹ سنه‌سی موکب همایون روم ایلی جانبنه مرور وطونه نهرندن عبور ایلدی و افلاق بکی میرچه‌نك جزیه‌سی قبول اولنه‌رق واوغلی رکاب همایونده آلیقونیله‌رق صلح نیازی استعاف بیورلدی . بجار قرالی سیکیسموند نیکبولی وقعه‌سنده تازیانهٔ تأدیبی یمش ایکن بوکره افلاق امورینه قارشمسی باعث غضب شهریاری اولمغین دیار بجاره صالدیریلان آقینجی بلوکلرینك صولتندن قرال قورقه‌رق استدعای مصالحه‌یه مجبور

اولدی . اشبو سفر همایونده سرحد ممالك عثمانیه اولان طونه امورینه نظام ویریلوب ازمیر اوغلی جنید بك نیکبولی والیسی نصب وتعیین وافلاق وقایعنه تبصر ونظارت ایتمك اوزره روسجغك قارشوسنده یرکوکی قلعه‌سی بنا ونهرك صاغ یقه‌سنده بولنان قلاع وحصون دخی مجدداً تعمیر واحیا بیورلدی .

فتح طوسیه وکنغری . — اشبو سفرده اسفندیار بك زاده قاسم بك رکاب همایونده بولنوب حسن خدمتی مشهود اولدیغندن طرف شهنشاهیدن طوسیه وکنغری وقسطمونی قضالری حاصلاتنك حاوی اولدقلری معادن وفیره ایله برابر میرمومی الیه ترك اولنمسی بدرندن طلب اولندی اسفندیار بك اوغلی قاسم بکه مغبر اولدیغی جهتله طوسیه وکنغری وقلعه‌جك قضالرینی طوغریدن طوغری پادشاه حضرتلرینه ترك واهداو شهریار مکارم دثار دخی کنغری بی بیمار اوله‌رق قاسم بکه احسان واعطا ایلدی .

فتح صامسون وجانیك . — تیورك رومه هجومنه سبب اولانلردن قره قویونلی قره یوسف بر مدت بنه صکره تبریزده تأسیس حکومت ایدوب ممالك عثمانیه مضافاتندن عداولنان جانیك وشبین قره حصاره کندی توابعندن والیلر ارسال ایلمسی اول جانبه سفر همایون وقوعنی استلزام ایلیه‌رك صامسون بلده‌سی وجانیك اواسی ضبط وامور سرحدات نظام وانقیاده ربط اولندی (۸۲۲) . اردوی همایون اسکلیبه واصل اولدقده پادشاه حضرتلری اوچ بش بیك چادری حاوی وذوق وصفا ایله

مشغول برتاتار عشیرتی مشاهده یوروب ارکان دولتی مؤاخذهٔ تیور عودتندن صکره کشور رومده تاتار قالدی دینیلوردی بونلرنه‌در بن حربه کیدرکن آنلر دوکون ایدیورلر کندی حاللرینه براقیلیرسه قره تاتار جمعیتلرینه نظیره اولمزمی ؟ دیه‌رك هیئت مجموعه‌لریله فنبه جوارنده اسکانلرینی امر وفرمان بیور. دیلرکه حالا اول موقعه تاتار بازارجغی دینیلور .

شیخ بدرالدین سیماوی . — ازنیقده اقامته مأمور اولدیغی یوقاروده بیان اولنان فضلای متبرعین‌وعلمای متورعیندن سیماونه قاضیسی ارغلی شیخ بدرالدین تعلیم وتدریس ایله حلقهٔ افاضه وتربیه‌سنه برچوق شاکردان ومریدان طوپلامشدی . مشار الیهك تلامیذندن اولوب قاضیعسکرلکی هنکامنده کتخدالسی اولان بورکلیجه مصطفی ازمیر ملحقاتندن قره برون نواحیسنده شیخ نامنه خلق اضلال وافساد ایده‌رك باشنه خیلی حشرات بریکدرمش وعقائد سخیفه‌یه مقاصد سیاسیه دخی علاوه ایده‌رك حرکاتی عصیان رنکینی آلمشیدی. شیخ بواحواله مطلع اولدقده خوف وهراسه تبعیتله ازنیقدن سینوبه و آندن دیار اقلاقه فرار والنجا واورادن دخی سلسره طریقیله دلی اورمانه کچه‌رك تحصن واختفا ایلدی. سلطان محمد خان حضرتلری شهزاده‌لری سلطان مراد ایله بایزید پاشایی بورکلوجه فترتی دفعه مأمور ایدوب کندولری دخی شیخی دردست ایچون روم ایلی طرفنه کذار ایلدیلر .

بورکلوجه مصطفی قره برونده طوتیلوب معیتیله باجمله قلیجدن کچیرلدی و رفقاسندن ومهتدیان بهوددن طورلاق هودکمال دخی مغنیساده آصیلهرق اناطولی قطعهسی اوث شقاوتدن تطهیر ایدلدی .

شیخ بدرالدین ایسه دلی اورمانده تزیید توابع ایلدیکی حالده صولت پادشاهی ایله جلهسی طاغیلوب شیخ دردست ایدلدی . وکندیسی فضائل مسلمه ومصنفات مقبوله اصحابندن وعلمای بنامدن اولمغله استنطاق مجلس علمایه حواله بیوریلوب علامهٔ تفتازانی تلامیذندن رئیس العلماء مولانا حیدر هروی فتواسیله و خروج علی السلطان تهمتیله اول یکانهٔ فضیلتمدار سیروز بازارنده بردار قیلندی. حقنده ویریلان فتوایه کندیسی دخی وضع امضا ایلدیکی مرویدر .

ارتحال سلطان محمد خان اول (۸۲٤) . — سلطان محمد خان اول حضرتلری بوغائلهلرله اوغراشیرکن ادرنه ده ارتحال دار بقا بیورمشدر (۸۲٤) .

بوذات ملکسمات خاندان سلطنت عثمانیهنك اکمل رجالیدر. اکر احیای دودمان عثمانی مراد الهی اولمسه ایدی جناب قادر مطلق فضائل وکمالات بشریه یی برذاتده جمع ایدهرك اویله برهنکامهٔ فترتده بودولته بخش و احسان ایتزدی. حلم و سلامت ورفق وملایمتله شجاعت وجلادت ووقار ومهابت کبی اضداد اخلاق اول نادرهٔ وجوددده مجتمع ایدی . مدورالوجه ، چاتیق

قاشلی ، اوزون کیرپکلی، غایت بیاض ویومشاق تنلی ، اندامی نازك، حسن وملاحتده یکتا برنوجوان امابازوسی مثال شیرژیان بر قهرمان ایدی . نکاهنده لمعان غضنفرانه ایله آهو لطافتی ومعاملهسنده چلبی نوازشیله پهلوان مهابتی بری برینه قارشمش، حلیم وجسور، مکرم ووقور، ظلم و آزاردن متوقی عدالت وصلابتله متحلی ، من کل الوجوه یکانهٔ زمان ایدی . کرمیان زادهنك قیزی دولتشاه خاتوندن ساحه زیب عالم شهود اولمسنه نظراً انقره وقعهسنده نهایت یکرمی یاشنده بولنوب اوسن شبابده غوائل حکومتی عزم مردانه ایله درعهده ایدهرك آخر عمرینه قدر یکرمی سنه سورن ایام تذبذب وکش مکش ده بالذات یکرمی درت محاربهده حاضر وقرقه قریب یاره ایله متأثر اولمشدر اساساً قوی اولان بنیهٔ وجودی بویله عوارض شدیده ایله کلیاً خراب ودوچار ضعف اولهرق اکثر اوقاتی خستهاکله کچمش ایکن هیچ بر زمان اوغراشمقدن فارغ اولمامشدر واقعا خدماتی یاوز سلطان سلیمك ویا همنامی اولان فاتح سلطان محمد خان ثانینك اجراآت جهانکیرانهلری یانده پك سونك کورینور. سهده احوال عمومیه نظر اعتباره آلندیغی تقدیرده قدراً دها عالیدر چونکه بحران وتشتت ایچنده بولدیغی دولتی طاقتکداز محنت ومشقتلرله مرسای سلامته ایصال ایدهرك بالحق بانیٔ ثانیٔ سلطنتدر. نجم اقبال واجلالی دها هنکام شبابنده فروزان اولمغله انقره وقعهسندن صکره اماسیه وطوقات حوالیسنده

افعال وحرکاتنده نمایان اولان مآثر صفدرانه یه تیور بیله مفتون اولهرق فیزنی ویرمکی تکلیف ایتمش وفقط شهزاده موافقت وامنیت ایتیوب بالآخره ذوالقدریه حاکمنك کریمه سنی تزوج بیورمشدر . مشاغل عظیمه لری آرهسنده پك چوق خیرات ومبراته دخی موفق اولهرق بروسه ده کی جامع شریفلری فن معماریٔ عثمانینك بریادکار قیمتداریدر [۱]. حرمینه صره ارسالی عهد همایونلرنده اعتیاد ایدلمش وفرنك مورخلرینك روایتلرینه نظراً ایلك دفعه اولهرق زمان سلطنتلرنده وندیکلولر ایله دکز محاربه سی وقوع بولدیغی کبی دول نصارا نزدینه دخی ابتدا سفرای عثمانیه کوندرلمشدر . قوهٔ بحریه مزك تشکیلنه ومعارف عثمانیه نك ترقیسنه خدمتلری اعلای شانه خادم اولان وسائلدن عد اولنه بیلور .

پادشاهك وفاتنده ولی عهد سلطنت اولان سلطان مراد ثانی اماسیه ده بولندیغندن آتیاً بیان اولنه جغی وجهله دوزمه جه مصطفی فتنه سندن وعساکر بینده فساد ظهوری احتمالندن احترازاً وکلا کیفیت وفاتی کیزلی طوتدیلر وپادشاهك اناطولیده سفری واردر دیه رك اردونك برطاقمی بیغا سواحلنه کچیردیلر. آنجق زمرهٔ سلحداران بز پادشاهمزی کوره جکز دیو اصرار

[۱] مقدما امیر سلیمانك روم ایمپراطورینه ترك ایلدیکی ککبوزه وقرتال وپندك قضالری مجدداً فتح اولنهرق اشبو مؤسسات خیریه یه وقف ایدلمش ایدی .

ایتکله چندرهلی زاده ابراهیم پاشا وبایزید پاشا سر طبیب ایله بالمذاکره شهریار مغفورك جسدینه البسه اکسا وبر قراکلق اوطهیه وضع ایله آرقهسنه بر آدم اخفا ایدوب اول آدم آره صره مرحومك الرینی وباشنی تحریك ایلدی . وعسکری طاقمی بویلهجه آوولدی او صرهده هنوز اون سکز یاشنده بولنان سلطان مراد حضرتلری بروسه تختکاهنی تشریف بیورمش اولملریله پدر والاکهرلرینك نعش شریفی بروسهیه نقل اولنوب وفاتندن فرق ایکی کون صکره تربهٔ مخصوصهسنه دفن اولندی (رحمة الله علیه) .

عهد سلطان مراد خان ثانی بن سلطان محمد خان اول

(۸۲٤ — ۸۵۵)

روزنامهٔ مصطفی وقعهسی — روم مورخلرینك روایتلرینه نظراً اواخر سلطنت محمد خانیده وقعهٔ تیموریده نابدید اولان یلدیرم خان شهزادهسی مصطفی چلبی نام دیو بر مدعی ظهور ایدوب دعوای سلطنته قیام ایلدیسهده قیصر روم امانوئیل پالئولوغوس طرفندن دردست اولنهرق لیمنی اطهسنده حبس ایدلمش وبو خدمتنه مقابل طرف پادشاهیدن قیصره سنوی بر مقدار پاره ویرلمسی قرارلشدیرلمشیدی .

سلطان مراد خان ثانینك جلوسی هفته‌سنده قسطنطینیه‌دن مأمور مخصوص کله‌رك چلبی سلطان عصرنده ایدیلوب برقاچ سنه تأخره اوغرایان تعهدك اجراسنی طلب ایلدی . بو استعجال طرف حکومت سنیه‌یه بك کران کلمکله رد ایله جواب ویرلدی . ایمپراطور دخی رغماً مصطفی چلبی‌یی لیمنی محبسندن اخراج وتطلیق ومعیتنه بر مقدار عسکر ترفیق ایده‌رك کلیبولی سواحلنه صالیویردی . مدعیٔ مومی الیه‌که بزم تاریخلرده دوزمه مصطفی دیو معروفدر دعوای نوبت سلطنته قیام ایلدکده اورنوس زاده‌لر وسائر روم ایلی امراسی دعواسنی تصدیق ایله زیر لوای اتباعنه کیردیلر . دوزمه مصطفی‌نك بویله روم ایلیده تزید قوت و توسیع دائرهٔ حکومت ایلدیکی بروسه‌ده بولنان ارکان دولتك مسموعی اولدقده دفع وابطال دعواسی تصویب واوزرینه قوهٔ کافیه ایله بایزید پاشانك اعزامی تنسیب قیلندی . پاشای مشار الیه روم ایلی‌یه مرور ایله ادرنه قربنده ترتیب ایلدیکی بزم ستیزده عساکری جملهٔ دوزمه مصطفی طرفنه التحاق ایتمکله ناچار کندی دخی عرض انقیاد ایتمکله مضطر اولدی. دوزمه‌جه ابتدامعاملهٔ تکریمیه کوسترردی ایسه‌ده مؤخراً صداقتندن امین اولهمدیغندن اویله بروزیر عالی شانی سازلی دره‌ده قتل واعدام ایلدی .

ازمیر اوغلی جنید بك دوزمه‌جه مصطفی‌نك وزارتی‌قبول

ايتمش اولديغندن آنك ترتيبي وجهله روم ايلى طوائف عسكريه‌سندن ماعدا عزب نامیله آیلقلی بر چوق پیاده عسكريده یازیله‌رق قوهٔ کلیه ایله اناطولی‌یه هجوم اولندی . ایکی طرف اولوباد صوبی کنارلرنده قارشولاشوب آنجق سلطان مرادثانینك جنود موجوده‌سی روم ایلی عساکرینك عشری مرتبه‌سنده بولنمغله میدان محاربه‌سنه جسارت اولنه‌مدی. فقط رکاب همایونده بولنان وزیر اعظم ابراهیم‌پاشا ووزیر حاجی عوض پاشا وتیمور طاش‌پاشا زاده امور و اوروج و علی بکلرك و سائر امرانك عرض وتصویبیله سکز سنه‌دنبرو طوقاتده بدوی چار طاقنده محبوس اولان میخال زاده محمدبك باتوقیرتام اردوی همایونه جلب اولندی. میر پیر مشارالیه روم ایلی امراسی میانسده مرعی الخاطر و نافذالکلم اولدیغندن آنك القا آت مؤثره‌سیله امرای موما الیهم دوزمه‌جه مصطفی‌دن تبرید اولندیغی کبی حاجی عوض پاشانك دوزمه‌جه مصطفایه وتیمور طاش پاشازاده‌لرك جنیدبکه یازدیغی حیله‌لی مکتوبلردن امیر ایله وزیر بینسه نفاق خفی دوشه‌رك نهایت بر کیجه جنید بك یتمش قدر عونه‌سیله دوزمه‌جه اردوکاهنی ترك ایله کریزان وطرف شهریاریدن کندوسنه احسان اولنان حکومت قدیمه‌سنی ضبط ایتمك اوزره ازمیره طوغری شتابان اولدی. ذاتاً روم ایلی عزبلرندن بشبیك قدری بر شیخونده معسکر پادشاهیده بولنان یکیچریلرك طعمهٔ سنان جلادتی اولدیغندن جنید بکك صاوشمسی وروم ایلی امراسندن

بعضلرینك مظهر عفو عالی اولهرق سدهٔ سنیه‌یه دخالت ایتملری اوزرینه دوزمه‌جه مصطفی قفول وفراره قرار ویرمغا مفتیسنك معاونتیله لاپسکیدن کلیبولی‌یه کذار ایلدی. آرقه‌سندن پادشاه حضرتلری دخی سیر سریع ایله روم ایلی‌یه کچمکله دوزمه‌جه مصطفی کلیبولیدن ادرنه‌یه‌وآندن قیزیل‌آغاج‌یکیجه‌سنه صاوشدی ایسه‌ده معقبلری طرفندن اوراده دردست ایدیلوب‌ادرنه برجنه صلب اولندی (۸۲۵) ودولت برنفاق عظیمدن قورتلدی.

روم‌ایلی اعیانك همان‌اتباع‌وانقیادیه باقیلورسه تاریخلرمزك دوزمه‌جه تلقیب ایلدکلری ذات برشخص مجهول اولمیوب بلکه مصطفی چلبینك کندوسی اولدیغی تیقن اولنه‌بیلور. فقط آستان مراد خانیده بولنان ارکان دولت چار ناچارطریق انکار سلوك ایتمشلردر.

قسطنطینیه‌نك دردنجی محاصره‌سی (۸۲۶) . — اشبو دوزمه‌جه حادثه‌سی صرف روم ایمپراطورینك رأس غرضی‌آلتندن چیقمغله سلطان مراد حضرتلری برای انتقام قسطنطینه‌یی شدیداً محاصره ایلدی. غوث‌الواصلین حضرت امیرشمس‌الدین بخاری دخی تیمناً اردوی همایونده حاضر ایدیلر. حملات شدیده ایله قلعه‌نك دیوار ثباتی لرزان وعلائم نصرت طرف عثمانیانده کرکی کبی نمایان اولمش ایکن قیصرك افسادی وقرمان‌وکرمیان اوغللرینك اعانتیله چلبی سلطان محمدخانك هنوز اون‌اوچ‌یاشنده بولنان کوچك شهزاده‌سی مصطفی چلبینك جیدایلنده عصیانی

خبری وارد اولغله حضرت پادشاه محاصره‌دن فراغتله علی جناح الاستعجال اناطولی‌یه کچدی. پایتخت روم صو کنجی دفعه اولق اوزره بوکره دخی دست عثمانیاندن قورتلدی.

اناطولی فتوحات واصلاحاتی. — کوچك مصطفی چلبی سوء قرین اغفالاتیله اقامهٔ دعوای سلطنت و بروسه‌یی محاصره ایده‌رك ازنیقه‌قدر کلوب اورادەتوسید وسادهٔ حکومت ایلمشیدی. موکب همایون قسطنطنیه‌دن اناطولی‌یه نازل اولدقده شهزادهٔ معصومك لالاسی شریدار الیاس بك بعض مواعید ایله طرف پادشاهی‌یه جلب اولنه‌رق مصطفی چلبی بالتوقیف عازم دارنعیم قیلندی (۸۲۷). شهزاده‌یی تعقیب وتوقیف‌ایدن میخال زاده محمد بك وقعه‌ده یاره‌لنوب او یاره‌نك تأثیریله وفات ایتمشدر.

وقعهٔ تیموریدن صکره اناطولیده تکرار فرجه بولان طوائف ملوکك دفع فتنلریله اتحاد اسلامك زمان استحصالی حلول ایلش اولغله روم ایلیجه لازم کلن تقیدات اجرا واتمام قیلندقدن صکره ابتدا قسطمونی اوزرینه سوق موکب جلادت بوریلوب اسفندیار زاده مغلوباً سینوبه فرار واورادن حضور همایونه ضراعتنامه تسیار ایتمکله یالکز سینوب حوالیسی بدنده ابقا و کریمه‌سنك حرمسرای ازدواج شهریاری‌یه قبولیله صلح استدعاسی اسعاف اولندی (۸۲۷).

منتشا زاده الیاس بك وفات ایتمکله ایکی اوغلی طوقاتده حبس اولنه‌رق منتشا سنجاغی ضمیمهٔ ملك آل عثمان واقدم امرا بلبان پاشایه ارزان بیورلدی (۸۲۹).

ازمیر اوغلی جنید بك او آنه قدر بوله بیلدیکی فرصتلرك هیچ برینی فوت ایتمیه‌رك سلطنت سنیه علیهنده الندن کلن وسائط نفاقیه‌یی استعمال ایتمش اولمغله بوکره تأدیبی وقتی کلمش ایدی . اوزرینه اناطولی بکلر بکی حمزه بك ایله آیدین والیسی خلیل یخشی بك اعزام اولنه‌رق جنیدبك‌ایله اوغلی قوردحسن یخشی بك الندہ مقتول و ازمیر اوغلی خاندانی منقرض ونابود اولدی (۸۲۹) .

قرمان اوغلی محمد بك تکه اوغللرندن عثمان بك نامنده بردربدری استخلاص ملك موروثنه تشویق واغرا ایتکله عثمان بك قرمان عساکریله تکه سنجاغنك مرکزی اولان انطالیه‌یی محاصره ایلمش ایدی . حمزه بك جمعیت محاصرینی پریشان ومهزوم ومعاونلرینه‌قوشوب یتیشه‌مین‌قرمان زاده‌محمد بك دخی یمین شکنلکك جزامی اولمق اوزره قلعه‌دن آتیلان برکله اصابتیله هلاك و معدوم اولدیغندن (۸۳۰) اوغللری ابراهیم وعلی بکلره برر همشیرهٔ پادشاهی تزویج بیوریله‌رق ابراهیم بك پدری مقامنه اقعاد وعلی بك صوفیه سنجاغیله الی آخر العمر بر مراد بیورلدی .

پادشاه حضرتلری ایالت قدیمه‌لری اولان اماسیه‌یی لالالری بورکج پاشایه احسان بیورمشلرایدی. اول‌وزیر زور آور بذل مساعی وهمم ایله قیزل قوجه اوغللری وپیر حیدر و ارسلان اوغلی کبی امرای ذی‌الاقتداری دفع وازاله وترکمان عشائرینی

جهت اطاعت وانقیاده اماله ایلیه‌رك ملتزم‌همایون اولان‌اناطولی اصلاحاتی اکمال ایلدی .

کرمیان زاده یعقوب بك سکسان‌باشنی متجاوز برپیراولوب اولادی دخی اولمدیغندن همشیره‌سنك حفیدی بولنان سلطان مراد حضرتلرینی زیارت وملکینی کندینه وصیت ایتمك صورتنی تصمیم ایتمکله ۸۳۱ سنه‌سی بالاستیذان کوتاهیه‌دن ادرنه‌یه مرتحل‌وانواع احترامات نائل اولوب برسنه صکره‌وفات ایلدکده کوتاهیه سنجاغی‌دفترایالات عثمانیه‌یه‌قید اولندی. وآرتق اناطولیده طوائف ملوکدن قرمان واسفندیار اوغللرندن بشقه کیمسه قالمیوب آنلرك دخی قوتلری کرکی کبی تنزیل و عظمت جلیلهٔ پادشاهی ایله مرتبه‌لری تذلیل ایدلمش ایدی .

سلانیکك فتح واستردادی (۸۳۲). — اناطولی اصلاحاتی ایله اشتغال اولندیغی زمان روم ایلی طرفنده بر غائله حدوث ایتمامك ایچون طونه حوالیسی فیروز بکه و روم ایلیٔ غربی ایالاتی اورنوس زاده‌لره توجیه بوریله‌رق تقیدات لازمه ایفا بیورلمش ایدی . اناطولی ایشلری بیتدکدن صکره روم ایلی جهتنه عطف نظر بوریلوب قسطنطینیه محاصره‌سنده‌کی عدم مظفریتی تلافی ایتمك اوزره سلانیك قلعه‌سی اوزرینه براً وبحراً قوهٔ عسکریه اعزام اولندی چونکه وقعهٔ تیموریدن صکره شهر مذکور بنه رومللره انتقال ایتمش وموسی چلبی طرفندن‌تضییق ایدلمش ایسه‌ده اله کچیریله‌مامش ایدی. بوکره بر ماهی متجاوز

محاصره‌دن صکره فتحی میسر اولدی (۸۳۲). وامدادینه کلمش اولان وندیك کیلری خائباً عودت ایتدی .

طاعون عظیم بروسه (۸۳۲). — سنهٔ مزبوره‌ده بروسه‌ده طاعون عظیم ظهور ایدوب اعیان واشرافدن چوق ذوات عازم جوار رحمت اولدیلر. حتی مهر سپهر یقین حضرت امیر بخاری وشمع انجمن علمای منبحرین مولانا شمس‌الدین فناری و وزیر اعظم چندره‌لی زاده ابراهیم پاشا ووزرادن حاجی عوض پاشا واوچ شهزاده بوآفته دوچار ومرتحل دارالقرار اولدیلر. آنجق اول خلاله سلطان محمد خان ثانینك ولادت پرمیمنتلری اشبو ماتم عمومینك تأثراتی براز تخفیف ایلمشدر (۸۳۳) .

وقایع سرحدات روم ایلی : عصیانه حاکم قرمانه . — پادشاه حضرتلری بواوانده بش التی سنه قدر تنظیمات داخلیه ایله اشتغال وصلح ومسالمت ثمراتنی اقتطاف بیوروب فقط امرای سر حداتدن اورنوس زاده علی وعیسی بکلر وروم ایلی بکلر بکی سنان پاشا وفیروز بکزاده اسحق بك وتیمور طاش پاشازاده عثمان چلبی ارنبوداق وشمالی یونانستان حکامنی ربقهٔ اطاعته ادخال وبوسنه ومجار دیارینه کاه وبیکاه آقینلر ایده‌رك غنائم کلیه استحصال ایدرلر ایدی. لکن صرب ومجار فرالری بوحالاتدن خشنود اولمیه‌رق طرف سلطنت سنیه‌یه اطوار خصمانه کوسترمکده ایدیلر . خاندانك وارث شناعتی اولان قرمان اوغلی ابراهیم بك دخی بو اتفاقه خفیاً داخل اوله‌رق ینه فتح باب خصومت

ايله جيد سنجاغنه پاى انداز تعدى اولمش ايدى . ٨٣٩ سنه‌سى بلاد قرمان اوزرينه سفر همايون وقوع بولەرق قونيه تختكاهى ضبط وتسخير قيلندى . فقط بر معتاد طاش ايلنـه فرار ايتمش اولان قرمان زاده‌نك وارد اولان اعتذاراتنـه حليله‌سى بولنان خواهر پادشاهينك شفاعتى دخى منضم اولەرق يه عفو جليل شهريارى‌يه مظهر وحكومت قديمه‌سيله ازمرنو موقر اولدى .

صربستانه وبجارستانه سفرى . — قرمان اوغلنك تأديبندن صكره روم ايليده متفقلرى اولان مجار قرالى ايله صرب حاكمى ويليق اوغـلى Georges Brancovitch نك دخى ترتيب جزالرينه لزوم كوريلوب اردوى همايون برطرفدن طونه‌يى چكەرك طمشوار وهرمانشتاد نواحيسـنه قدر بلاد مجارى يغما وغارت وديكر طرفدن دخى صربستانك مقر اداره‌سى اولان سمندره‌يى تسخير ايله بلغراد محاصره‌سنه مباشرت ايلدى . بلغراد محاصره‌سنده ظفرياب اولەمامش وويليق اوغلى دخى كريمه‌سنى پادشاه حضرتلرينـه عقد وتزويج ايله تخليص كريبانه سـاعى اولمش ايسەده كريمه‌سنك حرمسراى همايونه قبولى ايله برابرينه كندينك عفوى طرفنه كيدليه‌جكنى حس ايلدكده مجار قرالى ولاديسلاس نزدينه فرار والتجا ايلدى . بونك اوزرينه مجارستانه تكرار سوق عسكر بيوريلوب سرعسكر مزيد بك ممالك دشمنى نهب وتاراج ايده ايده هرمانشتاد جوارينه مواصلت وشهر مذكورى محاصره‌يه مبادرت ايلدى . ايشته اردل وبوودەسى يانقو هونياداول وقت ظهور ايتدى .

یانقو هونیادك روم ایلی سفری . — یانقو هونیادجسور بر سرکرده اولوب محضا شجاعتی سایه‌سنده بالآخره اردل ویووده‌لغنه نائل اولمشدر . مزید بك هر مانشتادی تضییق ایلدکده ایکن یانقونك لشکری ورود ایلدکده میانه‌لرنده قتال شدید واقع اوله‌رق مزید بك شهیداً عازم دارجنان واردوسی هزیمت کامله ایله متفرق وپریشان اولدی (۸٤٤) . بو وقعه اوزرینه طونه‌یه طوغرو ایلرولدکده اولان مجار لشکرینه مقابله ایچون بر مقدار عسکرله روم ایلی بکلر بکی قولا شاهین پاشا مأمور بیوریلوب پاشای مشارالیه دخی یانقو ایله ترتیب ایلدیکی بزم رزمده کرفتار قید اسار وجیوش عثمانیه بودفعه دخی منهزم وتارومار اوله‌رق عثمانلیلر طونه‌نك اوبر یقه‌سنی ترك وتخلیه‌یه مجبور اولدیلر .

ایرتسی سنه یانقو هونیاد بتون امم نصارادن عسکر جلب ایله بر عظیم اهل صلیب اردوسی ترتیب ایده‌رك طونه نهرندن سمندره جهتنه مرور ایلدی . نیکبولی محاربه‌سندن برو اوروپای عثمانی بویله بر هجوم عظیم کورمامش ایدی . صرب قرالی ویلیق اوغلی ومجاروله قرالی‌ولادیسلاس‌اردوده موجود ایدیلر .

سمندره والیسی ترخان بك واورنوس زاده علی بك هجوم اعدایه مانع اوله‌مدقلرندن یانقو هونیاد آلاجه حصار وشهر کویی ونیش بلده‌لرینی استیلا وبتون کذرکاهنی تاراج ایده ایده

صوفيه‌يى دخى آله‌رق اندن بالقانلره وقلبـه‌يه طوغرى سوق توسن يغما ايلدى. موكب همايون بالقـان چكيدلرندن ايزلادى دربندينى اوجه طوتمش وبالقان خطنى كوزجه محافظـه ايلمش اولديغندن اعدا مرورينه قادر اوله‌مديغنى وحتى قيشك شدتلى موسمى اولمغله زاد وذخيره تدارك كنده وبارونمقده دوچار صعوبت اولديغنى كورنجه خدعه طريقنى اختيار ايله برسـاخته رجعت كوسترديلر. همان تيمور طاش پاشا زاده على بك وروم ايلى بكلر بكى قاسم پاشـا وتوقات واليسى بلبان پاشـا وبولى بكى اولوب خواهر شهريارينك زوجى و وزير اعظم خليل پاشانك برادرى اولان محمود چلبى جنود وافيـه ايله تعقيب دشمنه بلا احتياط قويولەرق پوصويه اوغرادىلر واكثرى شهيد ومحمود بكله بر مقدارى اسير اولدى (٨٤٦).

پادشاه حضرتلرى تأثير انهزام ايله متألم ايكن قرمان اوغلى ابراهيم بكك يه عصيانى خبرى وارد اولمغله پر غضب اناطولى‌يه آتشبار نزول اولەرق خـلاف دأب عثمانيان قرمان ايلينك يغما وغارتنه مسـاعده بيورديلر. آنجق عادت جاريه‌سى وجهله ابراهيم بكك مفرى اولان طاش ايلندن اسـتعفانامه‌سى كلمكله وحليله‌سى سلطانك شـفاعتى نزد شفقت وفـد همايونده مقبول اولمغـله بو كره دخى عفو شهريار كريمـه نائل اولدى. اماسيه واليسى اولان بيوك شهزاده سلطان علاءالدين اشـبو سفرده

رکاب همایونه دعوت اولنمش ودائره‌سی عسکریله اظهار آثار بسالت ایلمش ایدی .

سلطانه مراك اعدا ایله مصالحه وسلطنتده استقراری .— ادرنه‌یه عودت همایونلرنده محمود بك حلیله‌سی سلطان حضرتلرینك نیازلرینه بناءً مصالحه‌یه قرار ویریلوب سمندره قلعه‌سیله محبوس اولان ایکی اوغلی ویلیق اوغلنه رد اولنمق ودیار افلاق بجارستانه التحاق ایتمك ومحمود چلبی ایله سائر اسرای عثمانیه اعاده ایدلمك شرطلریله طرفین کتابلرینه ال باصه‌رق معاهده و اون سنه مدتله متارکه ایلدیلر .

وقایع سالفه‌ده چکدکاری مشاق عظیمه پادشاه حضرتلرینه فتور کتیرمش اولدیغی حالده بیوك شهزاده سلطان علاءالدینك او آرالق وقوع وفاتی شفقت پدرانه‌لری حسبیله دنیا امورینه میل ومحبت همایونلرینی قطع ایتمکله واعدا ایله معاهده واون سنه‌لك متارکه عقدندن ناشی غائلهٔ حرب وفتنه دخی مندفع اولمغله فرزند ارجمندی مغنیسا والیسی سلطان محمد خانی هنوز اون درت یاشنده اولدیغی حالده تخت سلطنته اجلاس وکندیلری خواص ندماسندن اسحق پاشا وحمزه بك ایله کوشه‌کزین استراحت اولمق اوزره مغنیسایه ارتحال وانزوا بیوردیلر (۸٤۸).

اتفاقه اعدا ؛ محاربهٔ مشهورهٔ وارنه (۸٤۸) . — زمام اداره‌نك برچوجق النه کچمسی اعدایه فرصت کورینوب قرمان

اوغلى ابراهيم بك سلطان مرادك اختلال دماغندن وحكومت عثمانيه‌نك دوچار اوله‌جغى اغتشاشدن بحث ايله ملوك عيسويه‌يه تبشيرنامه‌لر كوندرمكله مجار قرالى كيفيتى وكلاسيله استشاره ايلدكده كرچه انجيل شريفه ال باصيله‌رق دولت عليه ايله مصالحه ايدلمش ايسه‌ده اهل اسلامه ويريلن عهد ويمينك كأن لم يكن حكمنده اولديغى واشبو فرصتك فوت اولنماسى مجلس مذاكره‌ده حاضر بولنان پاپانك وكيلى قاردينال جوليانوس چزارينى طرفندن صورت مبرمانه‌ده درميان اولنغله معاهده‌نك اون طقوزنجى كونى هنوز يازيسى قورومه‌دن نقضنه قرار ويريلوب دولت عثمانيه‌يه اعلان حرب ايدلدى ومجار قرالى لاديسلاس وافلاق حاكمى دراقوله ويانقو ويووده وقاردينال چزارينى اهل صليب طرزنده جنود كليه طوپلايه‌رق طونه نهرندن عبور ايله ممالك محروسه‌يه دخول واوكارينه كلن بلاد اسلاميه‌يى تاراج وتخريب ايده‌رك و حتى كوكسلرنده صليب اولديغى حالده يغمادن روم وبلغار كليسالرينى دخى استثنا ايتميه‌رك وارنه‌يه قدر وصول ايلديلر . بودفعه وارنه طريقنى طوتمارى روم ايمپراطورى ايله ال اله ويرمك مقصدينه مبنى ايدى . چندره‌لو زاده ابراهيم پاشانك وفاتنده قاضيعسكرلكدن وزير اعظم اولان اوغلى خليل پاشا و ووزيرادن شهاب‌الدين پاشا وپيركار آزموده صاروجه‌پاشا وركاب محمد خانيده بولنان سائر اركان سلطنت بويله بردهشتلى هجومه قارشو سلطان مراد خانك لزوم قدوم ظفر رسومنى عتبهٔ

علیایه عرض ایلیه‌رك کرك طرف همایوندن وکرك وزرا جانبلرندن مغنیسایه دعوتنامه‌لر یازلدی . سلطان مرادحضرتلری اولاصورت استغنا کوسترمشلر ایکن تکرر دعوت واهمیت مصلحته مبنی اعتزاخانه‌لرینی ترك وفراغت [۱] واناطولی اردوسنی مستصحباً الیوم اناطولی حصارینك بولندیغی موقعه سیرسریع ایله مواصلت بیوردیلر . وزیر اعظم خلیل پاشا اوجله بوغاز ایچنك روم ایلی ساحلنه برقاچ پاره طوپ کتیرمش اولدیغندن امر مرور تأمین وتسهیل ایدیلوب کلیتلو پاره مقابلنده جنوز کمیجیلری دخی اردوی همایونی کاملاً وسالماً قارشو یقایه چکیر دیلر [۲]. سلطان محمد خان ادرنه محافظه‌سنده براغیلوب سلطان مراد برمراد حضرتلری وارنه قربنده دشمن خیمه‌کاهنك مقابلنده نصب سرادق جلادت بیوردیلر .

[۱] خلیل پاشانك اك صکره‌کی مکتوبی « اکر سلطنت طرف سعادتکزده ایسه ملککزی اعدای پایمال ایتمشدر لزوم حفظ وحراستی عرض واخطار ایدبورم واکر سلطنت بو طرفده ایسه اردو باشنده بولنمکز حقنده امر پادشاهی واردر لزوم اطاعتی تبلیغ واخبار ایلیورم» مآلنده ایدی .

[۲] بیزانس دولتی زمانده بوغاز ایچی قربه‌لرینك نفس قسطنطینیه‌یه ارتباطی شمدیکی کبی محکم دکلدی وحتی برقاچ کره قره‌دکزقورصانلری استنیه‌یه قدر کلدکلری حالده پایتخته خبر النه‌مدیغی ودها غریبی قانتا قوزینوس قسطنطینیه‌یه حرباً و عنوةً داخل اولدیغی زمان یوآنیس پالئولوغوسك والده‌سی ایمپراطوریچه آننا سرایده کلیا غافل وبیخبر بولندیغی تواریخ قدیمه‌ده محرردر .

موره‌نك تحت تابعیت اوزالی. — موره حاکمی امانوئیل‌زاده قسطنطین‌که مؤخراً مقام قیصریه قعود ایله قسطنطنیه‌نك صوك ایمپراطوری اولان ذاتدر شمالدن موره‌یه هجومی منع ایچون کوردوس برزخنه عرضاً باشدن باشه سد چکوب آره‌سنه برنیچه حصون و بروج واوکارینه بیوك خندقلر دخی علاوه ایتمش واشبو دیوار جسیم **کرمه حصار** تسمیه اولنمش ایدی. سلطان مراد حضرتلری ایزلادی هزیمتی اوزرینه توقادده حبس ایدلمش اولان ترخان بکی امور سرحدانه وقوفنه مبنی عفو و اطلاق ایدوب موره اوزرینه اعزام وسیروزدن کندیلری دخی سوق سمند اهتمام بیوره‌رق کرمه حصاری بر خیلی محاصره‌دن صکره آوردهٔ قبضهٔ اقتدار و ترخان‌بك دخی کوردوس Corinthe وبالیابادره Patras وسائر بلاد شمالیهٔ موره‌یی ضبط ایده‌رك یونان حکامنی استیمانه اجبار ایلدی (۸۵۰).

اسکندر بك غائله‌سی. — میردیتا حاکمی قاستریوتا اقدمجه

بر حریق عظیمده یکیچریلر فساد چیقاره‌رق خادم شهاب‌الدین پاشا قوناغنی یغما وبوجق تپه‌یه چکیله‌رك ترق طلب واستدعا ایلدیلر. هر نقدر یاومشر آچه ترق احسانیله زوربالفك اوکی آلندیسه‌ده سلطان محمدك سن شبابی اطاعت عسکریه‌نك دوامنی متکفل اولمه‌میه‌جغنی ارکان دولت ظن وجزم ایدوب مغنیسایه یه دعوتنامه یازدیلر وسلطان مراد حضرتلری حضور وآرامله‌رینی بنه‌ترك ایله روم‌ایلی‌به‌عودت بیوردقلرنده بتون امرا وطوائف عسکریه بوجق تپه‌ده تجدید بیعت ایتمکله سلطان محمد حضرتلری مغنیسایه اعاده بیورلدی.

تابعیتی قبول ودرت اوغلنی رکاب همایونه ارسال ایلمشیدی .
مومی‌الیهمدن اسکندر بك رکاب شاهانه‌ده آیین اسلام اوزره تربیه اولنمش وخدمت ولی نعمتده بین‌الاقران تمیز ایتمش ایکن پدرینك وفاتی اوزرینه نصب پادشاهی ایله و اوروپا مورخلرینك روایتنجه فرار وساخته فرمان ارنأوسیله ملك موروثی والیلکنی ضبط ایده‌رك اعلای لوای عصیان وسائر ارنبود بکلرینی دخی دائرهٔ اتفاقنه جلب ایله جمعیت باغیه‌سنی فراوان ایلمشیدی . ۸۵۱ سنه‌سی اوزرینه سفر همایون واقع اولوب کرچه انواع مزاحم ومشکلات ایله اسکندر بکك مقر حکومتی اولان آقچه حصاریعنی قرویا شهری تسخیراولندیسه‌ده کندیسی ایکی اوچ بیك هواداریله یوکسك طاغلر وصرپ‌قیالر اره‌سنه چکیله‌رك فرصت بولدقجه فرق عسکریهٔ شهریاری‌یی تعجیز وتضییق مسلکنی اختیار ایلدیکندن بردرلو اله کچیریله‌مدی ومواقعك مناعتنه مبنی یکرمی بش سنه قدر اسکندر بك غائله‌سی بر طرف اوله‌مدی .

ملحمهٔ ثانیهٔ قوصوه (۸۵۲). — شهریار ظفر شعار حضرتلری اسکندر بك غائله‌سیله مشتغل ایکن یانقو Jean هونیاد وارنه انهزامندن اخذ انتقام ایچون بنه ملوك متجاورهٔ عیسویه‌دن عساکر معاونه طوپلایه‌رق طونه نهرندن صربستانه داخل اولمشیدی. مجارلرك شمدی‌یه قدر ممالك عثمانیه اوزرینه سوق ایلدکلری اردولرك اك قوتلیسی اشبو اردوایدی. قوصوه معرکهٔ مشهوره

معتاد طاش ایلنـه کربزان اولهرق اورادن استعفای جرایم معرضنده عالی پیشکشلری وضراعتنامه‌سی وارد اولمغله وشفعا دخی توسط ایتمکله یه مظهر عفو عالی اولدی .

فتح قسطنطینیه (۸۵۷) . — روما دولتنك بیك یوز یللق پایتختی واقالیم شرقیه‌نك حاکمهٔ غبطه‌بخشاسی اولان قسطنطینیه‌نك فتحی اوته‌دن برو ملوك وحکام اسلامیه‌نك مطمح نظری اولوب باخصوص حدیث نبوی ایله مبین اولان تبشیراته مظهریت بادیٔ ازدیاد تحسر ورغبت اولمشیدی [۱] . بتون روم ایلی واناطولی قطعه‌سنه حکمفرما اولان دولت علیهٔ عثمانیه‌دها یلدیرم بایزید خان زماننده قسطنطینیه ونواحیسنه منحصر قالان شرق ایمپراطورلغی بنای کهنی یقمق اقتدارینی احراز ایلمشیکن ظهور تیمور حیلولتی عوق وتأخری ایجاب ایتمشیدی . سلطان محمد خان حضرتلری بو کره قسطنطینیه ایشنی بیترمکه قطعیاً قرار ویرمکله روزوشب خواب وراحتنی ترك وسعی واستطاعتنی بو امر خیرك حصولنه حصر ایلمشدر .

فرمان اوغلی فسادینی اطفا ایله بروسه‌دن معاودتلرنده جد بزرگواری سلطان بایزیدك بوغاز ایچنده بنا ایلدیکی کوزلجه حصارك قارشوسنه الیوم روم‌ایلی حصاری دینیلان بوغاز کسن قلعه‌سنی درت آیده وعلی روایةٍ قرق کونده انشاواکمال بیوره‌رق ایچنه طوپلر ومستحفظلر وضع واقامه‌سیله بوغازی سد ومرور

[۱] «لتفتحن القسطنطينية فلنعم الامير اميرها ولنعم الجيش ذلك الجيش»

وعبوری منع ایلدیلر. حصارك بناسنده آلتی بیك عمله ایله برابر بالذات کندولری ووزیر اعظم خلیل پاشا و وزرادن صاریجه وزغنوس پاشالر کیجه‌یی کوندوزه قاتەرق چالشمشلر ایدی .

آندن اکمال تدارکات ایچون ادرنه‌یه تشریف شاهانه‌لرنده جسیم قطعه‌ده طوپلر [۱] وسائر ادوات عظیمهٔ قلعه ستانی اعمال ایتدیروب وعساکر منصوره‌لرینی طوپلایوب ۸۵۷ ربیع الاخری اوائلنده براً قلعه‌یی قوشاتدیلر .

خاتمهٔ قیاصرهٔ روم اولان قسطنطین‌که [۲] اسلافنه نظراً پك دکرلی ایدی قلعه‌یی قورتارمق ایچون لازم کلن تدابیرك کافه‌سنه تشبث ایلمشیدی .

اولا بوغاز کسن حصاری یاپیلورایکن هدایای وفیره ایله صلح نیازنده بولنمش وقصد همایونی چویرمك اوزره وزیراعظم چندره‌لی زاده خلیل پاشایه عطایای کلیه ایله مراجعت اینمش

[۱] فتح قسطنطینیه ایچون یاپیلان بیوك طوپ اون ایکی قاریش قطرنده واون قنطار ثقلتنده طاش‌کله آتار واللی چفت صیغر ایله تبدیل مکان ایدر وخدمتی ایچون یدی یوزکشی‌یه احتیاج کوستردی . ادرنه‌ده اجرا اولنان ایلك تجربه‌سنده منادیلر واسطه‌سیله طوپك آتیله‌جغی اولجه اهالی‌یه اعلان ایدلمش وطوپك صداسندن درون شهرده حاملر قیرلدینی وبعض اسکی بنالر یقلدینی کبی دومانی دخی بتون بلده‌یی احاطه ایتمشیدی بویله بر طوپك مثلی تاریخده غیر سابقدر .

[۲] امانوئیل پالئولوغوس ۸۲۹ ده وفات ایدوب یرینه بیوك اوغلی ایکنجی یوآنیس پالئولوغوس وآنك یرینه‌ده دیکر اوغلی قسطنطین ۸۰۳ ده جلوس ایتمشیدی .

ايدى كه خليل پاشاصره‌سى كادجه فتح قسطنطينيه‌نك مشكلاتندن بحثلر آچه‌رق پادشاه حضرتلرينى وازكچيرمكه چالشمش وفقط كچه اويقولرينى ترك ايدن سلطان مجاهدك تزيد غيظ وغضبندن بشقه بر شيئه موفق اوله‌مامشيدى .

ثانياً اوروپاى غربى ملوكنك امداد واعانه‌لرينى طلب ايدوب بو خصوص ايسه پاپانك نهضت ودعوتنه و بناءً عليه اورتودوقس وقتوليك كليسالرينك برلشمسنه متوقف اولديغندن رومادن مرخص كلن قاردينالك اجراى آيينده كندوسى ودائرهٔ سلطنتى اركانى اونيفورمه‌لريله حاضر بولنه‌رق غرب حكمدارانك جلب رضالرينه اهتمام كوسترمش ايسه‌ده قاردينال ايله صنايد رهابين روم ميانده واقع اولان مذاكرات موجود اولان اختلاف مذهبى بى تشديد ايله نتيجه‌لنمش وحتى قسطنطينيه پاتريقنك ايا صوفيه كرسيسنده مسلمان صاريغى كورمك قاردينال كلاهى كورمكدن اولا درجواب مشهورى ايله فيصلپذير اولمشيدى .

قسطنطين تشبثانده محروم و مأيوس قالنجه فلاعك تعميراتنه اقدام ايده‌رك ويالكز جنوبزدن كلمش اولان بر قاچ بيك فدائى عسكرينى درون شهره ادخال ايليه‌رك مقاومته على قدرالاستطاعه حاضرلنمشيدى .

محاصرين ايكى يوز بيك قدر اولديغى حالده محصورين ربعى مرتبه‌سندن دون ايدى وبرده محصورلر پاپاسلرك نشر ايده‌كلدكلرى خراقات تعصبيه‌نك تحت تأثيرنده راعب وهراسان

واراجیف اقوال مختلفه ایله مترددو پریشان ایکن جنود محاصرینك اطمئنان ومتانت قلبیه‌لری محکم واستوار وباخصوص اشبو فتح فیروزك تیسری دعاسنه دستکشا اولان شیخ حقبین آق شمس الدین ومعلم سلطانی ملا کورانی حضراتنك وسائر مظنهٔ کرامك تأمینات صلابت افزالریله مزداد ایدی .

شهرك ملتقای بحرینده بولنمی حسبیله یالکز محاصرهٔ بریه ایله فتحی دشواراولوب شهریار بلند همت احتیاطاً درت یوز پاره سفینه انشاسیله بالطه اوغلی قوماندا سنه ویرمرك دکز جهتندن دخی تضییقاته تشبث ایتمشیدی. انجق عساکر عثمانیه هنوز دکز مانورلریله الفت ایتمامش اولدیغندن وندیکدن کلن اون اون ایکی پاره کمینك حرباً خلیجه دخولی منع ایدیله مدی وبشکطاش ساحلندن تماشای مغلوبیتله دکزك اورته سنه طوغری آت سورن فاتح حضرتلری طرفندن بالطه اوغلی تأدیب وجبنای ضابطان ترهیب اولندیسه ده محاصره ده دونمادن بیوك خدمت کورلمدی. وبرده غلطه ایله استانبول آره سنه زنجیر کریلش اولدیغندن سفائن عثمانیه خلیجه کیره میوب بشکطاش اوکلرنده معطل قالمغله تاریخده مثلی نادر کوریلن برهمت عالیه ایله طوله باغچه‌دن قیزاقلر واسطه سیله برکیجه ده یتمش قدر چکدیری بك اوغلی اوزرندن قاسم پاشا دکزینه نقل ایدلدی. بووقعه ده غلطه ده مقیم اولان جنویزلرله اتفاق اولنه رق قیزاقلر ایچون اقتضا ایدن کلیتلی زیتون یاغی انلردن آلنمشیدی .

قره طرفدن اجرا ایدیلن تضییقاتك اك شدتلی بری طوپ قپو ایله اکری قپو آره‌سی اولوب اول مواضعه تعبیه اولنان طوپلر جسیم قلاعده کل یوم یاره‌لر آچدیغی حالده قسطنطینك اقدامات فوق‌العاده‌سیله کونی کونه تعمیر اولنه‌رق یکیدن قوهٔ مقاومه پیدا اولوردی. فقط بوحرکت مذبوحانه اللی اوچ کون دوام ایده‌یلوب ۸۵۷ جمادی الآخره‌سنك یکرمی یدنجی صالی کونی بر هجوم عظیم ایله فتح قلعه میسر اولدی. قسطنطینیه‌لك عربلره قارشو دفعاتله باعث خلاصی اولان غره‌ژوا آتشی بوکره دخی بر یوك محاصره آلتزی یاقوب دونمامجه‌وعسکرجه‌اجرای ضرر وخساره چبالادیسه‌ده «مارتن واژدر دهن» طوپلرله باشه چیقه‌مدی. اثنای کیرودارده قسطنطین مقتول اولوب پادشاه آل عثمان لوای مظفریت‌اوکنده موجریز اولهرق باکمال عزو شان قیاصره سرایینه دخول‌ایلدی ایاصوفیه دیرعتیق‌که برمعجزهٔ‌مرویه‌یه‌انتظاراً بتون‌نسوان وصبیان درونه طولمشیدی جامعه قلب اولنه‌رق او جمعه نمازی اوراده ادا و خطبه‌ده نام محمد خانی ذکریله دعا قلندی.

پادشاه حضرتلری یکرمی کون‌قدر استانبولده اقامت‌ایلیه‌رك شهرك‌تنظیماتنه وجوار قریه‌لرینك‌تسخیراتنه نظارت بیوردی. هیچ برفاتح ملت مغلوبه‌یه مشارالیه قدر رحم وکرم کوسترمامشدر. چونکه روملرك مذهب ومالارینه تعرض‌ایتدرمدیکی کبی یکیدن

کندیلرینه پاتریق نصب ایتدیره‌رك [۱] وپاتریقخانه‌یه حکمی زمانمزه قدر جاری اولان برطاقم امتیازات ویره‌رك حتی دولت ایچنده انلری جماعت مستقله کبی ابقا اتلمشدر. آندن صکره استانبول قاضیلکی جلال‌زاده خضر بکه ومحافظه‌سی صوباشی قاریشدیران سلیمان بکه تودیع اولنه‌رق طونه طرفلرینه سفر جدید تدارکی ایچون ادرنه‌یه تشریف شاهانه وقوع بولمشدر.

خلیل پاشانك قتلی و صدارت عظمادن سقوطلرینك وزارت عظمادن انفکاکی (۸۵۷). — ادرنه‌یه وصوللرینك اوچنجی کونی وزیر اعظم خلیل پاشانك حبسنه وقرق کون صکره دخی قتلنه فرمان قضاجریان صادر اولدی. پاشای مشارالیه پادشاه حضرتلرینی وارنه

[۱] پاتریقك نصبنده قیاصره زمانینده قدیماً جاری اولان تشریفات وآیین تمامیله ایفا اولنمشدر شویله‌که پاتریق افندی اصطبل عامره‌دن مخصوصاً تهیئه ایدیلن مرصع حشالی وایشلمه‌لی بیاض اورتولی بر آته سوار اولەرق سرای همایونه کلدی وپادشاه حضرتلری سریر سلطنتلرنده جالس وباجمله ارکان سلطنت ایله حضوری معتاد اولان صنادید رهبان یرلو یرنده مقیم اولدقلری حالده حضور همایونه کیردی. رهابین موجوده هپ برآغزدن دعای پادشاهی‌یی تغنی ایده‌رك دعا بتدکدن صکره پادشاه حضرتلری قیام وپاتریق افندی‌یه آیاق اوپدیروب یدمؤیدلریله مجوهرلی بر عصا اعطا بیوردی. دعا بر دها تکرار اولنه‌رق حضار باجمعهم مائدهٔ همایونه دعوت ایدلدی. بعده رکاب همایونده موجود اولان وزیر وپاشالر آلای والا ایله پاتریقی پاتریقخانه‌یه کوتوردیلر. پاتریقك اسمی کنتادیوس ایدی. بو حال فاتح حضرتلرینك علو شان سیاسیسنی ارائه ایدن دلائل عظیمه‌دندر.

محاربه‌سندن صکره پدرلرینه قارشو اغفال وروملردن کلیتلو پاره آله‌رق فتح قسطنطنیه‌یی اشکال ایتمك تهمتلریله متهم ایدی و برده چندره‌لی سلاله‌سی خاندان سلطنته متوازیاً کسب مجدو رفعت ایتمکده اولوب [۱] بونك دوامی سیاسةً غیر جائز ایدی . حتی سلطان مراد خان ثانی حضرتلری ارتحالارنده سلطان محمدی وصیٔ مختار وخلیل پاشایی نظارته اختیار ایتمسی ملحوظات آتیه تقویت بخش اولیوردی. خلیل پاشانك قتلیله برابر طرافدارانی اولان یعقوب ومحمد پاشالر دخی عزل وتبعید ایدلمش وآندن صکره ایکی سنه مسند وزارت عظمی منحل قالمشدر .

صربستانك تسخیری . — ۸۵۹ سنه‌سی صربستان اوزرینه سفر همایون وقوع بولوب اورنوس احفادندن اسحق بك اوغلی عیسی بك صربسان جنوبی بلادینی احاطه وپادشاه‌حضرتلری دخی جد بزرگواری خداوندکار غازینك قوصوه‌ده شهادتگاهنی زیارت‌ایلدکدن صکره موکب همایون استانبول تختگاهنه عودت ایلدی .

[۱] بو سلاله‌دن درت وزیر اعظم کلمشدر : برنجیلری چندره‌لی قره خلیل اولوب فقیه وحکیم وصدر دولتده سابق‌الخدمه بر ذات فضائلسمات اوله‌رق ۷۷۰ ده خیرالدین پاشا نامیله وزیر اولمشدی. اوغلی علی پاشا (۷۷۸ — ۸۱۳) مدبر ومدبر بر رجل دولت ایدیسه‌ده اخلاق جهتجه مبالاتسزلغی وار ایدی. آنك اوغلی ابراهیم پاشا(۸۱۳ — ۸۳۲) آغیر وکامل واحتیاطکار بر ذات ایدی . آنك اوغلی دخی خلیل پاشا ایدی . بونلرك دردی دخی قاضیعسکرلکدن وزارته صعود ایتمشلردر .

روم ایلی بکلر بکیلکی ایله مسند وزارت عظمی مشهور محمود پاشایه توجیه بیورلهرق ارتسی سنه (۸۶۰) تکرار صربستان اوزرینه سوق لوای جلادت و بلغراد محاصره‌سنه مباشرت بیورلدیسه‌ده یانقو هونیاد کلیتلو مجار صلیبیونی ایله قلعه‌نك معاونتنه کلمش اولمغله فتح قلعه میسر اولمدی و بکلربکی طابی قره‌جه پاشا اثنای محاصره‌ده شهید ویرلهرك یه عودت شهریاری وقوع بولدی .

بلغرادك تخلیصنی متعاقب ویلیق اوغلی وفات ایدوب اوغلی وخلفی اولان لازاری دخی ایکی آی صکره بلا ولد ذکور پدرینی تعقیب ایتدیکندن صربستان تاجنك سلطان مراد خانك حلیله‌لری مریم سلطانه ارثاً انتقالی لازم کلیردی . فقط لازارینك دامادی اولان بوسنه قرالی زوجه‌سی نامنه ادعای حکومتله صربستانه کلدیکندن و کندوسی قتولنك اولدیغی جهتله اهالیجه مردود اولهرق اعیان و صنادید مملکت طرفندن رئیس موقت انتخاب اولنان وزیر اعظمك برادری [۱] آباغوویچ قرالیچه طرفندن حیله ایله قتل ایدلدیکندن حکومت‌سنیه‌نك بنه بالفعل مداخله‌سنه لزوم کورندی و محمود پاشای غازی اوچنجی دفعه اولهرق صربستان اوزرینه یوریوب سمندره قلعه‌سنی و سائر حصون مملکتی آورده قبضهٔ اجلال ایلدی (۸۶۳) . صربستان حکومتی قوصوه محاربه‌سندن صکره همت بیلدیرم خانی ایله

[۱] وزیر اعظم محمود پاشا خروات دیوشیرمه چوجقلرندندر .

دولت عثمانیه‌یه خراجگذار اولمش و مؤخراً سلطان مراد خان ثانی طرفندن قرالی ویلیق اوغلی طرد ایدیله‌رك سمندره ودیکر قلعه‌لر ضبط اولنمش ایسه‌ده ایزلادی هزیمتندن صکره عقد اولنان معاهده‌ده یه اعاده ایدلمشیدی . بوکره یالکز بلغراد محارلر النده قاله‌رق صربستان کاملاً فتح ایدلمشدر .

موره‌نك تسخیری (۸٦۲) .— استانبول محاصره‌سی هنکامنده موره طرفندن امداد کلمامك اوزره ترخان بك قوهٔ کافیه ایله یونان حکامنی اشغاله مأمور اولمشیدی. بلغراد محاصره‌سندن عودت شهریاریده موره‌نك تسخیری تذکر اولنوب سمند ظفر عنانی اول جانبه توجه ایلدی . ترخان بك زاده عمر بك وزغنوس پاشالرك انضمام معاونتلریله فاتح مؤید سلطان محمد حضرتلری موره‌یی استیلا ویالکز ساحلده وندیکلیلر النده بولنان برقاچ اسکله‌یی ابقا ایلیه‌رك عودتلرنده آتنه‌یی وآثار عتیقه‌سنی تماشا واسکوبده نصب خیمهٔ آرام بیوردیلرکه محمود پاشایی سمندره فتحنه اورادن اعزام ایتمشلردر .

آماصره وسینوب وطربزونك تسخیری. — قره دکزسواحلنده اوچ حکومت قالمشیدی: بری جنوبزلرك آماصره حکومتی ودیکری اسفندیار اوغللرینك سینوب حکومتی واوچنجیسی دخی دردنجی اهل صلیبك ٦۰۰ سنه‌لرنده قسطنطینیه‌یه استیلالری اوزرینه فرار ایدن قیاصره خاندانك طربزون حکومتی .

فاتح سلطان محمد حضرتلری صربستاندن عودت ایدن وزیر اعظمی مستصحباً ۸۶۳ ده آماصره‌یی تسخیر بیوردیلر.

اسفندیار اوغلی اسماعیل بك پروردهٔ نعم عثمانیان ایکن قرمان اوغلی ایله خفیاً اتفاق و اطاعت دولتدن انصرافی بعض آثاردن مستبان اولمش ایدی. اقامتگاهی اولان سینوب جنود ظفر مقرون شهنشاهی طرفندن محاصره اولندقده اسماعیل بك مقاومته امکان کوره‌مدیکندن آستان شوکت آشیانه دخیل وکندوسی یکیشهر واینه کول سنجاقلریله تلطیف بیوریلوب فقط مملکتی سراپا تصرف عثمانه منتقل اولدی (۸۶۴).

قره عثمان باندری نیرمسی اولان اوزون حسن ایران وتوران داورلرینه ظفر بولغله وقره قویونلی ترکمانلرینی مظهر قهر وتوهین ایتکله دیاربکرده بردولت قویه‌اساسنی قورمشیدی. سینوب فتحندن صکره براً طربزون استیلاسنه عزیمت ایدن فاتح سلطان محمد خانه قارشو قانی اولان طربزون ایمپراطورینی حمایه‌یه قیام ایلدکده روم ایلی بکلربکی حمزه بك مقدار کافی عسکرله ایلرو کوندریله‌رك اوزون حسنك ضبط ایلدیکی قویلحصاری [۱] استرداد اولنغله حسن طویل قورقوسندن والده‌سی ساره خاتونی رکاب همایونه رجاجی کوندردی. ساره خاتون بلغار طاغنده خیمه نشین اولان اردوی همایونه‌ورودنده مظهر اعزاز واکرام اولدیسه‌ده طربزون حقنده‌کی مقصد

[۱] تواریخ قدیمه‌ده قویونلی حصار دیو یازلمشدر.

نفسه مجبور ايتمش و طرف طرف سوق اولنان آقينجيلر يغما وغارت حكمنى تعميم ايتمكله قلاع وامصارده بولنان حكام دخى برر برر دخالت ايلمشدركه بونلر وقوال معسكر همايونده بولنان و مصنفك نامیله معروف اولان شيخ على البسطامى فتواسيله مقتول اولمشلردر .

بوسنه‌نك اتمام تسخيريله عودت همايون وقوع بولدقده يانقو هونيادك اوغلى ماتياس عداوت موروثه‌سنى يكه‌ميوب قوة كليه ايله بوسنه‌يى استرداده كلمشيدى ٨٧٠ ده تكرار بوسنه‌يه سفر همايون وقوع بوله‌رق وزير اعظم محمود پاشا سر آمدان امراى روم ايلى اولان ترخان زاده عمر بك واورنوس احفادندن عيسى وعمر بكلر وميخال اوغلارندن على واسكندر بكلر معيتنده اولديغى حالده مجارلرى خامراً طرد وابعاد وايالتى كاملاً استرداد ايلدى .

رنميك جنكى . — بوسنه سفرلرى هنكامنده يعنى ٨٦٨ تاريخنده وندیك جنكى بدء ايتمشدركه براً وبحراً اون آلتى سنه امتداد ايلمشدر . بو جنكده وندیك حكومتى قوة بريه‌يه مالك اولديغى جهتله براً موروثه عصيان واختلاف چيقارتمقدن وارنبولدقده اسكندر بكى تحريك ايده‌رك بغى وطغيانى تشديددن بشقه برشى يايه‌ميوب فقط قوة بحريه‌سيله سواحل عثمانيه‌يى تعجيز وتخريبه واعدامزه اعانه‌يه تشبث ايلدى . بوكا مقابل دولت عليه هم اختلالاتى اطفا وهم وندیكلولردن اغريبوزى واسكندر

بکك وفاتندن صکره بالجمله متروکاتنی واوصره‌ده هرسك سنجاغنی استیلا وبو وسیله ایله وندیك ایالاتنی ووندیکه مجاور اولان نمچه و مجار ولایاتنی غارت ویغما ایده‌رك کندی ساحلرینی دخی حسن محافظه‌یه موفق اولدیغندن وندیکلیلری خیلیدن خیلی زده‌لمش وپك آغیر صورتده استدعای صلحه مجبور ایتمشدر .

محاربه ابتدا موره‌ده باشلایوب وندیکلولر موره اهالیسنی افساد وقلاعه کلی امداد ایده‌رك براختلال شدید چیقارمشلر ایسه‌ده صوات سپاه عثمانی ایله فرق عصاة جابجا تنکیل ودفع ووندیکلیلرك دست افسادی قطع ایدلدی آنجق پاپا اعانه خصوصنه ایتالیا حکومتلرینی اياقلندیروب اسکندر بك دخی هر زماندن زیاده آثار عتو وطغیان کوسترديکندن وآشاغیده ذکر اولنه‌جغی وجهله موکب همایون فرمان دیارینك استیلاسیله مشغول اولدیغندن براز مدت روم ایلی آتش قتال ایچنده قالدی .

۸۷۲ سنه‌سی پادشاه حضرتلری اسکندر بك اوزرینه یوریوب ومقر حکومتی اولان آچقه حصار یعنی قرویا شهرینی حصر وتضییق وارنبودلق احوالنه تبصر ایتمك اوزره برموقع متحکمده ایلبصان قلعه‌سنی بنا ایتدیروب اسکندر بکی الهچورمك اوزره ایکن اسکندر بك فرار ومملکتنی وندیکلیلره اصمار لایه‌رق وفات ایلدی (۸۷۸). انك اوزرینه هرسك سنجاغی فتح اولنه‌رق حاکم زاده‌سی رکاب همایونه دخالت ایتدی [۱] .

[۱] بو ذات مؤخراً اهتدا ایتمش وهرسك زاده احمد پاشا نامیله درت کره صدر وزارته ارتقا ایتمشدر .

فاتح سلطان محمد فرمان اوجاغنى سوندرمك ايله اوغرا. شوب آل فرمانك صوك دوكنتيلرى ايچ ايل طرفلرينه فرار ايله مقاومته چاليشدقلرندن وندیك دونمامسى انطاليه وسائفكه ساحللرينه كلهرك فرمان اوغللرينه اعانه قصديله انواع تخريبات اجراسنه متصدى اولدى. بوكا رغماً محمودپاشا اغريبوز اطهسنى وندیكليلردن ضبط وتسخير ايلدى (٨٧٣) . وبوسنه اوزرينه سوق موكب جلادت پيوريلوب صاوا نهرى اوزرينه بوكردان حصارى بنا وارنبود اسكندريهسى تعبير اولنان اشقودره قلعهسى براز محاصره اولنهرق آوستريانك لاياخه قدر پازدهٔ خيول يغما ايدلدى .

ايچ ايل ساحللندن عودت ايدن وندیك دونمامسى ازمير ومدللو واينوز سواحلنه ايصال دست خسار ايتمكله بر طرفدن آنلرك دفعنه چاليشلمش وديكر طرفدن اشقودره قلعهسى شديداً محاصره ايدلمشيدى (٨٨٢) . وندیك عسكرى درون قلعهده فوق العاده ثبات كوسترمش ايسهده عثمانلى آقينجيلرى وندیكهبر قاچ ساعت مسافهسى اولان پياوه ساحللرينهقدر ايلغارايلديكندن وندیك حكومتى قورفهرق اشقودره وقرويابى واسكندربكك بالجمله مخلفاتنى اعاده ايتمك وبوزبيك آلتون تضمينات ويرمك شرطيله عقد صلح ايلدى (٨٨٤) .

اون آلتى سنه سورن اشبو محاربه اثناسنده ميخال اوغللرى هرسنه بوسنهدن عسكر سوقيلهقارنتيا وقارنيول واشتاير ايالتلرينى

نهب وغارت وغنائم کلیه ایله معاودت ایتك طریقنی اختیار ایتمشلر ایدیکه مملکتجه بوندن ثروت عظیمه حاصل اولمشدر .

دیار قرمانك فاتحاً تسخیری . - «اهل انتباه قتنده مظنهٔ اشتباه دکلدرکه خاندان عثمانیانه بدخواه اولانلرك عاقبتی تباه وروز دولتی سیاه اولور .

(بیت)

دیدیم چند بار نیا مد بسی نیکو
فرجام آنکه قصدیدین خاندان کند

وبو دولت راسخة الارکان بنیاتی هدمه کوشش ایدنلرك بنای دولتی خراب وبام قصری آشیانهٔ بوم وغراب اولمق محققدر . دودمان ابد پیمان عثمانی مدار امن وامانی اولوب مشکات عدل وجهانبانیدن پرتوگیر ایکن اطفاسنه سعی ایدنك اوجاغی سونمك مقرردر آنك ایچون حکام قرمان بابان فنا صوبنه خرامان اولوب آتش کین عثمانیان ایله رخت وجودلری خاکستر وخاك هلاك انلره پستر اولدی . » (تاج التواریخ)

قرمان اوغلاری کین وحسدلرینه مبنی دولت علیه علیهنه اللرینه کچن فرصتدن استفاده یه قیام ایله عهد شکنلکدن اوطانمدقلری کبی مملکتلرینه هجوم اولندقده عارفراری اختیاردن وبیك درلو تبصبص ونیازلرله استجلاب عفوومرحمته چالیشمقدن حیا ایتمامك مسلکنی طوتمشلردی ، عهد بیلدیرم خانیده قرمان دیاری فتح اولنه رق سجل ایالات عثمانیه یه قید اولنمش ایکن وقعهٔ

تیموریدن صکره چراغ دولت قرمانیان ینه اویانوب سلطنت عثمانیه‌نك بالجمله‌غوائلنه سبب مستقل اولمدیسه‌ده شرکت‌ومعاونت کلیه‌سی سبق ایتمشیدی .

قرمان اوغلی ابراهیم بکك اکبر اولادی ووارثی اولان اسحق بك جاریه‌دن متولد اولمغله سلطان مراد حضرتلرینك همشیره‌لرندن وجوده کلن دیکر آلتی اولادی‌که الك بیوکلری پیر احمد بکدر پدرلرینك اسحق بك حقنده اولان توجه ونوازشنی چکه‌میوب بالاتفاق پدرلری علیهنه خروج وقونیه‌یی محاصره ایتدیلر . ابراهیم بك قونیه‌دن فرارنده وفات ایتمکله پیر احمدبك مسندنشینی اولدی. فقط پدری حیاتنده اسحق‌بکه ایچ ایلنی وسلفکه قلعه‌سنی اعطا ومحصولدار تیمارلر ایله اموال بیشمار دخی اهدا ایتمش اولدیغندن اسحق بك سلفکه‌ده ترتیب دائرهٔ حکومت ایلمشیدی ایکی برادر بینلنه نفاق دوشوب پیراحمد بك دایی زاده‌سی اولان فاتح سلطان محمد خاندن واسحق‌بك دخی دیار بکر حاکمی اوزون حسندن استمداد ایلدیلر .

اوزون حسنك [۱] کوندردیکی امداد صولت سپاه

[۱] جنکیزلردن قره قویونلی وآق قویونلی نامنده ایکی ترکمن قبیله‌سی سکزنجی قرن هجری اواخرینه طوغری وطنلرینی ترك ایله دیار رومه هجرت واولکیلر دیار بکرك جنوب طرفنده وایکنجیلر دخی سیواسك حوالیٔ شمالیه‌سنده طرح خیام اقامت ایتمشلردی . ابتدا قره قویونلیلر قوت بوله‌رق امیرلری اولان قره یوسف بالاده بیان اولندیغی اوزره وقعهٔ تیموری‌یه سبب اولانلردن بری ایدی. اشبو ایکی عشیرت

شهریاری ایله پریشان وقوهٔ عثمانیه سلفکه‌یی محاصره‌یه شتاب ایلدکده اسحق بك اوغلی ایله خاتونی قلعه‌ده براقه‌رق اوزون حسن نزدینه کریزان اولوب برایکی سنه‌صکره آنده‌وفات ایتمش وپیر احمد بك انضمام همت شهنشاهی‌ایله صاحب‌ملك پدر اولمشدر.

اشبو وقایع بوسنه برنجی سفرینك اکمالیله وندیك جنکینك بدء ایلدیکی ۸٦۸ تاریخنده وقوعه کلمشدر.

پیر احمد بك خاندانه عام وشامل اولان سوء طینت اقتضاسیله ذوالقدر اوغلی شهسوار بکی دخی کندینه هوادار ایده‌رك دولت عثمانیه‌یه اعلان خصومت‌ایلدی ۸۷۲ سنه‌سی موکب همایون اناطولی‌یه یکوب قونیه بلده‌سی ضبط وتسخیر ووزیر اعظم محمود پاشا ایله وقوعه کلن محاربه‌ده پیراحمد بك تدمیر اولنه‌رق اله یکمك اوزره ایکن وزیر اعظمك مسامحه‌سیله فرار ایتدی. فقط اتباعندن اولان طورغود اوغلاری قهر واستیصال و اول دیارك ارباب حرف وصنایعندن برچوق عائله‌لر استانبوله نقل وارسال ایدلدی. محمود پاشا عشائر مغلوبه حقنده حلم و سماحت

اتفاق ایده‌میوب بکلری دخی یکدیکریله محاربه‌دن خالی اولمدیغندن آق قویونلی قره یولك احفادندن حسن طویل قره قویونلی قره‌یوسف نسلندن جهان شاهی مغلوب ومما لکنی ضبط ایده‌رك قوتلنجه بر دولت اساسی وضع ایتمش وآندن صکره ابو سعید بهادر خانی مهزوم ومقتول وسلطان حسین بایقرانی دخی خراسان تختندن دفع وطرد ایله ماوراء النهردن قرمان حدودینه قدر حکمنی انفاذ وسلطنت عثمانیه‌یه رقابت ایتمك جرئتنی احراز ایلشیدی. قرمان اوغلارینی حمایه‌یه قیامی دولت عثمانیه‌یه قارشو کندینه تیمورلنك سوسی ویرمسندندر.

ایله معامله ایتمکده اولوب خصماسندن ووزرادن روم محمد پاشا بونی ارتکابنه حمل ایله حضور پادشاهیده درلو غمز ونمیمه ایله اول وزیر کاردانی توجهدن دوشوردی وقره حصارده اوتاغنی باشنه یقدیروب کندوسی جانشینی اولدی (۸۷۲) .

روم محمد پاشا ایش بیلز بر حریص مال وجاه اولوب فرمان بلادینی انواع مظالم ایله خلاف امر عالی ویران ایلمکده ایدی وقرمانیلردن وارساق عشیرتنك حین تأدیبنده بر دربنده کیره‌رك مغلوب اولمسی وزارت عظمادن عزلیله یرینه بوسنه والیلکندن منفصل اسحق پاشانك نصبنی مؤدی اولمشیدی (۸۷۵).

پیر احمد بکك برادری قاسم بك یه مملکت ایچنده اختلاله سبب ویردیکندن اسحق پاشا موط قلعه‌سنی بنا ونیکده‌یی تعمیر ایله حراست مملکت خصوصنه اعتنا ایتمکده ایکن کدیك احمد پاشا دونمای همایون ایله مأمور ایدیلوب سواحلی تسکین ایلمکده ایدی. شویله‌که بقایای سلجوقیه‌دن قلیج آرسلان یدندن علائیه بلده‌سنی وتوابع واواحقنی فتح ایلدکدن صکره (۸۷۶) سلفکه قلعه‌سی اوزرینه یوریوب قلعه‌یی اسحق بکك اوغلندن صلحاً اخذ ایلدی واطراف وجوارده بولنان قلاع وحصونی دخی فتح ایدوب فقط اوزون حسنك قوۀ کلیه ایله تقربی شایع اولدیغندن قونیه طرفنه چکیلوب کلدی .

اوزون حسن بهنکی وقرمانه ارمغانك کلیاً اطفاسی . —
پیر احمد بك وبرادرلری جملةً اوزون حسنه التجا ایده‌رك دولت

علیه‌دن انتقاملرینی آلمق رجاسیله کندینی تحریض واغفال ایتمکده ایدیلر. اوزون حسن دخی عمزاده‌سی یوسفجه میرزایی جنوده کافیه ایله بونلره ترفیق ایدوب مملکت موروثه‌لری جانبنه اعزام ایلدی. بوخبر شیوع بولدقده موکب همایون اناطولی‌یه ایندیریلوب مسند وزارت عظمی کلیبولی والیسی بولنان محمود پاشایه ثانیاً توجیه بیورلدی.

یوسفجه میرزا پیر احمد بك وقاسم بك رهنمالقلریله کذرکاهنی یغما ایده ایده [۱] حمید ایلنه قدر ایلرولمش ایدی قونیه والیسی بولنان شهزاده سلطان مصطفی موکب همایونك ورودینه انتظار ایتمیه‌رك قیر ایلنده ترکمن اردوسنی باصدیروب عسکرینی تارومار ومیرزایی بنداسارته کرفتار ایلدی (۸۷۷).

حسن طویل قرمان اوغلارینی جمایه ایله برابر سلطان حسین بیقرا وقره یوسف احفادندن سلطان جهانشاه اوزرینه غلبه‌لرینی مطنطن ظفر نامه‌لرله سدهٔ سنیه‌یه اعلا وابلاغ ایلیوب حالبوکه سلاطین مشارالیهما فاتح حضرتلریله عقد روابط مخالصت وموالات ایلمش اولدقلرندن اوزون حسنك اشبو حرکات ومعاملاتی دولت علیه‌یه قارشو برنوع استهزا واخافه کبی ایدی [۲] ۸۷۷ سنه‌سی اواخرنده اوتاغ همایون اسکدار یقاسنه چکیریلوب

[۱] تیمورك سیواس تخریبنه نظیره اولق اوزره آق قویونلیلر توقادی تخریب ایتمشلردر.

[۲] فاتح سلطان محمد خانك سلطان حسین بیقرا وسلطان جهان شاه ایله مخابرات خلوصورانه‌لری واوزون حسن ایله مکاتیب آشوب جویانه‌لری فریدون بك منشئاتنده مندرجدر.

اوای ظفر موجهٔ اهتزازینی سمت مشرقه توجیه ایتدی. موکب همایون سیواسده طرح خیام آرام ایلیه‌رك قرمان والیسی شهزاده سلطان مصطفی واماسیه والیسی شهزاده سلطان بایزید معیت موجوده‌لریله رکاب همایونه کلمشلر ایدی. روم‌ایلی بکلربکی خاص مرادپاشا پیشدار تعیین اولنه‌رق ومعیتنه آقینجی بلوکلری ویریله‌رك یوسفجه میرزانك مقدما ممالك محروسه‌ده اجرا ایلدیکی تخریباته مقابلهٔ دیار اعدا یغما ایدلمك اوزره ایلرویه سوق اولنمش وآردی صره اردوی همایون دخی حرکت ایتمش ایدی. مراد پاشا غرور جوانی ونشوهٔ کامرانی ایله پك ایلرو آتیلوب اردوی همایونك تقربنی بکلمکسزین متصدیٔ حرب وقتال اولغله اوزون حسنك دام حیله‌سنه طوتیله‌رق کندوسی ویالجمله معیتی شهیداً واصل بمرمنزل افتخار وترخان زاده عمر بك ایله بعض امرا کرفتار قید اسار اولدیلر (۸۷۸) .

اشبو مظفریت حسن طویلجه باعث‌ازدیاد کبروعظمت‌اولغله هرچه باد آباد تأدیبنه قرار ویرلدی واردوی همایون شبین‌قره‌حصار محاصره‌سنه صرف نظرله بایبورده طوغری ایلرولدی واوتلق بلی دینیلان محلده سپاه اعدایه ملاقی اولدی. اشته‌اوراده دخی‌دولت عثمانیه‌نك اك بیوك محاربه‌لرندن بری واقع اولمشدر. اردوی همایونده صاغ جناح قوماندانلغی شهزاده سلطان بایزیده وصول جناح قوماندانلغی دخی شهزاده سلطان مصطفایه توجیه بیوریله‌رق وزیر اعظم محمود پاشا وکدیك احمد پاشا واناطولی

بکاربکی داود پاشا ایله یوز بیك قدر عسکر وار ایدی. اوزون حسن دخی بوکا یقین بر قوت ایله وایران وتورانده اعلای صدای مظفریت ایتمش ومألوف غلبه اولمش امرا واولادیله فاتحه قارشو چیقمشیدی .

آتش حرب وقتال کرما کرم اشتعال اولدقده (ربیع الاول ۸۷۸) سلطان مصطفی مقابلنده بولنان اوزون حسنك اوغلی زینلك فرقه‌سنی تارومار ایده‌رك اثنای کارزارده زینل مقتول ودشمنك صول جناحی‌که سلطان بایزیده مقابل ایدی اودخی رزم شهزادهٔ جوانبختله منهزم ومخذول اولمغله اوزون حسن اسبران سمت فرار وبالجمله خیمه کاهی سلطان کامرانك دست نصرتنه کرفتار اولدی .

اسرادن قره‌قیونلی قبیله‌سنه منسوب اولانلر مظهر عفو عالی‌واهل علم وکمال اولانلر نائل اعزاز شهریاری اولدی. اشبو محاربه اوزون حسنك جام اقبالنی سرنکون ایتمش وسلطنت سنیه‌نك سرحد شرقیسنی یکرمی اوتوز سنه قدر تأمین ایلمشدر . معرکه‌دن عودتده شبین قره حصاری خنکارك برنظر هیبتیله فتح اولنه‌رق کدیك احمد پاشا سلطان مصطفایه ترفیقاً دیار قرمانده حالا موجود اولان آثار شقاوتی قمع واستیصاله مأمور بیورلدی وموکب همایون استانبوله عودت ایلدی .

بوائناده یوقاروده بیان اولنان وندیك جنکی بردوام اوله‌رق ایتالیا دونمامسی ایج ایل ساحللرینی اورمش وقرمان اوغللرینه

قوة الظهر اولمشیدی کدیك احمد پاشا سیکین وسلفکه وارمنك ومینان وموقن قلعه‌لرینی برر برر ضبط وتسخیر وسلطان مصطفی دخی دوه‌لی قره حصارده تعند ایتمکده اولان امرای قرمانیاندن آنجه بکی تدمیر ایلمکله ومینان محاصره‌سندن فرار ایدن پیر احمد بك دخی ذوالقدریه طرفلرنده خاسراً وفات ایتمکله آرتق مملکتده مقاومته اقتدار قالمدی آنجق شهزاده سلطان مصطفی ذاتا مریض اولوب دوه‌لی قره حصارك فتحندن صکره بتون امتی دخلون ایده‌رك نیکده‌ده عازم داربقا اولمغله قرمان ایالتی قسطمونی والیسی دیکر شهزاده سلطان جمه توجیه بیورلدی. سلطان جم برادری کبی مریض اولمیوب غایتله یاقیشقلی وزنده بر نوجوان اولدیغندن آنك دست اداره‌سنده قرمان بلادی کلیاً تحت اطاعت دولته داخل اولدی وابتدای ظهورندن برو دولت علیه‌یی تعجیز ایتمکده اولان قرمان خاندانی بسبتون اورته‌دن قالدیرلدی .

واقعهٔ محمود پاشا (۸۷۹) .— ایکی دفعه‌ده اون درت سنه قدر (۸۵۹ — ۸۷۲ و ۸۷۷ — ۸۷۸) صدارت ایتمش وخدمات فداکارانه‌سیله فاتح حضرتلرینك فتوح عظیمه‌سنه اشتراك ایله شان عثمانی‌یی اعلایه چالشمش اولان محمود پاشا غرور کامیابی ایله بعض اوامر سنیه‌یه مخالفت ایلدیکندن [۱] غمز منافقین ایله نظر شاهانه‌دن دوشه‌رك اوزون حسن

[۱] اشقودره اوزرینه واقع اولان برنجی سفرده اردونك قوماندانلغی رد ایتمشیدی .

وقعه‌سندن صکره ثانیاً منعزل ومسند صدارته کدیك احمد پاشا واصل اولمشیدی محمود پاشا دائما حکام مغلوبه‌یه سماحت وعاطفتله معامله ایتمك ایستر وامور عظیمه‌ده تأنی‌یی الدن براقمز ایدی بوحالدر دشمنلری طرفندن ارتکاب ورخاوتنه حمل‌واسناد اولنوردی . ایکنجی صدارتنده کندوسنه ایدیلان عزویات بدخواهانه‌نك بری باعث عزلی و دیکری سبب قتلی اولمشدر شویله‌که : پاشای مشارالیه اوزون حسن جنکنده شبین قره حصار فتح اولنمزدن اول اردوبی ایلروبه سوق ایتمك موجب مخاطره اولدیغنی شدتله درمیان ایتمشیکن خلافنه حرکت بادیٔ صدورت اولمدیغی تحقق ایتدی واوتلق بلی مظفریتندن صکره فاتح حضرتلری بعض وزرانك رأیی اوزره اوزون حسنی تعقیب ایتدرمك مراد بیورمشلر ایکن پاشای مشارالیه مخالفت ایدوب حسن طویلك بوهزیمتدن صکره بلنی طوغرلده‌میه‌جغنی واول حواليده مستحکم قلعه‌سی اولمدیغندن بربرده بارنه‌میه‌جغنی وبناءً علیه کردستانك صرپ طاغلرنده اختفا ایده‌جکنی بیان ایله تعقیبدن بر فائده مأمول اولمدیغنی افاده واتیان وغارت بحثنه کلنجه ممالك اسلامیه‌یی تخریب مغایر شعار عثمانیان اولدیغنی علاوةً درمیان ایتمکله رأیی دیوان همایونجه غلبه چالوب عودته قرار ویرلمشیدی آنجق حسود اقبالی اولانلر اکر اوزون حسن تعقیب اولنسه دردستی مقرر ایدی دیو پادشاه حضرتلرینی اغضاب ایلدکلرندن موکب همایونك استانبوله دخولنی متعاقباً محمود پاشا عزل وتقاعد ایدلمشیدی .

پاشای مشارالیهك اوتدن برو شهزاده سلطان مصطفی ایله آره‌لری آچیق اولوب مشارالیهك نیکده‌ده وفاتی اوزرینه برمعتاد زمانه اجرا اولنان مأتمآثاسنده یاضلرله ملبس اولدیغی حالده پاشانك شطرنج اویونیله اکلندیکنی اعادهٔ اقبالنك حاسد و خائفلری غمز و نفاق ایتمکله جکر پاره‌سنك آجیسیله سوزان اولان بربابا بورکنه کوله‌لکدن الك بیوك مسند دولته اعتلا ایدن بر بنده‌نك بوطور کستاخانه‌سی فنا تأثیر ایده‌رك اون‌سکز کون یدی قله‌ده حبسنه وبعده قتلنه فرمان قضا جریان صادر اولدی. حسناتی کثیر بر ذات ایدی. استانبولده جامعی ومدرسه‌سی وبعض برلرده سائر خیراتی واردر .

قره‌مك فتحی (۸۸۰) .— شرقی روسیه‌یه وقریم یارم اطه‌سنه وبحر سیاهك حوالیٔ شمالیه‌سنه جنکیز خان زماننده طوائف تاتار استیلا طریقیله یرلشمش وطوائف مزبوره بالآخره اسلام ایله مشرف اولمشیدی . تیمورلنك قزان و اژدرهان و قریم وبوجاق وقپچاق بلادنده ساکن نغای تاتار طوائفنی جمع ایله قپچاق خانلغنی تشکیل ایدوب فقط بعد مدة حکومتلرینه وهن واغتشاش طاری اولمغله جنویزلر فرصت بوله‌رق آزاق وکفه ومنکوب کبی تجارت مرسالرینی ید ضبطه کچیرمش وطوائف مرقومه‌نك دوام نفاقنی جر منفعت ایدنمش ایدیلر ۸۸۰ تاریخنده وزیر اعظم کدیك احمد پاشا اوچیوز قدر کمی ایله مأمور اولوب کفه و آزاق ومنکوب قلعه‌لرینی فتح وتسخیر ایله جنویزلری

قریم سواحلندن طرد وابعاد ایلدی. الکصوك قپچاق خانی مشهور حاجی کرایك وفاتنده اون ایکی اولادی برى برینه دوشوب سرزدهٔ ظهور اولان نفاق ومنافست بادیٔ انقسام دولت ومنتج خراب مملکت اولدیغندن قریم علما واشرافی سدهٔ سنیه یه عرض محضر تقدیم واسرا واصلاح ملکلری چاره جو لغنی سلطان فاتحدن نیاز واستدعا ایلدیلر. جنویز کیلرندن آلنان اسرا میانده حاجی کرای اولادندن منکلی کرای بولنوب حقنده احترامات لایقه اظهار اولنمقده ایدی. وارد اولان عرض محضر اوزرینه مشارالیه علی طریق النیابه قریم خانی نصب اولنه رق دارات وتشریفات مخصوصه ایله حکومتکاهی صوبنه اعزام قیلندی. وبوندن صکره قریم خانلغی سلطنت سنیه نك برایالت ممتازه سی حکمنه کیردی.

بغدانه سفری (۸۸۱). — افلاق سفری هنکامنده بغدان حاکمی کنندیلکندن خراجی وتابعیتی قبول ایله طرف دولت علیه یه عرض مآثر عبودیت ایلمشیدی. فقط حاکم مومی الیهك وفاتنده خانی اولان ذات منهاج اطاعت دولتدن انحراف ایتمکله ۸۸۱ سنه سی بغدان اوزرینه سفر همایون واقع اولوب اکثر قلاعی فتح واستیلاو معموره لری یازدهٔ خیول یغما ایدلدی. اشبو سفرده قریم خانیله افلاق حاکمی معیت همایونده بولنمش وآلنان غنایمدن افلاق حاکمنه دخی حصه افراز ایدلمشدرکه اکثری جانور سوریلری ایمش.

ایتالیا سفری (۸۸٤) . — بالاده بیان اولنان اشقودره فتحی ووندیك صلحی بغدان سفرندن صکره یعنی ۸۸۲ تاریخنده وقوعه کلوب اوهنکامده کدیك احمد پاشا صدارتدن موره والیلکنه تحویل مأموریت ایتمش وامور ملکیه ومصالح تنظیمیه ده مشهور دانخدمه اولان نشانجی قرمانی محمد پاشا مهر صدارته کامبین اولمشیدی .

وندیکلیلر دولت علیه یه مغلوباً مصالحه ایتدیلرسه ده ایتالیا حکوماتنه قارشو وقع ونفوذلرینی غائب ایتمك ایستمدکلرندن آنلرنده تنزیل شوکتنه چاره آره مقده وبو جهتدن اولهرق فاتح حضرتلرینی ناپولی قرالیله حربه تشویق ایتمکده ایدیلر ۸۸٤ سنه سی موره والیسی کدیك احمد پاشا دونمای همایون ایله ایتالیا سفرینه مأمور اولوب زانطه اطه سنی وساحل بحرده کائن اوطرانته شهرینی آوردهٔ دست استیلا ایلدی. ایتالیا پرنسلری بیوك تلاشه دوشدیلر فقط فاتح حضرتلرینك ارتحالی ومتعاقباً کدك احمد پاشانك موره دن انفصالی ایتالیا سفرینی عقیم براقشدر .

فاتح حضرتلرینك ارتحالی (۸۸٦) ؛ اوصافی وتأسیسات نظامیه سی . — فاتح حضرتلرینك اواخر سلطنتلرنده ردوس فتحنه مأمور ایدیلان وزرادن مسیح پاشا مأیوساً عودت ایتمش ومصر وسوریه ده حکمران اولان ملوك چراکسه ایله دولت عثمانیه میانه ذوالقدر اوغللری وحرمین محترمینك صویولری مسئله سندن ناشی مباینت کیرمشیدی. فاتح حضرتلری جهت

جنوبیه وظن غالب ایله ملوك چرا کسه‌اوزرینه سفرتدارکنی کوروب موکب‌همایونلریله ککبوزه‌یه وصوللرنده ارتحال‌داربقا بیوردیلر (٤ ربیع‌الاول ۸۸٦) [۱].

[۱] اول شاه بلند آستان تربیت کنندهٔ راستان هرزمان‌که برسفر ظفر رهبره عز واقبال ایله روان اولسه خلق جهاندن نهان ایدوب محل مقصوده قریب اولمیجه آشکار ایتمزدی وهیچ کسی تدابیر خفیه‌سنه‌مطلع ایدوب محرم اسرار ایتمزدی

جواهر بکمجینه داران سپار ولی راز را خویشتن پاس دار

مضمونجی مدار عمل ایدنمشیدی . ولهذا اول عادت سعادتمداری اوزره جاری اولوب سنه ست و ثمانین و ثمانمائه بهارنده صفر آینك یکرمی آلتیسنده سفر عظیم تدارکیله دارالخلافه‌لری اولان‌استانبولدن نهضت بیوروب تخت باد آور سلیمانی ایله روی دریادن کذار ایدوب اسکدار جانبنه عبور ایتدیلر مزاج شریف وعنصرلطیفلرینه تغیرعروض ایدوب عوارض واسقام بدن ایملرنده مقام ایتمشیکن مملکت تدبیرینی کشور بدنلری اصلاحندن تقدیم ایدوب سفر عزمنی ضعف وانکسار ایله تصمیم بیوردیلر برقاچ کون اول منزلده آرامدن صکره ککبوزه جانبنه خرام بیوروب تکور چایری‌محط رحال ارتحال اولدقده حالری دیکرکون وشدت عارضه‌لری افزون اولوب اثر حیاتدن قالان رمق یسیر انتفایه وسراج وهاج اعتدال مزاجلری انطفایه متوجه اولمجق کلمهٔ شهادت اعاده‌سنه مشغول اولوب رضای الٰهی مقارنتن او موب وجهان سلطنتندن کوز یوموب همای همت بهمتاری و روح علیین مناظرلری حظائر قدس هواسنه پرواز ایله ارجعی فرمانه اجابت وخورشید اقبالرینه عین‌الکمال اصابت ایلدی. سنهٔ‌مزبوره ربیع‌الاو- لنك رابعنده که یوم خمیس ایدی تخت سروری واورنك قیصری اول روح مصوردن قالب بی‌جان کبی تهی وتأثیرخزان پراحزان موتله اول کل‌محمدینك رنك وبویی موسمی منتهی اولوب یاغ عدل وداد‌شمشادینك

شهریار مغفور حضرتلری کشور کشاالقده ابقا ایلدکلری نام وعنوان مرتبه‌سنده سیاست ومملکت کیریده دخی برشهرت عال‌العاله مستحقدر. پدر وجدی سلطان مراد خان ثانی ومحمد خان اول حضراتنك مساعیٔ تجدیدیه واقدامات تعمیریه‌لری صرصریوری ایله رخنه‌دار اولان بنیان دولتی ترصین وتقویم وقوای استعدادیه‌سنی توسیع ایتمکله فاتح حضرتلری انبساط موسمنه ایریشمشلر ایدی. طینتلرنده مرکوز اولان جلادت جهانکیرانه حسبیله درخت دولته اوموسم نشوونماده زلال فیوض ایله آبیاراولدیلر انکچون عهد سلطنتلرینك هر سنه‌سی عروس دولتی یکی یکی فتوح ایله تجهیز وتزیین ایلمش و سیف صارم عثمانی جولانه ایستدیکی کبی مساعد برلر آچمشدر.

فاتح حضرتلری آلتی لسانه آشنا ایدیلر علما وفضلایه احسان ورغبتلری فوق‌العاده ایدی. ناز وسرزنشلرینه ممنونیتله قاتلانیر ایدی. مثلا شهزادکانك سور ختانلرنده ملا خسرو پادشاهك صول‌طرفنده طوروب صاغ طرفنك معلم سلطانی ملا کورانی‌یه تخصیصیله کندی اوزرینه تقدیم ورجحان ویرلدیکچون مغبر

باد فنا قامت بااستقامتی بوکلدی وتکرك مرك ایله بار وبرك درخت وجودلری دوکلدی وبرج سلطنتك خورشید جهانتابی منکسف وروی توجهلرینه عطای عالم‌غیب منکشف اولدی. جمال عالم افروزی جهاندن نهان اولمغله فضای عالم بروتیره اوزره تیره اولدیکه مسرت وشادمانی صورتی کورلمز اولدی واقداح افراح قلوب وارواح انجمنده سورلمز اولدی .... (تاج‌التواریخ)

اولەرق پایتختی وخدمت علیای فتوایی ترك ایله بروسەیه چکلمش واورادە بر مدرسه انشاسیله تدریس علومه باشلامشدر. ملا کورانی بروسه قاضیسی ایکن اوقافه دائر وارد اولان برفرمانی مغایر شرعدر دیو اعاده ایله براغوب مصره کیتمش وشهریار قدردانك دعوت مخصوصەلری اوزرینه عودت ایتمشدر.

«ایام فرخنده فرجامنده ریاض علوم وفضائل تازه وتر وجهل اوراقی پریشان وابتر اولوب دانشوران اقطارك نهال آمالری جویبار افضالنده طری وتازه و افاضل عصر حقنده سنوح ایدن عطایالری بی حصر واندازه ایدی [۱].

«دیار روممقر علوم اولمق قدوم بهجت لزوملری آثارندندر گلستان عرفان سبزوخرم اولدیغی اول بلند مقدارك آثار ابر کف کوهر بارندندر. زمان سلطنتنده علما فروغ انوار التفاتی ایله فراغ بال اوزره اولوب اقلام فاضلان تحریر مضمار حسن تحریرده

[۱] علی قوشی هر قوناقده بیك آلجه آلەرق دیار رومه گلمش وحسن طویل سفرنده رفاقت همایونده بولنمشدر. ماوراءالنهرده ملا جامی وهندستانده خواجهٔ جهان ابوالفضل پادشاه عثمانیانك مستغرق لطف واحسانی اولوب ملا جامی «آتنه بندگه فضائل پرورلکده ضرب مثل اولان سلطان حسین بایقرا دیزگینی وسیله رغبت خصوصنده وزرای اسلامیهنك جملهسنه فائق عد اولنان شیر علی نوائی اوزنکیسی طونارکن فاتحك شهرت کمالندن مشاهدهٔ جمالنه حاصل ایتدیکی اشتیاق بو احترامات فوقالعادهنك تأثیراتنه بیله غلبه ایدهرك ماوراءالنهردن بورایه قدر اختیار سفر ایلمش» وقونیهیه قدر گلمش فقط ارتحال شهریاری مانع ملاقات اولمشدر.

جیاد عربی کبی دوان واسم سامیسی ایله مصدر اولان کتب ورسائل امثال سائره کبی اقطار جهانده روان اولمشدر » .

نظامات وقوانین بحثنه کلنجه : هنوزوران عثمانیان ملکدارلغك اوجهتنده دخی ابراز حذاقت ایتمشلردر. فاتح حضرتلری کندی زمانده قدر محارب براردو حالنده بولنان قومنی مساعیٔ جزیله سیله دولت منتظمهٔ متمدنه حالنه کتیردیکندن احتیاج جدیده کوره نظامات وتنسیقات وضعنه لزوم کورمکله استشارهٔ علما ایله احکام شرع شریف دائره سنده ادارهٔ دولتك شعبات مهمه سی تنظیم وترتیب اولنمشدر. روم مورخلرندن نقلاً فرنك تاریخلرنده برقانوننامهٔ محمدی کورلمکده ایسه ده قانوننامهٔ مذکور عهد سلطان سلیمان قانونیده تعدیلات واصلاحات متنوعه ایله اتمام واکمال ایدیلهرك عتیقنه اعتبار قالمدیغندنمیدر نه در مدون اولهرق بزم تواریخ وقیود قدیمه ده کورلهمامشدر. فقط بعض احکامی ضبط وروایت اولنمشدر .

فاتح حضرتلرینك تنظیمات قانونیه سی وراثت سلطنته ودیوان همایونك صورت ترتیبنه وخدمات سلطنتك باب عالی وباب السعاده نامیله ایکیه تقسیمیله بیرون واندرون رجالنك وظائف مأموره ومراسم تشریفاتیه لرینه ومعاش تنسیقاتنه دائر اولوب باب عالینك تأسیسی ومهر همایونك وکالت مطلقه یه نشانه اولهرق وزیر اعظملره تودیعی زمان سلطنتلری وقایعندندر . تکملهٔ اولاده

قوانین وتشکیلات دولت حقنده آیروجه تفصیلات ویرلهجکندن اوراده بواحکامه دائر ایضاحات کافیه اعطا اولنهجقدر .

زمان سلطنتلرنده کرك کندیلرینك وکرك وزرا وامرالرینك بنا واحیا کردهسی اولان ابنیه وخیرات خارج حوزهٔتعداد اولوب استانبولده اسم شریفلرینه منسوب جامع دلکشا ایلهصحنی جانبینی احاطه ایدن مدرسهلر و آنلرك تمامندن اولان عمارت وبیمارخانه وایوب جامع شریفی واسکی سرای ویکی سرای وبدستان محصول اهتمامات عالیهلریدر .

فاتح حضرتلری سیاسیاتده دخی نادر کلن صاحب ظهورلردندر . قسطنطینیهنك فتحنده روملره کوسترديکی توجه وسماحت ومرض جذام کبی اناطولی عرقنه ایشلمش اولان قرمان اوغلاری طرفدارلغنی ازاله خصوصنده ابراز ایلدیکی اقدام وفطانت وباخصوص استیلا جهتنده الجاآت جغرافیهیه تمامیٔ مواظبت حرکات کبیرهٔ سیاسیهسندن معدود اولوب روم ایلی‌یی حدود طبیعیهسی اولان طونهنهرینه قدر توسیع ایلدکدن صکره اعمارینه وضبط وربطنه همت ایدهرك طونهنك وراسنده اختیار ایلدیکی مملکتین ومجار ونمچه سفرلری ایسه تسخیردن زیاده اوقتلرجه الك بیوك منبع ثروت صایلان یغما واسترقاق مقصدینه مبنی اولدیغی آثاریله ثابتدر . عنصر اسلامی بوسنهده تکثیر ومورهیه دخی نشر ایلدکدن صکره البته صربستانده دخی توفیرینه چالیشهجغنی بی‌اشتباه ایدی. دیار قرمانذن واوتلق‌بلی محاربهسندهدستاسارته

كچن تركمانلردن نجه صنايع وحرف اربابنى روم ايلى يه نقل ايتديرمسى عمارة وقريم وملحقاتنك رابطهٔ انقياد ايله عماد دولته باغلانمسى سياسة فوائد عظيمهٔ ملكيه‌دندر. اناطولى يه كلنجه تركمان انده بولنان اقسام وقطعاتى كافة ايدىٔ عثمانيانه منتقل اولمغله ملك وضع اصليسنى بولوب رايت جلادتمزك كردستان طاغلرينى وعربستان باديه‌لرينى آشمسى احتياطه پك موافق اولميان برجرئت عظيمه‌يه موقوف ايدىكه توفيق الهى بودودمان ابدپيمانه عن قريب آنى دخى ميسر ايتمشدر.

چندرەلى زاده‌لرك صدر وزارتده علو مرتبه‌لرى حسبيله خدمت دولت آنلرسز اولمزكبى خلقجه بر اعتقاد حاصل اولمش اولميدركه بو ذهابى ازاله ايچون فاتح حضرتلرى خليل پاشانك قتلندن صكره ايكى سنه قدر بلاوزير ادارهٔ مهام سلطنت بيورمشلر ووزراى خلفدن الك زياده اقتدار وبردكارى محمود پاشايى دخى مقام سلطنتى شركدن تبريه مقصدينه مبنى فدا ايتمشلردر.

والحاصل « بر خلقك قلبج سايه‌سنده ضبط ايتديكى ملكه حدود طبيعيه‌سنه قدر ياپلەرق زمانجه لازم اولان قواعد ونظاماتنى اكمال و معارفجه وقتك مقتضاسى اوله‌جق درجه‌ده احراز كمال ايتمسى حسب العاده يوزلرجه سنه‌لرده حاصل اوله‌كلمش ايكن كويا كه فاتح كرامت عرفانيله طى قرون ايده‌رك بومقاصد كليه‌يى اوتوزسنه ايچنده اتمام ايتمش وقومنده شبابك طراوت وشجاعتيله سن كمالك فضيلت ومكانتنى چيره‌دستىٔ همتله جمع ايتديكيچون

ترقیات مدنیه‌نك قواعـد معروفه‌سی ایچنده برشان پیدا ایتمکه موفق اولمشدر » .

عهد سلطان بایزید خان ثانی ابن سلطان محمد خان ثانی

(۸۸٦ — ۹۱۸)

جلوس بایزید خانی (۸۸٦) . — ارتحال محمد خانی اوزرینه ولی عهد سلطنت اولان سلطان بایزید اماسیه والیسی بولندیغندن پایتخته تشریفلرینه قدر وزیر اعظم قرمانی محمد پاشا کیفیت وفاتی کتم ایتمك ایستدیسـه‌ده چندان مدبر اولمدیغندن عسکر بیننده شیوع بولوب درحال شـقاوت اوجاغی دهشت افزای اشتعال وکندی قتلیله اطفا اولنه‌میوب سوق وبازار شماتت آشوب وعربده ایله مالامال اولدی . برکت ویرسون استانبول محافظی صدر اسبق اسحق پاشانك ترتیبی اوزرینه تشریف پادشاهی‌یه قدر استانبولده بولنان شهزاده‌لری سلطان قورقود وکالةً بیعت آلوب سلطان بایزید خان سیر سریع ایله اسکداره وصوللرنده اوجاق شقیلری استعفای قصـور بهانه‌سیله استقباله استعجال ایتدیلر وانتظامسز بر آلای ایله پادشاه نوجاهی بحراً یالی کوشکنه کتیردیلر وجلوس بخششی آله‌رق بعده هرجلوسده بخششی عادت ایدندیلر یکیچری اوجاغنك صـکره‌لری مشهود اولان آزغینلق وادبسزلکلرینه بو وقعه مبدأ صایله‌بیلور .

شهزاده جم سلطانك وقعه‌سی . — قونیه والیسی بولنان شهزاده جم

سلطان پدرینك وفاتنی ایشتدکده برادرمهتریله معاً اشتراك سلطنت دعواسنه قیام وبروسه‌یه کلهرك طرف بایزید خانیدن مدافعه‌سنه کوندریلان ایاس پاشا مغلوب اولمغله سلطان جم بروسه‌یه اقتحام ایلدی ونامنه‌خطبه اوقوتدیره‌رق اعلان استقلال ایله برابر استانبوله‌ده مرعی‌الخاطر فضلادن ایکی سفیر کوندروب روم ایلی حکومتی سلطان بایزیده واناطولی حکومتی کندویه قالمق اوزره مقاسمه تکلیف ایتدی . اخلال و حدت باعث انکسار قوت و بناءً علیه مغایر قانون سیاست اولدیغندن سلطان بایزید خان رد ونصح ایله جواب ویردی واصغا اولنمدیغنی کورنجه عساکر کافیه ایله ودفع فتنه قصدیله اناطولی‌یه کچهرك سلطان جمك لاله‌سی اشتین اوغلی یعقوب بك بعض مواعید ایله جلب اولندیغندن سلطان جم مغلوباً فرمان طرفلرینه ونهایت مصره عزیمت وموکب همایون بروسه‌یه دخالت ایلدی. یکیچریلر قوتلی بر اداره تحتنده اولدقلرندن کویا اخذ انتقام ایچون بروسه‌یی یغما طلبنده بولندیلر بودعوالرندن واز کچیرلمك ایچون خیلی مشکلات چکلدی .

سلطان جم مصردن حجازه کیدهرك ایفای فریضهٔ حج ایلدکدن صکره فرمان اوغلی قاسم بکك دعوت دلفریبانه‌سیله تکرار دیار رومه عودت ومومالیه ایله بالاتفاق یکیدن اقامهٔ دعوای حکومت ایلدی لکن اوزرلرینه مأمور ایدیلان کدیك احمد پاشا هرایکیسنی مغلوب ومهزوم ونیل املدن محروم ایدوب

سلطان جم اوصره‌ده برادر والا کهری طرفندن وارد اولان عفو وصفح اخبارینه دخی حسب‌الشباب ملتفت اولمیوب‌ردوس شوالیه‌لری نزدینه التجا ایلدی. شوالیه‌لر صورةً حسن قبول کوسترديلرسه‌ده قدومنی جر منفعت ایدینه‌رك توقیفی مصارفی نامیله طرف سلطنت سنیه‌دن وافر پاره‌لر آلدیلر وشهزاده‌یی کاه روم ایلیه چکیرمك وکاه فرنك قرالریله کورشدیروب آنلرك اعانه‌لریله نائل تخت پدر اتمك وعدلریله آلدانه‌رق بحراً جنوبی فرانسه‌ده کائن نیس قلعه‌سنه کوتوردیلر وتفصیلاتی کتب تواریخده بیان اولندیغی اوزره اون سنه قدر مشارالیهی فرانسهٔ جنوبی وایتالیای شمالیده کائن قلعه‌لرده کویا مسافرةً طولاشدیردقدن صکره نهایت پاپا سکزنجی اینوسانه تسلیم ایتدیلرکه اوچ سنه‌ده پاپانك نزدنده قالدی. اوصره‌ده فرانسه قرالی سکزنجی شارل ایتالیایه عظیم بر سفر ایدوب اوچنجی اینوساندن صکره پاپالق مسندینه قعود ایدن بورجیایی سرایده محاصره ایلمشیدی. حکمدار موماالیه زمانك شوالیه رومانلرینی وقهرمان خرافاتنامه‌لرینی‌اوقویه‌اوقویه قوهٔ مفکره‌سنه خلل کلمش واستانبول وقدس شریفی ضبط ایله قدیم شرق ایمپراطورلغنی تشکیل واحیا اتمك خلیالرینه دوشمش اولمغله حصول مرامنه سلطان جمك بیوك خدمت ایده‌جکنی ادراك ایله کندینه‌تسلیمنی پاپادن طلب ایلدی. پاپا بورجیا (آلتنجی علکساندر) خبیثی مشارالیهی مسموماً قراله تسلیم اتمشدر واون اوچ سنه فرنك

ایچنده انواع مشقت وفلاکت چکدکدن صکره سلطان جم ناپولیده وفات ایدوب (۹۰۰) نعش پاکی بروسه یه کتیرلمشدر (رحمة الله علیه). حسن طبیعی وکمال ظرافت وفطانتی دیوان اشعارندن معلوم عالمدر. سرکذشت ملالت بخشی مستوجب تأثر والمدر.

وقایع حربیه. — سلطان بایزید ولی جضرتلری حدذاتنده سفر وحرکتدن مجتنب وراحت وعزلته راغب بر پادشاه درویش نهاد اولدیغندن مصالح دولتی وکلایه [۱] تودیع وتحمیل ایله کندولری

[۱] وزیر اعظملری صره سیله بونلردر: اسحق پاشا که سلطان مراد خان ثانی حضرتلرینك خواص وزراسندن ایدیلر جلوس همایونده منصوب و۸۸۸ ده معزول اولمشدر. خلیل داود پاشا ۹۰۳ ده وآنك خلفی هرسك زاده احمد پاشا کذلك سنهٔ مزبوره ده انفصال ایتمشلر وبعده چندره لی خلیل پاشا زاده ابراهیم پاشا ۹۰۵ سنه سنه قدر ایفای وزارت ایتمشدر. مسیح پاشا غلطه ده واقع اولان حریق هائلی اطفایه چالیشیر ایکن باروت مخزنی آتش آله رق پاشا افتادهٔ خاك هلاك اولمش (۹۰۵) وخادم علی پاشا ۹۰۹ ده وثانیاً هرسك زاده احمد پاشا ۹۱۲ ده عزل اولنوب خادم علی پاشا دفعهٔ ثانیه اوله رق صدروزارته ارتقا ایتمش وشیطان قولی محاربه سنده شهید اولمشدر (۹۱۷). آندن صکره ثالثاً هرسك زاده احمد پاشا ودها صکره قوجه مصطفی پاشا جانشین وزارت عظمی اولمشلردرکه مشارالیه مصطفی پاشا سلطان بایزید خانك صوك وبر قاچ کونلك وزیر اعظمیدر.

عصر بایزید خانیده کدیك احمد پاشا نام وزیر جلادتشعار کشتهٔ تیغ قضا اولمشدر. شویله که پاشای مشارالیه فاتح سلطان محمد خانك ارتحالرنده ایتالیا سفریله مشغول ایدی جلوس همایونك وشهزاده جم سلطان حادثه سنك وقوعنده درسعادته جلب اولنوب بازوی همتنی سلطنت بایزید خانی یه قوة الظهر ایتمش ایکن رقبا سی کندینی شهزادهٔ مشارالیه طرفدارلغیله اتهام

عبادات وطاعاته مداومت ومواظبتی ترجیح بیوررلردی. اوتوزبر سنه سورن عهد سلطنتلرنده وقایع مهمهٔ حربیه اولمیوب فقط اختیار اولنان متعدد سفرلردن نتایج آتیه استحصال ایدلمشدر. شویلهکه: بغدان حاکمینك دیار افلاقه تجاوزی اوزرینه بغدان جهتنه سفرهمایون وقوع بولوب (۸۸۹) کلی وآقکرمان قلعهلری ضبط وانتظام ایالت اعاده قیلندی.

مصرده وسوریهده حکمران اولان ملوك چراکسه فاتح سلطان محمد خان حضرتلرینك غضب واغبرارینی دعوت ایلدکاری کبی بو دفعه سرحد دولتینده بولنان ذوالقدر و رمضان اوغللری اوزرینه انفاذ تحکم ایلکده وخصمای دولتی تشویق واقدار اینکده ایدیلر. سلطان جمه وقرمان اوغلی قاسم بکه کوسترد کاری توجه نظر دولتده بر خصومت خفیه اثری کبی تلقی اولندی وملك مصر قایتبایه اعلان حرب ایدلدی. برایکی سفر سرحد غوغاسی کبی اهمیتسز مصادمهدن عبارت قالدیسهده اوچنجی سفرده اناطولی بکلربکی هرسك زاده احمد پاشا مغلوب ومأسور ودردنجی سفرده (۸۹۳) خادم علی پاشادخی جبرمافاته موفق اولمیهرق عودته مجبور اولدی وبو وقعه اوزرینه ذوالقدر اوغلی علاءالدوله نك دخی طرف دولت علیهدن بوزجویرهرك قایتبای

ایدهرك وقعهٔ هائلهنك اندفاعندن صکره ادرنه سرایندہ برضیافت سنیه عقیبنده قتلنه اذن پادشاهی تحصیل ودرحال ایجابنی اجرا ایتدیلر. پاشای مرحوم عالی همت وسابق الخدمه وشدیدالشکیمه ایدی سهام دشنامه هدف اولمقده محمود پاشایه ردیف اولمشدر.

اتفاقنه داخل اولمغله مخاصمهٔ روم وعرب برزنك مدهش کسب ایلدی. برکت ویرسون تونس حاکمی مولی عثمان حفصی توسط ایدوب مقتیٔ عصر اولان مولانا زین‌الدین عربی دخی سفك دماء مسلمیندن اجتناب اولنمق بابنده طرفنه نصایح مؤثره ایراد ایتمکله ترك مخاصمه ایله اعادهٔ موالات قیلندی (۹۰۶).

اطنه وسیس وطرسوس واياش طرفلرنده حکمران اولان رمضان اوغلی محمود بك او تاریخلرده تابعیت عثمانیه‌یی قبول ایتمکله کندوسی نزد دولتده مستغرق عاطفت والتفات ومملکتی ادخال دفتر ایالات قیلندی. میر مشارالیه سلطان سلیمك مصر سفرنده یوم ریدانیه‌ده شهید اولمشدر.

یانقو هونیادك اوغلی ماتیاسك وفاتنده له قرالی مجارستان امورینه مداخله ایدوب بین‌الامرا اختلاف دخی واقع اولدیغندن و بلغراد محافظی طرفندن اولجانبه بر سفر همایون وقوع بولور ایسه قلعه‌نك تسلیمی تعهد ایلدیکندن اختیار سفر بیورلدی. موکب همایونك صوفیه‌یه ورودنده بلغراد محافظی وعدندن نکول وعساکر عثمانیه‌یی تبدیل طریق ایله ارنبودلق جهتنه عزیمته مجبور ایتمشه‌ده مجارستان وآوسترپا ولایاتنه صالدیریلان سمندره بکی میخال اوغلی علی بك وبوسنه والیسی یعقوب پاشا وبالاخره لهستان اوزرینه کوندریلن مالقوچ زاده‌بالی بك ممالك اعدایی زیر وزبر ایدوب کلیتلو غنائم واسرا ایله عودت ایتدیلر. اثنای عودتده میخال زاده علی بك بر پوصویه اوغرایه‌رق شهید اولمشدر.

فاتح سلطان محمد خان ایله مصالحه‌لرنده وندیکلولر سواحل مورەنك بعض قلاعنی آلیقویوب بعده بوسنه‌ده یایجه ودراچ ولوفجه کبی مواقعی بد ضبطه کچیرمشدیلر. بوسنه والیسی نصب اولنان اسکندر پاشا مواقع مذکوره‌یی استرداد ایله برابر بلاد اعدا اوزرینه سوق ایلدیکی آقینجیلر وندیك یقینلرینه قدر سلاح ظفر وتاراجی کوتوردیلر. مورەیه تعیین اولنان هرسك زاده احمد پاشا وروم‌ایلی وآناطولی بکلربکیلری مصطفی وسنان پاشالر وقپودان داود پاشا اینه‌بختی Lépante قلعه‌سنی وخادم علی پاشا دخی متون Modon وقرون Coron حصارلرینی وکفالونیه وآیاماوری اطه‌لرینی فتح ایده‌رك وندیکلولرك دست مداخلاتی مورە اقلیمندن کلیاً قطع اولندی. بوسفرده وندیك کیلربله دونمای همایون میانده بر محاربهٔ بحریه دخی وقوع بولوب وندیك کیلری تارومار ایدلش و اولزمانك نامدار قپودانلرندن براق رئیس سوار اولدیغی قلیونك ایکی طرفنه ایکی دشمن کیسی یناشدیغنی کورنجه کیلره آتش ویره‌رك اوچنی دخی احراق ایتمش واو نار جانسوزك آلاو دهشتی نام جلادتی نظر اخلافه پرتو افروز براقشدر. بهادران امرای بحریه‌مزدن کمال رئیس دخی بو وقعه‌ده ابقای نام ایلشدر.

شاه اسماعیل صفوینك ظهوری. — مشایخ مشهوره‌دن شیخ صفی‌الدین اردبیلی اولاد واحفادی یوزللی یلدن بری بین‌الناس بر شهرت عظیمه کسب ایدوب ایران غربیده پك چوق مرید

وطرفدار پیدا ایتمشلردی . آنلردن شیخ حیدر اردبیلی حسن طویله داماد اولوب حسن طویلك وفاتندن صکره دولتنده حادث اولان فتن عدیده وفترت وخیمه‌ده شیخ حیدر شروان طرفلرنده رفع لوای عصیان ایله دعوای حکومته قیام ایلمشده آق قیونلیلر یدنده مغلوب ومقتول اولمش وهنوز صبی اولان اوغلی اسماعیل [۱] طرفکیرانی جانبندن کمال اهتمام ایله اخفا ومحافظه ایدلمش ایدی . حسن طویلك سکز اوغلی وسکز حفیدی اول هنکام فترتده یکدیکرینی قتل و افنا ایتمش اولدقلرندن قیزینك اوغلی اولان اسماعیل اردبیلی اعوان وانصارینك تشویقاتیله اقامهٔ دعوای استقلال ویاورئ طالع ایله تبریزده وضع سریر اقبال ایلمشدر وپدرندن وارث اولدیغی شیخ نامنه جد مادریسندن قالان شاه‌عنوانی علاوه ایدوب واشکرینه دخی قرمزی چوقه‌دن تاجلر کیدیروب سرخ‌سر نامیله شهرت وشان ویرمشدر . آق قیونلیلردن مملکت ایرانی کاملاً ضبط ایلدیکی کبی اجدادی زماندن برو کشور رومده وبالخاصه‌تکه وحمید ایالاتنده چوغالمش اولان کروه شیعه طاقم طاقم کندی نزدینه عزیمتله جمعیتنه متانت ویردکلرندن غروری آرتهرق جدی اوزون حسن کبی سلطنت سنیه‌یه قارشو کندینه تیمور سوسی ویرمکه باشلامشدر واناطولی ایچنه برچوق نُقَبا ارسالیله مذهب شیعی‌یی نشروتعمیمه وهوادارانی تزیده ساعی‌اولمشدر.

[۱] تاریخ ولادتی ۸۹۲ در .

سلطان بایزید خانك شیخوختی سببیله ادارهٔ دولته لایقیله باقیله‌ماه‌سی افسادات صفویه‌یه میدانی کنیش براقش وشاه اسماعیلی دیار رومی فتح ایتمك خیالرینه دوشورمشدر .

شاه اسماعیلك ذوالقدریه سفری ودولت علیه ایله مناسباتی . — شاه اسماعیل دولت علیه‌یه دوست ومحب صادق کورنمکده وسلطان بایزید خانه پدر معامله‌سی ایتمکده ایدی حتی ذوالقدر اوغلی علاءالدوله‌یك قینینی شاه اسماعیله تزویجدن امتناع ایلدیکندن طولایی شاه مشار الیهك ذوالقدر اوغلنه اعلان حربنه وملکمزدن عسکر کچیرمسنه مساعده اولنوب بالکز حرکات اجمامه تبصر ایتمك اوزره مقدار کافی عسکرله یحیی پاشا انقره‌یه مأمور ایدلمشیدی . شاه اسماعیل علاءالدوله اوزرینه غلبه چالوب مملکتنه عودتنده افسادات خفیه‌سی مترقی اولدیغندن طربزون والیسی بولنان شهزاده سلطان سلیم خان حضرتلری حدبنی بیلدیرمك اوزره مملکت اجمامه سفر ایتمش وفقط شاه اسماعیلك شکایات محبانه‌سی اوزرینه طرف پدر والا کهردن منع ایدلمشیدی .

اموال شهزادکانه . — سلطان بایزید خانك سکز کبیر شهزاده‌سندن که هر بری اناطولیده برر ولایته ایدیلر سلطان عبدالله وعلمشاه ومحمود ومحمد وشهنشاه نام شهزاده‌لری ارتحال دار آخرت ایتملریله سلطان قورقود واحمد وسلیم نام شهزاده‌لری برحیات ایدیلر . سلطان قورقود [۱] علم وکمال اربابندن

[۱] بزم تاریخلرده سلطان احمد سناً اکبر کوستریلیورسه‌ده هامر

وصحبت علما ايله مألوف عرفادن اولوب قونيه واليسى ايدى[١] سلطان احمد سخى وكريم ولين الجانب برذات ستوده صفات اولەرق اماسيه واليسى ايدى . اك كوچكلرى اولان سلطان سليم كه اوحينده قرق ياشنده ايدى فوق العاده برادلش بر آتشپارهٔ جلادت اولەرق طرابزون واليسى ايدى .

سلطان بايزيد خانك سن شريفلرى ايلرولدكجه ضعف وجودى آرتمقده وادارهٔ امورى متعهداولان اركان دولت ادامهٔ انتظام وسطوت ايده مامكده اولديغندن وديكر طرفدن شاه اسماعيلك سلطنت سنيه حقنده كى نيات وتصميماتى كوندن كونه كسب دهشت ايلديكندن اصدقاى دولت پادشاه حضرتلرينه شهزادكاندن برينه فراغ سلطنتى توصيه والقا ايتمكده وسلطان احمدك حلم طبعى ايشلرينه كلديكندن كافه سى وخاصةً وزير اعظم خادم على پاشا آنك طرفنه ميل كوسترمكده ايديلر . ابتدا سلطان قورقود محافظه قيام ايله مصره عزيمت وعسكر ايچنده ال پيدا ايتمكه تشبث وغيرت ايلديسه ده تشبثاتى مثمر اولمدى .

وقتاكه سلطان سليم سلطان احمد حقنده اولان تصميماتى وسلطان قورقودك حركاتنى استماع ايلدى احوال دولتك

سلطان قورقودى دها مسن كوسترىوركه بوروايت سلطان سليم خانك حركتنده كى معذرتى ميدانه چيقارر .

[١] سرور قدماى شعرا مولانا نجاتئ پاكيزه ادا سلطان قورقودك نشانجيسى ايدى .

اغتشاشندن وطربزونك سمتسزلكندن بحث ايده‌رك روم ايلندن بر منصب طلب ايدوب وارد اولان جوابده روم ايلی وجود پادشاهی ايله محفوظ وشهزادكانه اورادن سنجاق توجهی خلاف قانون اولديغندن اناطوليدن قنغی سنجاغه رغبت ايدرسه ويريله‌جكی بيان اولندقده پدرمله كوروشوب احوال دولتی شفاهاً عرض ايتمك مقتضای مصلحتدر ديه‌رك مخدوم مكرملری سلطان سليمانك ايالتكاهی اولان كفه‌يه مرور وقريم اوزرندن طولاشه‌رق اون بيك قدر آدمله طونه نهرندن عبور ايدوب سلستريه واصل اولدی. اركان دولت سلطان سليمك مزاج ومشوارندن متوحش اولدقلری حالده روم ايلی‌يه كچمسندن بتون بتون وهمه دوشوب بو حركاتنی عادتا عصيان عد ايده‌رك سلطان بايزيد خانی جنود كافيه ايله يوله چيقاردیلر وبر طرفدن سلطان سليمی سمندره سنجاغنی توجهيله آووتمق استيوب ديكر طرفدن دخی سلطان احمده سريعاً دعوتنامه‌لر كوندردیلر. بو كبی اغفالات حركات سليم خانی‌يی تشديد ايلديكندن چورلی جوارنده اوغراش كويی نام محلده پدريله ملاقی اولدی. سلطان بايزيد خان حضرتلری عربه ايچنده ايديلر اركان دولت عربه‌نك پرده‌لرينی قالديروب دست شريفكزی تقبيله كان مخدومكزك اردوسنه نظر بيورك ديو سلطان سليمك عسكرينی ارائه ايله محاربه‌يه رخصت آلوب همان طوپلره آتش ويردیلر. مهابت نام پادشاهی ايله سلطان سليمك عسكری همان طاغيلوب كندوسی

دخی کوج ایله آخیولی‌یه فرار واوراده احضار ایلدیکی کیلره راکباً کفه جانبنه عودت وکذار ایلدی. ووکلا مسرورالفؤاد اولهرق موکب همایونی استانبوله اعاده ایتدیلر .

شاه قولی رقعه‌سی . — حمید وتکه ایلارنده فرق شیعه قره‌یق اوغلی نامنده برینی کندولرینه باش ایدینوب طریق شقاوته سلوك واوطوالیده بولنان بلاد وقصباتی یغما وتخریبه‌آغاز ایلمشلردی. رئیس مرقوم قاعدهٔ اعجام اوزره شاه قولی لقبنی‌که بزم تاریخلرده شیطان قولی‌یه تحویل اولنمشدر طاقینوب نیجه بیك فسده ایله توسیع جمعیت ایده‌رك اناطولی بکلر بکی قره کوز پاشایی دوچار انهزام وعسکرینی قتل عام ایلمش ایدی و آندن صکره خسار وفسادی ازدیاد بولمغله هرحالده دفع فتنه‌سنه لزوم شدید حس اولنمشیدی . سلطان احمدك استخلافی جایکیر ضمیر دولت اولمغله تزید اعتبار عسکریسنه وسیله اولمق اوزره شاه قولی اوزرینه مأمور ومعیتنه دخی وزیر اعظم خادم علی پاشا تعیین بیورلدی . پاشای مشار الیه طاش ایلنده سلطان احمده ملاقی اولوب عسکرندن بر مقدارینی آنك یانه ترك ایله تعقیب اشقیایه شتابان اولدی آنجق سیواس ایله قیصریه ارهسنده کوك چای نام محلده شاه قولی ایله ترتیب ایلدیکی بزم رزمده هم کندوسی وهم شاه قولی مقتول [١] وطرفین محاربین خائف وپریشان بری برلرندن متفرق اولدیلر .

[١] پاشای شهید اعاظم وزرادن کثیرالحسنات برذات پسندیده‌اوصاف

شاه قولی عونه‌سی سیر سریع ایله شاه اسماعیل درکاهنه واروب اقبال وتوجه امیدنده‌لر ایکن شاه اکثرینی قتل ایله جزای سزالرینی ترتیب وبو حالی نشانهٔ خلوص اولمق اوزره سدهٔ سنیه یه تبلیغ ایلمشدر .

سلطانه بایزید خانك سلطنتنده استعفا ومملكت فنادن اخبار ایتمالری . — وزیر اعظمك شهادتیله عساکر عثمانیه‌نك شیطان قولی وقعه‌سندن منهزماً رجعتی حوادثی ذاتاً بش آلتی اولاد آجیسی وبرحیات اولانلرك محاسده‌سی ایله ملول ومحزون اولان قلب همایونه باعث ازدیاد الم اولدیغی کبی ضعف وجود وسن پیری بویله محن دهره تحمل اقتدارلرینی دخی ازاله ایتمش اولدیغندن وکلای دولت ایله بالمذاکره آرتق مشاغل دنیویه‌دن کف ید ایتمکه وسلطان احمده فراغ سلطنت بیورمغه قرار ویردیلر وشهزادهٔ مشارالیه استانبوله کلمسیچون خبر کوندردیلر . لکن اوجاقلو حرکته کلوب شیطان قولی اوغراشنده سلطان احمدك علی پاشایه امداده چالشمدیغنی واهل شقا کندی سنجاغنه قریب ومعیتنده عساکر کافیه موجود ایکن دفع اشقیایه همت ایتمه‌رك «ناموس سلطنتی قایرمق قیدنده اولمدیغنی ومن بعد آندن مردانه حرکت صادر ودلیرانه جنبش ظاهر اولمیه جغنی» عرض ایلدیلر و سلطان سلیم خانك افعال بهادرانه‌سنی تعداد ایله بویله هنکامهٔ

ایدی. مورخ ادریس بتلیسی تاریخ مشهورینی پاشای مرحومك توصیه سیله یازمشدر . دیوان یولنده‌کی عتیق علی پاشا جامعی آنکدر .

فترتده آندن غیری سلطنت اری یوقدر دیه‌رك اکا مخالف ظن اولنان وکلا قوناقلرینی یغما ایلدیلر. بونك اوزرینه مسئله‌نك رنکی دکیشوب هر طرفدن سلطان سلیم خانه دعوتنامه‌لر یاغدیرلدی ومژدهٔ سلطنت امید وانتظاریله مالتپه‌یه قدر کلش اولان سلطان احمد کیرویه دونمکه مجبور اولدی. وسلطان سلیم خان کفه‌دن حرکت وسیر سریع ایله طونه اوزرندن منجمد ایکن مرور ایله استانبوله مواصلت بیوردی وبرقاچ کون یکی باغچه چایرنده توقف وآرامدن صکره طرف پدر والا کهردن سرای همایونه دعوت بیوریله‌رق سریر سلطنته اجلاس قیلندی. سلطان بایزید خان حضرتلری فرزند ارجمندی الپ اوپمکه کلدیکی زمان سلطنتی تبریك وموفقیتنه خیر دعا ایده‌رك بقیهٔ عمرینی عبادات وطاعاتله دیمتوقه‌ده امراره مساعده ایستدیکندن درحال دلخواه عالیلری اسعاف بیورلدی وسلطان سلیم خان حضرتلری کمال تعظیم وتکریم ایله وحتی عربه‌لری یانده ماشیاً کیده‌رك پدرلرینی تشییع ایتدیلر فقط وجودلرنده حیاتدن قالان رمق یسیر دها منزل مقصوده وارمه‌دن منفی اولوب اثنای راهده سلطان بایزید خان حضرتلری قرب رحمته رحلت بیوردیلر (رحمة‌الله علیه).

شهریار مغفور حضرتلری عابد وزاهد وحلیم وکریم ومتوکل وپاك اعتقاد ومحب عدالت وظلمدن مجتنب وقرین رتبهٔ ولایت بر ذات ملکسیرت اوله‌رق اهم صفات ملوك اولان محافة‌الله ایله حب رعیت ضمیر منیرلرنده جایکیر ایدی. زمان مدید سلطنتلری اخلاف

واسلافنه نسبةً جنك وآشوبدن وارسته ایسه‌ده رواج علوم وفنون وكثرت خیرات ومبرات ایله آراسته‌اولوب اسم‌سامیلریله یاد اولنان جامع شریف ومدرسه وعمارات آثار حسنه‌لرندندر. «عمارت عامره‌لرنده الآن محفوظ اولان وقفیه‌لرنده مسطور اولدیغی اوزره جسد شریفلری حضرت خالد جوارنده‌مقابر مسلمینه دفن اولنوب اوزرینه قبه بنا اولنمامق جلهٔ وصیتلرندن ایکن نه مطالعه‌یه مبنی اجرا اولندیغی تحقیق قیلنه‌مامشدر».

زلزلهٔ عظیمه. — عهد سلطنتلرنده ۹۱۵ سنه‌سی ربیع‌الاخرینك یکرمی بشنجی صالی کیجه‌سی ممالك رومده **قیامت صغری** دیو شهرت بولان زلزلهٔ عظیمه وقوع بولوب استانبولده بیك یمش خانه ویوزی متجاوز جامع شریف خراب وبش‌آلتی بیك نفوس هلاك اولمشدر وسور استانبولك چوق محللری یقلمشدر واناطولی وروم ایلیده دخی پك چوق بلاد وقصبات اشبو آفت دهیادن رخنه‌دار اولمشدر. سلطان بایزید خان حضرتلرینك بووقعه‌ده کوسترد کلری متانت توکل وبعد آفةٍ تعمیرات خصوصنده‌کی اهتمامات علیه‌لری زبور صحایف تاریخدر.

اسپانیاده دولت اسلامیه‌نك انمراسی (۸۹۷). — اسپانیاده حکومات اسلامیه‌نك خاتمه‌سی اولان بنی احمر دولتی عهدبایزید خانیده ۸۹۷ سنه‌سی قرال فردیناند و زوجه‌سی ایزابللانك غرناطه‌یه استیلالری اوزرینه منقرض اولمشدر. ۸۹۱ سنه‌سی

غرناطه ملکی جانبندن محمیهٔ قسطنطنیه یه بر قصیدهٔ غرا ایله استمداد نامه کلوب ایرتسی سنه کمال رئیس قوماندا سیله دونمای همایون اسپانیا صولرینه کوندرلمش ایسه ده سلطنت سنیه اسپانیا کی مسافهٔ بعیده ده تهدیدنی ایقاعه قادر اوله جق درجه ده هنوز قوهٔ بحریه حاصل ایده مامش اولدیغندن بنی احمر دولتنه بالضروره معاونت اولنه مدی . لکن صکره لری جزائر بکاربکیلکی حادث اولغله اندلس مسلمینه کلی یاردم ایدلمشدر .

اوچنجی باب

شکوه واقبال

۹۱۸ — ۱۰۰۳

عهد یاوز سلطان سلیم خان اول ابن سلطان بایزید خان ثانی

(۹۱۸ — ۹۲۶)

سلطان سلیم خان اولك جلوسنده دولت عثمانیه‌نك حال وموقعی . — وقعهٔ تیموریك جسم دولته آچدیغی یاره‌لر سلطان محمد خان اول وخیرالخلفی سلطان مراد خان ثانی حضراتنك حذاقت اداره‌لری سایه‌سنده کافهٔ التیام بوله‌رق قوت وسطوت سابقه کاملیغی اعاده واستحصال ایدلمشیدی . ابوالفتح والمغازی سلطان محمد خان ثانی حضرتلری قوای دولتی مهیا بولمغله فتح قسطنطینیه ایله اقالیم شرقیه سلطنت عظیمه‌سنی دردست ایدوب روم ایلی‌نی حدود طبیعیه‌سی داخلنده تحت حکومت سنیه‌یه ادخال ایده‌رك اوطرفجه خوف واندیشه ایدیله‌جك ابواب عداوتی قپامش

واناطولیجه دخی عناصر اتراك النده طاغنیق اولان ممالکی قیود قویه ایله عاددولته باغلامش ایدی هرسنه‌سی رقاچ پرده حروب متنوعه ایله اشغال ایدلمش اولان عهد سلطنتی ادارهٔ حکیمانه‌سی سایه‌سنده دولته بار اولمامش و اوبوزدن بر یورغونلق اثری کورلمامش ایسه‌ده سلطان بایزید خان ثانینك عهد صلح ومسالمتی اکر وقایع داخلیه ایله اخلال ایدلمش اولمسه ایدی کوزل بردور استراحت وآنی ایچون ایو بر موسم جمع وتکثیر قوت اوله بیلوردی. لکن هربوزدن لطف کورمك نصیبنه مظهر اولان دولتمز زمام سلطنتك سلطان سلیم خانه انتقالی کبی بر نتیجهٔ حسنه ایله دور بایزید خانینك طورغونلغنی تلافی ایتمشدر .

حین جلوس سلیم خانیده روم ایلی جهتندن قورقو یوغیدی فقط اناطولیجه شاه اسماعیلك ظهوری بر غائلهٔ عظمی آچمش ومصر مملوکلرینه حدلرینك بیلدیرلمامسی ذوالقدریه حدودنده بیتوب توکمیه‌جك نزاغ وکشاکشلره سبب ویرمش ایدی .

شاه اسماعیل صفوی، دورینك صاحب خروجی اولوب اون درت سنه ظرفنده یعنی هنوز اوتوز یاشلرنده ایکن شروانلدن عراق عربه وکردستاندن ماوراءالنهره قدر اعلای غالبیت وانفاذ حکومت ایلدیکندن طالعنك بومرتبه مساعده‌سی ممالك عثمانیه حقنده کندینی خیال خامه دوشورمش ایدی که تشبثات فسادیه‌سی یوقاروده برنبذه‌جك بیان اولنمشدر. ایشته بویله بر صاحب خروج ایله اوغراشمق وخادم الحرمین عنوانله مظهر

اولان ماوك چراكسه كبی بر بهادر جمعیتی تارومار ایله دول اسلامیه ایچنده رقیبسز ومثلسز بر موقع علوئ تمیز قزانمق خدمت كرانقیمتی صفدر دوران یعنی سلیم خانه قالمشیدی .

سلطان سلیم خانك جلوسی (۹۱۸) . — سلطان سلیم خان عسكره جلوس بخششی اعطاسنه مجبور اولدیلر . فقط بر سنجاق بكیله بر یكیچری ضابطنك توزیع عطیه اثناسنده طورادیدن خارج حركاتی ظهور ایمكین درحال قتل وسیاست اولندیلر وبو شدت شقاوت پیشه‌لری یلدردیغی كبی طور ومشوار شاهانه‌یی پك ایو بیلین وكلا وامرایه‌دخی موجب عبرت وترهیب اولدی .

فترت شهزادگانه . — سلطان احمد مالتپه‌دن مأیوساً عودت ایلدكدن صكره اناطولیده دائرهٔ حكومتی قوروب مستقلانه حركت ایلمكده ایدی. سلطان سلیم حضرتلری موكب همایونلریله انقره‌یه عزیمت و سلطان احمدی مغلوباً فراره اجبار ایده‌رك بروسه‌یه عودتنده وزیر اعظم قوجه مصطفی پاشایی سلطان احمد ایله مناسبات خفیه‌ده بولنمق تهمتیله كشتهٔ تیغ سیاست ایتدیلر اوصره‌ده سلطان قورقود دخی بعض مرتبه سودای حكومته دوشمش وفقط مؤخراً نادم وغضب پادشاهیدن هراسان اولەرق ایالتكاهندن تبدیل قیافتله تكه طرفلرینه صاوشمش ایسه‌ده حیوانلك مزین طاقلرندن طانیلوب بعض تركمن خونه‌سی طرفندن امید مكافات ایله اعدام ایدلمشدر .

ايرتسى سنه سلطان احمد يه عسكر ترتيبيله بروسه يقينلرينه قدر كلديكندن عسكرى مغلوب وتارومار وكندوسى شمشير قضايه كرفتار اولمشدر .

اشبو وقايع حزن انكيز قلب پادشاهيده تأثير عظيم براقوب « نسلزده بوبدعتى چيقاران رحمت حقدن بعيد اولسون » ديو بد دعا ايلديكى و سلطان قورقودك قاتللرينه جزاى سزالرينى ويردردىكى كبى الى آخرالعمر اشكريزالم وماتم اولديغى مضبوط تواريخدر .

ايراده سفر كبيرى (٩٢٠) ؛ وقعهٔ عظيمهٔ جالديران .— شاه اسماعيلك رايت غرور واقبالنى كسردن اول ممالك محروسه ايچنه اكمش اولديغى تخم فسادى قمع وازاله ايتمك اهم والزم كورينوب قلمرو حكومت عثمانيه‌ده مذهب شيعه يه دونمش اولانلرك خفياً تحقيق وتحرير اولنملرى امر واراده بيورلمش ايدى. ياپيلان دفاترده بونلرك قرق بيك راده لرنده اولديغى تبين ايتمكله حقلرنده تدابير مقتضيه اتخاذ ايديلمك اثناى محاربه‌ده برغائلهٔ داخليه چيقاره بيلمه‌لرى احتمالى رفع اولنمشدر .

ادرنه‌ده حضور همايونده منعقد اولان ديوان عالئ فوق العاده‌ده اسباب معلومه‌دن ناشى شاه اسماعيله اعلان حربه قرار ويريلوب [١] اكمال تداركات ايچون ٩٢٠ محرمنك يكرمنجى كونى ادرنه‌دن استانبوله عزيمت وشهزادهٔ جوانبخت سلطان سليمان حضرتلرى درسعادتده قائممقام براغيلمرق اسكدار يقه‌سنه

رحلت ایدلدی. صفرك یکرمی دردنجی کونی موکب همایون اسکداردن قالدیریلوب اوچ کون صکره دخی اله کچن برقیزلباش اسیریله اعلان حربی متضمن نامهٔ همایون شاه جانبنه کوندرلدی. اردوی همایون یکیشهر و سید غازی و قونیه وقیصریه منزللرنده سفره مأمور اولان امرا وعساکری طوپلایه طوپلایه سیواسه واصل اولدقده عمومی بر یوقلمه اولنهرق یوز قرق بیك موجود بولنمغله عمل مانده وپیر اولان امکدارلردن قرق بیکی سیواس ایله قیصریه میانندہ محافظهٔ مملکت ایچون براغیلوب حضرت پادشاه بقیهٔ سپاه ایله رو براه اولدی. شاه اسماعیل طرفندن دیاربکر حاکمی اولان اوستاجلو اوغلی محمد خان ذاتاً پك معمور اولمیان کشور کردستانی تخریب ایدهرك چکلمش اولدیغندن وشاه اسماعیلدن اثر کورلمدیکی کبی مکرراً کوندریلن ایکی قطعه دها نامهٔ همایونلره جواب دخی کلدیکندن اردوی همایون اول خرابهزاده کیردکده عسکر وامرا دوچار مضایقه وضجرت واشبو سفرك نتیجهسزلکندن بحثله عودت سوزلرینی موصل سمع سلطنت اولدیلر . انجق عسکرك ترجمان افکار و آمالی اولان فرمان بکلر بکی همدم پاشا غرور التفات سلطانی ونشوهٔ اقبال وکامرانی ایله حضور همایونده

[۱] اسباب محاربهدن بری دخی شاه اسماعیلك اماسیه والیسی شهزاده سلطان احمدك اوغلرینی حمایهسی وسلطان سلیم خانه قارشو طور اخافه کوسترمسی اولمشدر .

عرض مافی الضمیره جرأت ایتمکین درحال قتل وسیاست اولنه‌رق بویلغینلق ایله اردو ارزنجاندن تبریزه طوغری تحریك ایدلدی . ترجمانه مواصلتده یکیچریلر برصباح بغتةً چادرلری یقه‌رق و اوتاغ همایونه قورشون آتمه‌رق عودت آوازه‌لرینی عیوقه چیقاردیلر . پادشاه مهیب حضرتلری « راحت استین تنپرورلر کیرو قاریلرینك یانمه دونسون ؛ دشمن ایله کولشه‌جك مردلر بنمله کلسون ؛ اکر ایچکزده ار یوغیسه بن یالکز کیدرم» عتاب مردانه‌سیله شقیلری ربقهٔ اطاعته بند ایلدی .

اوچ قطعه مکاتیب همایونه شاه اسماعیل طرفندن اصفهان صیدکاهندن یازلمش بر جوابنامه ایله برکاسه معجون واردا ولغله بوکا مقابل شاهی میدان حربه کلمکه اجبار ایتمك اوزره طرف سلیم خانیدن تعریضاً لباس زنان وکسوهٔ صوفیان ارسال ایدلمش ایدی . نهایت شاه اسماعیل اردوسیله میدانه چیقوب تقرب ایتمکده اولدیغی پیشدار فریقلری شهسوار زاده علی بك ومیخال اوغلی علی بك طرفلرندن اخبار ایدلمکله چالدیران صحرالرنده طرفین قارشولشدیلر . درحال ترتیب صفوفه مباشرت اولنه‌رق (۲ رجب ۹۲۰) قاعدهٔ قدیمه‌من وجهله اناطولی بکلر بکی خادم سنان پاشا وقرمان بکلر بکی وهمدم پاشا خلفی زینل پاشا اناطولی عساکریله صاغ جناحه وروم ایلی بکلر بکی حسن پاشا روم ایلی عساکریله صول جناحه وروم ایلی واناطولی عزبلری جناحلرك منتهاسنه وضع اولنان وتیور زنجیرلرله

یکدیکرینه ربط ایدیلن طوپلری ستر ایچون اوکلرینه ترتیب اولندی. مرکزده دخی یکیچریلر و یکیچریلرك آرقه‌سنده پادشاه حضرتلری واوچ وزیری (هرسك زاده احمد پاشا ودوقه کین اوغلی احمد پاشا ومصطفی پاشا) مقیم اولوب یکیچری صفلرینك اوکنه عربه‌لر ودوه‌لر سپرایدلدی. ایکی طرف عسکری عددجه مساوی ایدی فقط جیوش عثمانیه برقاچ آیدن برو چکدکلری مشاق سفریه‌دن وقلت ذخایردن ناشی معنیً ومادةً زبون اولمش وهله آتلر بتون بتون ضعیفلامش ایدی. ایران عسکری ایسه کاملاً سواری وبر فرقه‌سی‌ده زرهلی وغلبه ایله مألوف وتعلیملی فدائیلردن اولدیغی کبی کافه‌سی زنده وتوانا وشاه وشیخلرینك معیتنده بولنمغله پرشوق واشتها اولوب آت طاقلری وزرهلری عکس ضیای خورشید ایله میدان حربده پارل پارل پارلامقده وعثمانلیلرك دیدهٔ حرص وطمعنی قاشدرمقده ایدی.

شاهك اسلحهٔ ناریه‌سی اولدیغی جهتله اردوسنی ایکی فرقه‌یه تقسیم ایدوب بری کندی قوماندهسنده اولدیغی حالده صول جناحز اوزرینه هجوم ایده‌رك شدت صولتیله عزبلری طوپلرك اوکندن ایچرو آلمغه وقت مساعد اولدیغندن روم ایلی عساکری کلیاً تار ومار وپریشان وبکلربکی حسن پاشا ومعیتی شهیداً عازم حظائر جنان اولدیلر. فقط صاغ جناحزده ایش برعکس اولوب سنان پاشا طوپلری زماننده ایشلتمکله شاهك اك نامدار سر عسکری اولان اوستاجلو اوغلی محمد خانی مقتول وفرقه‌سنی سرعت

خارق‌العاده ایله مهزوم و مخذول ایلیه‌رك او طرفه مظفریت کامله قزاندی . روم ایلی عسکرینك امدادینه مأمور ایدیلن یکیچریلر عربه سپرلرندن میدانه چیقه‌رق تفنك آتشنه‌باشلایجه اعجام طیانه‌میوب سمت‌فراره یوزچویردی. شاه اسماعیل مجروحاً آتندن دوشدی وایکی صادق بنده‌سنك فداکارلغی ایله کوجله یقایی قورتاردی. لکن بالجمله خیمه کاهی و حرمی [۱] وخزائنی دست اغتنامه کچدی . محاربه‌ده اعجامدن اون درت خان لذت دنیایی فراموش وبزدن دخی اون درت سنجاق بکی شربت شهادتی نوش ایتمشلردی. ایرتسی کون موکب مظفر تبریزجانبنه توجیه اولنه‌رق ایلرو سوق اولنان دوقه‌کین اوغلی احمد پاشا و دفتردار پیری چلبی و مورخ مشهور مولانا ادریس بتلیسی تبریزی فتح واشغال ایتدیلر . مقصد همایون او سنه آذربایجانده قیشلایه‌رق سنهٔ آتیه‌ده شاهی تعقیب وبنای دولت صفویه‌یی اساسندن تخریب ایتمك اولوب تبریزده یالکز سکزکون اقامت بیورلدی [۱] قره‌باغ مشتالرینه عزیمت اولندقده اراس نهری ساحللرنده یکیچری طائفه‌سی ارکان دولتك تحریکیله بنه قیام ورهکذار شهریاریده طوره‌رق وحربه‌لری اوزرینه اسکی چارقلر دیکه‌رك فلاکتلرینی برصورت کستاخانه‌ده عرض‌واعلام‌ایتدیلر. ناچار نخجوان وروان یولندن دیاررومه عودت بیورلدی. اثنای‌عودتده

[۱] شاهك حرمی تاجلی خانم نشانجی تاجی‌زاده جعفر چلبیه نکاح اولنمشدر .

امرانك استحقاقنه کوره مکافات ومجازاتلری ترتیب اولنه‌رق چرخه‌جیاق خدمتنده مساعیٔ مشکوره‌سی کوریلن امیر نامدار شهسوار اوغلی علی بکه قیصریه وبوزاوق سنجاقلری ومیراخور بیقلی محمد اغایه وزارتله ارزنجان ولایتی مع طربزون وقره حصار وجانیك توجیه ودفتردار پیری چلبی وزارتله تلطیف اولنوب عسکری تحریك تمتیله وزرادن مصطفی پاشا معزول ودوقه‌کین اوغلی احمد پاشا مقتول ووزیراعظم هرسك‌زاده‌نك انفصالیله یوم چالدیرانك قهرمانی اولان اناطولی بکلر بکی خادم سنان پاشا اول مسند والایه موصول اولدی . اشبو چالدیران محاربه‌سی شاه اسماعیلك نجم اقبالنی خسوف‌نمای دولت علیه‌جه دفع اندیشه ایتمش وسفر نقدر مشکل اولدیسه نتایج عظیمه‌سی دخی اولقدر پارلاق وخیرلی اولمشدر. مورخین سلطان سلیم خانك اردوبی دلخواهی خلافنه اوله‌رق بوقدر اوزاغه سوقنی پك تجویز ایتمیورلرسه‌ده مظفریتك فوائدلانحصاسنه آلقشدن کیرو طوره‌میورلر .

---

[۱] سلطان سلیم خان تبریزك شایان تماشا اولان محللرینی کزمش وجامع کبیرنده جمعه نمازینی ادا وخطبه‌ده نامنی استماع ایلش وعودتنده سلطان حسین بایقرانك اوغلی اولوب دولت پدرینك انقراضندن صکره تبریزده اختیار اقامت ایدن بدیع‌الزمانی ومؤذن مشهور حافظ محمد اصفهانی‌بی اوغلی حسن جان ایله برابر استانبوله کتیرمشدر . خزینهٔ شاهیده بولنان نفایس اشیا ایله ارباب صنایع وهنردن برقاچ بیك کشی‌بی دخی دیار رومه کوندرمشدو .

ممالك ذوالقدریه‌نك تسخیری (۹۲۱) . — ایراندن عودتده پادشاه حضرتلری اماسیه‌ده مشتانشین اولوب عساکری دخی قیشلاقلره تقسیم بیورمشلر ایدی .

ذوالقدر اوغلی علاءالدوله بك اوته‌دنبرو حرکات متلونانه‌سیله سلطنت سنیه‌یی راحتسز ایده‌کلدیکی کبی ایران سفری اثناسنده موکب همایون ذوالقدریه‌حدودینه یقین کچرکن میرمومی‌الیهك بعض اطوار تعجیزیه واستقلالیه‌سی کورلمشدی . بوکره وزیر اعظم سنان پاشا ایله آل ذوالقدردن شهسوار زاده علی بك جیوش کافیه ایله سوق ایدیلهرك جنود ذوالقدریه طورنه طاغنده دوچار انهزام و علاءالدوله بك بالجمله آل و اولادیله طوتیلهرق اعدام ایدلدی وبر قاچ کره سلاطین عثمانیه ایله ملوك چراکسه اره‌سنده سبب نفاق اولان ذوالقدریه خاندانی اورته‌دن قالدیریلهرق مملکتلری اولان مرعش سنجاغی ممالك عثمانیه‌یه علاوه ولوای ظفره راه قبله کشاده قیلندی .

کردستانك تسخیری (۹۲۱ — ۹۲۳) . — کردستان اغوا آت صفویه‌دن الك زیاده متأثر اولان قطعه اولوب امرای اکراد کافهٔ شاه عجمه منقاد ایدی . ذوالقدریه سفرندن اول شهریار جلادتشعار حضرتلری آماسیه مشتاسندن نهضتله کاخ قلعه‌سنی فتح بیورمشلر ایدی. لکن کردستان کوهستان اولوب سپاه آراسته ایله استیلاسی غوائل کثیره‌یی داعی وبو امر عسیره یقلی محمد پاشانك زور دستی غیر کافی کورلمکله مولانا ادریس

بتلیسی مأموریت مخصوصه ایله اعزام قیلنمشدی. مولانای مشار الیه کردی‌الاصل اولدقدن ماعدا حسن طویل اخلافندن سلطان یعقوبك خدمت کتابتنده بولنه‌رق احوال مملکته‌وقوف تام کسب ایتمش اولدیغندن کاه تطییب وتلطیف وکاه ترهیب وتخویف ایله امرای اکراددن برچوغنی تابعیت دولت علیه‌یه ادخال ایلدی. لکن شاه‌اسماعیلك مداخلات ومعاونات مضلانه‌سنك آردی کسلیوب مولانا ادریسك وبقلی محمد پاشانك مساعیٔ اصلاحیه واقدامات تسکینیه‌لری حقیله وتمامیله مثمر اوله‌مدیغندن امدادلرینه برقاچ فرقه عسکر کوندرلمشدی. نهایت شاه طرفندن کردستان امیری نصب اولنان اوستاجلو محمد خانك برادری قره خان قوچحار قربنده جیوش عثمانیه ایله ترتیب ایلدیکی بزم ستیزده مغلوب ومقتول اولمغله امرای اکرادده آرتق مقاومت ومخاصمته اقتدار قالمیوب زیرجناح دولته دخالت ایلدیلر. بوایکی ذاتدن برینك ضرب شمشیری ودیکرینك حسن تقریر وتدبیری سایه‌سنده اویله برکشور جسیم باشدن باشه زیراطاعت دولته کیردی.

اصلاحات عسکریه. — اماسیه مشتاسنده یکیچریلر یه آیاقلنوب پیری پاشا ایله معلم سلطانی خواجه حلیمینك منزللرینی یغما ایتمشلر ایدی. دارالسلطنة‌السنیه‌یه عودتده بوفتنه‌نك محرکلری اولان اسکندر پاشا وسکبان باشی بال یمز عثمان اغا واك غریبی

قاضیعسکر تاجی زاده جعفر چلبی [۱] کندی قولیله اعدام اولندیلر . اوجاقلونك بویله ایکیده برده دائرهٔ ادبدن خروجی ضابطانك قیدسز اغلغندن ایلروکلدیکی تبین ایتمکله ضابطانك اصول انتخابیهسی تعدیل ویکیچری اغالغنك بعدما اوجاقدن نشئت ایدنلره ویرلیوب سرای همایون قدما واصدقای مستخدمینندن مناسبنه توجیهی قاعده اتخاذ واوجاغك ضبط وربطی اغا دیوانی تعبیراولنان ضابطان مجلسنك مسئولیتی تحتنه تودیع ایدلدی. ومتفنن ضابطاندن برده ارکان حرب هیئتی تشکیل قیلندی .

بنه اوصرهده ترسانه کلیبولیدن استانبوله نقل ووزرادن کوزلجه قاسم پاشا نامنه تعیین اولنان محله ساحلنده ابنیهسی انشا وتوسیع اولنهرق هرطرفده مجدداً سفن حربیه انشاسنه وقوهٔ بحریه مزك تکثیرینه مبادرت واهتمام بیورلدی .

مصر سفری (۹۲۲ — ۹۲۳). — خطهٔ مصریه وسوریه ده حکمفرما اولان ملوك چراکسه ایله دولت علیه میانه فاتح سلطان محمد خان زماننده مباینت کیروب عهد بایزید خانیده محاربه دخی واقع اولدیسه ده توسط علما ایله تألیف ذات البین ایدلمشیدی. ذوالقدریه حکومتی ایکی مملکت سرحدنده دائمی برفوارهٔ فتنه و آشوب اولدیغندن بوکره ذوالقدر اوجاغنك سوندیرلمسی ملك مصر قانصوغوریه کوچ کلوب خطبهسنك کما کان اول

[۱] کرك مقتول مرقوم وکرك برادری تاجی زاده سعدی چلبی عصر سلیم خانی منشیلرندندر.

کشورده ادامه‌سنی طرف سلیم خانیدن طلب ایلمش وکندوسنه جواب اولمرق «قوجه چرکس ار ایسه مصرده خطبه‌سنی مستمر ایتسون» تهدیدیله علاءالدوله بکك سر مقطوعی کوندرلمشدی. بونك اوزرینه بر سنه قدر زمان یکوب او مدت ظرفنده قلب چراکسه‌ده پیدا اولان تخم کین وبغض نشو ونما بولدیغی کبی دیکر طرفدن شاه اسماعیل کندی باشینه کلن مصریلرك دخی باشنه کله‌جکنی علی‌التوالی اخبار واخطار ایله آتش غیظ وعداوتی تشدید ایتمکده اولدیغندن سلطان غوری حاضر اول مهنکه اکر ایستر ایسه‌ك صلح وصداح فحواسنجه تدارکلی بولنمقده ایدی.

۹۲۲ سنه‌سی اوائلنده ظاهراً عجم سفری و باطناً عرب جنکی ایچون وزیر اعظم خادم سنان پاشا قرق بیك قدر عسکرله قیصریه واوردن دیاربکره طوغری سوق ومأمور ایدیلوب آرقه‌سندن موکب همایون دخی تحریك لوای نهضت ایلمشیدی وروم ایلی قاضیعسکری زیرکزاده مولانا رکن الدین ایله قره‌جه پاشا سلطان مصره خیر دعاسی ثمنی اولمق ایچون سفیر کوندریلوب ادرنه محافظه‌سی شهزاده سلطان سلیمانه واستانبول محافظه‌سی پیری پاشایه وبروسه دخی هرسك زاده احمد پاشایه تودیع واحاله اولنمشدی. سلطان غوری تدارکات پادشاهیدن ودونمای همایونك مصر صولرینه اعزامندن وهمنـاك اولغله قوهٔ موجودهٔ عسکرمسیله اوجه حلبه کلوب مترقب انجام‌کار وحسن طویلك وشاه اسماعیلك باعث خذلان وخسرانی اولان

استيلای ديار روم خليارياه دمكذار ايدی. سفرای عثمانيه كندينه حلبده ملاقی اولوب حقارنده ابتـدا حبس وتحقير ايله معامله ايلديسـه‌ده بعده تخليهٔ سبيلاريله اعاده ايلديكندن بونلر بوجاق دره نام محلده موكب همايونه ملاقی اولهرق سركذشتلرينی حكايه ايلديلر. درحال لوای عثمانينك يوزی شرقه متوجه ايكن قبله‌طرفنه چوريلوب سلطان مصره اعلان‌حرب‌ايدلدی. چراكسه‌دن‌عيتاب واليسی يونس بك بارگاه سليم خانيه دخالت ايدوب رهبرلكی درعهده ايلديكندن حلب قربنده مرج دابق نام محلده محاربهٔ عثمانيان وچراكسه واقع اولدی. بر ايكی ساعت ظرفنده جمعيت اعدا پريشان و تارومار وسكسان ياشنی متجاوز اولان سـلطان غوری اثنای فرارنده نزول اصابتيله عازم دار القرار اولهرق حلب واليسی خيری بكك دخی دخالتی اوزرينه اردوی همايون بلا حرب حلبه دخول ايلدی. كرك حلبده وكرك چراكسه خيمه‌كاهنده كليتلو ذخائر واموال بولنوب اله كچن غنائم ايچنده يالكز بر مليون مجـار آلتونی بولنديغی مرويدر. بيقلی محمد پاشا ايله مولانا ادريس دابق محاربه‌سنده بولنمق اوزره موكب همايونه التحاق ايتمشـلر ايكن بعدالمظفريه بيقلی محمد پاشـا ينه كردستانه اعاده واعزام ومولانا ادريس نزدشهريار يده‌آليقونيله‌رق شامه متوجهاً نهضت وقيام ايدلدی. حما وحمص طريقيله شامه مواصلت اولندقده اول شهر جنت مشام دخی فتح باب اطاعت وسوريه حكامی طاقم طاقم آستان سليم خانيه دخالت وعرض مآثر مطاوعت ايلديلر.

چراکسه بیننده وراثت سلطنت بر قاعدهٔ مطرده اوزره جاری اولمدیغندن سلطان غورینك وفاتنده کندینه خلف تعیینی خصوصی بین‌الامرا بادیٔ اختلاف اولهرق نهایت مشارالیهك یکنی طومانبای نام مرد دلیر مصر ملکی انتخاب اولنمشیدی. سلطان سلیم خان حضرتلری درت ماه قدر شامده اقامت وقدس شریف و سائر بلاد فلسطین حکامنی دخی ادخال دائرهٔ تبعیت بیوردقلری کبی امرای چراکسه‌دن غزه والیسی جانبرد غزالی معیتیله سد ابواب مصر ایتمك قصدیله وارد اولان فرقهٔ عسکریه غزاه جوارنده وزیر اعظم طرفندن دوچار قهر وهزیمت ایدلدیکندن آرتق مصر سفری مذاکراتنه مباشرت اولندی. وزرادن حسام‌الدین پاشا چول طریقنك مهالکندن ومصر سفرینك مشکلاتندن بحثله حضور همایونده فتح دهانه جرأت ایتمکله همان اعدام ایدیلوب همدم پاشایه همدم ومصره طوغری سوق وتوجیه علم ظفر توأم ایدلدی واثنای راهده لله‌الحمد مضایقه چکلمکسزین موکب همایون حدود مصره داخل وقاهره قربنده ریدانیه نام محلده طومانبای اردوسنه مقابل اولدی. مملوك اردوسی اسلحهٔ ناریه‌یه مالك دکلسه‌ده فن فروسته ماهر ویکتا و سلحشور لقده وشجاعتده بی همتا بهادران و جندیاندن مرکب اولوب بدایت محاربه‌ده طوپ وتفنکه مقابله ایده‌میه‌جکلرینی آکلاینجه (۲۹ ذی‌الحجه ۹۲۲) بر قاچ چرکس فدائیسی علی روایهٔ ایچلرنده طومانبای دخی اولدیغی حالده

جمعیت عثمانیه‌یی قلبکاهندن اورمق یعنی پادشاه حضرتلرینه ایصال مضرت ایتمك عزمیله صفوف سپاهمزی یاره‌رق اوطاغ همایون اوزرینه هجوم ایتدیلر. برکت ویرسون سلطان سلیم خان حضرتلری اعطای اوامر ضمننده بشقه محله عزیمت بیورمش اولملریله سنجاق دیبنده طوران وزیر اعظم خادم سنان پاشایی ورمضان اوغلی محمود بکی وعینتاب والیسی یونس بکی کشتهٔ تیغ قضا ایتدیلر. پادشاه قدردان حضرتلری وزیر اعظمك ضیاعندن متأثر اولمش ومصری آلدق امایوسفی آلدیروب مصری کندومزه بیت‌الاحزان قیلدق دیو بیان تأسف ایلمشدر.

اشبو محاربه‌ده مصریون کاملاً بوزیلوب طومانبای بقیهٔ سیوف ایله مصر علیایه فرار وخواص وکلاسندن امیرسلاحدار ومیراخور کبیر وحاجب‌الحجاب ودوادار ویخشی بای ملك بقایی دارالقرار ایلدی وپادشاه جهان حضرتلری اعلام ظفری مصر قاهره [۱] ایچندن امرار ایده‌رك بولاق موقعنه رکز ایلدی (۹۲۳). فقط طومانبای مغلوبیتله یلار وبیقار آدم اولیوب بش اون کون صکره مصر علیاده طوپلایه بیلدیکی چراکسه وعربان ایله بغتةً قاهرهٔ مصره مهاجمه نمای افتحام درون شهرده اوچ کون اوچ کیجه مقاتلهٔ خونریزانه بردوام اوله‌رق

[۱] طرف سلیم‌خانیدن یازیلان فتحنامه‌ده «قهر فرعون عدو غرقهٔ بحر تیفست — دولت قاهره‌ام قاهره راشدقهاره» بیتی کورلمکده‌در.

سیلاب دم اسواق بلده‌یی لعل فام ویوم رابعده طومانبای خائنا ومأیوساً جانب صعیده عکس خرام ایلدی .

سنان پاشانك شهادتندن صکره خدمت وزارت عظما ایله مصرك اداره‌سی روم ایلی بکلر بکی یونس پاشایه توجیه واحاله بیوریلوب تنظیم امور مملکته اهتمام وامرای مصریه‌دن جانبرد غزالی دخالت ایلدیسه‌ده فتنهٔ چراکسه ایکیده برده باش کوسترديکندن بیخ فسادلرینك قمعنه اقدام بیورلدی . نهایت طومانبای دخی مقاومته امکان کوره‌میه‌رك تسلیم نفس ایدوب بنه مصر والیلکنده استخدامی متصور همایون ایکن کندوسی شجاعت ومردانکی ایله مخمر بر دلیردرشت اولدیغندن حضور شاهانه‌ده معاملهٔ سرکشانه اظهار ایتکله وعربلر لساننده «الله ینصر سلطانا طومانبای» صداسی منقطع اولمامغله شهسوارزاده علی بکه تسلیم اولنه‌رق باب زویله‌ده بردار قیلندی . چونکه میرمشارالیهك پدرینی مصراولر مقدما باب مذکورده صلب ایتلش ایدیلر .

طومانبایك وفاتیله ادارهٔ مصریه‌جه اندیشه زائل اولوب سلطان سلیم خان حضرتلری عودتی تصمیم بیوردیلر . ویونس پاشانك اصول اداره‌سندن اهالیجه بعض مرتبه مغدوریت کورلمکله [۱] احوال مملکته وقوفلرینه مبنی مصر ولایتی

[۱] مولانا ادریس اوزون برقصیده ایله وکمال پاشا زاده دخی ایما وتوریه‌لرله یوحالی پادشاه خضرتلرینه بیلدرمشلردر .

چراکسه‌دن سابقا حلب والیسی خیری بکه وسوریه دخی جانبرد غزالی‌یه تفویض بیوریله‌رق ۹۲۳ سنه‌سی اواسطنده موکب همایون مصردن خروج ایلدی .

شامه وصوللرنده شیخ اکبر محی‌الدین عربی حضرتلرینك تربه‌لرینی اعمار بیوره‌رق یئه یوله قویولدیلر. دها غزه‌جوارنده‌لر ایکن برکون اثنای راهده وزیر اعظم یونس پاشا پادشاه حضرتلریله مصاحبت ایده‌رك کلیرلر ایکن بوقدر زحمت ومشقتلر چکیله‌رك مصر فتح اولندقدن صکره برخائن چرکسه ویریله‌جکنی قوللرك بیلسه‌لر ارقه‌که دوشوب کلزلر ایدی دیوتعریضه جسارت ایلدیکی آنده شهریار مهیب همان آتك باشنی چکوب اوراجقده پاشای مشارالیهی قتل ایتدردی واناطولی قاضیعسکری کمال پاشا زاده‌یی یانه چاغروب مصاحبت ایده‌رك یوله دوام ایلدی. ابن کمالك آتی نصلسه برصو بریکندیسنه باصه‌رق سرپندیسی سلطان سلیمی باشدن آیاغه قدر چاموره غرق ایلدیکندن مولانای مشارالیه پیچتابه دوشدکده علما آتی اياغندن اوزرینه صیچرایان چامور باعث فخر ومباهاتمدر بعدالوفاة صندوقه‌م اوزرینه اورتسونلر دیو فراجه‌سنی چیقاروب حفظ ایتدردی وبومعامله ایله قدردانلغنی عالمه بیلدردی. مذکور فراجه الآن صندوقه‌لری اوستنده طورر .

مصرك فتحی دولت علیه ایچون فوائد عظیمهٔ ملکیه وسیاسیه‌یی موجب اولمشدر : اولا ثروت ومعموریتی من القدیم دیللرده

داستان اولان اویله برکشور ایالات عثمانیه اعدادینه کیردی .
ثانیاً مصرده اقامت همایونلری اثناسنده شریف مکهٔ مکرمه
ابوالبرکات اوغلی یدیله حرمین محترمینك مفتاحلرینی حضور
سلیم خانیه ارسال وتقدیم وایفای مراسم تهنیت واستدعای
حمایت ایلمشیدیکه حلبك قمحی هفتهسندن برو خطبهلرنده یاد
قیلنان خادم الحرمین عنوانله بالفعل مظهر اولدیلر . ثالثاً استانبوله
عودتلرنده برلکده کلن آخر خلفای عباسیه متوکل علی الله
خلافت اسلامیه یی کندولرینه ترك وفراغ ایلدیکه آندن صکره
سلطنت عظمای عثمانیه خلافت کبرای اسلامیه یی دخی جمع ایلدی
وینه مصرده اقامت اوانده امرای بحریه دن باربارووس خیرالدین
رئیس طرف سلیم خانیه عرض اطاعت وعبودیت قیلمشدی .

سلطان سلیم خانك دولت چراکسه یی محو ایتمسنه واویله
بربهادر اوجاغنی صوندرمسنه تعریض ایدنلر وار ایسهده بقاسنك
دولت علیهجه محذورینی قاله آلمیورلر . وبرده پادشاه دقائق
آکاه حضرتلری کولن اوجاغنی کلیاً اطفا ایتبوب حتی ولایتی
ینه آنلردن برینه تودیع ومحافظهٔ مملکت ایچون یالکز بش آلتی
بیك عسکر ترك ایلدیکی ومصر خزینهسندن یالکز امانات شریفه
ایله نوادر ونفایس اشیایی استانبوله کتیرمك بقیهٔ اموالی
براقدیغی و اوقاف عتیقه یی ضبطه علما فتوی ویرمشلر ایکن الغا
دکل بلکه تکثیری طرفنه کیتدیکی مضبوط تواریخ اولمغله دفع
اعتراضاته بشقه دلیل لازم دکلدر .

سلطان سلیم خانك اوامر اموال دار نخالدی (شوال ۸۲۶).ـ یونس پاشانك یرینه وزیر اعظم اولان استانبول محافظی پیری پاشا حلبده موکب همایونی استقبال ایدوب اوصره‌ده صفویونك حدود بوینده ترتیب جمعیات عسکریه‌یه جالشدقلری خبر آلنمغه پاشای مشارالیه محافظهٔ سرحده مأموراً جانب شرقیه اعزام ایدلش ایدی شاه عجمك خراسان طرفنه صاوشدیغی تبین ایتمکله پیری پاشا بر مدت صکره عودت ایتمشدر .

شهریار مشارالیهك اواخر سلطنتلرنده بوزاوق اشقیاسندن جلال نامنده بر مفسد طوقات سمتلرنده مهدیلك دعواسیله خروج ایدوب باشنه یکرمی بیکدن زیاده حشرات طوپلامشدی شهسوار اوغلی علی بك بو جمعیتی کلیاً مخذول وپریشان ایلش وآندن صکره اناطولیده ظهور ایدن بو مقوله اشقیایه مهلی تعبیر اولنمشدر .

دولت صفویه‌یی یترمك اقصای مقصد همایون ایکن وزرا پادشاه حضرتلرینی عجم سفرندن صرف نظرله ردوس قلعه‌نه تشویق ایدرلردی . شهریار مغفور بن اقلیملر فتح ایتمك آرزو سنده‌یم سز بنی بر خرسز جزیره‌سی تسخیریله مشغول ایتمك استیورسکز حالبوکه بنم بوندن صکره آخرت سفرندن بشقه سفرم یوقدر جوابیله مقابله بیورلردی .

۹۲۶ سنه‌سی تدارکات حربیه ضمننده استانبولدن ادرنه‌یه متوجهاً حرکت بیوروب مقدما پدرلری مرحوم ایله

اوغراشدقلری اوغراش کوینه وصوللرنده مبتلا اولدقلری شیرپنجه علتندن ارتحال داربقا بیوردیلر [۱] (رحمة‌الله علیه)

[۱] پدری حسن جاندن نقلاً مولانا سعدالدین افندی وفات سلیم خانی بی شو بولده یازیور :

برکون سرای عامره دامننده اولان باغچه‌ده ندیملری حسن‌جان‌ایله کزرکن آرقه‌لرنده بر دیکن باتمش کبی وجع والم حس ایتدکلرینی‌افاده ایتمکله حسن جان جانزکه اشجار باغدن بر خار دوشوب پیراهنه بند اولمش اوله فرمان بیوریلورسنه باقیم دیدی و کوستریلان مساعده اوزرینه یقاسندن الی صوقدی فقط آرقه‌سی آرسلان کبی قیل‌ایچنده اولدیغندن‌مسح ید ایله برشی آکلایه‌مدی. بروافر دها کزدکدن‌صکره وجعدن شکایتی تکرار بیوردیلر بوکره نیتمك دوکه‌لرینی آچوب حسن جان نظر ایتدکده میان مودن اطرافی قبزارمش بر ابری‌چیبان‌مشاهده ایلدی وصیقمسی ایچون کندینه امر اولندیسه‌ده پادشاهم دها خامدر وایری برچیباندر هنوز اولمامش ایکن زده‌لك جانز دکلدر برمناسب مرهم وضع اولنمق‌کرکدر دیدی. مکر برقاچ کون مقدم حسن‌جان بویله برچیباندن مضطرب اولوب اوج کون خدمت‌شاهانده بولنه‌مامش ایمش . پادشاه حضرتلری طمن و ملاطفه طریقیله بز چلبی دکلزکه بر سیویلجه ایچون جراحلره مراجعت ایده‌لم بیوردیلر و حمامه کیدوب دلاکه چیبانی صیقدردیلر . مکر او سیویلجه ظن اولنان دمل هائل برشیر پنجه ایمش بردنبره التهاب ایدوبردی . حسن جان سوزکله عمل ایتمك اما کندیمزی هلاك ایتمك بیوردیلر . ادرنه‌یه عزیمت همایون مقرر اولمغله شدت مرضه باقیه‌رق سفره حاضرلندیلر بالجمله ارکان دولت ایله استانبولدن حرکت اولندی چورلی قربنده اوغراش کوینه نزوللرنده ایلری کیتمکه طاقتلری قالمیوب ناچار اختیار قرار ایدلدی . اطبا مداواتدن نومید قالوب اول جرح عظیمك دهانی آچلدقجه آچلدی ضعف وجودلری آرتوب جهانی کندینه طارکورن قوجه قهرمان‌قهرالمله

خاندان ابد پیمان عثمانینك اکبر رجالی سلطان سلیم خاندر شجیع و مهیب ، شاعر وخوشگو ، صاحب سیف وقلم ، شدید الشکیمه بر پادشاه عظیم‌الشان ایدی. سلامت دولتی اوغورینه هرشیئی فدا ایتمشدر. نیك وبدی فرق ایتمیان رجال دولت نامی آلتنده‌کی یادکارلره غضب قاهرانه‌سی « رقیبك اولسنه چاره بوقدر — وزیر اوله مکر سلطان سلیمه » ضرب مثلنی ایجاد ایتمشدر . برکون خریطهٔ عالمه نظر ایدرکن دنیا بر پادشاهه الویره‌جك قدر واسع دکلش دیمسی جهانگیرلکنك درجه‌سنی اثبات ایدر . اوروپا دول نصاراسیله اوغراشمق زحمت لینه‌سنی خلف باهرالشرفنه براقه‌رق عصرینك صاحب خروجی اولان شاه اسماعیلی تپه‌لمك ایچون عصیان حالنده بولنان عسکرینی انواع مضایقه ایچنده درت آیلق یوله کوتورمسی وظاهر بینان وکلانك رأیلری خلافنه اوله‌رق مصر سفرینی اختیار ایلمسی بیوك اجراآتندن وشاه صفوینك چالدیرانده قوانی قنادینی قیره‌رق هم دولت علیه حقنده‌کی سوء نیاتنه وهم اسیای وسطاده‌کی تشبثات جهانگیرانه‌سنه خاتمهٔ بطلان چکمسی وجنگیز وتیمور کبی صاحب

بیتاب و نوان قالدی. عاقبت حسن جانه بو نه حالدر سؤاللرینه سلطانم الله ایله اوله‌جق زماندر جوابنی ویرنجه یا سن بزی بوآنه قدر کیمکله ظن ایلردك بیوردی و سورهٔ « یس » تلاوتنی امر ایدوب حسن‌جان ایله برلکده ختم « یس » ایلدی. کرهٔ ثانیه‌ده «سلام‌قولامن‌رب‌رحیم» آیتنه کلدکده تسلیم روح ایله بو خاکدان پرآلامدن روضهٔ دارالسلام صوبنه خرامان اولدی . « اهل ایمان روحی ایچون فاتحه » وفاتلرینه تاریخدر (۹۲۶) .

ظهورلره میسر اولیان مصر فتحی موفقیات عظیمه‌سندن معدوددر.
مجاهدین سلفدن موسی بن نصیر وعبدالرحمن غافقینك خلاصهٔ
املاری اولان آق دکزی دائرهٔ اسلام ایچنه آلمق عزم علویسنه
دوشدیکی و فضله اولهرق اتحاد اسلام حصولی جملهٔ مطالبندن
اولدیغی اطوار وحرکاتندن استدلال اولنیور .

« یورك دولت عثمانیه به ابتدکارینه مقابلهٔ سلاله‌سندن هنده
حکمران اولان خان مغول ایله حربی تصور ایدوب بوخصوصی
برکون پیری پاشا ایله مذاکره ایدرکن پاشای مشارالیه مسافه‌نك
بعدی سببیله هند سفری حد امکانده اولمدیغنی افاده ایلدکده شهریار
دانا الیوم کشاد اولنان سویش قنالی موقعنی بالتعریف اورادن آق
دکزی بحر احمره الصاق ایدر وبحر هندستانه کیدرم یور مشلردرکه
بوفقره احوال عالمه اولان وقوفلرینه شاهد عادلدر . »

جهانه صیغمیان جهانکیرلردن ایکن سکز سنه ظرفنده
پنجهٔ قهر فلکده زبون اولمش واکثر مقاصد علویه‌سی عقیم
قالمشدر . ابن کمالك اوج بیتی تمام مُصوِّرِ احوالیدر .

آزمدنده چوق ایش ایتمشیدی سایه‌سی اولمشیدی عالمکیر
شمس عصرایدی عصرده شمسك ظلّی ممدود اولور زمانی قصیر
حیف سلطان سلیمه حیف ودریغ هم قلم [۱] آغلسون آکاهم تیغ

مولانا علی جمالی . — زنبللی مفتی دیوشهرت بولان مولانا

[۱] شهریار مرحومك اویقوسی غایت آز اولمغله اکثر لیالی بی
مطالعهٔ کتب ایله اسرار ابدرلر ابدی . اشعارنده جلادت فکرلری
نمایاندر . نظم فارسیده شعرای رومك کافه‌سنه تقدم ایتمشدر دینیله بیلور .
تزیناته دخی رغبتلری یوق ابدی .

علی جمالی صلابت وفضیلتیله عصر سلیم خانی اعاظم رجالی میانده برموقع مخصوص احراز ایتمشدر. شهریار مغفورك زهد ودیانتی واحکام شرع شریفه کمال مطاوعتی شدت قهر وغضبلرینه مفتیٔ مشارالیهده بر توازن قوی بولمش ایدی . بر قاچ وقایع عظیمه‌ده اجرای احکامنده پیچتاب اضطرابه دوشن وزرا اوامر سنیه‌یه قارشو مفتی جنابلرینی سپر واعزام ایدرلر ومولانای مشارالیه استقامت طور ایله حضور شاهانه‌یه کیره‌رك ارادهٔ همایونی احکام شرع شریفه تطبیقاً تعدیله سعی ایدردی. بردفعه خاقان جنتمکان « خواجه سن آرتق امور سلطنته مداخله‌یه باشلادك » بیورمشلر خواجه دخی اکر امور اخرویه‌کزی محافظه‌یه مأمور اولمسه‌ق مصالح دنیویه‌کزه قارشمزدق جوابنی ویرمش .

مولانای مشار الیه معاملات عادیه‌سنده غایتله ظریف ونازك ایکن سلطان سلیم کبی برآتشپارهٔ مهابتك قارشوسنده کوستردیکی اوضاع متصلبانه‌یه ولی نعمتنی افراط وتفریطدن وقایه ایچون اختیار اولنمش آثار فداکاری وصداقتپروریدر دیمکدن بشقه بر معنی ویریله‌مز . خدمت فتواسی عهد بایزید خانیده ۹۰۹ سنه‌سندن عصر سلیمان خانیده تاریخ وفاتی اولان ۹۳۲ سنه‌سنه قدر یکرمی اوچ سنه بلا فاصله ممتد اولمش واوتاریخده ابن کمالی کندینه خلف براقمشدر .

عهد قانونی سلطان سلیمان خان ابن سلطان سلیم خان اول

(۹۲٦ — ۹۷٤)

اونجی قرنه هجری . — تواریخ قدیمه‌ده اونجی قرن هجری کبی کورلتیلی ومسعود دورلره بك آز تصادف اولنور. ولادتی قرن مذکورك ایلك سنه‌سنه تصادف ایدن سلطان سلیمان خان بوسعادت ورونقه فاتحهٔ فال خیر اولمشدر دینیله‌بیلور. عصر مذکورده پایالق مقامنده بولنان اونجی لئون صنایع ومعارفك فرجه‌یاب حیات اولمسنه نظارت ایدر؛ برّ جدیدك کشفی اوروپا اصول تجارت وقوانین ثروتنی تبدیل ایله موازنهٔ سیاسیه‌یی یواش یواش وضع وتأسیس ایلر؛ شرقده شاه اسماعیل وغربده مارتن لوتر تجددات مذهبیه‌یه قیام ایله حاصل اولان نتایج سیاسیه وعماریه آسیاده نقدر قصیر ومُضر ایسه اوروپاده اولمرتبه نافع وثمره‌دار اولور ؛ فرانسه‌ده اصول عتیقه‌یی تجسّم ایتدیرن بر حکمدار بَسالتشعار قواعد ادارهٔ جدیده‌یه واضع مَبادی اولان واوروپانك اولوقتلرجه اك بیوك دولتلرینه صاحب بولنان بر جهاندار پریشان اقتدار ایله پنجه پنجه‌یه غوغالاشور؛ انکلتره ولهستان ووندیك وروسیه حکومتلری دخی طرح افکن شوکت وعظمت اولورلر ؛ هندده همایونشاه احتشام شرقك اك پارلاق صورتنده شعشعه‌دار اولور ؛ ایشته بوحینده بزجه یالکز قانونی

واوروپالیلرجه محتشم وکبیر صفاتیله دخی مشهور اولان سلطان سلیمان خان کالشمس فی فلك الکواکب بتون دنیایه ضیاپاش اولوردی . عاشر عثمانیان اولمغله « تلك عشرة کامله » مزیانی ذات بزرکوارلرنده ظاهر ومجتمعدر. فاتحلك، قانونیلك، عظمت، عدالت، ترویج علوم، طول عمر وسلطنت خصائلی کندینه بخش اولنمشدر .

جانبرد غزالینك عصیانی (۹۲٦) . ـ شام والیسی جانبرد غزالی تبدل سلطنتدن بالاستفاده حکومت مندرسهٔ چراکسه‌یی اعاده ایتمك خیالیله رفع رایت عصیان ایلدیسه‌ده وزیر ثالث فرهاد پاشانك ومرعش بکلر بکی شهسوار اوغلی علی بکك صَوْلَتِ قاهرانه‌لریله رایت شقاوتی منکسر وکندوسی مقتولاً دارجزایه سائر اولدی .

فرهاد پاشا ایله شهسوار اوغلی علی بك مقدما شق جلال اختلالنه دخی مأمور ایدلمش اولوب میرمشارالیه سرعسکر پاشانك ورودینه انتظار ایتمکسزین جمعیت اشقیایی پریشان ایدیوردیکندن نزد دولتده رفعت وشان قزانمش وفقط فرهاد پاشانك کین وحسدینی دعوت ایتمشیدی. بوکره پاشای مشارالیه علی بکی بر طاقم عزویات بدخواهانه ایله وبالجمله آل و اولادیله قتل ایتدرمشدر . میر مرحوم سلطان سلیم خانه خدمت مشکوره‌ده بولنمش جسور بر ذات ایدی انعدامیله ذوالقدر خاندانی سوندی . لکن بر مدت صکره فرهاد پاشانك مفتریات

غراضکارانه‌سی و مأمور اولدیغی ولایات حقنده معاملات غدارانه‌سی تبین ایتمکله اودخی مقتولاً جزای سزاسنی بولدی.

برنجی سفر همایون، فتح بلغراد (۹۲۷) . ـ ارکان دولت سلطان سلیمان خان حضرتلرینه لذت فتوحاتی طاتدرمق ایچون طریق غزا وجهادی فتح وکشاد وتبریك جلوسه مسارعت ایتدی دیو مجار قرالنه اعلان حرب ایلدیلر. وزیر اعظم پیری پاشا بلغرادی محاصره ایدوب آرقه‌دن موکب همایون دخی یتشمکله دارالجهاد اطلاق اولنان اوحصن متین ومهم عنوةً تسخیر اولندیکه بو فتح مبین فاتح سلطان محمد خان حضرتلرینه میسر اولمامشیدی .

ایکنجی سفر همایون، فتح ردوس (۹۲۸) . ـ اهل صلیب اسفار عظیمه‌سندن برو ردوسده شوالیه فدائیلری یرلشوب اطه‌یی مستحکم قلاع ایله ترصین ایلمشلر ایدی . فاتح مرحوم عصرنده بونلرك دفع مضرتلرینه ابتدار قیلندیسه‌ده ظفریاب اولنه‌مامشیدی. لکن مصر فتح اولندقدن صکره ردوسك اهمیت موقعیه‌سی آرتدیغندن اوته‌دنبرو تصرف دولته چمسی ارکان دولتك ملتزمی ایدی. بوکره وزرادن مصطفی پاشایی آلتی یوزی متجاوز کمی ایله ردوس اوزرینه ارسال وبعده پادشاه حضرتلری دخی مرمریس اسکله‌سندن سوق موکب اجلال بیوردیلر متانت قلعه آلتی آی قدر کیجه وکوندوز اشعال آتش حرب وقتاله بادی وپك چوق ضایعات وتلفاتی مؤدی اولدیغی حالده

بالآخره قوهٔ قاهره ایله فتح وتسخیر و جوارنده واقع استانکوی وبودروم قلعه‌لری دخی دفتر فتوحات سلیمان خانی یه درج وتسطیر پیورلدی .

ابراهیم پاشانك صدارتی و مصرده احمد پاشانك عصیانی (۹۲۹) . — ردوسدن عودت همایوندن صکره برکون پادشاه حضرتلری وزیر اعظم پیری پاشایه غایت مقبول ومعتمد برقولم واردر بر پیوك منصب ایله بهره‌مند ایتمك ایسترم دیه‌رك افادهٔ مرام ووزیر مشارالیه نکته‌بی تفرس ایده‌رك اویله مرغوب و موثوق بنده‌لرینه لایق اولان قولکزك مأموریتمدر جوابیله استعفایه قیام ایلکین پیری پاشایه تقاعد احسان اولنوب خاص اوطه‌باشی ابراهیم اغا منصب وزارت عظمایه اعتلا ایلدی .

سلطان سلیم مرحوم امکدارلرندن وزیر ثانی احمد پاشا مهر همایونك بویله خلاف اصول ابراهیم اغایه ویرلمسندن دلکیر اولوب مصر والیلکنه طالب ونائل اولمشیدی. بالآخره اوراده بعض حرکات عصیانیه‌سی مشاهد اولمغله کندوسی قتل وافنا وبوندن تولد ایدن اختلالاتده خزینهٔ مصریه یغما ایدلمشدی. وزیر اعظم ابراهیم پاشا کمال اجلال واستقلال ایله مصره مأمور اولوب امور مختلهٔ مملکتی تسویه و آسایشی اعاده ایلیه‌رك عودت ایتدی .

اوچنجی سفر همایونه ، وقعهٔ مهاج، فتح بودین (۹۳۲) . — بلغراد فتحندن برو مجار سرحداتی فتنه و آشوبدن خالی دکلدی.

۹۳۲ سنه‌سی اوجانبه سفر همایون واقع اولوب میخال اوغلاری یه معیت شاهانه‌ده اولدیغی حالده عسکر نصرت اثر بلغراد دارالجهاددن طونه‌یی عبور ایلدی . وارادین یاخود پتروواردین واوسك Essek قلعه‌لری فتح باب اطاعت ایلیه‌رك مجاراردوسیله مهاج صحرالرنده تقابل اولندی . واقع اولان محاربه‌ده‌که [۱] بوسنه

[۱] یحیوی ابراهیم افندینك تاریخ مشهورنده ثقاتدن روایتله مهاج محاربه‌سنه دائر یازدیغی مقاله تعبیراتی ممکن مرتبه محافظه اولنه‌رق بروجه آتی تلخیص اولنور :

چون نهر دراوه‌دن عبور اوانوب اول محلده نزول بیورلدی اول کیجه عساکر شاهانه موم دونمالرین ایدوب کویا افلاك تسعه‌نك نجومی بر یره مجتمع اولوب عالمی رشك روز نوروز ایتمشلردر . اول منزلدن کالاول یحیی پاشا زاده کوچك بالی بك‌که بر پیر صاحب تدبیر آدم ایمش طایفهٔ عساکر یعنی دیلجی وچرخه‌جی تعیین اولندی وبوسنه سنجاغنك بکی خسرو بك‌که سلطان بایزید خان مرحومك قیزی اوغلیدر باباسی قوللرندن وکندو آدملرندن خیلی بهادر آدمه مالك وبوسنه عسکری دخی مرتب و مکمل اولمغله دمدار تعیین اولندی . صدراعظم روم ایلی عسکریله وآرقه‌سندن اناطولی بکلربکی بهرام پاشا وسائر سنجاق بکلری معیتلری عساکریله یوروبوب پادشاه کردون غلام قپو قولی و خاصه بلوکلریله قره طاغلرکبی آلایلرین چکوب مبارك باشلرینه اوچ سرغوج طاقینوب ومبارك وجود شریفلری کویا جبه وجوشندن موضوع بر آهنین حصاره تحصن ایدوب دولت ایله عزیمت اثناسنده هرکورنلر علیك عون الله دیو دعا وثنا ایدرك متوجه عدوی کینه جوی اولدیلر . صحرای مهاجه مواصلت اولندقده شهریار ظفر شعار خنکار تپه‌سی دیدکاری تل رفیعه چیقوب برکرسی اوزرینه قاعد اولدیلر بو حقیر قلیل البضاعه بیك تاریخندن مقدم تازه‌لك هواسی وآنمجه

بکار بکی سلطان زاده خسرو بکله کوچك بالی بکك خدمت فداکارانه‌لری کورلمشدر مجار قرالی ایکنجی لوئی مقتول واردو سی هزیمت کامله ایله مخذول اولهرق شهریار انام پایتخت انکروس اولان بودین قلعه‌سنه رکز لوای فتح وظفر ایلدی (۹۳۲) مجار قراللغی خدام بارکاه سلطانیدن اردل بانی اوغلی ژان زاپولی‌یه‌که بزم تاریخلرده یانوش قرال تسمیه اولنور توجیه اولنهرق اردوی همایونك عودتی مقرر واثنای رجعتده سکدین وباج Bacs شهرلری دخی مسخر اولهرق دارالسلطنة السنیه‌یه مواصلت اولندی .

آوین بهانه‌سیله اول اطرافی کشت وکذار ایدرك علم الله تعالی تبرکاً ایکی اوچ دفعه پشتهٔ مزبور. اوزرینه برغازی پادشاهك جای مناجاتیدر دیو چیقمق واقع اولمشدر . ابراهیم پاشا روم ایلی آلایلرینی یرلو یرینه ترتیب ایلدکدن صکره سعادتلو پادشاه کردون سریر حضورینه کلدکده سرحد امراسی دعوت اولنوب مشاوره اولنمق فرمان ایدرلر فرمان همایون اوزره امرایه چاوشلر کوندریلوب جلهدن مقدم بوسنه بکلر بکی خسرو بك کلور وپشتهٔ معهوده چیق دیو فرمان اولنور ابراهیم پاشا خسرو بکه خطاب ایدوب سزلر سرحد بکلربسز سعادتلو پادشاهمز سزدن مشاوره ایستر ایشته مهاج صحراسی بوایمش هنوز دشمندن براثر یوق تدبیر نه‌در دیینجه خسرو بك دخی سعادتلو پادشاهم بزسرحددده مشاوره‌یی سرحدك امور دیده اختیارلریله ایده‌رز کندی رأیمز ایله بر ایش ایتمز فرمان اولنور ایسه واروب سویلشه‌لم و سعادتلو پادشاهه کلوب جواب ویره‌لم دیینجه سعادتلو پادشاه اول مشاوره ایده‌جك آدملری بونده کتورك دیو فرمان ایدرلر خسرو بك طوردیغی یردن اشاغیده طوران اغالرندن برینه خطاب ایدوب تیز وار قوجه آلای بکی وقره

ابنه کمالك مشیختی (۹۴۳) . — یکرمی اوچ سنه‌دنبرو مقام والای فتوایه رونق ویرن مولانا علی جمالی ۹۳۲ سنه‌سی ترك عالم فانی ایتمکله مفخر علمای‌عصر اولان « مفتی الثقلین » ابن کمال احمد شمس‌الدین افندی لابس فروهٔ بیضای مشیخت‌اولدی.

عثمان ومحمد صوباشی وعدل طوجه وبلبان چری‌باشی کاسونلر سعادتلو پادشاه مشاوره امر ایتدی دیر . آدمیسی کیتدیکی کبی عدل طوجه دیدیکی قوجه بهادر ظاهر اولوب جبه‌سی آرقه‌سنده، طولغاسی باشنده، کیتمکی ترکیسنده بر قیر چیل قوجه و تراش، اما بیقلری طولغاسندن طشره ظاهر، کویا عدویه برر تیر خونپاشدر . خسرو بك یونی دعوتله کلدی صانوب کل عدل طوجه سعادتلو پادشاه مشاوره امر ایتدی دیر اول دخی بونده مشاوره دوکشمکدن اوزکه وارمیدر بنی قوجه آلای بکی سزه کوندردی دشمن آلایلری کورنمش چرخه‌جیز اللشمکه باشلامش کلك سنجاغکز دیبنده بولونك دیبوب همان بنه کندی آلاینه طوغری آت دیوب کیدر اول هنکامده کوچك بالی بکدن دخی دیل کلور دشمنك آتلو آلایلری و بیراقلری کورندیکنی وبیوك اردوسی دخی تقرب ایلدیکنی اعلام ایتمش فی‌الحال پادشاه مغفور تپه‌دن اینوب سوار اولور و هر آلایك طوردینی محله واروب اول زمان امرا سنجاقلرین آچوب جنکه کوتورملرمش شهریار غازی هر سنجاق دیبنده مبارك اللرین قالدیروب الهی حول وقوت سنك، الهی تصرف ونصرت سنك، عنایت سنك ، حمایت سنك ، بر بلوك امت محمد ضعفاسین بریندرمه ، برنجه اقویا ودیودست دشمنی سویندرمه‌دیومبارك کوزلرندن یاش آقیدوب زاریلك ایتدکلرینی جنود همایونلری مشاهده ایتدکده خزان بیراغی شجردن دوشر کبی آتدن دوشوب یوزلرین کوزلرین قره یرلره سوروب بر مرتبه انکسار قلب ایله کوزلری یاشلرین روان ایتدیلرکه دفعهٔ واحدهٔ حسن رضا ایله جان ویرمکی اختیار ایتدکلرینه مشاهده ایدنلرك اشتباهی

اناطولیده جلالی ظهوری . — اشبو مجار سفری هنگامنده اناطولیده سمت سمت باباذوالنون و حاجی بکتاش اوغلی قلندرکبی جلالیلر پیدا اولوب انواع تخریبات اجرا ایتمکده ایدیلر . عودت همایونده وزیر اعظم ابراهیم پاشا اناطولی اصلاحاتنه مأمور اولهرق کمال فطانت وموفقیتله دفع فترت واختلال وبوسایه ده بر قاتدها توفیر شان واجلال ایلدی .

قالدی (ع) جان نه کمتردر یولنده ایده رزآتی دریغ* کویا بو مصراع هرکسك ورد زبانی اولمشیدی. وزیر اعظم ابراهیم پاشا دخی عسکره هزار دیل دوکوب یولداشاق ایدنلر حقنده عنایات پادشاهیی یاد ایله هزار وعده لر ویردی صنوف عسکریه یرلو یرینه تعبیه اولنهرق ذات پادشاهی لوای همایونی دینه کلوب قطب عالم وار برقرار اولدی. طبل وکوس اوازه سندن وسورنا وکره نای صداسندن آدم سسندن آتلر کیشنه مه سندن بیراقلر شاقردیسندن زهره لر چاك اولوب برده دشمن آلایلری بلوردی کویا بر قره بلوت کبی بر روزکار قوی اوکندن سرعت واستعجال ایله سوروب کلوردی حرب وقتال غایت شدید اولوب آنجق آز وقتده اعدا فرقه لری خاك هلاکه دوشر اولدی وجمیت بی میمنتلرندن نام ونشان قالمزاولدی بفضل الله تعالی انهزام تمام اولوب کون غروب ایدنجه میداندہ اعدادن آیاق اوزره برفرد قالمدی قرال فرار ایدرکن صحرانك انهاسنده اولان بتاقلغه کلدکده اوکنده قاچقینلر بروجهله بری بری اوزرینه ایرکلشکه آره لرنده انسان دکل کدی کچه جك بر فرجه قالمامش آرقه دن کلنلرك مزاحمه سیله بی نهایه دشمن بتاغه باتوب آنجق عدم دیارینه یولی آچمشلر اول محلده قرال دخی هلاك اولمش.

چون معرکه عدودن خالی قالدی آقشام وقتی ایریشوب آسایش اقتضا ایتمشیدی هرکس طوردیغی یرده قونسون دیو ندالر ایتدیرلدی وحکمت خدا برشدید باران نازل اولوب نه کیمسه چادرین آرامغه مجالی

دردنجی سفر همایونه (۹۳۵). محاصرهٔ ویانه (۹۳۶). —
وراثت طریقیله اوروپانك برقاچ حکومتنه مالك اولان اسپانیاقرالی
مشهور شارل‌کان (بشنجی قارلو) آوسترپا تاجنی برادری فردیناندہ
ترك و فراغ ایلدیکی کبی یانوش قراله قارشو مجار قرالغنه دخی مشار.
الیهی نامزد قیلمشیدی. زیرا فردیناند مهاج میدانندہ مقتول اولان
مجار قرالی ایکنجی لوئینك داماددی اولمغله کویا کاحق وراثتی وارایدی.
شارل‌کانك مغلوب و مضروبی اولان فرانسه قرالی برنجی فرانسوادن
و والدہسندن دردولتهایلچیلر و مکتوبلر کلوب شارل‌کانك اوروپاده
قدرت فوق‌العادهسی موازنهٔ سیاسیهیی اخلال ایدر درجهده

ونه قونلق احتمالی اولهرق آت آرقهسنده صباحهدك توقف ایتدیلر حاصل
اولان سیلاب لاشهلری طونه نهرینه آقیدهرق نهر مذکور کونلرجه
ازدحام مردکاندن جریان معتادین شاشیردی بعده او طاغ همایون
اوکنده بر مرصع تخت عالی بخت قوریلوب وزرای عظام و میر میران
ذوی‌الاحترام و امرای کرام و سائر عساکر اسلام کلوب مبارك باد
غزا ایتدیلر صدراعظم ابراهیم پاشا پاپوس سربرشوکت مصیر ایله مشرف
اولدقده باشنه برمرصع سرغوچ وضع اولنمغله ممتاز وسرفراز بیورلدی
وسائر وزرا وامرا دخی علی طبقاتهم تخلیعات فاخره وتشریفات وافره
ایله اعزازاولنوب آغیرلندیلر کوسلر چالینوب وممالك محروسهیه فتحنامهلر
یازیلوب دشمنك اوچیوز عدد طوپ وضربزنلری وسائر جبهخانه ومهمات
لازمهلری میری ایچون ضبط اولندی اندن آقنجی طائفهسنه وسائر
عسکر خلقنه آقینه اجازت ویریلوب اطراف وجوانبده غارت اولنمدق
شهر وقصبه و قریه قالمدی اموال غنائمك حد وحصرین آنجق باری
تعالی بیلوردی . بوغزای عظیم اعاظم غزوات اسلامیه‌دندر . معلوم
دکلدر شمدیبه دکین بر پادشاه عالی جاهه میسر اولمش اوله .

اولدیغی وکسر شوکتی صاحبقران زمانك بازوی همتنه متوقف ایدوکی عرض واعلام ودیکر طرفدن فردیناند عسکر سوقیله بودینی ضبط وتسخیر ویانوش قرالی فراره اجبار ایلدیکندن قرال مشارالیهدن استمداد معرضنده آستان سعادته پدرپی ارسال پیام استرحام اولنمغله سلطان سلیمان خان فردیناندك سفراسنی رد ایلیه‌رك یه شمال سفرینه حاضرلندیلر . وزیر اعظم ابراهیم پاشانك کوکب اقبالی یوما فیوما فروزان اولمغله بوکره عواطف سنیه‌دن عهده‌سنه عموم عساکر منصوره سرعسکرلکی دخی علاوةً توجیه وخلعت فاخره ایله وبرملیون آقچه دخی ترقی احسانیله [۱] عزووقاری تضعیف بیورلدی . موکب همایون اوچ سنه اول مظفر اولدیغی مهاج حربکاهنه واصل اولدقده ژان زاپولی مقدم شهریاری‌یی تبریك واستقباله کلوب ایفای وظیفهٔ دامنبوسی ومحمدت‌وعرض تأمینات‌عبودیت ایلیه‌رك آوسترپالو النه کچمش اولان بودینه طوغری توجیه رایت مهابت بیورلدی . بش کون محاصره‌دن صکره قلعه‌نك فتحیله نمچه‌اولر قهروابعاد وسکبان باشی تشریفاتجیلغی ایله یانوش قرال انکروس‌تختنه تکرار اجلاس واقعاد اولنه‌رق موکب‌عظمت میخال اوغلی پیشدارلغیله ویانه یاخود بج اوزرینه تحریك سمند جلادت ایلدی . درحال اقامهٔ آلات حصر وتضییقه مبادرت وکل یوم طوپلر وضربزنلر وجهت جهت هجوملر ویورویشلر

[۱] بو ترق ایله خاصلری اوچ ملیون آقچه‌یه ابلاغ اولنمشدر .

ایله هدم بنیان مقاومته کوشش وهمت اولندیسه‌ده وزیراعظم بیوك محاصره طوپلرینی استصحابده قصور وموسم دخی مرور ایتمش اولمغله اوچ‌هفته قدر اوغراشدقدن صکره بلا فتح رجعت وعودته قرار ویرلدی .

بشنجی آلمانه سفر همایونی (۹۳۸ — ۹۳۹) ومصالحهٔ نمچه .

— بعض مجار بکلری ژان زاپولینك قرالغنی تصدیق ایتیوب فردیناندی مجار حکومتنه‌تشویق وتحریصدن غیرخالی وفردیناندینه بودینی محاصره‌یه متصدی اولدیغی یانوش قرالدن وارد اولان استیمانامه‌لردن منفهم وبرنجی فرانسوادن کان مکتوبلر شارل کان حقنده‌کی غضب همایونی تشدیده خادم اولمغله اعلام فوز ونصرت یله سمت شماله توجیه موجهٔ عزیمت ایلدی . آنجق هردفعه‌سنده ایکیشر یوز بیك عسکرله عزم سفر ایلیان پادشاه عظمت اکتناهه فردیناند کفو کورنمیوب زبونکشلك دخی مغایر شعار حمیت ومردانکی عد اولنمغله بوکره‌بالذات شارل کانه اعلان حرب اولنمش وویانه اوزرینه کیتمك ویا فتح حصون وقلاع ایله اوغراشمق مقصد اصلی اولمدیغندن کبیر محاصره طوپلری کوتورلمیوب دشمنك بیوك اردوسنی تحری ایتمك ومیدان محاربه سنده بوینك اوچوسنی ویرمك ایچون نمچه ایچرولرینه طوغری ایلرولنمشدر . حتی بو سفره تاریخلرمن آلمانه سفری تعبیر ایدیورلر . آنجق نمچه و آلمان لشکرلری قلعه‌لره التجا ایلمش اولملریله سفر مذکورده غونس محاصره‌سندن بشقه وقایع

مهمهٔ حربیه اولیوب اشتایر Styrie واسقلاونیا ایالاتی باشدن باشه یازدهٔ خیول یغما ایدیلهرك یوز بیکی متجاوز اسراو غنائم لاتحصی ایله غراچGraz پیشکاهندن دراوه طریقیله دارالخلافة العلیهیه عودت اوغنشدر .

اشبو سفردن صکره فردیناندك هدیهلری وایلچیلری کاوب مجارستان امورینه مداخله ایتمامسی شرطیله نمچه ایله برنجی مصالحه عقد اولنمشدر . مذاکرات ومخابرات رسمیه اثناسنده فردیناندہ وزیر اعظم ابراهیم پاشا برادرم دیو خطاب ایلمشدرکه او زمانك آلمان مورخلری فردیناندہ دولت علیهنك وزیری مرتبهسنه تنزلی قبول ایتدیکندن طولایی طعن وتشنیع ایدیورلر .

آلتنجی عراقین سفرهمایونی (۹۴۰ — ۹۴۲): فتح تبریز وبغداد . — سلطان سلیم خان مرحوم تبریزك فتحندن صکره محافظهسنه اعتنا بیورمدیغندن بالآخره شاه اسمٰعیل آذر بایجانه یکی باشدن مستولی اولمشیدی . شاه مشارالیهك اوغلی وخلفی اولان شاه طهماسب استانبوله سفیر ارسالیله سلطان سلیمان خان ایله عقد روابط ود ومصافاته سعی ایتمشیدی .

حال بو مرکزده ایکن ویانه سفری هنکامنده طرف سلطنت سنیهدن بتلیس حاکمی اولان میر شرف شاه عجم درکاهنه وشاه طرفندن منصوب آذر بایجان حاکمی اولامه خان

دخی درگاه سلطانیه دخالت ایتمشدر وینه شاه طهماسبك بغداد والیسی اولان ذوالفقار خان دخی بغدادك انختارلرینی حضور سلیمان خانیه تقدیم واسبال ایلمش ایدی. احوال مسروده‌دن ناشی دولتینك آره‌سی آچیلوب نمچه مصالحه‌سی قرار کیر اولدقدن صکره ایران سفری تدارکاتی کورلدی . وزیر اعظم ابراهیم پاشا ابتدا سرعسکرلکله استانبولدن حرکت ومیر شرفی تأدیب مأموریتیله کردستان جانبنه توجیه وجههٔ عزیمت ایلدیسه‌ده اثنای راهده مقدما عهده‌سنه پاشالق عنوانیله بتلیس ولایتی تفویض اولنمسان اولامه پاشادن مژده‌جی کلوب میرشرفك مقهوریتی خبریله سر مقطوعنی کتیردیکندن ابراهیم پاشا قیش موسمنی امرار ایتمك اوزره حلبه رجعت وایلك بهار حلولنده تحریك لوای بسالت ایلیه‌رك دست اعجامده بولنان وان وارجیش وعادجواز واخلاط قلعه‌لرینی آوردهٔ قبضهٔ اقتدار و نهایت تبریزده نصب سرادقات سطوت وقرار ایلدی. آرقه‌دن موکب همایون دخی یتیشه‌رك تبریزده سردار اردوسنه ملاقی اولدی. کیلان شاهی ملك مظفر بالذات وشیروان حاکمی اوغلی واسطه‌سیله طرف سلیمان خانیه بیعت ودخالت ایلیه‌رك شاه طهماسبدن نام ونشان ظهور ایتدیکندن عراق عجمدن عراق عربه طوغری توجیه لوای جلادت بیورلدی. ایکی بچق آی مشی و حرکتدن صکره دارالسلام بغداد پیشکاهنه واریله‌رق پایتخت خلفای عباسیه اولان اوبلدهٔ بهشت آباد دخی صاحبقران

عصره باب اطاعتی کشاد ایلدی (۹٤۱) . اشبو تبریزدن بغداد سفری فیش اورته‌سنده وطاغلق مواقعده همدان وکوه الوند طریق د شواریله وقوع بولغله فن حرب نقطهٔ نظرنده حرکات عسکریه‌نك الڭ بیوکلرندن صایلور . اثنای راهده یوللرك بوزوقلغندن ناشی اردوی همایون مهمات وادوات حربیه‌جه خیلی ضایعاته اوغرامشدر .

درت آی قدر بغدادده اقامت همایون مقامات مبارکه‌نك زیارتی وخطهٔ عراقیه‌نك تنظیم مصالح اداره‌سیله امرار اولنه‌رق امام اعظم رحمه‌الله حضرتلرینك تربهٔ شریفه‌لری احیا واعمار ودفتردار مشهور اسکندر چلبی وزیر اعظمك غرضیله بردار قیلندی [۱] ونشانجیلق خدمتی رئیس سابق جلالزاده مصطفی چلبی‌به وتذکره‌جیلك دخی صکره‌لری کوچك نشانجی دیو متعارف اولان رمضان اوغلی محمد چلبی‌به توجیه بیورلدی .

[۱] اسکندر چلبی کثرت مال ایله نام برافان رجال عثمانیه‌دندر . وفاننده جاریه‌دن غیری آلتی بیك ایکیبیوز عبد مملوکی دفترنده بولنمش ایدی که درجهٔ ثروتنه بو بر مقیاس اوله‌بیلور . کوله‌لرینی اوقودوب یازدیره‌رق آدم یتشدیرمك مسلکنه سالك ایدی کوله‌لرندن یدی وزیر ونیجه امرا ورجال یتشمشدر . عالی افندی کنه‌الاخبار نام تاریخ معروفنده وزیراعظم صقوللی محمد پاشایی دخی سهواً اسکندر چلبی کوله‌لرندندیور . کوله‌لرندن وزیر اعظم دیکر احمد پاشا دیر ایمش که حالا دیوان همایونده بدی وزیرز جمله‌سنك مالی چلبی مرحومك اقتدارینه یتشمز .

سبب قتلنه کلنجه وزیراعظم ابراهیم پاشا شرق سفرینه مأمور اولدقده اسکندر چلبی اردو کنخدالغیله معیتنه ویریله‌رك بیك ایکیبیوز جفته

بو اثناده شاه طهماسب آذربایجانده باش کوسترووب وان قلعه‌سنه قدر ایلرولدیکندن سلطان سلیمان خان حضرتلری بغداددن کردستان طریقیله تکرار آذر بایجانه صولت وصیت ورود عثمانیان ایله‌شاه رجعت وفرار ایتمکله موکب همایون اون بش کون قدر تبریزده اقامتدن صکره دیار رومه متوجهاً تحریك پای عزیمت ایلدی (۹۴۲).

قتل وزیر اعظم ابراهیم پاشا(۹۴۲). — پادشاه‌حضرتلرینك شهزاده‌لکلری هنکامنده فوق‌العاده تقرب ایده‌رك بعده کیده کیده حقنده‌کی توجه ومحبت همایونی آرتدیران وزیراعظم ابراهیم پاشا غرور جوانی ونشوهٔ کامرانی ایله بعض حرکات مفرطه اظهارینه باشلامشیدی . یارغه‌دن قورصانلرك قالدردیغی اسرا چوجقلردن ایکن الك بیوك مسند دولته واصل ودولتمزده مثلی کورلمیان التفات واستقلاله نائل اولوب کیجه‌وکوندوز محرمسرای همایوندن آیرلماز ودرایت وفطانتی وسائر وزرایه نظراً رقت‌افکار وحسیاتی حسبیله دیوان همایونده کونش کبی پارلار ایدی نائل اولدیغی دولت واقبال تجاوز حد اعتدال واولامه پاشا کبی بعض سبکمغزان القاآتیله کردستان فتوحندنبرو القاب و اعلاناتده سر

کوچکلو سلحشوریله عازم سفر اولمشدی. اثنای سیر وسفرده سرعسکر پاشانك بعض مناسبتسز حرکاتنی تقبیح ایلدیکندن اره‌لرینه نفاق کیره‌رك تبریزدن حرکتدن صکره عزل ومصادره وبغدادده صلب اولنمشدر واوکیجه پادشاه حضرتلرینك رؤیاسنه کیرمشدر. پاشای مشارالیهك قتلنه بو وقعه‌نك دخل کلیسی اولمشدر .

عسکر سلطانه عنوانی استعمال ایتمکله بوکونه معاملاتی طرف سلطنت سنیه یه ده کران کلمکه باشلامشدی . حتی دفتردار اسکندر چلبی بوکبی حرکات نابجاسنی تقبیح ایلدیکندن طولایی اره لری بوزیلوب مشارالیهی لغرض ابتدا معزول وصکره مقتول ایتدر- مشدی. سفر اثناسنده اغبرار همایون ذره قدر آشکار ایدلیوب تبریزدن عودتدن صکره جه برکیجه افطاردن صکره برمعتاد سرای همایونده یاتدیغی دائرهٔ مخصوصه سنده مذبوح بولنمشدر. بعض مورخین داماد دخی اولدیغنی روایت ایده رك دوکونك شعشعه سنی اوزون اوزادی تعریف ایدرلر . شاعر فغانی «دوابراهیم آمد بدیر جهان — یکی بت شکن ویکی بت نشان» هجوینی پاشای مشارالیه بودیندن نقلاً سلطان احمد میدانه هیکلر رکزایتدردیکی زمان سویلمشدی.

بدنجی سفر همایونه (۹٤۳)؛ محاصرهٔ قورفو (کورفس) .— وندیك حکومتیله اوتوز اوچ سنه دنبرو بردوام اولان مصالحه نك خللدن مصونیتنه صدر مقتول ابراهیم پاشا وجانشینی اولان ارنبود ایاس پاشا طرفلرندن صرف مقدرت اولنمش ایکن باربا روس خیرالدین پاشانك اسفار بحریه سی ناچار محاربه یه سبب ویرمکده ایدی . باربا روس ۹٤۰ تاریخنده کیلریله آستانهٔ سعادته کلهرك عرض خدمات ایتمکله عهده سنه پاشالق وقلیج ایله آچدیغی جزایر بکار بکیلکی توجیه بیورلمشیدی .

تونسده قرق درت برادرینی قتل ایله صاعد سریر حکومت اولان مولی حسن حفصی نك قرق بشنجی قرداشی داد خواهان

دار الخلافة السنیه یه التجا ایتمکله خیر الدین پاشانك معیتنه دونمای همایوندن مقدار کافی سفن حربیه ویرلهرك تونس اوزرینه اعزام قیلنمش ومولی حسن حفصی حکومتکاهندن طرداولنه رق لوای عثمانی اوخوالیده دخی تموجمای سطوت اولمش ایسه ده مولی حسنك اسپانیا قرالی شارل کاندن استنصار واستمدادی اوزرینه شارلکان قوهٔ کلیه ایله کلوب تونسی ادخال قبضهٔ اقتدار واوتوز بیك قدر اهل اسلامی قنطرهٔ سیفدن امرار ایلمشدی .

وبرده شارل کان وندیکلولرله متفق اولوب قپودانلری آندریا دوریا سواحل یونانیه ده قورون قلعه سنه اطالهٔ دست مجاوزت وباربارووسك آق دکز حاکمیتنه رقابته مجاسرت ایتمکله طرفین دونمالری راست کلدکلری یرده بری برلرینی خصومت شدیدهٔ فوق العاده ایله غرق واتلاف ایلمکده و آق دکزی قانه بویامقده ایدیلر . بووقوعات عراقین سفری اتناسنده متحدث ایدی .

۹٤۳ سنه سی اواخرنده موکب همایون براً آولونیه یه سوق اولنه رق ارنبودلق سواحلنده هنوز ربقهٔ اطاعته کیرمامش اولان یرلر ازسرنو استیلا و اوخوالیده سرنمای ظهور اولان آثار فتنه وشقا ازاله و امحا ایدلدی . دیکر طرفدن وزیر لطفی پاشا ایله باربارووس خیر الدین پاشا معیتلرنده بولنان دونمای همایون ایتالیانك پولیه ساحللرینی اوره رق عودت ایدرکن قورفولیمانلرینه التجا و اختفا ایتمش اولان وندیك کیلرینه بغتة راست کلوب

حقلرندن کلنه‌مدیکنه‌مبنی رغماً قورفو محاصره‌سنه قراروبرلدی کرك سوق اولنان عساکر بریه‌نك وکرك دونمای همایونك مساعیٔ تضییقیه‌سنی متانت قلعه مثر ایتدیکندن وفتح وتسخیری ایچون ایدیله‌جك فداکارلق جزیرهٔ مذکوره‌نك قیمتیله متناسب کورلمدیکندن پادشاه‌شفیق وکریم محاصره‌ده دوام ایتمك رأینده بولنان وزرایه «بن برمجاهد قولمی بویله بیك حصاره دکیشم» جوابیله مقابله بیوره‌رق فراغت وپایتختلرینه عودت ایلدیلر .

سکزنجی سفر همایونه (۹٤٥) . — بغدان وویوده‌سی پترو رارش ویرکولری تأدیه‌ده‌تجویز تراخی‌ایلدیکندن‌اوطرفلره سوق‌سپاه نصرت قرین وپترو قورقوسندن‌فرار ایتمکله مسندینه ملازمین درکاه پادشاهیدن برادری استفان‌وویوده تعیین‌قیلندی. بدینه ویریلان منشور امارتده هرایکی سنه‌ده برکره ایکی‌سنه‌لك ویرکویی بالذات کتیروب تقدیم ایتمسی مشروط ایدی .

اشبو سفر همایوندن اولجه وزیراعظم ایاس پاشا وفات ایتمکله یرینه لطفی پاشا قائم اولمش وروم ایلی بکلر بکی صقوللی طویل محمد پاشایه وزارت احسان بیورلمش وبصره حاکمی‌امیر راشد اوغلنی آستان سعادته کوندره‌رك عرض عبودیت ایلمش ایدی. وشهزادکاندن‌سلطان محمدوسلطان سلیم حضراتی ایله‌قریم خانی صاحبکرای بوسفرده معیت سنیه‌ده بولنمشلر ایدی .

خیرالدین پاشانك آوه دکز سفری ؛ محاربهٔ بحریهٔ پرونه (۹٤٥) . — بغدان سفر همایونی اثناسنده قپودان دریا غازی

خیرالدین پاشا دونمای همایون ایله آق‌دکزه چیقوب مصر بکلر بکی خادم سلیمان پاشا دخی بحراً هندستانه کوندرلمشیدی . خیرالدین پاشا بو سفرنده وندیکه منسوب یکرمی بش آطه‌یه اوغرایوب اون ایکیسنی فتح وجزیه‌یه ربط ایلش وکریده دخی عسکر چیقاره‌رق سکسان پاره قدر قریه وقصبه‌سنی تحت استیلایه آلمشدرکه فتح اولنان اطه‌لرك مشهورلری شیراواستندیل Tinos وآندروس‌در .

استانکویه عودتنده پاپا ووندیك واسپانیا کیلرینك آندریا دوریاقوماندا‌سیله نارده کورفزی مدخلنده‌بولنان پروزه‌قلعه‌سنی محاصره‌یه تشبث ایلدکلرینی استعلام ایتمکله همان اول جانبه طوغری بادبانکشای مهابت واجلال وکندی قوتنك ایکی مثلنه مالك اولان آندریا دوریا ایله بلا تردد مباشر حرب و قتال اولدی . ایشته محاربات بحریه‌مزك اك شانلیسی اشبو پروزه وقعه‌سیدرکه آندریا طوریا عثمانلی فپوذانك عزم متجلدانه ایله هجوم وصولتنه‌مترددانه برمقابله کوسترمیکندن هزیمت کامله‌ایله منهزم وکیلرینك هربری بریانه متفرق وعازم اولدی. نامداران امرای بحریه‌مزدن طورغودقپودان وصالح‌رئیس ومرادرئیس وکوزلجه‌قپودان بومحاربه‌ده بولنه‌رق شهرت مظفریتدن حصه‌مند اولمشلردز. وآندریا طوریا طاشیقده اولدیغی آق دکز حاکملکی شهرتنی بحق رقیبنه ترك ایتمکه مجبور اولمشدر .

خادم سليمان پاشانك هند سفرى : تسخير ديار عدن (٩٤٦). —
هندستانده بجرات ملكى بهادر شاه بر طرفدن خانان مغولدن همايونشاهك [١] و ديكر طرفدن هندستان ساحللرينه پاى انداز تجاوز واستيلا اولمقده اولان پورتكيزلرك تضييقاتى آلتنده عاجز قالوب لاجل الاستمداد دار السلطنة السنيه به سفير مخصوص كوندر-مشيدى . سويلشده عظيم دونمانك ترتيب واستانبولدن اوتوز بيك قدر قره وكمى عسكرى ومهمات لازمه سوق وتسريب اولنه رق مصر بكلر بكى خادم سليمان پاشا هند سفرينه مأمور ايدلدى پاشاى مشاراليه كثرت مال واحتشام ايله شهر تكير ايسه ده حكمت حكومته وقوفى سن وسمنى راده سنده بيوميان جبابره دن اولمغله جده يه ويمن ساحللرينه اوغرايه رق عدن شهرينه واصل اولدقده حاكمى بولنان عامر بن داودى عرض اطاعت ايتمش وكندوسى دخى امان ويرمش ايكن مالنه طمعاً قتل واعدام ايلدى. بوحوادث يمن وهند طرفلرينه منتشر اولدقده عموم خلقك نفرتنه باعث اوله رق حتى بجراته وصولنده بهادر شاه وفات ايتمش ويرينه محمود شاه قاعد مسند حكومت اولمش بولنمغله شاه جديد پورتكيزلر له اتفاق ايده رك سليمان پاشايه عدم امنيت اظهار ومدافعه به قيام ايلدى. بونك اوزرينه حال اويغونسزلشوب پورتكيزلر بدنده بولنان ديو Diu قلعه سى براً وبحراً يكرمى كون قدر محاصره اولنمش

[١] همايونشاه اولاد تيموردن هندستانده حكمران اولان مشهور بابر شاهك اوغلى وشاه اكبرك پدربدر .

وفقط [۱] مهمات وذخائرك ندرتندن ناشی بلافتح رجعته قرار ویرلمشدر. وبیوك نتایج سیاسیه‌سی مأمول اولان اشبو سفر بعید ثمره‌سز قاله‌رق یالکز سلیمان پاشانك توافر ثروت وسامانی مستلزم اولمشدر. اثنای عودتده فتح اولنان یمن ولایتی یقلی محمد پاشا زاده مصطفی بکه توجیه اولنمشدر.

ونديك مصالحه‌سی (۹٤۷). — قورفو محاصره‌سندن وپروزه محاربهٔ بحریه‌سندن برو بر دوام اولان وندیك جنكنك واقعهٔ مهمه‌سی دالماچیا ساحللرینك اولوقتلرجه الك مهم نقطه‌سی اولان نوی Castel-Nuovo قلعه‌سنك ابتدا وندیکلولر طرفندن ضبط واشغالی وصکره باربارووس خیرالدین پاشا ایله روم ایلی بکلربکی خسرو پاشانك برآ وبحراً وقوع بولان اقداماتیله فتح واسترداديدر. بوندن صکره وندیك حکومتی طالب صلح اولمغله موره ودالماچیاساحللرنده بدنده بولنان قلاعی وخیرالدین پاشانك اولکی سفرنده تسخیر ایتدیکی جزائری سلطنت سنیه‌یه ترك ایتمك واوچیوز بیك آلتون تضمینات ویرمك شرطلریله معاهدهٔ صلحیه تجدیداً عقد ایدلدی.

مجارستانه وقوعاتی (۹٤۸ — ۹۵۱): طقوزنجی واونجی سفر همایونلرنده بورینده برعثمانلی والی اقامه‌سیله مجارستانك قطعیا

[۱] دیو محاصره‌سنده دونمامزده طقوز بیوك قلعه کوب طوپ بولندیغنی پورتکیز مورخلری ذکر وروایت ایله‌استانبولدن اورالره‌قدر نقللرندهکی همته حیران وتحسین خوان اولیورلر.

تسخيري . — سلطنت سنيه ايله آوسترياد ولتي بينده ٩٣٩ سنه سند نبرو صلح ومخادنت جاري اولهرق حتى بغداد وتبريز وديار بكردن فردينانده ارسال اولنان نامهٔ همايونلره قرال مشارالیه طرفندن مناسب جوابلر ورودا تمش ودولت عليه حقنده خلوص ومودت اظهار وتأمين ايدلمشيدى. بوكره انكروس قرالى ژان زاپولينك وقوع وفاتى دولتين بينده يه انارهٔ آتش عدوانه سبب اولدى شويله كه يانوش قرالك وفاتنده هنوز اون بش كونلك اوغلى استفان والده سى قرالچه ايزابللا نيابتيله پدرى مقامنه قعود ايلدكده فردينانده بو فرصتدن استفاده به قيام واستفانك صحت نسبنى انكار ايله يه بودين اوزرينه قوهٔ كليهٔ عسكريه سوق واعزام ايلدى . قرالچه طرفندن در دولته مجارستانك ايكى يللق ويركوسيله فريادجيلر كلوب يانوش قرال حقنده شايان بيوريلان توجه وحمايتك اوغلنه دخى شمولى نياز واسترحام اولديغندن شهريار قوى الاقتدار استفانك صحت نسبنى بعدالتحقيق وزرادن صوفى محمد پاشايى سريعاً بودينى محاصره دن تخليصه مأمور و٩٤٨ اوائلنده كندولرى دخى استانبولدن تحريك اوامى منصور بيوردىلر . موكب همايون بودينه تقرب ايتدكده محمد پاشانك مژده جيلرندن اول طونه صويله آقغه باشلايان دشمن لاشه لرى مظفريتى تبشير واخبار ايده رك كمال سرور واجلال ايله بودينه وارلدى. مجارستانك حفظ وحراستى دولت عليه جه امور مهمه ولازمه دن اولوب بوكا ايسه هنوز صبى بولنان استفان قرالك

عدم کفایتی بدیهی اولغله بیودکده قرالغی ویرلمك تعهدیله شمدیلك عهده‌سنه باباسی اوجاغی اولان اردل ولایتندن رسنجاق توجیه ووالده‌سیله برابر اول‌جانبه تسییر ایدیلدیرك بودین تختکاهی طوغریدن طوغری ممالك شاهانه دفترینه قید وتسجیل ووالی [۱] وقاضی ودیزدارنصبی وایلك جمعه نمازیچون بیوك کلیسانك جامع شریفه تحویلی کبی لوازم انضباطیه وآثار استقلالکیه تنظیم وتکمیل ایدلدی. بودینده‌رایات‌ظفر آیات‌شهریارینك تموج و تبختری بتون مجارستانك دخی تصرف دولته دخولنی ایما ایدیوردی (۹٤۸) .

جملهٔ موفقیات سلیمان خانیدن اولمق اوزره بودینك بویله قولایجه‌جق اله کچمسنی فردیناند هضم ایده‌میوب سمت سمت محرکار ارسالیله قارشوسنده کائن پشته بلده‌سنی آوستریا لشکریله همپا اولان مجارعصاتی کمند محاصره‌یه آلدقلرندن پادشاه‌فلکجاه بر طرفدن فردیناندك برادر ومتفقی اولان شارل کان اوزرینه بحراً خیرالدین پاشایی ارسال ودیکر طرفدن قوهٔ کلیه ایله مجارستانه طوغری توجیه سمند اقبال بیوردیلر (۹۵۰) اشبو اونجی سفر همایونك دبدبه وحشمتی وعسکرك مکملیت‌وانتظامی سابق‌المثل اولمیوب عثمانلی پادشاهی سعادت وعظمتك وتوفیق وبختیارینك مرتبهٔ قصواسنه صاعد اولمشیدی .

[۱] بودینك برنجی والیسی سابقابغداد بکلربکی سلیمان‌پاشادرپاشای مشارالیه مجار دیوشیرمه چوجقلرندن اولمغله تعیینی تنسیب ایدلمشدر .

انکروس سر حدینه تقرب اولندقده بودیندن اولاقلر کلوب پشته‌یی محاصره‌ایدن دشمنك خاسراً دفع اولوب کیتدیکنی خبر ویرمکله طرف‌طرف امرا وسپاه تعیین وتسییر یله مجارستانك اکمال فتوحنه مباشرت قیلندی . وعلی‌التوالی والپوه Valpo وشقلوش Siklos واسترغون Gran واستونی‌بلغراد - Stuhl veissenbourg حصارلری بالذات همت عالیهٔ خسروانه ایله وویشغراد ونویغراد وخطوان قلعه‌لری دخی زور بازوی امرا ایله فتح واستیلا وهربرینه بکلربکی ومیرلوالر وقاضی ومحافظلر نصب واقامه وعندالازوم دیوار واستحکاملری تعمیر وتقویه ایدیله‌رك وسائط محافظهٔ مملکت کاینبغی استیفا قیلندی (۹۵۰) ومهرهٔ ارباب سیاستدن دفتردار خلیل افندی بودین بکار بکی معینته ویریله‌رك مملکتك تحریری اکمال وحسن اداره‌سی اسبابی استحصال ایدلدی.

باربارس خیرالدین پاشانك غزوات اخیره‌سی وارتحالی (۹۳۵) . — طقوزنجی سفر همایون اثناسنده شارل کانینه ممالك اسلامیه‌یه اطالهٔ دست تجاوز ایده‌رك جزایر قیبلرینه عسکر دوکمشدی . خیرالدین پاشا قوهٔ قاهره ایله اعدایی اوطه‌الیدن طرد وابعاد ایتمش (۹٤۸) وفرانسه سفیرینك طلبی اوزرینه فرانسه دونمه‌سیله بالاتفاق شارل کانه تابع اولان نیس قلعه‌سنی طوپه طوتمشدرکه اول مجاهد کبیرك صوك غزاسی بواولمشدر .

پاشای مشارالیه دولتمزك الک بیوك قپودانی اولدیغی کبی زمانده آق‌دکز حکومت بحریه‌سنی پنجهٔ اقتدارینه آلمش وآندریا طوریانك

پابوجنی طامه آتمشدر. تولدی مدلاوده‌در. سن صباوتندن سکسان یاشنه قدر دکز غوغالریله اوغراشوب منتهای شیخوختنده بیله کنجلره غبطه‌رس اوله‌جق برعزم وهمت کوسترمشدر. ظهوری اندلسدن اهل اسلامك مغدوراً اخراجی زمانله تصادف ایتمکله اسپانیا اسکله‌لرندن نیجه بیك اهل اسلامی تخلیص وافریقا قیبلرینه نقل ایتمشدر. کندینك تعدادی قابل اولمیان خدمات وغزواتندن ماعدا مکتب تربیتنده طورغود پاشا وپیاله پاشا وقلیج علی پاشا وجزائر بکلر بکی حسن پاشا وصالح پاشا وسیدی علی رئیس کبی مجاهدلر یتشدیره‌رك خاطرهٔ جلادتی بر چوق مدت دها ابقا ایلمشدر. وقایع حربیه‌سنی امر سلیمان خانی ایله سنان چاوشه تقریر ایده‌رك ضبط ایتدرمشدرکه کاتب چلبی اسفار البحار نام کتاب معتبرنده دائما ذکر ایدر. سامعهٔ روحنی اللی آلتمش سنه قانه بویادیغی بحر سفیدك خفیف تلاطمیله غدالندرمق ایچون اولمایدرکه بشکطاش ساحلنه تربه‌سنی احضار ایلمشدی «طالدی رحمت دکزینه قیودان» تاریخ وفاتیدر (۹۵۳).

رستم پاشانك صدارتی (۹۵۱) وابوالسعود افندینك مشیختی (۹۵۲) وشارل‌کانه وفردیناند ایله مصالحه (۹۵۳). — لطفی پاشانك یرینه وزیر اعظم اولان خادم سلیمان پاشا نادان بر پیر غافل اولمغله وزیر ثانی خسرو پاشا ایله دیوان همایونده مجادله‌یی یکدیکرینه خنجر چکمك درجه‌سنه قدر ایصال ایلدکلرندن معزول

وچوق یکمکسزین مقتول اولدی برینه وزرادن رستم پاشاقائم اولمغله مورخین بووقعه‌یی آنك تصنیعنه حمل ایدرلر .

رستم پاشا خروات دیوشیرمه چوجقلرندن اولوب فکر وفراستی وادب وفطانتیله مقبول شهریار زمان اولمش وعلی روایة پیراهننده بولنان برکهله مرض جُذامدن بَری اولدیغنی اثبات ایتمکله مهرماه سلطانه تزویج اولنه‌رق اکتساب تقرب واقبال ایلمشیدی. نائل وزارت اولدقده منبع علوم ومسندنشین صدر روم اولان مولانا ابوالسعود عمادی‌یی صدر مشیخته اعلا ایتدردی .

شارلکانك باربارووس خیرالدین پاشادن یدیکی ضربه‌لر فردیناندك اوچ درت سنه‌در مجارستانده دوچار اولدیغی هزائمه منضم اولمه‌رق ایکی برادر طلب صلح ضمننده دارالخلافةالسنیه‌یه ایلچیلر کوندرمشلردی. طول ودراز مذاکراتدن صکره آوستریالو مجارستانده‌کی فتوحات عثمانیه‌یی تصدیق وسنوی اوتوز بیك آلتون ویرکو اعطا ایلمك شرطیله معاهده عقد اولندی (۹۵٤).

رستم پاشانك صدارتیله ایکنجی نمچه معاهده‌سی عهد سلیمان خانی‌یی ایکی قسمه تفریق ایدر. برنجی دورده‌که بروجه بالا احوال تاریخیه‌سی مختصراً بیان اولنمشدر شهریار نامدارسن کمالده وکوکب طالعلری اك پارلاق صورتده اشتعالده اولوب بلغراد وردوس وبغداد ومجارستان کبی فتوح غرا بو شعشعه‌لی دورك محصول تمنیدر . بوندن صکره یعنی ایکنجی دورده حضرت پادشاه

اختیار ایوب و خیرالدین پاشا و ابراهیم پاشا کبی غزاة و معینانه نائل اولهمیوب اعلام ظفر آرا مکیر کنج سکون و مختلف اولادآجیلری [۱] قلب صافیٔ همایونی ملول و محزون ایلمشدر .

اردبیجی (۹۵۵) و اردبیکنجی (۹۶۰) ایراده سفر همایونلری : عقوبت شهزاده سلطانه مصطفی (۹۶۰) . — ۹۵۵ سنه‌سی شاه طهماسبك برادری القاص میرزا درگاه سلیمان خانی‌یه دخالت و قرانداشنك ظلم و تعدیسندن شکایت ایتکله وذاتاً انفعال دولت مشتد بولنمغله ایران اوزرینه سفر آچیلوب موکب همایون یه تبریزده رکز لوای ظفر اعتیاد و عودتنده ایادیٔ اعجامه انتقال ایتمش اولان وان قلعه‌سنی استرداد ایلدی . کرجیلر فسده القا آتیله جانب سلطنت سنیه‌یه اظهار خصومت ایلدکلرندن وزیر ثانی قره احمد پاشا قوهٔ کافیه ایله کرجستانه ارسال اولنه‌رق اول دیار دخی پازدهٔ سمند عثمانیان اولمشیدی. اشبو

[۱] اشاغیده ذکر اولنه‌جق شهزاده سلطان مصطفی وبایزید حادثات الیمانه‌لرندن بشقه شهزاده سلطان محمد وجهانکیرك وقوع وفاتلری باعث اکدار و آلام اولمشدر . مغنیسا والیسی سلطان محمد اك سوکیلی شهزاده‌لری ایکن اوتنجی سفردن عودتنده وفات ایتمش (۹۵۰) ونعش شریفی استانبوله نقل اولنه‌رق اسکی اوطه‌لر جوارینه دفن ومؤخراً تربه‌سی قربنه شهزاده جامع شریفی بنا قیلنمشدر . سلطان جهانکیر دخی ۹۶۰ ایران سفرنده موکب همایون حلبده مستانشین ایکن اورادە ارتحال داربقا ایلیوب استانبولده برادری شهزاده سلطان محمد تربه‌سنه دفن اولنمشدر .

سفر همایون اثناسنده میدانه چیقمیان شاه طهماسب عودت خاقانیدن صکره سرحدده ظهور ایدوب موش وعادلجواز واخلاط طرفلرینه ایصال دست خسار ایلدیکندن وزیر اعظم رستم پاشا جنود کلیه ایله اناطولیه امرار اولندی . پاشای مشارالیه حلیه‌سی مهرماه سلطانك لابوین برادری اولان شهزاده سلطان بایزیدحصر وراثت سلطنت اسبابنك مقدماتنی ترتیبه ساعی اولمغله بیوك شهزاده سلطان مصطفانك خصومت شدیده‌سنی دعوت ایتمشیدی. بوکره اناطولیه مرورنده شهزادهٔ مشارالیه حقنده غرضکارانه اسنادات واخطاراتده بولندیغندن وبلهای لشکردن بعضلرینك علی روایة یه وزیر اعظمك اغواسیله نامناسب تفوهاته جرئت ایتملری مدعاسنی تأیید ایلدیکندن ۹۶۰ سنه‌سی سلطان سلیمان خان بالذات ایران سفرینه حرکت‌واستقبالنه کلن بیوك شهزاده‌یی [۱] قونیه ارکلیسنده قتل وسیاست ایلیه‌رك روان ونخجوان وقره باغ اوزرینه توجیه توسن عظمت ایلدی. هر طرفه آقنجیلر صالدیریلوب جنکه دعوتی متضمن شاهه

[۱] بیوك شهزاده سلطان مصطفی اول حینده قرق یاشنده وقرمان والیسی ایدی. جلادت ومهابتده ونظم وشعرده جدی سلطان سلیم خانه مشابهت کامله‌سی وار ایدی . قتل واعدامی رستم پاشانك جور وستمنه اسناد اولنمغله تطییب‌انام وقطع دهان دشنام ایچون رستم پاشا منعزل ومسند صدارته وزیر ثانی اولان برادری قره احمد پاشا واصل‌اولدی. شعرای زمان سوزشلی مرثیه‌لر سویلمشلر و «مکر رستم» ی وفاتنه تاریخ دوشورمشلردر .

کوندریلان نامهٔ حقارت آمیزه منتظر اولان جواب ورودا یتمیه‌رك بلکه مصالحه طلبیله مرخصلر کلدیکندن دخلواه عالی وجهله شرائط صلح تقریر ومعاهده نامه تعاطی قیلندی . ایران ایله ایلك عقد اولنان معاهدهٔ رسمیه بودر .

مجارستانه وقوعاتی : فتح طمشوار، محاصرهٔ اکری . — اردل قرالی استفانك صباوتنه مبنی والده‌سندن خشنود اولمیان صنادید مملکت آوسترپا حکمداری فردینانده متمایل و اودخی امور ایالته مداخل اولمغله قرالیچه ایزابلدن وپدری اولان لهستان قرالندن ینه رکاب قرتابه فریادجیلر واستمداد نامه‌لر کلوب روم ایلی بکلر بکی صقوللی محمد پاشا سکسان بیك قدر عسکرله اول جانبه ارسال اولندی. بچی Becsé وچناد Csanad ولیپوه Lippa قلعه‌لری فتح وتسخیر وطمشوار حصن مشهوری حصر وتضییق اولنوب آنجق اول اثناده نمچه‌دن کلیتلو عسکر ورود وموسم دخی مرور ایتمکله صقوللی بلغراد مشتالرینه عودت ایتدی (۹۵۸) .

ایرتسی سنه وزیر ثانی قره احمد پاشا سر عسکر تعیین اولنوب وصقوللی محمد پاشا آنك معیتنه ویریلوب ابتدا بسپرم Wesprim وبعده طمشوار حصاری واکنافنده کائن پلنقه‌لر ومؤخراً صولنق Solnock آوردهٔ قبضهٔ سطوت واکری محاصره‌سندن بلا فتح رجعت اولندی (۹۵۹) .

وقوعات دریا : سیدی علی رئیس ، طورغود پاشا و مالطه محاصره سی . — باربا روس خیرالدین پاشادن صکره مقام قپودانی یه صقوللی محمد پاشا و بعده وزیر اعظم رستم پاشا برادری سنان پاشا ودها صکره پیاله پاشا واصل اولمشلر ایدی .

اوای عثمانینك هنـد دکزلرنده دخی اعلای شوکت ایتمسی اوتهدن برو جایکیر ضمیردولت اولوب خادم سلیمان پاشانك بوکا عدم موفقیتی بوقاروده بیان اولنمشدی ۹۵۹ سنهسی پیری رئیس سویشدن دونمای همایون ایله بحر محیط هندی یه چیقوب مسقط سواحلنی وبحرین اطهلرینی ربقهٔ اطاعته ادخال ایلدیسهده هرمز بوغازی آچیقلرنده پورتکیز کیلریله واقع اولان محاربه ده مغلوب اولوب مصره رجعته امر آلمش وکیلرینك قومانده سی سـابقا قطیف سنجاق بکی مراد رئیسه وبعده سیدی علی رئیسه توجیه اولنمشدر .

سیدی علی رئیس که کاتبئ رومی ایله لقبکیر وفنون بحریه ده حذاقتله معروف وشهیردر دونمای همایونی بصرهدن قالدیروب کجراته وهند ساحللرینه کلدکده پورتکیزکیلریله برقاچ کره محاربه ایتدیسـهده شدتلی فورطنهلرله اجزای قوتی متفرق اولدیغندن بحراً عودته اقتداری قالمیوب بقیهٔ دونمای همایونی بهالرینی دردولته ارسـال ایتمك شرطیله کجرات بنـدری ناظری خداوند خانه تسلیم وکندوسی یتمش قدر توابعیله براً عزم دیار روم ایتمکی تصمیم ایلدی. بناءً علیه احمد آباد وملتان ودهلی وکابل وبدخشان

وسمرقنده وخراسان وقزوین طریقیله بغداده وآندن دارالسلطنة السنیه‌یه واصل اولدی وادرنه‌ده خاکپای شاهانه‌یه یوزسوروب کوردیکی وکزدیکی یرلرك ملوکندن آلدیغی یکرمی قدر مکتوبی تقدیم و سرکذشتلرینی حکایه و تقریر ایله مظهر التفات همایون اولدی. موماالیه اشبو سفری تام درت سنه سورمشدر **مرآت ممالك** نام کتابنده سیرو سفرینك تفصیلاتنی یازمش و **محیط** نام رساله‌سنده هند دکزلرینی صورت مدققانه‌ده تعریف ایتمش وعلی قوشینك جغرافیایه دائر آثارینی ترجمه ایلمشدر .

کاهلم آق دکز وقوعاتنه : طورغود بك منتشا سنجاغنده براکینجی چوجوغی ایکن دریا اوندانه قاریشوب وجسارت ومهارتی سایه‌سنده بالآخره یکرمی بش پاره مکمل ومجهز کمی تدارکیله آنلره باشبوغ اولوب آق دکزده قورصانلقله نام واشتهاری باربارروسه تقرب ایتمش ایدی . موماالیه سلفی مثللو درکاه شهریاری‌یه دخالت ایدوب عهده‌سنه پاشالق ایله قارلی‌ایلی سنجاغی توجیه بیورلمش وقپودان سنان پاشا معیتنه ویرلمش‌ایدی. طورغود پاشا کرك قپودان پاشالر معیتنده وکرك صکره‌لری جزائر بکلربکیلکی زماننده مستقلا آق دکزده نائل اولدیغی فتوح وغزوات خارج حوزهٔ تعداد اولوب طرابلس غرب پیشکاهنده واقع جربه اطه‌سنك تسخیری دولت علیه‌نك سطوت بحریه‌سنی ینه آق دکز دولتلرینك سامعهٔ اطلاعنه دهشتلی بر صورتده ایصال ایلمشیدی .

مالطه اطه‌سی تونس ساحللرینه قریب وقورصان مجمعی اولمق جهتیله آنك دخی محاصره‌سنه قیام اولنه‌رق ۹۷۲ سنه‌سی قیزل احمدلو سلاله‌سندن وزیر رابع مصطفی پاشا قوماندا‌سیله قپودان دریا پیاله پاشا وطرابلس غرب بکلر بکی طورغود پاشا مالطه سفرینه مأمور ایدلدیلر . قوماندان پاشا طورغود پاشانك ورودینی بکلمکسزین خلاف امر عالی مالطه قلعه‌سنی محاصره‌یه بادی اولوب پاشای مشارالیهك ورودنده آره‌لرینه اختلاف دوشدیکندن واثنای محاصره‌ده طورغود پاشا شهید اولدیغندن غارت جزیره الله اکتفا اولنه‌رق عودت ایدلمشدر .

عاقبت شهزاده سلطان بایزید . — ۹٦٦ سنه‌سی کوتاهیه والیسی اولان کوچك شهزاده سلطان بایزید اماسیه سنجاغی ومغنیسا والیسی بولنان بیوك شهزاده سلطان سلیمه قونیه سنجاغی توجیه اولنمغله بو معامله‌دن سلطان بایزید استشمام بوی تبعیدایلدی و بعض منافقلر القاآتیله کجراه سرکشی‌یه انحراف وجمع لشکر ایلیه‌رك برادریله ترتیب صف مصاف ایتدی. وزیر کامل، قره احمد پاشای مفترا برادری رستم پاشانك انضمام مکروملعنتیله کشتهٔ تیغ قضا اولمسیله [۱] ثانیاً نائل منصب صدارت اولان مشارالیه رستم پاشا هرنقدر مؤتمن سلطنت ایسه‌ده سلطان

[۱] کرك رستم پاشانك زندان قپوسنه قریب جامع دلنشینی وکرك قره احمد پاشانك طوپقپو قریندکی جامعی معمارسنان طرفندن بنااولنمغله طرز معماریلریله مشتهردرلر .

مصطفی وقعه‌سیله متهم اولوب بودفعه شهزادلر احوالنه دائر حضور همایونده فك دهان ایده‌مدیکنه وجانب شهنشاهیدن اجرای پند ضمننده اوجه کوندریلان ناصحلرك اقوال وتنبیهاتی سلطان بایزید اصغا ایلدیکنه مبنی تأدیبی جهتنه کیدیلوب سلطان سلیم طرفی ارسال سپاه ایله اقدار واحکام وسلطان بایزید قونیه صحرالرنده متجاسر اولدیغی محاربه‌ده دوچار انهزام ایدلدی. لکن صکره‌دن نادم اولوب عفو جرائم نیازنی حاوی طرف پادشاهیه تقدیم ایلدیکی نیازنامه‌لر وجانب همایوندن لاجل التحقیق اصدار بیوریلان فرمانلر سلطان سلیمك لالاسی مصطفی پاشانك تدابیر رهزنانه‌سیله طرفینه واصل اولهمدیغندن بیچاره سلطان بایزید عفو پدر والاکهردن قطع امید وهربری برسنجاقده مأمور اولان درت اوغلنی مستصحباً بالضروره شاه عجم درکاهنه فرار والتجا ایلدی. شاه طهماسب درت سنه قدر مخاره‌دن صکره شهزادهٔ مشارالیهی درت اوغلیله قزوینده اعدام وجنازه‌لرینی طرف رومه اعزام ایلمشدر.

صدارت صقوللی محمد پاشا (۹۷۲). اوچنجی سفر همایونه (۹۷٤). — سلطان سلیمان خان حضرتلری سن شیخوخته واصل وعلل و اسقام و اکدار وآلام ایله انشراح واهتمالری زائل اولمغه باشلایوب ۹٦۰ تاریخنده برو اختیار سفر بیورمدقلرندن ورستم پاشانك وفاتیله نائل مهر همایون اولان سمیز علی پاشا رکوب ونزوله غیرمقتدر اولدیغندن آفتاب سطوت

عثمانیه نمچه‌لو نظرنده منکسف کبی کورینه‌رك فردیناندك اوغلی وخلفی ماقسیملیان موعود ومعین اولان ویرکویی اعطاده تجویز رخاوت واردل بلادینه اطالهٔ دست مجاوزت اینکه شروع ایلمشدی . سمیز علی پاشانك یرینه قاعد مقام صدارت اولان صقوللی محمد پاشا اصحاب وقوف واقتداردن وانفاذ کلامه قادر کبرادن اولمغله تأثیر معروضاتیله نمچه سفری کشاده و پادشاه حضرتلری بالذات عزیمته آماده اولدی. واون اوچ اون درت سنه‌دن برو آرامکیر کنج سکون اولان اعلام همایون میدان فوز وجلادتده یه سرباز اولدی .

بوسفر اسفار سلیمان خانینك اون اوچنجیسی وقرق سکز یللق دورهٔ سلطنتنك خاتمهٔ خیریه‌سی ایدی. اردوی همایونك دارات وحشمتی ورکاب سلطنتك وقار ومهابتی ماضیده مثلی کورلمدك صورتده بالاتر اولوب بدایت جلوسندن برو دریای بختیاریده کشتیران امل اولان اومسعود پادشاه آرتق سرمنزل مقصوده ایرمش ولطف حق ضمیر تحسرنده بربقیهٔ مراد قالمامق اوزره بالجمله عطایای دنیویه بی‌رایکان وعلائم مراتب اخرویه بی‌ده نمایان قیلمش ایدی . اتمام وظائف ایچون اظهار سیف اجلاله ، دها طوغریسی مشاهدهٔ دیدار جماله عزم ایتدیکی بو سفر اکبرده اکبر وزرا صقوللی محمد پاشا عتبهٔ دولتنده خادم وسرور علما ابوالسعود افندی تیسر مظفریتنه دعا کوی ایدی . واستانبولدن خروجنده بر حفید زاده‌سی دنیایه کلدیکی

مژده‌سیله مبشر وراه غزاده وصول الی‌الحق رتبه‌سیله موفر اولمق کامرانلغنك صوك آثاری ابدی .

کمال تمین واقبال ایله موکب پادشاهی [۱] بلغراده ملاقی اولوب اندن اکری قلعه‌سی اوزرینه وارلمق مقرر ایسه‌ده سیکتوار حصاری محافظی مشهور جنرال زرینی Zriny پیشدار فرقه‌لرمزدن برینی شبخون ایله پریشان ایتدیکندن حصار مذکورك تسخیری ومحافظنك تأدیبی تقدیم وترجیح اولنه‌رق رایات ظفر آیات اول جانبه توجیه ایدلدی . حصار غایتله متین واستوار ووبره ایله ضبطی دشوار کورینور ایکن برقاچ کون ظرفنده شدتلی مهاجملر وقاتلی محاربه‌لر اوزرینه فتحی میسر اولدی (۲۱ صفر ۹۷٤) .

وفات سلیمان خانه (۲۱ صفر ۹۷٤) . — اشبو فتح مبینك وقوعی کونی اقشام اوستی سلطان سلیمان خان حضرتلری

[۱] وزیر ثانی پرتو پاشا ایکی ماه اول اعزام قیلندیغی جهتله بو سفرده وزیر اعظم ایله برابر وزیر ثالث فرهاد پاشا ووزیر رابع احمد پاشا ووزیر خامس مصطفی پاشا وقاضیعسکرلر وروم‌ایلی بکلربکی شمسی احمد پاشا واناطولی بکلر بکی زال محمود پاشا ویکیچری اغاسی وبرجوق سرحد بکلری وپاشالری ونشانجی اکری عبدی اوغلی محمد بك ورئیس الکتاب مشهور فریدون بك ومورخ سلانیکی مصطفی افندی موجود ابدیلر . یالکز روم‌ایلی بکلر بکینك معیتی سکسان بیك عسکردن مرکب ابدی وپادشاه حضرتلری علت تقریسدن مضطرب اولمغله اکثریا عربه ایله سیر وسفر بیوررلر ابدی .

یتمش درت پاشلرنده وسلطنتلرینك قرق سکزنجی سالنده مرتحل دار آخرت اولمغله برطرفدن کوس شادمانی چالینور وبرطرفدن درون اوطاغ همایونده خفیاً مرحومك جنازه‌سی غسل قیلنور ایدی . کیفیت وفات برمعتاد کتم اولنه‌رق کوتاهیه والیسی بولنان وارث سلطنت سلطان سلیم خان حضرتلرینه ضراعتنامه ارسال وامر ورودلری استعجال اولنوب طوائف عسکریه تعمیر قلعه وتخریب دیار دشمن مثللو مشاغل ایله اشغال قیلندی .

امتداد سن وازدیاد جاه ایله سلاطین عثمانیه‌نك الك بختیاری سلطان سلیماندر . صدف سلطنتك دُرِّ یتیمی اولمغله رقابت منازعاتی کورمدیلر ؛ پدر جنت مقرلری عسکری تنظیم وتقویه ووزرا وامرایی اصلاح وتربیه وخزینه‌یی تملیه وملکی هر نوع شورش ونفاقدن تخلیه ایتمش اولملریله قدر وقوتی من کل الوجوه اعلا واکمل ایدلمش بردولته وارث اولدیلر ؛ اوان جوانیده جلوسلری میسر اولوب طول مدت سریر سلطنتده برقرار اولدیلر . بونلردن ماعدا هر بری ملوك وسلاطینه آیرو آیرو مدار افتخار اولان اوصاف عالیه‌یی ذاتلرنده جمع ایدوب اجداد عظاملرندن سلطان بایزید خان اولك دارات وحشمتنه وسلطان مراد خان ثانینك شفقت وعدالتنه وفاتح سلطان محمد خانك حب علم ومعرفتنه وپدرلری سلطان سلیم خانك علو عزم وهمتنه بحق وارث ومالك اولمغله وخدام سلطنتی حسن انتخاب ایله یتشدرمك فنی ایو بیلدکلرندن ارباب دولتدن ابراهیم وصقوللی محمد پاشالر

و مجاهدیندن باربا روس خیرالدین وقره احمد وطورغود پاشالر واصحاب علم وکمالدن ابن کمال احمد شمس‌الدین وابوالسعود افندیلر وشعرادن فضولی وباقی وتنظیم مصالح دولته قادر بیوك نشانجی جلال زاده وکوچك نشانجی رمضان زاده وبودین دفترداری خلیل افندی کبی رجال ماحاصل جهد واستطاعتلرینی خدمت همایونلرینه بذل ووقف ایتمکله عهد سلطنتلری ازهر جهت دولت عثمانیه‌نك دور کمالی وکامرانلغك درجهٔ عال‌العالی اولمشدر.

واقعا فتوح وغزواتنده نه ابو الفتح والمغازی سلطان محمد ونه والد ماجدلری سلطان سلیم خانلرك فکر دقیق سیاسیلری کورلمزسه‌ده بالذات اون اوچ سفر عظیمه عزیمت بیورمش وبلغراد وردوس وبودین وتبریز وبغداد واسترغون وروان ونخجوانی زور بازوی صفدرانه‌سیله وطمشوار وعدن وجزایری هم مشکورهٔ وزراسیله داخل طوق فرمانبری قیلمشدر. عساکر عثمانیه‌نك عهد ادارهٔ مهامدانیلرنده کسب ایتدیکی انتظام ومکملیت وکثرت ومرتبیت سلفده مشهود دکلدر. باخصوص آثار علمیه وادبیه وصناعیه‌ده عصر سلیمان خانیه نظیر اولهجق دولتمزك هیچ بر دوری یوقدر. بو فیض وترقی ایسه مروج کمالات اولان حضرت پادشاهك محصول همت ذاتیه‌سیدر. ابوالسعود افندی تفسیر مشهورینك هر جلدینی تقدیم ایتدکجه امثالنه فائق صورتده نائل تعظیم ومکافات اولور وقوجه پادشاه شاعر باقی‌یی مشاعره نوازشلریله قرین التفات بیوررلردی.

تاريخمزده سلطان سليمان خانك اك بيوك شهرتى قانونيلكدر اسلاف كرامنك وضع ايدهكلدكلرى نظامات وقوانينى كندولرى اكمال و احتياج عصره توفيقاً تعديلات وعلاوات ايله اصلاح بيورمشلردركه احكامى زمانمك نشانجى ودفتردارلرى طرفندن ضبط و تدوين اولنمش وعصر اخير تنسيقات جديدهسنه قدر اجراآتده دكلسهده قيوداتده معاملات ادارهٔ دولته اساس اولمشدر تكملهده قانوننامهٔ سليمانى‌يى مطالعه ايدهجكز .

بو رفعت عموميه ميانده صنايع دخى فوق‌الغايه ترقى بولوب عثمانلى معمارلغنك اثر بركزيدهسى اولان ومعمار سنانك نامنى تاريخ صنايعده ايقا ايدن سليمانيه جامع شريفيله سلطان سليم وشهزاده جوامع شريفهسى وبيوك صو بندى وكرك استانبولده وكرك طشرهده كندولرينك و آل واتباعنك انشا واحيا كردهلرى اولان خيرات وسائر تأسيسات نافعه خارج حوزهٔ تعداددر .

سيف وقلمك اك بيوك اثرلر كوستردیكى وحديقهٔ دولتك سراپا ازهار كوناكون ثروت ومكنتله دوناندیغى بوعصر خرم بر مقتضاى عادات ازليه تغيرات وانحطاطه مقدمه اولديغنى ارباب تاريخ ياد ايدرلركه اشاغيده بر نبذهجك بحث ايدهجكز.

عهد سلطان سليم خان ثانى ابن سلطان سليمان خان

(٩٧٤ — ٩٨٢)

جلوس همايونلرى . — سلطان سليم خان حضرتلرى

صدراعظمك دعوتنامه‌سنی آلنجه سیر سریع ایله استانبوله واوردن بلغراده نازل اولوب صقوللی محمد پاشا دخی جنازهٔ سلیمان خانی ایله برابر اردوی همایونی بلغراده طوغری عودت ایتدرمکه باشلادی . طرف پادشاه‌ی توجاهه تقدیم ایلدیکی عرض تذکره‌سنده بعض تدابیر ارائه ایلدیکندن سلطان سلیم خان ایله براکده کان دائره‌لری بندکان قدیمی صدر اعظمك کسر اقتداری ایچون معروضاتنی اجرادن اسقاط ایتکله اردونك استانبوله کیردیکی کون اوجاقلی ایاقلنوب دیوان بولنده ایکی ساعت قدر توقف ووزرایه انواع حقارت ایلدیلر نهایت جلوس بخششلری وترفیلری وعد بوریله‌رق کوچ حال ایله غوغا نبس اولندی . بعدازین صدراعظمك معروضات وافاداتنه کیمسه‌نك اعتراضه جرئتی قالمامغله اقتدار واستقلالی مترقی ووفات شهریاری یه قدر دائم وباقی اولدی .

ساقزك فتحی ونجیه ایله مصالحه (۹۷٤) . — سلطان سلیمان خانك سیکتوار سفرینه عزیمتلرنده قپودان دریا پیاله پاشا دونمای همایون ایله آق دکزه چیقمشیدی ساقز اطه‌سنی فتح ایله جلوس همایوندن صکره استانبوله عودت ایتکله رتبهٔ وزارتله تلطیف اولندی .

تبریك جلوس ایچون ملوك اطرافدن ایلچیلر کلدیکی کبی آوسترپا حکمداری ماقسیمیلیان جانبندن دخی سفیر مخصوص وارد اولمشیدی بالمذاکره سیکتوار سفریله مختل اولان معاهدهٔ صلحیه شرائط سابقه وجهله تجدید قلندی .

فتح دیار یمن (٩٧٦) . — خادم سلیمان پاشا هند سفرینه کیدرکن یمن ساحللرینه یاشوب ضبط و تسخیره آغاز ایتمشدی . لکن صکره‌لری آل مطهردن بری قطعهٔ مذکوره‌ده اماملق دعواسنه قیام ایتمکله ٩٧٦ سنه‌سی حبش بکلر بکی اوز تیمور اوغلی عثمان پاشا یمن بکلر بکلکیله اوجانبه اعزام ومصر بکلر بکی سنان پاشا دخی خدمت سرعسکریه تعیین اولندی سرعسکر پاشانك وصولندن اول اوزتیمور اوغلی عثمان پاشا خطهٔ یمنی کاملاً فتح ایتمش ایسه‌ده سنان پاشا بو شهرتی کندینه حصر ایدوب واموال عظیمه تحصیل ایلیوب ایالتکاهنه عودت ایلمشدر .

وقایعلوله اعلانه حرب . فتح قبریس (٩٧٩)؛ محاربهٔ بحریهٔ اینه بختی، مصالحه . — سلطان سلیم خان حضرتلری قونیه ولایتنده ایکن مصر بکلر بکی طرفندن تقدیم اولنان آتلری قبریس قورصانلری ضبط ایلدکلرندن جالس تخت عثمانی اولدقلرنده اخذ انتقامه قیام ویمنك فتحی ودونمای همایونك لوازمی اکمال اولندقدن صکره جزیرهٔ مذکوره اوزرینه قوهٔ عسکریه اعزام بیوردیلر . لالا مصطفی پاشا سرعسکر تعیین اولنوب ووزرادن پیاله پاشا ویکیچری اغالغندن قپودان دریا اولان مؤذن زاده علی پاشا وامرای بحریه‌دن جزایر بکلر بکی اولج علی پاشا معیتنه ویریلوب براً وبحراً محاصرهٔ شدیده‌دن صکره فتحی میسر اولدی . بعدالفتح سکانی عموماً تحریر ایتدیریلوب یوز یکرمی

بیك قدر نفوس ذكور موجود بولنمغله بهرینه برر آلتون جزیه تخصیص قیلنمشدر .

قبریس آطه‌سی تحت تابعیتلرنده اولان وندیكلولر آق دكزده‌كی قوهٔ بحریه‌لرینك ظهور سطوت عثمانیه ایله یوماً فیوماً دوچار انكسار اولمسندن بالطبع تلاشه دوشه‌رك اسپانیا ومالطه كیلرینی زیر حكملرینه دعوت وجلب ایتمشلردی. دونمای همایون ایسه قبریس فتحندن صكره كرید و قورفو جزیره‌لرینی غارت و بحر سفیدده اعلای لوای جلادت ایلیه‌رك متفرق صورتده استانبوله عودت ایدرلركن اینه بختی آچیقلرنده بغتةً متفقین كیلرینه راست كلمكله بینلرنده بر محاربهٔ شدیده واقع اولدی . قپودان مؤذن زاده علی پاشا اولج علی پاشانك وسائر فن دریا ممارسلرینك رأیلرنجه حركت ایتمدیكندن درجنك اول كندوسی شهید وسفائن همایونك چوغی غریق ومحترق اولدی. اولج علی پاشا كندی كیلرینی تخلیص ایله سالماً استانبوله ایصال ایلمدیكندن مقام قپودانی ایله تبجیل و اولج لقبی بافرمان همایون قلیجه تبدیل اولنمشدر .

اعدا اشبو غالبیتلری اوزرینه شنلكلر ایتمشلر وطاق ظفرلر دیكمشلردر لكن صدر اعظم صقوللو محمد پاشانك اقدام وهمتیله بش آلتی آی ظرفنده اولكندن دها مكمل بر دونمایا تجهیز واحضار وكمال مهابتله آق دكزه اخراج اولنمغله وندیك حكومتی احكام سالفه اوزرینه مصالحه طلبنه مجبور اولمشدر .

فتح تونس (٩٨٢) . — اسپانيولر تونس ملوكنه معاونت طريقيله خطهٔ مزبوره‌ده انفاذ حكومته موفق اولمشلردى ٩٨٢ سنه‌سى فاتح يمن سنان پاشا وقپودان دريا قليج على پاشا معيتلريله كوندريلان قوهٔ حربيه سجليا اطه‌سنى غارت ايليه‌رك تونس ساحللرينه ورود واسپانيولرى طرد واخراج وبنى حفص ملوكى بقاياسنى استانبوله تسيار ايليه‌رك فتح مملكتى اكمال ايتدى .

ارتحال شهريار مشارالیه (٩٨٢) . — پادشاه حليم سلطان سليم حضرتلرى سراى همايونده بنا بيوردقلرى بيوك حمامه ايلك كيريشلرنده آياقلرى قايوب دوشمكله وجودلرينك بر طرفى بره‌لندى وبو عارضه عاقبت باعث رحلتلرى اولدى. شهريار مغفور مائل عيش وطرب و شاعر خوشگو بر خسرو جمشيد مشرب اولمغله امور سلطنتى پدرى زمانندن برو مقام وزارت عظماده بولنان وشرف صهريتلريله‌ده مشرف اولان صقوللى محمد پاشايه تفويض ايدوب كندولرى مصاحب شمسى پاشا و جلال بك وشاعر مشهور باقى افندى كبى ندما ايله بوغاز ايچنده واقع چبوقلى وسلطانيه مسيره‌لرنده وسائر مواقع نشاط افزاده امرار زمان ايلمشلردر. صقوللى صادق دولت بروزير صاحب قدرت اولمغله آنك دست تمشيتنده روش ادارهٔ دولته كسل ورفعت واجلال سلطنته خلل كليوب آفتاب سطوت عثمانيه كماكان پرتو افشان اولمشدر .

عهد سلطان مراد خان ثالث ابن سلطان سلیم خان ثانی

(۹۸۲ — ۱۰۰۳)

وادی السبیل وقعه‌سی . — پورتکیز قرالی دون سباستیان فاس امیرینك عمنه معاونت ایتمك عزم ظاهریسی و فقط براً هندستانه کیتمك مقصد اصلیسیله فاس دیارینه کلیتلو عسکر دوکمکله امیر مشارالیهدن وارد اولان استیمانامه اوزرینه جزائر بکلر بکی رمضان پاشا امداده مأمور اولمشیدی . قرال مومی‌الیه وادی‌السبل محاربه‌سنده مغلوب ومقتول اولمغله اردوسی خلقی کلیاً محو اولمش وبوهزیمتدن صکره پورتکیز دولتی بلنی طوغرلدهمامشدر .

ایرانه سفری (۹۸۵ — ۹۹۸) . — شاه اسماعیلك فرزند وخلفی اولان شاه طهماسب اللی درت سنه سلطنتدن صکره وفات ایلدکده اولاد واحفادی میانه فتنه دوشمکله حکومت ایرانیه بردن بره ضعف واختلاله دوچار اولمشدی . ارضروم بکلربکی خسرو پاشا حکومت سنیه جانبنه پدرپی انهالر کوندروب حکومت ایرانیه‌نك اغتشاشندن ناشی فتح وتسخیرینك سهولتنی عرض واظهار وایرانه اعلان حرب ایدلمسی خصوصنده اصرار ایلردی . صدر اعظم صقوللی محمد پاشا ایران سفرندن استفاده

ایدلیه‌جکنی ومضافات ایراندن فتوحات اولسه‌یله مسافه‌نك اوزاقلغی و آره‌ده کردستان طاغلرینك حیلولتی سبیله سلطنت سنیه‌نك اورالرده ادامهٔ نفوذی قابل اولیه‌جغنی وشاید بوخصوصه جداً همت واعتنا ایدیله‌جك اولسه قلعه‌لرده کلیتلو عسکر اقامه‌سنه ومصارف کثیره اختیارینه مجبوریت کوریله‌جکنی احسن صورتله بیان واثبات ایلیه‌رك حربه مانع اولدیسه‌ده عهد مراد خان ثالثدن قدرت ونفوذی منکسرویکی یتشمه رجالك رأی وکلاملری دها مؤثر اولمغله آنلرك تنسیبیله ایرانه اعلان حرب اولندی وقبریس فاتحی لالا مصطفی پاشا ایران سفرینه سر عسکر تعیین قیلندی (۹۸۰) .

اشبو ایران سفری اون ایکی سنه دوام ایتمشدر. نتیجه‌سنده دولت ملکاً مستفید اولدیسه‌ده بواستفاده موقت اولوب حالبوکه تکثیر افراد عسکریه وافنای قوای مالیه‌کبی ضررلری کورلدی وپایتخت سلطنت سنیه‌جه حربك ایکنجی سنه‌سی صقوللی محمد پاشا ارتحال داربقا ایتدیکندن بین‌الوکلا انواع نفاق وشورشه سبیت ویردی . بوسفره مشارالیه مصطفی پاشا وفاتح یمن سنان پاشا وفرهاد پاشا واوز تیمور اوغلی عثمان پاشا وچغاله زاده سنان پاشا وثانیاً فرهاد پاشا صره‌سیله سرعسکر وسردار تعیین قلنمشلردر وایچلرندن لالا مصطفی پاشا چلدیر محاربهٔ عظیمه‌سنده سپهسالار ایران طوقماق خانی مغلوب ایده‌رك تفلیس وکرجستان و شروان بلادینی ضبط ایلش واوز تیمور اوغلی عثمان پاشا

طاغستان طرفلرینی قلمرو اطاعت دولته الحاق وشهرت جلادتی نشر آفاق ایلیه‌رك دربند قلعه‌سنده محصور لشکر دشمنان وبالآخره مسند صدارته نائل اولوب تبریز فتحندن صکره مشتای سر حدده ترك دار فنا ایله سوی عدنه خرامان اولمشدر . بو هنکامه‌لرده شاه عباس واصل سریر ایران اولوب دولت علیه ایله آچیلان حربك انقطاعی نفع ولزومنی ادراك ایتمکله آذربایجان وشیروان تسخیراتی دولت علیه‌یه براقوب برادرزاده‌سی حیدر میرزایی رهن اولهرق استانبوله کوندرمك شرطیله فرهاد پاشا ایله عقد معاهده ومصالحه ایلدی (۹۹۸) . سفرك صوك درونده فرهاد پاشانك خدمات مشکوره‌سی کورلمش وقریم خانلری دخی عسکرله برخیلی اعانه ایتمشلر ایدی وتبریز وکنجه‌وقارص وروان ونخجوان وشکی‌وشماخی‌وتفلیس بلده‌لری حکومت عثمانیه اداره‌سنده قالمغله قلاع مذکوره تعمیر وترصین ایدلمشدی . فرهاد پاشا حیدر میرزایی مستصحباً استانبوله عودت ایتمشدر .

صقوللی محمد پاشانك وفات فجیعه‌سی (۹۸٦) . — اواخر سلطنت سلیمان خانیدن برو رونقبخش مسند صدارت اولان صقوللی طویل محمد پاشا ایران محاربه‌سنك ایکنجی سنه‌سی دیوانده عرضحال کتیرن برمجذوب جرار طرفندن خنجر ایله قتل واعدام ایدلدی (۹۸٦) . مشارالیه صدر وزارتده ابقای نام ایدن اجلهٔ رجال عثمانیه‌دن اولوب صدارتی اون بش

سنه امتداد ایتمش ایدی. کندوسی دیوشیرمه چوجقلردن اولوب اندرون همایونده پرورشیاب فیض ورفعت وعهد قانونیده روم ایلی بکلر بکیلکی وقپودانلق وقبه وزارتی ومؤخراً صدارت عظمی خدمتلرنده آثار نمای اقتدار وکفایت اولهرق دورسلیم خان ثانیده ایسه بالاستقلال وکمال شان وشرفله ادارهٔ مهام دولت ایلمشیدی. دولتجه حائز اولدیغی شهرت شایعهٔ ووقار ومهابت تأثیراتندن اولمیدرکه سلطان مراد خان ثالث حضرتلری جلوسلرنده استقباللرینه کیدن وزیر مشارالیهك تقبیل دستنه دست کشا اولوب کرچه پاشای مشارالیه همان خاکپای شاهانه یه قپانهرق وظائف عبودیتی ایفا ایلدیسهده بو معاملهدن ضمیر شهریاری ژنکدار وبالآخره روابین معاملهٔ استحقار اولدی .

پاشای مشارالیهك ذکره شایان اولان تدابیر عالیهسندن بری عهد سلیم خانیده تن صویله وولغا نهری ارهسنده بر قنال آچمق وبوقنال طریقیله بحر خزره کیدهرك آسیای وسطی طرفلرینه طوغری نفوذ خلافت سنیه یی اجرا ایتمك تشبثاتیدرکه قنالك عملیات حفریهسنه لازم اولان آلات وادواتی وعمله یی کوندرمش ایکن قریم خانلك انتریغهسیله معطّل قالمشدر . [۱]

[۱] پاشای مغفورجوار حضرت خالده مدفوندر. قدرغه قریبنده وعزب قیوسندهکی جامع شریفلری وطشرهده درت بش برده جاممعلری مزین ودلنشیندر . خیرات ساژهسی دخی واردر .

صقوللی دولت عثمانیه‌یی فرواجلالنك اك پارلاق دورنده براقشدر .

تشریشات داخلیه . — صقوللی محمد پاشانك وفاتیله دولتك رکن اعظمی کیدوب یکی یتشمه رجال میدان آلدیغندن بونلرك بینلرنده‌کی منافسه‌دن وایران جنکنك دخی طول مدت‌دوامندن انتظام دولت بوزلمغه باشلادی . عسکرك تکثری سببیله علوفه اعطاسنده مشکلات کورلدیکندن مسکوکاتك تنزیل وزن وعیاری کبی تدبیر سقیمه مراجعت اولنمش وبویوزدن علوفه خوار اولانلرله ارباب سوق بینده انواع نزاع وکشاکش پیدا اولدیغندن اوجاقلو برقاچ کره پاطردی چیقارمش وشدتله تأدیبلرینه کیدیلمیوب حرکات باغیانه‌لرینك ایکیده برده تکرر وازدیادینك اوکی آلنه‌مامشدر .

آوستریا سفر طویلی (۱۰۰۱ — ۱۰۱۵) .— سر حد بکلری ایام صلحده بیله ممالك دشمنه آقین ایلمك اول وقتلرك اصولندن اولمغله بوسنه بکلر بکی حسن پاشا بو مقصدله نمچه ممالکنه هجوم ودخول ایلمشیدی. خرواتستانده برپوصویه اوغرایه‌رق کندوسی ومعیتی افراد وضابطانك اکثری حائز عزشهادت اولدیغندن بوخبر واصل سمع دولت اولدقده دیوان همایونده شهدای مشارالیهمك اخذ انتقاملری ایچون آوستریایه اعلان سفر ایدلسی ماده‌سی موضوع موقع بحث ومذاکره

اولدی. بعض حقایقبین اولان رجال سرحدات خاقانیه سلطان سلیمان عصری کبی دکلدر اکثر دیرلکاره شهر سایه پرورده‌لری اوشمش وبوجهتله وظیفه خواران محافظهٔ قلاع ایچ‌ایله دوشمشدر سفردن مجانبت‌اولنمق کرکدر دیوحربه‌مانع اولمقده وحتی خواجهٔ سلطانی مولانا سعدالدین افندی «بن دولت‌علیه تاریخی یازیورم بوعصره تقرب ایلدم ایستزم که پادشاهك بر قولی عجم شاهنك برادر زاده‌سنی آلوب کتیردی ونمچه قرالی دخی ایکی یللق ویرکوسنی تقدیم ایتدی سوزلریله خاتمه‌زیب مقال‌اوله‌یم» دیه‌رك صلح طرفنی ترجیح ایلمکده ایسه‌ده صدر وقت اولان فاتح یمن سنان پاشا که ثروت وشیخوختنه مبنی قوجه سنان پاشا دیرلر فرهاد پاشانك ایران سفرنده قزاندیغی شان وشهرته حسود اولمغه اکا تفوق ایتمك داعیه‌سیله حربی التزام وسعدالدین افندی‌یه خطاباً پادشاهك بر قولی عجم شاهنك برادر زاده‌سنی رهن آلدیغنی وبرقولی دخی نمچه قرالنی طوتوب کتیردیکنی بیان ایله ختم وقایع ایام‌ایدیکز جواب مغرورانه سیله باب سفری کشاد وخلافنده اولانلرك کفرینه حکم ایتدیره‌رك قیش اورته‌سنده علی‌العجله بلغارداده رکز اعلام جهاد ایلدی (۱۰۰۱).

اشبو نمچه سفری ایران سفرندن زیاده اوزامش وعصر احمد خان اولده ۱۰۱۵ سنه‌سی زیدوه طوروق معاهده‌سیله نهایت بولمشدر. نتایجنی اوراده بیان ایده‌رز

بدایت سفرده سنان پاشا سلطان سلیمان زمانده احراق

اولندیغندن بین‌المؤرخین یانق قلعه نامیله معروف اولان راب Raab حصارینی آوردهٔ دست تسخیر وتخلیصنه کان لشکر اعدایی تنکیل وتدمیر ایلدیسه‌ده پاره‌یه طویمز بر پیر حریص اولمغله افلاق وبووده‌سی میخال بکی صیقشدیروب میرمومی الیمك عزل وتأدیبنه متصدی وبناءً علیه عتو وطغیانه بادی اولدی . میخال بکك عصیانی واکا اتباعاً بغدان واردل حاکملرینك دخی طغیانلری مؤخراً نمچه غوائل حربیه‌سنی تشدید ایتمش ودولته ایی یورغونلق ویرمشدر .

ارتحال شهریار مشارالیه (۱۰۰۳) . — سلطان مراد خان ثالث حضرتلری ۱۰۰۳ سنه‌سی جمادی‌الاخره‌سنده اللی یاشلرنده ارتحال داربقا ایلدیلر . نسوانه انعما کاری زیاده اولوب یوز اون بش اولادلری دنیایه کادیکی مرویدر . شهریار مغفور صوفی مزاجلی ومنهیاتدن مجتنب ایدیلر . فقط دور سلطنتلرنده امور سلطنته مداخلات وقوانین ونظاماتده تشویشات رونما اولمشدر . [*]

[*] خاقان مغفورك زمان سلطنتلرنده صقوللی محمد پاشادن صکره رتبهٔ صدارتی احراز ایدن وزرا بروجه آتی تعداد اولنور : اسکندر چلبی کوله‌لرندن وزیر ثانی احمدپاشا التی‌ماه قدر صدارتدن صکره وفات ایلدکده صدارت لقبی ومهر همایون اعطاسی الفا اولنه‌رق لالا مصطفی پاشاقائممقام نصب اولنمشیکن اوچ ماه صکره شرق اردوسی سرعسکری قوجه سنان پاشایه مهر همایون ارسالیله خدمت صدارت توجیه قیلندی (۹۸۷) پاشا مشارالیه ایران محاربانده برایش کوره‌مامك تهمتیله

دردنجی باب

تکملهٔ اولی [۱]

{تشکیلات و نظامات قدیمه. درجهٔ معارف وصنایع}

فزلکه راستقصاء وقایع سیاسیه . — بالاده بیان اولندیغی وجهله دولت علیهٔ عثمانیه بدایت ظهورنده همجواری اولان طوائف ملوك جمیعلرینه نسبةً کوچك کورینور ایکن برطاقم اسباب مادیه ومعنویه یه توفیقات الهیه دخی منضم اولهرق یوزسنه ظرفنده اناطولی وروم ایلیده توسیع دائرهٔ سلطنت وتأیید مبانیٔ

منعزل وقبه وزراسندن سیاوش پاشااول مسند والایه واصل اولدیسه ده اوز تیمور اوغلی عثمان پاشا کمال شان ومظفریتله قافقاسیه ودشت قبجاقدن طولاشهرق قریم طریقیله استانبوله ورودنده بحق لابس خلعت صدارت اولدی (۹۹۲) . انجق چوق کچمکسزین غازیٔ مشارالیه سرحد ایرانده مرتحل دار آخرت وقبه وزراسندن خادم مسیح پاشا وبرمدت صکره سیاوش پاشا ثانیاً قاعد مسند صدارت اولوب مسکوکات مسئله سندن تحدث ایدن سپاه شقاوتی اوزرینه پاشای مشارالیه سکتهٔ عزله کرفتار ویرینه ثانیاً قوجه سنان پاشا وانك یرینه دخی فاتح ایران مشهور فرهاد پاشا مهر همایون ایله کامکار اولدی (۱۰۰۰) فقط آز صکره سیاوش پاشا ثالثاً جانشین وکالت اولوب قوجه سنان پاشابذل ایلدیکی نقود کثیره سایه سنده سیاوش پاشا اوزرینه ثالثاً وزارت عظمایی احراز ایلمشدر .

[۱] بوبابك مندرجاتی نتایج الوقوعات نام کتاب معتبردن مأخوذدر .

شوکت ایلیوب شرقاً بهسنی وکماخ حدودینه وشمالاً دخی طونه بوینه قدر قول آتمش ولوازم ثروت ومعموریتی استحصال ایتمش ایدی . تغیرات عالمده دخی برقانون منتظم ازلی مشاهده ایله جمعیات بشریه یه سن ودور تعیینه قدر ایلری واران برفکر دقابقبینك قاعدهٔ حکمیه سنجه وقعهٔ تیموری عثمانلی اوجاغنك خاتمهٔ دورهٔ لمعانی کبی عد اولنمش واندن صکره دولتك بلنی طوغرلده بیلمسنه وسائل ملکیه مفقود کبی کورنمش ایسه ده لطف حق بو خاندانه یاور وارادهٔ ازلیه حکیم ذوفنونك قاعدهٔ موضوعه سنه بودولت ابدمدت ایله استثنا اظهاری صورتنده جلوه کر اولمغله بنه تفصیلاتی یوقاروده سبق ایلدیکی وجهله سرعت نشوونمادن ناشی جسم دولتده آچیلان یارهلر بو آفت دهیا ایله التیام بولمش وچلبی سلطان محمد ونجل کریمی سلطان مراد خان ثانی حضراتی مثللو مجددلرك حذاقت اداره لری سایه سنده دولت دها متین صورتده قوای قدیمه سنه واصل اولمشدر .

آبیاریٔ دست توفیق ایله حدیقهٔ دولت یوماً فیوماً کسب طراوت ایلیوب قسطنطینیه نك وبوسنه وموره نك وارنبودلق ساحللرینك ضبط وتسخیریله سلطنت عثمانیه اوروپاده حدود جغرافیه سنی بولدیغی کبی اناطولیده ترك طوائفنك اشغال کرده سی اولان الویه وایالات کاملاً قبضهٔ تصرفه داخل اولمغله آرتق تنظیم مهام اداره واستحصال وسائط رفاهت وعمارت مثللولوازم

ملکداری یه حصر مساعی واشغال اولنمسی اصول جاریهٔ دولدن ایکن یاوز سلطان سلیم وقانونی سلطان سلیمان خانلرك علو همتلری لوای مظفریتی آوسترپا وفاس حدودلرینه وخزر وهند دکزلرینه طوغری ایصال ایلدیکندن بك تاریخلرنده دولت علیه شوکت وقدرتجه دول موجوده‌نك کافه‌سنه تقدم ایتمش واقصای کماله ایرمشدی. اوروپاده اکری و استرغون قلعه‌لرینه قدر مجارستان تحت اطاعتنده واردل قراللغی ایله مملکتین بکلکاری وقریم خانلغی ایله لهستانه طوغری اولان ملحقات جسیمه‌سی زیر تابعیتنده بولنه‌رق آوسترپادولتی وونديك جمهوریتی معین ویرکولر وهدیه نامیله‌ده غیر معین پیشکشلر اعطاسنه مجبور ایدلمشلر ایدی وفرانسه دائرهٔ امان واتفاقنده وایتالیا ولهستان سلاح ترهیبی آلتنده بولندقلری کبی اهل اسلامه خصومت غدارانه‌سیله عندالمؤرخین دوچار لوم ودشنام اولان اسپانیا حکومتی دخی بر قاچ کره تازیانهٔ تأدیبنی یمش ایدی.

آسیاده خطهٔ یمانیه‌دن جبال قافقاسه قدر ممتد اولان یرلر سایه‌نشین رایات شهریاری وشعشعهٔ خلافت رونق افزای افسر جهانداری اولوب رقابت دینیه وسیاسیه ایله سرفراز اولان جمعیت صفویه دوچار انحلال وتبریز بالدفعات آرامکاه اعلام اجلال اولمش ایدی.

افریقاده حبش ومصر اقالیمندن اقصای مغربه دکین آق دکز سطح مائلی داخل قلمرو عثمانی ایدی.

دولتك اشبو شكوه وسطوتی بحراً دخی كندینی كوسترووب آق دكز حاكمكی تحصیل اولنمق اوزره اطه‌لر دكزی جزیره‌لریله برابر ردوس وقبریس ومؤخراً كرید فتح واستیلا ومالطه محاصره ایله وسجلیا وبالآخر اطه‌لری غارت ایله اكتفا اولنمش وآق دكزه صاحب اولان وندیك وجنویز قوهٔ بحریه‌لری كركی كبی كسر وتذلیل ایدلمش ایدی . حتی برقاچ كره لوای صاحبقرانی هند دكزلرنده دخی اهتزاز نمای مهابت اولمش ایدی .

اونبرنجی قرن هجری اوائلنده اوروپا احوالنه كلنجه پروتستانلغك ظهوری بوهمیادن اعتباراً بتون اوروپای غربی‌یی هرج ومرج ایدوب دین محاربه‌لری احوال سیاسیهٔ دولیه‌یه دخی كركی كبی تأثیر ایلمشیدی. اونبرنجی قرن هجرینك بدایتنده انكلتره قرالیچه الزابتك تحت اداره‌سنده اكتساب فر وشوكت ایتمش واسپانیا ایكنجی فیلیپك عظمت مغرورانه‌سیله تنزله بوز طوتمش وفرانسه تختنده دردنجی هانرینك جلوسی سكون وانتظام ورفاهتی اعاده ایله یاره‌لره مرهم اورمش وآوسترپا — آلمانیا سلطنت ملتحقه‌سی پروتستان پرنسلرك خصومت وعداوتندن ناشی یالكز شعشعهٔ ظاهریه‌سنی وقایه ایده‌بیلمش وایتالیا انقسام معلومی سببیله اجانبك دارالحربی وطمعهٔ حرص وغالبیتی اوله‌رق حكومات مشهورهٔ بحریه‌سندن جنویز قره دكزك فتوح عثمانیان ایله انسدادندن صكره منقرض وونديك آق دكزده

کرفتار اولدیغی رقابتدن طولایی منحط اولمش وهولانده سطوت مستملکاتیه‌سنی تأسیسه باشلامش ایدی ولهستان حال سابقنده دائم وروسیه صحاریٔ جسیمه‌سنده سحاب ضعف ونسیان ایله مستور ایدی .

دها عصر مذکور ابتداسنده قرون وسطی چوقدن ساقط اولمش ایدی . اهل‌الصلیب سفرلرندنبرو حکومات قرالیه‌نك تقویتی واهالیٔ قرانك بار تضییقدن خلاصی حسبیله فؤدالیته اصولی کرکی کبی ضعفه اوغرامش ایدی . اواوقتلرجه شکار میتدن عبارت اولان «سلطنت عالمی» بینلرنده منازعه ایدن پاپا ایله ایمپراطور دور انتباهده عالمك جانلانمسیله مقطوع‌الامل وتهی دست قالمشلر ایدی . فئودالیته هرج ومرجنك رابطهٔ یکانه‌سی اولان اتحاد مذهبی بی مارتن لوتر تمزیق ایتمکله اوفق پارچه‌لر بیوك مرکزلر اطرافنه طوپلانه‌رق قوتلیجه دولتلر حصوله کتیردیلر وآنلرك سایهٔ صحابت وامانتده تبعه وزیردستان تضییق واعتساف وجهل وسفالت دورینی امرار واتمام ایتدیلر ترقیات سیاسیه، توسع تجارت ، کشف طباعت ، سیاحات بعیدهٔ بحریه ، کثرت اختراعات ، ملل واقوام ایچون بشقه درلو شرائط معیشت تدارك ایدیوردی . مذهبده ، اداره‌ده ، اصول ثروتده ، احوال جمعیتده مشاهد اولان انقلابات وترقیات اونبرنجی واون ایکنجی عصرلرده دوام ایده‌رك عصر مدنیت اولان اون اوچنجی قرن هجری براز قرون وسطی بقیه‌لری

فقط تعدیل اساسلرینی تعیین وطرح ایتمك امیدلری ایچنده فال خیر ایله وضع قدم ایتمشدرکه تکملهٔ ثانیه‌ده تفصیلاتی براز کوسترمیله‌جکدر .

دولتمزك تشکل اصلیسی ایجابنجه طور وحرکتی پادشاهان عظام حضراتنك احوال ذاتیه‌لرینه تابع اولدیغندن نقل وتصویر ایلدیکمز شوکت وشان هپ کندولرینك آثار اهتمامات خصوصیه‌لریدر . مثلا یلدیرم سلطان بایزید خان اول زمانده ارکان دولت مشرب شاهانه‌یه اتباعاً وادیٔ هوس واحتشامه مائل وفاتح سلطان محمد خان زمانده جلهٔ شهراه غزا وجهاده سالك اولمش وعصر بایزید خان ثانیده قوای دولت فتور ورخاوته کرفتار وعهد سلیمی وسلیمانیده علایم جهانکیری یکیدن بدیدار اولمغله اسکی شوق وغیرت یه عودت ایتمشدر. سلطنت سنیه‌نك اوتاریخلرده اقتدار واقبالده بر درجهٔ عال‌العاله وقوانین ونظامانك مرتبهٔ کماله وصولی واندن صکره یواش یواش نظاماته شورش واصوله رعایتسزلك طریانیله ایکی یوز سنه قدر انواع غوائل ایچنده اوغراشه‌رق عصر اخیر ابتدالرنده ارکان رکینه‌سنك تجدیدله اعتلاسی هپ تجلیاتدن ایسه‌ده مورخین حادثات تاریخیه‌نك اسبابنی تحری واستقصاء ایله مأمور اولدقلرندن سطوت وقدرت سالفه‌نك اساسی اولان نظامات وتشکیلات قدیمه‌مزله آنلرك صورت تشویشلرینی بر وجه زیر ذکر ایده‌لم .

ادارهٔ مرکزیه ودیوان همایون. — سریر سلطنتك بروسه‌یه وآندن ادرنه‌یه ودها صکره قسطنطینیه‌یه نقللرنده ادارهٔ مرکزیهٔ دولت کتدکجه اهمیت آلوب اوائلده تابع حروب ومغازیدن ناشی غایتله ساده ایکن فتح قسطنطینیه‌دن صکره شرق سلطنتلرینه تقلیداً فر و حشمتله رونقکیر اولمش و بالطبع تفرعات. وشعباتی چوغالدیغندن فاتح حضرتلری قوانین مخصوصه ایله اصول وفروعنی تنظیم وتشکیل بیورمشلر ایدی.

مرکز اداره دیوان همایون اولوب دیوان همایون ایام تعطیلیه‌دن ماعدا هرکون اوکله‌دن اول «سرای عامره»ده انعقاد ایدر ایدی وزیر اعظم وقبه وزراسی وقاضیعسکرلر واستانبول قاضیسی ویکیچری اغاسی ونشانجی و دفتردار وبلوك اغالری دیوان همایونك اعضای طبیعیه‌سندن اولمغله بونلر وقت معینده طوپلانورلر و رتبه وتشریفاتلرینه کوره موقع مخصوصلرنده طوررلر ایدی فاتح عصرینه قدر پادشاهان حضراتی بالذات دیوان همایونه ریاست ایدرلر ایکن کدیك احمد پاشا وزارتنده ارباب مصالحدن برآیاغی چارقلی ترك دولتلو خنکار قنغیکزدر شکایتم وار دیو سؤال غلیظانه ایله دیوان همایونه کیریوبرمکله موجب انفعال پادشاهی اولدیغی احمد پاشانك منظوری اولمجه بعدما پادشاهمزك ورای قفسدن استماع امور بیورملری دها مناسب اولور مطالعه‌سیله اوتاریخدن اعتباراً وزرانك اوطوردیغی محله ناظر اقامتکاه همایون ترتیب واوکنه قفس وضع اولنمشدر

وسلطان سلیمان خان قانونی حضرتلری سلطنتلرینك نصف اخیرنده یعنی قرین دور شیخوخت اولدقلرنده رستم پاشا القاسیله دیوانه چیقمق عادتلرینی ترك بیوره‌رق اخلاف کراملری دخی بو عادته تبعیت ایتمشلر و پادشاهان عظامك دیوان همایونه تشریفلری علوفه توزیعی ویا سفرا قبولی کبی ایام مخصوصه‌یه منحصر قالمشدر .

دیوان همایونك حین کشادنده نوبت پادشاهی یعنی مهترخانهٔ همایون چالینور و عثمان غازی‌یه سلطان علاءالدین سلجوقی طرفندن طبل و علم وارد اولدقده تعظیماً نوبت چالنمش وغازیٔ مشارالیه آیاق اوزرنده طورمش اولدیغندن اخلاق دخی اکا اتباعاً قائماً استماع ایدرلر ایدی . فاتح حضرتلری عصرنده سلطنت عثمانیه دولت سلجوقیه‌نك قات قات فوقنه ترقی ایلش اولدیغندن بو قاعده عز سلطنته موافق کلمکله ایکی یوز سنه اول وفات ایدن سلطان علاءالدین سلجوقی‌یه تعظیماً قائم اولمق بیهوده‌در دیو ترك بیورلمشدر .

بروجه مشروح نوبت چالندقدن صکره امور مهمهٔ دولته دائر اوراق رئیس‌الکتاب افندی اوقوبوب قراری درحال اجرا یعنی قنغی دائره‌یه متعلق ایسه ضبط کاتبلری مثابه‌سنده اولان خواجکان دیوان همایون طرفندن تحریر و اشارت اولنه‌رق اول دائره‌یه ارسال ایدیلوردی . بعده چاوش باشی وحاضر بولنان چاوشلر ومتفرقه‌لر دیوانده کوریله‌جك دعاویٔ عظیمه

و مهمه‌سی اولان ارباب مصالحی طاقم طاقم ایچروبه کتیرمکله ایجابی وجهله محاکمات اجرا و قنغیسنه عائد ایسه قاضیعسکرلر یاخود استانبول قاضیسی جانبندن حکم شرعیسی اعطا اولندیغنی متعاقب اولا وزیر اعظم منفرداً ومؤخراً وزرا مجتمعاً وآنلردن صکره و ایام معینه‌سنده قاضیعسکرلر ویکیچری اغاسی حضور همایونه دخول وامر مأموریتلرینه متفرع خصوصات وار ایسه عرض ایدوب چیقارلر و منصب ویریله‌جك علما وامرایه خلعتلر اکساسیله مأموریتلری اعلان قیلنه‌رق دیوان تمام اولورکه بو اجراآتك جمله‌سی وقت ظهردن اول ختام بولمغله ارباب دیوان کندی دائره‌لرینه عودت و امور مأموره‌لرینه مباشرت ومواظبت ایدرلر . وزیر اعظم وقپودان پاشا ویکیچری اغاسی بعدالعوده کندی دائره‌لرنده معیتلری ارکانیله دیوان قورمغه صلاحیتلری وار ایدی .

ادارهٔ مرکزیه‌نك ارکان‌عظیمه‌سی بالاده تعداد اولنان دیوان همایون‌اعضاسی اولوب صکره‌لری قپودان پاشالر دخی استانبولده بولندقجه داخل دیوان اولورلر ایدی . پادشاهان عظام سفره عازم اولدقده بو هیئت جلهٔ موکب همایونده بولنه‌رق حتی بعض اسفار بریده قپودان پاشالرك وشیخ‌الاسلاملرك دخی بولندقلری اولمشدر وسفر روم‌ایلیده ایسه اناطولی وعکسی تقدیرنده روم ایلی محافظه‌سنده بر وزیر واستانبول محافظه‌سنده دخی بر وزیر قالور ایدی .

بالجمله مناصب دولتك درت منشأ وطريقی اولمغله هر برینی نظر مطالعه‌دن کچیرهلم :

طریق ملکیه . — ممالك محروسهٔ شاهانه قدیماً دخی بر طاقم ولایت واوا وقضالره منقسم اولمغله قضالرك ادارهٔ شرعیه‌سیله ادارهٔ ملکیه‌سی قاضیلره محول ایدی وضبط و ربطی زعما و ارباب تیمارینك همت و حمیتلرینه مودوع ایدیکه انلر بو خصوصده اصلا تکاسل ایتزلر ایدی. سنجاقلر آلای بکی ومیرلوا تعبیر اولنان وبر طوغلری بولناز امرایه وولایات دخی بکلربکی ویا میرمیرانه اطلاق اولنان وایکی طوغلری بولنان پاشالره مفوض ایدیکه زمانمزه کوره اولکیلر متصرف و ایکنجیلر والی دیمکدر . دولت علیه بدایتنده صرف عسکرلك اوزرینه مؤسس اولدیغندن سنجاق بکلری ومیرمیرانلر یالکز ادارهٔ ملکیه‌یه مأمور اولمیوب زمان ایجابنجه هر برینك معیتنده برقاچ یوز دائره‌لری عسکری بولندیغی کبی اداره‌لری تحتنده اولان الویه وولایاتك ارباب تیماری وظیفهٔ حربیه ایله مکلف اولدقلرندن محاربه وقوعنده مأمور اولان امرا کندی دائره‌لری خلقی و معیتلری تیمارلولریله باش قوماندان اردوسنه التحاق ایدرلر وسفره کیدرلردی . بناءً علیه اولوقت ادارهٔ ملکیه خدمت عسکریه ایله متحد ایدی .

بکلر بکیلرك مافوقنده بر روم ایلی بکلر بکی وبرده اناطولی بکلر بکی واردرکه شمدیکی تعبیرمزجه بری روم ایلی والیسی

واردوسی مشیری ودیکری اناطولی والیسی واردوسی مشیری دیمکدر . بونلردن مستقلاً سفره مأمور اولانلر اولورسه‌ده علی‌الاکثر سرعسکر ویا سردار معیتلرنده خدمت ایدرلر و تشریفاتجه وزرانك دونده ایسه‌لرده پادشاهان عظامك ویا صدراعظملرك بالذات حاضر بولندقلری محاربه‌لرده خدمتلری وزرایه فائق اولور ایدی چونکه محاربه روم ایلیده ایسه روم‌ایلی عسکری صاغ جناحه واناطولی عسکری صول جناحه و محاربه اناطولیده ایسه عکسی صورتده تعبیه اولنمق مقتضای قانون عسکری اولدیغندن بکلر بکیلر معیتلری عسکریله رأساً جناح قوماندانلقلرنده بولنورلر واردوده موجود اولان وزرا ایسه طوغریدن طوغری معیت پادشاهیده یعنی فرقهٔ مرکزیه‌ده قالورلر ایدی . شهزادکان حضراتی بولندقلری وقت جناح قوماندانلقلری آنلره احاله ایدیلهرك بکلر بکیلر آنلرك معیتنه ویریلور ایدی . قانونی سلطان سلیمان زماننده بکلر بکیلرك دیوان همایونده بولنملری تنسیب ایدلمش وروم‌ایلی بکلر بکینك معیت عسکریه‌سی سکسان بیکه بالغ اولمش ایدی .

وزرا وزیر اول یعنی وزیر اعظم ووزیر ثانی وثالث ورابع و خامس نامیله آلتی یدی ذاتدن عبارت ایدیکه وزیر اعظمدن غیریلرینك وقت حضرده دیوان همایونده بولنمقدن بشقه وظیفه‌لری یوغیدی وقبه آلتنده اجتماع ومذاکره ایلدکلرندن قبه وزراسی تسمیه اولنور ایدی . بونلر طول مدت بکلربکلکلرنده

استخدام اولنه‌رق تحصیل شهرت وقدرت ایتمش کبرادن اولوب اکثرینك اوچ درت بیك دائره‌لری عسکری ومکمل دبدبه ودارائی اولمغله رکاب همایونه باعث مزید شعشعه وحشمت اولورلر ایدی. حتی ایراندن ویا نمچه‌دن فوق‌العاده مرخصلقله ایلچیلر ورودنده اظهار مهابت ایچون بکلربکیلرك ذی قدرت اولانلری قبه وزارتیله استانبوله دعوت اولندیغی واردر. وقت سفرده ایسه بونلر سرعسکر عنوانیله حربه مأمور اولورلر و دائره‌لری خلقندن بر مقداری استانبولده ساکن اولدقلری قوناقلرده ساکن وماعداسیله حیوانات وخیام وسائر اسباب سفریه‌لری استانبول خارجنده اولان چفتلکلرنده حاضر طورمغله آنلری ومعیتلرینه تعیین اولنان مثلا اون بش یکرمی اورته یکیچری وبرقاچ بلوك سپاهی ودارالحربك جوارنده ورهگذارنده بولنان بکلربکی و میرالرك بالاستصحاب سفره کیدرلر ایدی. روم ایلی ویا اناطولی بکلربکیلری وقپودان پاشالر سفره مأمور ایسه‌لر وزرانك معیتنده بولنورلر ایدی . وزرانك بالایجاب قبه وزارتدن عزل اولنه‌رق بکلربکیلکله طشره‌به کوندرلدیکی وبعضلری دخی بروجه تقاعد برر سنجاق امارتیله مدافعه اولندیغی واقع اولمشدر . وزرانك اوچ طوغلری وار ایدی .

وزیر معین معناسنه اولمق اعتباریله اسمی مسماسنه موافق اوله‌رق وزرا پادشاهان عظامك معاونلری ووزیر اول یعنی وزیر اعظم آنلرك رئیسی ایدیکه خدمت وزارت عظمی فاتح

زمانه قدر چندره‌لی سلاله‌سنه منحصر قالمش ایکن صکره‌لری وزرانك قدم واهلیتلولرینه توجیه اولنمغه باشلایوب فاتح عصرنده محمود پاشا ایله کدیك احمد پاشا وبایزید خان ثانی زمانده هرسك زاده احمد پاشا وخادم علی پاشا وعهد سلیم خانیده خادم سنان پاشا و پیری پاشا ودور قانونیده ابراهیم پاشا و رستم پاشا وسلیم خان ثانی سلطنتنده صوقوللی محمد پاشا ودور مراد خان ثالثده قوجه سنان پاشا وفرهاد پاشا شهرت عظیمه یه نائل اولمشلردر.

خلفای عباسیه‌ده جاری اولان عادته توفیقاً وزیر اعظملره وکالت سلطنتده استقلالی مشعر اولمق اوزره مهر همایون اعطا اولنور ایدیکه حالا مرعیدر. فقط اواوقت مهر همایون یوزوك اوزرینه محکوك اولمغله وزیر اعظملر پارمقلرینه طاقارلر ایکن صکره‌لری آلتوندن اورمه کیسه ایچنده جیبلرنده حفظ ایده‌کلمشلردر. عصر سلیمان خانیده ابراهیم ورستم پاشالر فوق العاده نفوذ واستقلاله مظهر اولمغله اندن صکره وزیر اعظملره ینه اسمی مسماسنه موافق اولمق اوزره صدر اعظم ووکیل مطلق دینمکه باشلانلدی. صدر اعظم سفره مأمور اولدقده سردار اکرم عنوانیله معنون اولوب وزرادن بری رکاب همایونده قائممقام قالور ایدی. صدر اعظمك وفاتی و یا عزلی تقدیرنده وزیر ثانینك صدارته کچدیکی وزرای سائره‌نك صره‌سیله ترفیع مراتب ایلدکلری کثیر الوقوعدر. لکن صکره‌لری وباخصوص

۱۱۹۰ تاریخلرندن صکره یکیچری اغالغندن وقپودان پاشالقدن ونشانجیلقدن صدر اعظم اولانلر کورلمکده‌در .

طریق ملکیه‌ده قطع مراتبك یولی شو وجهله ایدیکه دیوشیرمه چوجقلرینك کزیده‌لری افراز وصورت خصوصیه‌ده تربیه اولنه‌رق سرای پادشاهی‌یه آلنور وبر مدت خدمت همایونده بولنوب لیاقتنه کوره کسب درجات ایده‌رك بعده بلوك اغالقلرندن و یاخود اوزنکی اغالقلرندنکه میر علم و میر آخور اول وثانی وقپوجی باشیلقدن کنایتدر بریله چراغ اولوب بر زمان دخی اوخدمتلره اثبات لیاقت ایتدکدن صکره حالارینه کوره میرلوالق ویاخود بکلر بکیلك ایله طشره‌یه کوندریلور و بر وقت دخی ادارهٔ ملکیه و اردولر معیتنده احوال حربیه‌یه کسب وقوف ایده‌رك بعده طالعی مساعد اولوبده خدمات مقبوله ابرازینه موفق اولورسه منصب وزارت ایله اکرام قیلنور ودیوان همایونه داخل اولوردی . نشانجی ودفتردار کبی رجال قلمیه‌دن وطریق علمیه‌دن وعسکر اوجاقلرندن دخی قطع مراتب ایده‌رك نائل وزارت اولانلر وار ایسه‌ده اکثریتی بالاده بیان اولنان طریق ایله اولدیغی ترجمهٔ حالارندن معلومدر .

اولوقتك رجالی کندی قوناقلرنده ایفای وظیفهٔ حکومت ایدرلر ایدی . استانبول پایتخت اولدقدن صکره صدر اعظم قوناقلرینه پاشا قپوسی وباب آصفی وباب عالی دینلمکه باشلانمش وکیده‌رك باب عالی دائره‌سی رسماً تأسس ایدوب صدراعظملر

اورایه نقل ایتمشلر ودها صکره‌لری حرم دائره‌سی بسبتون قالدیریله‌رق باب عالی صرف دائرهٔ دولت اولمش وکتبهٔ اقلام ورجال مأمورین دخی اوراده طوپلانمشدر .

طریق علمیه . — بدایت دولتده علما امرای عسکریه درجه‌سنده مظهر توجه اولوب چندره‌یلرك قاضیعسکرلکدن وزارت عظمایه ارتقا ایلدکلری معلومدر . بو طریق دخی فاتح سلطان محمد عصرنده تأسس ایده‌رك کیده کیده اصول ونظاماتی توسیع ایدلمشدر . فاتح زمانی اواخرینه قدر بر قاضیعسکر موجود وآنك وظیفه‌سی دخی مصالح عسکریه‌یه مقصور ایکن مصالحك تکثرینه مبنی قرمانی محمد پاشا وزارتنده قاضیعسکرلك روم‌ایلی و اناطولی اعتباریله ایکی‌یه تقسیم اولنمشدر . خدمت فتوا ایچون مستقل بر مأمور بولنمیه‌رق ملافناری بروسه قاضیسی ایکن وجلالزاده خضر بك عقیب فتحده استانبول قاضیسی نصب بیورلدیغی زمان خدمت فتوا دخی عهده‌لرینه محول ایدی . مؤخراً کمال پاشا زاده وابوالسعود افندی کبی فضلا قاضیعسکرلکدن صکره منصب فتوایه رونق بخش اولمله منصب مزبورك اسمی مشیخت اسلامیه‌یه تحویل وصدرین محترمینك فوقنده اوله‌رق طریق علمیه‌نك رئیسی ومحاکم شرعیه‌نك ناظری اعتبار اولنوب کیده‌رك شیخ‌الاسلامله بالجمله توجیهات علمیه‌یی ترتیب وتنسیب ایدر اولدیلر وصدراعظملر ایله همرتبه طوتلدیلر .

بو طریقك منشأی مدرسلك اولوب مدرسلك مرتبه‌سنه نائل اولانلر اون بش یکرمی سنه طلابه افاده وافاضه ایله ایفای وظیفه ایلدکدن صکره الویهٔ معلومه مولویتلرینه بعده استانبول قاضیلکنه واناطولی وروم ایلی صدارتلرینه ونهایت مسند مشیخته ترفع ایدرلردی . بناءً علیه مدرسلك بر مرتبهٔ رفیعه اولوب پك چوق معلومات ولیاقت ایستر ایدی شویله‌که طلبهٔ علومك کزیده ومنتهیلری معلملرك تنسیب وانتخابیله دانشمند اولوب نیجه مدت خارج وداخل وصحن رادەلرنده دانشمند قالدقدن صکره یولی کادکده ملازم اولەرق نامی روزنامچهٔ همایونه قید اولنور وملازمینك ممتاز الاقران وقدوة العلماء المحققین دینمکه شایان اولانلری بالامتحان مدرسلك رەسنه نائل اولورلر ایدی. مدرسلکده ترقی ایده‌میانلر طریق قضایه سلوك ایدرلر ایدی.

مدرسین وحتی ملازمینك کافه‌سی اصحاب فضل ودانشدن اولمغله کرك مراتب رفیعهٔ علمیه وکرك خدمات قضااهل وعادل معارفمندان اندە اولوب استثنایی یوق ایدی .

سلطنت بایزید خان ثانیده سید صحیح النسب اولان طریق علمیه رجالندن نقیب الاشراف نصب اولنمش و سادات کرامك سلسله‌نامه‌لری نقیب افندی جریده‌سنه قید ایتدیریلوب بالایجاب تأدیبی اقتضا ایدن شرفا دائرهٔ نقابته حبس وتوقیف اولنەرق احاد ناسدن تمیز وتفریق قیلنمشدر .

طریق قلمیه . — اقلامك شمدیکی کبی نوع ومقداری ومداوملری چوق اولمیوب باشلوجه‌لری دفتر خاقانی وخزینهٔ عامره و دیوان همایون قلملری ایدی . ارباب قلمدن تمیز ایدنلر خواجگانلر تعبیر اولنان قلم ضابطلکلرینه ترقی ایدرلر وبونلرك منتهای طریقلری نشانجیلق ودفترداراق ورئیسلك ودفتر امینلکی وشق ثانی و ثالث دفتردارلقلری ایدیکه مناصب مذکوره‌یه مناصب سته تعبیر اولنوردی.

نشانجیلغك وظیفه‌سی دیوان همایوندن صادر اولان اوامر علیه‌یه نظارت ایتمك واراضی توجیهاتی‌که توجیهات عسکریه‌در آنلری قانون و نظاملری دائره‌سنده جریان ایتدرمك وممالك مفتوحه‌نك تحریرینه اعتنا ایتمك قضیه‌لری اولوب ارباب قلمك اك یوکسکایدی ودولتجه‌نفوذی دخی‌زیاده ایدی. صکره‌دن کسب تمیز و تحیز ایدن رئیسلك منصبیله دفتر امانتنك وظائفنی حائز ورئیس ودفتر امینلری کسب اقتدار ایلدکلرندن نشانجینك‌وظائفی بونلره‌انتقال ایتمش‌وعصر اخیرده نشانجیلره‌توقیعیٔ دیوان‌همایون دخی تسمیه ایدیلوب الیوم وظیفه‌لری محدود اوله‌رق بوعنوان باقی قالمشدر . نشانجیلر علی‌الاکثر ارباب علم وکمالدن و کیفیت ادارهٔ‌دولته واقف عرفادن اولوب ایچلرنده مورخ وادیب‌وشاعر آدملر ظهور ایتمش وطمطراقلی ظفرنامه‌لر آنلرك قلمندن چیقمشدر.

دفتردارلر دولتك واردات ومصارفاتی قید وتسجیل ایله مأمور اولدقلرندن شمدیکی مالیه ناظرلری دیمکدر . ممالك عثمانیه

کسب جسامت ایتدکده اناطولی وروم ایلی دفترداری نامیله ایکی دفترداراق دها ایجادینه لزوم کورینوب اصل دفترداره باش دفتردار وبونلره ایکنجی واوچنجی دفتردار دینیلوردی. لکن صکره‌لری امور مالیه کاملاً باش دفترداراق مقامنده تجمع ایلدیکندن ایکنجی واوچنجی دفترداراق پایه کبی قالوب قدمای رجاله جهت تعیش اولمش وشق ثانی وثالث تعبیریله دفترتشریفاتده مقید اولدیغی حالده وقعهٔ خیریه‌دن صکره الغا قیلنمشدر . بیك تاریخندن صکره دفترداراره وزارت توجیهنه باشلانمشدر .

رئیس الکتاب افندیلر دیوان همایونك باش کاتبی ایدیلر صکره‌لری سفرا ایله مکالمه‌یه مأمور اولدیلر وعصر محمود خان ثانی اواخرنده خدمتلری خارجیه نظارتنه تحویل اولندی .

دفتر امینلری نشانجیلرك جملهٔ وظائفندن اولان تحریر ممالك و نظارت قیود خاقانی ایله مکلف اولوب صکره‌لری بو وظیفه‌ده نشانجیلرك یرینه قائم اولدیلر .

خواجکان دیوان همایون برصنف ممتاز تشکیل ایتمشلردیکه شمدیکی مکتوبجی ومحاسبه‌جیلر کبی قلم ضابطلری آنلردن اولوب دیوان همایونده ضبط کاتبلکی وظائفنی آنلر ایفا ایدرلر ومأمورلری صنف کتابك مطمح نظری ایدی .

قلیه رجالی دولت علیه‌ده امرا ووزرا مرتبه‌سنده شهرت وثروت قزانه‌مامشلردر چونکه بونلرك مساعیسی قلم اوطه‌لرینك درت دیواری آراسنده محصور قالیر حالبوکه امرا ووزرا میدان

حربده اظهار جلادت ایله ولوله انداز آفاق اولدقلری کبی مال غنائمدن سامان فراوان کسب ایدرلر وحسب المأموریه خاصلری ومعیناتی دخی قات قات زیاده اولور ایدی. فقط سکوت وسکون ایچنده ایش کورن ارباب اقلامك تنظیمات دولتده بیوك خدمتلری سبق ایتمشدر.

طریوه سیفیه : قپو قولی اوجاقلری. — دولت علیه‌نك ایکی نوع عسکری وار ایدی: بری خزینهٔ دولتدن علوفه وتعیینات یومیه ایله موظف اولوب رکاب همایونده قشله نشین اولورلر وپادشاهان عظامك عساکر خاصه‌سی حکمنده اولهرق قپو قولی تعبیر اولنورلردی وعساکر نظامیه بونلر اولوب برقاچ اوجاغه منقسم ایدیلر. دیکری زعامت وتیمار اربابیدرکه خزینهٔ دولتدن معاشلری اولمیوب ووقت حضرده کندولرندن خدمت عسکریه ایستنمیوب ایالات شاهانه‌ده اقامت ایدرلر و یالکز حرب وقوعنده سفره کیدرلردی بو صنف ایالت عسکری حکمنده ایدی.

یکیچری اوجاغی. — قپو قولی اوجاقلرینك اك مشهوری یکیچری اوجاغی ایدی. یوقاروده تعریف اولندیغی وجهله یکیچری اوجاغی عصر اورخان غازیده دیوشیرمه چوجقلرندن تشکیل اولنمش وکیتدکجه قانون ونظاملری تصحیح وتنظیم وعصر سلیمان خانیده تکمیل وتتمیم قیلنمشدر.

یکیچری اوجاغنك بیوك ضابطانی بونلر ایدی: یکیچری اغاسی، سکبان باشی، قول کتخداسی یاخود کتخدابك، صامصونجی

باشی، زغرجی‌باشی، طورنه‌جی‌باشی، محضر اغاسی، بیوك وكوچك خاصكیلر . باش چاوش ، كتخدا یری ، كاتب یاخود یكیچری افندیسی . — اشبو ضابطان عمومیه قطار اغاری اطلاق اولنور ایدی‌كه بودخی صكره‌لری یكیچری اغاری قول كتخدالرندن اولمغه باشلامغله ایچلرنده سلسله وقوع بولدیغندن كنایتدر .

یكیچری اغاسی بالجمله یكیچری عسكرینه آمر و قوماندان ایدی شمدیكی عموم پیاده قوماندانی دیمك اولور. اوجاقلو اغالرینه‌فرق بیك قول اغاسی دیرلرمش. اغالرك كندیلرینه مخصوص قپوسی ودیوان محلی اولوب اورادە كافهٔ مصالح عسكریه‌یه رؤیت‌اولنوردی. یكیچری اغاسی قلاع واستحكاماتده بولنان عساكر مستحفظه‌نك مقدار موجودینی ترتیب وتنظیم ایتمك وظیفه‌سنی دخی حائز اولمغله بویله جسیم جسیم امتیازات اغالق مقامنی فوق‌العاده مهم ایتمشیدی . سلطان سلیم خانك ایران سفرندن عودتندن صكره یكیچری اغاری اوجاق ضابطانندن انتخاب اولنیوب موجب امنیت اولمق اوزره ركاب همایون اغالرندن مستحفظك تعیینی قاعده اتخاذ قیلنمشیدی. لكن اوجاغك اصول ونظامی بوزلدقدن صكره افراد عسكریه و ضابطانك زوربالری بعضاً ایستدكلرینی اغا ایتدردكلری كورلمشدر. یكیچری اغاسنك بروظیفه‌سیده بابنجنك ضبط و ربطنه باقق اولدیغندن هفته‌ده ایكی اوچ دفعه كیجه ویا كوندوز استانبول زقاقلرینی طولاشور واصناف واهالیدن جزایه اوغرایه‌جق اولانلر ایچون آرقه‌سنده فلقه ودكنك طاشیرایدی.

حریق وقوعنده صدراعظمله برابر یکیچری اغاسی محل حریقده بولنمق مقتضی ایدی .

حربه کیتدکده اوکنده یکیچری اوجاغنه مخصوص طوغ ایله بیاض بربیراق چکیلوب کیروسندن درت یدك آت کوتوریلور وهر ایکی یانده مطلقا اتکلری، بلنه صوقولمش شاطر نامنده برنوع خدمه کیدوب بیراقلر واوجاق موسیقه‌سیده اغایی‌تعقیب ایلر ایدی. اغا قپوسی شمدیکی باب مشیخت ودیوان یری دخی شیخ‌السلامك شمدیکی عرض اوطه‌سی اولمغله اغا دیوانه چیقدقده البسه‌سی ودیوانه داخل اولان دیکر ضابطانك البسه وصورت ورود واقامتلری برطاقم مراسم وتشریفاته تابع ایدیکه اوجاغك بومثللو تشریفاتی صوکلریه قدر باقی قالمشدر .

اغانك مخصصاتی قانونی سلطان سلیمان زمانده یومیه بشیوز آقچه وسنوی بشقه‌جه صمان بهاسی نامیله سکسان بیك آقچه ایدی. اوجاق اغالرینك عزلی لازم کلسه سنجاق بکلکیله طشره کوندریلور وبوده اکثریا قسطمونی سنجاغی اولوردی اغالردن رومایلی بکلکی ودریا قپودانلغنه ترفیع رتبه ایدنلر ودفعةً مسند صدارته ارتقا ایلیلرده اولمشدر .

سکبان باشی اوائلده سکبان اورته‌لرینك وبر روایته کوره بتون یکیچریلرك اغاسی ایدی مؤخراً مذکور اورته‌لر دخی یکیچری اغاسنك قوماندانسنه داخل اولمغله سکبان باشیلق ایشسز برمنصب قالدی. فقط اردوی همایون ایله یکیچری اغالری عزیمت

ایلدکده سکبان باشیلر اغا قائمقامی مأموریتیله استانبولده قالورلردی.

قول کتخداسی یکیچری اغاسنك معاونی اولوب مطلقا اوجاقدن یتشمه وصره سیله کلمش اولمسی واوجاغك اصول وقواعدینه واقف بولنمسی شرط اولدیغندن یکیچری اغالری طرف شهریاریدن منصوب اولمغله قول کتخدالری اوجاغك اغایه قارشو بر قوتی دیمك ایدی .

زغرجی باشی وصاصونجی باشی وطورنه‌جی باشی [۱] اورته اغالرینك امتیازلیلرندن اولوب اغا دیوانك اعضای طبیعیه‌سندن ایدیلر .

محضر اغا اورته ضابطلرینك اك ممتازی اولوب اوجاغك وزیر قپوسنده قپو چوقداری ایدی یعنی یکیچریلرك باب عالیجه اولان ایشلرینی تسهیل ایدر ایدی .

خاصکیلر یکیچری اغاسی طرفندن مأموریتله طشره‌یه کوندریلن ضابطلر ایدی .

باش چاوش اغا دیوانك تشریفاتجیسی ومبصر اموری اولوب وظیفه‌سی دیوانده عرضحال واستدعا اوراقنی اغایه تقدیم ورأیی تحصیل ایتمك وعلوفه ویرلدیکی صره‌ده سرایك حویلسنه یکیچریلری دعوت ایتمك کبی شیلر ایدی .

[۱] روم ایلیه چیقوب چوجق دیوشیرمك طورنه‌جی باشیلرك وظیفه‌سی ایدی .

کتخدا یری قول کتخداسنك وکیلی ویکیچری اغاسنك یانده تکمیل اوجاغك قپو چوقداری ایدی وداثما اغا قپوسنده اوطوروب اغانك اوامرینی کاتب واسطه‌سیله قلعه دیزدارلرینه وعسکر قوماندانلرینه تبلیغ ایدردی .

یکیچری کاتبی اوجاغك کتوك دیلیلن کتیه دفترینی تنظیمه مأمور ایدی .

یکیچری اوجاغی جماعت و بلوك و سکبانه نامیله اوچ صنفه ویوز طقسان التی اورته‌یه منقسم اولوب هراورته‌نك چورباجی واوسته واوطه باشی ومتولی وبیراقدار وباش اسکی ووکیل خرج نامیله ضابطانی وچاوش حکمنده قره قوللقجیلری ومفتاح وقلیون تیوری وبالق وعلم مثللو برر نشانی اولمغله قشله وقوللقلری قپوسنده وبیراقلرنده بو نشانلر منقوش اولدیغی حالده صکره‌لری افرادعسکریه‌منسوب اولدقلری اورته نشانلرینی قوللرینه وبالدیرلرینه دوکدرمکی اعتیاد ایتمشلردر .

اوجاغك ابتدای ترتیبنده هر نفره بومیه برر آقچه علوفه تخصیص اولنمش ایکن صکره‌لری اوچ آقچه‌یه وبیك تاریخلرینه قریب زمانلرده بش آقچه‌یه چیقوب فقط سلطان سلیم خان اول وقانونی سلطان سلیمان زمانلرنده بالدفعات وقوع بولدیغی کبی سفرلرده مظفریت عظیمه واقع اولدقجه وبعضاً سفره کیدیلورکن اردوی همایونده موجود بولنانلریله یعنی قشله‌لرده قوریجی قالانلرندن ماعداسنه برر ایکیشر آقچه ترقی ویریله کلدیکندن

بعض امکدارانك علوفهٔ یومیه‌سی اون اون بش آقچه‌یه قدر تزاید ایتمش وبو جهتله علوفهٔ نفرات متخالف‌المقدار بولنمشدر . محاربه‌لرده سردیه‌کچدی و دال قلیچ نامیله لزومی تقدیرده یازیلان فدائیلردن صاغ قالانلرك علوفه‌لری دها زیاده اولدیغی کبی بونلر سردن کچدی قاووغی نامیله برنوع قاووق کیرلرو سردن کچدی اغاسی دیو مظهر تکریم اولورلر ایدی .

هر اورته‌نك قشله‌سنه مرتب اولان ات واتمك تعیینلری ونفراتك البسه‌لری ویا بدللری کندولرینه مخصوص عادات وتشریفات اوزره وارد اولدیغی مثللو معاملات روزمره‌لرنده بك چوق قواعد واصول وار ایدیکه اکثرینی اوجاغك الغاسنه قدر محافظه ایتمشلردر .

عسکر علوفه‌سی یلده درت تقسیط ایله وصالی کونلری ویرلمك وعلوفه‌نك ویریله‌جکی صالی کونندن اولکی پازار کونی باب آصفیده اجمال رسمی اجرا اولنمق مقتضای اصول ایدی اجمال رسمی کونی یکیچری افندیسی چیقه‌جق مواجبك دفترینی حضور صدراعظمی‌یه کوتورر وبالجمله اوجاق ضابطانی ورجال دولت برموجب تشریفات حضور آصفی‌یه کلیرلر ایدی .

علوفه‌نك صورت‌توزیعی شو وجهله‌ایدیکه علوفه‌چیقه‌جغی کون دیوان همایون عقد اولنوب ارکان دیوان قبه آلتنده یرلو یرنده طوررلر ویکیچری عسکری ضابطلریله سرای همایونده

واقع اورته قپویه کلیرلر ، صدر اعظم وسائر وزرایی سلاملرله مطبخ عامره‌دن چوربا وپلاو وزرده حاضرلنوب باب‌السعاده پیشکاهنه‌وضع اولنور ؛اوصره‌ده‌قبه آلتنده‌بولنان‌قولی کتخدامی وقت معینی حلول ایلدکده البسه‌سنك انکیله اشارت ایدر ایتمز اورته قپوده طوران یکیچریلر قوشه‌رق اشبو طعاملری اخذ ایدوب همان سرای حوالیسنده اکل ایدرلر ودرحال قربانلر کسیلور چونکه شقاوت زمانلرنده‌طعامی یییوب‌غلو ایدرلرمش. طعام ختام بولدقده نفرات بنه اورته قپویه کلوب طوررلر بعده باش چاوش قبهٔ همایونك اوکنده برمحل مخصوصده طوره‌رق ایکی اللرینی فقرای بکتاشیه‌نك نیازی شکلنده کوکسنه قویدقدن صکره بلند آواز ایله کلبانك [۱] چکرویه مرتفع آواز ایله برنجینك اغابلوکی دیو چاغرر باوکدن قره‌قوللقجینك بری بوراده دیو جواب ویرر؛ تکرار باش چاوش هایدی دیو فریاد ایدر ایتمز درحال برنجی بلوکك یولداشلری سکردوب اورته‌لرینه مخصوص اولق اوزره تفریق ووضع اولنان‌اوزون مشین کیسه‌لری قاپارلر وبعضاً اواولورکه نفرلرك کیمی بر شی آله‌میوب کیمی ایکی‌اوچ کیسه‌یقالار؛اورادن مجتمعاً حرکت‌ایدرك

[۱] الله‌الله الاالله باش عریان سینه پریان قلیچ آل قان بومیدانده نیچه باشلر کسیلور اولمز هیچ صوران ایوالله ابوالله قهرمز قلیچمز دشمنه زیان قوللغمز پادشاهه عیان اوچلر یدیلر قرقلر کلبانك محمدی نور نبی‌کرم علی پیرمز خنکارمز حاجی بکتاش ولی دمنه دوارینه هو دیه‌لم هو .

وکیسه قاپانلر کیسه‌لری اوموزلرینه آته‌رق آلای ایله قشله‌لرینه کوتورورلر؛ باش چاوش بوندن صکره صره‌سیله ایکنجی واوچنجی ودردنجی الی اخره یوزطقسان التنجی یه قدر اورته‌لری چاغروب هپسی بوصورته علوفه‌لرینی آلورلر. یالکز آلتمش بشنجی اورته‌ده جواب ظهور ایتمز؛ باش چاوش اوچ کره تکرار ایدراوچنجی دفعه‌سنده یوقدر دیوجواب ویریلور؛ باش چاوش یوق اولسون دینجه کافهٔ نفرات برآغزدن یوق اولسون دیدکدن صکره التمش التنجی اورته یه کچیلور. چونکه التمش بشنجی اورته افرادندن بری سلطان عثمان خان ثانینك وقعهٔ شهادتنه ذیمدخل اولدیغندن اورته نك نامی صحیفهٔ دفتردن کلیاً حك اولنوب هرکیمه اوجاقده لعنت ونفرین ایله یادایدیلوردی. ایرتسی ویادها ایرتسی کونی چورباجیلر قشله‌ده سرکی فرشیله آچقه‌یی بروجه استحقاق افراده توزیع ایدیرر وبوصره‌ده طاس پاره‌سی نامیله یوزده اوچ بش توقیف واورته صندوقنه وضع اولنورایدی که اورته نك مشترك برمصرفی وقوع بولورسه او پاره‌دن صرف ایدرلردی.

پادشاهان عظام حضراتی عسکر پرورلك خصائلندن اولمق اوزره برنجی بلوکك «یولداشلرندن» اولمغله علوفه چیقدقجه یکیچری اغاسی قیافتنده برنجی بلوکك قشله‌سنه کلوب دائرهٔ مخصوصه‌سنده اوطورر وعلوفه‌سنی اخذ ایله عودت ایدردی واوکون شهریار انام اغا قپوسنك اوکندن کچمك واوجاغه اولان امنیتی اظهار ایچون اغانك تقدیم ایلدیکی شربتی آت اوزرنده ایچمك مقتضای اصول ایدی.

استانبولده کی یکیچری قشله‌لری یکی اوطه‌لر واسکی اوطه‌لر نامیله ایکی محلده اولوب یکی اوطه‌لر آقسرای جوارنده ات میدانده حالا موقعی بللی اولان برده واسکی اوطه‌لر دخی شهزاده جامع شریفی قارشوسنده ایدی. یکی اوطه‌لرك اورتاسنده تکیه میدانی نامیله جسیم برمیدان وآنده وسطنده اورتا جامع دینیلان قشله جامعی وارایدی که یکیچریلر قزغان قالدردقلری زمان علمایی اورته جامعه کتیرده‌رك زعملرنجه شرعاً اجراآت ایدرلرایدی .

اوجاغك اولی‌الامره اطاعت وافرادی بینده اتفاق واتحاد وطاعات وعبادات الهیه‌یه مواظبت وترفیع رتبه‌نك قدم‌صره‌سیله اجراسی وکندی ضابطانندن بشقه‌سی ایله تأدیب وتکدیر اولنه‌مامسی وتقاعداولمدقجه صقال صالیورمامك وتأهل‌ایده‌مامك وقشله‌لرندن بشقه یرده‌یاتمامق وتعلیم‌وتعلمدن غیری هیچ‌برصنعتله مشغول اوله‌مامق وبهمه‌حال دیوشیرمه چوجقلرندن آلنمق ومردلکه یاقشمیان تزیناته رغبت ایدلمامك کبی قوانین‌اساسیه‌سی اولوب اشبوقانونلرنجه حکمیات عسکریه اوزرینه مؤسس اولمغله واجراآتنده بك صیقی و غایتله معتنا طوتلمغله یکیچری اوجاغنك انتظام ومکملیتجه اولوقتلر اوروپاده مثل ونظیری یوق ایدی . ودولتك ارتفاع شان وقدرتنه محاربه‌لرده چوق همتلری سبق ایتمشیدنی وبرده بونلرك مقداری غایتله آز اولوب سلطان‌سلیمان زماننده وصقوللی‌محمد پاشا صدارتنده ایکی‌اوچ یکی‌عجمی‌اوغلانی

اولمق اوزره یکرمی یکی تجاوز ایتمامشیدی .

اوجاغك اصول وقوانینك بوزلمسی مقدماتی دور مراد خان ثالثده بداء ایتمشدر . شویله‌که ۹۹۰ سنه‌سی امثالنه فائق صورتده اجرا اولنان سور ختان شهزادکانده تجمع ایدن جانباز وحقه‌باز وپرنده‌باز مثلو اشخاصك صورت تلطیفلری کندولرندن استفسار اولندقده جمله‌سی یکیچری اوجاغنه ادخال اولنمق نیازنده بولنمریله اسعاف مسئوللرینه امر عالی تعلق ایلدی .

یکیچری اغاسی بولنان فرهاد اغا (صدر مشهور فرهادپاشا) سلطان سلیم مرحومك بر تاجر مقرضه وسلطان سلیمان خانك سیکتوار سفرنده کم تعمیر ایدن یکیچری نفرینه ابتدکاری معامله‌یی[۱] ایراد ایده‌رك اوجاق ضابطانی ایله بالمذاکره سرد محاذیر وتقدیم استعفا ایتمسی کارکر اولمیوب خلقی اولان یوسف اغا اشخاص مرقومه‌یی قبول ابتدکدن بشقه اغا چراغی نامیله برخیلی منتسبان ارباب کباری یکیچری یازدی. بونك ایکی یوك محذوری وارایدی:

[۱] سلطان سلیم‌خان حضرتلری مصر سفرینه عزیمت بیوره‌جقلری صره‌ده بر متمول تاجردن بر مقدار پاره استقراض بیورمشلر ایدی تاجر مرقوم عرضحال ویروب اوغلی صنف عسکریه قبول اولندیغی تقدیرده آله‌جغندن واز کچه‌جکنی بیان ایلدکده پادشاه حضرتلری پاره ایله عسکر یازلمز وقانون قدیم بوزلمز پاره‌سی همان ویرلسون دیواظهار حدت بیورمشدی .

سلطان سلیمان خان حضرتلری دخی سیکتوار سفرنده حیواننك کموش کمی قیریلوب یکیچری نفراتندن بری بللوسز اولهرق تعمیر ایلدکده پادشاه حضرتلری اوجاغه اصناف قارشمش دیوضابطانی تکدیر بیورمغله همان اونفر تقاعد ایله اوجاقدن اخراج ایدلمشیدی .

برنجیسی صرف دیوشیرمه چوجقلرینه منحصر اولان خدمت جلیلهٔ عسکریه بالاخره برطاقم نه ایدوکی بللوسز خذله النه دوشمسی ودیکری افراد عسکریه چوغالوب علوفه وتعیینلرینه خزینهٔ دولتك طاقت کتوره‌مامسی ایدی . بیك تاریخلرنده ایران سفرینك ختامنده بالجمله قپو قولی اوجاقلری افرادی طقسان التی بیك کشی‌یی تجاوز ایتمشیدی‌که اللی بیك قدری یکیچری ایدی .

بعدازین شفیع مجبره مالك اولانلر ایچون صنوف عسکریه‌یه التحاقه مانع قالمدیغنه وکیده‌رك بومثللولرك تأهل ایتمك وچارشو و بازارده اصنافاق ایتمك کبی ممنوعاتنه باقیله‌مدیغنه مبنی اوجاق تربیه‌سز اجلاف ایله طولغه باشلایوب منتسبین کروهی افندیلرینك یانده اوطورر وبر فرقه‌سی آلیش ویریش ایله مشغول اولغله یالکز اوطوراقلر وبورتسزلر قشله نشین قالور اولدیلر وعلوفه اعطاسنده مشکلات کورلدیکه‌خزینهٔ دولت تزیف مسکوکات کبی وسائطه مراجعته مضطر اوله‌رق صکره‌لری تقلیل عسکره موفقیت ارکان دولت ایچون بادیٔ ممدوحیت اولغه باشلادی ودیوشیرمه اصول حسنه‌سی بسبتون متروك اوله‌رق دولتك اك کزیده عسکری اولان یکیچریلر درینتی حالنی آلدی .

جای دقتدرکه اوجاق نظاماتنك مبدأ فسادی تأسیسندن ایکی یوز آلتمش سنه صکره وقوعه کلمشدر .

جبه‌جی اوجاغی . — قپو قولی عسکرینك پیاده اوجاقلرندن

بری دخی جبه‌جی اوجاغیدرکه طوپجی وعربه‌جی اوجاقلری دخی آنك متفرعاتندن معدوددر . بو اوجاغك دخی بر اغاسی وبرکاتبی ویکیچری مثللو اورته وبلوك ضابطلری اولوب اياصوفيه جوارنده وطوپخانه طرفنده اولان قشله‌لرنده اقامت ایدرلر وایجاب ایتدکجه مناسب مقداری سرعسکرلر معیتنه کوندریلوردی. وموکب همایون چیقدیغی حالده هیئت مجتمعه‌لریله‌عزیمت ایدرلردی بیك تاریخندن صکره بونلر دخی حالارنجه تکثیر ایدوب مقدارلری یدی سکز بیکه وارمشدر .

سواری اوجاقلری . — کذلك قپو قولی عسکرینك سوارریسی‌که آلتی بلوك نفراتی دینیلان سپاه وسلحدار وعلوفجیان یمین ویسار وغربای یمین ویسار بلوکلریدر بونلرك ایکیسنه باش وایکیسنه اورته وایکیسنه اشاغی بلوکلر دینلدیکی مثللو سپاه بلوکنه قرمزی بیراق وسلحدار بلوکنه صاری بیراق واورته واشاغی بلوکلره آلاجه بیراق تعبیری دخی مستعملدر . اشبو سواری اوجاقلرینك منبعی دخی دیوشیرمه چوجقلری اولوب اغالری دیوان همایونك اعضای طبیعیه‌سندن ایدیلر وبونلرك قشله‌لری اولیوب آت بسلمك خصوصنده سهولت اولمق مطالعه سنه مبنی بروسه وادرنه میانده اولان قری وقصباتده توطنلرینه مساعده اولنمش ایدوکندن بعضلری استانبول ایچنده وبعضلری جوار قریه‌لرده ساکن اولورلر وعلوفه‌چیقدقجه کلوب علوفه‌لرینی آلورلر ایدی .

عصر مراد خان ثالثده بونلره دخی خارجدن اشخاص داخل اولهبیلمك قپوسی آچلمغله سلطان سلیمان زماننده التی بلوك خلقی یدی بیك کشی رادهسنده ایکن مؤخراً یکرمی بیکی تجاوز ایتمش ونظاملری یکیچریلر قدر صبق اولمدیغی جهتله بك چابق آزهرق درلو درلو فسادانه جرئت ایتمشلر وبوخصوصده یکیچریلری چکمشلردر وطشرهلرده التزام وسائر معاملاتهقاریشهرق پاره قزانمغه آلشدقلرندن ایچلرندن صاحب ثروت و احتشام اولانلر مداخلات قانونشکنانهلریله اکثریا ولاة ومتصرفینی بیزار ایدرلر وبعضاًده منبع شقاوت اولورلر ایدی. سلطان مراد خان رابعدن ومؤخراً کوپریلی محمد پاشادن بدکاری ضربهٔ تأدیب اوزرینه جمعیتلری کیدهرك پریشان ووقعهٔ خیریهیه قدر اوجاقلری رسماً الغا اولندیسهده هیچ کیمسه عندنده قدرواعتبارلری قالمیهرق انداختهٔ کوشهٔ نسیان اولدی .

ترسانهٔ عامرهٔ . — قپو قولی اوجاقلرندن بری دخی ترسانه خلقیدرکه عرب طائفهسی دخی دینیلور مقدارلری اوچ بیك کشیدن آز اولوب بونلرده سفینه قپودان ورئیسلریله ضابطان وکمیجیلردر. چونکه دونمای چیقدیغجه دریاقلمی تعبیراولنان سواحل سنجاقلرینك زعما وارباب تیماری سفردریا ایله مکلف بولندقلرندن آنلر دونمای همایونه کیردکدن بشقه ایجاب ایتدکجه یکیچری وسائر طوائف عسکریهدن لزومی مقدار نفرات دخی ارکاب

اولنه‌رق و حتی وزرادن بری قوماندان تعیین ایدیله‌رك حربه کیدرلر وعزب طائفه‌سیله قپودان پاشانك وظیفه‌سی یالکز دکز مانوره‌لرینه منحصر قالیر ایدی . اووقتك کیلری هوا بولندیغی تقدیرده کورکله حرکت ایلدیکنه مبنی ارباب جنایتدن کورکه محکوم اولانلر وباخصوص اله کچن قورصان اشقیاسی فورسه نامیله کیلره تقسیم اولنوب تیور بند اولدقلری حالده کورك چکمك خدمتنی ایفا ایدرلردی .

فاتح سلطان محمد خان قوهٔ بحریه‌یی تنظیم وتکثیر ویاوز سلطان سلیم خان ترسانه‌یی کلیبولیدن استانبوله نقل ایله کرکی کبی توسیع ایلدیکندن ومصر وموره واطه‌لر فتح اولندقدن وونديکلولر ایله مناسبات ومحاربات بحریه تزایدایلدکدن وباخصوص بلاد بربریه حکامی بارکاه دولته دخالت ایتدکدن صکره دونمای همایونك اهمیتی آرتدیغندن قپودان پاشالق دولتك بیوك مأموریتلرندن عد اولنمغه باشلادی . باربا روس خیرالدین پاشا و پیاله پاشا قپودان دریا ایکن رتبهٔ وزارته نائل اوله‌مدقلری حالده مؤخراً قپودان پاشالر بتون وزرادن نصب ووزیراعظملردن صکره ارکان دولتك الك بیوکی عد اولنمغه باشلادی وهرسنه آق دکزه دونمای همایون چیقمق عادت اولدی .

بوستانجی اوجاغی . — عجمی اوغلانلرندن اوچ بشبیك کشی استانبول وادرنه سرای همایونلریله اسکدار وداود پاشا و بوغاز ایچنده واقع حدایق سلطانیه‌ده بوستانجیلق خدمتنی

ودائرهٔ همایونك قایقجیلق ایشنی کوررلر ایدی. کیده‌رك بونلر دخی برعسکر اوجاغی هیئتنی اکتساب ایدوب بوستانجی‌باشیلر بوغاز ایچنك و سرای و حدایق پادشاهی جوارلرینك امور ضابطه‌سنه مأموریت ایله حائز امتیاز اولدیلر .

طشره‌ده بولنانه یرلی قولی اوجاقلری . — بغداد ومصر وشام وارضروم وبلغراد وبودین وبوسنه کبی بیوك ومهم ایالت مرکزلرنده یرلی قولی نامیله یکیچری وسائر صنوف عسکریه‌دن بلوکلر واغالری وقلاع خاقانیه‌ده یماق تعبیریله مستحفظ نفراتی موجود ایدی .

آقنجی طائفه‌سی . — روم ایلنده یکرمی بیك مقداری آقنجی کروهی وار ایدیکه آقنجی بکلری معیتنده ممالك اعدایه چاپول ایدرلر وخفیف سواری اولدقلرینه مبنی قلعه واردو اوزرینه وارمیوب قرای معمورهٔ دشمنی نهب وتخریب ایلرلر ایدی مؤخراً بووظیفه لشکر تاتاره منتقل اولمشدر.

فئود الیته وصورت ادارهٔ اراضی

فتح واستیلا ایله کشور کشا اولان اقوامده حکمدارانك معیتنده فداکارانه خدمت ایدن امرا وارباب سیفه مکافات اولهرق سنجاقلر توجیه اولندیغی وبو وجهله ممالك مفتوحه‌نك انتقاع مادیسنه انلر دخی تشریك ایدلدیکی واقع وامثالیله ثابت اولمغله اوروپای غربیده قرون وسطی ابتدالرنده ظهور وتأسس ایدن

فئودالیته اصولنك منشـأی بزده دخی موجود ایدی . بناءً علیه ظهور وتشکیله برابر دولت علیه‌ده دخی برنوع فئودالیته حادث اولدی. لکن فرنك امراسنك اولی‌الامره اطاعت‌خصوصنده‌کی تقیدات قانونیـه‌لری اولوقتلر پك قوی اولمـدیغی کبی اصول وعادتلرنجه سرکشیٔ تفردی‌لوازم‌مردانکیدن عداولنه‌کلدیکندن بونلرك حکومت مرکزیه‌یه قارشـو اولان حرکات اسـتقلال جویانه‌لرندن‌وبالطبع بینلرنده سرنمای ظهور اولان‌نفاق دائمیدن واك زیاده امتیـازات زعامیه Droits féodaux نامیله تحت حکمـلرنده بولنان الویه وممالك اهالیسی حقنده کوسـتردکلری تضییقاتدن ناشی بتون قرون‌وسطاده اوروپای غربی‌حکومتلری دوچار ضعف‌وانکسارومخرب مملکت‌ومخل عدالت ومانع عمارت صایلان بو اصول مستهجنه طول مدت بر قرار اولمشیدی .

امتزك آداب مخصوصه‌سی وواضع قانونلرمزك تدابیر دور اندیشانه‌سی حسبیله سلطنت سنیه‌ده تشکل ایدن فئودالیته‌بالاده بیان اولنان محاذیرك هیچ برینی حاوی [۱] اولمدقدن بشقه‌ملك

[۱] بزم فئود الیته ایله اوروپا فئودالیته‌سی بینندهکی فرق عظیم شوندن متولد ایدیکه بزده اك بیوك دیرلکلر اولان خاصلر منصب ایله قائم اولدیغی حالده اوروپاده اولادیت شرطیله امرایه ویرلمش ایدی . یرده بزده دیرلکلرك کافهٔ مراتبی برات همایون ایله طرف پادشاهیدن اعطا وتوجیه اولندیغی حالده اوروپاده خاص صاحبلری‌زعامتلری‌وزعما تیمارلری وهلم جراً بلااستیذان ابستدکلرینه توجیه ایدرلر ایدی. فضله اوله‌رق اوروپاده خاص صاحبلری سکه ضرب‌ایتمك‌وحکامی عزل ونصب

ودولتجه محسنات عظیمه‌یی جامع اولدیغندن صورت اداره‌سنی بروجه آتی مختصراً بیان ایدهلم :

ادارهٔ اراضی شمدیکنه مشابه اولمیوب اعشار وسائر اراضی ویرکولرینی خزینهٔ جلیله طوغریدن طوغری تحصیل وجبایت ایتز وخدمت ومنفعت مقابلی اولهرق مختلف نامله ارباب استحقاقه ویا اعمال خیریه‌یه اعطا وتخصیص ایلر ایدی . شویله‌که اراضیٔ عثمانیه وارداتی خاص وزعامت وتیمار صورتیله وزرا وامرا وبندکانه وایالات عسکری اولان تیمارلو سپاهیسنه ووقف نامیله نشر معارف‌وادامهٔ مبرات خصوصلرینه ویورتلق واوجاقلق تعبیریله حدود محافظلرینه وینه اوجاقلق اصطلاحیله بعض قلاع وامصار یرلو نفراتنه تخصیص قلنمش اولوب بوتخصیص وتقسیم سببیله سلطنت سنیه وکلا ورجال دولت ومأمورین اقلام وبالجمله طشره والی‌ومأمورلری معاشندن وارسته‌اولدقدن بشقه اشاغیده تفصیل اولنه‌جغی وجهله بلا مصرف یوز قرق بیك قدر معلم سواری‌یه مالك وملاك حراست داخلیه‌سی مشاغلی‌دخی مخفف ایدی .

فتح ممالك اولندقجه نشانجیلر طرفندن اراضیسی سنجاق سنجاق تحریر ایتدیریلوب هرقریه‌نك مقدار حاصلات عشریه‌سی

ایله کندی نامله‌ینه اجرای حکم وعدالت ایلك مساعدات مضره‌سنه مالك ایدیلر . بناءً علیه‌ذلك مرور زمان‌ایله‌ایشه سوءاستعمالات‌کیرنجه اوروپاده مضر فئودالیته‌نك قوت و رصانت بولمسی وبزده‌کی اصول حسنه‌نك درحال کرفتار ضعف وانحلال اولمسی مؤدی اولدی .

و نفوسی و قاچ خانه‌دن عبارت ایدوکی وهرقضانك مستقلاً ویا مشترکاً استعمال ایلدکاری اورمان ومرعالر ثبت وترقیم اولنه‌رق سنجاغك حاوی اولدیغی اراضی اقتضاسنه کوره مناسب وجهله خاص وزعامت وتیمار ووقف واوجاقلق ویورتلغه تقسیم اولنوردی .

حاصلات مقیده‌سی یوز بیك آقچه‌دن زیاده اولان دیرلکه [۱] خاص اطلاق اولنور . وطرف پادشاهی به مخصوص خواص همایون ایله سلاطین عظام حضراتنه تخصیص اولنان خاصلر دن ماعدا وزرا وبکلربکی ومیرلواوسائر بندکانه معین اولان خاصلر منصبلریله قائمدر . اصحاب خاص سفره عزیمت ایلدکده قاچ یوز بیك آقچه خاصی وار ایسه هر بشبیك آقچه‌سی ایچون بر جبه‌لو کوتورمکه بورجلی وبو تقدیرجه اون بوك آقچه خاصی اولان بر بکلربکی تام‌السلاح وحرب وضربه قادر ایکیبوز جبه‌لو ایله سفره کیتمك مقتضای قانوندر . فقط جبه‌لولر امرانك توابعی دیمك اولدیغندن اکثریا بربکلربکی‌ویاخود میرلوا خاصی نسبتیله بورجلو اولدیغی جبه‌لونك برقاچ مثلنی استصحاب ایدر وقپوسی مکمل تعبیریله شایان تحسین اولوردی .

حاصلاتی یکرمی بیك آقچه‌دن یوز بیك آقچه‌یه قدر اولان دیرلکه زعامت اطلاق اولنور وبونلر دخی حاصلات مقیده

[۱] دیرلك مدار تعیش معناسنه اولمغله طرف دولتدن ویریلان هر نوع معاشه وعلوفه‌یه وخاص وتیماره پادشاه دیرلکی اطلاق اولنور ایدی .

مقدارینك هربشیکی ایچون برجبه‌او کوتوررلر. زعامتلرایالات ارکان مأمورینندن وقلعه دیزدارلرینه (محافظ). ورکاب همایونده بولنان قپوجی باشیلره وخواجکانه واقلام شاهانه کتابنه وسائر زعمایه‌توجیه اولنور واکثریتله قید حیات‌اولمغله پك‌یوك بر جنایتی ظهور ایتدکجه اصحابی عهده‌سندن رفع اونمز ایدی.

یازوسی یعنی مقید حاصلاتی اوچبیك آقچه‌دن یکرمی بیك آقچه‌یه قدر اولان دیرلکه تیمار تعبیر اولنور. وقلیچ تیمارلطلاق اولنان اوچبیك آقچه سندن صکره هر اوچ بیك آقچه ایچون دیرلك صاحبی برجبه‌او کوتورمك مقتضای قانوندر. مثلااون بش بیك آقچه تیماره متصرف اولان سپاهی درت جبه‌او کوتورمکله مکلف وتیمار اصحابی دیرلکنك بولندیغی سنجاقده توطن ایتمك مشروطدر. تیمار اوچ نوع اولوب برنجیسی واك کلیتلوسی اشکنجی تیماریدرکه متصرفلری میرلوانك بیراغی آلتنده مأمور اولدیغی سفره اشر ایکنجیسی مستحفظ تیماری واوچنجیسی‌که غایتله قلیلدر خدمت تیماریدر. تیماردخی‌قیدحیات ایله مقیددر.

دیرلکلر چفتلك دیمك اولیوب هردیرلکك حاوی‌اولدیغی اراضی شونك بونك طاپو سندیله متصرف اولدیغی ترلاردن عبارتدرکه اصحابی زراعت وحراثت ایدرلر ودیرلك صاحبلری املاك مذکوره‌نك یالکز عشرینی وحین فراغ وانتقالده معین اولان خرجنی آلورلر فقط اصطلاح قانونده صاحب ارض

بونلره اطلاق اولنور . اهالیدن بری ترلاسنی صاحبجق اولسه صاحب ارض حضورنده تقریر ویرمك وصاحب ارضك اذنی لاحق اولمق لازمدر . صاحب ارض دیرلکی داخلنده محلول اولان اراضیی وخالی عن الزراعه بولنان یرلری طاپو مثلیله طالبلرینه تفویض ایلر . فقط کندی عهده‌سنده اصلا آلیقویه‌مز و آخر قضا اهالیسنه صانه‌مز مکرکه کوی اهالیسنك اراضیه احتیاجی اولمیه .

بونوع عسکر بالاده تعریف اولنان فیو قولی طوائفندن قات قات زیاده اولغله واراضی اموریله امور عسکریه مختلط بولنمغله اراضی قیودات وتوجیهاتی غایتله معتنا طوتیلور ونشانجیلرك تحت نظارتنده بولنور ایدی . حتی برارضك وقفه ویاخود خاصك زعامتهویازعامتك تیماره تحویلی والحاصل موضوع لهنك جهت اخرایه تبدیلی لازم کلور ایسه ارادهٔ مخصوصهٔ پادشاهیاوزرینه نشانجی‌به خطاباً تصحیح امر عالیسی صادراولور وموجبنجه نشانجی دفتی قیود دفتر خاقانیی کندو قلمیله تصحیح وزیرینه امضاسنی وضع ایلمك وفرمانك طغراسنی مطلقا صدر اعظم بولنانلر چکمك مقتضیات قوانیندن ایدی چونکه سائر فرمانلرك طغرالرینی قبه وزیرلری دفتی چکمکه مأذون ایدیلر .

برتیمار ویا زعامت محلول اولدقده متوفانك حرب وضربه قادر اولادی وار ایسه اکا ویریلور اکر ولدی صبی ایسه ایفای خدمته مقتدر اولنجیه قدر جبه‌لو کوندرمك شرطیله

توجیه قیلنور . بلا ولد وفات ایدن دیرلك اصحابنـك دیرلکی جبه‌اولردن مستحق اولانه ویرلمك اوزره بکاربکیلر تذکره‌اعطا ایدوب بعده درسعادتدن برات شریف ایله تفویض قیلنورفقط تیمار ایسه مثلا اون بش بیك آقچه‌لك وزعامت ایسه اوتوزقرق بیك آقچه‌لك بولندیغی حالده ایجابنه کوره تیمارك اوچ بش بیکی وزعامتك یکرمی یکرمی بش بیکی توجیـه اولنه‌رق اوسـت طرفلری شـایان مکافات کوریلنلره ترقی یعنی ضمیمه صورتیله تقسیم اولنور وبویله ترقیلر ایله بر سپاهینك تیاری یکرمی بیك آقچه‌یی تجاوز ایدر ایسه زعامت اعتبار قیلنور ایدی .

بر سنجاق ویا ایالتك اشکنجی زعما وارباب تیاری سـفره مأمور اولدقده هم محافظهٔ مملکت وهمده آرقداشلرینك دیر . لکلری امورینی تسـویه ایلمك ایچـون اونده بری سنجاقلرنده قوریجی قالوب ماعداسی کیدر ومأمور اولدقلری سرعسکرك معیتنه وصـولارنده یوقله اولنوب کرك دیرلك اصحابی وکرك جبه‌اولری آیری آیری دفتر ایدلمکله فلان سپاهی ویافلان جبه‌لو فلان پاشـانك دفترلوسیدر دینیلورکه سـفرده اثبات وجود ایتمش دیمکدر . اکر سرحداتده قیشلامق لازمکلورسـه هر سنجاق سـپاهیسی ایچلرندن بشر اونر آدم انتخـاب ایدوب خرجلقجی نامیله یعنی تیارلری حاصلاتندن کندولرینه خرجلق کتیرمك اوزره مملکتلرینـه کوندررلردی . چونکه بونلره سفرده بولندقلری وقتده یله معاش وتعیین مثللو بر شی ویرلز

ایدی . بك اختیار وعمل‌مانده اولانلری تیمارینك ترقیاتی مساعد ایسه انکله تقاعد ایدیلهرك قلیچ تعبیر اولنان اساس تیمار آخره تفویض قیلنغله یکیدن مصرف آچلمسزین هم بر آدم تقاعده نائل اولور وهمده اعداد عسکریه‌یه نقصان ترتب ایتمزدی .

قوانین مبسوطه بك چوق انتظامات وحکمیاتی موجب اولدیغی ادنی ملاحظه ایله معلوم اولوب بونلردن برنجیسی سفرلر نقدر ممتد وتلفات مشتد اولسه عساکر مرقومه‌یه نقصان ترتب ایتز چونکه بر تیمار محلول اولورسه اون طالبی بولنور . ایکنجیسی اکثر اصحاب تیمار اباعن جد وطنلرینك ضابط وحارسی ومملکتلرینك اوجاق زاده‌سی اولمغله اهالی بونلری بیوك کورمش اولدیغندن وکندولری دخی خاندانلقله مفتخر صاحب دارات آدملر ایدوکلرندن قریه وقصبه‌لرینك محافظه‌سنه کمابنبغی قادر ایدیلر . اوچنجیسی بونلرك اولادی بابالرینه خلف اولهبیلمك استحقاقنی تحصیل ایچون وقت صباوتلرنده آته بنك وسلاح قوللانمق خصوصلریله اشتغال ایده‌کلدکلرندن فروست وسلحشور لقده کسب مهارت ایدرلردی‌که عسکرلك نقطهٔ نظرنده بوحالك اهمیتی وارسته قید ایضاحدر . دردنجیسی بونلرك منافعی دیرلکلری داخلنده زراعتك ترقی وتکثریله متناسب اولدیغندن محتاج اعانه اولان اهالی‌یه تخم وحیوانات اعطا وزراعتدن خالی برقالمامسنه اعتنا ایتملریله وکندولری ایچون دخی حیوان بتشدرمك مجبوریتنده اولملریله ممالك محروسه‌نك معموریتی وتوانا حیوانلر یتشمسی امرلرنده تأثیرات کلیه‌لری بدیهیاتدن ایدی .

بو طائفه‌نك تشویش نظام وانتظاملری مقدماتی شو وجهله سرزدهٔ ظهور اولدیکه محلول اولان دیرلکلر ارباب استحقاقه توجیه اولنه‌کلورکن عصر سلیمان خانیدن چاشنکیر باشیلقدن بکلر بکیلك ایله چیقان خسرو پاشا خاطر ویا پاره ایله ویرمك سیئه‌سنه پیشوا اولدی واخلافه بو طریق مکروهی آچدی .

صوقوللی محمد پاشا واوز تیمور اوغلی عثمان پاشا کندی دائره‌لرنده‌کی توابعه خلاف اصول اوله‌رق تیمار وزعامت توجیه ایتدکلری تاریخلرده روایت اولنیورسه‌ده بو توجیهاتده مادهٔ بر ضرر کورلمدیکی ظن اولنور فقط آنلردن صکره وزرا کندی آدملرینه دیرلك توجیهی سوء استعمال ایتمکه باشلایوب و بو صورتده دیرلکه صاحب اولانلر بالطبع افندیلرینك دائره‌سنده قالوب اراضیلری باشنه کیتمز اولدیلر وقانون قدیمی بو صورتله دخی بوزدیلر . ثالثاً کرك خواص همایون وکرك وزرا وامرا خاص و زعامتلری امنا معرفتلریله تعشیر اولنه‌کلور ایکن رستم پاشا خواص همایونی التزامه ویرمك بدعت مخربه‌سنی ایجاد ایدوب کیده‌رك بو اصول وزرا و امرا خاص وزعامتلرینه واوقاف اراضیسنه وبلکه تیمارلره قدر سرایت ایلدی .

دها صکره‌لری دیرلکلرك واردانلیجه‌لری مقاطعهٔ میریه نامیله خزینه‌مانده ایدلك یعنی حاصلاتلری خزینه‌یه آلنمق اصولی چیقدیکه بو اصول ارباب تیمارك بسبتون قدرتسزلکلرینی مؤدی اولدی. ایکنجی تکمله‌ده ایضاح اولنه‌جغی وجهله ۱۲۰۰

تاریخلرنده ارباب تیمار هم آزالمش وهم ضعیفلمش ودیرلکار خدمته غیر مقتدر بر طاقم نااهللر النه دوشمش ایدی .

تشکیلات اداریه واحوال ارکان دولته بر نظر

دولتك تشکیلات ادارهٔ داخلیه‌سی وقوانین سیاسیهٔ خارجیه‌سی نیجه قواعد حکمیه‌یه مستند اولوب اولوقتلر اوروپا دولتلریله دولت عثمانیه‌نك قانون ونظاملرینه واحوال اداریه‌لرینه عطف نظر دقت اولنسه سلطنت سنیه تدبیر ممالك خصوصنده اوروپا سیاسیونك کافه‌سنه فائق صورتده وقوف تام اظهار ایتمش اولدیغی مستبان اولور .

اعصاب دولتده کوریلن شوکت وقدرت بالجمله ارکانده دخی مشهود اولوب وزرا وعلما وسائر رجال وارکان سلطنت ارباب اقتدار دن انتخاب اولنه‌کلمکله بونلرك کرك وظائف مأموریتلرنده کوستردکلری همت وقدرت وکرك آثار علمیه وتأسیسات خیریه‌لرنده الیوم مرئی اولان عظمت، حال وشانلرینه ومرتبهٔ اهلیت ورفعتلرینه دائر بزه برفکر اعطا ایده‌بیلور. سلاطین عظام حضراتنك اوقاف عالیه‌لری شویله طورسون وزراوامرانك تأسیس کرده‌لری اولان جوامع ومدارس وخیرات الیوم تحسین وتحیرمزی جلب ایتمکده‌در .

سفرلر اولوقتلر جاری اولان استرقاق وغارت اصولندن ناشی باشلوجه منبع واردات اولوب فاتح حضرتلری اوتلق

بلى مظفريتندن صكره تبركاً بالجمله قوللرم آزاد اولسون بيور. دقلرنده بالتعداد قرق بيك عبد مملوكلرى اعتاق ايدلديكى واشبو مقدار خزينهٔ دولته عائد اولان خمسدن عبارت اولديغندن اول حينده ممالك محروسه‌ده ايكيبوز بيك قدر اسير بولنديغى مذكور تواريخدر. ملت حاكمه‌نك قلتيله برابر فتوحات جسيمه‌نى يد ضبطنده طوتمق ايچون عنصر اصليسى اولان نفوس اسلاميه‌نك آزالماسى و بلكه تكثيرى لزوم قطعيسى اسرانك قابليتلولرينى خدمات متنوعهٔ عموميه‌ده استخدام يولنى آچمش ايدى . اموال غنائمك بولنمى آشاغيده ذكر اولنه‌جق بر ايكى مثالدن استدلال اولنور .

١٠١٥ سنه‌سى نمچه ايله منعقد اولان زيدوه طوروق معاهده‌سنه قدر دولتك دول متجاوره ايله عقد ايلديكى مصالحه‌لرده مقام صدق واستقامتده دائم اولدقجه ومغاير مصافات حال وحركتده بولنمدقجه طرف سلطنت سنيه‌دن مؤاخذه اولنميه‌جغنى متضمن فرمان عالى اعطا اولنوب آنلر طرفندن سند اخذينه تنزل اولنمز وحدودتعيينى كبى قيود وشروطه دخى لزوم كورلمز ايدى . چونكه سرحدات آقينجيلرى ايام صلحده بيله فرصت بولدقجه چته‌يه كيتمك تعبيريله يكديكرى ممالكنه تجاوز ايدرك سبى وتاراج ايتمك ناقض مصالحه عد اولنمديغندن اشبو تجاوزات متقابله‌دن سرحد قطعياً معين اولمه‌ميوب سلطان مراد خان ثانى وفاتح وسليمان خانلر زمانلرنده ميخال اوغللرى واوره‌نوس

زاده کبی طول مدت سرحد بکلیکارنده قالان اسکی اوجاقلر اعضاسی آقینلردن فوق‌الحد قوت واقتدار کسب ایتمشلر ایدی.

محاربات وغزواتدن عودت ایدن امرا اموال غنائمدن پادشاه عصره مناسب هدیه تقدیم ایتمك قاعدهٔ دولتدن اولوب قپودان دریا غازی خیرالدین پاشانك بر دفعه سفردن عودتنده سلطان سلیمان خانه تقدیم ایلدیکی هدایا زیور صحایف تواریخدر [۱] کیدهرك سفر عودتی واموال غنایم قیدی بر طرف اولوب استانبوله کلن وزرا وبکلر بکلیلر هدیه تقدیم ایدر اولدیلر. سلحدارلقدن مصر والیسی اولان ابراهیم پاشا قبه وزراتیله استانبوله دعوت اولندقده تقدیم ایلدیکی هدایا وصدر اعظم قوجه سنان پاشانك تقدمهسی تواریخ قدیمهده بالخاصه ذکر اولنمقدهدر [۲]. اول عصرده وزرا وامرانك جلهسی حالارینه

[۱] اوموزلنده بر پستال چوقه ایله ایکی بیك اسیر وکذلك اوموزلنده بر کیسه آلچه ایله ایکی یوز غلام وینه الرنده کوش‌تپسی ایچنده اطلس کیسهلر ایله بیکر التونی حامل دفعه یوزغلام وینه الرنده التون تپسیلر ایچنده اینجو ومرجان تسبیحلر وکردانلقلر والتون قدحلر وسائر اشیای نفیسهیی شامل ایکی یوز جاریه.

[۲] ابراهیم پاشانك هدایاسی سکسان بیك مثقال التوندن مصنوع مرصع بر تخت والتون ومجوهرات ایله اراسته اسلحه وآت طاقمی واشیای سائره وبرقاچ یوز حیواندن عبارت ایمشکه عصرمز حسابنه کوره بر ملیون لیرا قیمتنده وار ایمش. وسنان پاشا دخی کلخانهده حالا آثاری باقی اولان اینجیلی کوشکی بنا ایدوب مذکور کوشکی کلیتلو مرصعات ایله برابر بر عظیم ضیافتده تقدیم ایتمشدر.

کوره یکدیکرینه هدایا اعطاسنه مجبور اولدقلری مثلو عیدیه ونوروزیه نامیله هدایای رسمیه تقدیمی دخی عادت حکمنه کیرمش ایدی . بو کبی عادات سوء استعمال اولنجه نه حال کسب ایده جکی معلومدر . مع مافیه اولوقتلر ارتشا بیله چندان معایبدن عد اولنمدیغی مورخلرك سیاق افاده لرندن آ کلاشیلیور .

سلطان سلیمان خان عهد سلطنتنده هدیه لرك رشوت حالنه منقلب اولدیغی مقدماتی کورلمکده در . صدراعظم رستم پاشا پاره سز منصب توجیه ایتمز ایسه انصافی دخی الدن براقمز ایدی دیو مورخین متفقا روایت ایدرلر . صقوللی محمد پاشابوداوستد ملعونانه نك فی الجمله اوکنی آلمشیکن صکره لری ینه رواجی آرتوب حتی تنظیمات خیریه یه دائر ۱۲۵۵ سنه سی شرفصادر اولان کلخانه خط همایونندہ اخذ رشوت مادهٔ مکروهه سنك شدیداً منعی حقنده تدابیر قانونیه اتخاذی امری صراحةً مذکور اولدیغنه نظراً اولوقتلره قدر جاری اولدیغی ظن وتخمین اولنمقده در .

وزرا وامرای دولتك معاش مخصصلری شو وجهله ایدی که والیلکده بولنان شهزادکان حضراتنك اوتوز ایکی یوك آقچه لك وصدراعظمك یکرمی یوك آقچه لك وقبه وزیرلرینك حیثیتلرینه کوره اونر اون بشریوك ونشانجی دفتردار ورئیس کبی عظمای رجالك ایکیشر اوچر دردر یوك آقچه لك خاصلری ومأمورین سائره نك دخی بوکا قیاساً خاص وزعامتلری وار ایدی . طریق علیه رجالی قپو قولی عساکری کبی علوفهٔ یومیه ایله موظف

اولمغله شیخ‌الاسلامارك یومیه یدی یوز اللی وصدرینك بش یوز التمش بشر رادەسنده وقضاة وموالئ کرامك علی مراتبهم مخصصات معینه‌سی اولوب رجال علمیه‌نك معزولرینه بیله وظائف تعیین اولنمش ایدی .

سلطان سلیمان وزراسندن لطفی پاشا آصفنامه نام رسالەسنده هنکام صدارتنده یکرمی یوك آقچه‌لك خواصی اولدیغنی واون یوکی دائره‌سی مصارفنه کفایت ایدوب بش یوکنی تصدق وبش یوکنی دخی خزینه‌سنده ادخار ایلدیکنی افاده ایله بر اداره موازنه‌سی کوسترر. اوعصرك بر آقچه‌سنده وقتمزك برغروشی قدر کوش بولنمسنه نظراً مشار الیهك دائره‌سی مصارفی سنوی اون بیك لیرا دیمك اولوب کندوسی هرنه قدر کثرت خدم وحشم ایله مشهور اولانلردن دکلسه دخی امثال واقرانه وحکم زمانه کوره دائره‌سی خلقی بعمه‌حال ایکی بیك کشیدن اکسیك اولهمیه‌جغندن مبالغ مزبوره ایله اداره‌سی قابل اولهمامق اقتضا ایده‌جکی بادئ نظرده وارد خاطر اولور. لکن اول عصرلرده وبلکه یقین وقتلره قدر ممالك محروسه‌نك حاصلاتی احتیاجات داخلیه‌سنه کفایت ایلدیکی وسکه ضربنده استعمال اولنان ذی‌قیمت معادنك شمدیکنه نظراً غایت ندرتی جهتیله اول زمانك بوللغی واوجوزلغی‌که بعض وقفیه‌لر مزایاسندن دخی استدلال اولنیور[۱]

[۱] مسکوکاتك قوة اشترائیه‌سی اوروپاده اولوقته نظراً شمدی بش آلتی دفعه ناقص اولدیغنی یعنی اوزمانك برغروشی شمدیکی آلتی غروشه معادل ایدوکنی موسیو میشل شوالیه تخمین ایتمشدر .

تصور وحسابك خارجنده اولدیغندن ارکان ومأمورین دولتك معاشات ومخصصاتی معزیادة کافی ایدوکی اکلاشیلیور وبرده وزرای عظامك استانبول نواحیسنده وادرنه طرفلرنده چیفتلکلری اولمغله حیوانات واکثر آدملری اوراده چیفتلك محصولاتیله وتکلفسزجه تعیش ایدرلردی .

علوم وادبیات وصنایع نفیسه

رجال عثمانیانك بر صنفی عرصهٔ جهانگیریده ارخای عنان جلادت ایلدکلری کبی دیکر صنفی دخی میدان علم وعرفانده خامه‌ران همت اولمشلر ایدی. سلطنت سنیهٔ ابدی الدوام بدایت ظهورندن برو ترویج علومی تسخیر ممالکدن اشاغی طوتمیوب سلاطین عظام عثمانیه ارباب علم وکمالی دائما تقدیر و ترغیب ایده‌کلمشلر وحتی من جهةٍ انلری سائر بندکانه تقدیم ایلمشلردر.

عربیات وشرعیات . — دولتك حال ومسلکی ایجابنجه اك اول واك زیاده مظهر رغبت و تشویق اولان علوم عربیه وشرعیه ایدی چونکه نوظهور اولان هیئت عثمانیه کرك امور حربیه‌ده وکرك مصالح قانونیه‌ده احکام شرع شریفه توسل الله اکتساب توسع وتأید ایلدیکندن سلاطین عظام حضراتی هرکارده علما ایله استشاره‌یه وحتی نظامات اولیهٔ دولتك وضع

وتنظیمی انلره احاله ایده‌رك مسئولیت اداره‌یه انلری دخی تشریکه سالك اولمغله صنف علما حکومت عثمانیه‌ده بر موقع محترم احراز ایتمش ولسان شریعت لسان عربی اولدیغنه نظراً علوم شرعیه‌یی تعلم علوم عربیه‌ده تفننه متوقف ایدوکندن عربیات الله شرعیات لازم وملزوم قبیلندن اولمش ایدی .

احوال تاریخیه‌سنی یازدیغمز اوچ عصر ظرفنده یتیشن علمای کرامك مشاهیری شقائقده وسائر مفصلات کتب تواریخده تعداد و ترجمهٔ حالری دخی علی‌مراتبهم بیان اولندیغندن بر تفصیلات اعطاسندن صرف نظر ایده‌جکز . آنجق شیخ ادبالی وطورسون فقیه ومخلص بشه واوغلی عاشق بشه و آنك اوغلی علوان چلبی عصر عثمان خانی‌یی تزیین ایدن عرفادن وچندره‌لی قره خلیل وازنیق مدرسه‌سی [۱] مدرسلرندن داود قیصری وتاج‌الدین کردی عهد اورخان غازی‌یه رونق ویرن فضلادن وقاضی محمود وجمال‌الدین آقسرایی وقره‌رستم دورخداوندکاری‌یی شهرتلندیرن علمادن وابوالکمالات والفضائل مولانا شمس الدین فناری (۷۵۱ — ۸۳۲) وفتاوای بزازیه صاحبی ابن بزازی وعیون‌التفاسیر مؤلفی شهاب‌الدین سیواسی وسیماونه قاضیسی اوغلی‌شیخ بدرالدین ونزد تیموریده مزید اعتبار بولان شیخ‌محمد

[۱] ممالك محروسه‌ده ایلك یابیلان مدرسه ازنیق مدرسه‌سی‌اولوب ازنیق مدرسلکی پك بیوك فضیلته متوقف اولمغله اولوقتلر مراتب علیه‌نك اك بالاسی صایلور ایدی .

جزری و تیموری بر پشتمال بحاسنه تقدیر ایدن احمدی سلطنت بایزید خانیده یتیشن ارباب کمالدن وملا فناری زاده‌لردن محمد شاه [۱] و یوسف بالی نام برادرلر وحیدر هروی و فخرالدین عجمی و صاری یعقوب وقره یعقوب ومحی‌الدین کافیجی چلبی سلطان محمد حایتنده پرورشیاب اولان کل وافاضلدن وشرف‌الدین قریمی وسید احمد قریمی وعلی‌السمرقندی وخطیب زاده تاج‌الدین وعلی الطوسی عصر مراد خان ثانیده شهرت بولان فحولدندرلر .

ابوالفتح والمغازی سلطان محمد خان غازی حضرتلری ترویج معارف وکمالات خصوصنده اسلاف کرامارینه مسابقت ایدوب صحبت علما ایله مألوف وحضورنده انلری بحث ایتدرمکله بغایت متلذذ اولدیغندن بویله برشهریار قدر شناسك سایهٔ صحابتنده دیار روم مقر علوم اولدی وچار اقطار عالمك نحاریری نزد سلطانیده فوق‌الحد رعایت واعزاز بولدی بو دورك اهل علم وکمالی بحق اسلافه تقدم ایتمشلردر .

آنلرك سرافرازی ملا خسرودر اسمی محمد و پدری فرامرزدر . رومی‌الاصل اولوب صکره‌دن اسلامله مشرف اولمشدر . مولانا حیدر هرویدن تلمذ ایده‌رك ابتدا ادرنه مدرسلکنه وفتح قسطنطنیه‌دن صکره جلالزاده خضر بکك

[۱] محمد شاه اون سکز یاشنده ایکن ادرنه‌ده‌کی مدرسهٔ سلطانیه‌به بالفعل مدرس اولمشدر .

وفاتنده استانبول قاضیلکیله خدمت فتوایه واصل اولوب ایاصوفیه‌ده تدریس خدمتی دخی عهده‌لرینه علاوه اولمش ایدی. هرصباح طلبه‌سی آلای ایله منزلندن مدرسه‌یه کوتورر ودرسدن صکره دخی‌یه اواسلوب‌اوزره خانه‌سنه کتیررلرایدی. بین‌الناس برشهرت فوق‌العاده‌یه مظهر اولمغله جامع شریفه دخولنده بتون جماعت قیام ایدوب محرابه وارنجه‌یه یول ویررلر ایدی وفاتح حضرتلری بوتوجه عامه‌دن ابتهاج ایدوب زمانمك ابوحنیفه‌سیدر دیو وصف بیوررلر ایدی. عبید وجواریسی بحساب ایکن‌نذر قدیمی اوزره مطالعه خانه‌سنی کندی سیلر سپوررایدی. قضا وتدریس مشاغلی بتون اوقاتنی استیعاب ایتمشیکن کتب سلفدن هر کون ایکی ورق یازمغی اعتیاد والتزام ایتمشیدی‌که ترکه‌سنده خط دستیله بك چوق آثار نفیسه چیقمش وغایت بهالی اوله‌رق صاتلمشدر .

۸۸۵ سنه‌سی استانبولده وفات ایدوب بروسه‌ده وقعه‌ٔ معلومه اوزرینه بنا ایلدیکی مدرسه قربنه دفن اولنمشدر. آثار و تألیفات معتبره‌سندن علم اصولده مرقات نام متن ایله مرآت نام شرحی وعلم فقهده غرر نام متن ایله درر نام شرحی شایان ذکردر . مرحوم مشارالیه غایت خشوع وتواضع ایچنده وقار ومهابت کوسترر واخلاق حمیده ایله متصف برنسخهٔ نادره‌ایدی.

ملا خسرودن صکره فاتح عصری اجلهٔ علماسندن بریده مولانا احمد بن اسماعیل الکورانی‌در. مولانای مشارالیه مصرده

تعلم وتبحر ايدوب علماى رومدن مولانا يكان حج شريفدن عودت ايدركن قاهره يه اوغرادقده ملا كورانينك مزيد تورع وعلومده تبرعنى مشاهده ايدهرك قلبنى جلب ايله معاً استانبوله كتيردى حتى سلطان مراد خان ثانى حضرتلرينك مولانا يكانه «كزديككز يرلردن بزه نه هديه كتيرديكز» سؤاللرينه مولانا تفسير وحديثده كامل برعالم عامل كتيردم ديهرك ملا كورانى بى حضوره چيقارتدى ملانك مصاحبتى مطبوع طبع همايون اولمغله برابر فضل وكمالى باهر وصلابت واستقامتى ظاهر برتحرير بى نظير اولديغى آكلا- شيلوب مغنيساده بولنان شهزاده سلطان محمد خان معلم تعيين بيورلدى . زيرا شهزادهٔ جوانبخت حضرتلرى او آنه قدر خواجه لرينى ديكميوب تحصيله تقيد بيورمدقلرى پدروالاكهرلرنجه موجب انديشه ايدى .

ملا كورانى مأذونيت تامه ايله شهزادهٔ مشاراليه نزدينه واردقده حسن تربيه لرينه نه كونه موفق اولدقلرى معلومدر. خواجه نك بوخصوصده كى همت عاليه لرى شاكرد قدر دانلرينك منت درجه لرنده خلوص ومحبتنى جلب ايلديكندن تبدل سلطنت وقوعنده وباخصوص فتح قسطنطينيه دن صكره مولانانك قدر واعتبارى فوق الحد بوكسلوب حتى كنديسنه وزارت دخى تكليف اولندى فقط قبول ايتمدى ومدت مديده قاضيعسكرلكده قالدى لكن خشونت طبعلرى واطوار استبداديه لرى مصلحته طوقونمغه باشلاديغندن وطوغريدن طوغرى يه عزلنه كيديله مديكندن

برکون طرف شهریاریدن مولانایه « اجداد عظامزك بروسه‌ده بولنان اوقاف کثیره‌لری یوز اوستی قالمش یك چوق شکایات ایشیدیورم بر مقتدر مفتش اعزامی لازمه‌دن اولمشدر برینی بولسه‌کزه خطابی وارد اولوب مولانا دخی امر ایدرسه‌کز بن کیدر تحقیق ایدرم دیو جواب ویرمکله اوقاف اموریله بروسه قاضیلغی عهده‌سنه توجیه بیوریله‌رق بوتقریبله مولانا اول جانبه کوندرلدی. بروسه‌دن اسباب معلومه ایله مصره کیدوب مصر سلطانی قایتبای فوق‌العاده اکرام ایلدیسه‌ده فاتح حضرتلرینك محبتی ضمیر مولاناده جایکیر اولمغله وقوع بولان دعوت سنیه اوزرینه حسن صورتله سلطان قایتبایدن مفارقت ایده‌رك پایتخت اقالیم رومه عودت ایندی و ابتدا بروسه قضاسی و صکره ینه قاضیعسکرلکله بکام اولدی . ملا کورانی ۸۹۳ ده ارتحال داربقا ایدوب جنازه نمازنده سلطان بایزید خان حضرتلری بالذات بولندیلر . ووصیتی موجبنجه قبل‌الدفن بالجمله دیونی بلاشهود بیت‌المالدن قضا اولندیکه یوز سکسان بیك آقچه‌یه بالغ ایدی . مولانا حضرتلری کمال زهد وتقوی ایله معروفدر اکثرلیالیده ختم شریف ایدر ایدی . استقامت طبع وکلاملری مشهوردر وزرایه اسملریله خطاب ایدوب قصورلرینی یوزلرینه سویلییورر ایدی وحضور شاهانه‌ده دخی وقار شریعتی محافظه ایدر ایدی . ملا خسروك فضلنی معترف ایدی . برکون شیخ ابن وفا حضرتلری کندی زیارتنه کلدیکی حالده ملا خسروه

ملازمتی اولدیغنی اخبار ایتمشلر مولانا دخی جوابا « اصابت ایدیور زیرا اواربانی طانیر وکیدیله‌جك یری بیلیر » بیورمش. فاتح حضرتلریله کلام الملوك ملوك الکلام ملاطفه‌لری مشهوردر .

بوایکی نحریر یکانه‌دن صکره شاعر وفقیه جلالزاده خضر بك وخواجه زاده نامیله مشتهر مولانا مصلح‌الدین مصطفی ومولانا تاج‌الدینك مخدومی خطیب زاده وملازیرك وملا خیالی و مصطفی القسطلانی و علاءالدین عربی و علی قوشجی و امام فخر رازی اولادندن علی بن مجدالدین شاهرودی الهروی فاتح عصری اجلهٔ علماسندن؛ وخطیب زاده فتواسیله مقتول مولانا لطفی (لقدمت شهیداً تاریخ وفاتیدر) و یدی بیك جلد کتاب جمعیله مشتهر مؤید زاده مولانا عبدالرحمن واو زمانك حافظ کتبلرندن مولانا نکساری ایله صاری کرز؛ وتاجی بکزاده‌جعفر وسعدی چلبی نام فاضل ومنشیلر ؛ ومولانا علی جمالی ؛ ومیرم چلبی ایله حکیم شاه نام طبیبان فاضلان انلره خیرالخلف اولان اکا بردندرلر .

فقط ساحهٔ علمك ایکی شهسوار نامداری و علمای عرب وعجمك دخی مصدق ومسلمی ابن کمال ایله ابوالسعود افندیدر.

ابن کمال یاخود کمال پاشا زاده لقبیله شهرت بولان احمد شمس‌الدین افندی ادرنه‌ده مهد آرای وجود اولوب جدبزرگواری سلیمان پاشایه اتباعاً ایام شبابنده خدمت ملکیه‌یه سالك

ایدی. برکون سلطان بایزیدخان ثانی وزراسندن ابراهیم پاشانك مجلسنده کبرای امرادن اورنوس زاده احمد بك اوطوررکن ادرنه مدرسلرندن بری ایچرو کیروب میرمشارالیهه تصدر ایلدی ابن کمال بو حاله تعجب ایتدی لکن رتبهٔ علمیه‌نك اعلی الرتب اولدیغنی کندینه اکلاتدیلر اندن صکره بر شوق وهوس فوق‌العاده ایله تحصیل علمه راغب اولوب ادرنه مدرسه‌لرنده تکمیل سلسلهٔ دروس ایلدی. وقتاکه کرسیٔ تدریس اوزرینه قعود ایلدی نور ذکا جبینده لامع اولمغله داسوختکان حسرت معرفت مولانانك قطره چین زلال تقاریری اولمق اوزره جملهٔ باشنه طوپلاندیلر وخواجه‌لرینك شهرت فضل وکمالنی کوندن کونه آرتدردیلر. ادرنه قاضیلکی وعصر سلیم خانیده اناطولی قاضیعسکرلکی مسندلرنده ایفای حسن خدمت ایلدکدن صکره بر مدتجك مرارت عزل ایله تلخکام و فقط عهد سلیمان خانیده ۹۳۲ سنه‌سی مولانا علی جالینك وفاتنده مقام معلانی فتوی ایله واصل اقصای مرام اولدی وسکز سنه اومقام معلایه‌رونق ویردی. «قبر احمد مرام اولدی نور» و «رای کیتدی کمالی بو عصرك» مصراع تاریخلرینك تضمنی وجهله ۹۴۰ سنه‌سی عزم داربقا ایلیه‌رك خارج سورده محمود چلبی زاویه‌سنه دفن اولنمشدر.

علامهٔ مشارالیه مدار مفخرتمز اولان اکابر فضلادن اولوب السنهٔ اشرافده حائز اولدقلری مفتی الثقلین عنوانی بلند مرتبه‌لرینه دلیل جلیدر. شقائق نعمانیه مترجمی ابن کمالك

اوصافنده بحر فتوی ، کان تقوی ، اختر افلاك شرع ، شیخ امت زین دین ، تاج سنن تعبیراتی استعمال ایدیور . آثار و تألیفاتی کثیر ومتنوعدر . علم تفسیر وفقه واصول وکلام وحکمت وتاریخ و معانی واعتده معتبر تألیفاتی وغوامض مسائل علوم متنوعه‌یی حل و ایضاح و اقوال مختلفه‌یی انتقاد ایله اقوی اولانی ترجیح یولنده یوزه قریب رسائلی واردر . فارسی وترکی نظمده دخی استاد ایدی .

ابوالسعود افندی استانبوله قریب مدرس کوینده ۸۹۶ سنه‌سی قدمنهادهٔ عالم وجود اولمشدر . پدرلری علمادن شیخ محمد عماد افندی اولوب ایدی ۹۲۲ تاریخنده تدریسه بدء ایدوب ۹۳۹ تاریخنده اتمام وظائف تعلیمیه ایلیه‌رك بروسه قاضیلکنه وبعده استانبول قاضیلکنه و ۹۴۴ سنه‌سی مسند مشیخت اسلامیه‌یه واصل اولمشدر . اوتوزسنه قدر زینت افزای مقام فتوی اولدقدن صکره ۹۸۲ جمادی‌الاولاسنده سکسان یدی یاشلرنده ارتحال داربقا ایلدی . جمیع علما ووزرا حاضر اولدیغی حالده مثلی کورلمدك برجماعت ایله نمازی قلنحده ادا اولنه‌رق قرب ایوب انصاریده دفین خاك عطرناك قبلندی . حرمین محترمینده وفاتی شایع اولنجه علمای مملکت صلاة غائب قیلمشلردر . شقائق ابوالسعود افندی شانینده هوالدین والدنیا ، هواللفظ والمعنی ، هو الغایةالقصوی ، هوالذروةالعلیا اوصافنی استعمال ایدیور . مرحوم مشارالیه مفخر علمای رومدر . ابن کمال درجه‌سنده

وسعت وتنوع معلوماتی یوغیسه‌ده علوم شرعیه‌ده و فتاواده بر نظیری دها کلمامشدر . بعض کونلر بیکدن زیاده فتوی یازدیغی تواتراً منقولدر . تفسیر شریفلری غایتله مقبولدر . رومده مرحوم درجه‌ده عربجه یازان کلمامشدر . اخلاق دخی غایتله کوزل و تواضع ایله وقار ذاتلرنده ممتزج ایدی . شقائق نعمانیه قدمنه وبلکه‌ده وسعت علمنه‌مبنی ابن‌کماله خواجهٔ‌اول وابوالسعود افندی‌یه خواجهٔ ثانی اطلاق ایدیور .

سلطان سلیمان خان زمانینده یتیشن علما تعداد وتعریفدن بیروندر . ابن کمالك مقام فتواده خیرالخفی سعدی افندی‌یی ومشاهیر علمای رومدن برکوی‌یی وملتقی صاحبی ابراهیم چلبی‌یی ذکر ایدیوریملم

ادبیات وفنونه وصنایع نفیسه . — ادبیاتمزی اوچ دوره تقسیم ایده‌بیلیرز: اولا دور قدیمدرکه بدایت دولتدن باشلایه‌رق قانونی سلطان سلیمان زمانینده منتهی اولور دور ثانی عهدقانونیدن کتابت وانشامزك شیوهٔ جدیده‌یه تحول ایلدیکی اون اوچنجی قرن هجری اواسطنه یعنی دور سلطان محمود ثانی اواخرینه قدر ایکی یوز اللی سنه‌دن زیاده ممتد اولمشدر . اوچنجی دور دخی شو صوك التمش یتمش یللق زمانی شاملدر . اشبو ادوار ثلثه‌نك اك زنکینی دور متوسطدر . نظمده باقی و نفعی و نابی وندیم وراغب پاشا وشیخ غالب وسنبل زاده وهبی و عزت ملا کبی هنرورلر و نثرده ویسی ونرکسی وسعدالدین افندی واوقیجی

زاده وشفیق افندی کبی نحریرلر بودورك شهسواران میدان بلاغتیدر .

برنجی دورك اولی مولد ناظمی سلیمان چلبی واخری عاشق جکر سوخته فضولیدر . بودورك نظم ونثری شمدیکی شیوه مزه کوره علی الاکثر قبا وکرك محسنات لفظیه کرك دقایق معنویه سی محدود کبی کورنمکده در .

امام اهل عرفان و واضع مبانئ لسان بروسه لی سلیمان چلبیدر . عارف مشارالیه بیلدیرم خان اوائلدن دیوان همایون امامی اولوب صکره بیوك شهزاده امیر سلیمانك خدمت امامتنده وبزم مصاحبتنده بولنمش وطول مدت معمر اولمشدر . نظم ایلدیکی مولد شریف که سراپا سهل ممتنعدر لسانمزك بی نظیر اولان آثار عتیقه سندندر .

درتیوز سنه دنبرو افاضل برسوز دیمدی اکا مماثل
تنظیرینه چوق چالشدی یاران قالدی بنه بکر مثل قرآن

درجهٔ خلوصنه باقلسون که سلیمان چلبی قدر قارئ وفاتحه خوانی اولان هیچ بر محرر بوقدر .

سلیمان چلبیدن اول ادبیاته داثر اثر قالمامشدر . کنه الاخبار صاحبی علی افندینك قولنه کوره سلاطین ثلثهٔ پیشین رحمهم الله حضراتی زمانلرنده آمال عمومیه جهت غزایه معطوف اولمغله وقدردانان سخن السنهٔ عربیه وفارسیه یه آشنا بولنمغله نظم عثمانی رواجلنه مامش ومولانا نیازی ومشارالیه سلیمان چلبی نك جدی

شیخ محمود اشعارله اشتهار بولمشلر ایسه‌ده هرج ومرج تیموریده دیوانلری ضایع اولمشدر . ولایت کوستروب حلقه صویه سجاده صالمشسین یقاسه روم ایلینك رست نقوی ایله آلمشسین بیتی شیخ محمودك سلیمان پاشای غازی‌یه روم ایلی فتوحاتی تهنیه ایچون تقدیم ایلدیکی قصیده‌نك مطلعی ایمش .

چلبی سلطان محمد خان عصرنده سلیمان چلبینك اکدیکی تخملر نشوونما بولمغه باشـلایوب طبیب مولانا سنان کرمیانینك طبیعت شعریه‌سی دخی اولمغله کندینه غدری التزام ایدن بعض ارباب غرضی تشهیراً هزناه بی نظم ایتمش وخمسهٔ نظـامیدن خسرو و شیرین افسـانه‌سنی ترجمه‌یه شروع ایده‌رك اتمـامی اقرباسندن شیخزاده جالی‌یه میسر اولمشدر. سنان شعرده شیخی تخلص ایدر ایدی . لفظ ومعناسنده اولقدر ملاحت بوقدر .

جالی کرمیان بکنك دفترداری اولوب شعرای فرسـدن حکیم سنائی‌یه تقلیداً قصائد انشاد ایتمش وخورشید و فرخشاد وهمای وهمایون منظومه‌لرینی دخی یاپمشدر .

محمدیه نام اثر مشهور صـاحبی یازیجی زاده محمد افندی (کلیبولیده مدفوندر) وانوار العاشقین مؤلفی کاتبزاده شیخ احمد وحاجی عوض پاشا زاده عطائی وهمدم حلاج منصور وحلبده کشا کش مبحث هستیدن مهجور اولان عمادالدین نسیمی(مناقب الواصلین آنکدر) سلطان مراد خان ثانی دوری رجالندندر.

فاتح عصرنده اشعار دخی پرتو آلوب تذکرةالشعرالرده

شاعر نامنه یالکز یدی وزیر کورلمکده‌در غزل وادیسنك مؤسسی احمد پاشا ومولاناخضر بکزاده سنان پاشا وصافی تخلص ایدن جزری قاسم پاشا ونشانی تخلص ایدن قرمانی محمد پاشا بوزمرده‌دن اولوب پادشاه حضرتلری عونی مخلصیله مضمار اشعارده جیاد سوار و شهزاده‌لری وخاصةً سلطان جم پیرو پدر بزر کوار اولورلر ایدی . اوتوز شاعر طرف پادشاهیدن وظائف معینه ایله متنعم ومفتخر اولمغله بویله بر پادشاه قدردانك سایهٔ تشویقنده استانبول وبروسه وقسطمونی کبی بیوك شهرلر مجمع ظرفا و شعرا اولوب ملا جامیيه تقلیداً یوسف و زلیخا و لیلا ومجنون افسانه‌لرینك ناظمی حمدی و تاریخ عثمانی‌یی نظمه مباشرت ایله ائمامندن اول وفات ایدن (درت بیك بیت نظم ایتمشدی) شهدی ومثنوی طرزنده یکرمی بیك بیت قدر انشاد ایتمش اولان کاشفی وزادالمشتاقین ونتایج‌الارواح منشیسی آلهی ونسادن اماسیه‌لی مهری وقسطمونیلی زینب نعم اعطاف همایون ایله پرورده ارباب کمالدن ایدیلر .

عصر بایزید خانیده ولایات شاهانه‌ده بولنان شهزادکانك دائره‌لری شعرا وظرفا مجمعی اولهرق سلطان علمشاهك نشانجیسی اولان سقایی و سلطان محمدك دفترداری اولان سهیلی و سلطان عبدالله دائره‌سنده یتیشن فغانی و سائر شهزادکان خدمتنده بولنان آفتابی ومنیری ونجاتی وینه تذکره‌لرده اسملری واثرلری کورینن عندلیبی و صانعی و طالعی وبهشتی او عصرك شعراسی

میانده تعداد اولنه‌بیلیرسه‌ده اکثرینك آثاری الیوم پك معتبر دکلدر . یالکز نجـاتی شیوهٔ نظمی کرکی کبی اصلاح ایده‌رك احمد پاشایه خیرالخلف وباقی‌به سلف اولمشدر .

بودورك سروری وخاتمه‌سی بغدادی فضولیدر . فضولی ایام سلطنت سلیمان خانیده ارتحال ایتمشدر . سوزش‌شاعرانه‌سنه عارضی وصنعی دینیله‌مز . سوزلرنده متقدمینه مخصوص قبالقلر موجود و متأخرینك دقائق فکریه وصنایع لفظیه‌لری غیرمشهود ایسه‌ده مسلکنه ارباب نظمك هیچ بری اتباع ایده‌مامش ونزد ارباب طبعده فضولی من کل الوجوه حائز نصاب کمال کورلمشدر . غزلیاتی غایتله مقبولدر . ساقی نامه‌سی وبنك وباده منظومه‌سی وقصائدی اولقدر رنکین دکلدر فقط لیلی ومجنون افسـانه‌سنی بویولده‌کی تصـاویرك کافه‌سنی کیرودہ براقیر . وظیفهٔ اوقاف استدعانامه‌سی لسانمزك آثار عتیقه‌سندن صایلور حدیقة‌السعداسی دخی مظهر رغبت اولمشدر کجری فضولی (۹۷۰) تاریخ وفاتیدر .

فضولینك معاصری اولان سخنپردازان ایچنده مهروناهید، بهرام وزهره ، شکوفه‌زار ، وابکار افکار منظومه‌لرینك ناظمی فکری وشهنامه مترجمی جلیلی وعشرتنامه صاحبی روانی وپروانه وشمع ناظمی ذاتیٔ پیر [۱] وذاتینك رقیبی ونظم ونثرك استادی

[۱] « اسلافده احمد ونجاتی . آوارهٔ دلشکسته ذاتی : ترکی سخنه نمل قومشلر . اما نملی کوزل قومشلر » قطعه‌سندن مستبان اولدیغی وجهله ذاتی دخی سالف‌الذکر احمد پاشا ونجاتی کبی بانیٔ لسانلر عدادنده داخلدر .

لامعی [٢] ودلی برادر نامیله معروف اولان غزالی ونظامی یه تقلیداً رعنا برطرزده خمسه تألیف ایدن یحیی بك و ادبیات قدیمه‌مزك اك پارلاق آثارندن اولان همایونامه (هندجه‌سی کلیله ودمنه ، فارسی‌یه مترجمی انوار سهیلی) مترجمی و واسع چلبی علیسی نامیله معروف ادرنه‌لی علی بن صالح و تذکرة‌الشعرا صاحبلری لطیفی وعاشق چلبی وکلشن‌شعرا مرتبی‌عهدیٔ بغدادی وهشت بهشت نام مجموعهٔ اشعاری ترتیب ایدن سهیٔ ادرنوی ابقای نام ایتمشلردر . فضولینك همشهریسی روحیٔ بغدادی آره‌لرنده چوق مسافه اولمق اوزره اول استادك پیرویدر .

بونجه اهل کمال کلك همتله مزرعهٔ سخنی قارشدردقجه بالطبع لسانك قوهٔ انباتیه‌سی زیاده‌لشمکه و محصولاتی کسب لطافت وعذوبت ایتمکه باشلادی واسکی قبالغی ظرافته متحول اولدی لسان ادبك اشبو اصلاحنه سلطان سلیم خان اول اله فرزند کریمی سلیمان خان قانونی حضراتی پیشوا اولدیلرکه ایکیسیدخی هم مالك سلطنت جهان وهم صاحب اقلیم سخن وعرفان ایدیلر. باقی طرز قدیم نظمی تجدید اله ادبیاتمزك دور ثانیسنی کشاد ایتدی و باقی‌یه سزا اولنسه تعیین . تعبیر مجدد نحستین فضلنه بحق مظهر اولدی .

[٢] لامعی کرك تألیف وکرك ترجمه طرزیله چوق اثر میدانه قویمشدر . هفتپیکر، فرهادنامه، مقتل حسین، لطائفنامه، مؤلفاتندن وشواهدالنبوه ونفحات الانس مترجماتندندر .

باقی (عبدالباقی افندی) فاتح مؤذنلرندن برینك اوغلی اولوب پدری طرفندن سراج چراقلغنه ویرلمش ایکن میل واستعداد خلقیسی کندینی تحصیل علومه سوق ایلمش وعبدالباقی افندی طریق علمیه‌ده قطع مراتب ایده ایده روم‌ایلی قاضیعسکری لکنه قدر ارتقا ایتمشدر. ظرافتی وحسن طبعی سایه‌سنده سلطان سلیمان خانه واوج خلفنه ندیم اولمش و باقی افندی کیتدی عقبایه یك سکزده مصراع تاریخیسنك افاده‌سی وجهله ۱۰۰۸ سنه‌سی ارتحال دار بقا ایلمشدر [۱] پادشاهلر نزدنده فوق‌العاده ملتفت و مقبول ایدی فضل کمالده ابن کمال وابوالسعود افندی مرتبه‌سنه واره‌مدیسه‌ده اشعار وغزلیاتده سرفراز شعرای روم اولمش وارباب سخندن نایدن بشقه کندیله همعنان رقابت‌اولور کیمسه ظهور ایتامشدر. خواجه سعدالدین افندینك وفاتنده باقی افندی مسند مشیخت ایچون عرض اولنمش ایسه‌ده علم وفضلی اعتباریله صنع‌الله افندی ترجیح بیورلمش ایدی. افندیٔ مشارالیه فاتح جامع شریفنده باقینك نمازینی قیلدقدن صکره بو بیت مشهورینی تکرار ایلمشیدی قدرکی سنك مصداقنده بیلوب ای باقی. طوروب ال باغلیلر قارشوکه یارادان صف صف.

[۱] سال مذکور تاریخ ادبیاتمزده برسال نحس عد اولنور زیرا تاج‌التواریخ صاحبی اولان ادیب‌اعظم سعدالدین افندی ومورخ‌مشهور عالی افندی دخی اوسنه ترك ملك فنا ایلمشلردر.

خاتمنده بو بيت منقوش ايدى :

فانيست جهان در اوو فانيست .

باقى همه اوست جمله فانيست .

باقيدن صكره كلن شعرا و ادبايى ايكنجى تكمله ده ذكر ايده رز بوراده مورخينى وسائر اهل علم وانشايى ذكر ايده لم :

عاشق پشه دولت عثمانيه نك ظهورينى و احوال ابتدائيهٔ تاريخيه سنى يازديغنى و مذكور تاريخى عالى افندى اوقوديغنى كنه الاخباردە سويليور ايسه ده نه اثر مذكورك ونه عاشق پشه نك حفيد زاده سى دوريش احمد طرفندن ترتيب اولنان تاريخ عاشق پاشا زاده نك استانبولده نسخه لرى بولنه مامشدر . عاشق پاشا زاده فاتح زمانى رجالندن ايمش وبيوك پدرينك كتابندن وسائر اوراق پريشاندن واك زياده پيران ثقاتدن اخذ معلومات ايلمش.

ايكى مورخ عصر بايزيد خان ثانيده ضبط وقايع دولت عليه يه مأمور اولديلر برى نشرى كه وقوعاتى ساده لسان ايله تحرير وبيان ديكرى ادريس بتليسى كه هشت بهشت [١] نام تاريخ مشهور نده فارسى لسانده وطمطراقلى ادا ايله ايراد واتيان ايلدى. مولانا ادريسك مخدومى ابوالفضل پدرينك كتابنه برده سليمنامه ذيل ايلمشدر .

سلطان سليم خان اولك واخلاف كرامندن بر قاچنك عهد

[١] هشت بهشت سكز پادشاه زمانى تلميح ايدر .

سلطنتلری وقایعی صورت خصوصیه‌ده ضبط اولنمشدرکه بونوع مورخلرك منظوم اوله‌رق حکایهٔ وقوعات ایدنلرینه شهنامه‌نویس اطلاق اولنمشدر . سلیمنامهٔ یوسف و سلیمنامهٔ شکری و خواجه سعدالدین افندینك و بیوك نشانجی جلالزاده‌نك وکشفی وسجودی واسحق چلبی‌نك سلیمنامه‌لری وبیوك نشانجی جلالزاده‌نك طبقات الممالکی وفردی وشمسی‌نك سلیماننامه‌لری و اصولی اله شهابینك سلیمنامه‌سی (سلطان سلیم ثانی) بو زمره‌یه ادخال اولنه‌بیلیرلر . سلطان سلیمان خان زمانده کان مورخلرك چوغی بولندقلری وکوردکلری بر وقعه‌یی ویاخود بر قاچ سنه‌لك وقایعی نقل اله اکتفا ایتمشلردرکه بونلر مشهودی یازدقلری ایچون اثرلری قیمتلودر . بونلردن طبیب رمضانك ردوس فتحی و ابن کمالك مهاجنامه‌سی و سنان چاوشك غزوات استرغون و استونیٔ بلغرادی و مراقی‌نك سیکتوار فتحنامه‌سی ویمن وقبریس فتحنامه‌لری و سلانیکلی مصطفی افندینك و پچوی ابراهیم افندینك تاریخ مشهورلری تعداد اولنه‌بیلیر .

اشبو تعداد اولنان تواریخك اك مکملی خواجه سعدالدین افندینك تاج‌التواریخیدر . خواجه افندی وقعه‌نویسلرك یعنی طرف دولتدن ضبط وقایعه مأمور اولان مورخینك اولیدر . کندی تدوین ایلدیکی قسمی الیوم مطبوع اولوب مابعدی اوراق پریشان اوزرنده اولدیغندن جمع ایدیله‌مامشدر .

معاصری اولان عالی افندی کنه‌الاخبارنام تاریخ عمومیسنه کندی زمانه قدر اولان دولت علیه وقایعی دخی درج ایتمشدر آنك دخی مطبوع قسمی کسیکدر .

سلطان سلیمان خان صدراعظملرندن لطفی پاشا ایله ادرنه قاضیسی محی‌الدین جمالی دخی تاریخ عثمانی یازمشلردر. ومولانا لاری دخی هندستاندن بارکاه سلیمان خانیه کلوب هشت بهشت وادیسنده مرآت‌الادوار ومرقات‌الاخبار نامیله بر تاریخ نفیس یازمشدر.

طاش کوپریلی زاده احمد عصام‌الدین افندینك شقایق نعمانیه نام کتاب التراجمی غایتله قیمتدار اولوب ۹۶۵ سنه‌سی اعمی اولدیغی حالده کتاب مذکوری اتمام ایتمش وفقط متنی عربی اولدیغندن ادرنه‌لی مجدی افندی لسان ترکیه نقل وترجمه ونوعی زاده عطاءالله افندی دخی بر ذیل علاوه ایتمشدر. حافظ عجمك فهرست‌العلوم نام تألیفاتنی نوعی بشقه اولق اوزره شقائقك یانده ذکر ایده‌جکلرز.

اشبو موسم تفیض وتعالیده بالجمله علوم وفنون دخی ترقی ایدوب علی قوشجی‌نك علم هیئتدن فتحیه نام رساله‌سی وجغرافیا وفنون ریاضیه‌یه دائر تألیفات مرغوبه‌سی ومولانا سنان کرمیانینك طبدن برکوزل کتابی وحاجی پاشانك شفاسی وسلطان سلیم خان اولك سر طبیبی اخی چلبی‌نك کشفیاتی ومیرم چلبی‌نك رسالهٔ فتحیه شرحی ایله الغ بك زیچنه شرحی وجلال دوانی تلامیذندن طبیب شهیر حکیم شاهك موجز طب شرحی وحیاة الحیوان ترجمه‌سی وپیری رئیسك آق دکزك احوالنی مبین یکرمی اوچ خریطه‌دن مرکب اطلسی وکاتبئ رومینك سیر سفائن حقنده‌کی تألیفاتی اولوقتك ترقیات علمیه‌سنه دائر بزه بر

فکر اعطا ایدر. کرچه آثار مذکوره معارفك بوکون واصل اولدیغی درجهٔ عالیه‌یه نظراً دکرسز کبی کورینورسه‌ده عالم مدنیتك اولزمانکی حالنه نسبةً بیوك قیمتی حائز ایدیلر .

دولتك ظهور و توسعی حرباً اولمغله فنون عسکریه و آ کا متعلق اولان صنایع پك چابوق ترقی ایدوب اوروپاده ابتدا اسلحهٔ ناریه استعمال ایدنلر عثمانلیلر اولدیغی کبی طقوزنجی واونجی عصرلرده عثمانلی استادلرینك اعمال ایلدیکی طوپلر وانشا ایلدکاری استحکامات اوروپالولرجه نمونه اتخاذ اولنمشدر. یقین وقته قدر قلاع خاقانیه‌ده مثلا مدللی، وآق دکز بوغازی و وان استحکاماتنده کوریلان و اوزرلرنده عمل مصطفی ویاکار علی اوسته تمغالریله طقوز یوز شوقدر تاریخلری محکوك اولان جسیم طوپلر متأخرینك موجب تحسینی اولدیغی کبی استانبولدن بغداد و وان کبی مواقع بعیده‌یه نقللرنده‌کی صعوبت نظر مطالعه‌یه آلندیغی زمان اولوقتکی سوق مأمورلرینك همت و حیتلری بحق سزاوار تقدیس اولور . فاتح مرحومك استانبول محاصره‌سی ایچون دوکدردیکی بیوك طوپلر اوربان نامنده بر مجار مهندسیله صاریجه اسمنده بر ترك دوکه‌جیسنك اعمالی اولدیغی وخبره ایجادی دخی فاتح مشارالیهه اسناد ایدلدیکی روایتکردهٔ ثقاتدر. کدیك احمد پاشا ایتالیا ساحللرنده اوطرانته‌یی ضبط ایتدکده کوزل بر قلعه انشا ایتدیرمش ایدی . مؤخراً ایتالیالولر قلعهٔ مذکوره‌یه دسترس اولدقده طرز انشاسنه حیران اولوب اوروپا مهندسلری جزئی تصحیحات ایله او قلعه‌یی نمونهٔ

استحكامات اتخاذ ايلدكارى تاريخ فن استحكامجه مصدق ومشهوردر كرك سلطان سليمان خان قانونى عصرنده و كرك سلطان مراد خان ثالث زمانلرنده وقوعه كلن ايران سفرلرنده يوز يوزالليشر بيك كشيلك اردولرك برآ سوقياتى ودارالحربلرده حسن اداره‌لرى امور معظمه‌دن اولوب اولوقتكى اركان حربلرمزك وقوف ومهارتنه شبهه براقدرمز .

علوم ومعارف خصوصنده دول متمدنه‌نك برنجيسى اولان سلطنت سنيه بزجه مجاز اولان صنايع نفيسه‌يى دخى ترويج وتشويقدن كيرو طورمامشدر . صنايع نفيسه‌دن هيكلتراشلق بسبتون معدوم ورسم ونقش دخى محدود وزمانمزه بعدى حسبيله آثار موسيقيه‌سى دخى غير مسموع ايسه‌ده اويمه‌جيلق و معمارلق و اكا متفرع صنايع فوق‌الحد ترقى ايتمشيدى فاتح جامع شريفنك معمارى معمار اياسك وبايزيد جامع شريفنك معمارى معمار كمال‌الدينك و خاصةً سليمانيه و شهزاده جامع شريفلرينك معمارى معمار سنانك [١] واستانبولده وبروسه و ادرنه‌ده‌كى جوامع شريفه‌يى بنا ايدن استادانك مرتبهٔ معلوماتلرينه اثرلريله استدلال اولنمق طبيعيدر. بروسه‌ده چلبى سلطان

[١] معمار سنان عن‌اصل قيصريه‌لى اولوب داثرهٔ مشيختك قيومى قارشوسنده‌كى كوشه‌ده طرز مخصوص اوزره ياپديردينى سبيلك يانده مدفوندركه قبرينك آلننه تصادف ايدن ديوارك اوستنده كرفت يازيله يازلمش تاريخنك صوك مصراعى «كچدى بو دمده جماندن پير معماران سنان» (٩٨٦) مرحومك اهليتنك ماصدق دوشمشدر. سنى يوزه قريب ايدى .

جامع و تربه‌سنده اولان بینظیر چینیلر دلی محمد نامنده بر هنرورك محصول دستی اولوب بعضلرنده عمل محمد مجنون امضاسی حالا کورلمکده‌در . هند پادشاهی سلطان سلیمان مرحومدن معمار طلب ایتمکله معمار سنانك شاکردلرندن موسی اوسته اعزام اولنه‌رق بلاد هندیه‌ده طرز رومی اوزره ابنیهٔ عالیه وجسیمه بنا ایلدیکی مرویاتدندر . کتب تواریخ وتراجمده وزرا وعلماء شریعت و مشایخ صوفیه‌دن غیری ارباب هنر ومعرفت چندان مذکور اولمدیغی جهتله بر چوغنك نام وشانی بیلیورز لکن سلاطین عظام مدرسه‌لرنده حکمیات وریاضیات تحصیلنه مخصوص دائره‌لر بولنمسنه وفنون حربیه وصنایع معماریه‌نك ترقیاتی سوقیات جسیمه وآلات ناریهٔ عظیمه ایله انشاآت عالیه‌دن استدلال اولندیغنه نظراً اثردن مؤثره انتقال اولنمق قاعده‌سنجه دولت علیه‌نك اولوقتیکی ترقیات عمومیه‌سی ادنی ملاحظه ایله میدانه چیقار .

ثروت وتجارت وحرفت

تتابع حروب ومغازیدن وکثرت اموال غنائمدن افراد عثمانیه‌یه بالغاً مابلغ اکتساب ثروت وغنا ایتمکله افرادك هیئت مجموعه‌سندن عبارت اولان دولت دخی فاتح ویاوز سلطان سلیم خان زمانلرنده فوق‌الحد قدرت مالیه‌یه مالك ایدی . سلطان بایزید خان اول وثانینك اواخر سلطنتلرنده اسباب معلومه‌دن ناشی مضایقهٔ مالیه حس اولنمش ایکن اخلاف کراملری حسن

اداره ایله اعادهٔ ثروت ایتمشلردی . مثلا فاتح حضرتلری اوزون حسن جنکنه عزیمتنده طوائف عسکریه یه یوز یوك اقچه اقراض بیوره‌رق بعدالغلبه هبه ایلدکاری مضبوط تواریخدرکه عصرمز حسابنه کوره بش آلتی ملیون لیرا ایدر ویاوز سلطان سلیم خان حضرتلری شاه اسماعیل اوزرینه کیدرکن بعض تجاردن استقراضه مجبور اولمش ایکن ایران ومصر سفرلرندن صکره کلیتلو نقود ادخار ایتمشیدی حتی التون ایله طولدیردیغم انبارلری اخلافمدن هرکیم آچمه ایله املا ایده‌بیلورسه کندی مهریله مهرلسون والا خزینهٔ همایون بنم مهرم ایله مهرلنسون دیو وصیت ایتمشیدی‌که الی‌الآن اندرون خزینه‌سی مهر سلیم خانی ایله مهرلندیکی منقولدر .

عصر سلیمان خانیده دائرهٔ دولت فوق‌العاده بیومکله برابر تزیینات و احتشامات تکثر ووظائف عسکریه ترقیات متعاقبه ایله تزاید ایتدیکی وسلطان سلیمان مرحوم خیرات ومبرات معلومه و مشهوده‌لرینه خزینه‌لر صرف ایلدیکی حالده مشکلات مالیه‌یی ایما ایدر تواریخده برشی کورلمیوب فقط خاقان مشارالیهك سیکتوار سفرینه عزیمتلرنده سرای همایونلرندن بعض اوانیٔ زروسیمی ضربخانه‌یه ارسال ایله سکه ضرب ایتدیردیکی واوسنه واردات دولت ۱۸۳,۰۸۸,۰۰۰ ومصارف ۱۸۹,٦۵۷,۰۰۰ آچمه اولمغله التی بچق ملیون آچمه آچیق بولندیغی بالمناسبه نعیما تاریخنده وعین علی افندی رساله‌سنده مسطوردر .

صوقوللی محمد پاشانك وفاتندن صكره عساكر موظفه‌نك وانلافات واسرافاتك چوغالمسندن ناشی امور مالیه مختل اولوب بودجه‌نك آچیغی بیك تاریخلرنده یتمش ملیون اقچه‌یه بالغ اولدی فقط واردات دخی ۲۹۳,٤۰۰,۰۰۰ اقچه‌یه یوكسلش ایدی. اشبو ترقیٔ واردات بر قاچ شیدن متحصل ایدی. اولا وارداتلی اولان زعامت و تیمارلر محلول اولدقجه ارباب استحقاقه ویرلیوب مقاطعهٔ میریه نامیله خزینه‌مانده ایدیلیر ایدی. ثانیاً مسكرات رسمنه ضم اولنمش ایدی. ثالثاً محكومین وزرا وامرانك آره‌صره مصادرات نقودیه‌لری اولور ایدی. رابعاً سكه عیاری تنزیل اولنمغه باشلامشدی.

عصر سلیمان خانیده بر درهم كوشدن اوچ آقچه مضروب یعنی براقچه‌ده شمدیكی برغروشلق قدر سیم موجود ایكن علوفه اعطاسنده مضایقه‌یه كرفتار اولندقجه تزییف مسكوكات طریق ناهموارینه كیدلمكدن ناشی سكه عیاری تنزل ایده ایده ۱۱۰۰ تاریخلرندن صكره براقچه‌ده انجق التی پاره‌لق كوش قالمشیدی.

دولت علیه‌نك اساس معاملاتی اقچه اوزرینه مبنی اولوب غروش بر نوع سكه اسمی ایكن یقین وقتلرده قرق پاره اعتباریی و واحد قیاسی اولق حكمنی اكتساب ایلمشدر و آقچه‌نك وزن وعیاری تنزل ایلدكجه تغیره اوغرامیان یالدیز آلتوننك فیئاتی بالطبع ترقی ایدوب قرق آقچه‌یه ایكن اللی‌یه والتمشه ویوزه چیقه‌كلمشدر.

بالاده بیان اولنان واردات و مصارفات طوغریدن

طوغرى خزينهٔ دولته كيروب چيقان مبالغ اولوب بو دخى جزيهٔ شرعيه و مقاطعات بدلى و كمرك و مملحه‌لر حاصلاتيله دول متجاوره وايالات ممتازه‌دن النان ويركولردن عبارت اوله‌رق اعشار وسائر تكاليف يوقاروده تفصيل اولنديغى اوزره خاص و زعامت و تيمار و اوجاقلق و يوردلق ووقف ناميله خدمت ومنفعت مقابلى تعيين واعطا اولنمشيدى .

اولزمانلر ارباب دولتده كوريلن فكر سياسى اقتضاسنجه مملكك سراپا معمور اولمسى لازم كلوب ميرميران و ميرلوالر مأموريتلرنده طول مدت بقا بولمرى وارباب تيمار وزعامتك عزلدن مصون اولمرى قواعدى الويه و ايالاتك و حتى قرى و قصباتك عمارتنه خادم اولان اسبابدن ايدى بيك تاريخندن صكره اناطوليده تكثر ايدن جلاليلر انواع مظالم وتخريبات اجرا ايلدكلرندن بوك كويلرك انقسام و ايشلك جاده‌لردن تباعدينه سبب ويرمكله و آندن صكره دولت بوكا چاره آرامغه بر آسوده وقت بوله‌مامغله قراى صغيره حالى اوزره قاله‌رق طوپلانه‌مدى . وكوچك كويلرك بر يره اجتماعندن متحصل اوله جق شنلك ومنافع حصول بوله‌مدى .

زراعت و حرفت اولوقتلرجه احتياج مملكته بالغا مابلغ كافى اولوب مملكتك خارجدن جلبنه محتاج اولديغى اشيا چوقه وقطيفه كبى تزيناته متعلق بر ايكى نوع امتعه‌يه منحصر ايدى چونكه محصولات زراعيه‌من استهلاكات داخليه‌يه ومعمولات

صناعیه‌من دخی احتیاجاته الویردیکندن برلی متاعلر اشیای اجنبیه‌دن استغنا حاصل ایتمشیدی .

تجارت بحریه بالطبع تجارت بریه‌یه فائق اولمغله برابر یقین وقته قدر عثمانلو تجاری (خیریه تجاری) یدنده بولندیغندن اجانب ایله معاملات غایت آز ایدی. فقط دولت علیه من القدیم وندیك وفلمنك وفرانسه وسائر حکومتلرله تجارت معاهده‌لری عقد ایدوب اجنبیلرك ممالك محروسه‌ده کمرك رسمندن ماعدا هرنوع رسوم و قیوددن وارسته اولمارى وحقوقه دائر ایکی اجنبی بیننده دعوی وقوعنده کندی قونسلوسلری معرفتیله رؤیت قیلنمسی و تبعه ایله اجنبی آره‌سنده واقع اوله جق دعاوینك رؤیتنده ترجمانلری حاضر بولنوب درت بیك آقچه‌دن زیاده اولان دعوالر کنار محکمه‌لرنده کورلمه‌رك قاضیعسکرلر حضورنده رؤیت اولنمسی کبی بعض مساعدات معاهداته مندرج اولدیغندن بونلر عصرمزده باعث مشکلات اولان قاپیتولاسیونلرك مقدمه‌لریه‌ده اولوقته کوره اهمیت ویرلمه‌جك ومحذور مطالعه اولنه‌جق مواددن دکلدی. چونکه سربستئ تجارت علم ثروتك قواعد اساسیه‌سندن اولوب بو علمك تطبیقاتنی عثمانلی ارکان دولتی اوروپا اقونومیستلرندن عصرلرجه اول موقع فعل و اجرایه قویدقلری جهتله ارباب تجارته داخلاً مضرتی اولمیان مساعدات ارائه‌سنده‌ده تردد ایتدیلر . مثلا بر فرانسز ویا انکلیز تاجریله امتعهٔ تجاریه‌سنی کتیرمش اولان کذلك فرانسه ویا انکلتره‌لی بر قپودان بیننده

تكون ايده‌يله‌جك بر دعوانك محاكم دولت عليه‌ده رؤيتنى طلبده فائده وقونسلوسخانه‌لرنده فصل وتسويه اولنمسنده دولتجه بر ضرر كورلمديكندن لابأس حكمنده طوتيلمشدى .

اولوقتلر آلتون وكوش معادننك ندرتى واقوام اجنبيه ايله معاملاتمزك قلتى سببيله اشياده فوق‌العاده اوجوزلق بولنوب تاريخلرده اره صره كوريلن وقايع وخدمهٔ اوقافك الى يومنا انتقال ايدن وظيفه‌لرى بزه بوبابده برفكر ويره‌بيلور .

ايالات

ممالك محروسهٔ شاهانه‌نك اولوقت حاوى اولديغى ايالات بروجه‌آتى تعداد اولنور .

اوروپاى عثمانيده : روم ايلى وبوسنه وطمشوار وبودين وكفه ايالاتى موجود اولوب روم‌ايلى ايالتى پاشا سنجاغى اولان صوفيه ومناستر اوالريله موره‌واشقودره‌ويانيه‌وترحاله‌وكوستنديل واوخرى ودوقه‌كين وآولونيه وايلبصان وسلانيك ودلوينه واسكوب وويدين والاجه حصار وپرزرين وپرشتنه وسلستره ونيكبولى وچرمن وويزه وقرق كليسا وبندر وآقكرمان سنجاقلرينى حاوى ايكن [١] سلستره‌دن صكره محرر اولان

[١] روم‌ايلى بكلر بكينك سنوى بر مليون بوز بيك آچه‌لك وميرلوالرينك ايكيبوز بيكدن بشيوز بيك آچه‌لكه قدر خاصلرى اولوب ايالت ٩١٤ زعامت و ٨٣٦٠ تيماره منقسم وعلى‌العموم حاصلات مقيده‌لرى ٥٦ مليون سكزبوز كسور بيك اچه‌يه بالغ وقوهٔ عسكريه‌سى دخى جبه‌لولر ايله برابر ٣٣٠٠٠ قدر سوارى‌يه رسيده اولور ايدى .

سنجاقلره مؤخراً اوزی و قیلبرون وکیلی اوالری الحاق اولنه‌رق سلسله ایالتی تشکیل اولندیغی مثللو موره دخی التی سنجاغه بالتقسیم مستقل ایالاتی اتخاذ و مجارستانك اهمیت موقعیه‌سنه مبنی بودین و طمشوار ایالاتی ملحقاتندن وفتوحات اخیره‌دن وارات Grossvardein ، اکری Erlau. قنیژه‌ایوار Neuhaüsel بکلر بکیلکلری دخی مستقلاً تشکیل قیلنمشیدی .

آسیای عثمانیده : اناطولی و جزایر بحر سفید و قبریس و ذوالقدریه ورومیهٔ صغری وارضروم وشام وطرابلس شام وحلب ورقه وقارص وچیلدر وطربزون وموصل و دیاربکر ووان وبغداد وبصره ولحسا ویمن ایالاتی موجود اولوب بونلردن اناطولی ایالتنك پاشا سنجاغی یعنی مقر ایالتی کوتاهیه وذوالقدریه‌نك مقری مرعش ورومیهٔ صغرانك دخی سیواس اوالری ایدی . وجزایر بحر سفید ایالتی قپودان پاشالغه مربوط ایدی وکردستان ایالاتندن بعضلرینك سنجاقلری بورداق واوجاقلق وجهله عشائر اکراد بکلرینه تفویض اولنه‌رق امرای مومی‌الیهم میراوالر کبی صاحب طوغ وعلم دکللر ایسه‌ده معیتلری طوانمیله حربه کیتمك ومحافظهٔ سرحد ایتمکله مکلف ایدیلر .

افریقای عثمانیده : حبش ومصر وطرابلس وتونس جزایر ایالتلری موجود ایدی .

بغداد و مصر و بودین شهرلری و قتیله دارالحکومه اولدقلرندن میرمیرانلرینك قوچیلی قایغه بنمك ورکابنده صولاق و پیك یوروتمك وبر درجه‌یه قدر توجیهاته مأذون اولق کبی

بعض امتيازلرى اولوب مثلا بغداد ومصر كبى ايالات بعيده بكلر بكيلرى معيتلرى ميرلوالرينى كندولرى تعيين و ارسال ايتمكه مأذون ايديلر . برده بغداد وبصره ومصر وحلب وجزاير بحر سفيد كبى بعض ايالات ساليانه ايله اداره اولنور ايدى يعنى ايالات مذكوره وقتيله خاص وتيمار صورتيله تفريق وتقسيم اولنامغله بالجمله حاصلات عشريه وعرفيه‌سى خزينهٔ دولته عائد اولوب حاصلات واقعه‌دن ميرميران و ميرلوالر ويرلى قولى عسكرلرى ساليانه‌لرينى يعنى مخصص معاشلرينى آلدقدن صكره فضله‌سى خزينهٔ دولته كوندريلور ايدى .

غرب اوجاقلرى اطلاق اولنان طرابلس غرب و تونس وجزاير ايالتلريله شرافت حجاز وقريم خانلغى واردل قراللغى و مملكتين بكلكلرى ادارهٔ سائر ايالات شاهانه‌دن فرقلى اولمغله بروجه‌آتى تعريفلرينه ابتدار اولنور :

شويله‌كه غرب اوجاقلرينك اك مهمى اولان جزايرك تحت تصرف عثمانيانه انتقالى اسپانيوللرك اهل اسلام حقنده اجراى ظلم وغدر ايلدكلرى عصره تصادف ايدوب بوكا مقابل قلوب مسلمينده دخى اسپانيوللره قارشو خصومت شديده پيدا اولديغندن موقع جغرافيسى حسبيله جزاير قطعه‌سى آتش خصومتك فواره‌سى اولمغله وتونس طرابلس فتح اولندقدن صكره اورالر اهاليسى دخى جزايرليره اشتراك ايتمكله غرب اوجاقلرى خلقى سفن حربيه تدارك ايده‌رك اوته‌دن برو اسپانياساحل وجزيره‌لرينى غارت و تجار سفينه‌لرينى اخذ وضبط واره‌صره دخى مالطه

قورصانلرینه مقابله وایتالیا کیلرینه دخی اطالهٔ دست ایتمك عادتلرینه دوام ایدرلر ایدی . کیدهرك مذکور اوجاقلرده عصبیت عسکریه حاصل و ایچلرنده رالی نامیله صاحب نفوذ رؤسا وامرا حادث اولمغله جانب حکومت سنیهدن ابتدای فتحده برلی قولی نامیله قلاعه وضع اولنان بش آلتی بیك ترك عسکری آزالدقجه یرلرینك طولدیرلمسنه لزوم قالمدیغی کبی بکلر بکیلر دخی اکثریا دایلردن تعیین و انتخاب اولمغله باشلادی. بونلر ایکی اوچ سنهده بردفعه طرف دولت علیهیه هدیه تقدیم ایدرلر و ترسانهٔ عامرهدن دخی کندولرینه سفینه و باروت و طوپ کبی ادوات حربیه اعطا اولنور وایجاب ایتدکجه جزائر کیلری دونمای همایون معیتنه جلب ایدیلهرك خدمات سفریهده قوللانیلور ایدی . آناطولی وآق دکز جزیرهلری اهالیسنك اشهلری وبر جنایتله متهم اولوب تحریات حکامهٔ مبتلا اولانلر غرب اوجاقلرینه فرار ایدرلر وبعضاً دخی مذکور اوجاقلردن مخصوص مأمورلر کلوب ازمیر وسائر یرلرده بیراقلر آچهرق صولومهدن جان ویرمك وترلهدن مال قزانمق ایستیانلر بیراغز آلتنه کلسونلر دیو دلاللر ندا ایتدیروب عسکر یازارلر ایدی . دها صکرهلری مذکور اوجاقلر خلقنه اوروپا دولتلریله معاهده ایتمکه حکومت سنیه جانبندن رخصت ویرلمکله و بعضاً دخی حسب الضروره اجبار قلنمغله بتون بتون اوجاقلر بر سربست اداره استحصال ایلدیلر . آنجق غارات وتعدیات متمادیهلریله آق دکز دولتلرینی بحضور ایتدکلرندن انلرك نزد حکومت

سنیه‌ده شکایات شدیده‌لرینی دعوت ایدرلر ایدی‌که بو حال آتیده سلطنت سنیه‌یی مشکلات عظیمه‌یه دوچار ایلشدر .

شریف حجاز ابوالبرکاتك سلطان سلیم خانه دخالتی یوقاروده ذکر اولنمش ایدی. حبش ویمن حوالیسی فتح اولنمغه باشلاینجه حرمین شریفینه دخی سلطان سلیمان خان زمانده قاضی نصب وارسال اولندیغی کبی سنان پاشانك یمن سفری عودتنده جده کرکنك نصف حاصلاتی شریف بولنانلره تخصیص قیلنمشیدی . دها صکره‌لری حجاز بکلر بکیلکی تشکیل اولنوب میرمیران ووزرایه وشیخ‌الحرملك خدمت جلیله‌سی دخی دارالسعاده‌اغاسی معزوللرینه تفویض اولنور ایدی: مع‌مافیه شریفلر مکهٔ مکرمه‌ده مقیم موقع احترام اولوب هرسنه صرهٔ همایون ایله هدایا ونامهٔ همایون ارسال اولنه‌رق حل وقوعنده دخی سلالهٔ جلیله‌لرندن انتخاب اولنان ذات شریفه توجیه امارتی متضمن منشور وتشریفات پادشاهی کوندریلور ایدی‌که جناب حق الی‌قیام‌الساعه پایدار بیورسون بو اصول مستحسنه الی‌الآن مرعیدر .

قریم خانلغی فاتح مرحوم عصرنده جانب دولت علیه‌یه ارتباط کسب ایدوب خانلر سفرلرده معیت موجوده‌لریله اردوی همایونه التحاق ایدرلر وعصر سلیمان خانیدن برو عندالایجاب عزل ونصبلرینه بدء اولنمشیدی .

قریم خانلری ملوك اسلامیه‌دن معدود وادارهٔ داخلیه‌لرنده ومجاور بولندقلری ملوك عیسویه ایله جنك وصلح خصوصنده

بر درجه‌یه قدر مستقل بالرأی اولدقلری مثللو [۱] خطبه‌لرده دعای پادشاهی‌یه تردیفاً خانلره دخی دعا اولنور وکندی نام‌لرینه سکه ضرب ایتدیررلر ایدی . بونلرك عزل ونصبی وقوعنده و القاب و معاملاتده ملوکه لایق اعزاز وتشریفات ایله تکریم وسفرلر ظهورنده دعوتی متضمن نامهٔ همایون وسکبان بها نامیله خرجراه کوندریله‌رك امر احترام تمیم اولنور ومعزول اولان خانلر و اولاد و متعلقاتلری اسلمبه و یانبولی و تکفور طاغی و چتاجه کبی مناسب موقعلرده بالاقامه تخصیصات وافیه ایله ترفیه حاللرینه اعتنا قیلنور ایدی . خانلردارالاماره اولان باغچه سرایده ووزیر اول وثانی حکمنده اولان وینه کرای سلاله‌سندن منتخب بولنان قلغای و نورالدینه سلطانلر بیوك شهرلرده اقامت واجرای حکومت ایدوب بونلرك حکومتی قریم نیم جزیره‌سنك خارجنده واقع تاتار و نغای و قزاق قبائلیله مسکون اولان صحارئ جسیمه‌ده دخی جاری اولغله ودائما کندو لرینك و معیتلری امراسنك اوتوز قرق بیك عسکری بولنمغله قریم خانلری بالدفعات مسقوه شهرینه‌قدر ایلغار ایلدکلری وروسیه وله دولتلرندن سنوی ویرکو آلدقلری مضبوط تواریخدر . تاتار عسکری خفیف سواری اولدقلرندن اردوی همایونده آقین وچاپول خدمتلرنده قوللانیلور ایدی .

قریم خانلرینك بعض سبکمغز اولانلرندن حسب‌الایجاب

[۱] ۱۰۹۰ تاریخلرینه قدر ویانه‌یه آیروجه سفیر کوندردکلری مذکور نواریخدر .

عزللری وقوعنده بز آل عثمانك امراسندن می یزکه انلر طرفندن عزل اولنه‌لم قریم تختی بزه اجدادمزدن موروثدر دیو دعوای استقلال ایله مخالفت ایدنلر اولدیسه‌ده رایت عصیانلری کسر ایدلمشدی . حالبوکه اشاغیده ذکر اولنه‌جغی اوزره روسیه‌لو قریمی ضبط ایتمك ایچون اول‌باول قریمه استقلال ویردیرمشدر.

اردل قراللغی دخی دولت علیه‌نك بر ایالت ممتازه‌سی اوله‌رق حاکملرینك رسماً قرال لقبلری و القاب و مراسمده قراللره مخصوص تشریفاتلری اولوب قورونه یعنی تاج کیرلر ایدی واردل قلاعنده ترك عسکری اقامت ایتمه‌رك محافظهٔ مملکت قراللره مودوع ایدی و قراللر یرلی پرنسلرندن اهالینك انتخابی اوزرینه طرف دولتدن نصب اولنوردی .

مملکتین یعنی افلاق وبغدان امارتلری اوللری اردل قراللغی کبی یرلی کبراسنه مفوض ایکن ۱۰۱۵ سنه‌سی ختام بولان نمچه سفرندنصکره دیوان همایون ترجانلغنده حسن خدمتلری کوریلن روم ملتی رجالندن ویوودەلر نصبنه ومعیتلرینه دیوان افندیسی و یکیچری ضابطانندن بچه‌لی اغاسی ویدی سکز یوز قدر بچه‌لی نفری تعیینه مباشرت اولندی . مملکتین بکلری قورونه کیمیوب قول کتخدالرینه مخصوص قلنسوه نامنده‌کی قاووغی کیرلر ایدی . مملکتینده اهالیٔ اسلامیه یوغیسه‌ده صکره‌لری طونه بوینده‌کی مواقع مهمه‌یه عساکر مستحفظه وبعضلرینه قاضی نصب واقامه اولنمشدر .

خاتمهٔ جلد اول

تاريخ دولت عثمانيه

مكاتب عاليه ده تدريسى اولنمق اوزره ايكى جلد اوزره
ترتيب اولنمشدر .

اثر

عبد الرحمن شرف
مدير مكتب ملكيهٔ شاهانه

جلد ۲

۱۰۰۳ سنه‌سندن ۱۲۷۲ سنه‌سنه قدر اولان وقايعى ويرى نظامات قديمه‌نك فصل
بوزلديغى ودبكرى تشكيلات اخيره‌يى معرف ايكيده تكميلى حاويدر

اشبو مهر ايله مهرلنمامش اولان نسخه‌لره ساخته نظريله باقيله‌جقدر

معارف نظارت جليله‌سنك رخصتيله طبع اولنمشدر .

استانبول

قره‌بت مطبعه‌سى — باب عالى جاده‌سنده

ناشرى: (رسملى غزته) و (مكتب) رساله‌سى صاحب امتيازى قره‌بت

۱۳۱۲

بسم الله الرحمن الرحيم

ماوجب علينا . ادا اولنور .

۱۳۰۹ تاریخنده نشر اولنان جلد اولك مقدمه‌سنده مقصد تألیفه وکتابك مسلکینه دائر بعض مطالعات واخطاراتده بولنلمش ایدی . جلد ثانی یه دخی عین ترتیبده دوام اولنه‌رق بلطفه تعالی اتمامی میسر اولمش و وضع دستگاه انتشار ایدلمشدر .

قدمانك قول مختارنجه وقوعات تاریخ دائره‌سنه کیرمك ایچون اوزرندن لااقل اوتوز سنه کچمش اولمسی لازم اولوب دها اوتوز سنه‌لك اولمیان وقایع جدیده پولتیقه یعنی سیاسیاته عائد اولدیغندن بو دخی تاریخ دولت عثمانیه‌یی قریم سفرینه نهایت ویرن پارس معاهده‌سنده کسمکی تنسیب واختیار ایلدك . بناءً علیه اشبو جلد ثانی ۱۰۰۳ سنه‌سندن ۱۲۷۲ سنه‌سنه قدر اولان وقایعی جامع اولوب بری نظامات

قدیمه‌نك نصل بوزلدیغنی و دیکری تشکیلات اخیره‌یی معرف ایکیده تکمله درج وعلاوه‌اولنمشدر.

وبرده دور سلیمان خانیدنبرو دولت علیه اوروپا حلقهٔ سیاسیه‌سنه داخل واوروپانك هرطرلو حادثا. تندن آز چوق متأثر اولمغله تکمله‌لرده احوال سیاسیه فذلکه‌لری درج وتزبیر واوروپا تاریخیله تاریخ عثمانی‌یی مطالعه ایدوبده وقوعاتی یکدیکرینه تقرب ایتمك ایستیانلره سهولت اولمق ایچون وقوعات مهمه‌ده تاریخ هجریلرك یاننه تاریخ میلادی دخی تحریر ایدلمش[*] ومخابرات خارجیه ووقایع دولیه‌ده مرعی ومعتبر اولمسی حسبیله تاریخ میلادی دخی شهور افرنجیه اعتباریله یازلمشدر.

[*] تاریخ میلادی‌یی تاریخ هجری‌یه و تاریخ هجری‌یی تاریخ میلادی‌یه تحویل ایتمك ایچون آتیده محرر ایکی دستور جبری استعمال اولنور: (ه) تاریخ هجری‌یه و (م) تاریخ میلادی‌یه اشارت اولدیغی تقدیرده

همان جناب فیاض مطلق هر نوع ترقیات خصوصنده عصر معارفحصر ملوکانه‌لری غبطه بخشای ادوار اسلاف اولان ولی نعمت یمنتمز پادشاه خلافتعنوان السلطان الغازی ﴿ عبدالحمید ﴾ خان ثانی افندمز حضرتلرینك عمر وعافیت واجلال وشوکت همایونلرینی الی یوم‌القیام افزون وبردوام بیورسون آمین . وبالله التوفیق

$$هـ = م - ٦٢٢ + \frac{م - ٦٢٢}{٣٢}$$

$$م = هـ + ٦٢٢ - \frac{هـ}{٣٢}$$ اولور .

بوحسابجه فرق اولسه بیله برسنه‌یی تجاوز ایتمز واوفرقده شمسی وقمری سنه باشلرینك عدم تواقفندن ایلرو کلیر مثلا ١٨٩٢ سنهٔ میلادیه‌سنك سنهٔ هجریه‌یه تحویلی قصد اولندقده بروجه بالا بالحساب ١٣٠٩ چیقار . تقسیمده قالان باقی‌یی اتمام ایله ضم ایدر ایسه‌ك ١٣١٠ اولور بناءً علیه ١٨٩٢ سنهٔ میلادیه‌سی ١٣٠٩ — ١٣١٠ سنه‌لرینه شامل اولدیغی اکلاشیلیر .

∴

دولت علیهٔ عثمانیه تاریخی مطالعه ایتمك ایستیانلره اراءٔ
تسهیلات ایچون کتب مدونهٔ تواریخی تعداد وتعریف ایده‌لم :
صورت مسلسله ومتصله ده اوقومق آرزو ایدنلر بوجهآتی
طقوز تاریخه مراجعت ایتملیدر :

اولا (تاج التواریخ) شیخ‌الاسلام خواجه سعدالدینه
افندینك اثری اولوب بدایت ظهوری دولتلو سلطانه سلیم خانه
اولمك وفاتنه قدر اولانه وقوعاتی آلیر .

ثانیا (یجوی تاریخی) جلوس سلیمانه خانیدن سلطانه ابراهیم
دورینه قدر کیدر .

ثالثا (نعیما تاریخی) یمك سنه‌سندن یمك یدنجی سنه‌سنه قدر
یدنجی سنه‌لك وقایعی جامعدر .

رابعا (راشد تاریخی) ۱۰۷۱ دن ۱۱۳٤ سنه‌سنه قدر تحریر
وقایع ایدر ۱۱۳۵ دن ۱۱٤۱ سالنه قدر وقوعاتی یازانکوچك
چلبی زاده عاصم افندینك تاریخی راشد تاریخنه مذیلدر .

خامسا (صبحی تاریخی) ۱۱٤۳ دن ۱۱۵٦ یه قدر یازلمش
۱۱٤۲ سنه‌سی وقایعی ضبط اولنمیوب اکسك قالمشدر .

سادسا (عزی تاریخی) ۱۱۵۷) دن ۱۱٦۵ سالنه قدر ،

سابعا (واصف تاریخی) ۱۱٦٦ دن ۱۱۸۸ سالنه قدر ،

ثامنا (جودت تاریخی) ۱۱۸۹ دن ۱۲٤۱ سالنه قدر .

تاسعا (لطفی تاریخی) ۱۲۴۱ دن ۱۲۶۰ سالنه قدر اولان
وقوعاتی جمع وتدوین ایلمشلردر .

ایام اخیره ایجون غزته لردن استنباط حوادث ایدلمیر .

یجویدن غیریسی رسماً وقعه نویس اولوب ضبط وقائعه
طرف دولت علیه دن مأمور اولمشلردر .

بونلردن ماعدا مطبوع وغیر مطبوع تاریخلر مطالعه برجوق
کتب تواریخ دخی اولوب نظر فقیرانه مدن کچلر منجم باشی وعالی
تاریخلری ومرآت کائنات وسلانیکی وصبحه بکزاده وسلحدار
تاریخلری وکاتب چلبی نك فذلکه سی ونخبة التواریخ ومری التواریخ
(شمعدانی زاده) وعاصم وشانیزاده تاریخلریدر .

بعض مورخین دخی قارئینه اجمالاً معلومات لازمه ومفیده یی
اعطا اینمك مقصدیله وقعه نویسلرك مفصل تاریخلرینی تلخیص
خصوصنه همت اولنمشدرکه بو میانده صولاقزاده
تاریخی وکلشنی معارف وخیرالله افندی تاریخی وخیر صحیح تعداد
اولنه بیلیر . اوقاف همایونه ناظری اسبق مصطفی پاشا مرحومك
نتائج الوقوعاتی وطیار زاده عطا بکك اندرونه تاریخی نظامات
وتأسیسات قدیمه مزی ارکرنمك ایستیانلره ملخص وفائده لی بر
مرجعدر .

کتب تراجم کلنجه شقائق نعمانیه وعطائینك ذیل اولی

وشیخینك زیل نائیسی وحدیقة الوزراء وروضة المشایخ وسفینة الرؤسا وتذکره لری وحالا مجلس معارف اعضاسندن ذیابك افندینك سجل عثمانی سی سزاوار مراجعتدر .

تاریخ عسکری عثمانیدن یکیچریلر تاریخی دخی معلومات مراقیلری ایچون شایان مطالعه در .

السنهٔ اجنبیه اوزره تحریر وقائع دولت علیه ایله مورخلرك بعض قصورلرینه برابر هامرك همتی تحسین ایدلمك لازم کلمز بدایت ظهور سلطنت عثمانیه دن کوچك قینارجی معاهده سنه (۱۱۸۸) قدر کذرانه اولانه وقوعاتی بر جوق تفصیلات ومعلومات علاوه سیله اوزه سکز جلدده تبیین ایلمشدر .

بشنجی باب

— توقف وتشتت —

(۱۰۰۳ — ۱۰۶۶)

سلطنت سلطان محمد خان ثالث ابن سلطان مراد خان ثالث

۱۰۰۳ — ۱۰۱۲

نمجه وقایع حربیه سی : میخال بکك غلبانی ، سردار زاده محمد پاشانك انزعامی ، استرغوزك ضیاعی . — باب ثالثك نهایتلرنده ۱۰۰۱ سنه سی نمچه یه یولده اعلان سفر اولندیغی وصدر اعظم قوجه سنان پاشانك یانق قلعه یی فتح ایله برابر مملکتین بکلرینك واردل قرالی سیکیسموند باتوری نك عصیانلرینه نصل سبب ویردیکنی ذکر ایتمشیدك . افلاق وویوده سی میخال بکك طغیانی جالب اهمیت کورلمکله سنان پاشا آنك تأدیبنه یوریوب اوغلی محمد پاشانی دخی نمچه لیلره قارشو مجارستان سرعسکری نصب ایتدرمش ایدی . جیوش عثمانیه نك احکام وترصین ایلدکلری بکرش وترغوویشته قصبه لری میخال بك طرفندن ضبط وتسخیر ومستحفظلری علف شمشیر ایدلدیکی کبی یر -

کوکیدن بو طرفه عودت ایدن اردوی همایون دخی باصقینه اوغرایه‌رق تلفات کلیه‌یه دوچار اولمغله افلاق بکینك شروشقاوتی اول حواليده صد چندان اولدی . دیکر طرفدن مجارستان سرعسکری صدر اعظم سنان پاشا زاده محمد پاشا نمچه لشکریله ترتیب ایلدیکی بزم رزمده عارضی جرأت تحصیل ایده‌یم دیر ایکن مست بی هوش اولیوروب مغلوب اولمسی استرغون قلعه‌سنك ایادیٔ دشمنانه انتقالنی انتاج ایلدی (۱۰۰۴) .

اکری سفر همایونی (۱۰۰۵) . — انبو وقوعات سلطنت سنیه‌نك شان ووقارینی محل کوزینوب اوروپایی برقاچ عصر سلاح ظفرینه بیون اکدیرن عساکر عثمانیه بویله بر افلاق وویوودەسنك حقندن کله‌مامسی ومجارستانده دخی مهزوم وپریشان اولمسی موجب شین اولمغله بشنجی دفعه اوله‌رق صدر اعظم اولان قوجه سنان پاشانك وشیخ‌الاسلام خواجه‌سعدالدین افندینك القاآت خیر خواهانه‌لریله سلطان محمد خان ثالث حضرتلری بالذات عزم سفره ساق اهتمامی تشمیر وعصر سلیمان خانیدنبرو منخسف ظل سکون اولان هلال لوای همایون افق توفیقدن ینه عیون ابتهاجی تنویر ایلدی. استانبولدن حرکتدن اول سنان پاشا وفات ایتمکله بدایت جلوس همایونده صدر اعظم وسردار اکرم اولان مشهور فرهاد پاشانك کیفیت قتلنده ذی‌مدخل اولمق تهمتیله نظر شاهانده متهم وانتریقه‌لری بین‌الناس

دخی شایع اولان قائممقام ابراهیم پاشا سوق قدرله خواه‌ناخواه مهر همایونه نائل اولدی .

موکب همایون باغراده واصل اولدقده جهت توجه لدی المذاکره (اکری Erlau) قلعه‌سی (قومران Comorn) حصارینه ترجیح اولنه‌رق اکری اوزرینه تحریك توسن عظمت ویکرمی کون قدر محاصره‌دن صکره قلعهٔ مذکوره آوردهٔ دست‌قدرت ایدلدی .

پادشاه حضرتلرینك بالذات سفره چیقملری شایعه‌سی اوزرینه نمچه حکمداری ماقسیمیلیان واردل قرالی سیکیسموندبتون قوهٔ عسکریه‌لرینی جمع ایله موکب همایونه قارشو کلمشلر ایدی . اکری یه سکزاون ساعت مسافه‌سی اولان (خاچ‌اووه Kerestez) نام محلده برعظیم محاربه واقع اولدی (٤ ربیع‌الاول ۱۰۰۵ و ۲۵ تشرین اول ۱۵۹۶) . وقت عصره قدر اعدا طابوردن [۱] چیقمیوب عساکر عثمانیه‌نك حرکاتنه تبصر ایتمشیدی قوللادیغی زمان فرصت کلدکده همان هجوم وصولت ایدنجه صفوف عثمانیان متفرق وپریشان وعسکرك بر چوغی سمت فراره پویان اولدی ودشمن سواریلری اوطاغ همایون اطرافنه قدر ایلروليوب آشجی وقره قوللقجی وچادر بکجیلری کبی خدمه

[۱] طابور یاخود اسطبور، تعبیر قدیمزجه تحصنکاه دیمکدر . دشمنه اردوسنك اطرافنی خندق چویرمکله ویا بشقه صورتله محافظه ایلدکده طابور قوردی دیرلر ایمش .

اللرینه کچن صوپه وکفچه وقازیق کبی آلات ایله مقابلهیه تصدی ایلدیلر وغلبه‌دن امید قالمیه‌رق امرا پادشاه حضرتلرینی جای سلامته ایصال چاره‌لرینی دوشنمکه باشلادیلر آنجق خواجه سعدالدین افندی صبر وثبات موجب فوز ونجات اولهکلدیکنی حضرت پادشاهه تقریر وافاده ایله هم فراره مانع اولور وهم ضعف قلب صاحبی اولان وزرایی تشجیع ایدردی . دشمن نائل اولدیغی غلبهٔ اولادن مغرور اولوب تعقیب فراریان ایچون زیاده طاغلدیغندن مکین کمین فرصت اولان طلیعه قوماندانی جغاله زاده سنان پاشانك وقالغای فتح کرای سلطانك آتشلرینه اوغرایه‌رق کرفتار هزیمت اولدیلر وابتدا غالب ایکن مغلوبیت فاحشه‌یه اوغرادیلر .

علی روایة یوز بیکه قریب دشمن آغشتهٔ خون هلاك اولوب بقیة السیوفی دخی بیك مشکلات ایله سمت فراره جان آتدی واردوکاهلری وباجمله طوپ ومهمات وجبه‌خانه‌لری ضبط واغتنام اولندی . چغاله زاده مهر صدارت وفتح کرای سلطان برادری غازی کرای برینه قریم خانلغی ایله تلطیف وتشریف اولنوب فراریلرك دیرلکلری چالندی یعنی دفاتر خاقانیه‌ده اولان اسامیلرینه خط بطلان چکلدی واله کچنلری عقوبات شدیده‌یه کرفتار اولدی .

اشبو مظفریت عظیمه اوزرینه مهابت دور سلیمانی اعاده قلنمش ایکن لایقیله ثمرهٔ غالبیت اقتطاف اولنه‌مدیغنی وقعه‌ده

حاضر بولنان پچوی ابراهیم افندی تاریخ مشهورنده مع التأسف بیـان ایدوب دیرکه اکر اول قیش سرحدده قیشلانوب اول بهارده تکرار هجوم اولنسه ویانه‌یه قدر تسخیر اولنمق ودخواه دولت اوزره مصالحه ایدلمك ممکن ایدی نه چاره‌که عقیب غزای کبراده استانبوله عودت اولنه‌رق امور سفریه کوشك طوتامغله دشمنه جبر مافات خصوصنده میدان ویرلدی .

سرعسکری ساطورجی محمد پاشا : یانوه قلعه‌سنك ضبطی ، واراك ویودینه محاصره‌لری . نیکبولی وقعهٔ مؤلمه‌سی . — موکب همایونك عودتی اثناسنده ابراهیم پاشـا والده سلطان شفاعتنامه‌سیله تکرار مسند صدارته ارتقا ایدوب ارباب اغراض وتزویراتدن اولدیغی جهتله مجـارستانده سرعسـکر براغیلان صوقوللی زاده حسن پاشـانی عزل وتنکیل وخـدمت عظیمهٔ سرعسکریی ساطورجی محمد پاشـانك دوش بلاهتنه تحمیل ایلدیکی کبی مختلف المفاد ایکی قطعه فرمان ارسـالیله [۱] فتح کرای کبی برغازیٔ نوجوانك قانینه کیردی .

[۱] بویله مختلف المفـاد ایکی فرمان کوندرمك تاریخمزده بر قاچ کره دها واقع اولمش فقط جمله‌سندن ضرر کورلمشدر . بو دفعه‌کینی تفصیل ایده‌لم : صدراعظم ابراهیم پاشا « غازی کرای انفصالنی ایشیدنجه خروج ایتمـی مجزومدر بویله بروقتده غائله جیقارمدن ایسه فتحکرایك عزلیله تسویهٔ مصلحت ایتمك انسبدر » دیه‌رك ارکان دولتی اخافه واقناع ایلدیسـه‌ده فتحکرای خانك عزلی خصوصنده رضای همایونی تحصیل ایده‌مدیکندن بری غازی کرایك ابقاسنه دیکری فتحکرایك نصبنه‌دائر

سلطوربجی محمد پاشا نه یاپه جغنی بیله میوب استحکاماتی متین ومهمات وذخائری کافی اولان یانق قلعه‌یی محاصرهٔ دشمندن قورتاردمدیغی کبی کندوسی اظهار مهابت ایچون اردل جهتنه سوق سپاه ایده‌رك بیهوده یره (وارات Grosswardein) حصارینی محاصره ایله اوغراشدیغی صره ده آوستریاجانبی بوش براغلدیغندن نمچه‌لو بو دینه قدر ایلرولیه‌رك مجارستان دیارینك من القدیم دارالحکومتی اولان اول حصن جسیمی حصر وتضییق ایتدیلر هر نقدر بودین تخلیص قلندیسه ده وقوعه کلن مقاتلاتده امرا وعساکرمزدن برخیلیسی مجروح وشهید اولدیلر .

ایکی فرمان یازدیروب اکرغازی کرای قریمدن چیقمش ایسه فتحکرای نامنه اولان فرمان اظهار اولنمق وشاید غازی کرای چیقمیوبده اشراف مملکت انك ابقاسی طرفنده ایسه‌لر ابقا فرمانی ابراز ایدلمك شرطیله کندی آدملرندن خندان اغانامنده برمفسدی مأموراً قریمه کوندردی. خندان اغا سینوبده غازی کرایه ملاقی اولوب مشارالیه قریمدن چیقمش وفتحکرای مقام خانیه یرلشه‌رك اجرای حکومته باشلامش اولدیغی حالده ابقا فرمانی ابراز ایله غازی کرایی مستصحباً قریمه عزیمت ایلدی . فتحکرای ذاتاً مأموریتنه دائرخط همایون اخذ ایلش اولدیغندن آره‌یه اشتباه وتردد دوشوب نهایت قریم مفتیسنه مراجعته قرار ویرلدی . مفتی ذاتاً غازی کرای طرفکیرانندن اولمغله بورالرده اعتبار طغرالی فرمانه‌در خط همایون تقلید اولنه‌بیلیر دیه‌رك غازی کرایك حکومتنه رأی ویرنجه فتحکرای حکم فرمانه اطاعت وامر حکومتدن کف ید ایلدی وبر قاچ کون صکره بعض متوسطین القاسیله برادریله مصالحه اوزره اولدیغنی تأمین ودستنی تقبیل ایتمك اوزره سراینه کلدکده درحال طوتیلوب اعدام وبالجمله آل واتباعی کمنام قیلندی . اویله بر غازیٔ نوجوان صدر اعظمك نفاق بلاسنه قربان کیتدی .

اشبو مصائبك دفع مضراتی چاره‌لری دیوان همایونجه تذکر اولنمقده ایکن افلاقی یه قارشو طونه یالیلرینی محافظه‌یه مأمور اولان بوسنه بکلربکی حافظ احمدپاشا غایت صافدلانه برصورتده میخال بکك دام حیله‌سنه طوتیلوب کندوسی ومعیتی خلقنك اکثری نیکبولیده شربت شهادتی نوش ایلدکلری خبر الیمی وارد اولمغله بو احوال اسف اشتمال بتون سرعسکر پاشانك سوء تدبیرینه حمل اولنه‌رق او بیچاره کشتهٔ تیغ قضا وافعال سیئه‌سنه مبنی اقدمجه عزل ایدلمش اولان ابراهیم پاشا ثالثاً جراح محمد پاشانك یرینه معتلیٔ مسند صدارت عظمی اولدی .

ساطورجی محمدپاشا ابتدای نصبنده عدم لیاقت واستطاعتنی بیان ایله سرعسکرلکدن استعفا ایلمش ایسه‌ده معذرتی قبول اولنمامشیدی .

قینیره رقعهٔ کبراسی (١٠١٠) . — صدراعظم ابراهیم پاشا بالذات سفره کیتمکه مضطر اولوب هرنقدر اخلاقی فنا وکین وغرضی شدید بر آدم ایسه‌ده اقتدار وکفایتی مسلم اولدیغندن برطرفدن اردونك مختل اولان انتظام واداره‌سنی اعاده واصلاح ایله آوستریانك اك مهم قلاعندن اولان قینیره‌یی فتح وتسخیر (١٠٠٨) ودیکرطرفدن دخی طونه سرعسکری نصب ایتدردیکی کوزلجه محمود پاشانك همتیله عاصی میخال بکی قهر وتدمیر ایتدیره‌رك اوچ بش سنه‌دنبرو هزائم متتابعه‌ایله دوچار انکسار اولان قلوب عسکره براز امنیت کتیردی .

آنجق قیزیرمنك فتحی نمچه‌لولره بك كران كلوب آرشیدوق فردیناند قرق اللی بیك عسكرله استردادینه عازم اولدی . اوچ بش بیك عسكرله خدمت محافظه‌یه مأمور اولان تریاكی حسن پاشا نام پیر كامل قهرمانانه مدافعه‌یه قیام ایدوب كندی عسكرینك آز لغیله نسبت قبول ایتمین لشكر محاصرینك كثرتی، و امداد بكله دیكی سردار اكرم ابراهیم پاشانك وفاتیله مسند نشینی اولان یمشجی حسن پاشادار الحربك عجمیسی اولوب احواله اطلاع كسب ایدنجه یه قدر (اسطونی بلغراد Stuhlveissenbourg ی محاصره ایدن فرقهٔ اعدانك بائل ظفر اوله‌رق قیزیره محاصریتنه التحاق تریاكی حسن پاشایی چاره‌سز لكك صوك درجه‌سنه كتیرمش ایكن اول پیر جوان همت تاریخ عثمانیده بر مثلی دها كورلمین همت وجلادت فوق العاده ایله قلعه‌یی محافظه ایلدكدن ماعدا تاریخ نعیماده تفصیل اولندیغی اوزره اوچ درت بیك مستحفظ عسكریله قرق اللی بیك راده‌سنده بولنان دشمن اردوسنی بروجه استیصال دوچار قهر وهزیمت وبالجمله ضوب وخیام وجبه خانه‌سی آوردهٔ دست غنیمت ایلدی وغزوهٔ كبری بتون ممالك شاهانه‌یه اعلان قیلنه‌رق تریاكی حسن پاشا وزارتله وتشریفات مخصوصهٔ پادشاهی ایله تجیل وتلطیف اولنوب هر آقشام دعای پادشاهی‌یه تردیفاً قیزیره غازیلرینه دخی خیر دعا اولنمق بالجمله مواقع عسكریه‌یه امر وفرمان بیورلدی وطرف همایوندن قیزیره غازیلرینه التفات اوله‌رق كوس وعلم كوندرلدی .

قنیزه وقعه‌سی دشمنك چاکنه اوت طیقه‌دینی جهتله صدراعظم یمشجی حسن پاشا سهولتله استونئ بلغرادی استرداد ایلدیسه‌ده اردوی همایونه جلالیلکدن بوسنه والیلکی ایله کلن دلی حسن پاشا سائر پاشالرله مخالفته وخودسرانه حرکته باشلادیغندن پشته قلعه‌سی کرفتار ایادیٔ خصما اولدی .

اناطولیده جلالی قره یازیجی برادری مصر پاشا . — نمچه سفرلرینك اوزامسندن اناطولی ایالاتی ولاة وعساکردن خالی قالوب هرطرفده جلالی اشقیاسی ظهور وتکثر ایتمشیدی بونلرك اشراسندن قره یازیجی نام سرکرده اورفه طرفلرینی خراب ویباب ایده‌رك تزیید جمعیت ایده‌ایده سیواسه طوغری کلمش ودفع وازاله‌سنه کیدن بکلربکیلردن برقاچنی مغلوب ایتمکله شقاوت وخباثتی صد چندان اولمشیدی نهایت بغداد بکلربکی صوقوللی زاده حسن پاشا سرعسکر نصب اولنه‌رق قره یازیجی اوزرینه حرکت ایلدی آنجق شقیٔ مرقوم هلاك اولوب یرینه برادری دلی حسن باشبوغ اولدقده سرعسکر پاشا باب عالینك سوء تدبیری اوزرینه منکسرالنفوذ وتوقات قلعه‌سنده محصور ونهایت شهید اولدیغندن ودلی حسن دخی دخالت ایتدیکندن دفع فتنه‌ضمنده عهده‌سنه بوسنه بکلربکیلکی توجیهیله نمچه‌فرینه مأمور ایدلدی وسکز اون بیك قدر عجیب‌الهیکل حشرات‌ایله انواع تخریبات ومظالم اجرا ایده‌رك چناق‌قلعه بوغازندن منصبی جانبنه کچدی کتدی نمچه سفرلرنده اظهار شجاعت ایلدیسه‌ده فائده‌سی اولمدی .

ظهور محاربهٔ ایرانیه . — حکمران ایران اولان شاه عباس ۹۹۸ سنه‌سی فرهاد پاشا ایله عقد مصالحه ایلدکدن صکره امور مختلفهٔ دولتی تنظیمه سعی ایدوب جانب سلطنت سنیه‌یه ترک ایلدیکی آذربایجان وشیروان الکالرینك استردادینه فرصت کوزله‌مکده ایدی. نمچه سفرینك تمادیسی‌وباخصوص اناطولیده جلالی اشقیاسنك ظهور وتکثری بکلدیکی فرصتی ارائه ایتمکله ۱۰۱۲ سنه‌سی اعلان حرب ایدوب تبریزی زنجیر قیران علی پاشادن ضبط واستیلا وروانه طوغری سوق لوای ظفر انتما ایلدی .

وفات شهریار مشارالیه (۱۰۱۲) . — اول‌جینده سلطان محمد خان ثالث حضرتلری اوتوز یدی یاشلرنده مرتحل دار آخرت‌اولدیلر. شهریار مغفور عابد وزاهد وکثیرالمحامد اولوب فقط شدت‌رأی وقوهٔ اجرائیه صاحبی اولمدقلرندن ووالده‌لری صفیه سلطانك خاطرلرینه پك رعایت ایلدکلرندن مشار الیهانك مصالح دولته مداخلاتی اکثریا موازنه‌یی شاشرتمش وبازار ارتشایه زیارت رواج ویرمشدر . [*]

[*] عهد سلطنتلرنده خدمت وزرات عظماده بولنان ذوات بونلردر : فرهاد پاشا جلوسی متعاقب قوجه سنان پاشانك یرینه وزیر اعظم اولوب اردوی همایون ایله طونه جانبنه کیتمش ایکن استانبولده بولنان سنان پاشا هوادارلرینك اتفاق غرضکارانه‌لریله عزل اولنه‌رق قتلنه دخی‌فرمان قضا جریان صادر اولمش‌ایدی فقط اردوی همایوندن کیزلیجه فرار ایله حضرت خالد جوارنده کائن چفتلکنده اختفا ایتمش

سلطنت سلطان احمد خان اول ابن سلطان محمد خان ثالث

(۱۰۱۲ - ۱۰۲۶)

بقیهٔ وقایع سفر نمجه : سرداریٔ لالا محمد پاشا ، استرداد استرغونه . فتح ایوار . سرداریٔ قیوجی مراد پاشا ، مصالحهٔ زیدوه طوردوه (۱۰۱۵). اثبوه هرب عظیمك نتایجی. — جلوس احمد ثانی‌یی متعاقب لالا محمد پاشا خدمت سرداری ایله مهر همایونه نائل اولدی کندوسی بدایت سفردن برو دارالحربده مستخدم ودرایت وشهامتی مسلم اولدیغندن تدارکات قویه ایله سرحداتی ترصین ایلدکدن صکره استرغون محاصره‌سنه عازم اولوب فتح واستردادینه موفق اولدی ومقدما کندوسی محافظ ایکن استرغون ید دشمنه دوشدیکندن بودفعه ینه کندی الیله تخلیصندن پك مسرور اولدی .

وبالاخره مظهر عفو عالی دخی اولمش ایسه‌ده قائممقام مشهور ابراهیم پاشا مکریله بر قاچ ای صکره قتل اولنمشدر فرهاد پاشا ارنبودی الاصل اولوب وقور مهیب ومستقیم بر ذات ستوده صفات ایدی یکیچری اغالغنده‌کی خدمتی وایران فاتحلکیله شهرتی یوقاروده ذکر اولنمشدی . یرینه وزیر اعظم اولان قوجه‌سنان پاشا مجارستان وقائعی اوزرینه تکرار سکتهٔ عزله کرفتار (۱۰۰٤) وجانبیکی اولان لالا محمد پاشا ایکی اوچ کون ایچنده عازم دارالقرار اولمغله سوق قدر

بدایت سفردن برو افلاق و بغدان واردل امارتلری دولت علیه‌یه خصومت ایتمکده اولدقلرندن ممالك مذکوره محضا نمچه‌لو آمالنه خدمتدن ناشی کرك طرف دولت علیه‌دن سوق ایدیلان عساکرك وکرك قریمدن کلمکده اولان تاتار لشکرینك پای تجاوزاتی آلتنده خراب اولدیغندن وعاصی میخال بکك نکبتندن صکره اردلده مقام حکومته کچن پرنس بوچقای امارات ثلثه‌نك اشبو محاربهٔ بیهوده‌دن ناشی کرفتار اولدیغی ذلت وخساری تفرس وصنادید ملته دخی تفهیم ایله صدار اعظم جانبنه خلوص ودخالتی متضمن مکتوبلر کوندردیکندن لالا محمد پاشا پرنس بوچقایك دعوتنی قبول ایله‌اردل‌قلاعنده بولنان نمچه عسکرلرینی طرد واخراجه اقدام واردل جهتنده مجارستانك قلاع جسیمه سندن اولان (اویوار Neuheusel)ی آوردهٔ‌قبضهٔ اهتمام ایلدی. نمچه‌لو او آنه قدر امارات ثلثه‌دن خیلی قوت بولمش ایکن بروجه

سنان پاشانك بشنجی دفعه اولهرق احراز صدارت ایتمسنه تعلق ایتمش ایکن اکری سفری ابتدالرنده پاشای مشارالیه دخی ترك حیات مستعار ایلدی . ابراهیم پاشا حائز مسند صدارت واکری محاربه‌سنده چغاله زاده سنان پاشا جانشینی اولمشیکن (۱۰۰۵) عودت همایون اثناسنده ینه مهر همایون ایله واصل سر منزل مفخرت اولدی . فتحکرای خانك شهادتی وساطورجی محمد پاشانك عدم موفقیتی اوزرینه ابراهیم پاشا ثانیاً معزول وخلفی اولان خادم حسن پاشا ارتکاب علنیسنه مبنی مقتول اولوب جراح محمد پاشا مهر همایون ایله کامیاب اولدی فقط مجارستان وقائع الیمه‌سی مشار الیهك رخاوتنه حمل اولنه‌رق انفصالی وقوع بولمغله ابراهیم پاشا ثالثا قاعد مقام وکالت‌اولدی . وبوکره‌بالذات

مشروح آنلرك طرف دولت علیه‌یه تمایلیله بر قولی قیرلدیغندن لالا محمد پاشا ایله صلح مذاکرتنه کیرشمشیدی. پاشای‌مشارالیه وفات ایدوب جانشینی اولان درویش پاشادن صکره صدره کچن قیوجی مراد پاشا دخی سکز اون‌سنه‌دنبرو محاربه‌ده‌بولنمغله احواله وقوف تام حاصل ایتمش اولدیغندن نمچه سفرینی اتمام ایچون بودین میرمیرانی علی پاشا وقاضیسی هابل افندی‌یی مرخص تعیین‌ایده‌رك مشارالیهما (استرغون Gran) ایله (قومران Comorn) آره‌سنده وطونه اوزرند زیدوه طوروق نام محلده نمچه مرخصلریله بالمذاکره عقد معاهده ومصالحه ایلدیلر (۱۰۱۵ و ۱۶۰۶).

اون بش سنه‌دنبرو سورکلنمکده اولان اشبو محاربه‌ده حکومت سنیه ملکاً مستفید اولوب اثنای محاربه‌ده ایادی دشمنه کچن یانق واسترغون واسطونئ بلغراد وپشته قلعه‌لرینی استرداد ایلدکدن‌فضله اکری وقانیژه واویوار سنجاقلرینی یکدن فتح ایتمش ایدی وسردار زاده محمد پاشانك انهزامیدن بشقه میدان محاربه‌سی انهزامنه اوغرامیوب حالبوکه یانق واکری

سفره کیدوب قنیژه‌یی فتح ایلدی (۱۰۰۸) ودارالحربده وفات ابتدی (۱۰۱۰) کندوسی اذکیادن ایسه‌ده سوء اخلاق ایله متصف ونفوذ واقبال وثروت ایله مشتهردر. وارث مسندی اولان چشجی حسن‌پاشا عنود بر ارنبود اولوب ایکی سنه قدر صدارتدن صکره عزل وقتل اولنه‌رق یاوز علی‌پاشا متکاپیرای وزارت کبری‌اولدی ۱۰۱۲) اوائل عهد احمد خانیده بلغراددده وفات ایتمشدر.

وقتیزه مقاتله‌لرنده دشمنك اوچ بیوك اردوسنی قهر وتنكیل ایلمشدی . مجارستان قطعه‌سی دارالحرب اولمسنه وسوقیات عسكریه‌جه طرفین محاربینك وسائط وسهولاتی غایتله فرقلی اولدیغنه نظراً شو نتایجی استحصال ایتمك دولت علیه‌جه ظاهراً موفقیاتدن معدود اوله‌بیلورسه‌ده قوهٔ عثمانیه‌نك عصر سلیمان خانیده كوسترديكی هیبتك یكرمی اوتوز سنه ظرفنده نمچه سفرینی بویله اون بش سنه اوزاتمسی وسورنجه‌مه‌ده براقمسی داخلا بیوك برتزلزله اوغرادیغنی ایما ایتمكله برابر نمچه‌لونك سنوی ویرمكده اولدیغی اوتوز بیك آلتون ویركو اشبو معاهده‌دن صكره هدیهٔ مناسبهٔ غیرمعینه‌یه تحویل اولنیشی معنوی ضرر لرندن ایدی. برده بو سفرك امتدادی اناطولیده جلالی اشقیاسنك تزاید اشرارینی وبناءً علیه ملكك خرابنی مؤدی واك صكره برده ایران محاربه‌سنك حدوثنه بادی اولدی . طرفینك ضایعات مالیه وعسكریه‌سی دخی چوق ایدی . بدل‌صلح اوله‌رق دولت علیه‌یه دفعةً ایكیوز بیك غروش ویرلمش و آوستریا امپراطورینه آندن صكره قرال‌عنوانیله خطاب اولنمیوب رسماً روماجاساری [۱] Caesar دینلمسی احكام معاهده‌دن بولنمش ایدی [۲] .

[۱] آوستریا خاندانی « روما امپراطوری » عنوانتی الی الآن محافظه ایتمشدر .

[۲] پادشاه حضرتلرینك زادهٔ طبع شاهانه‌لری اولان
بختیا باش اكدیرن قطع خراجه دشمنی
اولدی تاریخ « حالیا جهد مراد پاشادرر »
بیتی زیدوه طوروق مصالحه‌سنك تاریخیدر (۱۰۱۵)

وقایع سفر ایران : جغاله زاده سنان پاشانك سرعسكرلكی ورفاتی (۱۰۱٤) . — شاه عجم نمچه محاربه سندن بالاستفاده سلطنت سنیه ایله باب عداوتی کشاد وتبریزی استرداد ایلدیکی عهد سابقده ذکر اولنمشیدی. سلطان احمد خان اولك جلوسنده لالا محمد پاشا صدار اعظم ونمچه اوزرینه سردار اکرم نصب بیورلدیغی کبی جغاله زاده سنان پاشا قپودانلقدن ایران سرعسکری تعیین اولنه‌رق ۱۰۱۳ سنه‌سی اوائلنده سمت شرقه طوغری توجیه سمند عزیمت ایلمشدی . روان‌قلعه‌سی محاصرهٔ اعجامدن قورتاریله‌مدیغی کبی امرای عثمانیه سرعسکر پاشانك قره‌باغده قیشلامق رأی مصیبنه شدیداً مخالفت ایدرك اردوی همایونی بوزوق دوزن کردستانه ارجاعه سبب اولدیلر . ایرتسی سنه فتح تبریز نیتیله کردستاندن تحریك طوغ وعلم اولنوب سلماس جوارنده شاهك لشکرینه ایکی ساعتلك مسافه قالنجه یه‌قدر ایلرولندکده ارضروم بکلر بکی صفر پاشا خلاف امر سرعسکری وبلاحزم واحتیاط ایلری صالدیره‌رق کندوسی مقتول وعسکری پریشان ومخذول اولدی . واشبو هزیمت اردو امراسنك وباخصوص اکراد بکلرینك طاغلمسنه باعث اوله‌رق جغاله‌زاده سنان پاشا یانندہ قالان ایکی اوچ بیك قپو قولی عسکریله وانه ووانلدن دیاربکره رجعت واوراده حزن وکدرندن ارتحال دار آخرت ایلدی . وسرحد شرقی محافظه‌دن خالی قالمغله شروان

وشماخی طرفلری دست ایرانیانه منتقل وایران محاربانی حقنده صوقوللی مرحومك اقوال حکیمانه‌سی کلوب یرینه واصل اولدی .

اناطولیده جهلی غوائل عظیمه‌سی ، قیوجی مراد پاشانك اناطولی اسفار خیریه‌سی . — شرق اردوسنك بو پریشانلغی دولت علیه‌جه وقایع مهمه‌دن ایدی زیرا معیت امراسنك امر سرعسکریه مخالفتلری انتظام عسکرینك مختل اولمغه باشلادیغنی وکیده‌رك قوای مادیهٔ دولتك رخنه‌دار ضعف اوله‌جغنی ایما ایده‌یور ایدی . چونکه عساکر منتظمه‌مزدن اولان تیمارلو سپاهیسنك اصول و نظاملری بوزلدیغندن مقدار وقدرتلرینه خلل کلوب امرا صاروجه ولوند وسکبان نامیله دائره‌لرنده برطاقم حشرات بسلمکه مجبور ایدی . اشته بوحشرات محاربانده دولتك باشنه بلا کسلدیکی کبی اناطولیده جلالیلکك منبعی اولمشیدی . برایکی یوز نفره یشوا اولان سکبان بلوك باشیلری قپوسز قالدینی و وقت وحالی مساعد کوردیکی آنده جلالی اولور ویا اولمشلره التحاق برله تخریب ممالك وغارت اموال عباد ایله امرار ایام ایلر ایدی .

حکومت سنیه آوستریا وایران غوائل حربیه‌سیله اوزون اوزادی اشتغال ایلدیکندن ولایات احوالنه باقه‌میوب اناطولی باشدن باشه جلالی شقاوتنه جولانکاه اولمشیدی . زیدوه طوروق مصالحه‌سی دولته براز میدان ویردیکندن صدر اعظم

قیوجی مراد پاشا بالذات اناطولی‌یه سوق عسکر نصرت اثر ایلیه‌رك جلالی رؤساسندن جانپولاد اوغلی وقلندر اوغلی وقره سعید وطویل کبی صاحب جمعیت سرکرده‌لری تدمیر وخاکسار وعونهٔ‌خونه‌لرینی انداختهٔ چاه خسار ایلیه‌رك استانبوله عودتنده فوق‌العاده التفات وستایشه مظهر اولدی (١٠١٧) . پاشای مشارالیه اناطولی‌یی باشدن باشه کزمش ولوث شقاوتدن تطهیر ایلمش وبیکلرله [١] جلالی تپه‌له‌مش واوجاقلرینی سوندردیکی قرق قدر سرکرده‌نك بیراقلرینی برابر کتیرمش اولدیغندن پایتخت اهالیسی بحق استقبالنه چیقمشلردی وقنیزه محافظی تریاکی حسن پاشای غازی بوسفرده برابر بولنمش ایدی .

جغاله زاده‌نك وفاتندن برو ایرانلویه حدی بیلدیریله‌مامش ایدی قیوجی مراد پاشا ١٠١٩ سنه‌سی سیف جلادتی میان همته بند وینه آناطولی‌یه سوق سمند ایلدی . کندوسی طقسانلق برمریض آدم ایکن کیجه وکوندز حیوان اوستنده خارق‌العاده بر غیرت جوانانه ابرازی ایله کردستان ایالاتنك اصلاحات داخلیه‌سی وسرحداتك احکام وتقویه‌سیله اوغراشیردی. حسود شانی اولان دیاربکر والیسی نصوح پاشانك مسند صدارت عهده‌سنه توجیه اولنور ایسه اردونك کافهٔ مصارفی بدننden تسویه ایلمك کبی مواعید ایله دارالسلطنته آدملر کوندردیکی مسموعی اولنجه نصوح پاشایی احضار وهمتنه آشوری مرتبه

[١] هامر ، تاریخنده یوز بیك قدر دیبور ؟

تحسین خوان اولەرق وعدلرینك اجراسنه اجبار ایلدی . فقط شاه عجمله جنگه باشلامق اوزره ایکن دیاربکرده ملك بقایه ارتحال وسینهٔ حمیتی تزیین ایدن مهر صدارت خصمی نصوح پاشانك دست مفسدتنه انتقال ایلدی (۱۰۲۰) .

نصوح پاشانك شاه عباسی ایله مصالحه سی (۱۰۲۰) . ثانیا ظهور محاربهٔ ایرانه (۱۰۲۶) — نصوح پاشا محاربه یی باشه چیقاره میه جغنی عقلی کسدیکندن فرهاد پاشا مصالحه سنده دولت علیه اداره سنه کچن تبریز وروان وشروان الکالرینی شاهه رد وتسلیم وفقط ممالك مذکوره ویرکوسی اولمق اوزره محصولندن سنوی ایکیبوز یوك حریر وسائر اشیا ویرلمك شرطیله امر صلحی تقریر وتتمیم ایلیه رك (۱۰۲۰) ایلك سنه لك هدایایی مستصحباً درسعادته کلدی .

آنجق صکره لری شاهك وعد وتعهد ایلدیکی ویرکو وهدیه لر وقت وزمانیله کلدیکندن وسفیرمز انجیلی مصطفی چاوشدن ایکی سنه یه قریب خبرظهور ایتمدیکندن ۱۰۲۶ سنه سی تکرار ایرانه اعلان سفر اولندی ووزیر اعظم اوکوز محمدپاشا وبعده خلیل پاشا اول جانبه اعزام قیلندی .

ارتحال شهریار مشارالیه (۱۰۲۶) . — اون دردنجی پادشاهمز اولوب اون درت یاشنده جلوس ایدن سلطان احمد خان اول حضرتلری اون درت سنه سلطنتدن صکره هنوزیك کنج ایکن حمای محرقه دن عازم خلدبرین اولدیلر (۱۰۲۶)

شهریار مغفور زهد وصلاحده اسلاف عظـاملرینه غالب وعلی الدوام سـادات وعلما وفقرانك جلب خاطرلرینه راغب ایدیلر بیوایکانه معاونتلری فوق مایتصوردر حرمین شریفین ایچون اختیار بیوردقلری مصارف وتکلفات زیور صحائف تواریخ اولوب شبچراغ نامندهکی ایری الماسی مجوهرات سـائره ایله برآلتون لوحـه اوزرینه وضع وتنسیق ایتدیردرك وجه کریم جناب نبوی نشـانهسی اولمق اوزره تقدیم ایلمش وباشـنه طاقدیغی صورغوجه قدمشریف رسم جلیلنی ترسیم وزادهٔ طبع شاهانهلری اولان

نوله ناصیم کبی باشمده کتورسم دائم
قدمی رسمی دره حضرت شاه رسالك

کل کلزار نبوت اوقدم صاحبیدر
بختیاطرهدیوزك سوره قدمینه ارکلك

قطعهسنی تحریر ایتدیرمشلر ایدی . اشعاره میل وانتسـابلری اولوب جلوس همایونلری تاریخی اولان بختی تخلص بیوررلر ایدی . اسم سامیلریله یادقیلنان آلتی مناره‌لی جامع شریف‌عهد حکومتلرنده یاپلمش وممالك عثمانیه‌ده توتون زرع واستعمالی دور سلطنتلرنده شیوع بولمشدر .

قانونه رعایت سلطنت . — شهریار مشـارالیهك جملهٔ محاسندن بریده ورائث سـلطنت حقنده ترتیب اصول وقانون

ایلمسیدر چونکه قوصوه معرکه‌سنده یعقوب چلبینك زوالی بدعت سیئه‌نك دوامنه سبب اولمشیدی .

سلطـان احمد خان اول حضرتلری دولتمزده ایلك دفعه اوله‌رق برادرلری سلطان مصطفی‌یی ولی عهدطانیمشلر ویالکز شهزادکانك طشره مناصبنه کوندرلمسی‌قاعدهٔ جاریه‌سنی [۱] الغا وارسال لحیه ایتملرینی منع ایله تخت سـلطنتك اکبر شهزادکانه تخصیصی قانونی وضع بیورمشلردر .

عهد سلطان مصطفی خان اول وسلطان عثمان خان ثانی

(۱۰۲۶ — ۱۰۳۲)

سلطان مصطفی خان ابن سـلطان محمد خان ثالثك حل وعقد اموره اقتـدارلری اولمامغله اوج آی سـلطنتدن صکره اعتزال وسلطان احمد خانك بیوك شهزاده‌سی سلطان عثمان‌خان ثانی‌اون درت یاشلرنده جلوس‌دیهم اجلال بیوردیلر(۱۰۲۷).

حدود ایرانیه‌ده بولنان‌صدراعظم خلیل‌پاشا ۱۰۲۷ سنه‌سی

[۱] اول عصره قدر شهزادکانه اکثریا مغنیسا وآماسیه وقونیه اولق اوزره اناطولیدن برسنجاق ویریلوب تربیه‌لرینـه باقق وادارهٔ ملکه آلیشدیرمق اوزره یانلرینه لالا نامیله امین وکورکولی بروزیر ترفیق ایدیلور ودائره‌لری بر اوفق رکاب همایون نمونه‌سی اولق ایچون هراوجاقدن برقاچ بلوك عسکر ونشانجی ورئیس کبی برر مأمور دخی اعطا وتعیین قیلنور ایدی .

دیاربکردن حرکتله اردبیله طوغری توجیه طوغ وعلم ایلدکده آذربایجان والیسی قارچغای خان تبریزی ترك وتخلیه‌یه مجبور اولدی . اردوی همایونده بولنان قریم‌خانی‌جانبك کرای‌دفتردار باقی پاشا مثللو کار آزموده آدملرك رأیلری خلافنه اوله‌رق تعقیب فراریان واجرای غارت وتالان مقصدیله بر قاچ کونلك یول ایلرو صالدیروب جنود عثمانیه جغاله زاده یوزغونلغی کبی بر هزیمته دوچار اولمغه رمق قالمشیکن اظهار جلادت اولنمغله اردبیل ضبط وتسخیر ایدلدی واشبو حرکت متجلدانه اوزرینه شاه عباس مصالحه طلبنه دوشه‌رك سراو صحراسنده نصوح پاشا مصالحه‌سی اساسیله تجدید موالات ومعاهده قیلندی (۱۰۲۷) وصقولماینك قولنجه ایران سفرلرینك تعب بلا فائده‌دن عبارت ایدوکی بودفعه دخی ثبوت بولدی .

اردل قرالی بتلن غابور ایله مملکتین بکلری آره‌سنه نزاع واختلاف دوشوب اشبو منازعه‌یه لهستان حکومتی دخی‌مداخله ایلدیکندن حکومت مزبوره‌یه اعلان حرب اولندی . پادشاه نوجوان سلطان عثمان خان حضرتلری بالذات عزم سفره نیت ایدوب عقلا ودور اندیشان دولت لهستان پادشاه عالیجاهك اختیار سفر بیورمسنه دکر خصمادن اولمدیغنی بیان ایله طرف شاهانه‌دن برسرعسکر کوندرلمك کافی‌وانسبدر زمینده عرض‌رأی ومطالعه ایلدیلرسه‌ده کارکیر اولمیه‌رق ۱۰۳۰ سنه‌سی اوائلنده موکب همایون استانبول تختکاهندن سمت‌شماله طوغری تحریك طوغ وعلم ایلدی .

موکب همایون ایسانجیدن طونه‌یی کچه‌رك سیر سریع ایله طورله یعنی دنیستر صویی کنارلرینه واصل اولوب قریم خانی جانبك کرای خان واردل قرالی بتلن غابورو مملکتین بکاری موکب همایونه التحاق ایتدیلر. لشکر دشمن (خوتین Choczlm) قلعه‌سی اطرافنده طابور قوره‌رق تحشد ایلدیکندن کرك قلعه وکرك طابور اوزرینه بالدفعات هجوم اولندیسه‌ده امرانك تکاسلی وعسکرك عدم اطاعتندنناشی ظفریاب اولنه‌مدی وپادشاه حضرتلری عسکرك احوالندن دلکیر اولەرق همان له حکومتیله عقد صلح ومخادنت ایله عودت بیوردیلر [۱]

یکیچریلر حقنده قلب همایونده حاصل اولان انفعال کوندن کونه زیاده‌لشوب میخانه‌لرك سدی وایچکی فروخت واستعمالنك منعی وخلافنده حرکت ایدنلرك مجازاتی وعلوفه وعطیه‌لرك تنقیح وقطعی کبی تضییقات ایله عسکری طائفه‌سی صیقشدیرلدی وپادشاه نوجاه حضرتلری اسلاف عظاملری وقتنده جاری اولمیان بعض یکی عادتلری مراق ایده‌رك عاقبت اندیشان دولت بوندن خشنود اولمیوردی . نهایت خنکار خواجه‌سی عمر افندینك ودارالسعاده اغاسی سلیمان اغانك تشویقیله وکندولری کوردکلری بر رؤیادن حاصل اولان تأثر معنویی یی ازاله قصدیله ایفای حج

[۱] شاعر نفعینك « آفرین ای روزکارك شهسوار صفدری » مطلعنده‌کی قصیده‌سی‌که قصائدینك اك پارلغیدر سلطان عثمان خانك لهستان غزاسنی تشهیر ادر .

شریف ایمکی نیت ایده‌رك سرعتله لوازم سفریه تدارکاتنه باشلادی . لکن استانبولدن اسکداره کچیله‌جکی کونلرده بردن بره پاطردی قوپدی چونکه حجاز سفر همایونی فارسان عربدن یکی عسکر ترتیبیله اوجاقلونك حقدن کلنمك مقصدینه مبتنیدر دیو طوائف عسکریه بینه تلاش دوشمش ایدی ورده « یول اولدی اسکداره یلك اوتوزده آوه دکز طوکمدی » مصراعنك افاده‌سی وجهله استانبولدن قارشویه ماشیاً کچیله‌جك درجه‌ده انجماد وبرودتدن قحط وغلا وقوعی وسائر آفات سماویه ظهوری خدشهٔ اذهانه منضم اولمشیدی .

یکیچری وسپاه زوربالری ات میداننده مجتمع اولوب اصدقای دولتی دلخون ایدن وپچوی قولنجه سکوتی ذکر ندن اولی واحسن اولان برطاقم وقایع الیمه اوزرینه صدره کچن داود پاشا خائنی وعونهٔ خونه‌سی خبائثلریله سلطان عثمان خان ثانی مظلوماً شربت شهادتی نوش ایلدی . رحمةالله علیه (۱۰۳۱) .

سلطنت عثمانیه‌نك اوچیوز اوتوز ایکنجی سنه‌سی اون آلتنجی پادشاهمز اولان برارسلان اون‌سکز یاشنده وسلطنتنك دردنجی سنه‌سی رتبهٔ والای شهادتده همنامی جناب ذی‌النورین ایله همسر اولمشدر . صحائف تاریخمزی قره‌لیان برنجی لکه بودر . علو همتندن دولت بیوك خدمتلر امید ایدردی . قتلهٔ ظلمه‌سی کرچه لعنت ابدیه‌یه مستحق اولمشلر وحتی وقعهٔ مؤلمه‌ده

آلتمش بشنجی اورته نفراتندن برقاچی ذیمدخل اولدیغندن مذکور اورته اوجاق دفترندن حك اولنوب هر اقشام قشله‌لرده لعن ونفرین ایله بدنام قلنمش ایسه‌ده بوندن صکره سوز ایاغه دوشه‌رك اوجاق آزغینلری نجه احوال غیر مشروعه ایقاعنه آلشمشلر وقرق اللی سنه دولتی بیوك ورطه‌لره قویمشلردر[*]

سلطان مصطفی خان ثانیاً جلوس بیوروب (۱۰۳۱) عدم اقتدارلری حسبیله طوائف عسکریه ال باشیلری بتون امور دولته مستولی اوله‌رق تا مسند والای صدارتدن الك کوچلك مناصب دولته قدر ایستدکلرینه توجیه ایتدیرر اولدیلر. اون بش آی امتداد ایدن بودور دولت علیه مزك الك قاریشیق والمناك زمانلرندندر خونخوار عثمان خان جملةً سیف انتقامه اوغرایه‌رق جزای سزالرینی بولدیلر ایسه‌ده مصالح دولت صاحیسز قالوب هر طرفده دیزبوینه چیقان سوء استعمالات واغتشاشات سبیله شیرازه بوزلدی

[*] عهد همایونلرنده صدراعظم اولان وزرا بونلردر : سلطنت احمد خان اواخرنده منصوب اولوب حدود ایرانیه‌ده مشغول حرب وقتال اولان خلیل پاشا توقاتده عزل اولنه‌رق صدر سابق اوکوز محمد پاشا جانشینی اولمشیدی. قپودان دریا کوزلجه علی پاشا آق دکزدن ورودنده برقاچ دشمن کمیسیله برمقدار مال غنائم کتیردیکندن حقنده بذل التفات ومهر صدارتله قرین مباهات قیلندی فقط برقاچ آی مرورنده وفات ایتمکله بوستانجی باشیلقدن یتشمه حسین پاشا صدراعظم اولدی . کرك پاشای مشارالیه وکرك خلفی اولان دلاور پاشا سلطان عثمانك نه‌لمستان سفرینی ونه عزیمت حجاز نیتنی حسن اداره ایده‌میوب وقعه کونی ایکیسی دخی اشقیای سپاه طرفندن قتل اولنمشلردر .

ودولت بحران عظیم ایچنه دوشدی. سلطان مصطفی خان حضرتلری اون بش ماه قدر سلطنتدن صکره تکرار اختیار انزوا واکبر شهزادکان احمد خانی اولان سلطان مراد خان رابع حضرتلری هنوز اون درت یاشلرنده سریر سلطنته قعود واعتلا بیوردیلر (۱۰۳۲) خاقان مغفور اون آلتی سنه صکره مرتحل داربقا اولمشدر [*]

بغدادك شاه عباس طرفندن استیلاسی . — بغداددده عسکری طاقمنك مرجع وصاحب نفوذی اولان بکر صوباشی والی پاشایی قتل ایتدیرمدرك بغداد والیلکنك کندی عهدهسنه توجیه بیورلمسی دردولتدن استرحام ایتمشیدی . حالبوکه بو حرکت کستانه خانه‌سی نزد دولتده داعیٔ مجازات کوریلهرك تأدیبنه دیاربکر والیسی حافظ احمد پاشا مأمور ایدلمش ایدی بکر صوباشی حافظ پاشا اردوسنك تقربنی ایشیدنجه بغدادی تسلیم ایتمك وعدیله شاه عباسدن استمداد ایلمشدی . حافظ پاشا دفع غائله ایچون بغداد والیلکنی بکر صوباشیه توجیه ایدوب مومی الیه دخی آرتق ایرانلویه احتیاجی اولمدیغی جهتله روی

[*] عهد سلطنتلرنده خدمت صدارتده بولنانلر داود پاشا ومره حسین پاشا ولفکلی مصطفی پاشا وکورجی محمد پاشا وتانیا مره حسین پاشا وکانکش علی پاشا اولوب کانکش علی پاشا سلطان مراد خان رابعك جلوسلرندن صکره بعض حرکات غیرمرضیه‌یه تصدی ایتمش اولدیغندن مقتول اولمشدر . مره حسین پاشا ارتکاب ودنائتده مثلی نادر کوریلان یادکارلردن ایدی .

استقبال اظهارینه باشلادیغندن شاه عباس قوهٔ کلیه ایله بغدادی محاصره ایلدی . بکر صوباشی امر مدافعه‌ده فوق الحد اقدام ایلدیسه‌دد اوغلی محمدی شاه عباس وعد وعید ایله جلب واغفال ایدوب اول خائنك خفیاً قلعه قپوسنی آچمسیله بغداد دست اعجامه دوشدی . ایکی اوچ کون صکره بکر صوباشی وبر ایکی ماه صکره دخی اوغلی خائن محمد امر شاه ایله قتل اولنمشلر (۱۰۳۲) وجزای سرالرینی بولمشلردر .

آبازه پاشانك عصیانی . — عثمان خان شهید حضرتلرینك وقعهٔ مؤلمه‌لری اوزرینه یوزه چیقان یکیچریلر ولایاتده دخی بعض مرتبه ادبسزلکه جرئت ایلدکلرندن ارضروم بکلربکی آبازه پاشا بر تقریب ایله قلعه‌ده بولنان قپو قولی افرادینی قتل ایتدیروب بوحرکتی دولتجه معفو طوتلسه بیله اولوقتلر صاحب امر و نهی اولان اوجاقلونك تیغ انتقاملرینه اوغرایه‌جغنی بیلدیکندن عثمان‌خانك‌اخذ ثاری شایعهٔ ابلهفریبانه‌سیله رایتکش عصیان وباشنه طوپلادیغی اوتوز بیك قدر اوباش ایله راست کلدیکی یکیچری وسپاهی‌اعدام ایده‌ایده سیواسه طوغری‌یویان اولدی. واول حوالی میرمیرانلرندن قلاون یوسف‌پاشا ومرتضی پاشا وطیار پاشایی کندویه التحاقه مجبور ایدوب تخریب بلاد وقتل نفوس کارینه آب وتاب ویره‌رك استانبوله قدر کیده‌جکم واوجاقلودن انتقام آله‌جغم یایغره‌لرینی نشر آفاق ایلدی .

عهد سلطان مراد خان رابع ابن سلطان احمد خان اول

(۱۰۳۲ — ۱۰۴۹)

ایرانه وآبازه پاشا غوائل حربیه‌سی . — سلطان مراد خان رابع حضرتلرینك ایکنجی صدراعظمی چرکس محمد پاشا ابتدا آبازه پاشا فتنه‌سنی دفعه وبعده بغدادی تخلیصه مأمور اولوب برایکی مصادمه‌ده آبازه پاشا جمعیتنی تارومار وکندویی فراره‌ور فاقتنده‌بولنان پاشالری دخالته اجبار ایلدی وارضروومه ایکی مرحله قالدقده آبازه پاشادن استعفای جرائم معرضنده دخالتنامه وارد اولمغله دفع مشغلهٔ داخلیه قصدیله مظهر عفو عالی بیوریلوب ارضروم ایالتی عهده‌سنده ابقا ایدلدی(۱۰۳٤).

صدراعظم چرکس محمد پاشا بغداد سفری تدارکاتیچون توقات مشتاسنه عودت ایلدکده عازم خلدبرین ودیاربکر والیسی حافظ احمد پاشا مهر همایون ایله کامبین اولوب صدر جدید هیئت اردوی همایونی دیاربکره جلب ایله ترتیب لوازم ایلدکدن صکره جانب بغداده عطف لجام و ۱۰۳۵ سنه‌سی اوائلنده پیرامن زوراءده نصب سرادقات احتشام ایلدی. پاشای‌مشارالیه اثنای راهده اردو امراسی طرفندن معقول رأیلر بیان‌اولندقجه سز مراق ایتمیك بغدادك انختارلری‌جیبمده‌در جوابلریله لافزن استکبار اولور ایسه‌ده اقامهٔ آلات محاصره‌یه مباشرت ایلدکده

محصورینـدن شدتلی مقاومت کوریلمجه وبیوك طوپلر وسـائر لوازم قلعه ستانی استصحابنده قصور وغفلت اولندیغی آکلا - شیلمجه آلا بغـدادك اختیارلرینی دیو سـپاه زوربالری استهزایه آغاز ایتدیلر بومنوال اوزره بغداد پیشکاهنده بلا فائده یدی سکز آی قدر شـاه عباس ایله حرب وقتـال اولوب نهایتنده طوائف عسکریه‌نك بی ادبانه اجباراتیله طوپلر زیر آب وترابده ستر واخفـا اولنه‌رق اردوی همایون بوزوق دوزن دیاربکره عودت ایلدی . بووقعه حافظ پاشانك عزلیله صدر اسبق خلیل پاشانك صدارتنه سبب اولدی .

حافظ پاشانك هزیمتندن صکره ایرانلو فرحه بولوب آخسخه قلعه‌سنی محـاصره وقارص طرفلرینه طوغری تجـاوز ایلمش ایدی . صدرجدید خلیل پاشا طوقات اردوکاهنه واصل اولدقده اولا ارضروم والیسی آبازه پاشایی برفرقه عسکر ایله آخسخه‌یی تخلیصه مأمور ایدوب آبازه پاشـا هنوز ارضروم صحراسـنده ایکن فرقهٔ تخلیصیه قوماندانلغنك دیشلنك حسین پاشایه تفویض وتحویل اولندیغنی خبر آلدقده سیئات سابقه‌سنه مبنی بومعامله‌دن شبهه‌یه دوشه‌رك دیشلنك حسین پاشانك تقربنده پاشای مشـار الیهی ومعیتنده بولنان باجمله قپوقولی افرادینی علی الغفله قتل‌عام ایلدی . تخلیص کریبان ایده‌بیلنلر طوقاده عودتله وقعه‌یی صدر اعظمه اخبار ایتدیلر . خلیل پاشـا ارضرومده آبازه پاشـایی محاصره‌یه شتاب ایلدیسه‌ده آلات حربیه‌نك نقصانندن طولایی

موفق اولهمدی . وشاه عباس آخسخه قلعهسنی ضبط ایله محافظلرینی قلیجدن کچیردی (١٠٣٧) .

بو وقایع مؤلهنك شیوعی یاتختده قلوب عامهیی منکسر ایلدیکی کبی قریم خانی محمد کرایك عصیانی [١] وقزاق قورصانلرینك قره دکز سواحلنی اوردوق بوغاز ایچنك مدخلنی تهدیدلری کبی فنالقلر واوجاق زورباللرینك تجاوزات بی ادبانهلری دخی یکدیکرینی ولی ایلدیکندن مهر صدارت بوسنهلی خسرو پاشایه احسان بیورلدی (١٠٣٧) . خسرو پاشا یکیچری اغالغندن نشئت ایتمه سرت ومدبر برآدم اولمغله طوائف عسکریهیی همان نظام آلتنه آلدی . شریف مکهٔ مکرمه ایله یمن ومصر بکلر بکیلری میاننده منافست پیدا اولمغله صدر جدید اولطرفلره یکیدن عسکر اعزامیله تسکین فتن ایلدی ونمچه ایله تحدث ایدن حدود منازعهسنی تسویه وعهود سابقهیی تجدید ایتدی وقوهٔ

[١] مره حسین پاشا صدارتنده جانبك کرای یرینه قریم خانی نصب اولنان محمد کرای جلوس مراد خان رابعده دارالسعاده اغاسنك سائقهٔ کین وخصومتیله عزل اولنوب جانبك کرای تکرار قریمه کوندرلمشیدی . محمد کرای اعلان عصیان ایله جانبك کرایی دفع واعاده ایلدیکی کبی اطرافه تعرضاته دخی باشلادیغندن جانبك کرای دونمای همایون ایله کفهیه ارسال وتخت قریمه اجلاس قیلندی . محمد کرای باشنه طوپلادیغی توغای وقزاق اشقیاسیله باغچه سرایه هجوم ایلدیسهده وقوعه کان محاربهده مقتول وبرادری شاهینکرایکه مشهور غزل مصنعك ناظمیدر ، دخالته مجبور اولوب مؤخراً منفاسی اولان ردوسده اعدام ایدلمشدر .

کلیه ایله حدود شرقیه‌یه طوغری تحریك توغ وعلم ایلدی ترجان تحراسنه واصل اولدقده آبازه پاشانك استمدادینه مبنی اون بشبیك قدر ایران عسکریله شمسی خانك ارضرومه کیرمك اوزره اولدیغی استخبار ایتمکله بکر صو باشی وقعه‌سی کبی بر وقعه‌به میدان ویرمامك اوزره قارص بکلر بکی صفر پاشانی سیر سریع ایله کوندروب بالمحاربه لشکر اعجامی تدمیر وشمسی خانی اسیر ایتدردکدن وقرق کون محاصره ایله آبازه پاشانی استیمانه اجبار وارضروم قلعه‌سنی بالتعمیر اسباب محافظه‌سنی استحضار ایلدکدن صکره آبازه پاشانی مستصحباً ۱۰۳۸ سنه‌سی استانبوله واصل وانواع التفات شهریاری‌یه نائل اولدی . آبازه پاشا مظهر عفو پادشاهی واولا بوسنه ومؤخراً اوزی ایالتلریله قرین الطاف شهنشاهی بیورلمشدر .

سنهٔ مذکوره اواخرنده صدر مشار الیه جانب ایرانه سوق توسن عظمت ایدوب اناطولی ایچنده قالان جلالی بقایاسنی تپه‌لیه تپه‌لیه موصله وصولنده قرق اوچ سنه سلطنتدن صکره شاه عباسك وفات ایتدیکنی وجانشینی اولان حفیدی شاه صفینك همداندن قرق بیك قدر کزیده سپاه ایله زینل خانی محافظهٔ حدود ایچون ارسال ایلدیکنی خبر آلمغله ترصین واحکامیله اوغراشدیغی وانجامه یتوردیکی شهر زور قلعه‌سندن حلب بکلر بکی نوغای پاشایی قول کتخداسی مصطفی اغا ایله که بغداد فتحنده صدراعظم اولان مشهور قره مصطفی پاشادر خدمت مقابله‌یه

مأمور واعزام ایلدی . مهربان قلعه‌سی جوارنده واقع اولان مقاتلهٔ شدیده‌ده اوتوز بیکه قریب ایرانلو مقتول اولوب بقیة السیوف زینل خان ایله درکاه شاهه عودت ایلدکده خان‌مزبور شمشیر سیاسته کرفتار وشاه دخی عازم سمت فرار اولدی .

صدر اعظم بلامزاحم کشور ایرانه داخل اولوب همدان ودرکزین ونهاوند حوالیسنی نهب ویغما وشاه عباسك بغداد جوارنده متصدی اولدیغی قتال وغارتك مقابلنی کماینبغی اجرا ایلدکدن صکره تختکاه صفویون اولان اصفهانه طوغری هجوم اولنمق تقرر ایتمشیکن وارد اولان خط همایون قطعی‌المفاد موجبنجه مقصد اقصی اولان بغداد جانبنه مراجعت قیلندی. خسروپاشا مقدم وجسور اولمغله برابر تأدیب ومجازات خصوصنده مفرط وخونریز ورأی خودیله عامل اولدیغندن بغداد محاصره‌سنی باشه چیقاره‌میوب بلاظفر موصله عودت‌ایلدی واکمال تدارکات ایله تکرار بغداد اوزرینه کتمك ایچون اولاً ماردین وصکره دیاربکر صحرالرنده آلتی یدی آی قدر توقفه مجبور اولوب بوحالی مترصد کمین فرصت اولان مشتکیلرنجه رخاوتنه حمل اولنه‌رق برداخلی انتریقه ایله بغتةً منعزل ورکاب همایونده وزیر ثانی بولنان صدر اسبق حافظ احمد پاشا مسند وکالت عظمایه نائل اولدی (۱۰۴۱) .

وقوع اختلالات عظیمه (۱۰۴۱) . — خسرو پاشانك ولولهٔ شهرتی آفاقی طوتمش اولدیغندن طوائف عسکریه بز

سندن غیری سردار استمیز دیه‌رك فرمان‌همایون ایله کلن مأموری پاره‌لمق ایستدیلرسه‌ده پاشای مشارالیه منعه استعجال وامر اولی‌الامره امتثال ایلدی وکندوسی‌طوقاتده اقامه وهیئت‌اردوی همایون استانبوله جلب اولندی . طوائف عسکریه‌نك خشنودسزلغی آشکار ایدوکندن استانبوله عودتدن آز صکره‌جه قائممقام رجب پاشانك تحریکیله سپاه زوربالری قزغان قالدیروب ویکیچرینك اوباش طاقمنی دخی کندولرینه اوبدیروب سلطان مراد خان رابع حضرتلرینك آیاق دیوانینه تشریفلرنده‌وحضور همایونلرنده حافظ پاشانك قتلنه اجتسار ایلدیلر . رجب پاشانك صدارتیله غوغا براز تپس اولندی .

شیخ‌الاسلام فاضل شهیر یحیی افندی [۱] رجب پاشا محبلرندن اولمدیغندن اختفایه مجبور اولوب صدر رومایلی اخی زاده حسین افندی مسند مشیخت اسلامیه‌یی حائز اولدی . بوفتنه‌لرك وقوعی خسرو پاشایه عزو اولنوب پاشای مشارالیه طوقاتده کشتهٔ تیغ سیاست ایدلمکله بوکیفیتك شیوعی‌رماد سکون آلتنده هنوز ایشلدهمقده اولان شرارهٔ فتنه‌یی بردنبره اشعال ایدیوردی . زوربالر پادشاه حضرتلرینك ایکنجی دفعه آیاق دیوانینه تشریفلرینی ایستیوب اون اون‌بش قدر کسانك‌باشلرینی طلب ایلدیلر بونلردن یکیچری اغا و دفتردار مصطفی پاشا

[۱] یحیی افندی شیخ‌الاسلام زکریا افندینك محدومیدرکه ایکیسی دخی اجلهٔ ادبا وافاخم علمای عثمانیه‌دندر .

وندمادن موسی چلبی شقاوته قربان ایدلدی و حتی حضرت پادشاه برادرلری حقنده سوء قصد اولنمیه‌جغنه دائر صدراعظم ایله شیخ‌الاسلامی کفیل ارائه‌سنه مجبور ایدلدی که بودرجه ادبسزلکك بر مثلی دها مسبوق دکلدر . [۱]

پادشاه حضرتلرینك اصراآت شریفه‌سی . — شهریار مهیب حضرتلری اوکوندن اعتباراً طبیعتلرنده مرکوز اولان شدت وجلادتی اظهاره باشلیه‌رق اشقیانك تأدیبی و مصالح دولتك تنظیمی خصوصاتنده سلطان سلیم خان مرحوم‌عزه ومتانتلرینه معادل براقتدار فوق‌العاده کوستردی. سن‌شریفلری یکرمی اوچه بالغ وطوائف عسکریه‌نك طاشیمقده اولدقلری قول نامنك تضمن ایلدیکی وظائف عبودیته کلیاً مغایر اولان ادبسزلکلری سلامت دولت ایچون لازم الازاله موادن اولدیغی نزد همایونلرنده متبین اولدیغندن اول حیندن اعتباراً امور مختلفهٔ سلطنته وضع ید اقتدارله بالفعل حکمدارلغه مباشرت بیوردیلر . هنوز آتش اختلال یاصدیرلمه‌دن رئیس‌اشقیا اولان رجب‌پاشایی حضورلرینه جلب ایله کل باقیلم طوپال زوربا باشی آبدستك وارمی؟ خطاب قاهرانه‌سیله اتلاف ایتدیروب مهر همایونی قبه وزراسندن طبانی یاصی دیمکله معروف محمد پاشایه احسان بیوردیلر .

[۱] کفیل اولان رجب پاشا ایله اخی زاده حسین افندی بو حرکتلرینك جزاسی اولرق برر بهانه ایله مقتول اولمشلردرکه افندی مشارالیه قتل اولنان شیخ‌الاسلاملرك برنجیسیدر .

اشبو وقایع طاغیانه‌ده سپاه بلوکلری حشراتی اوك آیاق اولمش وبونلرك عتو و طغیانی طشره‌لرده بیله چکلمز حاله کلمش اولدیغندن یکیچری ضابطانك اختیارنری الده ایدیله‌رك آنلرك موافقتی وباجمله ارکان دولتك معاونتیله یکیچریلر سپاه زوربالری اوزرینه تسلیط قیلنوب شقاوت پیشه‌لرندن اون بش یکرمیسی بالتحری قتل وافنا اولندی. بوتحریات ومجازاته دوام اولندیغی صره‌ده پادشاه حضرتلری بالذات تبدیل کزوب راست کلدیکی زوربالری وتوتون یساغی بهانه‌سیله پك چوق اشخاص مضره‌یی قتل ایتدرمکله عامه‌نك قلبنه قورقو دوشدی ومهابت پادشاهیدن خذله اورکدی وزوربالق نامی اورته‌دن قالقوب دولت راحت وآسایش بولدی.

آذربایجانه سفر همایونی (١٠٤٥)، فتح روانه. — شاه عباسك وفاتندن برو ایرانلو ایله وقایع حربیه کوشه‌مش ایسه‌ده فتح بغداد جایکیر ضمیر همایون اولمغله بالذات سفر عراقه حاضرلق کورلمکده ایدی. آنجق ایتدکلری استخاره حکمنه توفیقاً شهریار جلالت شعار حضرتلری روان سفرینه تحویل نیت ایلدکلرندن ١٠٤٤ سنه‌سی اواخرنده ترفیع رأیت فوز وظفر وانتای راهده اشقیای عسکریه بقایاسنی وطور جلالیده اولان بکلر بکیلری وظلم وتعدیلرندن شکایت اولنان حکّام وامرایی بلاامان قتل واعدام ایده‌رك قلعهٔ روانی قبضهٔ اقتداریله مسخر ایلدی. مقصد شهریاری سرحد ایرانده قیشلایوب اول بهارده اصفهانه طوغری

هجوم اولنمق مرکزنده ایدیسه‌ده غلبه‌لك اولان اردوی همایونی اورالرده بارندرمق مشکل اوله‌جغندن بشقه پادشاهك آیاقلرنده نقریس علتی دخی ظهور ایلدیکندن عودته قرار ویرلدی وروان محافظه‌سی مرتضی پاشایه احاله وخوی وتبریز حوالیسی سرتاپا نهب وتخریب اولنه‌رق دخالت ایتمش اولان روان خانی امیرکون ایله استانبوله قفول ومواصلت بیورلدی .

قیش اورته‌سنده لشکر عجم روانی محاصره ایدوب مرتضی پاشا مجروحاً مرتحل داربقا وقلعهٔ روان کرفتار دست اعدا اولدی صدر اعظم ارضروم‌ده بولندیغی حالده امداده مقتدر اوله‌میوب بوایسه مرتضی پاشایی استرقابدن ایلرو کلدیکی شیوع بولدیغندن صدر مشار الیه معزول (١٠٤٦) وقائممقام بیرام پاشا مسند وکالت کبرایه موصول اولدی .

روان سفرینه عزیمت همایون اثناسنده جانبك کرای خان سفره مأمور قیلنمش ایسه‌ده علیل واختیار اولدیغندن بحثله استعفا ایلدیکندن حکومت قریم مشهور غازی کرایك اوغلی عنایت کرایه عنایت بیورلمشدی . مشارالیه خان اسبق محمد کرایك منافقی اولان نوغای امراسندن قانتمیر میرزا نفاقیله سالك کریوهٔ عصیان اولوب فقط قوهٔ قاهرهٔ پادشاهی ایله کندوسی وقانتمیر میرزا استانبوله کتوردیله‌رك حضور همایونده بالمحاکمه ابتداعنایت کرای هدف تیغ سیاست وبعده میرزای مرقوم دخی عازم‌دار آخرت قیلندی وبرزماندن برو طوائف تاتار ونوغای آراسنه

دوشن برودتك ازاله سیله تألیف واصلاح ذات‌البین قیلنمق خصوصی خان جدید بهادر کرایه امر وفرمان بیورلدی .

عراق سفر همایونی (۱۰۴۸). فتح بغداد، عقد مصالحه. — ۱۰۴۷ ذی‌الحجه سنده پادشاه عالیجاه باالجمله رکاب همایون هیئتیله [۱] جانب عراقه متوجهاً اسکداردن حرکت بیوروب یوز طقسان یدنجی کون بغداد پیشکاهنه مواصلت واقامهٔ ادوات حصر وتضییقه مباشرت ایتدیلر . صدر اعظم بیرام پاشا اثنای راهده وفات ایتمکله وخلفی اولان طیار پاشا دخی قلعه‌یه هجومده حائز عزشهادت اولمغله خدمت وزارت عظمی قپودان دریا قره مصطفی پاشایه تودیع بیورلدی . محاصره فرق‌کون‌قدر سوروب قصر شیرین نام محلده بولنان شاه عجم امداده جرأتیاب اوله‌مدیغنه مبنی محصورین مقاومتدن مأیوس ومحافظ قلعه بکتاش خان استیمانه مجبور اولدی (۱۰۴۸) . بغداد فتح اولنوب پادشاه حضرتلری اشتداد علت تقریس سببیله منحرف‌المزاج اولدقلرندن امر صلح وحربی صدر اعظمه حواله ایلیه‌رك کندولری دارالسلطنتلرینه متوجه اولدیلر وروان سفرندن عودتلری مثللو قهرمانلرك عادت قدیمه‌لری وجهله مطنطن غزا آلایله استانبوله کیردیلر .

صدر اعظم قره مصطفی پاشا یدی سنه‌دنبرو جیوش اسلامیه‌نك ایران سرحدلرنده مشغول جنك وآشوب اولهرق

[۱] شیخ‌الاسلام یحیی افندی ابله قپودان پاشا دخی حاضر ایدیلر.

حضور و آسایشه احتیاجلرینی درك ایلدیکندن وشاه عجمدن دخی صلح نیازیله ایلچیلر کلدیکندن الآن مرعی اولان حدود اوزرینه عقد مصالحه ایده‌رك دارالسلطنة‌السنیه عودت ایلدی.

ارتحال شهریار مشار الیه (۱۰۴۹) . — سلطان مراد خان رابع حضرتلری علت تقریسدن هنوز اوتوز بر یاشلرنده مرتحل دارعقبا اولمشلردر . شهریار مغفور اعاظم سلاطین عثمانیه‌دن اولوب یاوز سلطان سلیم خان وادیسنده بر پادشاه جسور وقهار ایدی فقط معارف ومعلوماتجه ووقوف سن اعتباریله سلطان سلیم مرتبه‌سنه وارمه‌مدیغندن ودولتك قوة شبابیه‌سی دخی زائل اولمش ایدوکندن فتوحات خصوصنده اول درجه‌یه واصل اوله‌مدی . عهد سلطنتلری ایکی قسمه تفریق اولنه‌یلور برنجی دورده والده‌لری کوسم سلطانك تحت نظار تلرنده بولنوب حداثت سن سببیله اوجاق زوربالرینك زیر بار تغلبلرنده امرار ایام ایلمشلردر . ایکنجی دورده یعنی وقعهٔ اختلالیه‌دنصکره زمام اداره‌یی پنجهٔ اقتدارلرینه آلوب بالفعل اجرای حکومت ومصالح مختلهٔ سلطنتی تنظیم وترتیبه غیرت ایتمشلردر . موفقیتلری مشهوددر . روان سفرنده اوفاق پلنقه قپولرینی قوپارمق کی قوت بازوی حیدارنه‌لری مرویدر . جمع نقودله خزینه‌یی طولو براقمش ومشرب رندانه‌لرینك پك چوق لطائفی السنهٔ ناسده داستان اولمشدر .

شاعر نفعی . — سربلند شعرای روم اولان نفعی عهد

همایونلرنده مقتول اولمشلردر . شاعر مشار الیه ارضروم ملحقاتندن حسن قلعه‌ده متولد اولوب سلطان احمد و عثمان و مراد خانلر اعوامنده ولوله‌ٔ فصاحت و بلاغتیله اقلیم سخنی طولدرمش وسلطان مراد خان رابعك خواص ندماسی عدادینه قبول اولنمش ایدی . احتیاطسز هجوه دخی میال اولدیغندن « کوکدن نظیره ایندی سهام قضاسنه . نفی دلیله اوغرادی حقك بلاسنه » بیتنك اشراب ایلدیکی وقعهٔ مشهوره اوزرینه بردهـا هجو سویلمامکه حضور همایونده توبه ایتمش ایکن ینه دیلی طوته میوب وزرادن بیرام پاشا علیهنه برهجویه نظم ایتمکله پاشای مشار الیهك قوناغنده اخناق ایدلمشدر (١٠٤٤) [١] طعنهٔ زبانی هرکسی زخمدار ایتمش اولمایدرکه معاصرلری « آن شاعر هیجا کوکه نام اوست نفی . قتلش بچار مذهب واجب چو قتل افعی » دیمشلردر . فخریه‌سنده

بنه بوحالتله تنزلی ایدردم شعره
نیلیم قورتیلمم طبع هوسنا کدنه

بوهوس بویله قالوبده دل وطبعمده اکر
ایشیدلمزسه سوزم سینهٔ صمه دیا کدنه

بو اولورسم ینه آتشفته اولور خلق جهانه
صمه تعبیر زبانه جمله خطا کدنه

دیبور ایسه‌ده بیرام پاشانك غدریله زوالینك نعشی دکزه

[١] منشیٔ مشهور ترکی محمد افندی دخی اوسنه وفات ایتمشدر .

آتلدیغندن تفاخری بی محل قالمشدر . قصیده‌ده نفعی‌یه یتیشه‌بیلان شاعر لسانمزده هنوز کلامشدر .

ارصانده نفعیٔ سخنساز سلطانه مرید ملك اعجاز
همدمه اولدمز انکله یارانه شهباز ایله صعوه‌یی طوتز اقرانه

عهد سلطان ابراهیم خان ابن سلطان احمد خان اول

(١٠٥٨ — ١٠٤٩)

سلطان مراد خان رابع حضرتلری تخت سلطنته صلبی وارث براقمیوب آل نجیب عثماندن یالکز سلطان ابراهیم قالمشیدی.

پادشاه نوجاهك تکثیر ذریتلری ملتزم اولمغله [١] میل نسوان ایتملرینه هرکس منتظر ودیده کشای ایکن بردنبره افراطلری کوریلوب ذاتاً نحیف اولان قوای وجودیه‌لری مختل اولدیغی کبی حرم همایون طاقمنك‌ده فوق‌الحد یوز بولمسنه وامور دولته کرکی کبی مداخله ایتملرینه یول آچلمش اولدی. جنجی خواجه لقبیله شهرت بولان حسین افندی نام جرار آز وقت ظرفنده قاضیعسکرلك پایه‌سنه قدر ارتقا وهرایشه برونی صوقمغه اجترا ایتمکله صدر اعظم کمانکش قره مصطفی پاشانك وقار ومهابتی بیلدکلری کبی اوینامق ایستین اوکبی فسده‌نك حرکات خودسرانه‌لرینه سد

[١] ابلك شهزاده‌لری سلطان محمدك ٢٩ رمضان سنه ١٠٥١ تاریخنده ولادتلرنده عظیم شنلکار ایدلمش وبتون عثمانلیلر غریق مسار اولمشلردر .

چکمکده اولدیغندن آنلرك القـا آت غرضکارانه‌لریله اول وزیر عاقل کشتهٔ تیغ سیاست اولدی (١٠٥٣). وزیر مشارالیه حمیتمندان کبرای عثمانیه‌دن اولوب مسکوکات مسئلهٔ مهمه‌سنك تسویه‌سنه واوزی قلعه‌سـنه مستولی اولان قزاقلرك دفع وتبعیدیله اول حوالینك اسباب حراستنك استکمالنه موفق اولمش ایدی فقط اخلافنك همتسزلك واقتـدارسزلقلری سببیله مصـالح دولت چیغرندن چیقدی .

سلطـان ابراهیم خان حضرتلری طقوز سـنه‌یه قریب سلطنتدن صکره اختیار کوشهٔ عزلت (١٠٥٨) ویکرمی کون مرورنده بتقدیره تعالی مظلوماً نوش شربت شهادت ایلمشدر[*]

کریـد جنکنك بدایتی (١٠٥٥) . — کرید سفری عهد همایونلرنده بدء ایتمشـدر شـویله که جزیرهٔ مذکوره وندیك تصرفنده اولوب باربارووس خیرالدین وطورغود وقلیچ علی پاشالرك آق دکز سفرلرنده بالدفعات پامال سمند غارت وسلطان احمد

[ ] زمان سلطنتلرنده احراز مسند صدارت ایدن وزرا بونلردر: کمانکش قره مصطفی پاشا بغداد محـاصره‌سنده احراز مسند صدارت ایدوب عهـده ابراهیم خاینك درت سـنه‌سی حسن اداره‌یه چالشمش بروزیر صاحب اقتدار ایدی . خانی اولان سلطـان زاده محمد پاشا که جوان‌قپوجی‌باشی دینمکله مشتهرایدی سلحدار یوسف‌پاشا ایله رقابتلرینه مبنی معزول وجانشینی اولان دفتردار صالح پاشـا بر عربه یـاغنده تکاسل ایتمك تهمتیله مقتول اولوب احمدپاشا حامل مهر همایون اولدی. بوذات ادانیٔ مرتشیاندن اولمغله عسکری طائفه‌سی طرفندن پاره پاره ایدلمش وبواجلدن تاریخده هزار پاره احمد پاشا دیو نام براقشدر .

خان زماننده برو فتح و تسخیری جایکیر ضمیر دولت اولمشیدی. دارالسعاده اغالغندن معزولا مصره کیدن سفیل اغانك سفینه‌سنی ردوس آچیقلرنده مالطه قورصانلری ضبط ایده‌رك اغانی شهید واموال واشیاسنی کریده کوتوروب مزایدهٔ علنیه ایله فروخت ایتدکلرندن وبوحاله والیٔ جزیره روی رضا کوستردیکندن وندیك حکومتنه اعلان حرب اولندی (١٠٦٥). وسلحدار اقدن قپودانلقله اعزاز ایدیلان یوسف پاشا اول بهارده دونمای همایون ایله آق دکزه چیقارلدی. برموجب قانون سواحل واطه‌ر میرلوالری چکدیریلریله غرب اوجاقلرینك سفن حربیه‌لری ومصردن مرتب اولان ذخائر ولوازمات دونمای همایون معیتنه التحاق ایلدکدن صکره کریده حانیه قلعه‌سی پیشکاهنه مواصلت واللی کون محاصره ایدیلهرك صلحاً فتح قلعه‌یه موفق اولندی. سلحدار یوسف پاشا قلعه‌نی تعمیر وایچنه لزومی قدر مستحفظ وضعیله موسم شتانك تقریبنده مظفراً ودونمای همایونی مستصحباً استانبوله عودت ایلدی.

صدر وقت اولان سلطان زاده محمد پاشا غازیٔ مشارالیهی استرقاب ایله نظر شاهانه‌ده چوروتمك استدیکندن کندیسی معزول وکریده مأمور اولوب قپودان دریا سلحدار یوسف پاشا دخی حضورهمایونده درشت جوابه متصدی اولمغله مقتول اولدی. سلطان زاده کریده وصولنده مرتحل دار آخرت اولدیغندن کرید قوماندانلغی بودین والیلکندن حانیه محافظی نصب اولنمش اولان مشهور دلی حسین پاشایه توجیه ایدلدی (١٠٥٦).

بوندن صکره کرید جزیره‌سی یکرمی اوچ سنه متمادیاً برمحل حرب‌وجدال اولوب هرسنه طرف‌دولت علیه‌دن عسکر ومهمات سوقنه اقدام اولنور ووندیك دونماسی بالمقابله کرید صولرنده واطه‌لر دکزنده طولاشه‌رق وبعضاً قلعهٔ سلطانیه بوغازینك آغزینه قدر کله‌رك کرید اعاناتنك منع وتخریبنه اهتمام ایلر ایدی . دلی حسین پاشا اون سنه قدر کرید قوماندانلغنده قاله‌رق ابراز ایلدیکی مآثر شجاعت ایله ابقای نام ایلمشدر . رسمو وکیسامو ولاشید واسفا کیا حوالیسنی تسخیره موفق اولمش وامدادکن محروم قالدیغی زمانلرده بیله دشمنه شدتلی مقاومتلر کوسترمشدر . یالکز قندیه قلعه‌سنك فتحی‌که کریدك اتمام فتوحی دیمك ایدی آشاغیده ذکر اولنه‌جغی وجهله بدأ سفردن یکرمی بش‌سنه صکره میسر اولمشدر .

عهد سلطان محمد خان رابع ابن سلطان ابراهیم خان

(١٠٩٩ — ١٠٥٨)

جلوس همایونلری . — اکبر شهزادکان سلطان محمد خان رابع حضرتلری هنوز یدی یاشلرنده جلوس دیهیم اجلال بیوروب دأب دیرین سلطنت سنیه اوزره تقلید سیف آلایی اجرا [١] وصنوف عسکریه‌یه جلوس بخششلری اعطااولندی.

[١] اثنای رسمده جثه‌لرینه کوره کسوهٔ سلطنت اکسا ایدلش وحیوانی میراخور اول یتمشدر .

ایتدکدن بشقه استانبولده ات واتمك وسائره فروختنی فرونلر ودکانلر کشادیله کندولرینه منحصر قیلدقلرندن اصناف طاقمی بونلرك ظلم وغدرندن بیزار وذاتاً دفتردار وقت اولان امیر پاشانك علوفه اعطاسیچون اغتشاش مسکوکاته برده مبادلهٔ صرافیه تمتعی علاوه ایتمسندن طولایی ارباب سوق بدبتون زخنه‌دار اولمغله برکون اصناف طاقمندن سکبز اون بیك کشی شیخ الاسلام قره چلبی زاده عبدالعزیز افندینك قوناغی اوکنده طوپلاندیلر وشکایتلرینی وحال پرملالرینی ایصال سمع همایون ایتمك رجاسیله افندیٔ مشارالیهی اوکلرینه دوشیروب سرای همایونه کتیردیلر (رمضان سنه ۱۰۶۱) پادشاه حضرتلری ایاق دیوانینه چیقوب مظالم مرویه‌نك الغاسی حقنده خط همایون اصدار بیوردیلر وملك احمد پاشانك یرینه قبه وزراسندن سیاوش پاشانك صدارتیله وقعه نهایت بولدی .

بو وقعه‌ده سالف الذکر اغالرك ازاله‌لری دخی طلب اولنمش ایکن اصناف درندیسیله اویله امر عسیره قالقیشیله مدینی کبی بیوك والده کوسم سلطان اغالرله ارهسی ایو اولدیغندن تخلیصلرینه همت ایتمشیدی . بوکره والدهٔ مشارالیها اصل والده ترخان سلطانك کسر نفوذی ودفع رقابتی خصوصنه اغالرك اتفاق ومعاونتلرینی طلب ایدوب ترخان سلطان طرفدارانندن ومتنفذان اندرون همایوندن معلوم الاسامی ذواتك ازاله‌لری تصمیم اولنمش ایکن قوریلان دولاب کندو علیهلرینه دوندیکندن

بیوك والده کوسم سلطان نوش شربت شهادت ایلدی [۱] ویکیچری اغاسی قره چاوش مصطفی اغا وقول کتخداسی چلبی محمد اغا وبکتاش اغا طوتیله‌رق اعدام اولندی (۱۰۶۱) وقره چلبی زاده عزل اولنوب [۲] شیخ الاسلام اسبق ابو سعید افندی لابس فروهٔ بیضا اولدی .

بوپاتیردی کرچه چوق قان دوکلیه‌رك مندفع اولدیسه‌ده مظفر اولان حرم همایون اغالری استبداددده مقتول اوجاق اغالرینك یرینه قائم اولوب وقعهٔ وقواقیه‌یه قدر بر قاچ سنه‌ده آنلر آتوب طوتدیلر . دلخواهلری اوزره حرکت ایده‌مین سیاوش پاشا اوچ آی مرورنده عزل اولنه‌رق پیرعاجز کورجی محمد پاشا مسند صدارته کتیرلدیسه‌ده امورمالیه‌یه باقیله‌مدیغندن وعلوفه ویریله‌مامك حالنه کلدیکندن مصر والیلکندن معزول طرخونجی احمد پاشا حامل مهر همایون اولدی (۱۰۶۲) . صدر جدید همان اصلاحاته باشلادی واردات ومصارفات دولتی مبین برمفصل موازنه دفتری تنظیم اولنمسنی دفتردار سورنازن مصطفی

[۱] کوسم سلطان درت پادشاه زمانی اداره‌سنه قارشمش ومصالح دولتده امثالندن چوق زیاده فطانت ابراز ایتمش برمخدره ایدی خیراتی پك چوقدر .

[۲] قره چلبی زاده انشای ترکیده استاد اولان اعاظمدندر هر شیئه معترض وآتاق ودرشت مزاجلی اولدیغندن عزلندن صکره بروسه‌یه اجلا اولنوب اوراده روضة‌الابرار نام تاریخ مشهوربنه بر ذیل یازمش وعفوی ایچون رفع ایلدیکی آواز بلیغانه‌سی واصل صماخ دولت اوله‌میه‌رق یدی سنه صکره بروسه‌ده وفات ایتمشدر .

پاشایه امر وحواله ایلدی. بالجمله خزینهٔ عامره کتبه‌سی دفتردار پاشاقوناغنه تجمع ایدوب هیچ برایشه باقیه‌رق وکیجه‌یی کوندوزه قاته‌رق مطلوب اولان دفتری تنظیم ایتدیلرکه یکرمی درت بیك یوك آقچه ایراد ویکرمی بشبیك ایکیوز یوك آقچه مصرف کوستریوردی . فقط موازنه حصولیچون ارائه اولنان چاره‌لر ممکن الاجرا اوله‌میوب اول وزیر پرهمت بعض غرضکارلرك مفتریات ردیئانه‌لرینه قربان ایدلدی (١٠٦٣) . پاشای مقتول اصلا مماشـات ومدارا بیلمز واصلا امور دولتی فوق الامکان التزام ایتمش مستقیم وفقط تندخوی برذات ایدی تنظیم ایتدردیکی موازنه دفتری که تاریخمزده طرخونجی لایحه‌سی دینمکله معروفدر دولتمزده ایلك پایلان مفصل ومشروح بودجه‌در .

خصمی وجانشینی اولان قپودان دریا درویش پاشـا ایکی سنه قدر صیزلدیسزجه ادارهٔ امور ایلدی . قپودان دریا نصب ایتدردیکی صدر اسبق قره مراد پاشـا بوغازه قدر کلمش اولان وندیك کمیلرینه شاتلی برغلبه چاله‌رق کریده قدر عسا کر ومهمات کوتورمسی [١] ودفتردار تعیین ایتـدردیکی باش باقی قولی موره‌لی مصطفی افنـدی هر نقدر سنین آتیـه وارداتنی صاتمغله ایسه‌ده علوفه اعطاسنده مشکلات کوسترمامسی درویش پاشانك شهرتنه خدمت ایتمشدر .

[١] صوفی محمد پاشا صدارتنده قپودان دریا وبنیق احمد پاشـانك بوزوق دوزن کربده کونوردیکی بر مقـدار امدادن صـکره کرید اعاناتنه همت اولنه‌مامشیدی .

وفاتنده (١٠٦٤) صوابدید ارکان دولت اوزره مهر صدارت حلب والیسی ابشیر پاشایه کوندرلدی .

ابشیر پاشا جلالیلکدن یتشمه جاهل وقانلی بر حریف اولوب اصلاحات اجراسی بهانه‌سیله اسکداره کلنجه‌یه‌قدر اناطولی ایچنده انواع مظالم ارتکاب ایلدی . عظیم آلای ایله استانبوله کیردیکی کیجه هیچ برسبب مشروعه مستند اولمیه‌رق دفتردار موره‌لی مصطفی افندی‌یی یدی قله‌یه حبس ودفتردارلغی صدر سابقك کتخداسی علی اغایه جبراً توجیه وقائمقام ملك احمد پاشایی وان ولایتنه تعیین وخانه‌سنه کیتمدن همان اعزام ورئیس الکتاب شامی‌زاده محمد افندی‌یی دخی عزل وتوقیف ایتدیره‌رك بعده محبوس اولان دفترداری ورئیس سابق موقوفاتجی محمد افندی‌یی وملك احمد پاشا کتخداسی غده محمد افندی‌یی قبریسه نفی ایتدیروب یولده بویونلرینی اوردردی وشیخ‌الاسلام ابوسعید افندینك اوغلنه مدرسه‌دن استانبول قاضیلکی توجیه ایتدردی.

بویله یولسز ومجنونانه اطوار وحرکاتی دیوان همایونی اورکوتدیکندن وباشنده اناطولیدن کتیردیکی برقاچ بیك سپاه حشراتی مجتمع اولدیغندن اجراآت مخربانه وقانون شکنانه‌سنه کیمسه مانع اوله‌میوردی نهایت قپودان دریا قره مراد پاشانك اغواآت خفیه‌سیله یکیچریلرك ایاق طاقمی ایاقلنه‌رق وزیراعظمك عزلنه وقوناغنی نهب وغارته ونهایت اعدامنه سبب اولدیلر. محرك اولان قره مراد پاشا ثانیاً حائز مهر صدارت اولدی . اشبو

وقعه‌ده حشرات عسکریه شیخ‌الاسلام ابوسعیدافندینك خانه‌سنی دخی یغما ایتمشلردرکه افندیٔ مشارالیه مشهور خواجه سعدالدین افندینك حفیدی اولمغله حسن جان زمانندن برو بریکمش اولان کتب ثمنیه وتحف نفیسه ایادیٔ قیمت ناشناسانده محو وتلف اولمشدر .

قره مراد پاشا سلفنك قتلنه عسکری اغرا ایچون هم یوز ویرمش وهمده وعد وعیدلرده بولنمش اولدیغندن نائل صدارت اولدقده مشکلات حالیه‌دن ناشی انجاز وعد ایده‌مدی وسلامتی ایشدن چکلمکده کوره‌رك استعفا وخلفی اولان سلیمان پاشا نام پیر عاجز دخی زیر تضییقات متغلبینده الامان صدای عجز اداسنی اعلا ایلدیکندن مهرهمایون کرید قوماندانی مشهور دلی حسین پاشایه ارسال اولنوب سورنازن مصطفی پاشا قپودانلقدن رکاب همایون قائمقاملغنه تحویل مأموریت ایلدی .

مسند صدارتده اشخاصك تبدیله درده دوا بولنه‌مدیغندن وخلقك بر وقتدن برو بریکمکده اولان اشتکالری ارتق محفظهٔ تحمله صیغمدیغندن عموم قپوقولی اوجاقلری براشوب عرضحالمز وادر دیو حضور همایونه مبعوث اعزامیله مستولیان اموردن فلاح دولت نامنه یکرمی اوتوز کشینك باشلرینی طلب ایلدیلر . باشلری طلب اولنانلردن دارالسعاده اغاسی ووالده باش اغاسی وخاص اوطه باشی وخواجه بلال اغا ووالده سلطان ندیمه‌لرندن ملکی اوسته وزوجی شعبان خلیفه وسائرلری قتل واعدام

اونه‌رق جسدلری سلطان احمد میدانده بولنان بیوك چینار اغاجنه آصلدی (۱۲ جمادی‌الاولی ۱۰۶۶) بوسببدن بووقعه‌یه وقعهٔ وقواقیه تسمیه اولنمشدر وقعه‌نك صورت استادانه‌جریانینه باقیلنجه ارکان دولتك ارائهٔ طریق ایلدکلری مجزومدر [۱] .

بوپاتیردیده قائمقام سورنازن مصطفی پاشا مسند صدارتی دردست ایلمش ایکن طوائف عسکریه‌نك اعتراضلرینه مبنی بش اون ساعت صکره سلستره والیسی صدر اسبق سیاوش پاشا ثانیاً مقام صدارته اعلا ومهر همایونی دلی حسین پاشادن مشار الیهه کوتورمك اوزره مأمور مخصوص امرا قلندی .

سیاوش پاشا برآی صدارتدن صکره دفتردار محمد پاشا نام ادیب فاضلك مجرد استرقاب بلاسیله قتلنه امر ویردیکی کیجه طاملهٔ ایله وفات ایتدیکندن شیخ الاسلام خواجه زاده مسعود افندینك تنسیبی اوزره مهر همایون شام بکلر بکی طقسان یاشده بوینی یاره‌لی پاشایه ارسال اولندی .

[۱] صورت جریانی بویله‌در : « پادشاه حضرتلری آلای کوشکنه تشریف بیوردقلرنده سپاه طائفه‌سی عقلاسندن ومعارفمندانندن برقاچ سوز صاحبلری ایلروکلوب ذات همایونه فصیح وبلیغ دعالر ایتدکدن صکره پادشاهم بر طاقم خونهٔ دولت واردرکه اللری آلتنده بولنان ملتزملره سنین آتیه مقاطعات ووارداتی‌وقت‌احاله‌سندن مقدم آلیوروب بدلنی دخی‌نصف بهاسیله شوندن بوندن طوپلادقلری خزینه سرکیلری وزیوف آقچه ایله قپاتمقده واموال خزینه میوهٔ نارسیده کبی خام ایکن تلف اولمقده اولمسیله کرید جزیره‌سنده مشغول حرب وقتال اولان وبوراده بولنان قوللرك علوفه یوزی کورمز اولدیلر دیدیلر وبوکره

شیخ‌الاسلام افندی کندی حکومت ایتمك فکریله بویله پیر وغیر مقتدر برینی توصیه ایتمش ایسه‌ده بونی یاره‌لی محمد پاشا دها مزور چیقوب شیخ‌الاسلامی آغیر قباحتله بالاتهام انقردیه نفی واجلا وبروسه‌یه وصولنده دار آخرته اسرا ایلدی خواجه زاده مسعود افندی اعدام اولنان شیخ‌الاسلاملرك ایکنجیسدر.

اوسنه قپودان دریا صاری کنعان پاشا قوماندەسیله آق دکزه چیقاریلان دونمای همایون چناق قلعه بوغازینك مخرجنده وندیك کمیلریله حربه طوتیشه‌رق کلیاً مغلوب ومهزوم وسفائن عثمانیه‌دن اللی قدری غرق ونابدید اولمغله اعدالمنی وسمندرك وبوزجه اطه‌یی ضبط ایله بوغازی قپاتدی بوخبر استانبوله‌دهشت صالوب آق دکزدن کلن اشیا وارزاقك استانبولده آزالمسی اذهان عامه‌یی تخدیش وتخویف ایلدیکندن صدر اعظم یدی قله دیوارلرینی بادانه ایله بیاضلتمق کبی وسائط اطفال فریبانه‌یه تشبث ایله تسکین هیجان ایدرم ودشمنك کوزینی بویارم صاندی.

بیك بلا ایله ویردکاری آچه دخی بودر دیو اعتباردن ساقط وزیوف بر قاچ آچه ارائه ایتدیلر وخونهٔ مرقومه‌نك ظلم وتعدیلری ممالك محروسه‌یی استیعاب ایتمشیکن دولت شرلردن خوف ایله واقع حالی عرضه جسارت ایده‌مدکلرندن ناشی بالضروره بو وجهله کستاخلغه جسارت قیلدیسه‌ده قبح ظاهریسی حسن عاقبتنه نظراً معذور ودلمن عفو ایله مستور بیورلمق مرجودر دیوب بعده ادرون وبیرونلردن اوتوز قدر آدمك اسامیسی مسطور اولان دفتری ابراز وبونلرك قتل وازاله‌لری موجب صلاح دولت اولمغله مظهر سیف سیاحت اولملرینی استدعا ایلدیلر.» وقواق اساطیرقدیمه‌ده انسان‌میوه ویررباغاچ ایمش،

اولزمان دولت علیه‌نك اك بحرانلی بر وقتی ایدی ذاتاً انواع اختلالات وتشویشات داخلیه ایله مصالح اداره پریشان اولدیغی حالده شمدی برده بوغازك سدی مسئله‌سی ظهورایتمش وحاصل اولان شاشقینلق مرمره‌یه کیرمسی محتمل اولان وندیك کمیلرینه قارشو قلعه بادانه‌سندن بشقه اسباب مدافعه تحریسنه امکان براقامامش ایدی . ایشته بوحال پرملالده باب آتیده بیان اولنه‌جغی وجهله عنان اداره‌یی کوپریلی محمد پاشا دست آهنینه آلمغله طالع ینه بودولت ابد مدته کولر یوز کوسترمشدر .

فصل دوم باب . — دولت علیهٔ عثمانیه قلیج قوتیله فتح ممالك ایده‌رك تأسس ایتمش وامر حکومتده قوانین حسنه اختراعیله بلاد جسیمه‌سنی حسن اداره‌یه موفق اولمش برهیأت معظمه اولوب طریق ترقیده اوچیوز سنه قطع مسافه ایلیه‌رك سلطنت سلیمان خانیده وبعده صقوللی محمد پاشا صدارتنده شوکت خارجیه وقدرت داخلیه‌سنك اوج اعلاسنه صعود ایله منتهای کماله واصل اولمشیدی . وقوعاتی خلاصةً ذکر ایتدیکمز باب خامسك حاوی اولدیغی آلتمش اوچ سنه‌لك زمان سطوت خارجیه‌جه دور توقف ومصالح داخلیه‌جه دور تشتت اولمغله اشبو توقف وتشتتك اسباب ظاهریه ومعنویه‌سنك بروجه آتی تشریحنه مبادرت قلندی .

دولتمزك منشأی وجای استنادی وقدرت اصلیه‌سی عسکرلك اولدیغی حالده اونجی قرن هجری اواخرنده واك اول نظامات

عسکریه بوزلغه باشلایوب عصر مراد خان ثالثده تحدث ایدن ایران وتمچه اسفار طویله‌سی عموم قپو قولی اوجاقلرینك تکثیر افرادینی موجب وفقط تغییر اوصافنی منتج اولدیغندن وقت حضرده خزینه‌یه وایام سفرده قوماندانلره بار اولمغه باشلایان صنوف عساکرك کالاول ربقهٔ نظام واطاعته ادخالی اهم امور ایکن سلطان عثمان خان ثانینك جلوسلرنده لزومندن زیاده مظهر تلطیف اولمری شیمارقلغه وتأدیبلری خصوصنده واقع اولان تشبث همایون بسبتون آزغینلغه منجر اولهرق شهادت عثمان خاندن عهد مراد خان رابعك اواسطنه (١٠٣١ — ١٠٤١) قدر طوائف عسکریه ال باشیلری مصالح دولت حقنده دیلدکلری کبی امر ونهیه ودرلو ادبسزلکه جرأت ایتدیلر . حالبوکه عسکرلکك روحی اطاعت وتربیه اولوب تربیهٔ عسکریه‌سی فاسد اولان بر اردو مملکت ایچون دائمی بر فوارهٔ شقاوتدرکه بزم سپاه بلوکلرینك اول زمانکی احوال مکروهه‌سی دخی بوحقیقتی تأیید ایتمشدر . اوجاقلونك طاب وتنسیبیله صدر اعظم اولانلر (داود پاشا ومره حسین پاشا کبی) بقای جاه ایچون مناصب دولتی یا اوجاق ضابطانینك رأییله توجیه ایتمکه ویاخود آنلره توزیعی لازم اولان هدایا ونقود کلیه‌یی چیقارمق ایچون رشوت ایله ویرمکه مضطر اولهرق اویله وقتلرده بتون خدمات دولت نااهللر النده قالمشدر . بوحال ایالات شاهانه امورینك یوزاوستی براغلمسی مؤدی اولمغله طرف طرف ظهور ایدن جلالیلرك

تخریبات واعتسافاتی عمارت وامنیت ملکی ازاله‌یه باشلامشدر .
برده تکمله‌ده بیان اولندیغی اوزره ودارات نقدیهٔ دولتك قسم
کلیسی قپو قولی اوجاقلرینك مخصصاتی قارشولغی اولوب
اسباب مشروحه‌دنناشی وارداتك تناقص طبیعیسی وافراد
عسکریه‌نك تکثر معلومی ودعاکو وظیفه‌لرینك تعدد وتزایدی
وصیقجه جلوس بخششلری اعطاسی مضایقهٔ مالیه‌یی تشدید
ایده‌رك آلچه‌یی زیوفه تحویل ایتمکدن بشقه تدبیر اتخاذینه وقت
وحال مساعد اولمدیغندن بو تدبیر سقیم دخی اعتبار مالیی
دوشورمکله برابر هم اوجاق طوائفنك وهم اصناف طاقمنك
شکایات شدیده‌لرینی مؤدی اولمشدر .

سلطان مراد خان رابع حضرتلری عزم ومتانت کار
آکاهیلریله بو فتالقلرك کافه‌سنه چاره بولهرق انتظام دولتی
اعاده بیورمشلردر . تنکیل جلالیان خصوصنده قیوجی مراد
پاشانك متمم اجراآتی اولدیغی کبی امور مالیه‌یی تسویه ایده‌رك
وفاتنده خزینه‌یی طولو براقمشدی . اوجاقلولرك تأدیبی باشلوجه
خدمتلری اولوب آتش عتو وطغیانلرینی سوندردیکی کبی عدد
لرینك تنقیصنه و نظامات قدیمه‌لرینك توثیقنه دخی موفق اولمشدر[١]
قوچی بك طرفندن کندولرینه تقدیم اولنان لایحهٔ مشهوره‌نك

[١] امر همایونلری اولمقسزین هیچ کیمسه‌نك عسکره آلنمامسنه دائر
اوجاق کاتبلرینه تنبیهات شدیده اجرا بیوردقدن صکره یکیچری کاتبی
عثمان افندی‌یه برآدم کوندروب نه وجهله تجربه وصکره عبرة للسائرین
نه درلو مجازات ایلدیکی مذکور تواریخدر .

احکام عمومیه‌سی نظرکاه همایونلرندن دور طوتلمدیغی افعال واجرا آتلریله ثابت اولیور . ارتحالارنده قره مصطفی پاشا درت سنه قدر مسلك اصلاحاتپرورانه‌لرنده دوام ونظامات موجوده احکامنی محافظه‌یه اقدام ایلدیسه‌ده آندن صکره ینه شیرازه بوزیلوب جنجی خواجه وویووده قیزی وشکر پاره کبی یادکارلر دست ،فسدتلرینی هرایشه اوزاتدقلرندن مصالح اداره‌ده کورلمدك بر هرج و مرج رونما اولدی . ابتدا حرم همایون متنفذان ومنتسباننك وصکره سالف الاسامی صنادیدبکتاشیه‌نك مداخلاتی طناب دولتی اولقدر کردی که سلطان محمدخان رابع سلطنتلرینك دور اولنده کوریلان تشتت فاحش الك نیکبین اولان ارکان دولتی بیله یأسه کرفتار ایلدی .

بحکمته تعالی داخلا بوقاریشقلق اثناسنده خارجاً بیوك غائله تحدث ایتمیوب زیدوه طوروق معاهده‌سندن‌صکره آوسترپا حکومتی اوتوز سنه محاربهٔ عمومیه‌سیله مشغول اولهرق [١] مجارستانجه جای اندیشه قالمدیغی کبی لهستان وروسیه حکومات صغیره‌لری قریم خانلرینك سیف ترهیبی آلتنده راعب ومتذلل ویالکز باشنه قالان وندیك جمهوریتی کرید جزیره‌سنی مدافعه ایله مشتغل ایدی .

آنجق ایران ایله وقایع حربیه اکسیك اولمیوب فرهاد

[١] اوتوز سنه محاربه‌سنك بدایتی ١٠٢٧ (تاریخ میلاد ١٦١٨) سنه‌سیدرکه عهد سلطان ثانی‌یه مصادفدر .

پاشا مصالحه‌سی ۹۹۸۱) شاه عباسك اقدامیله نصوح پاشا معا - هده‌سنه تنزل ایده‌رك مؤخراً بغدادك وخطهٔ آذربایجانك تسخیری شاه مشارالیهه سرمایهٔ افتخار اولمشیکن سلطان مراد خان رابع حضرتلرینك بلندهمتلری تلاقیٔ مافات وحدود ایرانیه‌یی آرتق بوزیله‌میه‌جق حدود طبیعیه‌یه ارجاع ایلدی. یالکز کرید جنکینك بویله سنه‌لرجه قوای عسکریهٔ دولتی اشغال ایلمسی قدرت حربیه‌جه نقدر پریشانلغه دوچار اولندیغنی اظهار ایدر.

جای دقتدرکه دولتك اساسنده‌کی رصانت سایه‌سنده ۱۰٤۱ سنه‌سنه قدر ممتد اولان اغتشاشات همت مراد خان رابع ایله اوچ بش سنه ایچنده بر طرف ایدلمش وآندن صکره یکیدن قدمجکن خارجتن کوپریلولرك حسن اداره‌سیله قمع واستیصال اولنیورمشدر.

التنجی باب

کوپریلولرك دور وزارتی

(۱۰٦٦ — ۱۰۸۷)

کوپریلو محمد پاشانك صدارتی (۲٦ ذی‌القعده ۱۰٦٦). — خیر خواهان دولتدن والده کتخداسی مشهور معمار قاسم اغا بوشناق خسرو پاشا خزینه دارلغندن نشئت ایتمه کوپریلی محمد

پاشا نامنده براختیار وزیری اقتدار و کفایتی حسبیله اوته‌دنبرو والده سلطانه تعریف وتوصیه ایدر ایدی. حتی کورجی محمدپاشا صدر اعظم ایکن معمار قاسم اغایی بوتوصیه‌سندن طولایی عزل ومالنی مصادره ویدی قله زندانده حبس [۱] ونهایت قبریسه نفی ایتدرمش ایسه‌ده قاسم اغا مظهر عفو عالی اولهرق استانبوله کلمش واصدقای دولتدن رئیس سابق شامی زاده محمد افندی وسرای خواجه‌سی دیکر محمد افندی ایله بالاتفاق کوپریلی محمد پاشانك صدارتنه ینه دامن درمیان همت اولمش ایدی. بیوك یاره‌لی محمد پاشا اوبحران عظیم ایچنده نه‌یاپه‌جغنی بیله‌میه‌رك قراکلقده یوروین آدم کبی امکلمکده ایکن کوپریلی محمد پاشا والده سلطان طرفندن خفیاً سرای همایونه دعوت اولنه‌رق ادارهٔ دولت حقنده‌کی رأیی وخدمت صدارتی واصلاحات لازمه‌یی درعهده ایدوب ایده‌میه‌جکی سؤال اولندقده جواباً بعض شرائط درمیان وتوفیق باری وخیردعای شهریاری ایله اصلاح اموراید‌ه‌جکنی وعد وبیان ایلدی. طوڕافاده‌وتعهدنده‌کی متانت، اغفال وتزویردن بری اولدیغنی ایما ایتدیکندن کوپریلویه توجیه صدارت اولنمق سرای همایونجه قرارکیر اولدی. اولزمان سلطان محمد خان رابع حضرتلری اون بش یاشنده وکوپریلی محمد پاشا دخی یتمش بش یاشنده ایدی.

[۱] معمار قاسم اغانك قاتلی قیوتعبیر اولنان محبسده برونی عقرب صوقش وکورجی محمدپاشا عزلنده یدی قله‌یه کوندریله‌رك عین محبسده عین جزایه کرفتار اولمشدر.

صدر اعظم بیونی پاره‌لی یاخود اکری بیون محمد پاشا احوال جاریه‌یه مطلع اولنجه همان کوپریلویه طرابلس ایالتنی توجیه ایدوب سریعاً محل مأموریتنه دفع واعزامی و کیتمدیکی صورتده ازاله‌سی خصوصنی کتخداسی احمد اغا ایله استشاره ایلدی .

احمد اغا معمار قاسم اغا هوادارلرندن اولمغله کوپریلی‌یی غایت عاجز کوسترووب « آنك استانبولده کزمسی خرجراه تدارکی ایچوندر صراف صراف طولاشیور پاره بولسه شمدی کیدر . خزینه‌کزدن بش کیسه آلچه احسان ایدرسکز بن آنی ایکی کونه قدر یوله چیقاریرم » دیمجه صدراعظمك وسوسه‌سی براز زائل اولدیسه‌ده اولقدر پاره‌یه‌ده قیه‌مدیغندن ناچار کوپریلونك عزیمتی برقاچ کون دها تأخر ایتدی . فقط ایکی اوچ کون صکره زوالللی آدم قورقدیغنه اوغرایوب ١٠٦٦ ذی‌القعده‌سنك یکرمی التنجی جمعه کونی اذان محمدی قرائت اولنورکن بالتمین و استقلال کوپریلی محمد پاشا حامل مهر صدارت ومتکفل اصلاح دولت اولدی .

کوپریلی محمد پاشا یمش یاشنه تقرب ایتمش بر پیر ایدی . پدری ارنبود ایسه‌ده آماسیه سنجاغنده کوپری (وزیر کوپری) قصبه‌سنده توطن ایلمش وکندوسیده اوراده طوغمشیدی . اولوقته قدر دولتجه هیچ بر نام و شهرتی اولمیوب بضاعة

علمیه‌سی اقل قلیل واستطاعت مالیه‌سی مفقود وامور حربیه‌جه سوء ماضیسی مروی ایدی [١] بناءً علیه نه‌طریق علمیه رجالی ونه سرای همایون آدملری ونه عسکری طاقمی بو پیر عاجزك نصب وتعیینندن خوشلانمدیلر . وبونی دخی اسلافی‌مثللو برقاچ کونلك عمرلی صاندیلر . لکن کوپریلو صقالی دکرمانده آغار - تمامش وفلکك کرم وسردینی طاتمه‌رق و صدمات متنوعه‌سنه اوغرایه‌رق فن اداره وسیاستده کسب وقوف وکمال ایتمش بر کرك باران دیده ایدی . هرنه‌قدر صقوللی محمد پاشا کبی ذکاء وسن کمالك پارلاق زمانده رأس‌اموره کچمامش ومشارلیه کبی اوج پادشاه زمانی اون‌بش سنه اداره‌یه موفق اوله‌مامش‌ایسه‌ده بش سنه‌دن زیاده سورن ایام صدارتی تاریخ عثمانینك اك شانلی صحیفه‌لرینی اشغال ایلدیکی کبی خاندانه میراث براقدیغی کوپریلی نامی سلطنت سنیه‌یی ورطهٔ انهزامدن تخلیص ایچون مسند صدارتده برقاچ کره دها ولوله انداز اولمشدر .

ادارهٔ امور شرعی . — قاضی زاده‌لولرك ایکیده برده ظهور ایدن دیرلدیلری [٢] بوکره ینه میدانه جیقمغله صدر اعظم مسببلری واوك اياق اولانلری خاطره کوکله باقمه‌رق نفی وتسجین واشبو نزاع ممتد ومعلومی کلیاً اطفا وتسکین ایلدی .

[١] اناطولیده برکره تأدیب عصاته مأمور اولوب اشقیا آلنه اسیر دوشمشدی .

[٢] بو دیرلتی‌یی تفصیلاً اکلامق ایستینلر نعیما تاریخنك آلتنجی جلدینك ١٨ صحیفه‌سنه مراجعت ایتسونلر .

صدر سابقك قتلنه فرمان قضا جریان متعلق اولمشیکن صدرلاحق شفاعت ایدوب معلقره یه نفینه تحویل حکم ایتدیردی. فقط والده سلطان بندکانندن اولان دفتردار اسبق قره کوز محمد پاشا مرتکبنك بیوتی اوردردی . بوایکی وقعه ده کوپریلو محمد پاشا نفوذ و اقتداریی دنه مش و طرف سلطنت سنیه دن کندوسنه اعطا بیوریلان مساعداتك محافظه اولندیغنی کورمش ایدی .

صدر غیور مناصب دولتده لزوم کوردیکی تبدلاتی دخی سریعاً اجرا ایدوب شدتلی مسلکی خونهٔ دولتی اخافه یه باشلا- دیغندن سپاه حشراتی عزل اولنان قپودان سیدی احمد پاشانك طلب صدارتی بهانه سیله ینه کانون بغی وفسادی اشعال ایتدیلر فقط کوپریلی محمد پاشا اولجه خبر آلوب توسّع شقاوته میدان ویرمیه رك اطفاسنه موفق اولدیکه بودفعه سپاه اوجاغی بر دها بلغی طوغرلده میه جق درجه ده تخریب ایدلدی . صدراعظمك جلادلق خدمتنی ایفا ایدن عسس باشی ذوالفقار اوکونلرده بیکدن زیاده اشقیای سپاهی دکزه آتدیغنی سویلر ایمش .

تدارکات حربیه سی . — کوپریلی محمد پاشا پایتخته اعادهٔ آسایش وانتظام ایدنجه تدارکات حربیه یه صرف همت ایدوب صاری کنعان پاشا هزیمتنده دونمای همایونك ضایعاتی وبوغازك انسدادی مناسبتیله کریده معاونت اولنه مامسی جالب نظر دقت موادن اولغله یکیدن کمیلر انشاسنه وعسکر ترتیبنه واسرافاتك

وبویله التزام حقانیت وشدت ایلمسی قلوب عسکره امنیت بخش وجُبناي امرایه دهشت رس اولمشدی .

صدر اعظم بهادران امرادن قورت پاشا معیتیله بشبیك کزیده سپاه ترتیب ایده‌رك قپودان طوپال محمد پاشایه ترفیقاً بوزجه اطه‌یه امرار ایلدی . آلتی کون حرب وکوشش ایله تخلیص جزیره میسر اولوب وندیکلولر کمیلرینه راکباً لمنی‌یه طوغری فرار ایتدیلر . بوزجه اطه‌نك فتحی بوغازك کشادی دیمك اولدیغندن درسعادتده شنلکلر ایدیله‌رك جانب صدر غازی‌یه التفاتنامهٔ همایون ایله برقبضه مرصع سیف وخلعت فاخره احسان شاهانه بیورلدی (١٠٦٧) .

بوزجه اطه‌نك اسباب محافظه‌سی استحصال وترتیبات بریه وبحریه اتمام واکمال ایدلدکدن صکره قپودان دریا طوپال محمد پاشا لمنی اوزرینه مأمور ایدیلوب مدت قلیله ظرفنده جزیرهٔ مزبوره‌نك دخی استردادینه موفق اولندی (١٠٦٨) وبوسایه‌ده بوغاز آبلوقه‌دن کلیاً قورتاریله‌رق بروقتدنبرو اهالیٔ دارالسلطنتی یحضور ایدن اوهام ووَساوِس تماماً زائل اولدی .

اوصره‌ده سلطان محمد رابع حضرتلری صید وشکارایچون ادرنه‌یی تشریف بیورمش اولملریله کوپریلی محمد پاشا اوراده رخسای عتبهٔ علیا اولمش وحق احق غیورانه‌سنده بذل التفات بیورلمشدر .

یاورئ طالعی . — یکیچری اغالغندن متقاعد قره حسن

اوغلی حسین اغا نامنده برقورناز اختیار اولوب وقایع ماضیه‌ده طرف سلطنته متمحض بولنمغله ورأی وتدبیری دخی موافق تقدیر دوشمکله مؤتمن دولت ومستشار سلطنت اولمق مزیتنی احراز ایلمشدی . کوپریلی محمد پاشا بوغازی تخلیص ایله اوغراشیر ایکن وظیفه‌سزلری ترهیب قصدیله امرا وعساکردن اوچ بش یوز کشی‌یی اعدام وافنا ایلدیکنی قره حسن اوغلی ایشتدکده اورکمکه باشلایوب پاشای مشار الیهك عزل وتبدیلنه قیام وشیخ‌الاسلام بولوی مصطفی افندی‌یه دخی کندویه معاونت ومشارکت ایتمسی ایچون ارسال پیام ایلمشیدی . شیخ‌الاسلام افندم بویله فتح وغزا ایله مشغول وموفقیتی مأمول اولان بر سرداری حرب اثناسنده تبدیل ایتمك مضر وغیر جائزدر . ختام محاربه‌ده ایجابنه باقیلور جواب معقولیله دفع ایلدیکه‌ده اغای مومی‌الیه یکیچری متعینان وسخندانلندن بورناز باقی چلبی‌یی تکرار باب مشیخته کوندروب صدر اعظم مظفراً عودت ایدرسه حقندن کلنمك ممکن اولمیه‌جغنی وطوتومنه باقیلنجه عاقبت کارك کندولرنجه دخی وخیم اولدیغنی اعلام واشعار وعزلی ایچون طرف همایونه همان تذکره تحریر وتقدیم ایتمسنه اصرار ایلدی . شیخ‌الاسلام افندی باقی چلبی ایله بوکشاکشده ایکن کتخدای کلوب قولاغنه قره حسن اوغلی حسین اغانك فجأةً وفات ایتدیکنی اخبار ایلدیکندن مسئله برطرف وکوپریلونك مظهر توفیق اولمه‌جغی مستدل اولدی .

اردل سفری (۱۰۶۸) . — اردل قراللغنده بتلن غابورك خلفی اولان راقوچی اوغلی جنکجو ومائل آشوب وستیزبر آدم اولمغله اطرافنده بولنان آوسترپا ولهستان وقزاق حکومتلریله وتاتار خانیله اوته‌دنبرو خوش کچینه‌مامکده ایدی . بوکره باب عالی جانبندن عزل ایدیلن مملکتین بکلری استفان وقسطنطین بکلری حمایه‌یه واوامر دولتی رده تصدی ایتمکله بر طرفدن قریم خانی محمد کرای وقالغای غازی کرای ایکیبیوز بیك قدر تاتار وقزاق آتلوسی اردلستانه تسلیط قیلنوب دیکر طرفدن سلستره والیسی فضلی پاشا یکی نصب اولنان میخنه وکیقا بکلری مملکتین حکومتلرینه اقعاده مأمور اولمش ایدی . فضلی پاشانك رخاوتی کوریلوب ارتکابی دخی روایت اولندیغنه مبنی بلا امان قتل واعدام وکوپریلی محمد پاشا بالذات ید مؤید شاهانه ایله ینه سرغوجلری طاقیله‌رق وقلیچی قوشادیله‌رق سردارلق خدمتیله اردله طوغری اعزام قیلندی .

ممالك اردلك قپوسی اولان یانوه قلعه‌سی ودارالاماره‌سی اولان اردل بلغرادی (Weissenbourg) فتح وتسخیر وراقوچی اوغلی هوادارانی تدمیر اولنه‌رق تعقیب وتنکیل عصاته دوام اولنمقده ایکن اناطولیده آبازه حسن پاشا وقعه‌سی صدراعظمك سریعاً پایتخته عودتنی استلزام ایلدیکندن (اقوش بارچای) ه اردل قراللغی احسان وخلعت وطپوز وقوقه اعطاسیلیله تیمم مراسم تشریفات اولنه‌رق واردلك اسکی ویرکوسنه ضم وطمشوار

وبودین بکار بکیلری نظارته مأمور قیلنه‌رق کوپریلی محمد پاشا ادرنه‌ده نزد همایونه واصل اولدی .

ابازه حسن پاشا رقعهٔ هائلرسی (۱۰۶۸) . — ابناء سپاهیاندن آبازه حسن اغا اناطولیده کسب نام وقدرت ایلیوب مقدما جلالی سرکرده‌لرندن حیدر اوغلنی استانبوله کتیرمکله مکافاةً عهده‌سنه ترکمن اغالغی یعنی کلیس سنجاغی توجیه بیورلمشدی ابشیر پاشا صدراعظم اولدقده برلکده استانبوله کلوب مشارالیهك اصدقاسندن اولمغله قتلندن صکره باجمله عسکرلرینه وارث و باشبوغ اولهرق ینه اناطولیه کلمش وتحصیل وتزیید ایلدیکی اقتداره مبنی بالاخره حلب ایالتیله ترفیع شان واقبال ایتمشیدی. تاریخ نعیماده تفصیل اولندیغی اوزره سلطان محمد خان رابع سلطنتلرینك دور اولی ادارهٔ دولتجه اعوام فترت وتذبذب اولمغله آبازه حسن کبی منشأ شقاوتدن بروز ایدن والیلر اجرای تعدی واعتسافه میدانی کنیش بولهرق ایتمکلری ظلم وخسار براقمدقلری خالده کوپریلی کبی بردهشتلی سؤالجی رأس اموره کچنجه کشتیران دریای اعتساف اولان خونه پوصله‌یی شاشیرمشلر وقوجه وزیرك خوف قهر وسیاستیله لرزان اولمشلر ایدی . اردل سفریچون روم ایلیه مرور ایلملری ضمننده اناطولی امراسنه اوامر شریفه اصدار اولندقده بونلر عقد جمعیتله مضمر درونلری اولان خروج وعصیانی اظهار وکوپریلی محمد پاشا بیکناه اولهرق نیجه امرا و عساکری قتل ایتمشدر آنلرك

انتقامی آلنمدقجه بزسفره کیتمیز جواب کستاخانه‌سنی عرض بارکاه شوکتقرار ایلدیلر. اشبو جمعیتك باشی حلب والیسی سالف الذکر ابازه حسن پاشا اولوب شام بکلربکی طیار زاده احمد پاشاواناطولی بکلربکی جان میرزا پاشا ومعزول و منضوب اون بشی متجاوز پاشالر وبکلر آکا اتباع ایتمش وعونهٔ مرتبه‌لرندن بشقه صدر صلابتکسترك سیف سطوتندن فرار ایدن سپاه اشقیاسی دخی التحاق ایتمکله عددلری اوتوز بیکه بالغ اولمشیدی. فئهٔ باغیه‌دن قونیه صحرالرندن رکاب همایونه محضر کلوب کوپریلی محمد پاشانك عزل وقصاصیله مهر صدارتك وزیر ابن‌وزیر طیار زاده احمد پاشایه ارسالی طلب واستدعا و موجبنجه مساعده بیورلمدیغی تقدیرده وادیٔ سرکشیده دوام وعناد ایده‌جکلری قطعیا افاده وانبا اولندیغندن وارکان دولت ومقربان سلطنت وزیراعظمك مسلك شدید خونریزانه‌سندن خوفناك اولوب جمله‌سی وقعه‌یی اعظام وبر آدم ایچون بوقدر صادقان وبندکان دولتك انکساری روا دکلدر شراخف اختیار اولنمق ضروریدر سوزلریله مشار الیهك ضیاعنه اهتمام ایلدکلرندن کوپریلونك حیات واقبالی قیل اوزنده کبی کورینور ایکن [١] پادشاه حضرتلری قوجه‌وزیری

[١] « خلاصهٔ کلام اشقیانك جمعیتی کوندن کونه قوت بولوب شر وفسادلری خوفندن یوللرمنقطع وممالك محروسه عموماً محصور ومسدود وبر سنه‌دنبرو سواحلده اولان قصبات وقری اهالیسی اسکداره کلنجه اکثری اثواب واثقاللرین استانبوله کچوردی هجوم اشقیا خوفندن باغلرینی بی وقت بوزدیروب انواع خساراته مبتلا اولدیلر وهرکون

حقیله تقدیر ایتمش و بر آلای اشقیا سوزیله اویله خادم وفاکاری فدا ایتمیه‌جکنی وکلایه قطعیاً اکلاتمش اولمغله تنکیل اشقیایه تشبث واقدام ودیاربکر والیسی مرتضی پاشا اوزرلرینه سرعسکر وصاری کنعان پاشا بروسه محافظه‌سنه تعیین واعزام قیلندی . وکوپریلی محمد پاشا اردلدن ادرنه‌یه نزد همایونه جلب واحضار بیورلدی .

ارباب عصیان بروسه‌یه طوغری قادمه‌جنبان وصاری کنعان پاشا دخی‌طرف‌اشقیایه التحاقه شتابان‌اولوب‌رکاب همایونده بولنان طوائف عسکریه‌دن « صدراعظم یولداشلرمزدن نیجه آدم اتلاف ایتدی حالاده اوجاغمزه ایخیر دیکمکده‌در بز آنکله حسن پاشا اوزرینه وارمیز وکیدرسه‌کده رقیبنه تسلیم ایدرز » یوللی سوزلر ایتیدلمکه باشلادیغندن وسرعسکر مرتضی پاشا ایلغین جوارنده

بردرلو خبر کاوب فلان یره کلشلر وفلان یری اورمشلر دیو اراجیف ظهوریله خلق عالم بیحضور اولوب غرابت بونده که ضبط وربطدن محفوظ اولمیان مفسدلر وعالمك هرج ومرجین استین یغماجی نابکارلر بو قضیه ظهورینی فرصت بیلوب ازالهٔ اشقیا وتصحیح امور خصوصنده اهتمامدن ناشی اکثر خلق وزیر اعظمی استئقال ایدوب ابازه حسنك غلبه‌سنی ایسترلردی حتی بعض واعظ افندیلر ومشایخدن نیجه ظریفلر حسن پاشا مؤید وصاحب ظهوردر قرن حادی عشرده مجدد دین اولان‌بودر بونك یوزندن شویله خدمت‌وبویله مصلحت‌ظهور ایده‌جکدر دیو خلق آغزینه سوز ویروب شهر استانبولی کفت وکو ایله مالامال ایتدیلر شویله‌که‌شقهٔ مزبورك جمیعی‌بومرتبه طغیان واشتدادن صکره متفرق اولق جمله‌نك تصورنده محال مرتبه‌سنه وارمشیدی..» (نعیما)

قدر افلاقك دارالاماره‌سی اولان ترغوویشته‌یی تخریب وبکرش بلده‌سنی تأسیس وبنا ایلدی .

مملکتین واردل قطعه‌لرینی قارشدیران بووقایع مجارستان سرحدنده نمچه حکومتیله حدود منازعاتی تولید ایلدیکندن آوستریا سفیرینك بیاناتنه حواله‌ٔ سمع اعتبار ایدلمیه‌رك بروقتدنبرو ضایع ایدلمش اولان (وارات Grosswardein) قلعه‌سی سر عسکر کوسه علی پاشا عنوة تسخیر واسترداد (۱۰۷۱) وایرتسی سنه اردل بکزاده‌لرندن آپافی میخال بکی اردل قراللغنه نصب واقعاد ایلدی . مومی‌الیه آپافی میخال طرف دولت علیه‌دن منصوب اولان اردل قراللرینك خاتمه‌سی اولوب ویانه محاصره‌سنه قدر یکرمی سنه‌یی متجاوز زمان مسند حکومتده پایدار اولمش واو آرالق قراللغی اوغلنه فراغت ایتمشدر .

اوزی صوبی یعنی دنیپر آغزلری اطرافنده ساکن اولان زاپوروغ قزاقلری قریم خانلری ایله دوست ومتفق وروسیه‌لو ایله ارەلری آچیق اولمغله آنلرك تشویقاتیله قریم خانی محمد کرای روسیه بلادینه عظیم سفر ایدوب قونوطوب محاربه‌سنده بربیوك روسیه اردوسنی کرفتار هزیمت واطرافه صالدردیغی تالانکران تاتار معرفتیله مملکتی باشدن باشه یغما وغارت ایلدی (۱۰۷۱) . بوهجومده روسیه‌لودن یوز یکرمی بیك مقتول واللی بیکی متجاوز اسیر اولدیغی روایات تاریخیه‌دندر .

کوپریلی محمد پاشانك وفاتی (٦ ربیع الاول ۱۰۷۲) ومسلکی

وضع ماتی . — مقتضای وهن پیری ایله کوپریلی محمد پاشا خسته لنمش ایدی لکن ترقیٔ سن ومرضیله برابر اقدامات واهتماماتی دخی آرتمقده ایدی . آق دکز بوغازنده کی قلعه وطابیه لری مجدداً تعمیر وانشا وتن واوزی آغزلرینه واردل ونمچه حدودینه استحکامات جدیده بنا ایتدردیکی کبی برطرفدن نمچه وکرید وقایع وتدارکاتیله اشتغال ودیکر طرفدن کندی محصول سعیی اولان اصلاحات داخلیه امر اهمنه علی الدوام حصر همم واشغال ایلر ایدی. نهایت ۱۰۷۲ ربیع الاولنك آلتنجی پازار کیجه سی مهر صدارتی اوغلی فاضل احمد پاشایه براقه رق ادرنه ده ارتحال داربقا ایلدی (رحمة الله علیه) [۱]

مرحوم مشارالیه دولت علیهٔ عثمانیه ده صدر وزارته کچن رجال وارباب سیاست اره سنده تفرد ایدن اعاظمدندر . مأمورینه دن استقرار وعفت ، خزینه دن قدرت ، رعایادن اداره دن انتظام منسلب وزائل اولدیغی بر زمان بحرانده مسند صدارته قعود ایدوب سکز سنه ده اون اون ایکی دفعه تبدل وتجدد ایتمش اولان اسلافندن هیچ برینك بجره مدیکی مصالح دولتی عزم جدی ایله دست اقتدارینه آلمش وقرق اللی یبللق استخدامدن متحصل وقوف وتجارینه طبیعی بر ذکانك

[۱] کوپریلو محمد پاشانی هامر سکسان یاشنده و راشد افندی تاریخ مشهورنده طقسان یاشنده وفات ایتدی دییور. نعشی ادرنه دن استانبوله نقل اولنه رق دیوان یولنده کی تربهٔ مخصوصه سنه دفن اولنمش ایدی .

قوت وجلاسی دخی منضم اولهرق امر اداره‌ده فوق‌المأمول درایت واجراآت کوسترمشدر . موفقیتنی انتاج ایدن اسبابی اظهار ایچون بروجه آتی اوصافنك تشریحنه مبادرت اولنور : اولا کوپریلی خونریز ایدی ادوار سالفه‌ده مداخلات غرضکارانه‌لریله حسن جریان مصالحی سکته‌لندیرن متنفذانی بلامرحمة قتل ایتدردی وبویله‌جه جرئت منافقینی قطع ایله فنالغی کوکندن قوپاردی . کرك درسعادتده وکرك طشره‌ده اوتوز بیك قدر نفوسی اتلاف‌واعدام ایلدیکی مرویدرکه بوحسابه کوره‌صدارتنك هر آینه بشیوز نفوس اصابت ایدیور . بودرجه شدت قیوجی مراد پاشاده‌ده کورلمامشدر . عسس باشی ذوالفقار یالکز استانبولده کندی امریله بیکی متجاوز آدم قتل ایلدیکنی بعض محرملرینه سویلر ایمش .

ثانیا کوپریلو فداکار ایدی بش آلتی کره قتلنی موجب اولهبیلیر احوالده تجلد ایدوب اولومدن قورقمدی ونهایتنده غلبه چالدی . ثالثاً کوپریلو جهلیله برابر غایت قورناز برکرك بالان دیده ایدی[١] تعبیر آخرله زمانینك ماکیاوه‌لی ایدی . کتم حسیاتی وایجابنه کوره ایکی یوزلیلکی پك اعلا بیلیر ایدی . « مشربی بوایدیکه قهر یاخود قتل ایده‌جکی آدمه روی دل وبشاشت وجه کوستروب نفی وقتللرنده اصلا غضبه کلمزدی وطارلمزدی لطف ایده‌جکی ویاخود منصب ویره‌جکی شخصه تعبس وآزار ایدوب

[١] بالان طوزاق معناسنه‌در .

اصلا یوز ویرمزدی » [۱] طرخونجی احمد پاشا کبی استقامت خشبیه کوسترمیه‌رك عندالحاجه بوکلمك ومزاج عصره اویمق لزومنی مدرك ایدی . رابعا ولی نعمتنه قارشو بر هیکل صدق وعبودیت اولوب آداب و وظائف بندکی بی بتمامها ایفا ایدر ومزاج همایونه خدمتی مدار موفقیت بیلیر ایدی بوسایه‌ده‌طرف سلطنته کندینی سودیروب وتقدیر ایتدیروب هرایشده وخاصةً آبازه حسن پاشا وقعه‌سنده مظفر اولمشدر .

فورطنه‌یه طوتلمش بر سفینهٔ دولتی قورتاره‌جق آدمده وجودی ضروری ولابد اولان اوصاف مذکوره میانندہ کوپریلونك طعنهٔ زبان مؤرخینه اوغرامش بعض حالاری مشهود اولوب قتل نفوسده افراطی وهله استرقاب ومصادره فکر وقصدیله دولته لازم آدملری افناسی اك بیوك سیئه‌سیدر . سیف سیاستنه اوغرایان پاشالرك ورجال دولتك عددی یوزه قریب اولوب بونلرك ایچنده کرید قوماندانی مشهور دلی‌حسین پاشا کبی غازیٔ اکبره آجیمامق الده دکلدر . طرابلسه دائره‌سی خلقنی کوتورمك ایچون بش کیسه آقچه خرجراهه محتاج‌ایکن مصادراتدن اموال کلیه ایدینه‌رك چنبرلی طاش قربنده خان وحمام ومدرسه وکتبخانه وتربه ومملکتنده دخی برخیلی ابنیهٔ خیریه بنا وتأسیس ایتمشدر. بوتاریخلرده اندرون همایونده‌بولنوب سکسان طقسان سنه قدر معمر اولمش ودور احمد خان ثالثده

[۱] نعیما تاریخی .

سلحدار لقدن تقاعد ایدلمش اولان فندقلیلی محمد خلیفه سلحدار تاریخی نامیله معروف ومشهور اولان تاریخنده [۱] کوپریلویه طعن انداز اولهرق « دولتده آدم براقمدی ومحاربات اخیره‌ده کرفتار اولدیغمز انهزاماته سبب اولدی » دییور ایسه‌ده خارجاً اعدایه حدلرینی بیلدرمه‌سی وداخلاً امور مختلفهٔ دولتی یکیدن اصلاح ایدرك نظامنه قویمسی ادامهٔ شهرتنه کافی کوریلور .

کوپریلو زاده فاضل احمد پاشانك صدارتی (۸ ربیع الاول ۱۰۷۲) . — کوپریلو محمد پاشانك دولته صوك خدمتی اوغلنی توصیه ایتمسی اولمغله وصیتی موجبنجه فاضل احمد پاشا هنوز یکرمی یدی یاشنده مهر همایون ایله کامیاب اولدی . فاضل مشارالیه قره‌چلبی زاده عبدالعزیز افندیيه ملازمت ایدوب اون طقوز یاشنده بالفعل مدرس اولمش ویکرمی اوچ یاشنده ایکن تبدیل طریق ایله ارضروم ولایتنه وایرتسی سنه شام ولایتنه نصب وتعیین بیوریله‌رق پدرینك اشتداد مرضی هنکاملرنده رکاب همایون قائمقاملغی ایله پایتخته دعوت اولنمش ایدی . جندره‌لولرك تباعدندنبرو مهر صدارت بویله‌بابادن اوغله انتقال ایتمامش و هیچ بر صدراعظمك حالت نزعده‌کی وصیتی بوقدر مصیب دوشمامشدر . چونکه فاضل احمد پاشا مهارت حربیه‌ده ، سیاسیاتده ، نظامپرورلکده ، ترغیب معارفده ، من کل الوجوه پدرینه مسابقت ایتمشدر .

[۱] کندی خط دستیله محرر اولان نسخه بایزید کتبخانه‌سنده‌در .

صدر اعظملك آوستریا سفری (۱۰۷۳) ؛ فتح ایوار (۱۰۷٤)، تخریب زه‌رینوار، محاربهٔ سهغوتار (۱۰۷۵)، واسوار معاهده‌سی (۱۰۷۵). — یوقاریده ذکر اولنـدیغی وجهله نمچه‌لو اردل امورینه مداخله‌یه باشلامش اولوب آپافی میخاله قارشو کمیانوش (Kemeny) نامنده بربکزاده‌یی اردل قراللغنه نامزد قیلمشیدی. سرعسکر کوسـه علی پاشا کمیانوشی بالمحاربه مهزوم ومعدوم ایلدیسـه‌ده اردل قلاعنه یرلشمش اولان آوستریا عسکرینك بسبتون داخل ایالتـدن خروجی وقتیزه جوارنده ایمپراطورك امریله انشا اولنان زه‌رینوار حصارینك هدمی طرف سلطنت سنیه‌دن مطلوب اولوب بوخصوصه‌دائر برسنه‌دنبرو نمچه‌ایلچیسیله امتدادایدن مذاکره نتیجه‌پذیر اولمدیغندن آوستریایه‌رسماً اعلان حرب اولنـدی (۱۰۸۳) وپادشـاه حضرتلری دردنجی دفعه اوله‌رق ادرنه‌یی تشریف وید مؤید همایونلریله کوپریلی زاده‌یه سردارلق قلیجنی تقلید وباشـنه بر معتاد چفته سرغوج وضع بیوره‌رق مجارستانه طوغری سوق واعزام ایلدی.

یوز یکرمی بیـك کشـیدن مرکب اولان اردوی همایون بلغراددن حرکت ایلدکدن صـکره اولجه نزد صـدر اعظمی‌یه کلمش اولان نمچه مرخصلری منازع فیه قلعه‌لرك رد و تخریبنه روی رضا کوسترديلر ایسـه‌ده کوپریلی زاده اوائل صدارتنی شاملی فتوح وغزوات ایله پارلاتمق ایچون اولمليـدركه تزيید مطالبه‌ابتدار وسلطان سلیمان زماننده ویرلن سنوی اوتوزبیك

آلتون ویرکوبی نهادهٔ موقع بحث وتذکار ایلدی . ویرکو بحثنه قارشمق مرخصلرك داخل دائرهٔ مأموریتلری اولمدیغندن جیوش عثمانیه اوسك وبودین واسترغون طریقیله (اویوار Neuhensel) محاصره‌سنه عزیمت ایلدی قلعهٔ مذکوره ۱۰۱۲ تاریخنده فتح اولنمشیکن بالآخره آوستریالو النه کچمش ایدی . یوزبیك تاتار عسکریله خانزاده احمد کرای ویکرمی بیك قزاق عسکریله حطمانلری اردوی همایونه التحاق ایدوب برماه قدر محاصره‌دن صکره قلعهٔ ایوار داخل قبضهٔ اقتدار اولدی (۲۵صفر ۱۰۷٤).

صدراعظم استرغوندن طونه اوزرینه کوپری قوره‌رق عسکری کچیرمش ومقابله‌یه کلن مشهور جنرال مونتـه قوقوللی خاسراً رجعته مجبور اولمش ایدی .

زیدوه طوروق معـاهده‌سندنبرو آوستریا ایله یارم عصر قدر دوام ایدن اعوام صلح ومسالمتده سطوت عثمانیه اختلالات داخلیه‌دنناشی اوروپالولرجه کرکی کبی تنزل ایتمش ظن اولنورکن بویله بدء سفرده الك متین برقلعه‌نك فوق المأمول بر صولت ایله بر ماه ظرفـنده آلینیورمسی بتوك آوستریا و آلمانیـا بلادینه سلطان سلیمان هجوملرندن زیاده دهشت صالوب ترکلرك آرتق اوروپایی استیلالری زمانی تقرب ایتدیکنه وهر کسـك وقتنه حاضر اولمسنه دائر اوسنه پاپاسلر و واعظلر ومحررلر طرفندن کوناکون مقالات وروایات نشر اولنمشدر .

ایواردہ رئیس الکتاب مشهور شـامی زاده محمد افنـدی

مقتول اولوب [۱] اطرافده بولنان نوویغراد وسائر پلنقه‌لر آوردهٔ دست تسخیر وسیلزیا وموراویا ایالاتی تالانکران تاتارك سم سمند غارتلری آلتنده تخریب اولنه‌رق صدراعظم مشتای بلغراده عودت ومعیتنده بولنان اردل قرالنه ومملکتین بکلرینه محل امارتلرینه کیتمکه اعطای رخصت ایلدی سکسان بیکی متجاوز اسرا غنائمده داخل ایدی .

موسم شتا منقضی اولمدن بزم تاریخلرده تیمور قازیق تلقیب اولنان مشهور جنرال (زرینی Zriny) قنیژه‌یی محاصره ایلدیکی خبری معسکر سرداریه واصل اولمغله صدر اعظم قیش اورته‌سنده بلغارددن حرکت و مشتالرده بولنان فرق عسکریه‌یی طوپلایه طوپلایه قنیژه‌یه طوغری عزیمت ایلدی . صیت ورود عثمانیان ایله جنرال زرینی محاصره‌یی براقه‌رق صاوشمش وجنود عثمانیه منازع فیه اولان زه‌رینوار حصارینی ضبط ویرله‌یکسان ایتمش و(مورMurr) چاینی کچمکه‌اوغراشیر ایکن باش قوماندان جنرال (استروززی Strozzi) مقتول‌اولمش

[۱] شامی زاده کوپریلی محمد پاشانك صدارتنه سبب اولانلردن ایدی آنك زماننده مقام ریاستده کسب نفوذ واقتدار ایدوب کرك کوپریلونك وکرك والده سلطانك مستشار خاصی اولمش ایدی. فاضل احمد پاشا صدره کچدکده ایلك اجراآتیله پدرینه اعطا بیوریلان مساعده‌یی تماماً استعماله باشلایوب شامی زاده افندی صدراعظمك بوقدر اقتداری مضر اولیور قصر و تحدیدی لازم اولمدیغی تقدیرده عزل و تبدیلی مناسبدر زمیننده ارائهٔ طریق ایدرمش و حتی بر قاچ ماه قدر کوپریلی زاده‌نك حرکاتی تحت تفتیشده بولندیرلمش ایمش. سبب قتلی بو ماده‌در.

اولمغله نمچه حکمداری برنجی لئوپولد غلبه‌دن نومید اولهرق تکرار نزد صدراعظمیه ایلچیلر ارسالیله طلب اولنان سنوی اوتوزبیك آلتون ویرکونك یرینه زیدوه طوروق معاهده‌سنده قیوجی مراد پاشایه ویرلدیکی مثللو بردفعهلك ایکیبوز بیك غروشك قبولنی تکلیف ایدوب دولت علیه‌جه بوکا موافقت اولندیغی ومصالحه سنداتی تصدیق وبعده تعاطی اولنمق اوزره استانبوله و ویانه‌یه کوندرلدیکی حالده صدراعظم عقد مصالحه‌نك تأمین وتسریعی ایچون اولمیدرکه اصول وجهله متارکه ایتمه‌رك یانیق قلعه‌یه طوغری ایلرولمکه قرار ویردی [١] جنودعثمانیه (راب Raab) چاینك صول یقه‌سنه کچمکه صواشوب برمناسب کچید بولمق اوزره صاغ یقه‌سنی و آوستریا باش قوماندانی جنرال مونته‌قوقولای دخی مانع مرور اولمق ایچون ساحل یساری تعقیبه باشلادیلر سن غوتار قریه‌سنه واصل اولدقده بر طار کچید محلی بولنه‌رق صدراعظم هرچه باد اباد اوموقعده خفیفجه برپیاده کوپریسی انشاسیله عسکری قارشویه امراره باشلادی (٨محرم ١٠٧٥) یکیچریلر دشمنك کوزلری اوکنده صوایچنه آتیلوب وساحل‌سلامته ایریشنجه قاعدهٔ حرب‌اوزره‌طوپلانوب شدتله محاربه‌یه طوتشدیلر نه‌فائده که بر طرفدن صویك طغیانی ودیکر طرفدن اوعصرك الك ماهر فن حرب آدمی عد اولنان

[١] قلعهٔ مذکوره ١٠١٥ معاهده‌سیله دولت علیه‌یه ترك اولندیغی حالده مؤخراً یینه نمچه‌لولره انتقال ایتمشدی .

مونته‌قوقوللینك مانوره‌لری دلاوران عثمانیانك اظهار ایلدیکی شجاعت وبسالته غلبه چاله‌رق شاهد ظفر طرف خصمایه‌عرض دیدار ونهرك اوبر جهتنه کچمش اولان اون بیك قدر شجعان شهیداً عزم‌دارالقرار ایلدی. آوستریا اردوسنده (قونت‌ده‌قولینی Coligny) معیتیله آلتی‌بیك فرانسز عسکری وار ایدی .

صدراعظم بقیهٔ سپاهی واسوار قصبه‌سنه کتیروب اوراده نمچه ایلچیسی مصدق‌معاهده‌نامه‌یی کندوسنه تقدیم ایلدی. نمچه چاساری بعدما اردل امور بنه مداخله ایتمامك و آپافی میخال‌بکی اردل قرالی طانیمق وهدم اولنان زه‌رینوار قلعه‌سنی تعمیر ایده‌مامك وبدل صلح اوله‌رق ایکیبوز بیك قره‌غروش ویرمك وایوار ونویغرات حصارلری دولت علیه‌ده قالمق وعهود سابقه احکام سائره‌سی ایکی طرفجه‌ده مرعی اولمق جمله‌ٔ شرائطدن ایدی (۱۰۷۵) .

کوریلیورکه سن غوتار هزیمتی واسوار معاهده‌سنه اصلا تأثیر ایتیوب شرائط صلح کاملا سلطنت سنیه‌نك نفعنه‌در . شاید صدراعظم غالب کلوبده مونته قوقوللی‌یی بوزمش اولسه ایدی صلحنامه‌یی ویانه‌ده بالذات ایمپراطورك الندن آلمسی محتمل ایدی [۱] . ایکی سنه سورن بوسفرده کرك طوائف عسکریه وکرك

[۱] مصالحه‌یی متعاقب نمچه ایمپراطوری طرفندن هدایای مناسبه ایله جانب همایونه کوندریلن فوق‌العاده ایلچی‌یه مقابل سیاح مشهور اولیا چلبی سفارتله ویانه‌یه کوندرلمشدر . السنهٔ شرقیه‌دمکی معلومات کامله‌سیله مشهور اولان لغت صاحبی منلسکی Meninski آوستریا ترجمانی ایدی .

سرحد امراسی حسن صورتله ایفای وظیفه ایتمش ولوای عثمانی عصر سلیمان خانیده‌کی شان وسعادتی اظهار ایلمش ایدی.

قندیه‌نك فتحی (۱۰۸۰) وکریدك اتمام تسخیری. — کرید جنکی ۱۰۵۵ تاریخندنبرو سورکلنمکده اولوب جزیره‌نك هرطرفی فتح واشغال اولندیغی حالده قندیه قلعه‌سی متانت موقعیه‌سندنناشی هنوز الده‌ایدیله‌مامش ایدی. حربك امتدادی آق‌دکز دولتلرینك تمایلات ومداخلاتی موجب اولمغله ایتالیادن وفرانسه‌دن ومالطه‌دن واسپانیادن کریده هرسنه فوج فوج فدائیلر کله‌رك قندیه‌یی عثمانلولره ویرمامکی کندولرینه اساس مقصد وعصبیت ایدنمشلر ایدی.

اردل ونمچه ایشلری دلخواه دولت اوزره تسویه اولندقده وامور داخلیه یولنه قوندقدن صکره صدر صلابتپرور کرید جنکنه حاضرلق کوره‌رك تشریفات معتاده ایله لواء شریفی بالاستصحاب ۱۰۷۶ ذی‌الحجه‌سنده ادرنه‌دن حرکت و ۱۰۷۷ جمادی‌الاولاسنك بشنجی کونی کریده حانیه قلعه‌سنه مواصلت ایلدی. من‌القدیم قلعهٔ مذکوره مرکز اردوی همایون اتخاذ اولندیغندن اطراف وجوانبی متین استحکامات ایله ترصین ایدلمشیدی. صدراعظمك ورودی یکرمی ایکی سنه‌دنبرو ثمره‌سز جنك ایله دوچار یأس وفتور اولمش ودرت جهتی سو ایله محاط بر اطه‌ده محبوس کبی صیقلمش قالمش اولان عساکر

عثمانیه‌نك قلبلرینه کرکی کبی فرح وانبساط ویکیدن غیرت ونشاط ویردی .

مصردن مرتب اولان دونمانك اثنای ورودنده وندیك کیلریله حربه طوتیشه‌رق منهزم وتارومار وسر قپودانی رمضان بك کیسیله برابر ایادیٔ دشمنه کرفتار اولدی (۲ رمضان ۱۰۷۷). ایکی ماه صکره صدراعظمك انشته‌سی قپودان دریا قپلان مصطفی پاشا معیتنده کلیتلو عساکر ومهماتی حاوی دونمای همایون حانیه پیشکاهنده لنکر انداز هیبت اولمغله همان شورای حربیه تشکیل قیلنه‌رق محاربه پلانی ترتیب ودرحال قندیه محاصره‌سنه قیام ایدلدی قلعهٔ مذکوره غایتله متین وذخائر ومهماتی کثیر ایدی کرك قپودان پاشا وکرك روم ایلی بکلربکی پهلوان محمد پاشا واناطولی بکلربکی قره مصطفی پاشا وکرید قوماندانی احمد پاشا ویکیچری اغاسی ابراهیم پاشا قندیه‌نك اولکی محاصره‌لرنده‌ده بولنمش وباخصوص اوچ اولکیلر مجارستان سفر اخیرنده اظهار درایت وبسالت ایتمش آدملر اولمغله آنلرك رأیله ویره‌طابیه‌سی ویهود طابیه‌سی وطوموز دامی طابیه‌سی جهتلرینه بیوك محاصره طوپلری تعبیه اولنه‌رق ذی‌الحجه‌نك اوچنجی کونی قلعه دیوارلرنده ایلك منفذ آچلدی . محصورینك ثبات وعنادی مهاجملرك جهد واقدامندن دون اولیوب کل یوم اوچ درت لغم آتیلور وبرهوا اولان برجلرك آرقه‌سنده بر ایکی کون صکره ینه اومثللو بر استحکام پیدا اولور ایدی کویا که قلعه‌نك سوری

محاصرینك اوكنده طارالیر طورر وبوتضییق محافظلرك قوت قلبیه‌لرینی بالعكس توسیع وتزیید ایلر ایدی . بومنوال اوزره آلتی آیدن زیاده طوپ وتفنك آتشنه ولغ عملیات وتخریباتنه دوام اولنه‌رق روم ایلی واناطولی بكلربكیلری ویكیچری اغاسی دارعقبایه كیتمش وقیش موسمیده كلمش اولمغله صدراعظم قندیه پیشكاهنه اون ایكی كیـدن مركب برقره‌غول مفرزه‌سی وضع وتعیینیله حرب وقتالی تعطیل ایلدی . سكز بیك شهیدمز وار ایدی .

مذكور مفرزه وندیك سفائنی طرفندن انهزامه‌اوغرادلمش ونامداران امرای بحریه‌دن ممی زاده محمد پاشا ایله دوراق بك غریق لجهٔ ممـات اولمش ایسه‌ده صدر اعظم فتور كتیرمیوب قیش موسمنی یكی كلن عسـاكرك تنظیمی وخیمه‌كاهده بیوك طوپلر دوكدیره‌رك تداركاتك اكمالیله امرار ایلدی .

موسم صیف حلول ایدنجـه آتشكدهٔ ستیزده سنمدر فنـا وقتال ینه رفع آواز دهشت وندای دعوت اداسیله نیجه ارواح غازیانی رُبودهٔ نور شهادت ایلیوب اویاز دخی سنهٔ سابقه مثللو كوشش بی‌فائده ایله كذران اولدی . پادشاه حضرتلری دارالحربه قریب اولمق ایچون ادرنه‌دن یكیشهر فناری‌نه تشریف بیورمشلر ایدی واورادن خط دست همایونلریله متعدد تلطیفنامه‌لر وصدر اعظم ومستحقین امرایه مناسب هدیه‌لر ارسال بیوره‌رق اردو هیأتنی معنیً ومادةً اقدار وتقویه ایدرلر ایدی . بدایت سفردنبرو

نزد سرداریده وندیك ایلچیلری بولنوب قندیه‌نك فدیهٔ خلاصی اوله‌رق دفعةً یوز بیك وهرسنه دخی یکرمی بشر بیك آلتون ویرمکی تکلیف ایتمکده و « بز تجـارت ایچون کلدك قندیه‌یی آلمدن کیتمیز » جوابنی آلمقده ایدیلر . حالبوکه ۱۰۷۹ اواخرنده واردواولان خط همایونده حربك امتدادندن وعسا کراسلامیه‌نك ضایعاتندن ومشـاق سفریه‌دن باحث تلمیحلی فقره‌لر مندرج اولدیغندن سردار حمیتشعار رکاب همایونده بولنان ارکان دولتك مجلوب تکالیف اعـدا اولدیغنی تفرس ایدوب اوچ درت کون پچتاب اندیشه‌یه دوشدکدن صکره کندی قلمیله طرف پادشاهی‌یه وشیخ‌الاسلام افندی وقائممقام پاشا وسائر متنفذانه وحتی خواجهٔ سلطانی مشهور شیخ‌وانی افندی‌یه مؤثر مکتوبلر تحریر ایلیه‌رك قلعه‌نك فتحی قوهٔ قریبه‌یه کلدیکنی ودشمنك مغلوب مال وقالی وسرمست سکر احتیالی اولنمسنی واختیار ایدیلن بوقدرمشاق وتلفاتك بوشه کیتمیوب عرض‌اندام‌ایدن شاهدظفری درآغوش ایتمك لزومنی صورت بلیغانه ومقنعانه‌ده عرض واثبات ایتمکله ایلچیلر قرب دولتدن طرد اولنه‌رق دوام حربه قرار ویرلدی وبوقیش کچن قیش کبی تعطیل محاربه اولنمیوب اول بهارده‌ایسه خون مجاهدین ومحافظین ینه برسابق سیلانه باشلادی .

سردار اکرم قندیه‌یی دکزطرفندن آبلوقه آلتنه آله‌مدیغندن براً محصور اولان قلعه بحراً هردرلو امداد آلمقده ایدی حتی ۱۰۸۰ محرمنده دوقده (نوعایل Noailles) قوماندهسیله آلتی

بیك فرانسز عسکری [۱] وبرقاچ کون صکره دخی پاپا ومالطیز ودالماچ کیلری قندیه یه معاونته کلوب فقط جنود عثمانیه ده کوریان ثبات ورجحان قوت اوزرینه قوماندانلر بینده نفاق خوف دوشمکله بك جابوق آیریلهرق یرلی یرینه چکلدیلر وقلعه یی برحال نومیدیده براقدیلر .

آتیلان کله ولغملردن قلعه دیوارلری دلیك دشیك اولمش ومحصورینك عددی درت بش بیکه تنزل ایتمش اولمغله تمدید مدافعه ممکن ومثمر اولمیه جغی آکلاشلدیغندن قندیه‌نك شانلی محافظی جنرال موروزینی کرید آطه‌سنده وندیك حکومتنه اوچ اوفق اسکله براغلمق شرطیله قندیه یی وبتون جزیره یی دولت علیه یه ترك [۲] وتسلیم ایلدی (۱ جمادی الاولی ۱۰۸۰) .

فتح الفتوح اطلاقنه شایان اولان بوفتح مبین صدراعظمك خط دستیله پادشاه حضرتلرینه عرض وتبشیر اولنوب امرا وعساکر علی مراتبهم تسریر وتطییب ایدلدی حتی بدایت سفر دنبرو دارالحربده بولنان صدر اعظمك والده‌سی عایشه خانم ایفای وجیبهٔ شکران ایچون کوچك مخدومی مصطفی بك (صدر مشهور فاضل مصطفی پاشا) ایله جانب حجاز مغفرت طرازه عزیمت ایتدی .

[۱] فرانسه شبان‌زادکانندن و خاندان حکومتندن نیجه ذوات برابر ایدی .

[۲] مذاکره اثنالرنده اصدقای دولتدن دیوان همایون ترجمانی بنایوط بکك خدمات مرغوبه‌سی سبق ایتمشدی .

تاریخده قندیه محاصره‌سنه معادل هیچ بر محاصره یه تصادف اولنمیور ضبط و تسخیری ایچون اختیار ایدیلن حرب ووغا یکرمی بش‌سنه سورمش واواثناده دوچار اولدیغی اوچ محاصره کرك عثمانلو وکرك وندیکلودن یوز اوتوز بیك قدر جنکاورك قانله کیرمشدر . بودفعه‌کی محاصره‌ده طرفیندن درت بیکدن زیاده لغم آتیلمشدی که راشد افندی تاریخنده کونلری ویرلریله اوزون اوزادی تعداد ایلمشدر . عثمانلی اردولرنده لغمجیاق فنك بوقدر ترقی ایتدیکی کورلمامشدر . هامر قلعه‌یه هجوملرك وقلعه‌دن خروجلرك وایکی طرفدن آتیلان کله‌لرك ویاقیلان باروتك وفتیللرك انواع واعدادینی بالالتزام ذکر وبیان ایدییور .

لهستانه سفر همایونی (۱۰۸۳)، بوجانب معلومدر . — اوقراین دیارنده ساکن اولان صاری قامش قزاقلریله اوزی وبوغ صولری آغزلری میانینده متوطن اولان زاپوروغ قزاقلری میانینه نزاع وشقاق دوشه‌رك هرایکی طرف قریم خانینك معاونت وحمایتنه مراجعت ایتمش ونهایت صاری قامش قزاقلری حطمانی دوروشنقو سلطنت سنیه‌یه دخالت ایتمکله سنجاق بکلکی پایه‌سیله عهده‌سنه اوقراین حکومتی توجیه وبرمعتاد طوغ وطوپوز وعلم ارسالیله تابعیت وامارتی قبول وتصدیق قیلنمشدی . بونك اوزرینه زاپوروغ قزاقلری روسیه‌لویه میل ایتدیلر . لهستان قرالی ایسه اوقراینه کندی ایالتی نظریله باقمقده اولدیغندن دوروشنقویی مفسد ومزورلك

ایله اتهام ودرسعادتده مقیم ایلچیسی واسطه‌سیله حکومت‌سنیه‌یی اقناعه اهتمام ایلدی فقط قزاق ممالکنه تجاوزاتنه نقض عهد نظریله باقیله‌رق ۱۰۸۳ اوائلنده اعلان حرب اولندی وفتح بغدادد‌نبرو آرامکیر کنج سکون اولان اَعْلام همایون یه موجه‌ریز فوز ونصرت اولدی .

موکب همایون ایسا‌چیدن طونه‌یی کچه‌رك (خوتین Choczim) طریقیله حدود لهستانه داخل اولوب اودیارك الکمتین قلعه‌سی عد اولنان (قامنیچه Kaminiec) تحت تضییق عسکر ظفر رهبرده‌الامان نیازینی ایصال سمع عالی‌ایتمکله صلحاً فتح واشغال وجیش منصور پودولیا ایالتنه ادخال ایلدی . ایلبو یعنی لمبرغ ولوبلن بلدهٔ مشهوره‌لری واطراف وجوانبده کائن پلنقه‌لر آوردهٔ دست سطوت ومعموره‌لر قاعدهٔ زمانه‌وجهله یغما وغارت ایدیله‌رك اعدا خوف قهر ایله مصالحه استدعاسنده بولنمغله اقامتکاه همایون اولان بوجاش موقعنه مرخصلر ورودیله عقد معاهده وتجدید موالات قیلندی (۱۰۸۳) . شرائط اساسیه‌سی پودولیاایالتی دولت علیه یه‌واوقراین تزاقلره ترك اولنمق وله قرالغی طرفندن سنوی یکرمی ایکی بیك آلتون ویرکوویرلمك ایدی .

دوروشنقو رومال عتبهٔ علیا اوله‌رق حکومتنه اقعاد اولندقدن صکره موکب همایون ادرنه‌یه وسلیم‌کرای قریمه‌عودت ایتدیلر .

لهستانه امورینك امتدادی . — اردوی همایونك عودتی

متعاقب له قرالی میشل وفات ایدوب اعیان مملکت طرفندن قرال انتخاب اولنان ژان صوبیه‌سکی نام بهادر شرائط صلحی ایفا ایتمیه‌رك ناثرهٔ جنك وقتالی یکیدن اشعال ایلدیکندن ۱۰۸۷ تاریخنه قدر تام درت سنه خوتین وقامنجه حوالیسی وبتون پودولیا واوقراین ایالتلری کاه تاتارلر وکاه لهلولر وکاه عثمانلیلر طرفندن یغما واستیلا ایدلدی . آنجق محاربه‌نك امتدادی عسکرمزی اوصاندیردیغی کبی قریم خانی سلیم کرایك منافعنه دخی مغایر اولدیغندن مشارالیهك توسطیله بوجاق معاهدهسی احکامی ویرکو ماده‌سندن ماعدا تجدید وتوثیق اولندی .

کوپریلوزاده‌نك وفاتی (۲۲ شعبان ۱۰۸۷) راصافی . — صدر اعظم کوپریلو اوغلی فاضل احمد پاشا استعمال ایلدیکی مشروبات کحولیه تأثیریله بروقتدن برو نامزاج اولوب حتی ۱۰۸٤ سنه‌سندنبرو لهستان امور حربیه‌سیله بالذات مشغول اولهمدیغندن خدمت سرعسکری ابتدا بوسنوی شیشمان ابراهیم پاشایه وآنك وفاتنده شام والیسی شیطان یاخود ملك ابراهیم پاشایه احاله ایدلمشدی . درسعادتدن ادرنه‌یه تشریف شاهانه اولمغله صدر اعظم شدت مرضنه باقیه‌رق رکاب همایونده بولنمق اوزره ارقه‌دن یوله چیقمشیدی . برغوسه وصولنده حرکتدن قالدیسه‌ده ینه رأی اطبایه مخالفتله یوله داوم ایده‌رك جسرارکنه جوارنده قرق ایکی یاشنده ترك دغدغهٔ عالم وبتون امتی مستغرق حزن وماتم ایلدی (۲۲ شعبان ۱۰۸۷).

مرحوم مشارالیه اون بش یحق سنه صدارت ایتمشدرکه چندرهلولردنبرو هیچ بر وزیر مسند صدارتنده بوقدر پایدار اولمامشدی صقوللی محمد پاشانك صدارتی طقوز آی دها ناقص ایدی . پدری کبی جبرو شدت استعمال ایتمیهرك کمال عدل وحقانیتله ادارهٔ امور ایتمشدر. ادیب وفاضل، فکری مدقق وثاقب، حافظهسی قوتلی، محاکمهسی صحیح وقطعی ، رأیی پارلاق ومستقیم ، وسائط وتدابیری مبذول برنسخهٔ نادره اولوب مقصده وحقیقته الك قیصه طریق ایله واصل اولمق خصلت کرانبهاسنه مالك ایدی . ظلم وجبروتی اصلا سومز ، فضله سوز سویلهمز ، محب علوم وعلما ، ذاتنده وقور فقط کبرسز ، سخی وجمع ماله غیر منهمك بر صاحب دولت ایلهرق [١] هر صنف خلقی، هرنوغ مزاجلری حسن سلوك وسیرتیله خشنود ایتمشیدی . مدرسهدن نشأت ایتمش و موانسهٔ علم و قلم ایله پرورشیاب اولمش ایکن بزم رزم ووغاده دخی وقوف ودانش کوستهرك عروس دولته ایوار و قندیه وقامینجه کبی فتوح غرابی تقدیمهٔ جهاز ایلمش وواسوار وقندیه وبوجاش معاهدهلریلهده زینتساز اولمشدر .

[١] « زمان صدارتنده ارباب معارف مظهر انعام وجود و نائل مطالب و مقصود اولمغله متاع معرفت دورنده رواج ومزاج رنجوران احتیاج لطف کرم و احساننده علاج بولمشیدی حاصل هر فرقه کندو قابلیت و استعدادلرینه کوره عاطفت وزیرانهسیله مسرور الفؤاد اولوب عامهٔ عالمیان کندودن خشنود و هر نقدر خصال حمیده وار ایسه ذاتنده موجود ایدی . (تاریخ راشد)

تتمهٔ باب . ــ خامه‌زن بحث ومقال اولدیغمز اشبو باب سادسك مطالعه‌سندن مستبان اولدیغی اوزره اصلاح مصالح دولت ایلیه‌رك شکوه وسطوت سلطنت سنیه‌یی خارجاً وداخلاً عصر سلیمان خانیده‌کی مرتبهٔ رفیعه‌سنه اعلا ایدن بابا اوغل ایکی کوپریلونك مسلك واخلاقی بیننده فرق عظیم اولوب بری جاهل غدار، حریص، مسن ــ دیکری عالم ، عادل سخی. کنج، اولکی کرم وسرد روزکاری طاته طاته بیویه‌رك ونظر انتباه وامعانی اوکنده دوران ایدن حوادث کونیه‌دن بیوك درس عبرت آله‌رق تمشیت مصالحده الای بیللق تجربه‌سنی کندینه یکانه ظهیر ودستکیر ایتمش ــ ایکنجی کهوارهٔ نعم اصالتده پرورده اوله‌رق وقیصه گورگوسنی جولانکاه امور عالم اولان باب صدارت مشاهدات عظیمه‌سیله چوق کنیشلته‌رك ادارهٔ حکومتده فطانت واهلیت ذاتیه‌سنی استنادکاه ایدنمش؛ باباسی پوصیده بکلیان صیاد کبی انواع مکر ایله ارباب مال واقبالی دام هلاکه دوشورمش ــ اوغلی کید وخدعه‌یه قطعاً تنزل ایتیوب افنای رجاله آدم یتشدرمکی ترجیح وتقدیم ایتمش ایسه‌ده بو قدر رجحان وفضائل ایله برابر محمد پاشانك صدراعظم اولدیغی زمان فاضل احمد پاشا صدره کچسه مصالح دولتی باشه چیقاره‌بیله‌جکی یوزده سکسان شبهه‌لیدر . او وقت ایچون، اواجراآت وسیاست ایچون کوپریلی محمد پاشا لازم ایدی . آنك علاج

مؤثریله که قلیجدر مرض دولت دوا بولدقدن صکره قوهٔ حیاتیه‌سنی بولان جسم مریضه صحت کامله ویرمك حذاقتیده احمد پاشاده موجود ایدی . بناءً علیه بو ایکی آدم ایو سلف خلف اولورلر لکن یکدیکرینك یرینی طوتهمزلر ایدی چونکه محمد پاشاده اوغلی کبی یکرمی یدی یاشنده صدراعظم اولسه بیلدیکمز کوپریلی محمد پاشا اولهمز ایدی .

جهت مشابهتلرینه کلنجه ایکیسیده مقتدر، فعال، شدید العزم، فدا کار آدملر اولوب ذات همایون ایله معاملهلرنده آداب ووظائف عبودیتی حقیله ایفا ایدرلر [۱] وولی نعمتلرینك محبت وتوجهنی قزانمشلر ایدی. بری بر پیر جوان عزم ودیکری بر جوان پیر تدبیر ایدی .

فاضل احمد پاشانك وزرای اسلافدن بر نظیری وار ایسه اوده صقوللی محمد پاشادر . آرهلرنده تام بر عصر کچمش اولان بو ایکی ذات سلطنت سنیهنك اکملین خدامیدرلر، صقوللینك منشأی عسکرلك ومهارت حربیه‌سی دها زیاده اولدیغی حالده مدت صدارتنده اصلا حرب طرفدارلغی ایتیوب دولت علیهنك

[۱] مثال آتی بو حالی اثبات واظهار ایدر : «قانیجه سفرینه کیدیلور ایکن حرم همایون عربه‌سی چامورك کثرتندن طاشی بر منزلده وقتیله یتیشهمدیکی فاضل احمد پاشانك مسموعی اولدقده اویله بر وزیر مفخم چادرینه ایمش ایکن درحال عربهنك اولدیغی محله عودت وبندیکی آتی عربهیه قوشدیروب وکندی رکابنده یورویهرك هزار کلفت ومشقتله منزلکاهه ایصال ایتمشدر .

تنظیم واعماری وصلح وصلاح فوائدندن مستفیض اولمسی اخص آمالی ایدی . کوپریلی زاده‌نك علم وفضلی برکمال فقط فنون حربیه‌ده بهره‌سی ناقص اولدیغی حالده محاربات مدیده ایقاعنه ومطالعات علمیه‌سنی اکثریا اردوکاهلرده طوپ وتفنك پاطردیلری اره‌سنده یاپمغه مجبور اولدی . صقوللی تأسیسات دولتی مقنن ومنتظم بولوب آنی بوزدرمامغه چالیشدی . کوپریلی زاده بوزلمش اولان اصول ونظاماتی یکیدن اصلاح وتنظیمه سعی ایلدی . صقوللی قوجه سنان پاشا ولالا مصطفی پاشا کبی وزرای زور آورك زیر بار رقابتلرنده ادارهٔ امور ایلمشدی کوپریلو زاده پدرینك اجرا آتی سایه‌سنده رقیب قورقوسی کورمدی . هله سلطان مراد خان ثالث حضرتلرینك معاملاتنه قارشو صقوللینك کوستردیکی مطاوعت عبودیتکارانه اخلافه نمونهٔ اقتدا وبتون خدام دولت ایچون شایان تماشا بر بیوکلك اثری اولدیغی حالده کوپریلی زاده یالکز ادارهٔ حکومتك تولید ایلدیکی یورغونلق واضطرابی اقشاملری نشئهٔ صهبا ایله اماته یه کیتمش ومردلك صیتنی لکمله‌شدر . والحاصل اسلاف وزرایی تصنیف ایدر ایسه‌ك محمود پاشا وصقوللی محمد پاشا وکوپریلو زاده فاضل احمد پاشایی برنجی مرتبه‌ده، قیوجی مراد پاشا وکوپریلو محمد پاشایی ایکنجی مرتبه‌ده، کدیك احمد پاشا وفرهاد پاشا وکمانکش قره مصطفی پاشا کبیلری اوچنجی مرتبه‌ده تعداد ایده‌بیلیرز .

کوپریلونك کوچك مخدومی فاضل مصطفی پاشا که ۱۱۰۲

تاریخنده شهید اولمشدر برنجی صنفده صدرنشین اولمغه مستحقدر.

کوپریلولر زمانننده دولتك مناسبات خارجیه‌سی مطلوبه موافق اولوب اردل قراللغندن طولایی آوستریا ایله متحدث اولان محاربه واستوار معاهده‌سیله تسویه وزیدوه طوروق معاهدهٔ سابقه‌سی احکامی بتمامها تقریر وتقویه اولنمشدر. وندیکلولر آق دکز بوغازی مخرجنده ید ضبطه کچیردکلری بوزجه اطه‌یی ولیمنیی اعاده ایلدکدن بشقه یکرمی بش سنه مدافعه‌دن صکره کریدی ترك واعطایه مجبور اولمشلردر. لهستان ایکی ایالتی غائب ایدوب قزاقلرك بر فرقه‌سی زیر جناح سلطنت سنیه‌یه التجا ایتمش وروسیه حکومتی قریم خانلرینك غارات وتعجیزاتندن قورتیله‌مامشدر. قریم خانلغنك الك قوتلی وقتی اووقت اولوب سکسان طقسان بیك عسکرله خانلرك سفره چیقدقلری یوقاروده بالدفعات ذکر اولنمشدر انکلتره وفلمنك دولتلریله مناسبات تجاریه وایران ایله احکام صلحیه بردوام اوله‌رق یالکز دوست قدیمز اولان فرانسه ایله آره‌مز آچیق بولنمشدر. شویله‌که کوپریلو محمد پاشا صدارتنده فرانسه سفیری موسیو ده‌لاهی وانتله کرید امورینه مداخله ایده‌رك الده ایدیلن بر شفره‌لی مکتوب اوزرینه سفیر وکاتبلری یدی قله‌ده حبس وتوقیف ایدیلوب وسفارتخانه تحت ظن وشبهه‌ده طوتیلوب مومی‌الیهك خلفی موسیو (نوانتل Noiintel) دخی ازالهٔ برودت واعادهٔ امنیته موفق اوله‌مدیغندن فرانسه قرالی اون دردنجی

لوئی عثمانلولره قارشو هم آوستریالولره وهم وندیکلولره معاونتلر ایتمشدر . ودولتین بینندهکی برودت وتباعد کوپریلولر صدارتنده دائم اولمغله قاتولیك پاپاسلرینه وقتیله تخصیص ایدیلن قدس شریف خدمات دینیهسندن بعضلرینه اورتودوقس پاپاسلری دخی تشریك ایدلمشدر .

امور داخلیهیه کلنجه حکومت مرکزیهنك قوت ومکنتی وخزینهنك قدرتی یرینه کلوب مفاسد جلالیانه جولانکاه اولان اناطولی قطعهسی آبازه حسن پاشانك وعونهسنك قتلی واسماعیل پاشانك مقتضلکی اوزرینه آلایش شقاوتدن تطهیر اولنهرق ولایات وملحقاتك پایتخت ایله بر وقتدنبرو منحل اولان شیرازهٔ مناسبت ومطاوعتی کوزلجه تنظیم وربط ایدلمش وواردات دولت طریق ورودنده ضایع اولمقسزین خزینهیه کیرمکه باشلامشدر . اول زمانلر دولتك الك بیوك غائلهسی اولان قپو قولی اوجاقلری امکان مساعد اولدیغی مرتبهده تحت انتظامه آلنهرق طرخونجی احمد پاشا بودجهیی توازن ایتدرمك سعی فراوانیله یکیچریی اللی بش بیك وسپاهی یکرمی بشبیك بشیوز اسامیه تنزیل ایتمش ایکن ابشیر پاشایی اسقاط ایچون قره مراد پاشانك کوستردیکی مساعدات اوزرینه یکیچری سکسان بیکی وسپاه اللی بیکی تجاوز ایلدیکندن وبونلرك منشأی وتربیهلری غایتله بوزوق اولدیغندن عدم احتیاجه مبنی بر مدتدنبرو متروك اولان دیوشیرمه اصولنی احیاءً

فاضل احمد پاشا عجمی قشلهسنه اوچ بیك قدر دیوشیرمه چوجغی طوپلادهرق حکم قانون قدیمه تشبث ایلدیکی مروی واوان صدارتنده بر ایکی اوفاق چاپقینلق اثرندن بشقه اوجاقلی پاطر-دیسی غیر مرئیدر .

کوپریلو زاده اوروپاده ممالك عثمانیهیی سلطان سلیمان خانك براقدیغی حدوددن دها توسیع ایلمش فقط اخلافدن هیچ بری کندیله همحال اولهمامشدر . آنجق کوپریلولرك اقبال واستقلالی بویله دوام ایدر ایسه چندره لیلر مرتبهسنه واره جغنی دوراندیش کچینان کوتهبینان ونوظهوران دیللرینه ورد ایدوب فاتح زماننده مطالعه اولنان محذور سیاسییی درمیان ایلدکلرندن وقوللرینی اثبات ایچون کتیردکلری دلائله برده قاعدهٔ حکمیه قوتی ویرهرك کندیلریده حصهمند ذوقِ جاه اولمق آرزولرینی بو صورتله کتمه چالیشدقلرندن کوپریلو خاندانی حقنده بر خصومت عمومیهٔ استرقابیه پیدا اولمشدرکه اون بش سنه کیمسه یوزلرینه باقمدقدن صکره کوریلن لزوم شدید اوزرینه آشاغیده تفصیل ایدیلهجکی وجهله ۱۱۰۰ سنهسی دولتك فلاح وسلامتی ینه آنلرك ید مؤیّدینه تودیع اولنمشدر .

بدنجی باب

﴿ فاضل احمد پاشانك وفاتندن یاش معاهده سنه قدر ﴾

(۱۰۸۷ — ۱۲۰۶)

جهرمیه سفری (۱۰۸۹) . — کوپریلو دائره سی پرورده لرندن محمد پاشانك ولد معنویسی وصکره دامادی اولان رکاب همایون قائمقامی مرزیفونی قره مصطفی پاشا نائل مهر همایون اولدی .

وقتیله له قرالندن تباعد ایله جانب سلطنت سنیه یه دخالت ایدن صاری قامش قزاقلری حطمانی دوروشنقو مزور ومتلون بر حریف اولمغله بوکره ده نقض عهد وبیعت ایله روسیه لویه تمایل ودارالحکومتی اولان جهرین قلعه سنی چاره تسلیم ایلمش ایدی . تأدیبنه مأمور اولان سلیم کرای ایله سرعسکر شیطان ابراهیم پاشا جهرین پیشکاهندن منهزماً رجعت ایلدکلرندن ایکیسی دخی عزل اولنه رق پادشاه حضرتلری بالذات روسیه سفرینه حاضرلاندیلر وموکب همایونلریله طونه بوینه قدر تشریف بیوره رق کندولری سلستره ده توقف وصدر اعظمی سردارلقله جهرین اوزرینه سوق واعزام بیوردیلر (۱۰۸۹) جهرین اوقراینك مقر امارتی اولوب موقعاً غایتله مستحکم وسرحد عثمانیدن اوزاق ایدی بالمحاصره تلفات کلیه ایله عنوةً تسخیر اولندیسه ده محافظه سنده عسرت آشکار اولدیغندن

تخريب اولنه‌رق اردوى همايون سلستره‌يه‌عودت ايلدى(١٠٩٠).
جهرين سفرى مشقتلى ومصرفلى ودولتجه قطعاً منفعتسز اولوب
امرا وعساكردن بر چوق ضايعاته كرفتار اولنمشيدى . فقط
صدر اعظم حريص وخودپسند اولمغله بدايت صدارتنى پارلاق
فتوحات ايله شهرتلنديره‌رك بقاى جاه امنيه‌سنه دوشمدى .

ايرتسى‌سنه دوام حربه‌قرار ويرلمش ايسه‌ده روسيه‌چارندن
ايلچيلر كله‌رك عقد صلح اولنمشدر .

آوسترياسفر طويلى (١٠٩٣ — ١١١٠) ، وينه محاصره‌سى
(١٠٩٤) . — صدر اعظم مرزيفونى قره مصطفى پاشا هرنقدر
فاضل احمد پاشا ايله برلكده بيومش وخدمات متنوعهٔ دولتده
بولنه‌رق وقوفى وتهديدنى ايقاعه اقتداريله بين‌الاقران تميّز وتنفّذ
ايتمش ايسه‌ده درجهٔ نهايه‌ده اولان كبر وجبروتى اكثر تشبثاتنده
مانع موفقيت اولمشدر. دائره‌سى مصرفى حددن افزون اولديغندن
جر هدايايه زياده انهماك ايدر وسفرايه نالايق معامله‌لر ايده‌رك
مناسبات خارجيهٔ دولتى سكته‌يه كرفتار ايلر ايدى .

نمچه چاسارى برنجى لئوپولد اوتوزسنه محاربه‌سندن صكره
مجارستانى غدارانه برصورتده اداره ايتمكده اولوب مجاربكلرينك
برطاقمنى نفى واعداء ايتدرمسى آتش عصيان واختلالى اشعال
ايلمشدى . مجارزادكانى كنجلرندن اَمره تُوكَلى بك Emeric
comte de Tekéli ارباب قيامك باشنه كچه‌رك آوسترياليلرى
برايكى كوچك محاربه‌ده زهين هزيمت ودربار شوكتقراره ايلچيلر

ارسالیله استدعای صحابت ومعاونت ایتمشدی. مومی‌الیهك فریاد استمدادینه اردل قرالی آپافی دخی اشتراك ایتمکله وواسوارده عقد وامضا ایدیلان متارکه قریب‌الانقضاء اولمغله آوستریایه اعلان حرب وبودین والیسی اوزون ابراهیم پاشا معیتنده آپافی وتوکلی بکلر وامرای سرحد اولدیغی حالده حدودی تجاوزله شروع محاربه‌یه سرعسکر نصب قیلندی (۱۰۹۳).

دولت‌علیه‌نك استیلادن زیاده تنظیمات‌ایله تُوغَلی‌دها مناسب اولوب اعدا طرفندن سببیت ویرلمدکجه حربه قیام ایدلمك جائز اولمدیغندن بو دفعه اعلان اولنان سفر دخی بی لزوم وفقط صدر اعظمك حرص شهرتندن نشأت ایتدیکی معلوم ایدی. سفرك اون آلتی سنه‌دن‌زیاده امتدادیله موجب اولدیغی خسارات وضایعات لاتحصی مسببلرینی السنهٔ اخلافده نیك نام ایله یاد ایتدرمیور.

توکَلی بکه اورته مجار قراللغی ویاخود قرص قراللغی [۱] توجیهنه دائر فرمان همایون ایله برمعتاد طوغ وعلم کوندرلمش وصدر اعظم لوای شریفی مستصحباً بلغارددن طونه‌یی کچمش ایدی. استونیٔ بلغراد طریقیله راب چایی ساحللرینه مواصلت

[۱] قرص (مجارجه‌سی Kruczes) لغتی croisé یعنی اهل صلیب کلمه‌سندن محرف اولوب توکلی بك و رفقاسی آوستریالویه قارشو کندولرینه بو عنوانی ویرمشلر ایدی. مومی‌الیهك امضاسی اشبو بیت مشهور ایدی. « معین آل عثمانم اطاعت اوزره‌یم امره. قرال اورته مجارم‌که نامم توکلی امره ».

اولندقده جهت توجه مذاكره اولنمق اوزره جمع وتشكيل اولنان مجلس مشاوره ده بودين واليسى كار آزموده واموردیده اوزون ابراهيم پاشـانك رأيى خلافنه محضـا صدر اعظمك اصراريله طوغرى ويانه اوزرينه هجوم اولنمق قرارکير واختيار ابراهيم پاشا مظهر عتاب وتحقير اولدى .

اردوى همايون اون طقوز سنه اول فاضل احمد پاشـانك كچه مديكى راب چايني مرور ايدەرك فوق العاده برسرعت ايله ويانه اوزرينه حولت ايتمكله ايمپراطور برنجى لئوپولد سرايى قادينلريله شهردن خروج وفرار ايچون آنجق وقت بوله بيلدى. ١٠٩٤ رجبنك اون طقوزنجى كونى ويانه محاصره سنه مباشرت واوكيجه اقامهٔ آلات واجراى عمليات تضييقيه يه مبادرت قيلندى . داخل شهرده بولنان عسكر واهالى صوك درجه يه قدر مدافعه يه قرار ويرەرك زمان وامكان مسـاعد اولديغى مرتبه ده اسباب محافظه يى استحضار ايتمشلر وقلعه قپولرندن ياليكز برنى آليقويه رق باقيلرنى اورمشـلر ايدى . جيوش عثمانيـه دخى يدى فرسخ محيطنده واقع بر نيم دائره شكلنده قلعه يى قوشـاتمش اولوب محاصره آلتمش كون ممتد اولدى . آتيلان كله ولغملردن واجرا اولنان اون سكز متفرق هجومدن قلعه ديوارلرنده كنيش منفذلر آچيلدى . جزيره وتعصبيله بين العوام شهرت فوق العاده يه مظهر اولان شيخ وانى افندى دخى اردوده حاضر ايدى .

قريم خانى مراد كراى وتوكلى وآپافى بكلر وافلاق وبغدان

وویوده‌لری واناطولی وروم ایلی بکلر بکیلری ودیار بکروالیسی قره محمد پاشا وحلب والیسی ابوبکر پاشا وبوسنه والیسی خضر پاشا ودها برچوق آمرا محاصره‌ده بولنه‌رق سالف‌الذکر اوزون ابراهیم پاشا اردونك لوازم وذخائرینه نظارت وخط رجعتی تأمین وحراست ایتمك اوزره راب جوارنده براغلمش ایکن مؤخراً دعوت مخصوصه اوزرینه اردویه التحاق ایتمش ایدی. ایکیوزبیکه قریب اولان عساکر موجوده‌مزك شوق وشجاعتی اول مرتبه‌ده ایدی‌که بر منتظم یورویش اجرا ایدلسه قلعه‌نك تسخیری اغلب احتمال ایدی فقط صدراعظم قره مصطفی پاشانك جهل وطمعی بوکا مانع اولدی چونکه ویانه شهری اوروپانك الك بیوك واك اسکی دولتلرندن برینك پایتختی اولمق حسبیله معموریتی دیللرده داستان اولوب حاوی اولدیغی اموال کثیره‌نك یغمایه کیتمامسیچون بطریق استیمان فتحنه انتظاراً صدر اعظم محاصره‌یی تمدید ایتمکده وعسکری مادةً ومعنیً مضایقه‌یه گرفتار ایلمکده ایدی. معمافیه اظهار بسالت وغیرتده قصور ایتمیور ایدی. حالبوکه بر طرفدن اوروپانك کلیدی مثابه‌سنده اولان بربلده‌نك ید عثمانیایه دوشمسنده‌کی محاذیری دول نصارا کشف وتقدیر ایدوب ایمپراطورك دعوتی اوزرینه آلمانیانك هرطرفدن نفیر عام طوپلاه‌رق ویانه‌نك معاونتنه قوشلمقده ایدی. وحتی له قرالی ژان صوبیسکی جنود موجوده‌سیله ویانه‌یه تقرب ایده‌رك متفقین اردوسنه سردار اولمشیدی.

قره مصطفی پاشا صوبیسکی‌نك تقربنی وقتیله خبر آله‌مامش واستماع ایتدکده موقتاً محاصره‌یی ترك ومتریسلرده اولان طوپلری وکافهٔ جیوش عثمانیه‌یی استصحاب ایله مدافعهٔ دشمنه کیدلمکی اردو ارکانی رأی وتصویب ایتمشلر ایکن صدر اعظم محاصره‌دن فراغت ایتیوب اعدایه طونه‌یی کچیرمامك اوزره برمقدار عسکرله مرادکرای خانی کوندرمشیدی . خان مشارالیه هرنصلسه مانع مرور اولهمدیغندن ۱۰۹٤ رمضانینك یکرمنجی کونی علی الصباح لشکر اعدا شدتلی باصقین ایله اردومزی کلیاً پریشان وتاروماربر ایتدیلر وکلیتلو اشیایی حاوی اولان خیمه‌کاهی کاملاً دست غارته کچیردیلر . صدراعظم نواء شریفی مستصحباً کوچ حال ایله یانق قلعه آلتنه کلوب اوراده فراری عسکری جمع وترتیب ایتمکه چالیشدی وقباحتی کندوسنه اك زیاده مخالفت ایتمش واك اول بوزلمش اولان بودین بکلر بکی اوزون ابراهیم پاشایه تحمیل ایله بیچاره‌نك بیونی اوردردی . اول پیر روشن ضمیر بیونی اوریلیر ایکن صدراعظم حقنده « بو آدم کرچه بزم خصم جانمدر وبغیر حق بنی قتل ایلیور فقط پادشاهمزه سویلسونلر تلافیٔ مافات ایده‌جك آنجق بودر عزل ایتسون » دیدیکی تاریخ راشده منقولدر .

ایشته ویانه‌نك ایکنجی محاصره‌سی دخی بوصورتده ثمره‌سز قالمشدر . عساکر عثمانیه‌نك کثرت وقدرتنه نظراً بودفعه‌کی محاصره‌ده امیدیسر وظفر اقوی ایکن باحکم تقدیر

ازلی صرف اولنان امکار هبا اولمشدر وژان صوبیسکی نك ویانه‌یی قورتارمق شهرتی اولوقتلر بتون اوروپایه یایلمشدر .

قره مصطفی پاشا کذرکاهنده بولنان قری وقصباتی احراق وتخریب ایده ایده بودینه وآندن بلغراده قدر رجعت ایدوب اثنای سفرده بلغراد دارالجهاددہ بولنان سلطان محمد خان رابع حضرتلری دخی ویانه هزیمتی اوزرینه مکدر ومنفعل ادرنه‌یه عودت بیوردیلر . مغلوبیتك بتون مسئولیتی مقتول ابراهیم پاشا وخان معزول مراد کرایه تحمیل ایدلدیکندن قره مصطفی پاشا توجهدن دوشمیوب حتی کندوسنه مرصع برقبضه سیف بیله کوندرلمشدی . لکن اعدانك پریشان اردومزی تعقیب ایله استرغون قلعه‌سنه استیلاسی وجکردلن موقعنده تجاوزلرینی منعه چالیشان خضر پاشا فرقه‌سنك کلیاً هزیمتله پاشای مشار الیهك ویدی بیك قدر عسکرك شهادتی خبرلری یکدیکرینی متعاقباً وارد اولدقده صدراعظمك رقیبلری فرصت بولهرق قتلنه فرمان همایون تحصیل وبلغراددہ ایجابنی اجرا ایتدیلر . ومهر صدارت صدر مقتوللك کتخدالغندن رکاب همایون قائمقامی نصب اولنمش اولان قره ابراهیم پاشایه احسان بیورلدی (۱۰۹۵) .

انتفاضه عمومی اعدا ؛ اسبابنك مؤلمه . — ایکی کوپریلونك یکرمی برسنه سعی وغیرتیله وجوده کلن اقتدار ویانه‌یی محاصره ایله اوروپا عالمی یه لرزان ومهر سلطنت سنیه‌یی برج کالنده‌کی

شعشعه‌سیله فروزان ایلمش ایکن کوپریلو منسوبینی قرب سلطنتدن تبعید ایله یرلرینی طوتمق زعمنده بولنان نااهللر عنان اداره‌یی کندی اللرینه آلهرق اوشعشعه وکالی محافظه‌یه مقتدر اوله‌مدیلر .

وبانه انهزامی اوزرینه وندیك ولهستان وپاپا حکومتلری دولت‌علیهنه آوستریالولرله براتفاق عمومی (sainte alliance) عقد ایدوب وروسیه وقزاق وطوسقانه ومالطه حکومتلری دخی اشبو اتفاقه معاونتی درعهده ایلیوب هرطرفدن ممالك عثمانیه اوزرینه صالدرمغه باشلادیلر . صدراعظم قره ابراهیم پاشا اتفاق اعدانك وخامتنی تفرس ایله کندوسی مرکز سلطنتده قالمغی ترجیح ویکیچری اغاسی سابق تکفور طاغلی مصطفی پاشایی مجارستان سرعسکری تعین وثانیاً قریم خانی نصب اولنان سلیم کرایی لهستان اوزرینه وقائممقام سلیمان پاشایی بابا طاغی سرعسکرلکیله اکا معاونته مأمور ایده‌رك موره‌یه تجاوز وتسلط ایتمکده اولان وندیکلولره قارشوده خلیل پاشایی اعزام ایلدی . نمچه اردوسی قوماندانی مشهور (دوقده لورن dne pe Lorraino) ویشغراد قلعه‌سنی ووانچن جوارنده عساکر عثمانیه‌یی مغلوب ایده‌رك وانچن وپشته بلادینی ضبط واستیلا وبودینی محاصره‌یه ابتدا ایلدی . بودین محافظی قره محمد پاشا شهید اولوب جایکیری اولان شیطان ابراهیم پاشا دفع دشمنه وتخلیص قلعه‌یه موفق اولدیغندن اکتساب ایلدیکی

شهرت سایه‌سنده تکفور طاغلی مصطفی پاشانك یرینه خدمت سرعسکری‌یه نائل اولدی (۱۰۹۶) .

سرعسکر جدید حرکات تجاوزیه‌یه ابتدار ایله وایچن قلعه‌سنی استرداد ایلدیکده قوهٔ عسکریه‌سن لهستان وموره طرفلرینه‌ده مفرز ومنقسم اولدیغندن اوج درت جهته بردن قارشو طورمق ممکن اوله‌میوب هربرینك فتحی برشهریار نامدار ویابرسردار ظفر شعاره باعث اشتهار اولان قلاع مجار انسداد طرق اعانه‌دنناشی قولای قولای ایادیٔ خصمایه کرفتار وشمالی وغربی انکروس باشدن باشه پازدهٔ خیول خسار اولدی . قره ابراهیم پاشانك تدارکات خصوصنده خدمات مرغوبه‌سی مشهود ایسه‌ده رکاب همایونده قالمغی حفظ جاه واقبال وتحصیل استقلاله آلت ایده‌رك مدافعه‌ده تکاسل ایتمك تهمیتله توکلی بکی حبس وتسجین وسرعسکر شیطان ابراهیم پاشایی [۱] بلغراددده قتل واعدام ایتدیردی فقط کندسیده معزول ومؤخراً مقتول اولوب لهستان جهتنده حسن حرکتی کوریلن سلیمان پاشا مقام صدارته اعتلا ایلدی (۱۰۹۷) .

صدر جدید ادارهٔ داخلیه‌جه اصلاحات لازمه‌یی بالاجرا بلاافاتهٔ وقت مجارستانه طوغری عزیمت ایلدی چونکه دوق

[۱] پاشای مشارالیه طرف دولت علیه‌دن قنیزه بدل صلح اوله‌رق ویرلمك تکلیفیله ویانه‌یه بلااستیذان ایلچی کوندرمش اولوب خود بخود بویله قلعه ویرمکه قیامی اسباب قتلندن اولمشدر .

دەلورن معیتنده پرنس (اوژنده‌ساووا Fugène de Savoie) اولدیغی حالده بودینی شدیدا حصر وتضییق ایلمکده ایدی . سردار اکرم وقتیله یتیشه‌مدیکندن شهر مذکور دخی دشمن النه کچدی (۱۰۹۷) محافظی عبدی پاشا وعسکرك همان کافه‌سی شهید اولمشلر ایدی . بودین ۱۶۶ سنه‌دنبرو تحت‌ادارهٔ عثمانیانده ایدی .

سلیمان پاشا بودینی قورتاره‌مدیغی کبی مهاج ایله اوسك اره‌سنده ترتیب ایلدیکی صف مصافده دخی ضایعات کلیه ایله مغلوب ومنهزم اولدیغندن (۱۰۸۹) عساکر عثمانیه قانونی سلطان سلیمانك فتوحاتنی سمت سمت ترك ایده‌رك طونه‌نك بویقه‌سنه رجعته باشلادیلر اردل ایالتی دخی دوچار پنجهٔ تسخیر اولمشیدی .

وندیك اردوسی قوماندانی جنرال موروزینی جزائر سبعه‌دن ایاماوری اطه‌سنی ضبط واورادن موره‌یه عسکر سون ایله قلت اسباب مدافعه‌دننشاشی آز مدت ظرفنده سراپا بلاد موره‌یه مستولی اولدیغندن وبدایت سفردنبرو روسیه‌لو قریمی یحضور وژان صوبیسکی قامینجه‌یی محصور ایلمکده وهیچ برطرفده تشفیٔ صدر ایده‌جك براثر غلبه‌وموفقیت کورلمامکده ایدوکندن ناس کرفتار یأس وهیجان ومشتای بلغراددہ بولنان اردوی همایونده فتنه حادث ونمایان اولدی. تسکین فتنه وتلطیف صنوف عسکریه مقصدیله سلیمان پاشا عزل اولنه‌رق مهر

همایون کوپریلو معتق ودامادی وعسکرك منتخبی سیاوش پاشایه ارسال وکوپریلو زاده فاضل مصطفی پاشا مقام قائمقامیه ایصال قیلندیسه‌ده ادارهٔ امور ممکن اوله‌میوب سلطان محمدخان رابع حضرتلری فراغ سلطنته اختیار کوشهٔ انزوا وبرادرلری سلطان سلیمان خان ثانی تخت عالیبخت عثمانیه جلوس وارتقا بیوردیلر (۱۰۹۹) .

شهریار مشار الیه بش سنه صکره ارتحال بیورمشلردر . کندولری حلیم وشفیق وکریم ومحب عدالت اولوب صیدوشکاره فوق‌العاده مراقلری اولدیغندن آوجی لقبیله معنون اولمشلردر. یانبولی وبالقان صیدکاهلرینه قریب اولمق ایچون اکثریا ادرنه‌ده امرار ایام ایلرلر ایدی . قرناسندن نشانجی وصکره قائمقام اولان عبدی پاشا زمان سلطنتلری وقایعی دقیق صورتده ضبط وتدوین ایلمش ومصاحب مصطفی پاشا دخی اوتوز سنه قدر منظور نظرالتفاتلری اولمشدر. کوسم والده طرفندن باشلانلدیغی حالده اصل والده ترخان سلطان طرفندن انشا واتمام اینیلن کوپری باشنده‌کی یکی جامع ، معماری قاسم اغایه معمار سنانك یاننده برموقع فنی اعطا ایتمشدر .

عهد سلطان سلیمان خان ثانی ابن سلطان ابراهیم خان

(۱۰۹۹ — ۱۱۰۲)

وقایع فتن وضایعات . — قره مصطفی پاشانك عظمت

مغرورانه‌سى وخلفـلرى قره ابراهيم وسليمان پاشـالرك دولت دشمنه بردن مدافعه‌يه عدم استطاعتلرى عهد سابقك اواخرنده كوريلن هزائمه سبب اولمش ونهايت محاربهٔ خصمه مأمور اولان اردوده فتنه ظهور ايتمكله صدر لاحق سياوش پاشـا طوائف عسكريه‌يى پشـنه طاقه‌رق استانبوله كتيرمكه مجبور اولديغندن اعدايه ميدان تجاوزى مدافعه‌سز براقمشدى . عسكرى طاقمى ايسه استانبولده اسكى زوربالقلرينى اله آلوب دفع شقاوتلرينه چاليشـان قائمقام فاضل مصطفى پاشـايى آق دكز بوغازى محافظاغيله دفع وتبعيد وشيخ‌الاسلام دباغ زاده محمد افنديى [١] نفى وتغريب ويكيچرى اغاسنى قتل واعدام وروم‌ايلى سرعسكرـ لكنى يكن عثمان پاشا نامنده برتوريدى‌يه [٢] توجيه ايتديره‌رك نهايت صدر اعظم سياوش پاشايى دخى اتلاف وقوناغنى يغمـا واحراق ايتديلر .

قحط رجال مناسبتيله صدره كچن نشانجى مرعشلى اسماعيل

[١] اوجاق اشـقياسى بركون افندئ مشـاراليه كلوب قائمقام كوپريلو زاده فاضل مصطفى پاشانك قتلنه فتوى ايستديلر مفتئ صاحب صلابت مصطفى پاشا دشمنه قلعه‌مى ويردى يوقـه عسـاكر اسلاميه‌نك هزيمتنه‌مى سبب اولدى‌كه اعدام اولنه اصلاح مزاج دولت ايچون قتلى مشروع اولان اشخاص مضره سزلرسكز ديو منجلدانه جواب وعتاب ايتمكله اشقيا قاچشلردر .

[٢] يكن عثمان پاشـا اسكى جلالى رئيسـلرى طرزنده اناطوليده توره‌يوب برتقريب ايله وسرچشمه‌لك يعنى باشى بوزوق عسكرى قوماندانلغيله روم ايلى‌يه امرار ايدلمش ايدى . بلغراد ضياعنك سبب مستقليدر .

پاشا استانبولده اعادهٔ انتظام و آسایشه بذل مقدور و قریم خانی ایله روم‌ایلی عسکری دخی سرعسکر ایکن عثمان پاشا حیدودینك تأدیبنه ودفع شر وطغیانه سعی موفور ایلمکده ایکن آوستریالولر اکری وایواروا ستونیٔ بلغراد ووارادین ونهایت بلغرادقلعه‌لرینی بی محابا بندکمند تسخیر وصدراعظم تکفور طاغلی مصطفی‌پاشا وخلفی عرب رجب پاشا مانع هجوم اوله‌مدقلرینه مبنی سمندره ونیش وودین قلاعنی دخی ضبط ایله اسکوب وشهر کوپنـدن صوفیه‌یه طوغری صارقمغه ساق اهتمامی تشمیر ایتدیلر . دیکر طرفدن وندیکلولر یونانستانده آتنه‌یی وبوسنه‌ده بنالوقه‌وایزورنیك حوالیسنی پازدهٔ توسن استیلا ایلدکلرندن بواحوال اسف‌اشتمال مدبران امورك عـدم کفایتنـدن ایلرو کلدیکنه شبهه قالمیوب ادرنه‌ده حضور همایونده عقد اولنـان بر دیوان فوق‌العاده‌ده بودردك چاره‌سی نه‌یه متوقف ایسـه خاطره کوکله باقلمیه‌رق بالمذاکره قرارلشـدیرلمق وعرض اولنمق فرمان بیورلدی . ارکان شوری کوپریلی زاده فاضل مصطفی پاشانك صدارته کلمسنه منوطدر دیو تقدیم مضبطه ایتمکله موجبنجه پاشای مشـارالیه لابس حلیهٔ صدارت اولدی (۱۱۰۰) .

کوپریلو زاده فاضل مصطفی پاشانك صدارتی وموفقیاتی .

فاضل مشار الیه امر اداره‌یه وضع ید ایدر ایتمز اقتدار فوق العاده‌سنی وفاضل احمدپاشانك بحق وارث مسلکی اولدیغنی درحال اظهار ایلدی . « امتداد سفر ملابسه‌سیله اهالی اوزرینه برقاچ

نوع ويركو طرح اولنمش وچوق عسكر ايله چوق ايش كوريلور مطالعه‌سنه مبنى عساكر موظفه‌يه كليتلو نفرات علاوه قيلنمش اولديغندن صدر مدبر مذكور ويركولرى كاملا الغا ويكيچرى اوجاغيله سائر اوجاقلر نفراتنى تنقيح ايده‌رك درتى مقوله‌لرينى اخراج ايلدكدن ودوائر دولتده اولان زوائدى قطع ايله امور ومصالحى يولنه قويدقدن صكره « متوكلا على‌الله شمشير نصرتى تقليد ميان همت ومقابلهٔ اعدايه توجيه سمند جلادت ايلدى وكتب تواريخده تفصيل اولنديغى اوزره شهر كويندن بدء ايله نيش وودين وفتح‌الاسلام وسمندره قلعه‌لرينى وبلغراد دارالجهادى فتح واسترداد وآوستريالولرى طونه‌نك اوبريقه‌سنه طرد وابعاد ايلدى . اواثناده قريمه هجوم ايدن برقوتلى مسقو اردوسى سليم كراى خانك همتيله اورقپو برزخندن مغلوباً رجعت ايتديرلمش واردله سوق اولنان چركس احمد پاشا ايله توكلى بك اول جهتده‌ده نمچه لشكرينى مشغول و مهزوم ايلمش و موره‌يه مأمور ايديلان قوجه خليل‌پاشا وندیكلولرك قتوليك اداره‌سندن خوشلانميان روم رعاياسنى طرف دولته جلب واماله‌يه غيرت ايله آولونيه‌يى استخلاصه موفق اولمش اولمغله محزون كوكلره بشاشت كلمكه باشلادى .

« سنهٔ سابقه‌ده نمچه‌لولرك نيش وحواليسنه استيلالرنده اهالئ اسلاميه متفرق وپريشان اولديغندن رعاياك اشقيالرى اعلان عصيان ايدوب اهل عرض كروهى طاغلره قاچيشه‌رق بلغراد

ایله صوفیه آره‌سنده شنلکدن اثر قالمامشیدی . مؤخراً صدر غازینك استیماناً فتحنه موفق اولدیغی قلعه‌لرده بولنان عصاتی نمچه‌لولر کندی الریله حکومت سنیه‌نك سیف تأدیبنه تسلیم ایده‌کلدکلرندن رعایا طائفه‌سی نه‌یه اوغرادقلرینی اکلادقلرینه وصدراعظم بیکسلکدنناشی طوائف عسکریه الرینه کچن رعایا جوجقلرینی بالتحری ولیلرینه تسلیم ایتدردکدن بشقه رعایایه تخلق وحیوانات اعطاسیله لازم کلن اعانه‌یی اجرا واسباب محافظه‌لرینه اعتنا ایتدیکنه بناءً وطنلرینه عودت وزراعت وصنعتلریله اشتغال ایلملریله واناطولی وسائر محللره هجرت‌ایدن اهالیٔ اسلامیه دخی نمچه‌لولرك طونه‌دن قارشویه طرد اولنملرندن طولایی یکیدن حیاته نائل وعودته مائل اولملریله اول حوالی ازسرنو معموریته یوز طوتدی . »

ارتحال شهریار مشارالیه (۱۱۰۲) . — سلطان سلیمان خان ثانی حضرتلری ذاتاً مریض اولمغله ادرنه‌ده ارتحال داربقا بیوردیلر غایت حلیم و سلیم بر پادشاه تقوی شعار اولملریله فتق ورتق امور ارکان سلطنتك اللرنده ایدی .

عهد سلطان احمد خان ثانی ابن سلطان ابراهیم خان

(۱۱۰۲ — ۱۱۰۶)

صدر نقمین محاربه‌سی و فاضل مصطفی پاشانك شهادتی (۱۱۰۲) . — برمقتضای حال رسم جلوس وقلیچ آلایی ادرنه‌ده

ایفا بیوریلوب جانب دشمنه متوجهاً جلوسدن اول ادرنه‌دن حرکت ایتمش اولان کوپریلو زاده مصطفی پاشا وسائر وزرا وامرا منصبلرنده تقریر بیورلدی . سردار حمیتشعار بلغراده لدی‌الوصول نهرصاوا اوزرینه کوپری انشاسیله عسکری‌زمون یقه‌سنه امرار ووارادیندن ایلرولمکده اولان دشمن اردوسیله صلانقمین نام موقعده اشعال آتش کیرودار ایلدی . درجنك اول صاغ قولدن ترکمان سواریلری پریشان واناطولی بکلربکی شهیداً عازم سوی جنان اولوب صدر اعظم کندی یانندهکی سپاه وسلحدار بلوکلرینی بالاستصحاب متریسلری ترك وسل سیف ایله ایلرو صالدیران لشکر اعدانك مدافعه‌سنه شتاب ونمچه‌لولرك اوست باشنه چیقمغه آز یر قالمش وآثارغلبه کرکی کبی ظاهر اولمش ایکن بحکمته‌تعالی صدر مشارالیه قورشونله مجروحاً حائز عز شهادت اولمغله [۱] بووقعهٔ ناکهظهور اساس امید عثمانی‌یی خراب ایلدی (۲۵ ذی‌القعده ۱۱۰۲) . شیوع شهادت سرداری اوزرینه جنود اسلامیه اظهار روی هزیمت ایلیوب وزرا وامرا آت اوزرنده مشورت وبعدازین‌عسا کرك سمت سلامته چیقارلمسنی تنسیب ایده‌رك اردوده بولنان اقدم وزرا قوجه خلیل پاشایی قوماندان وکالتنه انتخاب ولوای‌شریفی استصحاب ایله منتظماً بلغراده رجعت ایلدیلر . یوم مذکورده نمچه‌لولر ضایعات کلیه‌یه اوغرامش وطونه اوزرنده معرکه‌دن

[۱] پاشای مشارالیهك نعشی بولدیریله‌مامشیدی .

بش آلتی ساعت مسافه‌ده دونمالری سفن همایون طرفندن احراق ایدلمش اولمغله تعقیب عثمانیانه اقدام ایده‌میوب آنلرده وارادینه طوغری عودت ایتدیلر .

صدر شهید اکبر وزرای عثمانیه‌در . تاریخ کندوسنه هیچ بر قصور اسناد ایتمیور وخصائل جمیله وفضائل علیه‌سنه حیران اولیور دولتی الك بیوك ورطه‌دن قورتارمق خدمت جلیله‌سنه عزت شهادتی سرتاج مفخرت ایتمشدر. برقاچ سنه دها معمر اولسه جبر مافات ایله ضایعات ملکیه‌یی استرداد ایلمسی مأمول قوی ایدی. تبعهٔ غیر مسلمه‌یه مساوات حقوق ویرمکی وزرای خلفدن الك اول تفکر ایدن بوذات عالیقدردر .

صلانقمینده فاضل مصطفی پاشانك شهادتی ۱۱۴۵ده پواتیه محاربه‌سنی غائب ایدن اندلس امیری عبدالرحمن الغافقینك شهادتنه، نتایج عظیمهٔ آتیه اعتباریله ، قیاس اولنه‌بیلیر . پواتیه هزیمتی سیف اسلامك اوروپای غربیده توسع جولانته نصل سد چکدیسه فاضل مصطفی پاشانك شهادتی دخی ممالك عثمانیه‌نك اول حینده‌کی ضایعاتنی کیرو آلمق امیدلرینی ضعیفلاتمشدر .

ارتحال شهریار مشارالیه (۱۱۰۶) . — سلطان احمد خان ثانی حضرتلری برادر مهترلری کبی اللی یاشلرنده جلوس سریر عثمانی واوج بحق سنه‌دن زیاده فرمانفرمای عالم کامرانی اولدقدن صکره عزم ملك جاودانی بیورمشلردر . صلانقمین ملحمه‌سندن صکره عهد همایونلرنده وقایع مهمهٔ حربیه اولیوب کوپریلو

زاده فاضل مصطفی پاشانك اخلافی (عربه‌جی علی پاشا و حاجی علی پاشا وبوز اوقلی مصطفی پاشا وسرمه‌لی عل پاشا) اجرای اغراض ذاتیات ویا ترصین وتعمیر استحکامات سرحدات ایله امرار ایام ایلمشلردر . خواجه سعدالدین افندینك حفیدزاده‌سی وابو سعید افندینك مخدومی فیض‌الله افندی زمان سلطنتلرنده ایکی دفعه لابس فروهٔ مشیخت اولمشیدی .

عهدسلطان مصطفی خان ثانی ابن سلطان محمد خان رابع

(۱۱۰۶ — ۱۱۱۵)

برنجی سفر همایون (۱۱۰۷)، فتح لیپوه، محاربه لوغوس . —

سلطان مصطفی خان ثانی حضرتلری جلوسلرینی معلن اولان خط همایون مهابت مشهون نلرنده [۱] بالذات سفره کیتمك آرزوسنی اظهار بیوردیلر . بر سنه اول وندیکلولرك دست تسخیرینه کچمش اولان ساقز اطه‌سی قپودان دریا عموجه زاده حسین

[۱] « جناب حق و فیاض مطلق بو حقیر پرتقصیر عاجز و کنهکار قولنه کندو تقدیر و فرمانیله روی زمین خلافتنی احسان ایدوب ... » مقدمه‌سیله باشلایان خط همایون وکلایه خطاباً « بن دخی (سفره) کیتمکه نیت ایلدم ایمدی جمله‌کز بر یره کلوب بو صادر اولان خط همایون شوکت مقرونمك مفهوم منیفنی ملاحظه‌ایدوب بزم سفر همایونه‌عزیمتمزی معقول بوقسه ادرنه‌ده قالمامزی مناسبدر دین و دولته و عبادالله ، قنغیسی نافع ایسه جمله‌کز الله ایچون سویلشوب . ملاحظه و مشاوره ایدوب صحتی اوزره رکاب همایونمه عرض ایده‌سز وکلوب جواب ویره‌سز والسلام » امریله ختام بولمشیدی .

پاشا ایله نامداران امرای بحریه‌دن مزومورتو حسین پاشانك همماتیله فتح واسترداد اولنوب مژده‌سی جلوس همایونلرینـك اون بشنجی کونی استانبوله وارد اولمغله پادشاه نوجاهك کشایش طالعلرینه براعة الاستهلال عد اولندی وملال کدورت متحول شادی وغیرت اوله‌رق عموجـه زاده ساقز والیلکیله تکریم ومزومورتو قپودانلقله تفخیم قیلندی .

موکب همایون ۱۱۰۷ محرمنده نهر طونه‌دن پانچوه جهتنه عبور وطمشوار صحراسنده نصب سرادقات حبور ایلدی (لیپوه Lippa) قلعه‌سی کافـهٔ ذخائر ومهماتیله آوردهٔ دست تسخیر ولوغوس مقاتلهٔ شدیده‌سـنده باش قوماندان (وتران جنرال Vétérani) قتـل وتدمیر اولنه‌رق حسب‌الموسم اردو هیئتی مشتای بلغراده عودت وپادشاه حضرتلری عظیم غزا آلاییله محمیهٔ قسطنطنیه‌یه مواصلت بیوردیلر .

ایکنجی سفر همایون (۱۱۰۸)، ضیاع آزاق . — ایرتسی سنه آوستریالولر عساکر کلیه ایله طمشواری محاصره ایلدکلرندن شهریار نصرتمدارینه اسب جلادته سوار اولوب قلعهٔ مذکوره‌یی تخلیص ومحاصره‌یی ترك ایله بر طار موقعده تحشد ایدن دشمن طابوریی مقهوراً تنکیل ایلیه‌رك کمافی‌السـابق ادرنه تحتکاهنه عودت بیوردیلر. طمشوارك وسائر سرحد حصارلرینك تقویت واحکامنه اقدام بیورلمش وکرك امور عسـکریه وکرك ادارهٔ ملکیه‌جه اصلاحات حسنه اجرا اولنمش ایدی .

۱۱۰۷ ده اوتوز بیك قدر تلفات ایله آزاق محاصره‌سندن منکوباً رجعت ایدن روسیه چاری برنجی پترو بر سنه صکره جیوش کثیره ایله بنه محاصره‌یه کلوب سلطنت سنیه آق دکز وموره ومجارستان ولهستان وبوسنه‌ده اولان مشاغل حربیه‌سندنناشی آزاق دکزینه باقه‌مدیغندن ن صوبی آغزنده اهمیت موقعیه‌سی حسبیله مطمح نظر اولان او قلعهٔ استوار عاقبت دست نخوتنه کرفتار اولدی (۱۱۰۸) .

اوچنجی سفر همایونه، محاربه زنتا (۱۱۰۹) . — اوچنجی سفر همایونده بلغارادده عقد انجمن مشورت اولنوب بلغراد محافظی اولان عموجه زاده حسین پاشا بر طاقم مطالعات حکیمانه سردی وفوائد مادیه اظهاریله بو کره وارادین اوزرینه وارلمنی تنسیب وصدراعظم الماس محمد پاشا بو رأیی استحسان وتصویب ایلمش ایکن اردو ارکانی علی‌روایة صدراعظمه منفعل وعدم موفقیتنه مترقب اولدقلرندن سفرین سابقینده اولدیغی مثللو ینه طمشوار جانبنه کیدلك رأینده اصرار ایتدیلر بناءعلیه ینه پانچوه ساحلنه مرور اولنه‌رق موکب همایون تیسه چایی بوینی صورت مترددانه‌ده تعقیب ایله زنتا نام محله مواصلت ایلدکده کوپری انشاسی وقارشو یقه‌یه کچلمسی قرارکیر اولدی حرکات عثمانیانه ترصد ایدن نمچه باش قوماندانی پرنس اوژن عسکرمزك بر قسمی کچمش ایکن باصقین ایدوب اثنای کارزارده بحکمته تعالی کوپری منهدم وقوهٔ عثمانیه ایکیه منقسم اولمغله

علائم هزیمت وپریشانی نمایان وصدراعظم الماس محمد پاشا واناطولی والیسی مصرلی زاده ابراهیم پاشا وطمشوار محافظ مشهوری جعفر پاشا واطنه والیسی فضلی پاشا ویکیچری اغاسی بالطه زاده محمود پاشا واون قدر بکلر بکی واون بش بیکی متجاوز عسکر شهیداً عازم قرب منان اولدی (۲۳ صفر ۱۱۰۹) [۱] . بو قضای ناکهظهور اوزرینه مهر صدارت عموجه‌زاده حسین پاشایه تودیع اولنوب موکب همایون بلغراده وآندن ادرنه‌یه عودت ایلدی .

قارلوفجه معاهده‌سی (۲۶ رجب ۱۱۱۰) . — ۱۰۹۴

سنه‌سی ویانه محاصره‌سیله بدء ایدن اشبو محاربه اون آلتی سنه‌دنبرو دوام ایتمکده اولوب دول نصارانك اتفاق مقدسلرندن ناشی سلطنت سنیه کوپریلی زاده فاضل مصطفی پاشا صدار تنه قدر ضایعات کلیه‌یه‌اوغرامش ایکن مرحوم مشارالیه آوستریالولری طونه‌نك اوبر جهتنه تنکیله موفق اولدقدن صکره سکز سنه ظرفنده وقوعه کلن مقاتلاتده دشمن بر شی قزانه‌مدقدن بشقه بر قاچ کره‌ده کرفتار انهزام اولدیغندن وذاتاً نمچه‌لولرك اولسه اولسه امیدلری طمشوار ایالتنکده تسخیرنده اولوب حالبوکه طمشوار صورت مکمله‌ده ترصین ایدلدیکندن دوام

[۱] مجارستان قلاعنك کافه‌سنی دشمن عنوةً تسخیر ایلش واکثرنده محافظلر بر دانه قالمینجه‌یه ثبات ایتمشلردر . بو سفر طویلده عساکر وامرامزك همت وغیرتنه هیچ دیه‌جك یوقدر .

حربدن كندولرنجه فائده اولميه‌جغنى آكلامشلر ايدى .
وندیکلولر موره‌يى آلدقدن صكره ايلرولیه‌میوب آق دكزده
دونمالرى وبوسنه‌ده عسكرلرى مغلوب ومخذول اولمغله موره‌يه
تصرفدن بشقه بر ادعالرى يوغيدى. لهليلرك هيچ استفاده‌لرى
اولميوب قامينجه محاصره‌سندن بالدفعات منهزماً دفع اولنمشلر
ومملكتلرنى تاتار آقينجيلرينك سمند غارتلرى آلتنده ازدرمشلر
ايدى . روسيه‌لولر آزاق قلعه‌سنه استيلا ايله مبدأ مقصده واصل
اولمشلر ايسه‌ده حكمدارلرى دلى پترو اصلاحات داخليه‌يه محتاج
ومتشبث اولديغندن ختام حربه چار چشمله منتظر ايدى .

دولت عليه‌يه كلنجه دوام محاربه‌دن عجزى اولميوب هرسنه
تجهيز فرق عسكريه وتنظيم لوازم سفريه‌يه اقدام وحتى سلطان
مصطفى خان حضرتلرى ضايعات ملكيه استرداد اولنمدقجه
مصالحه ايدلمامك رأيندە ابرام ايدر ايسه‌ده صدر جديد عموجه
زاده حسين پاشا ممالك محروسه اهاليسنك تكاليف شاقه ايله
مبتلاى ضجرت اولديغنى وبويله درت دولت ايله بردن محارب
اولمدن ايسنه اتفاق مقدسك انحلالنى بكليه‌رك بر طرفدنده
تنظيم وتزييد قواى عسكريه‌يه صرف همت ايليه‌رك ايلروده
فرصت دوشدكجه برر برر حقلرندن كلنمك دها مناسب اوله‌جغنى
وجسم دولتك يورغونلغى آشكار اولوب بر مدت استراحته
احتياجنى كوزل كوزل آكلاده‌رق افكار همايونى صلح جهتنه
اماله ايتمش اولمغله انكلتره وفلمنك دولتلرينك توسطيله مصالحه‌يه

قرار ویرلدی ورئیس‌الکتـاب رامی محمد افندی ایله دیوان همایون ترجمانی اسکرلت زاده ماوروقورداتو پنایوت بك جانب حکومت سنیه‌دن مرخص تعیین قیلندی .

یدی دولتك مرخصلری صاوا ایله دراوه چایلری آره‌سنده کائن قارلوفجه قصبه‌سـنده اجتماع ایدوب یتمش ایکی کونده واوتوز آلتی قونفرانسـده اوزون اوزادی کفکتو ومکالمه‌دن صـکره ۲۶ رجب ۱۱۱۰ و ۲۶ کانون ثانی ۱۶۹۹ تاریخنده شرائط صلح قطعیاً قبول وامضا ایدلدی [۱] . شویله‌که :

آوستریا ایله یکرمی بش سـنه متارکه ایدیله‌رك (بانات Banat) تعبیر اولنـان طمشوار ایالتی دولت علیه‌ده قالمق واردل قطعه‌سیله مجارستاندن ضبط ایتدیکی یرلر آوستریایه ترك اولنمق قرارکیر اولدی . (ماروش وتیسـه وطونه وصاوا نهرلرندن سنور کسلمشدی) . ـ لهسـتان حکومتیله کذلك یکرمی بش سـنه متارکه اولنوب بغداندن اله کچیردیکی قلاعی اعاده ایتمـك شرطیله وحدود قدیمـه وجهله قامینجه قلعه‌سی وپودولیـا واوقراین ایالتلری کندوسنه اعاده وتاتار خانـنـه ویرمکده اولدیغی ویرکو عفو اولندی . ـ روسـیه مرخصنك مأذونیتی تام اولمدیغی جهتله آزاق قلعه‌سی یدنده قالمق شرطیله اوچ سنه متارکه ایدی (۱۱۱۳ ده صلح ـ قطعیت کسب ایده‌رك

[۱] « بیك یوز اوندہ بولدی دنیا راحت صلح وصلاح » قارلوفجه معاهده‌سنك تاریخیدر .

حتى « صلح مؤبد » نامیله متارکه تمدید اولنمشدر) . ـ وندیکلولر ایسه اینه بختی کورفزینك شمال طرفنده کی یرلری کیرو ویره رك موره نیم جزیره سنی و آیاماوری آطه سنی ودالماچیادن ایکی اسکله یی محافظه ایتدیلر . دول مذکوره نك ویرکو وهدیه نامیله ویره کلدکلری عائدات هیچ قاله آلنمامشدی .

« بو معاهده سلطنت سنیه نك رجعت نجم کشور کشایسنه مبدأ اولوب واقعا درت دولت ایله اون آلتی سنه علی الدوام جنك ایلمك قولای شی دکل ایدی » وعساکر عثمانیه هرجهتده اکمال شان وناموس ایلیه رك هیچ بر موقعده صوك درجه یه کلدکجه ومجبوریت قطعیه یه دوچار اولمادقجه تسلیم اولمامشلر واکثریا جملةً فدای نفس ایتدکجه دشمنه ظفر ویرمامشلر ایدی . اوتوز قدر وزیرشیرنکام شَهِر شهادت اولمشیدی . فقط قارلوفجه معاهده سی اعدایه ویردیکی فوائد مادیه دن ماعدا اوروپالولرك قلوبنده عثمانلولرك هیبتندن حاصل اولان خوفی ازاله ایتمشدر . حربك سبب اولی اولان قرص قرالی توکلی بك جانسپارانه خدمت ایتدیسه ده طالعی مساعد اولمیوب صلح مذاکراتی اثناسنده نمچه مرخصلری میر مشارالیهك تسلیمنی طلبده اصرار ایتدیلر لکن دولتِ علیته اعادهٔ حربی مِهمانکُشلکه ترجیح وشدیداً مخالفت ایده رك ازمید طرفلرنده چفتلك اعطاسیله امر ترفیهی اتمام ایتمشدر .

اصلاحات داخلیه: عموجه زاده حسین پاشا، شیخ‌الاسلام فیض‌الله افندی . — مصالحه‌دن صکره برمعتاد دول معاهده طرفندن کله‌جك اولان بیوك ایلچیلری صورت مطنطنه‌ده قبول ایتمك اوزره سلطان مصطفی خان حضرتلری ادرنه‌دن استانبوله تشریف بیوروب برر برر کلمکه باشلایان سفرایه علی مراتبهم اکرام ومقابلةً جانب سلطنت سنیه‌دن دخی ایلچیلر اعزام ایدلدی [۱] .

صدراعظم عموجه زاده حسین پاشا امتداد حربك آثار مضره‌سنی ازاله‌یه ابتدار ایله اهالی اوزرینه طرح اولنمش اولان فوق‌العاده ویرکولری رفع والغا وبقایاسنی عفو ایتدیرمکله برابر برطرفدن ادارهٔ ملکیه‌یی ورهین تذبذب وپریشانی اولان ایالات بعیده اموریی محور انتظامه ارجاع ودیکر طرفدن زراعت وصنایع وتجارتی تشویق ایدوب قورومغه یوز طوتان منابع ثروت ورفاهتی ازسرنو کشاد واحیا ایلیه‌رك دولتك

[۱] اووقتك سفیرلری پك غلبه‌لك کیدرلر ایدی . بوکره ویانه‌یه کوندریلن سفیرمز ابراهیم پاشا معیتی یدی‌یوز کشی ایدی . واستانبوله کلن تحفه ایلچیسنه یومیه قرق طاوق واوچ هندی واون قاز واوتوز کوکرجین ویوز اللی قیه اون واون قیه میوه واوتوز قیه سبزه واوچ صیغیر وبربوزاغی واون قیون واللی کیله آرپه واون قنطار صمان‌واوچ عربه اوتلق واوتوز چکی اودون ویوز اون قیه کمور وبر قیه بهار ویوز اللی غروش یومیه خرجلق تخصیص اولنمش ایدی . طرفیندن مراسله قیلنان هدایانك نوع وعددی مفصلات تواریخده مندرجدر .

یاره‌لرینه بویله ادویهٔ نافعه ترتیبیله مشغول ایکن شیخ‌الاسلام ارضرومی فیض‌الله افندینك بار تغلبندن قورتلمق ایچون استعفایه مجبور اولدی . فیض‌الله افندی مشهور وانی افندینك دامادی وپادشاه حضرتلرینك شهزاده‌لکلری اوانده خواجه‌لری اولمغله جلوس همایونلرینی متعاقب منفاسی اولان ارضرومدن جلب ومقام مشیخته نصب بیورلمش وخواجه‌لك حقنه حرمةً فوق‌الغایه التفات شهریاری ایله اعزاز قیلنمش ایدی . حتی شهریار وفاشعار حضرتلری صدراعظمه امور ومصالح حقنده برکره‌ده شیخ‌الاسلام افندیه طانیشمه‌کز دیو امر وتنبیه بیوررلر ایدی . افندیٔ مشارالیه اصحاب علم وفضلدن ایسه‌ده غایتله حریص ومستبد اولوب هر ایشه قارشمغه باشلادیغندن صدر اعظم ایله اره‌لرنده واسطهٔ تألیف اولان مزومورتو حسین پاشانك وفاتندن صکره رابطهٔ اعتدال موازنت قویمغله عموجه زاده حسین پاشا اشتداد علت مزمنه‌سنی بهانه ایده‌رك استعفا واون یدی کون صکره جفتلکنده ارتحال دارعقبا ایلدی (۱۱۱٤) . نعشی استانبوله کتیریله‌رك سرجخانه‌ده مدرسه‌سی درونده دفن اولنمشدر . پاشای مشارالیه کوپریلو محمد پاشانك برادری حسن اغانك مخدومی اولوب فاضل احمد پاشا صدارتنده عموجه زاده لقبیله شهرت بولمش ایدی . کوپریلولرك دردنجیسی در خدمات متنوعهٔ دولتده بولنه‌رق کافه‌سنده اسلافنده کوریلن وقوف وصداقتی ابراز ایتمش وشهراه عدالت وحقانیتدن قطعاً آیرلمامشدر . صدارتی بش سنه سورمش ایدی .

اوزنه وقعه‌سی (۱۱۱۵) . — سفر سابق هنکامنده بوسنه ومؤخراً بغداد والیلکلرنده جریزه‌سی وحسن خدمتی مشهود اولان دال طبان مصطفی پاشا حامل مهر همایون اولوب زوالی آدم شیخ‌الاسلام افندیه هرصورتله مماشات ایتمکده ایسه‌ده غلظت طبیعتی سالب امنیت اولدیغنه مبنی مقتول وقارلوقجه مرخصی رئیس سابق رامی محمد پاشا باسوق شیخ‌الاسلامی اول رتبهٔ والایه موصول اولدی . دال طبان مصطفی پاشا جسور برعسکر اولمغله قتلی عسکری طاقنه سوء تأثیر ایلدی .

صدرجدید امور اداره‌یه واوروپا احوال سیاسیه‌سنه واقف عقلادن وشیخ الاسلام افندینك محمی ولطفدیده‌لرندن اولوب حسن جریان مصالحی حامیسنك رضا ودلخواهیله تألیف ایتمکه چالشدیسه‌ده مفتی افندینك تغلب وتحکمی حد تحملی تجاوز ایلدیکندن محافظهٔ حکم مقام حقوق مراعاته غلبه ایده‌رك تحریك فتنه ایله افندیٔ مشار الیهك دفع تسلطی فکر صدر اعظمیده قرارکیر اولدی . نه فائده‌که اشعال ایلدیکی ضرام اختلال ترتیبی دائره‌سنده قالیوب مقام جلیل سلطنته قدر آلاوآفشان وکندوسی دخی اصابت شرارهٔ فساد ایله مبتلای خسران اولمشدر .

تاریخ راشده تفصیل اولندیغی اوزره فیض‌الله افندی مراتب علمیه‌یی اولاد وانسابنه منحصر قیلوب آز مدتده درت اوغلنی قاضیعسکرلك پایه‌سیله تجیل وبیوك اوغلنه کندندن صکره شیخ‌الاسلام اولمق اوزره پایهٔ فتوا توجیه ایتدرمسی

ومستحقین وامکداران رجال علمیه مدت مدیده مناصبدن مهجور قاله‌رق منحل وقوعنده دخی رتبه‌لرندن دون قضاره تنزل ایلملری ارباب طریقك انکساری مؤدی وصوفیه‌یی تحقیر وتخریبده قاضی زاده‌دن کیرو قالمیان وانی افندی‌یه اولان خصومت مشایخ‌ازث طریقیله دامادینه دخی انتقال ایتمکله‌شیخ الاسلام افندینك مُشتکی وعدولرینی تکثیره بوده‌بادی اولدیغندن وسلطان مصطفی خان حضرتلری پدرلری کبی ادرنه‌ده صید وشکار ایله امرار وقتی اعتیاد بیوره‌رق اوراده اوچ دختر پاکیزه‌لرینك دوکون تدارکاتیله مشغول بولندقلرندن رامی محمد پاشانك مروحه جنبان اولدیغی آتش فساد استعداد روزکار ملابسه‌سیله پك چابوق صچاغه صاروب نهایت سلطان مصطفی خان ثانی حضرتلری تخت سلطنتی برادر کهترلری سلطان احمد خان ثالثه ترك وفراغت وکندولری اختیار کوشهٔ عزلت بیوردیلر (۱۱۱۵) .

خاقان مغفور یوزقرق کون صکره عزم‌ریاض جنت ایلمشدر. متقدمین اجدادی مثللو اوچ دفعه صف مصافده بالذات احراز مثوبات غزا ایلمش خوشکو وفطن ومشفق وعادل ومحب علما برپادشاه عالیجاه ایدیلر .

ارباب شقا استانبولده ترتیب جمعیت ایله ادرنه‌یه طوغری خروج ایلدکلرندن وقعهٔ هائله‌یه ادرنه وقعه‌سی تسمیه اولنمشدر. لسان عثمانینك اك مغلق اثری اولان « شفیقنامه » بو وقعه‌یی

مصـوردر لکن محرری شفیق افندی باب آصفی منتسبینندن اولمغله اشرار اشقیادن خوف ایلیه‌رك کرك وقایعی‌وکرك اشخاصی تلمیح وتوریه طریقیله ورای پرده‌دن استهزا یولنه کتمش واللی صحیفه‌دن عبارت اولان کتابنی شرحسز وخواجه‌سز اکلاشلمز حاله کتیرمشدر .

عهد سلطان احمد خان ثالث ابن‌سلطان محمد خان رابع

(۱۱۱۵ — ۱۱۴۳)

شیخ‌الاسـلام فیض‌الله افندی وبیوك اوغلی اهل فسـاد طرفندن پاره پاره ایدیله‌رك دیکر اولاد وانسـابی قبریسـه نفی اولندیلر . بش هفته قدر ممتد اولان اختلالدن متحدث هرج ومرج انداختهٔ کوشهٔ ادبار ونسیان اولان برطـاقم دربدرلری میدانه چیقـاروب [۱] نجه خانه خراب وپریشـان روزکارلر فرصتدن بالاستفاده مقامات دولتی استیلا ایلمشلر وایستدکلری کبی آتوب طوتمغه باشلامشلر ایدی . جلوس احمد خانی اوزرینه

[۱] تاریخ راشـددن مأخوذ فقرهٔ آتیه او وقتـك نوظهورلری حقنده برایو فکر ویرر : « حدوث فتنه وشوردن برو میدان تعیّنده طرفه شخصلر ظهور ایدوب جمله‌دن بری ابراهیم پاشـای عتیق جامع شریفنده قیم اولان مُتَشَیِّد مصطفی نام بر ابوالفتنه ناکاه بابا نقود کبی زیر پردهٔ شقـاوتدن شهود ایده دوشدی ومانند یأجوج بولدیغی یره نفوذ وولوج ایده‌رك اورته جامعده اشعال قنادیل فسادات ایچون جمع اولان کروه ساداته قاریشوب حرف بیلمین اَبْتَرِنا کام صدرِ مجالسده امیرکلام اولدی . »

اورته‌لق براز سکونت بولنجه بومقوله متغلبه‌نك دفع وازاله‌سنه شروع اولنوب جمله‌دن اول زور تغلبیله رتبهٔ وزراته دخی نائل اولمش اولان یکیچری اغاسی چالیق احمد پاشا مقتول وصدر اعظم قوانوز احمد پاشا وشیخ الاسلام امام محمد افندی معزول اولهرق اشراء اشقیا برر ایکیشر طوتیلوب ازاله وصلاح و آسایش اعاده قیلندی .

قوم پترو ، اوده ایکنجی شارل ، بالطه‌جی محمد پاشا ، یروث مظفریتی (۱۱۲۳) . — تاریخ عثمانیده آق بیق نامیله معروف اولان روسیه حکمداری برنجی پترو آزادهٔ تعریف اولان همت فوق‌العاده‌سیله ملکنك اصلاحات داخلیه‌سنه واعلای سطوت خارجیه‌سنه چالیشدیغی صره‌ده اسوج قرالی اون ایکنجی شارل ایله رقابت وعداوته دوشمشدی . اون ایکنجی شارل که بزجه تیمور باش لقبنی قزانمشدر زمانلرنك اك ایو عسکری فقط اك فنا قوماندانی اولوب قوتلی براردو ایله روسیه‌یه دخول ایلدکده روسلر اوزرینه ناروا محاربه‌سنی قزانمش وساقسون وله جیوش متفقه‌سنی دخی مغلوب ایلیه‌رك لمبرغ ووارشوا بلده‌لرینی آلمش وکندی آدملرندن (استانصلاو لهجنکی Stanislas Leczinski) یی لهستان قرالی نصب ایتدرمش وقرال سابق (نعلقرانی Augnste II deSaxe) تعقیباً ساقصونیه‌یه هجوم ایده‌رك تعلقرانی استدعای صلحه ولهستان قراللغی حق ودعواسندن قطعیاً واز کچمکه مجبور

ایلمش وروسیه جهتنه عودتنده باراباش وپوتقال قزاقلریله عقد اتفاق وینه برنجی پترو اوزرینه اکتساب غلبات ایلیه‌رك ۱۱۲۰ سنه‌سی اوقراین دیارنده مشتانشین اولمشیدی .

روسیه‌لو قارلوجه معاهده‌سندنبرو آزاق دکزی واوزی وبندر سرحداتی جوارلرنده قلعه‌لر بنا ایتمکده واتخاذ ایلدیکی پولیتیقه‌دن دولت علیه حقنده سوء نیت استشمام اولنمقده اولدیغندن اون ایکنجی شارلك مظفریات واقعه‌سی موجب حظ ومسار ودائرهٔ مصافات دولته ادخالنده‌کی منافع سیاسیه آشکار اولمغله اوزی والیسی وبابا طاغی قوماندانی بولنان یوسف پاشا نام مرد غیور ومتبصر اون ایکنجی شارل ایله بسط مقدمات الفت ووفاق ایلمك اوزره خفیاً اوقراین دیارینه ایلچی کوندرمش وچورلیلی علی پاشا صدارتنده کیفیتی دردولته عرض وازبار ایلمش ایدی . اون ایکنجی شارلی الده ایتمك سلطنت سنیه‌نك ایشنه کلور ایسه‌ده روسیه ایله منعقد وجاری اولان مصالحه‌یی بوزمق‌ده‌مسلك عهدپروریسنه منافی‌ایدوکندن روسیه ایله اسوچ قرالری اره‌سنده دوام ایدن محاربه‌یه قارشمیوب بیطرف طورمسی اکیداً قریم خانته تنبیه واسوچ قرالی ایله مناسباتنده قاعدهٔ احتیاطه رعایت ایلمسی مشارالیه یوسف پاشایه اشعار ایدلمشیدی .

حال بومرکزده ایکن برنجی پترو ایله اون ایکنجی شارل بینده تکون ایدن (پالطوا Poltawa) ملحمهٔ کبراسنده‌که

صوك محاربه‌لريدر هرمغلوبيتندن بر درس آلان قوجه پترو هرغالبيتنده عسكر وقوتجه زيان ويرن خصمنه ظفرياب اولوب اون ايكنجى شارل مجروح وپريشان وممالك محروسه‌يه دخالت ويوسف پاشا توسطيله مسافرةً بندرده اقامتنه تحصيل رخصت ايلدى (١١٢١) .

اون ايكنجى شارلى تعقيب ايدن روس سواريلرى اوزى وبغدان جهتلرنده حدود عثمانيه‌يى تجاوز ايلدكلرندن حكومت سنيه‌جه بوكا نقض عهد نظريله باقلمش وروسيه‌لو مدت قليله ظرفنده بتون قزاقلرى تحت حكمه آلوب بروقتدنبرو لهستانده تأييد نفوذ وحدود خاقانيه بوينده مواقع مهمه‌ده قلعه‌لر انشاسنه اقدام وانهماك ومملكتينى افساد ايليه‌رك سوء مقاصدينه دائر سرحد امرا واهالئ اسلاميه‌سى جانبلرندن وارد اولان محضرلر واسوج قرالنك تشويقاتى انفعال دولتى تشديد وخصومت علنيه‌يه تحويل ايلمش اولمغله برمعتاد روسيه ايلچيسى يدى قله‌ده حبس اولنه‌رق [١] قوجه پترويه اعلان حرب اولندى (١١٢٢) وصدر اعظم بالطه‌جى محمد پاشا يوز بيكى متجاوز عسكرله ١١٢٣ سنه‌سى اوائلنده طونه‌يه طوغرى توجيه سمند ظفر ايلدى .

[١] اولوقتلر ايلچينك حبسى ممالك دشمنده بولنان تاتار وسائر تجار عثمانيه‌نك سالما خروج ايده‌يملرى ايچون‌الده رهن‌بولنمق مقصدينه مبتنى ايدى .

اردوی همایون فالچی قریه‌سی قربنده پروت نهری بتاقلقلرنده قرق بیك کشیدن مرکب اولان روس لشکرینی صیقشدیروب قوجه پترو فقدان زاد وذخیره‌دن وانقطاع طرق نجاتدن یأس ونومیدینك صوك درجه‌سنه کلمش وباجمله اردوسی هیأتیله اسیر ویاتلف اولمقدن بشقه چاره‌سی قالمامشیکن طالعنك مساعده‌سی وزوجه‌سی قترینانك باجمله مجوهرات وذیقیمت اشیاسنی اعطا ایتمك کبی فداکارلغی [۲] سایه‌سنده بالطه‌جی محمد پاشا ایله عقد مصالحه ایلیه‌رك او ورطهٔ هلاکدن رهایاب اولمشدر. مصالحه‌نك شرائط اساسیه‌سی که آزاق قلعه‌سی کافهٔ طوپ ومهماتیله طرف دولت علیه‌یه تسلیم ومجدداً انشا اولنان منازع‌فیه قلعه‌لر هدم اولنمق وقریم خانینه وله حکومتنه تابع اولان قزاقلره مسقولو جانبندن وجهاً من‌الوجوه مداخله اولنمامق واسوچ قرالنك سالماً مملکتنه کیتمسنه ممانعت قیلنمامق واستانبولده روسیه ایلچیسی اقامت ایتمامك واسرای عثمانیه اعاده ایدلمك ماده‌لری ایدی دولت علیه‌نك آرزو ومنافعنه موافق وقریم خانیله اسوچ قرالندن بشقه اردو ارکانینك کافه‌سنك رأینه مطابق ایدی چونکه اوطاغ صدر اعظمیده اجتماع ایدن مجلس مشاوره ومکالمه‌ده اسوچ قرالی ودولتکرای

[۲] بویله عقدصلح هنکامنده سردارلرك کرك دولت‌نامنه وکرك کندی نامنه هدیه ونقداً آلتمش آقچه آلمری عادت زمانه‌دن اولمغله بوخصوصدن ناشی بالطه‌جی محمد پاشا اصلا معیوب ومدخول اولهمز.

خان روسيه اردوسنك بلاامان اسير حرب ايدلمسى رأينده اصرار ايلديلرسه‌ده سائر اركان شورى امتداد حربك نتايج مشكوكه‌سندن دلخواه دولت اوزره تسويهٔ مصلحت ايتمك اولادر دشمن بوقدر تذليل اولندقدن وهرمطالبمزى اسعاف ايلدكدن صكره حربده عناد ايتمكه لزوم يوقدر بو اردو سنى باتيرمق ويا اسير ايتمكله بتون دشمنى بتيره‌جكمى‌يز ديه‌رك شرائط مستحسنهٔ مذكوره‌يى قبول ايله روس اردوسنه امان ويرمشلر ايدى (١١٢٣) .

قوجه پترونك يقه‌يى قورتاردقدن صكره احكام معاهده‌يه التفات ايتمامسنه وروسيه دولتنه ايلديكى خدمات عظيمه‌يه نظراً بالطه‌جى محمد پاشا متأخرينك هدف دائهٔ تعريضى اولمقدن قورتيله‌مامشدر آنجق بويله بر غزوهٔ كبرايه ومتعاقباً پارلاق برده معاهده‌يه موفق اولدقدن صكره بالطه‌جى محمد پاشادن برده فوق‌العاده عاقبت انديشلك بكلمك شان انصافه لايق دكلدر خصوصا كه قوجه پترو اسير ايدلسه بيله برمقتضاى شعار عثمانيان بعد زمان اطلاق اولنه‌جغى اغلب احتمال وبلكه شبهه‌سزدر ويالكز برحكمدارلرينى افنا ايتمك موسم تنموى‌حلول ايتمش اولان روسيه دولتنجه نه درجه‌لرده مؤثر اوله‌جغى قطعياً كسديريله‌مز .

اوده ايكنجى شارلك عودتى وروسيه ايله تعيين حدود . —
روسيه‌لونك خصم جانى اولان اون ايكنجى شارل روسيه ايله

تکرر حرب ایچون النـدن کلانی دریغ ایتمیوب توکنمین مکتوبلریله دیوان همایونی یوردیغندن کندوسنه طرف پادشاهیدن معزیادة یول خرجلغی وهدایای وفیره اعطا اولنه‌رق بنه سایهٔ صحابت عثمانیه‌ده مملکتنه عودت ایتمسی تکلیف اولندی . تیمور باش عودته راضی اولمیوب قوناغنـده تحصن وبنـدر محافظی اسماعیل پاشانك عسکرینه سلاح ایله مدافعه ایلمش اولدیغندن بووضع غریبی خلقك باعث خنده‌سی اولدیسه‌ده اسماعیل پاشـا قوهٔ جبریه استعمالیله مشـارالیهی طوتوب دیمتوقه‌یه کوندردی آنجق برملتجیٔ حقنده روا کوریلن بومعاملهٔ غدریه عثمانلیلرك مسافرپرورلك خصائلنه طوقوندیغندن سبب اولان صدر اعظم وشیخ‌الاسلام وقریم خانی جزای عزله کرفتار اولمش وتیمور باش برمدتده دیمتوقه‌ده اقامت ایلیه‌رك روسـیه‌یه اعلان حرب اولنمسی ضمننده برچوق دها اوغراشمش ایسه‌ده تجدید صلح وتعیین حدود اولندیغنی کوردکدن صکره نومید اولوب ۱۱۲۶ سنه‌سی اردل طریقیله مملکتنه عودت ایلمشدر .

برنجی پترو پروت برزخنـدن تخلیص کریبـان ایلدکدن صکره احکام صلحیه‌نك اجراسنده تعلل وشروط عهد ومیثاقه رعایتده تخلف وتکاسل ایتمکه باشلادیغندن بالطه‌جی محمدپاشانك عزل ووفاتندن صکره اون ایکنجی شارلك انضمام تشویقاتیله بتکرار روسیه سفری قرارداده ولوازم حربیه آماده اولمشدی. فقط حصول ایتلافه میلی ایلچیسنك افاداتندن اکلاشلدیغندن

فاضل مصطفى پاشا زاده نعمان پاشانك [١] فضل ونجابتنه مبنى عزلى وقرب دولتدن تبعيديله اكتفا ايلمشدى .

وندیکه اعلانه حرب : موره‌نك استردادى (١١٢٧) ، استقبال وصوقه اطه‌لرينك فتحى . — قارلوفجه معاهده‌سنك روسيه‌لويه ويردیکى فوائد بالطه‌جى محمد پاشا همتيله استرداد اولندیغندن صره وندیکه کلمشیدى . وندیکلولر بوسنه سرحداتنه تعرض وقره طاغ رعایاسنى افساد ایلدکلرندن وبر قاچ سفائن اسلامیه آق‌دکزده وندیك قورصانلرى طرفندن غصب وتخریب ایدلدیکندن بوحاللره نقض عهد نظریله باقیله‌رق وندیك حکومتنه اعلان حرب اولندى (١١٢٧) واناطولیدن کله‌جك اولان امرا وعساکره انتظاراً موکب عظمت یکیشهر فناری اووه‌سنده نصب سرادقات آرام واحتشام ایلدى .

بوسنه والیسى صدر اسبق کوپریلو زاده نعمان پاشا قره طاغ عصاتنى بروجه استیصال قهر وتوهین وسرحدات شمالیه‌یى

[٢] نعمان پاشا کوپریلى خاندانندن صدر وزارته ارتقاایدن ذواتك بشنجیسى وآخریدر . پدرى مرحومده کوریلان فضل ونجابت واستقامت کندنده دخى موجود ایسه‌ده اولوقت ظهور یافته اولان روسیه سفیرینى باشه چیقاره‌مامق ظنى ومفردات امور ایچنده بوغلمق تهمتیله ایکى ماه ظرفنده عزل ویرینه بالطه‌جى محمد پاشا نصب اولنمشیدى . پاشاى مشار الیه ابتدا شیخ الاسلام فیض‌الله افندیيه وصکره پادشاه حضرتلرینه داماد اولمش ومسند صدارتده ایش کوره‌مدیسه‌ده ایالات شاهانه‌ده طول مدت خدمات مرغوبه ایفا ایلمشدر .

تأمین ایتمش اولمغله اردوی همایونك موره اوزرینه حرکتی سربست قالوب براً صدراعظم شهید علی پاشانك وبحراً قپودان دریا جانم خواجه الحاج محمد پاشانك غیرتلریله ابتدا (کوردوس Corinthes) قلعه‌سی وبعده (آنابولی Nauplie) و (متون Modon) و قورون Coron وناوارین قلعه‌لری آوردهٔ قبضهٔ اهتمام واوج درت هفته ظرفنده موره‌نك فتحی اتمام اولندی. دونمای همایون دخی (استندیل Tinos) و (چوقه Cérigo) اطه‌لرینی وکرید فتحنده وندیکلوله براغیلان اوچ اسکله‌یی ضبط وتسخیره ظفریاب اولمغله بنصرته‌تعالی اعدانك لوای بخت ونخوتی هرطرفده سرنگون اولوب صدراعظم سرمست فخر ومباهات اوله‌رق ادرنه‌ده رخسایئ آستان شوکت آشیان ایله کامیاب اولدی.

ظهور سفر نمسه (۱۱۲۸): محاصرهٔ قورفو، محاربهٔ واراديه (۱۱۲۸)، شهادت وزیر اعظم. — شهید علی پاشا موره‌سفرندن عودتنده یکه امور داخلیهٔ دولتك اصلاحیله اوغراشوب دیکر طرفدن دخی قورفو جزیره‌سنك فتحی اسبابنی تدارك ایدردی چونکه ایمپراطور آلتنجی شارل فرانسه قرالی اون دردنجی لوئی ایله اسپانیا وراثتی مسئله‌سندن طولایی تحدث ایدن محاربهٔ عمومیه‌ده یورلمش وراشتاد معاهده‌سنی هنوز عقد و امضا ایلمش (۱۱۲۵) اولدیغندن شو یورغونلق وضعف حالنده آوستریالولردنده استرداد ضایعات اولنمق دولتی علیه‌جه تصمیم

اولنوب قريباً ظهور ايده‌جك نمچه سفرنده دالماچيا طرفنه برطريق بحرى آچلمق ودونمای همايوندن دخى استفاده ايدلمك وزير اعظمك جايكير تصورى اولمشيدى . حالبوكه وندیك جنكنك بدايتندنبرو قارلوفجه معاهده‌سيله شيرين دماغ اولان آوسترياحكومتى توسط ايتمكده اولوب موره‌نك استيلاسى وقورفو محاصره‌سى حاضرلغى اوزرينه حكومت مذكوره لسان توسط وشفاعتى تحويل ووندیكلولره تضمين ضايعات اولنمسنى سلطنت سنيه‌دن طلبه قيام ايده‌رك حتى بوخصوصاته دائر آوسترياوكيلندن طرف صدراعظميه شديد المآل برمكتوب كلمشيدى. اركان دولت يكيدن غائله چيقارلمامق ايچون استنديل وچوقه جزيرهٔ صغيره‌لرينك تضمينات ناميله وندیكه اعاده‌سيله آوسترياطالبى اسعاف اولنمق رأينده ايسه‌لرده باش وكيلك مكتوبى مندرجاتى مذاكره ايدلمك اوزره‌عقداولنان مجالس فوق العاده‌ده صدراعظمك خوف كين وقهرندن حضار فك دهانه وبيان مطالعه‌يه جرأت ايده‌ميوب [١] صدر مشاراليه ايسه موره

[١] مجلسده « اكر آوستريايه سفر اولنه‌جق ايسه كليتلو عسكره احتياج واردر تدارکات حاضره قورفو محاصره‌سى ايچون اولغله غير كافيدر اوكزده وقت تدارك دخى طاردر » ديه‌جك اولان اوجاق ضابطانى صدر اعظم جبانت واهانتله اتهام ايده‌رك شيخ الاسلام عبدالرحيم افنديدن قتلارينه فتوى ايستمش وحضور همايونده اجتماع ايدن ديكر برمجلسده دخى يالكز صدوردن ميرزا زاده شيخ محمد افندى صدراعظمه تعريضه جسارت ايدوب « باش وكيلك مكتوبنده نقض عهد اماره‌سى

فتحندن صکره کتخدامی ابراهیم اغا مثللو سبکمغزان عونه‌سنك القا آتی سیئه‌لریله کندینی فاتح جهان ورستم زمان عد ایده‌کلدیکندن بی‌محابا آوستریایه اعلان حرب ایلدی (۱۲۲۸) وموره سرعسکری قره مصطفی پاشا ایله قپودان پاشانی قورفو محاصره‌سنه اعزام وکندوسی اردوی همایونی متصحباً بلغراده طوغری عطف لجام ایلدی .

بلغراددن زمون یقه‌سنه عبور اولنوب وارادین فربنده آوستریا لشکریله برمحاربهٔ عظیمه وقوع بولدی . صدراعظمك سوء تدبیرینه حکم تقدیر مقارن دوشمکله اناطولی بکلربکی ترك احمد پاشانك شهادتی اوزرینه جیوش عثمانیه مبتلای انهزام وپریشانی وصدر مشارالیه بالذات سل سیف ایتمش ایکن آلنندن قوشونله اوریله‌رق عازم ملك جاودانی اولدی . کبر وغروری موجب ضیاعی اولدیغی ووفات وغیبوبتندن ارکان دولتجه حاصل اولان مسرت . الم هزیمته غلبه ایلدیکی روایتکردهٔ مورخیندر . آوستریایه اعلان حرب ایتمکده حقلی ایسه‌ده محارباتده حقدن زیاده قدرت واسطاعت آرانمق لازم اولدیغی امثالی دلالتیله ثابتدر . کندندن صدور ایدن سیئاته قسماً سبب

یوقدر استکشاف حقیقت ضمننده اوستریا حکومتندن ایضاحات طلب ایتمك وبعده ایجابنه کوره اعلان حرب ویا تجدید صلح ایدلمك موافق حکمت ومصلحتدر اصلی یوقدن ایقاع سفر وعباداللهی کرفتار مشقت وضرر ایتمك مشروع دکلدر ، زمیننده سوزلر سویلدیکندن منکوب وپراوادیه منفی اولمشیدی .

اولان كتخداسى ابراهيم اغانى راشد وسلحدار تاريخلرى فنا حالده باطيريور [١] .

قورفو محاصره‌سيله‌مشغول اولان عساكر وارادين‌مغلوبيتى اوزرينه عودت ايتديرلمشدر .

ضياع طمشوار وبلغراد (١١٢٩) . - صنوف عسكريه وارادين معركه‌سندن طاقم طاقم بلغراده رجعت ايدوب مهر همايون بلغراد محافظى خليل پاشايه احسان بيورلدى . وارادين محاره‌به‌سندن يكرمى كون صكره آوسترياى اردوسى طمشوار محاصره‌سنه عزيمت ايدوب وقتيله امدادينه اهتمام اولنه‌مديغنه مبنى يكرمى يدى كون ايچنده محافظى الحاج مصطفى پاشا قلعه‌يى تسليم وتخليه‌يه مجبور اولدى . سفر سابقده بيك يوز تاريخلرينه طوغرى بلغراد ونيش دست دشمنه كچمش ايكن طمشوار اوچ درت سنه قدر نقطهٔ دائره كبى ميان ممالك اعداده قالوب جعفر پاشا كبى برمحافظ غيرتكشك محافظهٔ قلعه‌ده استمرارى ومحارسهٔ ناموس دولتده ثبات واستقرارى سببيله دشمنه ويرلمامش وقارلوفجه معاهده‌سندن صكره ثغور عثمانيه‌نك سد سديدى مثابه‌سنده فقط برسيورى خنجر كبى آوستريانك سينه‌سنده قالمش ايدى .

طمشوارى آلدقدن صكر آوسترياى لشكرى بالسهوله بتون

[١] مورخ راشد افندى موره سفرنده ووارادين محاربه‌سنده اردوى همايونده ايدى .

بانات اقلمنی استیلا ایله بلغراد آلتنه ورود واقامهٔ آلات حصر وتضییقه شروع ایلدی . قلعه دیبنده وقوعه کلن برمحاربهٔ شدیده‌ده صدراعظم خلیل پاشا مغلوب ورجعته مجبور اولدیغندن بلغراد دارالجهاد دخی ایادیٔ دشمنه کرفتار اولدی (۱۱۲۹) .

نوشهرلی ابراهیم پاشانك صدارتی (۱۱۳۰) . بسارفجه معاهده‌سی (۱۱۳۰) . — بلغراد مغلوبیتی اوزرینه خلیل پاشا منعزل ونشانجی محمد پاشا صدر وزراته واصل اولوب اردوی همایون ادرنه‌یه اعاده ایلدی . اواثناده ایسه رکاب همایون قائممقامی مشهور نوشهرلی ابراهیم پاشانك نجم طالعی پارلامقده ایدی .

پاشای مشارالیه اولدقجه اوقور یازار واصحاب معارف وکماله اعتبار والتفات ایدر ، نبضکیر ومزاج آشنا ، سخی وباذل ، ذوق وصفایه مائل ، جربزه‌لی ورند مشربلی بر ذات اولوب سلطان احمد خان ثالث حضرتلرینك شهزاده‌لکلری اوانده بالطه ـ جیلرندن بولنمغله جلوس همایونلرندن صکره تقرب واقبالی تزاید ایده‌رك دامادلق شرفنه‌دخی مظهر اولمشیدی . اوصاف مبسوطه حکمنجه بر آن اول حربك اندفاعیله دنیادن کام آلمق نخبهٔ آمالی ایدوکنه مبنی طمشوارك ضیاعی اوزرینه رکاب همایون قائممقامی اولنجه روش حربك وخامت عاقبتندن بحثله همان مصالحه‌یه تمایل کوسترمش وبلغراد هزیمتی اصابت رأی وقولنی اظهار

ايلمش اولمغله ١١٣٠ سنه‌سى اوائلنده مسند صدارته اعتلا ايلدى . انكلتره وفلمنك دولتلرينك توسطى اولجه قرارلشد . يرلمش اولديغندن دفتردار شق ثانى ابراهيم افندى ايله دفتردار شق ثالث يكرمى سكز چلبى محمد افندى [١] طرف سلطنت سنيه‌دن مرخص تعيين اولنه‌رق آوسترياو ووندك مرخصلريله صربستانده كائن پساروفجه قريه‌سنده معاهدهٔ قطعيه امضا وتعاطى قيلندى (١١٣٠ و ١٧١٨) .

اشبو معاهده حكمنجه وندبكلولر موره قطعه‌سنى دولت عليه‌يه ترك ايدوب چوقه اطه‌سنى وارنبودلق وهرسك ساحللرنده اله كچيردكلرى برايكى موقعى محافظه ايتديلر . طمشوار وبلغراد ايالتلريله دالماچيا دخى آوسترياية ترك اولنه‌رق يكرمى درت سنه متاركه ايدلدى وكرك خصوصات تجاريه ومذهبيه‌جه وكرك سر حدلك تجاوزدن طرفينجه‌ده مصون اولمسى ماده‌سنجه عهود سابقه احكامى تونيق وتأكيد قيلندى .

پساروفجه معاهده‌سى آوسترياية بغايت فائده‌لى ايدى چونكه افلاق حدودى غرباً اولت يعنى (آلوتا Aluta) ايرماغنده قالوب طونه‌نك شمالنده واقع وطمشوار ايالتى ناميله معروف اولان قطعه (كه مجارستانك بقيه‌سى ايدى) افلاقك افلاق

[١] يكرمى سكز محمد افندى مصالحه‌دن صكره سفارت فوق العاده ايله فرانسه‌يه كوندرلمشدركه كيفيت قبولنك برببوك رسمى حالاور سايل موزه‌سنى تزيين ايتمكده‌در .

جاسـاری ویا افلاق صغیر دینیلان قسمیله برابر داخل حکمی اولدیغی کبی تیموق مجرای وسطیسندن اوننا چاینـه قدر طونه وصـاوه نهرلری ایکی طرفلی آوستریانك اولمشدی. صدراعظم داماد ابراهیم پاشـا شمدیلك هر نصل اولورسه اولسون صلح ایدهلمده عسـکره نظام ویرلدکدن ولوازم سفریه استحضار قیلندقدن صکره تلافیٔ مافاته جداً تشبث ایدرز سوزلریله مسامع دولتی طولدرمش و مجبوریت صلحی اظهاراً تسلیتبخشانه فقط مغفلانه برده لایحه قلمه آلدرمشدر . محاربه اثناسنده اردوی همایونه جلب اولنهرق بعده اردلطرفنه سوق اولنان نمچهلولرك خصمی اولان راقوچی اوغلی قرص قرالی توکلی بك ایله همحال اولمشدر .

وقایع ایرانیه . — دولت صفویه بروقتدنبرو مبتلای ضعف وانحطاط اولوب خاتمهٔ سلسلهٔ صفویون اولان شاه حسین زیر دستنده بولنان اهل سنّت حقنده ظلم وجوری اعتیاد وبوسببدن حکومت شیعهیه درکار اولان خصومت سُنّیان کسب اشـتداد ایلدیکندن قافقاسیه طرفنده ساکن قبائل سُنّیه آستان شوکت آشیان خلافت اسلامیه یه التجا وجنکاورلکله مشتهر افغان قبیلهسی دخی سرحد شرقیده لوای بغی وعصیانی اعلا ایلمشلر ایدی . عشیرت مذکورهنك رئیسی میراویس اوغلی محمود خان قندهارده خروج وایرانك قلبکاهنهدك هجوم وولوج ایدهرك نهایت پایتخت صفویون اولان اصفهانی بالمحاصره داخل پنجهٔ اقتدار وشاه حسینی

بلکه زبون کشلکه آکدیرر برحرکت ایدی ایسه ده صدراعظمك تنسیبیله اولغله طرفدارانی غایتله اعظام ایدرلر وشعرای زمانه قصیده‌لر وتاریخلر انشاسیله بویله فتوح جسیمه سابق الوقوعمیدر دیه‌رك قدرینی دوبالا قیلارلر ایدی .

محمود خانك خلفی اشرف شاه افغانی تأیید سلطنته محتاج اولغله مضافات ایراندن شمشیر عثمانی ایله مسخر اولان «کرمانشاهان وهمدان ومملکت سنه واردلان ونهاوند وخرم آباد ولورستان ومکری ومراغه وخوی وسرکان وخصوصا دارالملك آذربایجان تبریز دلاویز وباجمله ممالك آذربایجان وکنجه وقره باغ وروان و اردوباد و نخجوان و تفلیس ایله باجمله ولایت کرجستان وایالت شماخی ایله مملکت شروان» [۱] بعدما مؤبداً ادعا اولنمامق وبوکا مقابل کندوسی طرف دولت علیه‌دن ایران شاهی طانمق شرطلریله ۱۱۴۱ اوائلنده سر عسکر وبغداد والیسی متوفی حسن پاشا زاده احمد پاشا ایله عقد مصالحه ایلمشدر . اشبو مصالحه حکومت ایرانیه ایله منعقد اولان معاهداتمزك اك پارلغی ایسه‌ذه مدتی آز سورمش واشرف شاهك دولت صفویه مقامنه قائم اولمق هوسندن ایلرو کلمش فقط داماد ابراهیم پاشا منتسبلرینی سرمست غرور ومباهات ایلمشدر.

ایران شرقیده ساکن افشار عشیرتنك رئیسی نادر علی خان که صکره‌لری نادر شاه نامیله کسب اشتهار ایلمشدر کیاست

[۱] راشد تاریخی .

و شجاعتی جامع ، قوی العزم و بطش شدید صاحبی بر آدم اولدیغندن کشور ایرانك پریشانلغندن وافغان امراسنك ظلم وغدریله حاصل اولان خصومت و نفرت عمومیه‌دن استفاده‌یه عازم اولوب فقط مضمر درونی ستر ایله خوارزم طرفلرنده التجا واختفا ایتمش اولان شاه طهماسب صفویدنك خدمتنی اختیار وقاعدهٔ اعجام اوزره کندینی « طهماسب قولی خان » تلقیب ایده‌رك ومرکز اجتماعلری پریشان اولان ولاة صفویه ومحبان شاهان شیعه‌یی باشنه طوپلایه‌رق افغانیلرك دفع وازاله‌سنه سل سیف اقتدار ایلدی . وقوعه کلن مقاتلات ومحاربانده اشرف شاه مغلوب ومخذول ومملکتی جانبنه فرار ایدرکن مقتول اولدیغندن خطهٔ ایران استیلاسی افغانیاندن بتمامها قورتارلمش وطهماسب قولی خان همتیله حکومت صفویه اعاده ایدلمشدر . شاه طهماسب نائل تخت پدر اولنجه احمدپاشا مصالحه‌سیله اشرف شاهك جانب دولت علیه‌یه ترك ایتدیکی یرلری طلب ایدوب سوق سپاه ایله همدان وکرمانشاهان وتبریز قلاعنی استرداده ظفریاب وکوپریلو زاده عبدالله پاشا مغلوباً روان طرفنه فراره مجبور اولدیغنه ونادر علی‌نك ظهوری مدهش کورینه‌رك داماد ابراهیم پاشانك فنالشدیغنی ا کلادیغنه مبنی ایرانه اعلان سفر ایله اسکدارده اردو قورردی . وکاه پادشاه حضرتلریله معاً ایران اوزرینه وارمق وکاه یالکز کندوسی کیتمك وکاه سر عسکر کوندرمك شایعه‌لریله امرار ایام ایتمکده ایکن ۱۱۴۳ سنه‌سی ربیع الاولی اواسطنده بغتةً فتنهٔ خانمانسوز ظهور ایلدی.

داماد ابراهیم پاشانك اداره‌سی و تأسیساتی : ظهور فتنه (ربیع‌الاول ۱۱۴۳) . — اون‌اوچ سنه‌دنبرو کار فرمای وزارت عظمی اولان نوشهرلی داماد ابراهیم پاشا جربزه‌لی واویانیق فکرلی وحسن اداره‌یه قادر برذات اولوب ۱۱۳۰ده پساروفچه معاهده‌سنی عقد و آوستریا و وندیك حدودلرینی معاهدهٔمذکوره احکامنجه تعیین وقطع ایلدیکی کبی ۱۱۳۶ سنه‌سی برنجی پترو ایله ایران مقاسمه عهدنامه‌سنی تنظیم ایلدکدن صکره دولت مرقومه‌ایله حدود جدیده‌یی تحدید ایتدرمش و ۱۱۴۱ده منعقد احمد پاشا مصالحه‌سیله بتون ایران غربی‌یی ایالات عثمانیه دفترینه قید وتسجیل ویکیدن بکلربکیلر ومیرلوالر نصب وارسالیله بلاد مفتوحه‌نك لوازم اداره‌سنی تحصیل وتکمیل ایلمشدر وسفرای اجنبیه‌یه وخصوصاً ایراندن کلن متعدد ایلچیلره حسن معامله ایلیه‌رك کوزلرینی قاشدیره‌جق وسطوت عثمانیه‌یی طانتدیره‌جق درجه‌ده آنلره دارات واحتشام ابرازینی اختیارایتمشدر. ادارهٔ داخلیه‌سی مصارف زائده‌نك قطع وتنقیحی اساسنه مبتنی اولهرق پساروفچه معاهده‌سندن صکره هرسنه ایکی اوچ بیك کیسه آقچه تصرف ایلدیکندن مبالغ مزبوره‌نك بر قسمنی سر حداتك ترصینه وبوسنه‌ده نوی قامه‌سنك وصربستانده بلغراده بدل نیش و ودین قلاعنك و سر حد شرقیده کائن بقاع و استحکاماتك تعمیرینه وشورادہ بوراده دستکاهلر واقمشه کارخانه‌لری کشادیله مائل اندراس اولان صنایع داخلیه‌نك احیاسنه وجامع ومکتب

و کتبخانه مثللو تأسیسات خیریه‌یه صرف ایدوب یکیچری کزیده‌لرندن بر اطفائیه بلوکی تشکیلی و اسکدارده دارالطباعة العامره [۱] نامیله ابتدا مطبعه کشادی (۱۱٤۰) ابذالی مقداماتیله حصولپذیر اولمشدر.

[۱] راشد افندیدن صکره وقعه‌نویس اولان کوچك چلبی زاده عاصم افندینك روایتنه نظراً بالاده ذکری سبق ایدن یکرمی سکز چلبی محمد افندی سفارتله پارسه کوندرلدیکی زمان مخدومی محمد سعید افندی‌یی (که عصر عثمان خان ثالثده صدر اعظم اولان سعید محمد پاشادر) دخی برلکده کوتورمش و «شیاطین جنس‌انس‌اولان طائفهٔ افرنجك اعمال آلت فکر وخیال ایله نیجه امر دشوارك طریق تحصیلنی تسهیل ایتدکاری مومی‌الیه سعید افندینك نظر خرده بینانه نمایان اولوب خصوصا دستیاری صنعت طبع وتمثیل ایله زمان قلیلده بر قاچ یوز کتاب جلیلك اتمام وتکمیل اولندیغنی نقش صحیفهٔ ضمیر وبو صنعت مرغوبه‌نك بلا دروم جنت رسومده ظهور وشهرتی ایله ادوات علوم عالیه اولان کتب نفیسهٔ غالیه‌نك تکثیر وتوفیری درونده جایکیر اولمغله» استانبوله عودتنده درکاه عالی متفرقه‌لرندن مجارلی ابراهیم افندی‌ایله بالمذاکره ۱۱۳۹ سنه‌سی‌اواخرنده مطبعه کشادینه‌مأذونیت آلمشلر وابراهیم متفرقه سلطان سلیم جوارنده اولان خانه‌سنده ترتیب حروفه وتدارك‌ادواته باشلامشدر. صکره‌اسکدارده دارالطباعة‌العامره رسماً کشاد وعلمای بنامدن مصححلر تعیین اولنوب نشر کتبه مباشرت اولنمشدر ابتداطبع اولنان کتاب (۱۱٤۱) صحاح جوهرینك ترجمه‌سی اولان وانقولی لغتی‌در طباعتك قبول واستحسانله دائر شیخ‌الاسلام عبدالله افندینك ویردیکی فتوی‌بروجه‌زیر تحریر اولنمشدر: سؤال — بصمه صنعتنده مهارت ادعا ایدن زید لغت ومنطق وحکمت وهیأت وبونلرك امثالی علوم آلیه‌ده تألیف اولنان کتابلرك حروف وکلماتنك صورتلرینی برقالبه نقش ایدوب اوراق اوزرینه بصمه ایله اول کتابلرك

لكن تصرف اولنان مبالغ كليه‌ايله الك زياده تكثير مهمات حربيه‌يه جهد واعتنا ايتمك لازم ايكن داماد ابراهيم پاشا كاغد-خانه وبوغاز ايچى مسيره‌لرينك اعمار وتسويه‌سنى وسور همايونلر تنظيمنى ونوبنياد وسعدآباد وباغ فرح وسائر بويله ناملرايله انشا اولنان كوشك‌ويالى وقوناقلرده كندوسى ومنسوبينى قيشين حلوا صحبتلرى وايام بهارده لاله چراغلرى [١] ترتيب ايده‌رك وقتنى كچيرمكى ترجيح ايلمشدر [٢] . سايهٔ لطف‌واحساننده پرورده اولان نديم وسيد وهبى وسليمان تحيفى وسامى كبى شعراى خوش

مثللرينى تحصيل ايده‌رم ديسه زيدك بو وجهله عمل كتابته مباشرتنه شرعاً رخصت وارميدر ؟ — الجواب : بصمه صنعتنده مهارتى اولان كمسنه برمصحح كتابك حروف وكلماتنى برقالبه صحيحاً نقش ايدوب اوراقه بصمغله زمان قليلده بلا مشقه نسخ كثيره حاصله اولوب كثرت كتب رخيص بها ايله تملكه باعث اولور بووجهله فائدهٔ عظيمه‌يى مشتمل اولمغله اول كمسنه‌يه مساعده اولنوب برقاچ عالم كمسنه‌لر صورتى نقش اولمه‌جق كتابى تصحيح ايچون تعيين بيوريلور ايسه غايت‌مستحسنه اولان اموردن اولور . »

[١] لاله اولقدر موده حكمنه كيرمشيدىكه محبوب تسميه اولنان رنوع لاله‌نك صوغانى بشيوز آلتونه صاتلغه باشلايوب مراق اولوبده ايدينه‌ميانلره داغ درون اولديغندن انواع لاله‌يه نرخ ويرىله‌رك محبوب لاله‌نك بيك‌غروشدن زياده‌يه صاتلمسى يساغ اولمش‌واشبو نرخ ماده‌سى استانبول محكمه‌سى سجلاتنه قيد ايتديرلمش . (تاريخ جودت)

[٢] اول تاريخده كاغد خانه صوينك ايكى‌طرفى بوغاز ايچنه رشك آور اولمه‌جق صورتده كوشكلر وباغچه‌لر ايله تزيين ايدلمشيدىكه بدايت سلطنت محمود خانيده يكيچريلر طرفندن تخريب ايدلمشدر .

ادا مدحیه‌لر وتشریفیه‌لر ونوبنو بنا اولنان قصر وکوشکلر حقنده نوزمین تاریخ وقصیده انشادیله آهنك عمومی‌یه نغمه‌ساز اولدقلرندن وصدر اعظمك بو درجه سفاهتی وهوایه انهماکی بالطبع ارکانه وخلقه دخی سرایت ایده‌رك عالم ذوق وشوقه طالدیغندن عاقبت اندیشان دولت بو نشئه‌نك خمارینی وخیم کوررلر ودرونی تأسفلر ایدرلر ایدی .

ایران وقایع حربیه‌سی برمدت افکار وتمایلات‌ناسی اشغال ایلدیسه‌ده حکومت شیعه‌دن قاچه‌رق زیر رأفت خلافت سنیه‌یه صیغینان قافقاسیه سنیلرینك ۱۱۳۶ عهد نامه‌سیله روسیه‌لویه ترکی ارباب حمیته کران کلوب صدر اعظمك فصل ومذمتنه سرمایه ایدندکلرندن ونادر علی‌خانك ظهوری‌اوزرینه ایرانلویه قارشواظهار جلادت‌اولنه‌میه‌رق صدراعظم مقدمکی‌مستملکانك برقسمنی رد واعطا ایله اویوشمق فکرنده اولدیغی واسکدارده اردوکاه ترتیب ایتدیرمسی وقت کچشدیرمه قبیلندن بولندیغی شایعه‌لری مسلك قدیم صفا پرورانه‌سنه موافق دوشدیکندن اشعهٔ اقبالنك سحابپارهٔ ادبار ایله مستتر اوله‌جغنی عقلای زمان کشف وتخمین ایدیورلر ایدی . وبرده حلوا صحبتلرینی ولاله چراغلرینك تحتنده برطاقم حالات غیرمناسبه مروری‌وابراهیم پاشانك کاغد خانه‌ده قادینلره آلتون آتوب یاشمقلرینك ایچنه دوشورمکده کی مهارتی مرئی ایدی . فضله اوله‌رق پاشای مشارالیه واوغلی کنج محمد پاشا ویکنلری علی‌پاشا ومصطفی‌پاشا

داماد شهريارى وكندوسنك بيوك دامادى قيماق مصطفى پاشا قپودان دريا وكوچك دامادى محمد پاشا روم ايلى يكربكيلكى پايه‌سيله كتخداى صدرعالى (داخليه ناظرى) اولوب قصورار كان دولت دخى دائرهٔ انتسابى آدملرى اولديغندن بو قدر اقبالك حسودلرى جوغالمش ايدى .

دامادابراهيم پاشا اسكداره‌اردو قورديروبده سفره كيتمك شايعه‌لريله دمكدار ايكن اعجام تبريزى استرداد ايتمشيدى بوخبر درسعادته منعكس اولدقده تبريزك شاهه تسليمى صدر اعظمك كيزلى مكتوبى اوزرينه اولمشدر وآنك يوزندن بونجه اهالى وعساكر ومهمات دشمن النه برافلمشدر مآلنده خلق اره‌سنده بركفت وكوى فتنه انكيزانه شيوعبولوب وعلى روايهٔ سابقا استانبول قاضيسى ارنبود زلالى حسن افنديناك تشويقى دخى منضم اولوب سلطان بايزيد حمامى خدمه‌سندن وافندىٔ مومى‌اليهك همشهر - يلرندن باطرونه خليل ايله موصلى اون يدى كشيدن مركب اولان عونه‌لريله رفع علم شقاوت ايلملرينى متعاقب قوهٔ استعداد دائرهٔ عصيانى درحال توسيع ايلمكله اوجاقلونك طلبى اوزرينه وزير اعظم داماد ابراهيم پاشا ودامادلرى قپودان مصطفى پاشا وكتخدا محمد پاشا كشتهٔ تيغ سياست اولدى وشيخ‌الاسلام عبدالله افندى عزل ونفى ايدندى سلطان احمد خان ثالث حضرتلرى اختيار كوشهٔ عزلت وبرادر زاده‌لرى سلطان محمود خان اول جلوس سرير سلطنت بيوردىلر (١٥ ربيع الاول ١١٤٣).

شهریار مشارالیه حضرتلری قرق طقوز تاریخنده مرتحل دار آخرت اولدیلر . یکرمی سکز سنه سورن عهد سلطنتلری تاریخ عثمانیده برموقع مخصوص اشغال ایدر . زمان همایونلرنده منعقد اولان پروت وپسـاروفجه واحمد پاشـا معاهده‌لری (طمشوار وبلغرادك ضیاعی داخل اولمدیغی حالده) دولته مادةً ومعنیً فوائد کلیه بخش واعطـا ایلمش وداماد ابراهیم پاشانك علی‌التوالی اون اوچ سـنه صدارتی روش اداره‌یی انتظـامه آلشدیرمشدر چونکه پاشای مشارالیهك سیئاتی مروی ایسه‌ده چوغی نفسـنه عائد اولدیغندن ادارهٔ حکومت نقطهٔ نظرندن خدمتلری انکار اولنه‌مز . دارالطباعه‌ده الك اول تاریخ کتابلری طبع ونشر ایدلمش اولمغله وقایع ماضیه‌دن حاله انتقال واستقبالی استدلال طریقلری آچیلوب ذهنلره کشایش کلمش وایلچیلرله کرمیٔ الفتدن واختراعات جـدیده‌یی تقدیردن اوروپا مدنیتنه خواص رجالده اولسون میل ومحبت اماره‌لری بلورمکه باشلامشدر واو تاریخـدن اعتباراً باب عالی اوروپا دیپلوماسیسـنه بیکانه قالمیوب دولتلرك منافع پولتیقـه‌لرینی استکناهه واحوال ملکیه وسیاسیه‌لرینی استطلاعه باشلادیغی جهتله بعدمایلچیلرك کندی حکومتلری پولتیقه‌سنی ترویجاً واقع اولان اخطارات ومستدعیاتی دکرینه کوره ونفع دولت نقطهٔ نظرندن سـنجیدهٔ میزان تلقی واسعاف اولمشدر . اخلاق ملیه‌مز دخی اینجلمکه کرکی کبی یوز طوتمشدر .

داماد شهریاری وکندوسنك بیوك دامادی قیماق مصطفی پاشا قپودان دریا وکوچك دامادی محمد پاشا روم ایلی یکربکیلکی پایه‌سیله کتخدای صدرعالی (داخلیه ناظری) اولوب قصورارکان دولت دخی دائرهٔ انتسابی آدملری اولدیغندن بو قدر اقبالك حسودلری چوغالمش ایدی .

دامادابراهیم پاشا اسکداره‌اردو قوردیروبده سفره کیتمك شایعه‌لریله دمکدار ایکن اعجام تبریزی استرداد ایتمشیدی بوخبر درسعادته منعکس اولدقده تبریزك شاهه تسلیمی صدر اعظمك کیزلی مکتوبی اوزرینه‌اولمشدرو آنك یوزندن بونجه اهالی وعساکر ومهمات دشمن النه براقلمشدر مآلنده خلق اره‌سنده برکفت وکوی فتنه انکیزانه شیوعبولوب وعلی روایة سابقا استانبول قاضیسی ارنبود زلالی حسن افندینك تشویقی دخی منضم اولوب سلطان بایزید حمامی خدمه‌سندن وافندیٔ مومی‌الیهك همشهریلرندن باطرونه خلیل ایله موصلی اون یدی کشیدن مرکب اولان عونه‌لریله رفع علم شقاوت ایلملرینی متعاقب‌قوهٔ استعداد دائرهٔ عصیانی درحال توسیع ایلمکله اوجاقلونك طلبی اوزرینه وزیر اعظم داماد ابراهیم پاشا ودامادلری قپودان مصطفی پاشا وکتخدا محمد پاشا کشتهٔ تیغ سیاست اولدی وشیخ‌الاسلام عبدالله افندی عزل ونفی ایدندی سلطان احمد خان ثالث حضرتلری اختیار کوشهٔ عزلت وبرادر زاده‌لری سلطان محمود خان‌اول جلوس سریرسلطنت بیوردیلر (۱۵ ربیع‌الاول ۱۱۴۳).

شهریار مشارالیه حضرتلری قرق طقوز تاریخنده مرتحل دار آخرت اولدیلر . یکرمی سکز سنه سورن عهد سلطنتلری تاریخ عثمانیده برموقع مخصوص اشغال ایدر . زمان همایونلرنده منعقد اولان پروت وپساروفجه واحمد پاشا معاهدهلری (طمشوار وبلغرادك ضیاعی داخل اولمدیغی حالده) دولته مادةً ومعنیً فوائد کلیه بخش واعطا ایلمش وداماد ابراهیم پاشانك علی التوالی اون اوچ سنه صدارتی روش اداره‌یی انتظامه آلشدیرمشدر چونکه پاشای مشارالیهك سیئاتی مروی ایسه‌ده چوغی نفسنه عائد اولدیغندن ادارهٔ حکومت نقطهٔ نظرندن خدمتلری انکار اولنه‌مز . دارالطباعه‌ده الك اول تاریخ کتابلری طبع ونشر ایدلمش اولمغله وقایع ماضیه‌دن حاله انتقال واستقبالی استدلال طریقلری آچیلوب ذهنلره کشایش کلمش وایلچیلرله کرمیٔ الفتدن واختراعات جدیده‌یی تقدیردن اوروپا مدنیتنه خواص رجالده اولسون میل ومحبت اماره‌لری بلورمکه باشلامشدر واو تاریخدن اعتباراً باب عالی اوروپا دیپلوماسیسنه بیکانه قالمیوب دولتلرك منافع پولتیقه‌لرینی استکناهه واحوال ملکیه وسیاسیه‌لرینی استطلاعه باشلادیغی جهتله بعدمایلچیلرك کندی حکومتلری پولتیقه‌سنی ترویجاً واقع اولان اخطارات ومستدعیاتی دکرینه کوره ونفع دولت نقطهٔ نظرندن سنجیدهٔ میزان تلقی واسعاف اولمشدر . اخلاق ملیه‌مز دخی اینجلمکه کرکی کبی یوز طوتمشدر .

عهد سلطان محمود خان اول ابن سلطان مصطفی خان ثانی

(۱۱۴۳ ۱۱۶۸)

تسکین فتنه . — منشأ فساد اولان پطرونه خلیل حمام خدمه‌سی ایکن سائق قضا ایله بردنبره اوج بالایه اصعاد اولنیوب مکله کرك کندوسندن وکرك عونه‌سندن صدوری طبیعی اولان شمارقلق آثاری دائرهٔ تحملك خارجنه چیقدیغندن براز اورته‌لق سکونت بولنجه ارکان دولت عقد انجمن مشورت واعمال تدابیر ایله پطرونه‌وموصلی‌یی وپاداشلری اولان کُشْتَنی‌لری کشتهٔ سیف سیاست ایتدیلر وعلمادن واعواندن غیرتلرینی گودنلری دخی نفی وتغریب ایله تأدیب ایلدیلر .

وقایع ایرانیه . — بووجهله آسایش وسکون عودت ایدنجه ایران سفرینه عطف نظر دقت واهتمام اولنوب بغداد والیسی وشرق سرعسکری احمدپاشا [۱] یکی باشدن حرکات تجاوزیه‌یه ابتدار وکرمان شاهان واردلان بلادینی وحکیم اوغلی علی پاشا همتیله همدانی ادخال قبضهٔ اقتدار ایلدی . او اثناده نادر علی خان بقیهٔ افغانیانی استیصال ضمننده هرات جانبنه عزیمت وشاه

[۱] احمد پاشا اونبش یکرمی بیك عسکره مالك وزمانینك اعظم الشان وزیری ایدی . نادر شاه پاشای مشار الیه حقنده « بك عقللو آدمدر دولت علیه ایله بنی وبنمله دولت علیه‌یی اخافه ایدەرك محافظهٔ موقع واقبال ایتمکده‌در » دیر ایمش . پدری حسن پاشا وکندی وصکره‌ده اتباعی یوز سنه قدر بغداددە والیلك ایتمشلردر .

طهماسب دخی همدانی تخلیص ایچون غربه طوغری تحریك رکاب نهضت ایلمش اولدیغندن قوریجان صحراسنده وقوعه‌کلان مقاتلهٔ شدیده‌ده سپاه عثمانی نائل فوز وظفر وحکیم اوغلی علی پاشانك ضرب شمشیریله ارمیه وتبریز شهرلری دخی مفتوح ومسخر اولدی (۱۱٤٤) . دوچار یأس و حرمان اولان شاه طهماسبدن استدعای صلح معرضنده ضراعتنامه وارد اولمغله تبریز وهمدان ایالتلری شاهه رد وتسلیم اولنمق وروان وشروان ایالتلری طرف دولت علیه‌ده قالمق شروطیله وسر عسکر احمد پاشا تنسیبیله عقد معاهده وتجدید صلح ایدلدی .

اشبو معاهده ایکی طرفجه‌ده خشنودسزلقله تلقی اولندی شویله که دولت علیه غالب ایکن تبریز و همدانی اعاده ایتمسی کفتکویی موجب اولدیغندن صدراعظم طوپال عثمان پاشا عزل اولنه‌رق حکیم اوغلی علی پاشا مهر همایون ایله استانبوله‌جلب اولنمش وایرانده دخی نادر علی‌خان اجرای مافی الضمیره وسیله بولوب اشبو معاهده‌نك عاقد ومسببلرینی علناً لعن وتشنیع وشاه طهماسبك یرینه هنوز شیرخوار اولان شاه عباس ثالثی بالاجلاس کندوسی شاه وکیلی نامیله مقام استقلاله صعود ایلمشدر. بعده جمعیت کثیره ایله عراقه هجوم وبغدادی محاصره ایلدیکی خبری واصل سمع دولت اولدقده صدرسابق طوپال عثمان‌پاشا امداده مأمور اولەرق لشکر ایران مهزوم وپریشان ونادر علی خان مجروحاً همدانه کریزان اولوب بغداد قورتارلمشدر (۱۱٤٦) .

نادر علی خان هزیمت ومجروحیتله بیلار وبیقار آدم اولمدیغندن بقیة السیوفی طوپلایه‌رق تکرار سر حد عثمانیه کلمش وسرعسکر طوپال عثمان پاشا بغدادی تخلیص ایلدکدن صکره اردوی طاغیده‌رق تداوئ مرض شدیدینه طالمش اولمغله کرکوك قربنده نادر علی خان خیمه‌کاهمزی باصدیروب سرعسکرپاشانك خسته‌لکی سببیله جیوش عثمانیه مغلوب وتارومار وپاشای مشارالیه دخی شهیداً عازم دارالقرار اولدی (۱۱٤٦) ؛ ایرتسی سنه سرعسکر نصب اولنان کوپریلی زاده عبدالله پاشا دخی روان جوارنده (آرپه چایی محاربه‌سی) واقع اولان صف مصافده منکسر وبو دخی شهیداً سوی جنانه سائر (۱۱٤۸) اولمغله ملحقات ایراندن ضبط اولنان ممالك کاملاً ایادئ اعجامه انتقال ایلدی .

بوقدر شان وفتوحات نادر علی شاهك تخت ایرانه قعودینی مستلزم اولوب تأیید سلطنت ایلدکدن صکره جانب دولت علیه‌یه ایلچیلر ارسالیله ملوك صفویه زمانندهکی حدود اوزرینه تجدید معاهده اولنمسنی طلب و فقط آثار غالبیتنی خلقه کوسترمك ایچون سالك اولدیغی مذهب جعفری طرف دولت علیه‌دن تصدیق وحرم شریفده مذاهب اربعه‌نك بشنجیسی اولمق اوزره بررکن تخصیص اولنمسی و حجاج ایران ایله امیرالحج نصب واعزامنه مساعده بیورلمسی شرطلرینی دخی درمیان و مذهب شیعیی قالدردیغنی جمیله اوله‌رق علاوةً بیان ایلدی . سلطنت سنیه ایران محاربه‌لرندن اوصانمش وصقوللی مرحومك اقوال

حکیمانه‌سنی بو دفعه‌ده تجربه ایلمش ایدوکندن اسکی حدود ایله تجدید صلحه اظهار موافقت ایدیلوب آنجق مذهب جعفریك تصدیقی وامیرالحجك بغداد ویا شام طریقیله ارسالی ماده‌لری شرعاً وملکاً جائز اوله‌میه‌جنی افاده وافهام وخصوصات مذکوره ایچون طرفیندن مکرراً علما وسفرا بعث واعزام قیلندقدن صکره حجاج ایران ایله کیده‌جك ذاته امیرالحج عنوانی ویرلمامك ویانده اصفهانده اقامت ایده‌جك سفیر عثمانیندك کتخداسی برابر بولنمق کبی شرطلرله نادر شاهك مطالبی تخفیف وتعدیل ایدیله‌رك وافشار سلاله‌سی صفویّونك یرینه قائم اولدیغی رسماً طانینه‌رق موقتاً صلحه رابطه ویرلمش ونادر شاه ینه هند طرفلرینه صولت ایتدیکندن درت بش سنه قدر حدود شرقیه‌ده امن واسایش حکمفرما اولمشدر .

روسیه ایله ۱۱۴۸ سفری . — روسیه دولتندك لهستان وایران حقلرنده‌کی نیات حریصانه‌سی باب عالیه منکشف اولوب بو کره لهستان قرالی نعلقران ایکنجی اوغوستوس وفات ایتمش وقرال سابق استانصلاو لهجنکی‌که مؤخراً فرانسه حکمداری اون بشنجی لوئی‌یه قائن پدر اولمشیدی، فرانسه حکومتی طرفندن وساقسونیا منتخبی (Electeur de Saxe) اوچنجی اوغوستوس دخی آوستریا وروسیه حکومتلری طرفندن مذکور قراللغه نامزد قیلنمش . روسیه ایمپراطوریچه‌سی (آننااِیوانوونا) سوق سپاه وقوهٔ جبریه استعمالیله له کبراسنه

کندی طرفداری قرال انتخاب ایتدرمش اولمغله فرانسه حکومتی روسیه ومتفق اولان آوستریایه « لهستان وراثتی محاربه‌سی» نامیله معروف اولان حربی اعلانه حاضرلانوب استانبولده مقیم فرانسه سفیری (مارکی‌ده‌ویلنوو Villeneuve) روسیه نفوذینك توسعی دولت علیه‌جه‌ده مضر اولدیغندن بحثله باب عالیی دخی محاربهٔ مذکوره‌یه تشریکه اوغراشمقده ایدی. صدر وقت اولان حکیم اوغلی علی پاشا روسیه‌نك پولیتیقه‌سنه و آمال استیلاجویانه‌سنه لایقیله کسب وقوف ایتمش وروسیه‌لیلره مخالفت شدیده ایله اشتهار ایلمش اولدیغندن ذاتاً فرانسه سفیرینك اخبارات وافاداتنی تلقی بالقبول ایلمکده ایکن روسیه‌نك حرکات نارواسی باب عالیی اعلان حربه مجبور ایتمشدر.

هویله‌که ایران وقایع حربیه‌سنك اواخرنده قریم خانی قپلان کرای شروان طرفلرینه امداده مأمور اولوب تاتار عسکرینك کذرکاهی اوله‌جق داغستان وقبارطای مملکتلری کندینك اولدیغندن بحثله روسیه حکومتی مانع مرور اولمغله سلطنت سنیه دلائل عهدیه ایرادیله رده قیام وحل مسئله ضمننده مسقوا ایلچیسی نپلویه‌ف ایله اوزون اوزادی مباحثه‌لر دوام ایلدی. آنجق مذاکرات واقعه نتیجه‌پذیر اولمدقدن ماعدا فلد مارشال مونیخ معیتیله بر جسیم روس اردوسی بر قولدن آزاق قلعه‌سنی محاصره ودیکر طرفدن اور قپو برزخنی تجاوزله تهدید واوچنجی قولدن دخی قیلبرون قلعه‌سی اوزرینه هجوم

ایلمش ایدوکندن ۱۱۴۷ سنه‌سی اواخرنده بالمجبوریه روسیه‌یه اعلان سفر اولنه‌رق صدر اعظم سلحدار محمد پاشا جنود ظفر موعودی مصتصحباً بابا طاغی ا ردوکاهنه عزیمت ایلدی . قلت اسباب مدافعه‌دن وقبلان کرایك سؤ تدبیرندن ناشی دها بدایت سفرده آزاق وقیلبرون قلاعی دست دشمنه کرفتار وقریم جزیرهٔ معموره‌سی سراپا سوختهٔ نار خسار اولدی . مونیخ اجرای ظلمده آنتیلایی خاطرلره کتیرمشدر .

اوستریانك توسطی وصلحه مبنی مشارکتی . — آوستریا سفیری طلمان اعلای صدای وساطت وقان دوکلمکسزین تألیف ذات‌البین ایده‌جکنه حکومتی نامنه اعطای تأمینات ایدوب بابا طاغنده بولنان صدر اعظم ایله بو خصوصده مخابره‌یه ابتدار ایلدی حالبوکه آوستریانك عرض ایلدیکی توسط ساخته اولوب نمچه جاسارای آلتنجی شارل دولت علیه‌یی بویله مخابرات طویله ایله اغفال وعسکره برلکده آتش حرب وقتالی اشعال ایتمك اوزره چاریجه ایله رسماً تجدید وتأکید وفاق ومیثاق ایلمش اولدیغندن متوسط کورینن آوستریالولر بغتةً لسانی دکشدیره‌رك روسیه ایله متفقاً سلطنت سنیه‌یه اعلان حرب ایتدیلر حتی طلمان اعلان حربی متضمن آوستریا قابینتوسی جانبندن امرنامه‌یی آلمش ایکن وقت قزانمق ایچون بر آی قدر حکومت سنیه‌دن کتم ایتمك اهانتنه قدر تنزل ایلمشدی .

صدر اعظم سلحدار محمد پاشا نوظهور وعجمی بر ذات

اولوب رتق وفتق امور يد اداره‌سنده بولنان كتخداى صدر عالى (داخليه ناظرى) عثمان خالصا افندى نمچه سفيرينك اغفالاتنه بالكليه قاپلمش واوزى وبندر و ويدين محافظلرى طرفندن عسكر ومهمات طلب اولندقجه ايش صلحاً بتمك اوزره‌در تلاشه وبيهوده مال ميرى يى اتلافه محل يوقدر جوابلرينى ويره‌رك فوق‌العاده غفلت كوسترمش اولديغندن تداركاتمز غايتله ناقص ايدى بو حال عثمان افنديك قتلنه ومحسن زاده عبدالله پاشانك صدارتنه سبب اولدى .

آوسترياجه‌ترجه اولانه مظفريات متواليه . — آوستريا حكومتى سلطنت سنيه‌يى اغفال ايله قناعت ايتميه‌رك روسيه‌لولره قوة‌الظهر اولمسى يعنى روسيه‌نك اكتساب قدرت وسطوت ايلمسنه رضا ومعاونت كوسترمسى فوق‌المأمول بر اثر غفلت اولمغله برابر دها ايلچيسى اعلان حربى تبليغ ايتمدن اول نيش قلعه‌سى وشهر كوبى اهاليسى بغتةً سوق ايلديكى عساكرك النه كچمش وبوسنه قطعه‌سى بردنبره هر جانبدن احاطه اولنمشدى فقط اشبو سفرده لطف حق دولت ابد مدته ياور واعدا كافهٔ تشبثاتنده مخذول ومدمر اولوب سلطنت سنيه آتياً تفصيل اولنه‌جغى وجهله اكمال شان وسطوت ايلمشدر .

نمچه‌لولر اك زياده بوسنه اوزرينه يوكلنوب بوسنه واليسى صدر اسبق حكيم اوغلى على پاشا نفير عام طريقيله وبوسنه دلاورلرينى لواى جلادتى آلتنه جلب وجمع ايليه‌رك اشبو كوكللى

عسکر وکندی دائره‌سی خلقی وولایتك ارباب زعامت وتیماریله ۱۱۴۹ و ۱۱۵۰ و ۵۱ سنه‌لرنده ولایت مذکوره اوزرینه هجوم ایدن دشمن فرق جسیمه‌سنی بعنایةالله تعالی برر برر دوچار قهر ونکال ایلدی کرك پاشای مشارالیه وکرك بوسنه شجعانی اشبو وقعه‌ده کوسترد کلری همت وحمیت ایله تاریخ عثمانیده ابقای نام ایتمشلردر .

روم ایلی والیسی نصب اولنان صدر شهید کوپریلی فاضل مصطفی پاشا زاده حافظ احمد پاشا مظفریات اجداد کرامنه اتباعاً نیش وشهر کوی طرفلرینه مستولی اولان اعدایی مهزوماً بلغراده ارجاعه موفق اولدی .

نمچه‌لولرك اوچنجی قول اردولری ویدین اوزرینه کلمش اولمغله ویدین سرعسکری عوض محمدپاشا حکیم اوغلی وکوپریلی اوغلینك مآثر همت وبسالتلرینه تردیفاً دفع وتنکیل دشمن ایلدکدن صکره طونه نهرندن قارشو یقه‌یه مرور ایله پانچوه اراضیسنی ومهادیه حوالیسنی وبتون بانات اقلیمنی یغما وغارت ایده‌رك طوپ ومهمات مثللو آلات واشیای وفیره اغتنام وصدر اعظم ایکن محمدپاشا اورسوه وفتح الاسلام واطه قلعه‌سنی وسمندره‌یی علی التوالی آوردهٔ قبضهٔ اهتمام ایلدی (۱۱۵۰) .

فرانسه ایله آوستریا میانده تحدث ایدن « لهستان وراثتی محاربه‌سی » نهایت بولمش وبینهماده ویانه معاهده‌سیله صلح ومواسات تقرر ایتمش اولدیغندن (۱۱۵۱ و ۱۷۳۸) یکن محمد

پاشانك مظفريانى اوزرينه فرانسه سفيرى هولانده واسوج سفيرلرينك نزد دولت‌عليه‌ده اوته‌دنبرو عرض‌ايلدكلرى توسطه اشتراك ايدوب اركان‌دولت قارلوفجه وپسارووفجه معاهده‌لرينى انتاج ايدن سفر سابقلردن كوزلرى قورقمش اولديغندن بويله كمال شان ومظفريت ميسر اولدقدن صكره ايشك ايلروسنه وارليه‌رق عقد صلح اولنمق تنسيب ايدرلر ايسه‌ده صدر اعظم يكن محمد پاشا برمرد غيور وحميتمند اولوب بلغراد فتح اولنمدقجه مصالحه‌دن فائده كورليه‌جكنى بيان ايله استرداد بلغرادى شديداً التزام وبوخصوصده سينهٔ صداقتى هدف سهام دشنام ايلدى . بناءً عليه بلغراد فتحى تدارككى كورلديكى اثناده پاشاى‌مشارالیه منعزل وويدين سرعسكرى عوض محمدپاشا مسند صدارته‌واصل اولوب صدر سابقك مسلك وقرارينى تغييره زمان وامكان مساعد اولمديغندن متوكلا على‌الله جيوش‌عثمانيه بلغراده عزيمت وقونت (والليس Wallis) قوماندانسنده بولنان بربيوك دشمن اردوسنى دامن قلعه‌ده (قروسقا محاربه‌سى) كرفتار پريشانى وهزيمت ايليه‌رك اوحصار استوارى قوشاتدى (١) صدر اعظم برازدها احتياط ايتمش‌اولسه دشمن اردوسنى‌هيأتيله اسيرحرب ايتمك محتمل ايدى (١١٥٢)

روسيه مهمتجه اولانه مظفريات . — يوقاروده‌ذكر اولنديغى وجهله روسيه‌ليلر بدايت سفرده آزاق وقيلبرون قلعه‌لرينى

(١) وقعه‌نويس صبحى افندى اشبو وقايع حربيه‌ده حاضر ايدى .

استیلا وقریم نیم جزیره‌سنی تخریب ویغما ایتمشلر ایسه‌ده خان جدید فتحکرایك وخلقی منکلی کرایك مساعی واقداماتیله قریمدن وقریمك قپوسی اولان اورقپو جوارندن دفع اولنمشلر ایدی فلدماره شال مونیخ اندن صکره اوزی قلعه‌سنی وبوجاق یعنی بسارابیا بلادینه تجاوزله خوتین‌وبندر حصارلرینی وایالت بغداندن بعض مواقعی ید تسلطه کچیروب فقط طرف سلطنت سنیه‌دن ابذال اولنان همم عالیه سایه‌سنده عادت مستمره‌سی وجهله اوزی وقیلبرون قلاعنی تخریب ایله ترك وتخلیه‌یه مجبور اولمش وبوجاق خانی نصب اولنان صفاکرایك وبندر سرعسکری نعمان پاشانك حسن حرکتلری بسارابیا جهتنده‌کی تسخیرات دشمنی دخی ثمره‌سز براقمشدی والحاصل روسیه‌لولر پای انداز اولدقلری محللری خراب ویرله یکسان ایتمدن غیری اللرینه برشی کچمامش ایدی .

بلغراد معاهده‌سی (جمادی‌الاخره ۱۱۵۲) . — صدر اعظم عوض محمد پاشا بلغراد محاصره‌سیله مشغول ایکن متوسط اولان فرانسه سفیری مارکی‌ده ویلنوو اردوی همایونه جلب اولنه‌رق آوستریا مرخصلریله وقوعه کلن مذاکرات رضای طرفینه موافق دوشمکله ۱۱۵۲ جمادی‌الاخره‌سنده (۱۷۳۹) بلغراد معاهده‌سی نامیله مشهور اولان معاهده عقد ایدلدی . آوستریا حکومتی بلغرادی تسلیم وصاوا وطونه نهرلرینك صاغ جهتنده پساروفچه معاهده‌سیله قزاندیغی یرلری واور سوه

سلطان محمود خانك مسلك بیطرفیسی دار تحالی (صفر ۱۱٦۸) . ــ بلغراد معاهده‌سنك ایرتسی‌سنه مدت مدیده‌دنبرو جالس اورنك جاساری اولان آلتنجی شارل وفات ایدوب وصیتی اوزره بیوك کریمه‌سی مشهور ماریا ترەزا نائل تاج پدر اولمشدی . لکن آوسترپا خزینه‌سی غایت مضایقه ایچنده وقوهٔ عسکریه‌سی حال پریشانیده بولندیغندن ملوك متجاوره سائقهٔ حرص استیلا ایله متفقاً مشارالیهایه اعلان حرب ایلدیلر . « آوسترپا وراثتی محاربه‌سی » نامیله معروف اولان اشبو حرب الیم نارواده فرانسه ولهستان وپروسیا حکومتلری دخی داخل زمرهٔ متفقین اولدقلرندن درسعادتده مقیم سفرای اجنبیه سلطنت سنیه‌یی دخی حربه تشویق وهربری وخاصةً فرانسه سفیری کندی دولتی منافعنه اماله وتشویق ایلدیلر ایسه‌ده سلطان محمود خان حضرتلری کمال درجه‌ده بیطرفانی التزام بیورمش واوسترپا حکومتنك ۱۱٤۸ ده‌کی اغفالاتنه قارشو کوزل بر مقابلهٔ تخجیلیه کوسترمشدر. چونکه اکس لاشاپل معاهده‌سیله (۱۱٦۲ و ۱۷٤۸) دشمنلرینه غالب چیقان ماریاترەزا غلبه‌سنی آنجق دولت علیه‌نك بیطرفلغندن وزبونکشلکدن اجتنابندن اکتساب ایلمشیدی .

دیکر طرفدن نادر شاه مقتول اولوب زمین ایران انواع تشویشات ایله مالامال وویران اولدیغی حالده اوجهتده دخی باب عالی مسلك بیطرفیسندن انحراف ایتمامشدر .

اکس لاشاپل معاهده‌سی اوروپا عالمنه بردور صلاح ورفاهت کشاد ایتمش وفیوض تجاریه پترسبورغدن قادسه قدر سیلان ایده‌رك ترك مخاصمه ایدن اوروپا امی کویا مؤبداً بارتمش کبی عقد مناسبات واخوت ایلمش اولمغله ممالك محروسهٔ شاهانه دخی اشبو آسایش وسعادت عمومیه‌دن حصه‌یاب اولوب تنظیم مهام ملکیه واستحصال اسباب عمرانیه‌یه حصر همت ایتمشدر . سکز طقوز سنه بویله کامران اولدقدن صکره سلطان محمود خان اول حضرتلری برجمعه سلاملغی عودتنده سرای همایون قپوسندن کیرر ایکن فجأةً ارتحال داربقا بیورمشدر . (صفر ۱۱۶۸) .

شهریار مشارالیه متانت افعال واقوال ایله متصف ایدیلر . یکرمی بش سنه سورن عهد سلطنتلری دولتمزك ایام اجلالندن معدوددر . درت وزیر نامدار (طوپال عثمان پاشا وحکیم اوغلی علی پاشا ویکن محمد پاشا وعوض محمد پاشا) خدمت همایونلرنده بذل ماحصل اقتدار ایلدکلری کبی [*] باب عالی رجالی (موقوفاتجی حاجی محمد افندی ورئیس الکتاب مصطفی باهر افندی ومحمد

[*] وزیر اعظملری صره‌سیله بونلردر : سلحدار محمد پاشا وقبا قولاق ابراهیم پاشا (۱۱۴۳) وطوپال عثمان پاشا (۱۱۴۴) وحکیم اوغلی علی پاشا (۱۱۴۴) واسماعیل پاشا (۱۱۴۸) وسلحدار السید محمد پاشا (۱۱۴۸) ومحسن زاده عبداه پاشا (۱۱۵۰) ویکن محمد پاشا والحاج عوض محمد پاشا (۱۱۵۱) وشهلا احمد پاشا (۱۱۵۳) وثانیاً حکیم اوغلی علی پاشا (۱۱۵۵) واغا حسن پاشا (۱۱۵۶) وترياکی حاجی محمد پاشا (۱۱۵۹) والسید عبدالله پاشا (۱۱۶۰) ودیوبتدار امین محمد پاشا (۱۱۶۲) ومصطفی پاشا (۱۱۶۵) . بونلرك

راغب افندی‌ودارالطباعه مؤسسلرندن محمد سعید افندی‌ونائلی عبداه افندی‌کی) اوروپایه سفارتله کیدوب کلمکدن ویااستانبولده مقیم ایلچیلرله کثرت مکالمه وملاقاتدن احوال دیپلوماتیقیه‌یه وقوف کسب ایتمشلروعسکره صدارته کچدکلرنده انوار دانشلریله مصالح اداره‌یی تنویر ایلمشلردر . دور سلطنتلری عثمانلی دیپلوماتلغنك اك پارلاق‌دورلرندن صایبله بیلور. افکار همایونلری نشر معارف ومدنیت جهتنه معطوف اولمغله یالکز استانبولده مجدداً درت کتبخانه بنا وانشا وهربرنده عمومی درسلر وضع وتأسیس بیورمشلردر . همعصری اولان ملوك وحکمداران ایچنده ممدوح ومرعی‌الخاطر ایدیلر .

یکرمی سنه قدرمستشار مؤتمنلری اولان دارالسعاده اغاسی پیرسالخورده مشهور حاجی بشیر اغا مرجع انام اولوب نفوذ عظیمنی حسن استعمال ایله ایفای خدمته موفق اولمشیدی . خلفی اولان حافظ بشیر اغا اویله حسن اداره‌یه مقتدر اوله ـ مدیغندن اواخرسلطنتلرنده بعض احوال مؤسفه ظهورینه رمق قالمش ایکن آغای مرقومك قتلیله تسکین هیجان ایدلمش ایدی .

اك مشهوری حکیم باشی نوح افندی زاده علی پاشادرکه اوچ دفعه رونقبخش صدارت عظمی اولوب هم عالم وهم مجاهد وهم مدبر بروزیر عالیشان ایدی. بوسنه ولایتندهکی خدمت حربیه‌سی سرنامهٔ شهرتیدر. استانبولده وتبریزده جامعلری وسائر برلرده خیراتی واردر . ۱۱۰۰ تاریخنده تولد ایدوب ۱۱۷۱ ده شیخ‌الوزرا ایکن کوتاهیه قریبنده وفات ایتمشدر . صدر وقت اولان توجه راغب پاشا تنفیذ وصایاسنه همت ایلمشدر .

عهد سلطان عثمان خان ثالث ابن سلطان مصطفی خان ثانی

(۱۱۷۱ — ۱۱۶۸)

سلطان عثمان خان حضرتلری اللی سکز یاشنده جالس اورنك جهانبانی واوچ سنه قدر فرمانفرمای عالم کامرانی اولدقدن صکره عازم ملك جاودانی اولمشلردر . برادرلری سلطان محمود خان طرفندن بنا اولنوب انشا آتی قریب ختام اولان جامع شریفی کندی نامنه نسبت ایدهرك نور عثمانی تسمیه ایتمشلردر [*] .

عهد سلطان مصطفی خان ثالث ابن سلطان احمد خان ثالث

(۱۱۸۷ — ۱۱۷۱)

قوجه راغب پاشانك صدارتی . — صغر سننده خدمت دولته دخول ایله یدی سنه قدر بغداد والیسی وشرق سرعسکری مشهور احمد پاشانك وتبریز والیسی حکیم اوغلی علی پاشانك معیتلرنده ممالك مفتوحهٔ جدیدهنك تحریر وتنظیماتی خصوصلرنده وایران ایله واقع اولان مذاکرات سیاسیهده ایشه یارهیهرق آمرلرینك توجهنی قزانمش و۱۱۴۸ سفرنده ایلچیلرله مکالمهلره

[*] وزیر اعظملری صرهسیله مصطفی باهر پاشا وثالثاً حکیم اوغلی علی پاشا وثانیاً عبدالله پاشا ونشانجی علی پاشا ومحمد سعید پاشا وثانیاً باهر مصطفی پاشا ومحمد راغب پاشادر. حکیم اوغلی علی پاشا برآزالق مغضوب اولوب قیز قلهسنه حبس ایدلمش ووالده سلطانك شفاعتیله قورتلمشدر .

مأمور اولەرق بلغراد معاهدەسنك عقدنده حاضر بولنمش وباب عاليجه بويله مهم خدمات ايفاسندن صكره مصر وحلب كبى معتنا ولايتلره تعيين اولنوب دولت عليەنك احوال خارجيه وداخليەسنه لايقيله كسب وقوف ايتمش اولان قوجه راغب پاشا ارتحال عثمان خاندن التى ماه قدر اول مسند صدارته كتيرلمش ايدى . دارالسعاده اغاسى ابووقوف احمد اغانك سعايتيله عزل وقتلى مقرر اولديغى كون بحكمه تعالى سلطان عثمان خانك ارتحالى وقوعبولمغله مسند عزواقباله پايدار قالدى . قرق بيللق تجربه كيندنده برطاقم نظريات حكيمانه توليد وعرفان وكمالنى تزييد ايتمش وفقط مطالعات عميقهٔ دور انديشانه تأنى واحتياطنى اكثاروترقئ سن تشبثات جسورانه وهوس وجرأت شبابيەسنى تنقيص ايلمش اولديغندن يدى سنه سورن ادارهٔ عاقلانەسى شعشعهٔ متواتره‌سى نسبتنده نافع دكلدر . مسلم اولان اقتدار وفطانتنى حفظ جاهه ودير لتيسز وخوشحه لكن منتظم ومتين براداره‌يه حصر ايدوب بين الاقران تحكم وتميزى حسبيله بوخصوصده چوق يورولمامشدر . دهان حِكْمَتْبَيانندن ايشيديلن « آهنك موجودى بوزارسەق صكره اسكى دوزنى ويره‌مين » سوزى مسلك محافظه كارانەسنى ايو تعيين ايدر .

سلطنت عثمان خانك ايللك سنه‌سى اوروپاده « محاربهٔ هفتسال » بدأ ايدوب دول معظمه پروسيا قرالى ايكنجى فره‌دريق ايله غير مساوى برمضاربه ومقاتله‌يه كيرشمش اولدقلرندن قوجه راغب

پاشا ایلچیلرك مطالب وتشویقاتنه التفات ایتمه‌رك بیطرفلقدن آیرلمامشدر . سلطان مصطفی خان ثالث حضرتلری روسیه‌نك قوجه پترو زمانندن برو ظاهر اولان آمال استیلاجویانه‌سنه سد چکمك آرزوسنده اولوب روسیه ایله حرب ایتمك وبونك ایچون نقود کلیه‌بریکدیرمك مسلکنه سالك ایسه‌لرده صدراعظم اوروپا عساکریله عساکر عثمانیه‌نك تعلیمات وانتظامجه اولان فرق عظیملرینی وحربك وخامتنی بیان وایضاح ایده‌رك ممانعت وذات همایونی اقناع ایلمکده ایدی . لکن بز نقدر توقی ایتسه‌ك کونك برنده روسیه‌لو محاربه‌یه وسیله ویره‌جکندن تنظیمات وتنسیقات عسکریه‌یه واحضار مهمات ولوازم سفریه‌یه جداً اعتنا ایتمه‌مز مقتضی ایکن قوجه راغب پاشا اوروپای وسطیده برموقع مهم طوتمغه باشلایان ولدی‌الایجاب روسیه ویاآوستریا علیهنه معاونتندن استفاده مأمول اولان پروسیا حکومت جدیده‌سیله عقد اتفاق ایله اکتفا ایلمش وزمانی شویله‌جه کچیرمشدر .

شعر وادبیاتده وحکمت وفلسفه‌ده یکانهٔ زمان اولوب تلخیصات رسمیه‌سی سیاست ودیپلوماتلق نقطهٔ نظرنده شایان تحسین وآفرینلر . مورخ واصف افندینك کندینه ویردیکی « صدرالوزراء وسلطان‌الشعراء وانسان کامل » القابنه دییه‌جك یوغیسه‌ده « وزیر غیوروخادم‌فداکار » صفاتنه علماً غایتله دون وسناً دها پیر ودوشکون اولان قیوجی مراد پاشا وکوپریلی محمد پاشا قدر استحقاق کوسترمامش وکندینی یتشدیرن وزرای

سلفك مسلكنه كيتمامشدر [١] زمان ادبياتمزك وعثمانلى ديپلوماسيسنك بردور رونقكيريدر . ١١٧٦ سنه‌سى التمش يدى ياشنده وطنطنهٔ شهرتى ايجنده وفات ايتمشدر .

روسيه‌نك ازدياد سطوتى . ١١٨٢ سفرى . — روسيه دولتى قوجه پترودنبرى آن بآن تنظيم قوانين مملكت وتزييد سطوت ومكنت ايليوب اوروپا دائرهٔ سياسيه‌سنه داخل ومحاربات عموميه‌سنه دخى مداخل اولديغى كبى اسوج حكومتنك قولنى وقنادينى قيره‌رق اقاليم شمانيه حاكملكنى دردست ايلمش وبحر خزر وبحرسياه ساحللرنده‌ده تأييد حكومت نيتنى علناً كوستر مشيدى . بوكره نائل حكومت اولان مشهور ايكنجى قترينا اجنبى وجانيلك معايبنى انظار ناسدن ستيلمك ايچون شانلى اجراآت اظهارينه محتاج اولديغندن ابتدا لهستان امورينه قاريشوب اوچنجى آوغوستوسك وفاتنده كندى معشوق وبنده‌سى اولان پونياتوسكى يى جبراً قرال نصب ايتديرمشيدى .

له بكزاده‌لرندن عرض محضرله برقاچ كشى استانبوله كلوب روسيه‌نك لهستان امورينه بويله خلاف عهد اوله‌رق قارشمسى استيلا مقصدينه مبتنى ايدوكنى وممالك محروسه‌يه طوغريده آقمقده اولان سيلاب مخاطره‌نك بيومدن اول اوكى آلنمسى لزومنى ودولت عليه روسيه‌نك كسر سطوتنه ولهستاندن قطع

[١] كندوسنه تشويقاً بغداد واليسى مشهور احمد پاشا « نقدر وار ايسه اصناف هنرنياده » قصيده‌سنه يكرمى بيك غروش عطيه ويرمشيدى .

دست مداخله‌سنه همت ایدر ایسه مقابلهٔ شکرانیه اولهرق بودولیا ایالتی ترك واعطا ایده‌جکلرینی بیان وافاده ایلدیلر . لهستانك قانون اساسیسی تعدیل ایدلدکجه وهردفعه تبدل ملکده غلیان ایدن اغراض شخصیه‌یه نهایت ویرلدکجه طرف حکومت سنیه‌دن نقدر حمایت وصیانت ایدلسه روسیه وپروسیا و آوستریا دولتلری آره‌سنده پایرجای دوام اولمسی ممکن دکلدی . فقط مملکتلرینك استحصال استقلالی سوداسنه دوشن له فرقهٔ ملیه‌سی (Confédération de Barr) انکلتره‌وفرانسه‌نك معاونتندن نومید اولهرق در دولتدن استعطاف ایلینجه سلطنت سنیه‌نك بودولیا ایالتی وعدی‌ایچون دکل بلکه اوروپا موازنهٔ سیاسیه‌سنی وقایه قصدیله میدانه چیقمسی موافق شان ووقعی ایدی . لکن زیاده احتیاط ایتمسی لازمه‌دن ایدی . بتون خلق بر شوق وسائقهٔ عامیانه ایله محاربه طرفنه میل ایتدی . صدر اعظم محسن زاده محمد پاشا [*] پدری عبدالله پاشا ایله برابر سفر سابقده بولنمش واحوال سفر وسرحداته وقوف ومکر وقوت دشمنه اطلاع کسب ایلمش اولمغله لازم کلن تخلاره ذخیره ومهمات ادخار وقلاع خاقانیه تعمیر وترصین ایدلمکسزین وعسکره رابطه ونظام ویرلمکسزین بردنبره اعلان حرب اولنمغه

[*] قوجه راغب پاشانك وفاتنده حامد حمزه پاشا وعسکره ثالثاً مصطفی باهر پاشا صدره کچوب محسن زاده محمد پاشا باهر پاشایه خلف اولمشیدی.

ممانعت ایلدیکندن خلقجه مدخول وصدارتدن معزول واناطولی والیسی سلحدار حمزه پاشا اول مسند معلایه موصول اولوب روسیه ایلچیسی اوبرشقوف برمعتاد یدی‌قله محبسنه ارسال [۱] وروسیه‌یه اعلان حرب وقتال اولندی (۱۱۸۲) .

وسائطمزك نقصانی ودشمنك من جهة‌الانتظام رجحانی اشبو سفره وخیم نتیجه‌لر حاضرلیور ایدی . قوجه راغب پاشا آمال پادشاهی‌یی وروسیه‌لونك قدرت واستطاعتی وبلاد اسلامیه حقنده‌کی مقاصدینی ودولت علیه‌نك نقصان مرتبهٔ عسکریه وحربیه‌سنی پك اعلا بیلدیکی وکندی‌وفاتیله برابر آتش حربك التهاب ایده‌جکنه شبهه‌سی اولمدیغی حالده یدی سنه سورن ایام صدارتنی‌لطائف رندانه ومباحثات فیلسوفانه ومصاحبات شاعرانه ایله کچیره‌جکنه مالك اولدیغی اقتدار فوق‌العاده‌نك بر قسمنی اولسون تنظیمات عسکریه وترتیبات حربیه‌یه وهیچ اولمزسه آدم یتشدرمکه صرف ایتمش اولسه ایدی البته بوسفرده مبتلا اولدیغمز مصائب تهوین وشهرت فاضلانه‌سنی ذکر جمیل حمیتله تزیین ایتمش اولور ایدی .

خوتینك ضیاعی (۱۱۸۳) . — صدراعظم حمزه پاشا اطوار نامعقولانه‌سنه مبنی منعزل ویا غلقجی زاده امین پاشا

[۱] یوقاروده دخی ذکر اولندیغی وجهله اولوقتلر ایلچینك حبسی بلاد دشمنده بولنان تاتاروسائر اسلام تجارینك سالماً خروج ایده‌بیلمری ایچون الده رهن بولنمق ایچون ایدی .

صدارت وسردار اکرملك ایله اردوی همایونی مستصحباً طونه‌یه طوغری عازم اولدی . مسقو عسکری طورله نهرینی بالمرور خوتین قلعه‌سنی محاصره ایلدیلر ایسه‌ده مولدوانجی علی پاشا ودولت کرای خانك همتلریله قلعه قورتارلدی . صدر اعظم اداره‌جه اولان عسرت وانضباطجه کوریلن نواقص المیله خسته اولدیغندن تقدیم استعفا ایتمکله مولدوانجی علی پاشا صدر وزراته ارتقا اپلدی (۱۱۸۳). فراریلر سترعیب ایچون اکر صدراعظم بزه رخصت ویرسه ایدی شویله کسروبویله بیچردك سفسطه‌لریله اورته‌لغه کفتکو براقدقلرندن عسکر قچاقلرینك شکایتلری اوزرینه امین پاشا سیف قضایه اوغرامشدر .

سلفندن عبرت آلان مولدوانجی علی پاشا حرکات تجاوزیه‌یه مجبور اوله‌رق طورله صوبی اوزرینه کوپری انشاسیله قارشو یقه‌یه عسکر کچیردی . لکن شدتلی یغمورلر طغیان نهره بادی وکوپرینك انهدامیله جیوش عثمانیه‌نك پریشانلغنی مؤدی اولمغله ذخائر ومهماتدن خالی براغیلان خوتین قلعه‌سی بالسهوله کرفتار دست اعدا اولدی . بونك اوزرینه مولدوانجی علی پاشا ایله مارشال غالیچین عزل اولنوب عوض زاده خلیل پاشا ایله رومانزوف طرفین اردولرینه سردار اولدیلر .

مشمر وقرتال وقعه‌لری (۱۱۸۳) . — روسیه‌دولتی ممالك محروسه‌یه هرجانبدن آتش صالمق ایچون یونانستانه ومملکتین وصربیه وقره‌طاغ جهتلرینه برطاقم مفسدلر اغزامیله رعایای

غیرمسامه‌یی تحریکه ابتدار ایلدیکی کبی انکلیزقپودانلری قومانده‌
سنده اوله‌رق بحربالطقدن آق‌دکزه برفیلودونما سوق ایتمشیدی.
قپودان دریا حسام‌الدین پاشا معیتنده بولنان دونمای همایون
مسقو کمیلریله ایکی دفعه چارپشدقدن صکره چشمه لیمانندهغایت
صیقیشیق برحالده لنکر انداز اولمشیدی. دشمن کمیلری لیمان
آغزینه کلوب آتدقلری طوپلر وصالیوردکلری آتش کمیلری
ایله سفائن عثمانیه‌یی کاملاً غرق وتخریب ایلدیلر. سرمست
غالبیت اولان قپودان انکلتره‌لی الفنستون ایله علکسی اورلوف
همان استانبوله هجومه حاضرلندیلر ایسه‌ده قپودان پاشالق ایله
بوغاز محافظلغی پاطورنه جزایرلی حسن پاشایه تودیع اولنمغله
پاشای مشارالیه هم بوغازی محافظه ایتمش وهمده لمنی واستانکوی
وسائر اطه‌لری تسلط اعدادن قورتارمش وبو خدمتنه مبنی
باارادهٔ سنیه « غازی » عنوانی قزانمشدر.

او اثناده قوهٔ بریه‌مز دخی برفلاکت عظمایه کرفتار
اولمشدر شویله‌که فلد مارەشال روما نزوف مملکتینه داخل
اولوب بابا طاغنده مشتانشین اولان صدر اعظم عوض زاده
خلیل پاشا قریم خانی وبغدان سرعسکری عبدی پاشا
ویکیچری اغاسی قپوقیران محمد پاشایی مقابله‌سنه مأمور وارسال
ایلمشیدی. مومی‌الیهمدن وارد اولان استمدادنامه‌لر اوزرینه
موسمك وهوانك فنالغنه باقلمیه‌رق صدر مشارالیه دخی آچیق
تعبیر اولنور مراکب نهریه ایله ایساقجیدن قرتال جانبنه مرور

ایلدی . رومانزوف اوتوز بیك عسکرله اردوی همایونه تصادف ایدوب بندر جانبندن قریم خانی دخی تعقیب ایتمکده اولدیغندن باجمعهم یوز سکسان بیکه بالغ اولان عساکر عثمانیه اره‌سنده هر جانبدن احاطه اولنمش بولندی بالطه‌جی محمد پاشا وقعه‌سی کبی برحال خطرناکده ایدی . فقط واقع اولان محاربه‌ده روس لشکرینك سکز ساعت قدر ثبات ومتانتنه بزم نظامسزلر طیانه‌میوب فرار ایلملریله اردوده بولنان طوپ ومهمات نصیب اعدا اولدی وامرا وعساکر هر بری بریانه طاغیلهرق صدر اعظم کوج حال ایله باباطاغی اردوکاهنه عودت ایده‌بیلدی (۱۱۸۳) . فراریلر چوق صیقندی چکوب اللی بیکه قریب تلفات ویرمشلر ایدی .

رومانزوف طونه نهرینی مروری (۱۱۸٤) . — قرتال وچشمه هزائم مؤلمه‌لرینك خبری استانبوله بری برینی متعاقباً ورود ایتمکله اورته‌لغه اندیشه کلوب مهر همایون عوض زاده خلیل پاشادن استرداد وقره‌طاغ بغاتنك تأدیبی خصوصنده حسن خدمتی کوریلن بوسنه والیسی سلحدار محمد پاشایه ارسال اولندی (۱۱۸٤) . آنجق روسیه عسکری بندر وآقکرمان وکیلی واسماعیل وبکرش قلاعنی ضبط ایله بتون مملکتینه یایلمش ومصرده بلوت قاپان علی بك وعکاده شیخ طاهرك عصیانلری غوائل موجوده‌یی آرتدرمش اولدیغندن ورومانزوف طونه‌یی مرور ایله ایسالجی وطولجی جهتلرینی احاطه ایده‌رك باباطاغی

اردوکاهنی دخی شبخون ایله آوردهٔ دست تسخیر ایلدیکندن خدمت صدارت عقل‌سایم ورأی‌دوربین ایله متصف صدراسبق محسن زاده محمد پاشایه توجیه ایدلدی (۱۱۸۵) . پاشای‌مشارالیه مائل‌اختلال‌اولان مانیه‌لیلری (Maniottes) تأدیب‌ایچون‌بدایت سفرده موره والیسی نصب اولنوب لمعان ایتمکده اولان شرارهٔ فسادی تدابیرحسنه‌سیله‌اطفایه موفق اولمغله‌ویدین سرعسکرلکنه تحویل مأموریت ایتمش وطونه‌دن یرکوکی جانبنه عبور ایله بکرشی استخلاصه متشبث اولدیسه‌ده ینه عسکرك نظامسزلغندن ناشی مأیوساً رجعته مجبور اولمش ایدی . روسجغه عودتنك ایرتسی کونی مهر صدارت یدینه واصل اولمغله جنود عثمانیه‌یی مستصحبا شمنی‌یه کله‌رك اورابی کوزلجه ترصین واحکام واردوکاه واس الحرکات اتخاذ ایتمشدرکه اسفار اخیره‌ده یوز سنه قدر موقع مذکورك اردو وحرکات عسکریه مرکزی اتخاذ اولنمسی اصابت رأیی مثبتدر .

قریمك ضیاعی (۱۱۸۵) . — روسیه‌لیلر طورله یعنی دنیستر سطح مائلنی وبغدان وافلاقی استیلا ایلدکلری صره‌ده چوقدنبرومطمح نظرلری اولان‌قریم اوزرینه پرنس دولغوروکی معیتیله برقول اردو سوق ایلمشلر ایدی فقط قریم سرعسکری سلحدار ابراهیم پاشا اورقپودن بونلری دفع وتنکیل ایلدیکندن (۱۱۸٤) سیف صارم قوتیله قطع ایده‌مدکلری سد ممانعتی مکروحیله ایله تخریب طریقنه کیتدیلر شویله‌که امرای تاتاره

« سزلر سلالهٔ جنکیزیه‌دن برحکومت قدیمهٔ مستقله اولدیغکز حالده برمدتدنبرو آل عثمانك تحت اداره‌سنده درلو معاملات تحقیریه واستخفافیه کورمکده سکز کندی والیلری کبی سزی عزل ونصب ایدیورلر اکر بزمله اتفاق ومیثاق ایدرسه‌کز استقلال قدیمکزك استرداد وازسرنو تأسیسنه متعهد اولورز» کبی ابلهفریبانه وعدلر ایلهرك سبکمغزان قومی اغفال واضلال وبویله‌جه اسباب یسرو ظفری استحصال ایدوب ۱۱۸۵ سنه‌سی تکرار اور قپویه ورودلرنده سرعسکر ابراهیم پاشانك ثبات شجیعانه‌سی فائده مند اولمیه‌رق اسارته منجر وسلیم کرای‌خانك همتسزلکی ومدافعهٔ جزئیه‌سی اوزرینه جزیرهٔ قریم وطمان سراپا دست اعدایه مسخر اولدی . سلیم کرای کفه‌دن برکمی‌یه آتیله‌رق استانبوله قاچمش واستیلا خبرینی کتیرمش ایدی ووجوه تاتار دخی قسما روسیه‌لویه تمایل ایتمش ایدی .

مذاکرهٔ صلحیه وتکرار حرب (۱۱۸۶) . — ابراهیم پاشا ایله مورخ واصف افندی اسارتلرندن عودتلرنده تکلیف صلحی مبین روسیه وکلاسندن غیر رسمی خبرلر ومکتوبلر کتیرمشلر ایدی . صدر اعظم محسن زاده محمد پاشا اوته‌دنبرو حربك علیهنده اولدیغی کبی فلدمارشال رومانزوف دخی تمادیٔ محاربه مشهور اورلوف برادرلرك تزاید اقبالنه خدمت ایدر وسوسهٔ استرقابیه‌سیله صلحه مائل ایدی بناء علیه پروسیا و آوستریا سفیرلرینك توسطیله متارکه اولنوب شرائط مصالحه‌یی قرار .

وبعضاده اردوى همايونى يغما ايتمك ونصيحت ايتمك ايستيان امرايى‌ده قتل ايلمك ايدى . بويله عسكر نقدر چوق اولورسه اولسون هيچ برايشه يرامه‌جغى قارتال محاربه‌سى اثبات ايتمشيدى .

بكرش قونفرانسنك قرارلشدردبى شرائط صلح استانبولدن رد اولنجه رومانزوف حركات تجاوزيه‌يه ابتدار ايلديسه‌ده اوسنه‌نك (١١٨٧) وقايع حربيه‌سى ضررسزجه كچمشدر . چونكه دشمن روسجغه وسلستره‌يه تسلطنده داغستانى على پاشا وسلستره سرعسكرى غازى عثمان پاشانك همتلريله هزيمت فاحشه ايله دفع وتدمير اولنمش وجنرال رپنين اسير وجنرال وايسمان مجروحا فوت اولمشدر . روسلر بازارجق ووارنه محاصره‌لرندنحى مغلوباً بابا طاغنه چكلمشلردر . طائفهٔ تاتار ابتدا روسيه‌لويه روى موافقت كوسترمش ايكن صكره‌نه‌يه اوغرادقلرينى اكلايه‌رق يينه طرف خلافت سنيه‌دن استحصال ايلمشلر ايدى . خان اسبق دولتكراى ايله جانيكلى حاجى على پاشا مأمور اولەرق قريمك فتح واستردادينه چالشمقده ايسەلرده سنهٔ آتيه‌ده عقد صلحه مجبوريت كورلمكله سعيلرى ثمره‌سز قالمشدر .

سلطان مصطفى خانك ارتحالى (ذى القعده ١١٨٧) . — سلطان مصطفى خان حضرتلرى ١١٨٧ اواخرنده منزولا مرتحل دار آخرت اولمشلردر . شهريار مشار اليه بالذات ادارهٔ امور سلطنت ايدن پادشاهان عظامدن اولوب مقدم وفعال وغايتله متصرف وامور سفريه ايچون جمع مال ومهماته راغب وعلمه

وعلمایه محب ایدیلر. لاله‌لی واسکداره آیازمه جامع شریفلری وزلزله‌دن منهدم اولان فاتح جامع شریفی (شادروان حولیسندن ماعدا) عهد سلطنتلرنده بنا وانشا ایدلمشدر.

عهد سلطان عبدالحمید خان اول ابن سلطان احمد خان ثالث

(۱۱۸۷ — ۱۲۰۳)

احوال سفریه وکوچك قینارجی معاهده‌سی (۱۱۸۸). — سلطان عبدالحمید خان اول حضرتلرینك جلوسلرنده دولت بحران عظیم ایچنده ایدی. مشکلات مالیه‌دن طولایی عسکره جلوس بخششی ویرلمیوب تدارکات حربیه‌یه اقدام اولندی. بحران دولتی تخفیف ایچون خارق‌العاده بر شدت وغیرته لزوم وار ایکن پادشاه حضرتلری طبعاً حلیم وسلیم وسناً پیر ایدیلر. ایلك حرکت همایونلری که برادر زاده‌لری سلطان سلیمه خلاف دأب قدیم سربستی ویرمك ایدی. انظار عامه‌جه بیوك حسن تأثیری موجب اولدی.

جنرال سووارووف معیتیله روسیه اردوسنه کلیتلو امداد کلدیکندن باش‌قوماندان مارشال رومانزوف بابا طاغندن حرکت ومرکز اردوی همایون اولان شمنی‌یه طوغری صولت ایلدیکی خبری شایع اولدقده صدراعظم محسن زاده محمد پاشا یکیچری اغاسی یکن محمد پاشا ایله رئیس‌الکتاب عبدالرزاق باهر افندی

[۱] معیتلریله برقوهٔ مفرزه ترتیب ایدوب مدافعهٔ دشمنه سوق ومأمور ایلدی .

مفرزهٔ مذکوره قوزلیجه نام محلده پریشان اولیوروب بوخبر شمنیده بولنان عساکرموجودهیی کرفتار خوف وتلاش ایدهرك رومانزوف بلا مزاحم شمنی پیشکاهنه لشکرینی ایصال ووارنه طریقی اوزرنده کائن مواقعی ید ضبطه ادخال ایتمکله شمنیده بولنان عسکردخی مأیوساً طاغلدی وصدراعظمك یانندہ یالکز اون ایکی بیك کشی قالدیغندن چارناچار مصالحهیه قرار ویرلدی .

دولت علیه مرخصلری توقیعیٔ دیوان همایون احمد رسمی افندی ایله رئیس الکتاب ابراهیم منیب افندی کوچك قینارجی قصبهسنده یدی سکز ساعت ظرفنده شرائط صلحی تقریر وسندات معاهدهیی امضا وتعاطی ایلدیلر (۱۱۸۸ و ۱۷۷٤) . شرائط اساسیهسی اوّلا قریم وقوبان وبوجاق تاتارلرینك استقلالی ویالکز امور مذهبیهده طرف خلافت سنیهیه تبعیتلری ؛ ثانیاً یکی قلعه وکرچ قلعهسی وآزاق قلعه واراضیسی وایکی قبار طایلر واوزی Dniepr و آق صو Bug میانندہ کائن بلاد قیلبرون قلعهسیله برابر روسیهلویه ترك اولنوب کورجستان

[۱] افندیٔ مشارالیه اشبو سفرده بذل ماحصل غیرت ایتمش غیور وکارآشنا بر ذات ستوده صفات ایدی . رقیبی اولان یکیشهرلی عثمان افندی ایسه « فن مغالطه وسفسطهده نادرالوجود واصحاب لقلقه وشقشقهدن چکسنه مغرور بر ذات نامسعود ایدی » .

ومکریلیه Mingrélie نك وملکتین وبوجاق Bessarabie دیارینك روسیه‌لو جانبندن تخلیه‌سی و آق صو نهرینك حدود اتخاذی ؛ ثالثاً تجارتك وقره دکز و آق دکزده سیر سفائنك طرفینجه سربستلکی؛ رابعاً دولت علیه اون بش بیك کیسه آقچه تضمینات حربیه ویروب بوکا مقابل آق دکزده بولنان روسیه دونمالرینك عودتی واله کچیردیکی اطه‌لرك اعاده‌سی؛ خامساً مملکتین امتیازاتنك توسیع وتأکیدی؛ سادساً اسرانك مبادله‌سی؛ ماده‌لری ایدی .

الحکم لمن غلب قاعدهٔ حقوقشکنانه‌سنه اتباعاً عقد وقبوله مجبور اولدیغمز اك آغیر معاهده اشبو قینارجی معاهده‌سیدر . قارلوفجه معاهده‌سی مهابت عثمانیانی قلوب اعدادن ازاله ایلدیکی کبی قینارجی معاهده‌سی دولت علیه جداً اصلاح وتنظیم امور ایتمدکجه جبر مافاته مقتدر اوله‌میه‌جغنی آکلاتمشدر بکرش قونفرانسنك شرائطی بالنسبه پك خفیف ایدی . محاربه‌نك علت مستقله‌سی اولان لهستانك معاهده‌ده بحثی بیله اولمیوب ۱۱۸۶ سنه‌سی برنجی مقاسمه‌سی دول ثلثه بینده اجرا قلنمشیدی .

تنظیم امور داخلیه . — قینارجی معاهده‌سی جسم دولته دواسی مشکل یاره‌لر آچدیسه‌ده صلح خبری عامه‌یه باعث تسلیت اولدی . انتظام کثرته مرجح اولدیغی بو سفرك وقایع عسکریه‌سیله مرتبهٔ ثبوته وارمش اولدیغندن محاربه یورغونلغی مندفع اولنجه اصلاحات داخلیه وتنظیمات عسکریه‌یه مباشرت قلندی .

سلطان عبدالحمید خان اول حضرتلری بو خصوص ایچون صدراعظملره مساعدهٔ کامله اعطا بیورمشلر ایسه‌ده ایچلرندن یالکز قره وزیر نامیله معروف اولان ساحدار سید محمد پاشا ایله خلیل حمید پاشا ایفای حسن خدمته واکتساب ممدوحیته موفق اولمشلردر. بر طرفدن قلاع سرحداتك وباخصوص طونه اوزرنده اسماعیل استحکاماتنك تعمیر وتقویتنه ودرونلرینه مهمات وذخائرکافیه وضعنه وقافقاسیه بلادی الده ایدلمك ایچون فرح علی پاشا [۱] نامنده بر ذات ستوده صفات صفوجق محافظی نصب اولنه‌رق اول وزیرکاردانك همتیله لب دریاده آنابه قلعه‌سی بنا اولنوب قبائل چرکسیه‌نك دائرهٔ اسلام وتمدنه ادخالارینه ودیکر طرفدن زعامت وتیمار توجیهاتنك حسن جریانینه دائر نظامات قدیمه‌یی احیاءً بر یکی نظام قلمه آلنوب بر وقتدن برو یوز اوستی قالان ولایات شاهانه امورینك اصلاحنه اقدام اولنمش ایسه‌ده اصل شایان اهمیت اولان قپو قولی اوجاقلری مطلوب عالی وجهله تنظیم اولنه‌مامشدر. چونکه تنظیمات مصممه یکیچری اسامیسنی صاتون آلان ایرادجیلر ومُفْتَخوارلرك ایشنه کلمدیکندن بونلرك تحریکاتی ذاتاً تعلیم وتعلمه خصومتلری آشکار اولان عربده‌کاران طوائف عسکریه‌یی قشقرتمغله صدر اعظم خلیل حمید پاشا اوجاغك عداوتی قزانمش ونهایت عزل وقتله کرفتار اولمشدر (۱۱۹۹).

[۱] فرح علی پاشانك داستان اهتمامانی تاریخ جودنده کشیدهٔ سلك ستایشدر.

اثنای محاربه‌ده عکاده شیخ طاهر ومصرده بولوت قاپان علی‌بك اعلای علم عصیان ایلمش اولدقلرندن قپودان دریا جزایرلی غازی حسن پاشا شیخ طاهری قتل واعدام وآثار شقاوتنی سوریه سواحلندن ازاله ایلدیکی کبی (۱۱۸۹) والیلکله موره‌یه عزیمتنده (۱۱۹۲) هم روم رعایاسنه بولاشمش اولان لوث طغیانی تطهیره وهم محسن زاده محمد پاشانك بدایت سفرده موره‌یه جلب ایدوب عسکره جزیرهٔ مذکوره‌ده یرلشان وحرکات متغلبانه وباغیانه‌یه جرأت ورعایا حقلرنده اعتسافات غیر مرضیه‌یه مبادرت ایلیان ارنبود باشی بوزوق عسکرینی تأدیب واخراجه ظفریاب اولمشدر .

بوندن صکره هر سنه بر معتاد دونمای همایون ایله آق دکزه چیقه‌رق ابراز مهابت وسطوت واطه‌لردن وروم ایلی ساحللرندن دفع آثار شقاوت ایلیه‌رك یوماً فیوماً شان واقبالی ازدیاد بولمشدر . بولوت قاپان علی بك مقتولاً واصل دارجزا اولمش ایسه‌ده آلایش بغی وسرکشی خطهٔ مصریه‌ده یرلشمش اولمغله ۱۲۰۱ سنه‌سی پاشای مشارالیه مصره مأمور اولوب بغاة امرانی تأدیب وتربیه ومصالح ولایتی اصلاح وتسویه ایلدی . غازیٔ مشارالیه مهیب ووقور وکثرت مال وقدرتله مشهور بروزیر شجاعت سمیر اولوب ترسانه‌ده مجدداً قالیونجی قشله‌سی وجسیم بر جامع شریف وسائر ابنیهٔ خیریه وآق دکز اطه‌لرنده ودونمای همایونك کذرکاهی اولان سواحلده چشمه وسائره مثللو برچوق مبرات انشاسنه وچشمه وقعه‌سنده محترق

اولان دوشمانك یکیدن احیا و اکمالنه موفق اولدیغندن دور عبدالحمید خانی رجالی میانده حائز نام وشهرت واتابك سلطنت ایدی .

قریمك روسیه‌لو طرفندن استیلاسی (۱۱۹۷) . — روسیه‌لونك دولت علیه‌یه وتاتاره بشقه بشقه لسانلر قوللانه‌رق قینارجی مصالحه‌سنه اساس اتخاذ ایلدیکی سربستئ تاتار ماده‌سی قریمی حکومت متبوعه‌سندن آییره‌رق بالسهوله اله کچیرمك مقصدینه مبنی اولدیغی میدانده ایدی .

آلشمدیغی اصول استقلالیه قریم حکومت جدیده‌سنی بردنبره صارصه‌جغندن حدوثی طبیعی اولان نفاق واختلاف داخلی روسیه‌لونك مداخله‌سنی ایجاب ایده‌جك وامر استیلایی تسریع ایلیه‌جك ایدی . بناءً علیه روسیه‌لو میان قومه تفرقه براقمق وتشدید شورش وشقاق ایتمك مسلکنی اتخاذ ایلدی . سلطنت سنیه قریمك قولایجه‌جق دام تسخیره دوشمسنه بروجهله راضی دکلسه‌ده اعدا الی چابق طوتدیغندن آتیاً تفصیل اولنه‌جغی اوزره مداخلهٔ عثمانیه‌ده ایش ایشدن کچمش بولندی ونقش بر آب قیلندن اولان سربستئ تاتار اوچ بش سنه انجق سوردی .

روسیه‌لونك فریفتهٔ اضلالی اولان اکابر تاتار ابتدا صاحبکرایی خان نصب ایدوب فقط خلافت سنیه‌دن تباعدك وخامتنی دربیش ملاحظه ایلیه‌رك عقللری باشلرینه کلدیکندن استانبوله مأمورلر اعزامیله کالاول خانك مأموریتی تصدیق

قیلنمسنی وفرمانی کوندرلمسنی در دولتدن استرحام ایلدیلر. احکام معاهده یو درجه تصاحبه مساعد اولمدیغندن حمایت مذهبیه دائره‌سنده میر علم محمد بك واسطه‌سیله خان حضرتلرینه تشریفات وبرات ارسال اولنمش وروسیه سفارتنه دخی اولوجهله اعلام کیفیت ایدلمشدر.

خانان قدیمدن دولتکرای سفر سابق هنکاملرنده قوبان طرفلرینه مأمور اولوب عقد صلح عقیبنده قریمه کذار ایلدکده اشراف قوم صاحبکرایك یرینه مشارالیهه خلعت حکومتی الباس ایتمشلر وبر آز مدت صکره روسیه‌لو مداخلهٔ عسکریه‌سیله دولتکرای فراره اجبار ایدیلوب یرینه شاهینکرای نصب وانتخاب اولنمشدر (۱۱۹۱). شاهینکرای وقتیله بر مدت پترسبورغده اوطورمش وآداب واطوار فرنکانه‌یه ایوجه میل ایتمش حویه مزاجلی ونیك وبدی تمیزه غیر مقتدر بر شاب نورسیده اولوب روسیه حمایه‌سنی وقترینانك اعطا ایلدیکی رتبهٔ عسکریه‌یی ونشانلری از جان ودل قبول ایلدیکی کبی روسیه ضابطانندن یاور استخدام وآلافرانغه سفره‌ده طعام ایتمك وقریمده بولنان اوقافی الغا ایله علناً شراب ایچمك کبی خلقك حوصله‌سنه صیغمیه‌جق حرکات نابجا ایله تبرید رجال وجانب خلافت سنیه‌دن اجرای نصح وپند اولندقجه مقابلهٔ باردده ایله اظهار نخوت واستثقال ایلردی. حالبوکه روسیه‌لولر مومی‌الیهی اویله سقیم یوللره سوق ایلدکلری کبی دیکر طرفدنده متعصبین اهالی‌یی

علیهنه تحریك واغوا ایلدکلرندن نهایت بر اختلال داخلی وقوعه کلوب شاهینکرای عزل واسقاط وبرادرلرندن بهادرکرای مقام خانیه اصعاد قلندی فقط اجرای مافی‌الضمیر ایچون روسیه‌لو بویله وسیله‌لره منتظر اولدیغندن درحال طرفداری اولان شاهینکرایی حمایه‌یه قیام وقریمه عسکر ادخالیله مومی‌الیهی تکرار اجلاس ایلمش وبوسایه‌ده شاهینکرای روسیه عسکرینك تحت صیانتنده بش آلتی آی قدر دها کویا حکمرو اولمش ایسه‌ده نهایت روس جنرالی پوتمکین وجوه تاتاری جمع ایله قریم وقوبانك روسیه ممالکنه الحاقنی رسماً اعلان ایتمش وایمپراطوریچه نامنه جبراً متابعت سوزی آلمشدر (١١٩٧). بیچاره شاهینکرای تضمینات اولەرق روسیه خزینه‌سندن سنوی سکزیوزبیك روبله معاش ایله آلدیلوب اوچ درت سنه صکره مستقلاً معاشی دخی قطع ایدلدیکندن ناچار دارالخلافة‌الاسلامیه‌یه التجا وهجرت وبالآخره ردوسده مقتولاً دارجزایه رحلت ایلدی. ولی نعمتندن تباعد ایله اعدادن وفا اومان غافللره شاهنکرایك حالی عبرتنمادر. قریم بویله روسیه‌لو النه کچنجه اهالینك بر قسمی اختیار هجرتله اوزی قیرینه واناطولی ساحللرینه مرور ایدوب عجزه طاقمی کردندادهٔ ربقهٔ تابعیت اولدی.

بوندن صکره روسیه‌لو قریم استیلاسنك رسماً تصدیقی باب عالیدن طلب ایدوب حدود بوینه جسیم اردولر اعزامیله تهدیداتده دخی بولندیغندن وحکومت سنیه ایکی میلیوندن زیاده

نفوس اسلامیه‌یی جامع اولان بر کشورك دست دشمنه براغیلیورمسنی غیر جائز کوردیکی حالده روسیه ایله همان محاربه‌یی دخی کوزه آلدیره‌مدیغندن اکمال لوازمات حربیه ایچون وقت قزانمق طریقنی ترجیح واختیار ودور ودراز مذاکراتدن صکره خلیل حمید پاشا صدارتنده (۱۱۹۸) فرانسه سفیرینك توسطیله طائفهٔ تاتارك استقلالنی متضمن اولان قینارجی معاهده‌سنك اوچنجی ماده‌سی کأن لم یکن حکمنده اولدیغنه دائر روسیه حکومتنه سند اعطا وازبار ایلدی .

محاربهٔ ایرانیه (۱۱۹۹) . — نادر شاهك قتلندن صکره یه زمین ایرانده انواع فسادات نمایان وصفویه وافشاریه امراسی بینده نائرهٔ ستیز وقتال مدت مدیده فروزان اولوب نهایت زند عشیرتنك رئیسی کریم خان اشبو فتن متمادیه آره‌سنده سرنمای تغلب اولمش ایدی . خان مشارالیه ارباب فطانت وکیاستدن اولمغله ملوك قدیمه سلاله‌لرینك حقوق مشروعه‌لری اوزرینه طرح بنای تسلطن واغتصاب ایچون اکتساب شان وشهرت لزومنی ادراك ایلدیکندن روسیه سفریله یورلمش اولان سلطنت سنیه‌یه اعلان حرب ایله عراق عربه اطالهٔ دست تعدی وبصره محاصره‌سنه تصدی ایلدی . بر ایکی سنه کیرو- داردن صکره مشهور سلیمان پاشا بغداد والیلکنه نائل اولمغله غائلهٔ حربی برطرف ایلمشدر .

روسیه وآوستریا ایله ۱۲۰۱ سفری . — قریمك استیلاسیله

اهل اسلامك تابعيتى خلقمزه پك كران كلوب ١٢٠١ سنه‌سى صدر وزراته كچن قوجه يوسف پاشا اصحاب حميت وغيرتدن فقط امى بر آدم اولەرق افكار عامه‌يه اتباعاً قريمى قورتارمق ايچون حرب طرفنه ميل كلى كوسترمكده ايكن سنهٔ مذكوره‌ده ايمپراطوريچه قترينا اك مقبل سوكيلوسى اولان قريم واليسى پوتمكينى تلطيفاً قريمه اينوب صنوف عسكريه‌يى مظهر انواع تطييبات ومكافات وكرسون شهرنده آوستريا حكمدار نوجاهى ايكنجى ژوزف ايله ملاقات وبينلرنده دولت عليه عليهنه تجاوزى وتدافعى بر اتفاق خفى تقريريله عقد مصافات ايلملرى صدر اعظمك تمايلات حربيه‌سنى تشديد وبو حالاته سلطنت سنيه‌يه قارشو تهديد نظريله باقان خلقك غيظ وخصومتنى تزيد ايتمكله ودولتنك منافع پوليتيقيه‌سنه خدمت ايدن انكلتره سفيرينك تشويقاتى دخى منضم اولمغله ١٢٠١ سنه‌سى اواخرينه طوغرى برمعتاد روسيه سفيرى پولجاقوف يدى قوله‌ده حبس وتوقيف وروسيه دولتنه اعلان حرب اولندى [١] .

[١] اختلافك برى بوايدى‌كه قينارجى معاهده‌سى روسيه دولتنه ممالك محروسهٔ شاهانه‌دن ديلديكى يرده قونسلوس اقامه‌سنه صلاحيت ويرمش اولديغندن وارنه‌ده بر قونسلوس اقامه‌سنى روسيه ايلچيسى طلب ايدوب حالبوكه روس قونسلوسلرى بولندقلرى يرلرده انواع افسادات اجرا ايتلريله حكومت سنيه اهميت موقعيه‌سنه مبنى وارنه‌يه قونسلوس تعيينه مساعده ايتمامش وحتى معاملهٔ متقابله استيه‌رك قريمه‌ده كندى طرفندن متعين بر شهبندر كوندرمك دعواسنى اظهار ايلمشدى .

مسئلهٔ سابقه‌ده دولت علیه‌نك اوغرادیغی هزیمت وفلاکت عسکرك انتظامسزلغندن منبعث اولدیغی جمله‌نك معلومی ایکن اولوقتدنبرو تنظیمات عسکریه بروجه مطلوب حصولیافته اولمیه‌رق سطحیجه تدارکات حربیه ایله امرار وقت اولندیغندن بوسفرده دخی دولتك غلبه‌سی ارباب وقوف نزدنده مشکوك ایدی . حتی وقمهٔ زائله‌ده مهاجرین اسلامیه‌نك ونسوان وصبیانك پریشانیٔ حالاری مسموع شهریاری اولدیغندن سلطان عبدالحمید خان اول حضرتلری وقوع حربی ایستمز وزمانمده عبدالله پاشا اوله‌جقه جناب حق روحمی قبض ایلسون دعا ایلرایکن صدر اعظمك اصراری وشیخ‌الاسلام مفتی زاده احمد افندینك ابرام والحاحی اوزرینه کرهاً روی موافقت کوسترمشلر واعلان حرب اتناسنده مصرده بولنان قپودان غازی حسن پاشا استانبوله عودتنده اون بیك کیسه اقچه (زمانمز حسابنه کوره بش یوز بیك لیرا) اعانهٔ حربیه ویرمکله برابر قوجه یوسف پاشانی اعلان حربدن طولایی شدیداً مؤاخذه وتخطئه ایلمشدی .

وبرده روسیه دولتیله حربك وقتی کچمش ایدی چونکه شاهینکرایك خانلق مقامنه جلوسی هنکامنده روسیه‌لونك خلاف عهد اوله‌رق مداخلاتی ومتقرب الحصول اولان آمال ونیاتی دولتجه تبین ایلدیکندن سلیمکرای خان نصب اولنه‌رق قریمه کوندرلمش وشاهینکرایك اوضاع معلومه‌سندن دلکیر اولان طائفهٔ تاتار نعم المطلوب دیه‌رك سلیم کرای طرفنه میل ایتمش

ایسه‌ده روسیه عسکری خان مشارالیهی تکرار استانبوله عودته مجبور ایلمش ایدی .

بونك اوزرینه اعلان محاربه‌یه وجانیك محصلی حاجی علی پاشا وقپودان غازی حسن پاشا معیتلریله قریمه عسکر سوقنه قرار ویریله‌رك (۱۱۹۲) روزکارك مخالف اسمسیله دونمای همایون طول مدت قره دکزه چیقه‌مدیغندن وفرانسه سفیری دخی لاینقطع توسط ایدوب وپولیتیقه‌جه هوا دکیشوب سفر سابقك حمل ثقیلی آلتنده دولت هنوز بلنی طوغرلده‌مامش اولدیغندن تشبثات واقعه ثمره‌سز قالمش و آیینه‌لی قواق‌تنقیحنامه‌سیله (۱۱۹۳) قینارجی‌معاهده‌سنك احکامی تفسیر وتأکید وصلح وموالات تجدید قیلنه‌رق یالکز شاهینکرایك خانلق مقامنده مؤبد قالمسی قبول اولنمش ایدی . اول زمان بلکه حربك زمان مناسبی اولوب شمدی ایسه قریم کاملاً ضبط اولنه‌رق قریم اوجاغی سونمش وطائفهٔ تاتار طاغلمش وروسیه‌لو قره دکزده دونمه‌سنی تکثیر ایلمش وقترینانك دشمنی اولان آوستریا ایمپراطوریچه‌سی ماریا ترەزا وفات ایده‌رك اوغلی وخلفی ایکنجی ژوزف روسیه ایله اتفاق ایتمش وتفلیس خانی ارکلی خان روسیه حکومتنه داخل اولمش اولدیغندن آلت موجوده ایله تحصیل مظفریت پك قولای کورنمیور ایدی .

اردوی همایونك علامت حرکتی اولان طوغ اخراجی کونی آوستریا سفیری باب عالیه بر تقریر ارسالیله دولتنك دخی

روسیه ایله متفقاً اعلان حرب ایلدیکنی تبلیغ ایلمکله بو وقعهٔ ناکهظهوردن صدر اعظم دوچار تلاش اولدیسه‌ده اظهار تجلددن بشقه چاره اولمیوب متوکلاً علی‌الله لوای شریفی وصنوف عسکریه‌یی مستصحباً ادرنه‌یه طوغری حرکت ایلدی .

دولت ایکی حکومتله بردن محارب اولمغله روسیه جانبنك جهت بحریه‌سی قپودان غازی حسن پاشایه وجهت بریه‌سی دخی اسماعیل سرعسکری صدر سابق شاهین علی پاشایه حواله اولنه‌رق صدر اعظم اردوسنك ودین طرفلرینه عزیمتله قرار ویرلدی . واوزی وخوتین وبندر قوماندانلرینه بر مقدار امداد کوندرلدی .

آوستریالولر اوزرینه واقع اولان مظفریت . — آوستریالیلر بلغرادی محاصره‌ایتمك نیتنده بولنمشلر ومهادیه بوغازینی استحکامات ایله ترصین ایلمشلر ایسه‌ده صدراعظم قوجه یوسف پاشا ودین وبلغراددن طونه‌نك قارشویقه‌سنه عسکر امراریله مهادیه بوغازینی ضبط وتسخیر وبالذات معیت ایمپراطوریده بولنان لشکر اعدانی قهر وتدمیر ایده‌رك پانچوه اراضیسنی وبتون پانات کشورینی چیکنتدی (۱۲۰۲) : سکسانی متجاوز طوپ وبر چوق مهمات واشیا اخذ اولندی .

روسیه جهتی وقایعی . ضیاع اوزی (۱۲۰۳) . — قوجه یوسف پاشا مقدم وغیور برذات اولدیغندن نمچه‌لیلرك یقه‌سنی براقامق آرزوسنده ایدیسه‌ده روسیه وقایعی روسچق

مشتاسنه عودتی استلزام ایلدی (۱۲۰۳) . چونکه فلد مارشال رومانزوف معیتنده آوسترپا عسکری دخی اولدیغی حالده بغدانه تجاوز ایدوب مدافعه‌سنه مأمور ایدیلان جانیکلی حاجی علی پاشا زاده مقداد پاشا ایله طرف دولتدن قوبان خانی اعلان اولنان شهبازکرای رجعته مجبور اولدقلرندن اعدا یاش شهرینی ضبط ایلدی واعانه‌دن دور ومحروم اولان خوتین قلعه‌سی دخی دست دشمنه منتقل اولدی .

اوزی محافظی محمد علی پاشا ابتدای سفرده قیلبرون قلعه‌سنی استرداد مقصدیله کوچك قایقلره ارکاباً برمقدار عسکر اعزام ایلیوب بیهوده یره اوچ بشبیك جنکاوری اتلاف وبناءً علیه اوزی محافظلرینك عددینی تقلیل ایلدیکندن. جنرال پوتمکین اوزیی شدتله محاصره ایده‌رك هرنقدر قپودان غازی حسن پاشا بحراً معاونت ایلدیسه‌ده سواحل صیغ اولمق ملابسه‌سیله بیوك قالیونلرك بناشه‌مامسنه واستانبولدن طلب ایلدیکی خفیف دونمانمه موافق روزکارك عدم هبوبندن ناشی وقتیله یتیشه‌مامسنه مبنی صوك درجه‌یه‌قدر ثباتدن صکره اوزی دخی نهایت دشمن‌النه دوشدی ودرونده بولنان اهالی بر صورت وحشیانه‌ده قتل‌عام ایدلدی .

ارتحال شهریار مشارالیه (رجب ۱۲۰۳) . — بوکیفیت کافهٔ اهل اسلامه موجب اندوه وملال اولدیغی مثللو سلطان عبدالحمید خان حضرتلرینه دخی زیاده تأثیر ایلمکله آلتمش آلتی

یاشلرنده ارتحال داربقا بیوردیلر (۱۲ رجب ۱۲۰۳) . خاقان مرحوم حضرتلری ورع وتقوا ایله متصف وتبعه وزیردستان حقنده شفقت ومرحمتی غالب برپادشاه ملکسیرت ایدی . صفوت قلبلریله وکمال اخلاصلری حسبیله اجداد عظاملرندن سلطان بایزید خان ثانی مثللو ولایتله حسن ظن قزانمشلر ایدی . اصلاح امور دولت اقصای املری اولمغله بو خصوص ایچون وکلایه تنبیهات دائمه اجرا ومساعدهٔ لازمه اعطابیوررلرایدی[*].

عهد سلطان سلیم خان ثالث ابن سلطان مصطفی خان ثالث

(۱۲۰۳ — ۱۲۲۲)

قوجه یوسف پاشانك عزلی . — سلطان سلیم کنج وغیور برپادشاه اولمغله جلوسیله قلوب عامه یه یکدن امید طوغدی. براً وبحراً تدارکات حربیه استکمالنه همت اولنه‌رق هر طرفدن اردوکاهه عسکر سوقنه اقدام اولندی . صدر اعظم قوجه

[*] وزیر اعظملری صره‌سیله بونلردر . محسن زاده محمد پاشا قینارجی معاهده‌سنی عقد ایله لوای شریفی واردوی همایونی استانبوله کتیرر ایکن قرین آباده وفات ایدوب (۱۱۸۸) عزت محمد پاشا ودرویش محمد پاشا (۱۱۸۹) ودارنده‌لی محمد پاشا (۱۱۹۰) وقلفات محمد پاشا (۱۱۹۳) وقره وزیر نامیله معروف اولان سلحدار سید محمد پاشا (۱۱۹۳) وثانیاً عزت محمد پاشا (۱۱۹۵) ویکن محمد پاشا(۱۱۹۶) وخلیل حمید پاشا (۱۱۹۷) وشاهین علی پاشا (۱۱۹۹) وقوجه یوسف پاشا (۱۲۰۰) .

یوسف پاشا علی العجله حربی ایقاعندن طولایی مخطی وامور سفریه‌ده عجمی ایسه‌ده غیور ومقدم وتهدیدینی ایقاعه قادراولمغله طونه حوالیسنده طولاشه‌رق لزوم کورینان مواقعه عساکر ومهمات سوقیله اوغراشیر طورر وسفری ضرر سزجه بتیره‌جکی امید اولنور ایکن بعض غرضکارلر سعایتیله عزل اولنوب ودین سرعسکری کتخدا یاخود جنازه حسن پاشا صدر نشین اولدی واشبو تبدل صدارتك بویله بر بحرانلی زمانده سوء تأثیراتی کورلدی . صدرجدید نه‌یابه‌جغی بیله‌میوب ارکان دولتك اقوالنه معقول ومناسب دیمکدن بشقه چاره بوله‌مز ایدی .

بوزه بوزغونی (۱۲۰٤) . — نهایت تحت محاصره‌ده بولنان بندر وآقکرمان قلعه‌لرینی تخلیص ایچون صدر اعظم اردوی همایون ایله ماچیندن طونه نهرینی عبور ایدوب فوقشان جوارینه وارلدقده کانکش مصطفی پاشا قوماندا سیله ایلرویه‌سوق اولنان سواری فرقه‌سی تمچه‌لونك برمفرزه‌سنه تصادفله مغلوب وپریشان اولدیغندن بونلرك فراری ذاتاً معسکر سرداری‌نی صارصدیغی حالده او آرالق برده روس فرقه‌سی ظهور وهجوم ایلدیکندن بش بچق ساعت محاربه‌دن صکره اردوی همایون منکسر ومنهزم وفرار ایتمك ایستیانلر طونه ایرماقلرندن بوزه صویندہ غرق ومنعدم اولدی .(۱۲۰٤) واشیا ومهمات دخی قورتاریله‌مدی . اشبو بوزه بوزغونی اوزرینه بندر وآقکرمان وکیلی قلاعی روسیه‌لو طرفندن وبلغراد دخی تمچه‌لو طرفندن

ضبط اولندی ایسه‌ده اسماعیل سرعسکری اولان غازی حسن پاشا اسماعیل اوزرینه کلن روس اردوسنی تارومار وفراره اجبار ایلمسی نوعما موجب تسلیت اولدی .

جنازه حسن پاشا مشتا اتخاذ اولنان شمنیه رجعتنی متعاقب منعزل واسماعیل سرعسکری مشهور جزایرلی غازی حسن پاشا صدر وزارته واصل اولوب بندر وآقکرمان وکیلی قلاعنی دشمنه تسلیم ایدن متکاسلین امرایی مجازات ایلیه‌رك ترتیبات عسکریه ایله مشغول ایکن درت آی صکره شمنیده ارتحال ایلدی (۱۲۰٤) . مشار الیه سکسان یاشنی متجاوز ومهیب وشدید الشکیمه بر وزیر غازی ایدی . اردو ارکانی خوف ودهشت ایچنده اولدقلری حالده غازیٔ مشار الیهك وفاتیله کنیش نفسلرینی آلدیلر .

ضیاع اسماعیل . — مشکلات حاضره‌دن ناشی بارکران صدارتی دوش مسؤلیتنه آلمجق طالب ظهور ایتمدیکندن شیخ الاسلام افندینك خرقهٔ سعادت دائره‌سنده قرعهٔ مشروعه‌سی اوزرینه سائق قدر روسجقلی شریف حسن پاشایه تحمیل بار صدارت ایلدی .

روسلر یرکوکیه هجوملرنده هزیمت فاحشه‌یه کرفتار ورهروسمت فرار اولمشلر وبومظفریتله صدرجدیده خیلی اقبال وممدوحیت توجه ایلمشیکن دولته خدمات مقبوله‌سی سابق اولان افلاق وبوودەسی ماورویانی بکی لاجل المصادره قتل ایلمسی

مقدمهٔ نكبتى واسماعيلى قورتاره‌مامسى سبب عزل واعـدامى اولدى (١٢٠٥) . چونكه اسماعيل قلعه‌سى موقعنك اهميتنه مبنى فوق العـاده ترصين ايدلمش ودرونه كليتلو عسا كر ومهمات وضع اولنمش اولمغله اولوقتلرجـه ويزه ايله ضبطى محـال عد اولنمقده ايكن جنرال سواروف طرفندن شدتله محاصره اولنه‌رق وجوارنده بولنان طولجى وايساقجى قصبه‌لرى احراق ايديلمكله صدر اعظم شريف حسن پاشا امدادينه مقتدر اولهمديغنـدن آلتى ماه قدر تباتدن سكره روسيه‌لو النه كرفتار ومحافظ آيدوسلى محمد پاشا ايله عسا كر مستحفظه‌دن بر چوق نفوس طعمهٔ تيغ خونخوار اولدى واوچ كون اوچ كيجه قتل عام اجرا اولنه‌رق اموال اهالى يغما وتاراج ايدلدى (١٢٠٥) .

قوجه يوسف پاشانك ثانياً صدارتى . — مهرهمايون ودين قوماندانى بولنان صدراسبق قوجه يوسف پاشايه ارسال اولنوب مشار اليه اردوى همايونى شمنيدن تحريك ايله ماچينه طوغرى روسيه عسكرينك مقابله‌سنه عزيمت ايلدى . ماچين قربنـده بين‌الفريقين واقع اولان خونريزانه بر محاربه‌ده غالب ومغلوب بللى اولميه‌رق هرايكى طرف تلفات كليه ايله رجعت ايتديسه‌ده آناپه سر عسكرى جانيكلى حاجى على پاشـا مرحومك اوغلى بطال حسين پاشانك بعض سوء ذهابه مبنى روسـيه‌لويه دخالت ايتديكى وبونك اوزرينه آناپه قلعه‌سى دخى مقاومت ايدهميه‌رك حرباً اسـتيلا اولندينى خبرلرى وارد اولمغـله دوام حربدن

بر نتیجهٔ حسنه استحصال اولنه‌میه‌جغی رجال دولت نزدنده تحقق ایلدی .

معاهدهٔ زشتوی (۱۲۰۵) ویاسه (۱۲۰۶) . — دولت علیه قریمك استردادی مقصدیله اعلان حرب ایلمش اولدیغی حالده آوسترياليلی دخی خصومته اشتراك ایلدیکندن وبدایت وقعه‌ده اسوچ وپروسیا حکومتلری سلطنت سنیه ایله اتفاقی متعهد اولمشلر ایکن بونلرك اتفاقندن دخی هیچ برثمره حاصل اولمدیغندن حکم قدر مأمولك خلافنه متعلق بولندیوضررسزجه مصالحه اولنه‌بیلورسه موفقیتدن معدود اولهجغی مسلم اولوب فقط سلطان سلیم خان حضرتلری هیچ اولمزسه برمحاربه قزانیله‌رق اکمال ناموس ایله صلح اولنمسی آرزو-سنده بولنمغله بوبابده سردار اکرمه تأکیدات وتوبیخات اجرا بیورمقده ایدی . اردوی همایون ارکانی ایسه عسکرك انتظام وانضباطسزلغنی مشاهده ایله غلبه‌دن مأیوس ایدیلر وحتی بوخصوصده طرف همایونه برده محضر تقدیم ایتمشلر ایدی . بناءً علیه رئیس الکتاب عبدالله بری افندی واستانبول پایه‌لولرندن عصمت بك ومکتوبی دری افندی مرخصیتلریله یاش شهرنده روسیه ایله قطعیاً معاهده عقد وامضا ایدلدی (۱۵ جمادی‌الاولی ۱۲۰۶ و ۱۷۹۲)

شرائط اساسیه‌سی قریم الکامی واوزی ایالتیله اوزی قیری دنیلان اراضی روسیه‌یه ترك اولنمق وبوجهتله طورله یعنی‌دنیستر نهرندن سنور کسلمك واناطولی حدودی ایسه قبل السفر

بولندیغی منوال اوزره قالمق خصوصلرندن عبارت ایدی .

اقدمجه آوستریا ایمپراطوری ایکنجی ژوزف وفات ایتمکله یرینه جالس اولان لئوپولد روسیه اتفاقندن آیریلدرق پروسیا وانکلتره وفلمنك دولتلرینك توسطیله بلغرادی وسائر استیلا ایتدیکی یرلری اعاده ایتمك شرطیله آلتی ماه قدر اول دولت علیه ایله زشتویده مصالحه ایلمش ایدی (ذی‌الحجه ۱۲۰۵) .

بومحاربه‌ده ۱۱۸۲ سفری قدر مملکتجه خسار وپریشانی وقوعبولمامش وآوستریالو نقض عهد ایتمامش وقوهٔ عثمانیه ایکی‌یه بولنمامش اولسه روسیه‌لو ایله قوجه یوسف پاشانك خیلی اوغراشه‌جغی وقوعاتدن استدلال اولنمقده بولنمشدر .

تتمهٔ باب سابع . — کوپریلی زاده فاضل احمد پاشانك وفاتنده حامل مهر صدارت اولان مرزیفونی قره مصطفی پاشانك ابتدا جهرین سفر بی لزومنی وبعده ویانه محاصره‌سیله باشلایوب قارلوفجه معاهده‌سیله نهایت بولان حرب طویلی نه‌یولده کشاد ایلدیکی بالاده بیان اولنمشیدی . پاشای مشارالیه مربیسی اولان کوپریلیلرك اثرینه اقتفاءً اجرای فتوحات واکتساب شان وشرف طریقنه سالك اولوب حالبوکه درجهٔ اقتداری آنلردن دون اولمغله برابر کبر وطمعیله سفرای اجنبیه‌یی دلگیر ودولت علیه‌نك دول سائره ایله اولان مناسبات دوستانه‌سنی خلله‌پذیر ایلمش اولدیغندن تسخیرینی قصد ایتدیکی وقوهٔ قریبه‌یه کتیردیکی ویانه‌نك اوکندن هزیمت فاحشه ایله کیرو دونمسی

مترصد کمین فرصت اولان اعدانك حسّ انتقاملرینی اویاندرمش ونمچه ولهستان وروسیه ووندیك حکوماتی آره‌سنده بر اتفاق عمومیٔ تعصبی انعقادینه وسیله ویرمشیدی . درت دولت ایله بردن محارب اولمق قوهٔ عسکریه‌مزی کرفتار انقسام وانکسار ودردینه بردن جواب ویره‌بیلمك اقتداری آثار موفقیتنده مشاهده قیلنان کوپریلی اوغلی فاضل مصطفی پاشا بتقدیره تعالی صلانقمین معرکه‌سنده شهیداً عزم دارالقرار ایلدیکندن اون آلتی سنه جنك وپیکاردن صکره دولت یورغون بر حالده قارلوفچه معاهده‌سنی قبول وامضایه مضطر اولمشیدی .

مرزیفونی قره مصطفی پاشا حربی ایقاعندن طولایی مخطی ایسه‌ده جبر مافاته دخی مقتدر واکر قتل اولنمسه مظفریتی محتمل‌اولدیغنی اولزمانك مورخلری متفقاً بیان ایدییورلر فقط کرك مومی الیهك وکرك خلفلری قره ابراهیم وسلیمان پاشالرك اسباب مظفریتی حاضرلیه‌مامق تهمتیله عزل وتأدیبلری خلفلرینه مورث وهم واندیشه اولدی . قوجه پترونك هرمغلوبیت بزه بردرس اولمشدر قول مشهوری وایکنجی فره‌دریقك کرفتار هزیمت اولان بر جنرالنی عزل ایتمك شویله طورسون مغلوب اوله اوله غلبه ایتمکی اوکرنمشدر دیه‌رك اولکندن زیاده توجه وامنیتله استخدامی وحتی کوپریلو محمد پاشا کبی غدری عدلنه فائق اولان بر وزیر خونریزك ایلغینده اشقیایه مغلوب اولان مرتضی پاشا حقنده‌کی فوق‌المأمول معاملهٔ نوازشکارانه‌سی معلوم

اولوب سفر مذکورده بو قاعـدهٔ حکمیه‌یه رعایت اولنه‌مدی .
سفرك اوچنجی سنه‌سی بودین محافظی شیطان ابراهیم پاشا یانیق
قلعه ویرلمك شرطیله تقریر صلح ایچون بلا اسـتیذان ویانه‌یه
آدم کوندرمش وبویله کندی باشنه قلعه ویرمکه قالقشمسی قتلنه
سبب اولمشیدی . واقعا مأذونیتی اولمقسزین اویله امر عظیمه
تشبثی یولسز ایسه‌ده بدل صلح اوله‌رق کوزه آلدردیغی برقلعه
قارلوفچه معاهده‌سی ضایعاتیله قیاس قبول ایتمیور واوآدم افنا
اولنه‌جغنه تلطیف واقدار اولنه‌رق تشبثنی حیز حصوله کتیر .
دلمسی نقـدر مصیب اوله‌جغنی وقایع اخیره اثبـات ایلیور .
نه فائده‌که سفری اختیار ایدن قوم غلبه امیدنده اولمغله احوال
حربیه‌نك نه یه منجر اوله‌جغنی قطعیاً بیلنمدن اول بومثللو صلح
ومسالمت سوزلری ابنای زمان طرفندن مسموع اولمامسی دخی
ضروریاتدندر .

هرنه ایسه قارلوفچه معاهده‌سیله (۱۱۱۰) محاربهٔ عمومیه‌یه
ختام ویریلوب سلطنت سنیه اولقدر ممالکك الدن کیتمسنه کرهاً
وضرورةً رضـا کوسترمش اولدیغندن تلافیٔ مافات آرزوسی
مسلك دولتده ظاهروقلوب رجالنده جایکیرایدی. برنجی فرصتده
بالطه‌جی محمد پاشا روسیه‌لونك حقندن کله‌رك صورت مشعشعه‌ده
استرداد ضایعات ایتمش (۱۱۲۳) ودرت سنه صکره شهید علی
پاشـا دخی مورەنك فتحیـله وندیکلولره قارشو اعادهٔ ناموس
وسطوته موفق اولمش ایسه‌ده نمچه ایشنی باشـه چیقاره‌میوب

وارادین هزیمتی طمشوار وبلغرادك ضیاعنه منجر وداماد ابراهیم پاشا نام رند صفا پرستك صدارته کلمیله پساروفچه معاهده‌سی مقرر اولدی (۱۱۳۰) .

اشبومعاهده موجبنجه مجارستان کلیاً وطونه خط مدافعه‌سی قسماً ید اعدایه کچدیکندن بونلری قورتارمق ومغموم کوکللره انبساط ویرمك وبناءً علیه عسکری وادارهٔ ملکیه‌یی نظامه قویمق اهم وافدم ایکن سفر وحاضرلق سوزلری برطرف قیلنوب بر دَورِ ذوقِ جُمُنِشان کشاده ونمایان اولدی . ونشئه‌ئمی وهی کوکللردن صیقل اندوه وغمی ازاله وافکار عامّه‌یی شوق ونشاطه اماله ایلدی .

داماد ابراهیم پاشا خوشنوای کمان ونایه آلشدردیغی سامعهٔ تلذذینی ناله وافغان وغایه طیقامش اولدیغی حالده زبانزد اَنام اولان سیّئات سفهیه‌سنی یالدیزلامق قبیلندن اوله‌رق دولت صفویه‌نك انقراضندن بالاستفاده زحمتسز فتوحاته قیام ومضافات ایراندن برنجه ایالاتی سیف سطوت عثمانیه‌یه رام ایلمش ایسه‌ده نادر شاهك ظهوری هم مظفریاتنه وهم اقبال وحیاتنه خاتمه چکمشدر لکن آچدیغی غائلهٔ حربیه یدی سکز سنه دها دولتك قوای مالیه وعسکریه‌سنی اشغال وافنا ایلدکدن صکره حال سابق من الحربی قبوله وصقوللی مرحومك رأینه رجوعه مجبوریت حاصل اولمشدر . احمد پاشا مصالحه‌سی (۱۱۴۱) که ایران ایله

منعقد معاهداتمزك الك خیرلوسی ایدی فعلاً آثار کذشتهٔ تاریخیه حکمنده قالمش ایدی .

قوجه پترو ملتنی بیابان پریشانی ووحشتدن میدان تمدن واشتهاره چیقارمش واول هنکاملرده بحر خزر وسیاهده سیاست وتجارتنه مخرج وبندرلر کشادینه قالقشمش اولدیغندن حکومت سنیه بو تشبثاتك وخامتنی دها اول زمان کشف وتقدیر ایله روسیه‌نك منع توسعنه دامن درمیان همت اولوب تن نهری آغزنده اهمیت موقعیه‌سی درکار اولان آزاق قلعه‌سنك استردادینی بروت مصالحه‌سنه اساس اتخاذ ایلمش ایدی . آنجق دامادابراهیم پاشانك کوشك پولتیقه‌سی روسیه‌نك مقاصد وافعالنه میدان ویردیکندن قفقاسیه طرفلری شمشیر اقتدارینه بویون اکمکه باشلایجه ۱۱٤۸ سفری اختیار اولنه‌رق سلطان محمود خان اول حضرتلرینك اهتماماتیله بر طرفدن بلغراد دارالجهاد وطونه وصاوه خط مدافعه‌لری نمچه‌لولردن تخلیص واسترداد ودیکر طرفدن ینه مسقو نفوذی قره دکز قیبلرندن ابعاد قیلنمشدر.

اشبو شرائط مستحسنه‌یی حاوی اولان بلغراد معاهده‌سی (۱۱۵۲) شان وشوکت عثمانیه‌یی اعاده ایلیوب ممالك محروسه‌یی حدود طبیعیه‌سنه یعنی شمالاً فاتح سلطان محمد خان حضرتلرینك فتوحاتی دائره‌سنه ارجاع ایتمکله بعدما تنظیم مهام اداره‌یه حصر همت ایله موجودی محافظه ایتمکه وآرتق حرب وجدالدن توقی ایله قزانیلان شهرت پولیتیقیه وموازنهٔ سیاسیه‌یی ادامه‌یه چالشمق

لازم ایدی چونکه اوروپا اقوامی فنون ومعارف جدیده‌دن برطاقم اختراعات وتصنیعات بدیعه‌یه دسترس اولوب قرن ثانیٔ عشرده‌که اون سکزنجی عصر میلادیدر بالجمله قوای مادیه ومعنویه‌لری ارکانی تجدیده ساعی وموفق اولمقده ایدیلر .

۱۱۵۲ دن ۱۱۸۲ یه قدر یعنی اوتوز سنه اوروپالولر ترقیات علمیه وصناعیه‌لرینه دوام واقدام ایدوب حالبوکه سلطنت سنیه آغیرلاشان اعضای تنسیقیه‌سنی تحریك ایله طریق ترقیده قومشولری نسبتنده سرعتله مشی وحرکت ایده‌مدیکندن بومساواتسزلغه نظراً قوجه راغب پاشانك مسلك احتیاطکاریسی شبهه‌سز سزاوار پسند ایدی فقط برازده مستقبل ایچون احتیاط اولنمق تحت وجوبده ایدی حتی ادرنه قیودن طونه بوینه قدر دیزیله‌جك درجه‌ده پاره موجود ایکن آنلری لوازم حربیه‌یه صرف ایتمدی دیو جودت پاشا حضرتلری تاریخ مشهورلرنده مشارالیهه اسفخوان اولمقده‌در .

روسیه‌لو یوز سنه‌دنبرو موانع عثمانیه‌یی برطرف ایدوبده قره دکزه چیقه‌مدیسه‌ده اسوجی قیروب کچیرمش وقزاقلری وقپچاق طرفنده وبحر خزر حوالیٔ شمالیه وغربیه‌سنده اولان تاتار وسائر طوائفی محکوم ایلیه‌رك لهستانه دخی پر مغنی صوقمش اولدیغندن دولت علیه حشمت متنشرهٔ روسیه‌یه حیلولت ایتمك مقصدیله ۱۱۸۲ سفرینی کشاد ایلدی . واقعا خزینه‌مز وسعتلی لکن سرحدلرمز عساکر ومهماتدن خالی وجنود

موجوده‌مز عدداً دکل فقط انتظام وقیمتجه ناشایان اعتماد ایدی وبرده سفر سابقك آره‌سی اوزامش اولدیغندن مجرب امرا وضابطان قالمیوب ویاآزالوب امور حربیه دها باروت قوقوسی طویمامش وهای وهوی قتالی هنوز ایشتمامش نوظهورلرواحمد رسمی افندینك [۱] تعبیرنجه « قزیل الما » یی یمش اسکله‌سنده کوردکلری کبی ظن ایدن نادانلر النده قاله‌جق ایدی . وقوع حرب ضروری ایسه‌ده استعجال ایتمامك ومحسن زاده محمد پاشانك دیدیکی کبی اکمال تدارکات ایچون هیچ اولمزسه برایکی سنه صکره‌یه براقمق بلکه خیرلو اولور ایدی . بحکمته تعالی آلتی سنه سورن بوسفرده اولدقجه خراب وپریشانی وکورلمدك آلام واکدار رونما اولدی وکوچك قینارجی معاهده‌سی (۱۱۸۸) جسم دولتده آجی یاره‌لر آچدی .

معاهدهٔ مذکوره طرف غالبك املاسی تحتنده آلتی یدی ساعت ظرفنده تحریر وتنظیم ایدلدیکندن دولت علیه‌مرخصلری بحث وتنقید وتنقیحه وقت بوله‌مامشلر ایدی [۲] وروسیه‌لو سکسان طقسان سنه‌ده استحصال ایلیه‌مدیکی فوائدی الده ایتمش ایدی شویله‌که آزاق وقیلبرون قلعه‌لری . تن واوزی

[۱] افندیٔ مومی‌الیه قینارجی مرخصلرندن بری اولوب سفر مذکوره داثر « خلاصة‌الاعتبار » نامیله عبرت آمیز برتاریخچه یازمشدر .

[۲] یکرمی سکز ماده وایکی فقرهٔ ذیلیه اوزرینه تنظیم اولنان معاهدهٔ مذکوره‌ده بوسببدن پك چوق حشولرله عین مسئله‌نك بر قاچ کره تکرر ایتدیکی کورلمکده‌در .

نهرلرینك مجرا و آغزلرینی ؛ وکرچ ویکی قلعه ، آزاق دکزی مدخلی روسیه‌یه ویرمکله قره دکزده قوهٔ بحریه‌سنك مبانیسی قورلمش ونیقولائف ترسانه‌سی وهوجه‌بك تجارتکاهی وسیوا - ستوپول قلعه‌سی اساسلری حاضرلانمش ایدی . معاهده‌نك اونبرنجی ماده‌سی دکزلری دولتین بیننده مشترك قیلمش اولدیغندن محاربات آتیه‌ده قره‌دکزده برده غوائل بحریه ظهور ایده‌جکدی . ثانیاً طوائف تاتاره ویردردیکی استقلال ماده‌سی نقش بر آب قیلندن اولمغله سکز اون سنه‌ده صحیفهٔ عهد نامه‌دن بیله سیلینوب قریم وتوابعی قبضهٔ تسخیرینه کچدی وفیما بعد روسیه قره دکزده دولت علیه‌یه رقیب قوهٔ تجاریه وحربیه تشکیل ایلدی . قریم نجه عصرلردن برو قره دکز سطح مائل شمالیسنك حاکم ومتحکمی وسلطنت سنیه‌نك اول حوالیجه واسطهٔ انتشار نفوذی اولدیغی کبی کرك اناطولی وکرك روم ایلی محاربانده برقوهٔ احتیاطیه‌سی ایدی . قریمك ضیاعی قلوب ناسده غایتله آغیر تأثیر براقمشدر . معاهدهٔ مذکوره‌نك یدنجی ماده‌سنك فقرهٔ اخیره‌سنده خرستیان دیاتی حقنه روسیه ایلچیسنك « بر کونه عروضی دولت علیه‌نك دوست صافی وهمجواری اولان دولته متعلق آدم معتمدی طرفندن عرض وتبلیغ اولنمغله دولت علیه‌مز طرفندن قبول ایلملرینی دولت علیه‌مز تعهد ایدر » واونبرنجی ماده‌سنك بر فقره‌سنده دخی « روسیه دولتی طرفندن لازم کوریله‌جك عامهٔ مواقعده قونسلوسلر وقونسلوس

وكيللرينك تعيينته دولت عليه‌مز جانبندن رخصت ويريلوب ، ديو يازلمش اولمغله بو ايكى ماده‌نك احكامى منافع دولته موافق دكل ايدى .

قريم استيلاسنى دولت عثمانيه وخاصةً اهالئ اسلاميه قولايجه‌جق هضم ايده‌ميه‌جكى معلوم اولوب برقاچ سنه يورغونلق آلدقدن ومصالح عسكريه‌سنى تنظيم ايلدكدن صكره قريم استردادى ايچون سل سيف ايده‌جكى شبهه‌سز ايدى لكن احتياجات تنظيميه‌سيچون وقت قزانه‌يم ديركن دشمنه دخى وقت قزانديروب تأخرات ضروريه ايسه بزدن زياده دشمنه منفعتبخش اولدى ودولت عليه اعلان سفر ايلديكى زمان ايش ايشدن كچمش بولندى . واقعا ١٢٠١ سفرى ظاهراً غليان افكار عامه‌نك بر نتيجهٔ متحصله‌سى اولوب نوقت اولسه تحدث ايده‌جكى بديهى ايدى . فقط بالضروره وقتنده اختيار ايديله‌مامش ايدى .

سکزنجی باب

﴿ تکملهٔ ثانیه ﴾

[فذلکهٔ احوال سیاسیه . اغتشاسه نظامات . معارف وصنایع]

فذلکهٔ احوال سیاسیه . — سلطان سلیمان خان قانونی عهد سلطنتی ومسلکنی ادامه ایدن صقوللی محمد پاشا صدارتی دولت علیهٔ عثمانیه تاریخنی ایکی نصفه تفریق ایلدیکی ونصف اولده سلطنت سنیه‌نك کرك فتوحات وکرك نظامات وتشکیلات ایله نصل تعالی ایتدیکی تکملهٔ اولاده تفصیل وایضاح اولنمشیدی. بیك تاریخلرندن صکره دولت اوروپا حلقهٔ سیاسیه‌سنه داخل اولوب اوروپا وقایع حربیه وعهدیه‌سندن آز چوق متأثر اولدیغندن وبیك تاریخندن بیك ایکیوز تاریخنه قدر مرور ایدن ایکی عصر اوروپا امور سیاسیه‌سنك دور انقلابی اولهرق قرون وسطی اصول اداره واحوال اجتماعیه‌سنك قرن اخیره نصل مفرغ ومنجر اولدیغنی کوسترديکندن اشبو عصرین ایچنده وقوع یافته اولان تحدثات وتقلبات دولیه‌یی نظر امعاندن کچیرمك موازنهٔ حاضره‌یی ادراك واتقانه کلی یاردم ایده‌جکی جهتله اجمال آتی‌یه تحریك خامهٔ بیان قیلنمشدر .

شارل كانك استعفاسنده آلمانيا ايمپراطورلغى برادرى و آوسترياآرشيدوقى فرديناندك شخصنده آوسترياحكومتنه انتقال والتحاق ايلديكندن حكومت معظمهٔ مذكوره‌نك سلطنت سنيه‌يه ويركو ويرمكه مضطر اولمسى پروتستانلغك ظهورندن نشئت ايدن فتن داخليه‌دن منبعث ايدى حتى شارل كانك برنجى فرانسوايى قهر ايده‌مامسنه مجادلات مذهبيه‌دن متولد فساد داخلى وضعف عارضينك دخى مدخلى اولمشيدى .

بيك تاريخلردن صكره دولت عليه‌نك اك قوى وطبيعى خصمى نمچه اولوب عصر سليمان خانيده ايالات شرقيه وجنوبيه‌سى سراپا سم سمند غازيان آلتنده ازيلمش وعز ووقارى تنزيل ايدلمشدى مهاج محاربه‌سنده مقتول اولان (٩٣٢) مجار قرالى ايكنجى لوئينك دامادى صفتيله آوسترياحكمدارى فرديناند مجار قراللغنى ادعايه قيام ايليه‌رك تاريخ مذكوردن اعتباراً مجار تاجنى كندى تاجنه ملحق عد ايلديكندن مجارستان قطعه‌سى دولت عليه ايله آوسترياآره‌سنده پولتيقه‌جه منازع فيه قالمش ايدى .

١٠٠١ سفرى اثناسنده سرير ايمپراطوريده بولنان ايكنجى رودولف رصد خانه‌سنده احكام نجوميه ايله تَوَغُّلى مشاغل حكومته ترجيح ايلديكندن طرف عثمانياندن حركات سفريه براز دها انتظام تحتنه آلنسه مدت قليله ظرفنده فوائد حربيه ميسر اولەجغى شبهه‌سز ايدى خصوصاكه زيدوه طوروق معاهده‌سيله (١٠١٥) غائلهٔ حربيه‌دن قورتيلان «آلمانيا — آوسترياء

حکومتی اون ایکی سنه صکره اوتوز سنه محاربهٔ عمومیه‌سنه مبتلا اولوب اوصره‌ده دولت علیه اعوام تشتتی اولمیوبده‌مسلحاً پروتستانلرك پولتیقه‌سنی التزام ایتمش اولسه ایدی آوستریانی کرکی کبی یوره‌جکی شبهه‌سز ایدی حالبوکه اولوقت دولتکده امور اداره‌سی دوزکون اولمیوب آوستریانك بو غوائلندن استفاده یوللرینی آرامغه حالی مساعد دکلدی . زیدوه طوروق معاهده‌سی غضنفر مهیب عثمانینك مقدمهٔ شیخوخت ایله اسکی قوتنده اولمدیغنی اوروپایه آشکار ایتمش وقارلوفچه معاهدهٔ آتیه‌سنی حاضر لامش ایسه‌ده سلطان مراد خان رابع حضرتلرینك وکوپریلوزلرك تنسیقات واهتماتی اوروپا دیپلوماتلرینك انتظارینی برعصر قدر کچکدرمش ایدی .

اوتوز سنه محاربه‌سی [۱] بر نزاع مذهبیدن آزمه ایسه‌ده سیاسی و نکی دخی اولوب جهت دینیه‌دن باقلدقده آلتمش یتمش سنه‌دنبرو اوروپانی غرقهٔ خون ایدن پروتستان وقتولیك مقاتلهٔ معلومه‌سنك مابعدی وخاتمه‌سی عد اولنه‌بیلور وسیاسی نقطهٔ نظردن مطالعه اولندقده علی‌طریق‌الورانه ایمپراطورلغی تأسیس ایله تزیید قدرت ایتمکه چالیشان آوستریا خاندانینك حرص متزایدینه قارشو آلمانیا پرنسلرینك متفقاً عصیانی صایبلور ایدی . دانیمارقه واسوچ حکومتلرینك ضعف مادیسی، انکلتره‌نك

[۱] تاریخ میلادك ۱۶۱۸ سنه‌سندن ۱۶۴۸ سنه‌سنه‌قدر وتاریخ هجرتك ۱۰۲۷ سنه‌سندن ۱۰۵۸ سنه‌سنه‌قدر سورمشدر .

بیطرفلغی ، فرانسه‌نك کچ مداخله‌سی ، آلمانیاده حسیات وتهیجات مذهبیه‌نك غلیانی ، قوهٔ قتولیکیه مرکزلری اولان آوسترپا واسپانیا خاندانلرینك نسلاً ونفعاً اتحاد مرصوصی ، بو محاربهٔ خونریزانه‌یی اوتوز سنه تمدید ایتمشدر . محاربه ایدن عساکر قئودالیته زمانندن قاله شوالیه بلوکلری اولمیوب عساکر دائمه‌دن ایسه‌ده صاحبلرینك اعاشه‌یه اقتداری اولمامسی جهتیله یغما وتخریب بلاد ایله کچینیرلر ویغمایه اوغرایان کویلولر دخی بالآخره عسکره کیروب الك چوق پاره ویرنه خدمتلرینی صاتارلر ایدی . بویله‌جه وطنسز وهیچ بر رابطهٔ معنویه‌سز جسیم جیم سرسری وغارتکر اردولری حادث اولمشدی که اساس معیشتلری اولان دوام حربه غیرت ایدرلر وهمده رؤسانك حرب وخلیالرینی بسلرلر ایدی . نتیجه‌سنده (وستفالیا معاهده‌لری ۱۰۵۸) آلمانیا پروتستانلری سربستئ آیین ومذهبه مالك اولمشلر وآلمانیا پرنسلری ایمپراطورلغك اقتدارینی قیره‌رق کندی منافع خصوصیه‌لرینی وقایه ایتمشلر ایدی. آوسترپا مادةً ومعنیً مغلوب اولمش ایدی .

فرانسه انقلاب کبیرینه‌قدر برچق عصر اوروپا پولتیقه‌سنه اساس اولان وستفالیا معاهدهٔ عمومیه‌لرینك تقررندن اوچ سنه اول دولت علیه کریدی سبیله وندیکه اعلان حرب ایتمشیدی (۱۰۵۵) بتون قرون وسطاده آق دکزك یکانه قوهٔ تجاریه‌سی اولان وندیك ، جمهوریت تاجلیه (république aristocratique)

اصولنده جاری اولان حکومتك شدت ضابطهٔ داخلیه‌سی سایه‌سنده ادامهٔ سطوته چالشمقده ایسه‌ده هندیولنك و برجدیدك کشفی اوروپا تجارتنه بشقه مجرالر آچمش وبحر محیط دولتلرینی معاملات بحریه‌یه سوق ایتمش اولدیغندن آق دکزك رواجنه عارض اولان کساده بار باروس خیرالدین پاشادن صکره عثمانلی وجزائر دونمالرینك وصکره‌ده اسپانیا دونماسنك ظهوری منضم اولنجه بویله جهت جهت رقابته اوغرایان وندیك قوهٔ بحریه‌سی یواش یواش تنزل وانحطاطه یوز طوتمشدی بناءً بناءً علیه کرید جنکنك یکرمی بش سنه‌تمادیسی وندیکك قوتندن زیاده حکومت سنیه‌نك نشتندن متولد اولدی .

اوتوز سنه محاربه‌سنده بوهمیالیلرله بعض مجار رؤسای دخی آوستریا علیهنده بولنمشلر ایدی . انعقاد مصالحه‌دن صکره آوستریا حکومتی اختلاجیلری تأدیبه قیام ایله مجار زادکانی حقنده اجرای تضییقات ومجازاته مباشرت ایلدیکندن بونلردن توکلی امره بك که قرص قرالی واورته مجار قرالی عنوانیله کسب اشتهار ایتمشدر سلطنت سنیه‌یه دخالت ایدوب صدر وقت اولان مرزیفونی قره‌مصطفی پاشانك آمال شهرتپرستانه‌سی مجار مغدورینك شکایات واستمداداتنی حسن تلقی‌یه مساعد بولنمغله آوستریایه ۱۰۹٤ سفری کشاد اولندی و ویانه هزیمتی وندیك ولهستان وروسیه حکومتلرینی آوستریا ایله اتفاقه میل ایتدردی زیرا هر بری کوپریلولر صدارتنده دوچار اولدقلری ضرر

وزیان وذلت وهوانه قارشو یورکلرنده حس انتقام صاقلامقده ایدیلر شویله که . کوپریلو زاده فاضل احمد پاشا سن غوطار محاربه‌سنده مغلوب اولمشیکن آوستریاحکومتنی زه‌رینوار قلعه‌سنی یقمغه وایکیبوز بیك قره غروش بدل صلح ویرمکه واردلدن دست مداخله‌سنی چکمکه مجبور ایتمشیدی (واسوار معاهده‌سی ۱۷۷۵) وکریده عزیمتنده یکرمی بش سنه‌دنبرو سوروکلنمکده اولان قندیه فتحنه موفق اولوب وندیك حکومتنك پاره‌جه اختیار ایلدیکی فدا کارلقلری رد ایله کریدی اللرندن آلمش وقلیکاه تجارتلرینه خنجر صاپلامشدی (۱۰۸۰) و لهستانی پازدهٔ خسار ایلیه‌رك پودولیا و اوقراین کبی ایالات جنوبیه‌یی ضبط ایتمشدی (۱۰۸۳) . قزاقلرك برقسمی التجا واستحما ایله آسوده نشین سایهٔ امان ایسه‌لرده دیکر قسمی ایله روسلر تاتار خانلرینك تابعیتنده ایدیلر .

درت دولته آیرو آیرو مقابله ایتمك صعوبتنه بدایت‌سفرده رونما اولان آثار مغلوبیتك انتاج ایلدیکی تلاش وپریشانی دخی منضم اولنجه بادیٔ امرده انتظام عسکریمز صر صر اختلاله کرفتار واعدا مظفریت سریعه وغیر مأموله ایله سرمست غرور ومسار اولدیسه‌ده صدر شهید کوپریلی زاده فاضل مصطفی پاشا قلوب عسکره اعادهٔ اطاعت و امنیت وصف استوار دشمنی رخنه‌دار هزیمت ایلمشدی . جیوش عثمانیه‌نك سفر مذکوره اظهار ایلدیکی شجاعت و بسالت مدح و ستایشه سزا واحرا

ویالکز اوتوزی متجاوز وزیر پیشرو قافلهٔ شهدا ایدی. عاقبت قارلوفچه‌ده عقدمصالحه‌یه قرار ویرلدی. یالکز عادت قدیمه‌مزه مغایراوله‌رق زیدوه طوروق معاهده‌سنده دولت علیه‌مرخصلریله طرف خصمك مرخصلری بر مجلسده اجتماع ایله اصول دائره‌سنده اجرای مذاکره وشرائط صلحی تقریر وبعده دولتین مصالحه سنداتنی تعاطی ومبادله ایتمش اولوب قارلوفچه معاهده‌سنده ایسه دول خمسهٔ محاربه مرخصلرندن ماعدا متوسط اولان فرانسه و فلمنك سفیرلری دخی موجود اولدیغندن مأمورلرمز ایلك دفعه اوله‌رق بویله غلبه‌لك بر مجلس مکالمه‌یه داخل اولمشلر ایدی. ایام مذاکره و ملاقاتك یتمش کون امتدادی منافع خصوصیه‌نك اختلافندن وبادیٔ امرده مراسم وتشریفاتجه تحدث‌ایدن داعیهٔ مسابقه‌دن ودولت علیه مرخصلرینك ایدیله‌جك فدا کارلغه قولایلقله رضا کوسترمامارندن نشئت ایتمشدی.

قارلوفچه معاهده‌سی تاریخی (۱۱۱۰ و ۱۶۹۹) فرانسه قرالی مشهور اون‌دردنجی لوئینك یتمش ایکی سنه سورن عهد حکومتنك دورهٔ غروب وانحطاطی اولوب کوپریلولر زمانندهفرانسه ایله غایتله کرکین اولان پولتیقه‌مز بعدمدة صورت ملایمت ومسالمت کسب ایلمش وعهود قدیمه وایکی طرفك دخی منفعت مشترکه‌سی اقتضاسیله مصافات سابقه عودت ایتمش اولدیغندن و فلمنك حاکمی (Stathouder) وانکلتره قرالی مشهور گیلیوم دورانژ

(Guillaume d'Orange) ایله فرانسه‌لو بینندہ لهیب افشان اولان نائرهٔ قتال و شقاق (guerre de la ligue d'Augsbourg) ایکی سنه اول ریسویق معاهده‌سیله (۱۱۰۸ و ۱۶۹۷) مبدل سلم و وفاق اولدیغندن مداولهٔ پیمانهٔ دوستی ایدن اشبو ایکی دولتك ایلچیلری قارلوفچه معاهده‌سنه وساطت ایتمشلر ایدی.

قارلوفچه معاهده‌سنك ایکنجی سنه‌سی اسپانیا قرالی ایکنجی شارلك بلا ولد وفاتیله شارلکان سلاله‌سی یعنی آوستریا خاندانلك فرع اکبری منطفی اولوب زوجه‌لری نامنه ادعای وراثت ایدن اون دردنجی لوئی ایله نمچه حاساری برنجی لئوپولد بینندہ «اسپانیا وراثتی محاربه‌سی» نامیله مشهور اولان جنك عظیم تکون ایلمشدر. اسپانیانك آوستریایه التحاقی شارل کانك سلطنت مهمیه‌سنی احیا وفرانسه‌یه التحاقی اون دردنجی لوئی‌یه عزو ایدیلان بتون دنیانك حاکم منفردی اولق (monarchie universelle) خیالاتنی تقویت دیمك اوله‌جغندن منفعتدار اولان دولتلر هر ایکی وجهدن دخی متوحش اولملریله محاربه‌یه .داخله ایتدیلر و اون ایکی سنه مقاتلات متمادیه‌دن صکره اوروپا موازنهٔ سیاسیه‌سی بوزلمیه‌جق صورتده اوترخت وراشتاد معاهده‌لرینی عقد وامضا ایتدردیلر (۱۱۲۶ و ۱۷۱۵). اشبو معاهده‌لرده اسپانیا قرالنی اون دردنجی لوئینك حفیدی بشنجی فیلیپه ابقا ایدلدیسه‌ده فرانسه واسپانیا تاج حکومتلری اصلا بر باشده اجتماع ایده‌مامك شرط

قیلنمش وبرده فرانسه‌نك بالجمله قوای بریه و بحریه‌سی قیرلد-
یغندن محذور منـدفع اولمش ایدی . آوسـتریا بوسفرده غالب
چیقه‌رق هولانده وناپولی‌وساردنیا ومیلانه ممالکی‌دست تصرفنده
قالمش ایدی .

معاهده‌دن آز صکره قوجه قرال (le Grand Roi)
فرانسه‌یی خراب ویورغون بر حالده هنوز بش یاشنده اولان
حفید زاده‌سنك النه براقه‌رق وفات‌ایتدی وهمان فرانسه خارجاً
وداخلاً انحطاط جلی ایله تنزله یوز طوتوب اون بشنجی لوئی
زماننده سرای قادینلری وکلایی وعسکر قوماندانلرینی خفیف
بهانه‌لر ایله عزل و تبدیل ایتـدیرر درجه‌ده یوز بولدقلرندن
کرك لهستان وراتنی وکرك آوستریا وراتنی سـفرلرنده و کرك
یدی‌سنه محاربه‌سنده فرانسه ناموس‌عسکریسنی محافظه ایده‌میه‌رك
مغلوب وهندسـتانده و آمریقـاده کائن مستملکات جسیمه‌سنی
انکلیزلره ترکه مجبور اولمش واودور شهوتپرسـتانه‌ده اخلاق
عمومیه بسبتون فاسـد و زراعت و صناعت متروك وقوهٔ بحریه
ومستملکاتیه مکسور و امور مالیـه مشوش وامنیت شخصیه
، آچیق مکتوبلر ، ك سـوء استعمالندننـاشی منسلب ، قحط
وغلامتکثر وفقر وضرورت عامه متزاید وثروت مملکت‌زادکان
ورهبانك ید تصرفنده اولدیغی حالده اشبوایکی صنفك امتیازات
قدیمه‌سی حسبیله ویرکولر بتـون عوام صنفنه محمول اوله‌رق
حکومتجه نقائص اداره وجمعیتجه معـایب ظاهره اسـاسلی بر

صورتده اصلاح وتقلیبه محتاج بولنمش ایدی . بونجه سیئات سالف طوپلانه طوپلانه اون آلتنجی لوئی زمانندہ یاطلاق ویرمش واجرای اصلاحات ضمننده جمع ایدیلان « اتاژه نرو » مجلسی انقلاب کبیره منبع اولمشدر (۱۲۰۳ و ۱۷۸۹) .

هابسبورغ خاندانی آوسترپا حکومتنی و آلمانیا ایمپراطورلغنی جامع اولمغله اوروپانك مرکزنده اك جسیم ممالکه حاکم ولك ایوه موقع سیاسیی حائز اولوب یك واسع اولمسی لازمکلان سطوت ومکنتی مادةً اول درجه مشعشع واساسلی دکل ایدی چونکه آلمانیا ایمپراطورلغی برعنواندن عبارت اوله رق لدی الاقتضاء آوسترپا خاندانلك آلمانیا پرنسلری اوزرینه اجرای نفوذندن بشقه برشیئه یرامدیغنی اوتوز سنه محاربه سی اظهار ایتمشیدی . آلتنجی شارل ضعیف الرأی بر حکمدار اولدیغی حالده مقتدر معیته مالك اولدیغندن قارلوفجه و پسارووفجه معاهده لریله مجار ستانی دولت علیه دن ضبط واسترداد وراشتاد معاهده سیله (۱۱۲٦ و ۱۷۱٤) اسپانیا وراثتی وویانه معاهده سیله (۱۱۵۱ و۱۷۳۸) لهستان وراثتی محاربه لرینی باعزوشان اکمال ایلیه رك تاج سلطنته ابی رونق ویرمشکن بلغراد معاهده سندن ضولایی معیاً حد نسیانه سقوط ایتدی (۱۱۵۳ و ۱۷٤۰) . محاربات کثیره سیله دولتلك منابع قوتنی قوروتمش وپروسیا قرالغنی ایجاد ایتمك کی بر بیوك قباحتده بولنمش ایدی .

جاسار مومی الیهك وفاتیله هابسبورغ خاندانلك نسل

ذکوری منقرض اولوب وارثی وکریمه‌سی ماریاتره‌زا بردنبره «آوستریاوراثتی سفری» نامیله مشهور اولان حرب عظیمه دوچار اولدی . ارکلکاره غبطه وتاج سلطنته شرف ویرن بوقادین دشمنلرینك انواع جور وستمنه کرفتار اوله‌رق وهیچ برزمان بیلغینلق کوسترمیه‌رك سکز سنه آشوب وبیکاردن صکره اکس لاشابل معاهده‌سیله (۱۱۶۱ و ۱۷٤۸) حقوق مشروعه‌سنی تخلیص ودردست ایلدی . فرانسه واسپانیا کلیاً مغلوب ومعیوب اولمشلر فقط پروسیا قرالی ایکنجی فره‌دریق سیلزیا ایالتی یقالامش ایدی . بومحاربه‌ده دولت علیه‌نك بیطرفانی آوستریایه فائدهٔ عظیمه‌اولوب ۱۱٤۸ سفرنده آوستریا قاپینتوسنك حقمزده کوستردیکی اغفالات عداوتکارانه‌یه سلطان محمد خان اول حضرتلری برکوزل مقابلهٔ عهد پرورانه ابراز بیورمشلر ایدی.

ماریاتراز سیلزیا ایالتنك آجیسنی اونوده‌میوب فرانسه دخی انکلتره‌دن استخلاص ضایعات بحریه‌سی سوداسنه دوشدیکندن بوسببلرله « یدی‌سنه‌محاربه‌سی » آتش آلیوردی . پروسیا قرالی ایکنجی فره‌دریق فرانسه‌ده دولاب حکومتی پرمقلرنده چویرن مشهور مارکیزده پومپا دوری هجویه‌لریله کوجندردیکی حالده ماریاتره‌زا مکتوبلرنده « دوستم » خطاب نوازشکارانه‌سیله یوزینه کولدیکندن فرانسه ، آوستریا ، اسوچ ، روسیه ، ساقصونیا وقسماً آلمانیا حکوماتی متحداً ایکنجی فره‌دریق علیهنده بولندیلر . لکن بیوك عنوانله کسب لیاقت ایدن فره‌دریق

یالکز انکلتره‌دن معاونت قلیله کوردیکی حالده اعداسنه مقاومت ایتمش وعظمت وجلادتنه بتون اوروپایی حیران ایده‌رك محاربهٔ هفتسالی بیترمشدر (۱۱۷٦ و ۱۷٦۳). ماریاتره‌زا دهشتلی قومشوسنك پنجهٔ شیرانه‌سندن سیلزیا ایالتنی قورتاره‌مدیسه لهستان مقاسمه‌سندن حصه‌مند اولمش ومملکتك اعماراتنه وروسیه ودولت علیه ایله ادامهٔ صلحه حصر همت ایلیه‌رك ملتنك بحق محبت وامتنانی قزانمشدر [۱] آندنصکره آوسترپا حکومتی مسلك اصلاحاتپرورانه‌سنده دوام وتنظیمات ملکیه وعسکریه‌یه اقدام ایلیه‌رك وآلمانیا ایمپراطورلغنی ومجارستانی ولهستانك حصهٔ مصیبه‌سنی وندرلانده‌نك قتولیك قسمنی وایتالیاده میلان ومانتو دوقه‌لقلرینی محافظه ایده‌رك اون اوچنجی قرن هجریی کتیرمش وفقط پروسیا قراللغنك اکتساب فرو قدرتندن صکره آلمانیا ایمپراطورلغنه بر رقیب کورمکه باشلامشدر . اون اوچنجی قرن هجریده ابتدا فرانسه جمهوریتی وایمپراطورلغی ایله محاربات شدیده‌یه القا اولندیغندن وصکره‌ده آلمانیاده نفوذینی ادامه ایتمك وکندی اجزاء مرکبه‌سی طوپلی

[۱] بدی سنه محاربه‌سنك مشکل واضطرابلی زمانلرنده ایکنجی فره‌دریق ماریاتره‌زایی ومارکیزده بومپاردوری وچاریچه الیزابتی ایما ایده‌رك « نه یاپه‌یم اوچ پوستال ارککارینی باشمه طوپلادیلر » تحقیرینه مشارالیهایی دخی تشریك ایدرایسه‌ده وفاتندن صکره دالامبره‌یازدیغی برمکتوبده « بیلزسین بوقادین ایچون نه‌آجی وصمیمی یاشلر دوکدم . جنسنك وصنفنك یعنی قادینلرك وحکمدارلرك مابه‌الافتخاری ایدی کندیسیله چوق جنکلر ایتدم فقط هیچ برزمان دشمنی اولمدم » دیمشدر.

طوتمق قیغوسنه دوشدیکندن دولت علیه ایله آرتق خوش کچنمکه مجبور اولمشدر .

براندبورغ بکلکنده (Margrave) اکتساب شهرت وقدرت ایلیان هوهنزوللرن خاندانی آلمانیا پرنسلری ایچنده تمیز ایدوب برنجی فره‌دریق آلمانیا ایمپراطورلغنه ابراز صداقت وخدمتدن کیرو طورمدیغندن واسپانیا وراثتی محاربه‌سنده فرانسه‌یه قارشو ایوجنك ایلدیکندن ایمپراطور طرفندن پایه‌سی «پروسیا قرالغنه» ترفیع ایدلمش (۱۱۱۲) واوترخت معاهده‌سیله بوعنوانی بالمجبوریه فرانسه‌یه‌ده تصدیق ایتدیرلمش ایدی . اول زمان آوستریا باش وکیلی اولان پرنس اوژن آلمانیای شمالیده بویله پروتستان بر حکومت قویه‌نك میدانه چیقمسی آوستریا منافعنه غایتله مضر وآتی ایچون بلکه تهلکه‌لی اولدیغنی بیان ایلدیسه‌ده رأی مصیبی ملتفت اولمامشیدی . واقعا پروسیا قرالغنی تشکیل ایله آوستریا خاندانی فرانسه‌یه بردشمن دها تدارك ایتمك قصدنده ایسه‌ده بواثر غفلتندن کندوسی دها چابوق ودها زیاده ضرر کورمشدر .

پروسیا قرالری بوندن صکره هرفرصت حربیه وسیاسیه‌دن استفاده ایله توسیع وتوحید ممالك ایتمك مسلکنه سلوك وبر طرفدن‌ده اعمارات ملکیه وتنظیمات قانونیه وترتیبات عسکریه‌یه علی الدوام سعی واهتمام ایلیه‌رك مشهور ایکنجی فره‌دریقك جلوسنده (۱۱۵۳) پروسیا اوروپاده تهدیدنی ایقاعه قادر

برحکومت اولمشیدی . عصرینك ودولتنك اکبر ملوکی اولان مشارالیه ایسه بواقتداری برقاتدها آرتیروب اردوسنی اوروپانك اك منتظم عسکری وملتنی عموماً بر مسلح اردو حالنه افراغ ایلمشدر . « زمانمك تاریخی » نام اثرنده او «فیلسوف حکمدار» یدی سنه محاربه‌سنك ختامنده پروسیایی وجودی یاره‌دن الکه دونمش قانسز وجانسز برمریض محتضره تشبیه ایلیور ایسه‌ده دست حذاقتنده اومریض ناتوان بر زندهٔ قوی‌البنیه‌سانه تحویل ایدیله‌رك من جهة الانتظام پروسیا اوروپانك برنجی مرتبه‌سنه صعود ایلمشدر .

اشته اول زمان دولت علیه حکومت جدیدهٔ مذکوره ایله عقد مناسبات دوستانه‌یه کیریشوب روسیه وآوستریایه قارشو پروسیادن ایدیله‌جك استفاده‌یی تقدیر ایدیشی قوجه راغب پاشایه سرمایهٔ مباهات اوله‌بیلور . ۱۱۸۲ سفرنده پروسیا اتفاقندن مادی برمنفعت کوره‌میشمز حکومت مرقومه‌نك مشاغل داخلیه‌سندن ولهستان مقاسمه‌سنه اشتراك ایچون روسیه ایله بوزشمامق لزومندن نشئت ایتمشیدی .

انکلتره ۱۶۴۸ و ۱۶۸۸ وقایعیله ادارهٔ داخلیه‌سنده امنیت قانونیه‌یی ومشروطیت تمللرینی وضع وتأسیس ایلدکدن وخارج بولندینی اوروپا قطعه‌سنده فتح ممالك ایده‌میه‌جکنی کرك یوز سنه محاربه‌سیله وکرك وقائع متأخره ایله تجربه ایتدکدن صکره ایرلانده واسقوجیایی کندویه الحاق ایله اجزاسنی اتمامه واوروپا

خارجنده استملاك بلاد ایله تزیید قوهٔ بحریه‌یه عطف اهتمام وبناءً علیه اوروپا محاربات عمومیه‌سندن یالکز کندینه منفعتبخش اولانلرینه براز مداخله ایده‌رك خارج قطعه‌ده کلیتله انتفاع ایتمك مسلکنی التزام ایلدی . بو جمله‌دن اوله‌رق اسپانیا و آوستریا ورائتی محاربه‌لرنده ویدی سنه محاربه‌سنده فرانسه علیهنده اولانلره التحاق برله هندستانی و آمریقایی دست تملکنه ادخال وفرانسه‌نك قوهٔ بحریه واستملاکیه‌سنی کسر وتخریب ایله ربع مسکونك دریا حاکملکنی بلا رقیب تأمین واستحصال ایلدی‌که پورتکیز واسپانیول وهولاندیز وفرانسزلرك میراثی ایدی وتأسیسات عمرانیه‌سنه‌ده آب وتاب ویروب صناعت وتجارت وسیاست حلقه‌لرندن ترتیب ایلدیکی زنجیر نفوذیله کرهٔ ارضی دها او تاریخده قوشاتدی . یالکز آمریقا استقلالی یك اساسنه طوقونمه‌رق بنای شوکت انکلیزیه‌یی براز لرزان وفرانسه‌یی تشفیٔ صدر ایله برمدتجك شادان ایلمشدر .

اوروپای جنوبیده ایکنجی فلیپ جهانك حاکم منفردی اولمق خیالنی ویرن اسپانیا حکومت عظیمه‌سی اون اوچنجی قرن هجری بدایتنده آمریقا مستملکات جسیمه‌سنك خروج واستقلالنك اوزاقدن سیرجیسی اولمق درجه‌سنه تنزل ایتمش وایتالیا انقسام وتفرق معلومندنناشی اغراض واغتشاشاته جولانکاه وملوك متجاوره‌یه محل حرب ونزاع اولمق نصیبندن هنوز قورتلمامشیدی .

اوروپای شمالیده بالعکس بیوك ومهم انقلابات سرزدهٔ ظهور اولمشیدی . دوینای جنوبی حذاسندن اعتباراً ایکی طرفلی بحر بالطق سطح مائل شمالیسنه حاکم اولان اسوج دولتی بوکونکی حدودینه تدنی ایتمش ووستفالیا معاهدهلرنده اوروپا خریطهسنده آوستریا وپروسیا مجموعندن زیاده یر اشغال ایدن لهستان کشور جسیمی امحا ومقاسمه ایدلمشیدی . جسارتی وکبرا سنك سربستی آرزوسیله مشتهر اولان بوملت قانون اساسیسنك سقامتندن واشرافنك بوسودایی نفاقدرجهسنه واردرمسندن[۱] انقراضه اوغرامشدر . بوقوم ممالك سائرهده جاری اولدیغی وجهله بر خاندان جامع الاقتدارك سایه نشین امن وسطوتی اولمیوب هرقرال وفاتنده ظهوری طبیعی اولان اختلاف آرا داخل مملکتده بر طاقم مجادلاته میدان ویردیکی حالده اون ایکنجی قرن هجری نصف اولنده خارجدن دول متجاورهنك مداخلاتنی دخی دعوت ایتمکله له دولتی اختلافات داخلیه ومداخلات اجنبیه آرهسنده استقلالیت وتمامیت ملکیهسنی وقایه ایدهمیهجکی جای اشتباه دکل ایدی. روسیهلو الیله پوتیاتوسکینك قرال نصب اولنمسنده اکا بر مملکت وخامتی تفرس ایدوب آوستریا وپروسیا حکومتلرینك طور ومشواردن استشمام بوی

[۱] لهستان مجلس عمومیسنده مصالح مهمه مذاکرهسنده اعضادن هر قنغیسی لفظ مخالفت اولان liberum veto جملهسنی تلفظ ایلدکده یالکز آنك مخالفتیله مذاکره طورور ایدیکه الیوم مجالس مذاکرهده جاری اولان اکثریت آرا قاعدهسنه مغایر غایتله فنا بر اصول ایدی .

منفعتپرستی ایلدکلری وانکلتره‌نك بیطرف قاله‌جغنه قانع وفرانسه‌نك معاونتندنده نومید اولدقلری حالده پودولیا ایالتی مضافاتندن (بار Bar) قصبه‌سنده عقد مجلس ایله دولت علیه جانبنه مأمورلر اعزام وحمایه واعانه‌سنی طلب واسترحام ایلدیلر . دول معظمه‌نك شوقیدسز لغنده حکومت سنیه ضعفا ومظلومینه‌طرفکیر اولوب هم‌کندی پولتیقه‌سنی ترویج وهم‌اوروپا موازنهٔ حاضره‌سنی وقایه ایچون روسیه‌یه ۱۱۸۲ سفریی کشاد ایلدی . لکن بو حرکت عالی جنابانه‌سنی بحکمته تعالی مثمر اولمیه‌رق حار ناچار کوچك قینارجی معاهده‌سنی (۱۱۸۸) قبول وامضایه مضطر قالمغله روسیه وپروسیا وآوسترپا حکوماتی لهستانی بلا مانع مقاسمه ایتدیلر (۱۱۸۶) اشبو برنجی مقاسمه وارشوده پونیاتوسکی‌نك عهده‌سنده براوفق لهستان قراللغی ابقا ایلدیکندن له فرقهٔ ملیه‌سی اللرنده قالان بقیهٔ استقلالی اولسون ضایع ایتمامك سائقهٔ خالصه‌سیله مهماامکن قانونلرینی تعدیل واصوللرینی اصلاح ونفاق مزمنلرینی اتفاق واخوته تحویل ایلدیلر ایسه‌ده ایش ایشدن کچمش اولمغله ۱۲۰۷ (۱۷۹۳) ده استقلالیت قومیه‌نك صوك مدافعی قوچیوسکی ملت مجلسنده « خاتمهٔ لهستان finis poloniae » ندانسنی رفع ایله کشتهٔ تیغ اعتساف و آندن صکره له دولتی نامی اوروپا خریطه‌سندن محکوك اولدی . دولت علیه‌دن بشقه اوقوجه ملتك مرض موتنده مداوات ایتمکه چالیشان اولمامشیدی .

اشبو انقلابات مهمه‌یه سبب روسیه ایدی . قوجه پترونك جلوسنه قدر استقبالدن محروم عد ایدیلان روس قومی مدت قلیله ظرفنده توفیر اقتدار وتوسیع کشور استعدادلری کوستروب حکمدار مشارالیهك مساعی وهممات معلومه‌سی کندی تعبیرنجه « بر آلای حیوان سوریسی اولان روسلری آدم ایده‌رك » اوروپا ملل معظمه‌سی میانده بر موقع طوتدرمش وملتنك اوصاف شدیده‌سیله مفطور اولان او بادیهٔ وحشت پرورده‌سی اوروپا مدنیتنی بحق تقدیر ایتمك فضیلت عظیمه‌سنه فوق‌العاده عزم قوی وبطش شدید علاوه ایلدیکندن موانع ترقی‌یی بر صورت خونخوارانه‌ده فقط کوکندن قوپاررجه‌سنه بالطه‌لا مشدر . ادارهٔ حکومتنی اوروپادن جلب ایلدیکی ماهر ذاتلره ویا اوروپاده تحصیل وتربیه ایتدردیکی ارباب ذکایه تودیع ایده‌رك اخلافیده بومسلکنده دوام ایتدکلرندن روسیه‌وکلاسی اوروپانك اك منور وفدا کارلرندن وپولیتیقه‌سی داخلاً اك مستبد واك مطلق اولمغله برابر خارجاًده اك متین ومتنفذلرندن‌اولوب اوروپا اصول واطوار وتنظیماتی دولت علیه‌دن دها قولای اوله‌رق بوملکته ادخال ایدلمشدر [۱] بناءً علی ذلك الیوم

[۱] بونك بیوك سببی شو وجهله ایراد اولنه‌بیلیرکه روسیه متفاخر اوله‌جق ماضی‌یه مالك اولدیغی جهتله یکی اصول واحوالی بلا تردد قبول ایلر ایدی قوم عثمانی ایسه اعصار ثلثهٔ مقدمه‌سنك شعشعه‌سیله بحق مباهی ودأب قدیمنه مرتبط اولدیغندن اوروپادن کله‌جك اولان محاسن جدیده‌یه (بدعت) ویا (فرنك ایجادی) اولق تقریبیله لزومی قدر مماشات ومساعده کوسترمز ایدی .

روسلر احوال ظاهریه وتأسیسات اجتماعیه وسائره‌لرنده (اتحاد مذهبینك‌ده یاردمیله) اوروپای غربی اقوامندن فرقلی دکللردر.

وستفالیا معاهده‌لرنده روسلر ممالك وسیعه‌لرینك اورته‌سنده ساکن اولوب هیچ برطرفدن دکزه چیقامامشلر ایدی واسوج وله حکومتلرینك ودولت صفویه‌نك سطوت ومکنتلری دوام ایتدکجه میدان تعینده آت اویناده‌بیلمکدن امیدوار دکللرایدی. حرکات جلادتکارانه‌سی عاقل ودور اندیش حکمداردن زیاده رومان قهرمانه یاقیشان اسوج قرالی اون ایکنجی شارل منتج الاضمحلال اولان محاربات شدیده‌سیله کندی دولت وقوتی کرفتار انهزام وانکسار ومغلوباً بالطق ایالالتنی ترك وفراغ ایلیه‌رك بحر بالطقده پایختیله برابر روسیه سلطنتنی کشاد واحضار ایلدی . زیرا شمالده اسوجك سقوطی روسیه‌نك صعودی دیمکدی وبحر بالطقه چیقمغله روسلر اوروپا مدنیتنه یول آچمش ویناشمش صاییلیردی .

روسیه‌لو بوطریق بحری‌یی قره دکزده عین سهولتله کشاد ایده‌مدی چونکه حکومت سنیه دائراً مادار کندینك اولان قره دکزه بر یبانجی ایاغی صوقمق ایستمیوب حرباً مخالفت وسکسان سنه‌دن زیاده (۱۱۰۸ — ۱۱۸۸) قویاً ممانعت ایلدی. او اثناده دولت صفویه‌نك اندراسی وایرانك پریشانلغی بحر خزر بندرلرینی روسیه‌یه اعطا وآوسترپا وپروسیا حکوماتنك شرکت طمعکارانه‌لری لهستانی فدا ایلمش وقزاق یرماق سیبریا

مقدمهٔ فتوحیله آسیاده بوکونکی قوهٔ استملاکیهٔ جسیمه‌یی حاضرلامش اولدیغندن وخصمك بو ترقیاتنه قارشو سلطنت عثمانیه اغتشاش نظاماتندن ناشی متناقص‌القوه بولندیغندن آزاق دکزینی وقریمی واوزی صوبی آغزینی وقفقاسیه‌نکده برقسمنی قینارجی ویاش معاهده‌لریله روسیه‌یه ترکه مجبور اولدی .

اون اوچنجی عصرمزك دخولنده اوروپا دول معظمه‌سی بوحالده اولوب ممالك محروسه دخی یاش معاهده‌سنك احکامی موجبنجه شمال شرقیده طورله نهریله محدود ایدی . عصر مذکور عالم انسانیت ایچون من‌کل‌الوجوه بردور ترقی ومعرفت کشاد ایدیور ایدی . طقوزنجی واونجی عصرلرك کشفیات عظیمه‌سی افکاره کشایش ویردیکندن اول وقتدنبرو هوس ومیل عمومی سیر سریع ایله شهراه عامه متوجه ومنسلك اولمشیدی. پروتستانلغك ظهوری اسکی بنایی صارصمغله ارخای زنجیر تعصب ایلیه‌رك الك بیوك مانعه‌یی رفع ایلدی . ده‌قارت ایله باقون فلسفهٔ تجربیه قواعدینی وضع ایدوب فرضیاتدن ومناقشات تصوریه‌دن عبارت اولان حکمت قدیمهٔ عیسویه‌یی تخریب وعلوم وفنونده تحریٔ حقیقت ایچون اختیار ایدیله‌جك اصول سالمه‌یی تعیین ایتدیلر : فنون تجربیه واثباتیه درحال بر ساحهٔ وسیعهٔ ترقیده جولان ایتمکه باشلادی . اون ایکنجی قرن هجرینك نصف ثانیسنده دسترس اولنان اختراعات بدیعهٔ علمیه‌که چرخ کیلرینك ، قره واپورلرینك ، تلغرافك مژده‌جیسی

ایدی برطرفدن تطبیقات صناعیه‌سیله بنی بشرك فوائد مادیه‌سنی تأمین ودیکر طرفدن مصحح غدالرله قوهٔ مفکره‌سنی توسیع وترصین ایلدی . بونجه محرکلر فکری دائرهٔ محدده‌سندن چیقارمش اولمغله بعدما نرده نفع وحقیقتی کوررسه اورایه سکیرتمك واحسنی ارایوب بولمق وعنایت محض الهیه اولان صفت ممتازه ایله روی ارضده تجلی ایلمك آنك شانندن ایدی . جو هوایه چیقمق ، قعر ارضه اینمك ، طاغلری دلمك ، صولری قوروتمق ، مسافه‌یی اینانلمیه‌جق درجه‌ده قیصالتمق انسانه کوچ کلیور ایدی . شو حالنده قرون وسطی بقایاسی اولان مراسم وتنسیقات ایله اکتفا ایده‌میوب احتیاج وقابلیتیله متناسب تأسیسات اقتصادیه واجتماعیه وقانونیه‌یه لزوم جدی وارایدی . اون اوچنجی عصر اصلاحات مقتضیه‌یی قسماً ایفا وآتیسنی‌ده تکفل ایلمشدر .

اول زمان ممالك محروسهٔ شاهانه بو ترقیاتدن کلیاً محروم ایدی . معارف غربیه‌یی عارف ومقدر اولانلر بر قاچ کبار دولتدن عبارت ایدی که انلرك دست مصلحانه واهتمامات منفردانه‌لری اسلوب قدیمی اوزرینه ایوجه یرلشمش اولان جسم جسیم دولتی قیملداتمغه وشهراه ترقیده آدیم آتدرمغه کافی اولمدی . نتکیم باب آتیده تفصیل اولنه‌جقدر . اوروپای غربی اقوامی ایلرولمك صدالرینی هرجانبدن صماخ دولتلرینه ایصال ایلدکلری صره‌ده بز اویولده‌کی اجراآت دولتمه مصرانه مانع

اولوردق بوتضاد . قابلیت ملیه وطبیعت دولیه‌مزك اوروپا ایله نقدر فرقلی اولدیغنی وزن وتقدیره برکوزل مقیاس اولوب اصلاحات وتجدیدات طرفداری اولان رجال دولت علیه‌یه بر مسلك تأنیکارانه تعیین ایتمشدر .

اغتشاش نظامات

مرةً بعد اخری ذکر وبیان اولندیغی وجهله اوروپاده بی‌مثل اولان قوانین ونظامات دولت علیه اونبرنجی قرن هجری ایله برابر اغتشاشه باشلایوب بدایةً اوکی آلنه‌مدیغندن برطاقم سوء استعمالاته بادی وخارجاً انکسار قوام شوکت وداخلاً اختلاف انتظام حکومتی مؤدی اولمغله قوچی‌بك طرفندن سلطان مراد خان رابع حضرتلرینه تقدیم قیلنان لایحهٔ مشهوره‌ده صور وادویه‌سی تفصیل ایدلدیکی اوزره اول پادشاه بلند همت اصلاحات اساسیه‌یه موفق اولدیلر . آندن صکره کوپریلولر ودها صکره سلطان محمود خان اول حضرتلری دخی یکیدن تنظیم اموره سعی وجهد ایلدیلر ایسه‌ده علائم امراضی ازاله ایدن علاجلر قبیلندن اولهرق فائده‌سی موقت ویالکز کندی زمانلرینه منحصر قالدی . مملکتده اشبو اصلاحاتی تقدیر ایده‌جك وبسلیه‌جك استعداد بولنمامغله اقدامات واجراآت حکومت زورا کی اولدیغندن محدود وعقیم قالیر ایدی . لکن

اوروپانك ترقیات عمومیه‌سی ایچنده بیکانه طورمق مستحیل وقوای داخلیه‌مزی قومشولرمزه توفیقاً ترتیب وتنسیق ایده‌مامك مهلك اولدیغندن بودقیقه‌یی ادراك بیوران شهریار عارف‌سلطان سلیم خان ثالث حضرتلری تنظیمات جدیه‌یه تشبث ایله وضع مبانیٔ معرفت ومدنیت واحیای قوای ملك ودولت یولنده خدمات مبروره وموفقیات باهره ایفا وابراز بیوردیلر ایسه‌ده زمین انبات هنوز محصول ویره‌میه‌جك درجه‌ده چوراق اولمغله برچوق امکلرله صاچیلان تخملر نشوونما بوله‌میه‌رق چوریدی. مع مافیه ایلك تجربه یاپلمش واك مشکل اولان برنجی قدمه‌یه آیاق آتیلمش واسکی طلسم بوزلمش ایدی ایلروسی اولقدر کوچ دکل ایدی . مجدد ارکان دولت صفتنه بحق شایان اولان خاقان مشار الیهك مساعیٔ تجدیدیه‌سنی ایوجه آکلامق ایچون نظامات قدیمه‌مزك نه‌یولده اختلاله اوغرادیغنی بیلمك اقتضا ایتمکله بروجه آتی تعزیز کلك بیانه ابتدار قیلنمشدر .

نظامات ملکیه وقلمیه . — مأمورین ملکیه‌نك منشأی دیوشیرمه چوجقلری اولوب مذکور چوجقلرك کزیده‌لری سرای همایونه آلینه‌رق اورادہ لایقیله تربیه کوردکدن واصول وآدابی تحصیل ایتدکدن صکره اهلیتلرینه کوره میرمیرانلق ویامیرلوالق ایله طشره‌چیقدقلری تکملهٔ اولاده ذکر اولنمشیدی. بناءً علیه مأمورین یتشدرمك اوزره اندرون همایون بر نوع مکتب حکمنده ایدی . کیده‌رك دیوشیرمه اصولی ترك اولندقده

شهرلو وطشره‌لودن طرف وتقریبنی بولانلر اندرون همایونه‌دخول ایدر اولدیلر . حتی کوپریلو محمد پاشا بو طریق ایله اندرونه کیرنلردن ایدی . عصر محمدخان رابعده اشبو مکتب‌الغا قیلنوب وکوپریلو اوغلی فاضل احمد پاشا دیوشیرمه اصولنی وفاضل مصطفی پاشا اندرون مکتبنی احیایه تشبث ایلدیلر ایسه‌ده ادامه واداره‌سی ممکن اولهمیوب اصول قدیمه تغیره اوغرادیغندن ۱۱۵۰ تاریخلرندن صکره وزرا دائره‌لری خدمات ملکیه‌یه منشأ اولمغه باشلادی . قدما وکبرای وزرا ، دائره‌لرینك ترتیباتنه کافی السابق اعتنا ایده‌کلدکلرندن آنلرك کتخدالق ودیوان کتابتی وخزینه‌دارلق کبی خدمتلرنده بولنانلر پاشالرینك یانده اصول ادارهٔ دولتی اوکره‌نیر وایچلرندن تزیید وقوف واکتساب نام وشرفله بین‌الاقران تمیز ایدنلر مناصب عالیه‌یی احراز ایلرلر ایدی . سلحدار ورکابدار وچوقدار ومیراخور مثللو اندرون همایوندن چیقان اغالره ورئیس وتوقیعی کبی قلمیه رجالنه‌ده توجیه وزارت اولنور ایدی .

دولتك الك بیوك منصبی اولان وزارت اوائلده قبه نشین وزرایه منحصر ایکن صقوللی محمد پاشانك وفاتندن صکره والیلره دخی توجیه وکوپریلو صدارتندن برو استانبولده چوقلق وزرا بولندیرلمامسی قاعده اتخاذ اولنمغله کیده‌رك قبه وزارتی بالکلیه متروك اولدیغندن ۱۱۰۰ تاریخلرندن صکره ایالاتك همان اکثرینه وزرا نصب اولندیغی جهتله بکلر بکیلر سنجاقلره

تعیین اولنوب حتی بعضاً بر ایکی سنجاق برلشدیریلهرك قلاع جسیمه محافظلرینه ووزرایهده توجیه اولنمق اصولی چیقدی .
فی الاصل منصب وزارت طرف پادشاهیدن رخصت کاملهیی متضمن اولمغله وزرای عظام فرمان یازمغه وطغرا چکمکه مأذون اولدیغی حالده وجه مشروح اوزره طشرهده بولنان وزرانك کثرتنه مبنی بومأذونیتك ابقاسنده محذور کورلدیکندن صدر مشهور کمانکش قره مصطفی پاشا ۱۰۵۰ تاریخلرنده اوامر سنیه اسطاریله اصول مذکورهیی قالدیرتدی .

خزینه کرفتار مضایقه اولدقجه دیرلکلری مقاطعهیه تحویل ایله حاصلاتندن استفاده ایلمك طریقنه سلوك وبعد مدة سوء استعمال ایتمکله ولاة وامرانك مخصصات رسمیهلری آزالدی وقپو آلتی حاصلاتی وسائر نامللرله غیر مقنن واردات حادث اولدی . قارلوفچه مصالحهسندن صکره عموجه زاده حسین پاشا صدارتنده بعض والیلره مجدداً خاصلر تخصیص واون بش سنه متمادیاً تکالیف سفریه ایله ناتوان قالان اهالی بار تضییقدن تخلیص قیلنمغه تشبث اولندیسهده فائده وبقاسی اولمدی . واقعا قوانین قدیمه بوزلدقجه ولاة وامراده بعض مرتبه مکارهه میل ایله ایچلرنده اموال وفیرهیه دسترس اولانلری اولدیسهده حد معروفی تجاوز ایدنلر وانصافی بتون بتون الدن براقانلر حقنده اهالی کندولری حقندن کلمك ویاخود رکاب همایونه اشتکا ایدهرك دیواندہ بالمحاکمه تأدیب ایتدرمك واومثللولرك صور

غیر مشروعه‌ده قزاندقلری اموال مصادره اولنمق مخاطراتی دخی وارد وجاری اولدیغندن هرحالده احتیاط اوزره حرکت ایتمکه کندولرینی مجبور کوررلر ایدی. اشبو مصادره مسئله‌سنی بعض اوروپا مورخلری پك مدهش کوسترمش ایسه‌لرده روایتلری غرضکارلق اثری اولدیغی وکبرای وزرانك حین ارتحاللرنده بعض زبقیمت اشیا ایله اسلحه وچادر مثالی مهمات سفریه‌لری جانب میریدن ضبط اولنه‌رق املاك وعقار ورثه‌یه براقلدیغی ومدیوناً وفات ایدن وزرانك اولادینه معاش اعطا اولندیغی معلوم اولوب یوقسه زادکانك مصادره‌دن ناشی اللرندن طوتیله‌رق زقاغه آتلدقلری اصلا وقوع بولمامشدر .

قپو قولی اوجاقلری افرادی حایته‌لشدیغندن ضابطان وامراده وجودجه کوسترش آرانمغه باشلایوب خلق نظرنده وقار وشهامت‌لوازم وزارتدن عداولنه‌کلدیکندن جلالی‌غوغالرنده آز چوق نام قزانوبده قیافت واندامی یرنده اولانلردن ابشیر پاشا ویکن عثمان پاشا کبی خذله مسند والای وزارتی لکه‌دار ایلمشلر ایسه‌ده کانکش قره مصطفی پاشا وطرخونجی احمد پاشا کبی اعاظم، دولتك الکمشکل زمانلرنده اصلاح وتخلیصی اغورینه اراقهٔ خون حمیتدن چکنمیه‌رك حرکات فدا کارانه‌لری اخلاقه نمونهٔ صداقت وهمت ووسیلهٔ رحمت اولمشدر . مقایسه‌اولندیغی تقدیرده خدام وبندکان سلطنت سنیه ولی نعمتلری اغورینه ماحصل وسع واستطاعتی دریغ ایتمیه‌رك ومشاق اداره‌دن فتور

وکسل کتیرمیه‌رك کندولرینی هرزمان خدمت جانسپارانه‌یه آماده کوسترمشلردرکه بوخصوصده استشاسی اقل قدیل اولدیغنی مدققین مورخین تحدیثاً لِلنِّعمه بیان ایتمکده‌درلر .

طریق قلمیه‌یه کلنجه : نظامات نمامیٔ مرعیتدن ساقط اولنجه ملکیه وقلمیه طریقلری بری برلرینه قاریشدقدن ماعدا قلمیه رجالنجه موضوع اولان ترتیب قدیم دخی بوزلدیکیچری اغالغندن دفتردار ونشانجیلقدن قپودان دریا نصب اولنانلر اولدی. دفتردارلره علی الاکثر وزارت توجیه اولنمق ونشانجیلق خدمتی تخفیف ایلدیکندن توقیعی نامیله واستانبولده قالمق شرطیله داماد شهریاری اولان وزراریه تفویض ایدلمك قاعده‌سی جیقدی و ۱۱۵۰ تاریخلرندن صکره مناصب ستهنك خارجنده اولهرق وزیر کتخدالغی (کتخدای صدرعالی) ودها صکره مستشارلق منصبلری توزه‌یوب کرچه اوائلده کتخدالر صدر اعظملرك خدمهٔ خصوصیه‌لرندن ایسه‌ده بالآخره باب عالیجه نفوذ وتعین کسب ایلدکلرندن مأموریتلری مناصب عالیهٔ دولتدن اولدی . وشیخ‌الاسلاملره ولی‌النعم ویکیچری قول کتخدالرینه کتخدا بك تعبیرلری کبی وزیر کتخدالرینه دخی علی‌الاطلاق اغا افندیمز تعبیر اولنور اولدی .

بونلرك مادونده چاوش باشیلق وضربخانه وترسانه وکمرك ومطبخ عامره امانتلری وبکلکجی و آمدجیلك وباش محاسبه وبیوك روزنامچه مناصبی وارایدیکه بونلرده درکاه عالی قپوجی

باشیلرینه وخواجکان دیوان همایونه تفویض اولنورایدی. قپوجی باشیلر وخواجکان اوتوز قرق کشیدن عبارت اولهرق قپوجی باشیلر خدمات عسکریهده دخی قوللانیلیر وآلای کونلری باجمعهم رکاب همایونده بولنورلر ایدی واقتضا ایتدکجه مأموریت موقته ایله طشرهیه کوندرلورلر ایدی .

قلم خواجهلری یعنی صابطلری علی الاکثر چکردکدن یتشمه اولمغله مضبوطیت قیود ودفاتره واقلامك اصول وآداب قدیمهسنی محافظهیه اعتنا ایلمشلر ایسهده اغتشاشات عمومیهدن اقلام دخی متأثر اولمشدر . تاریخ جودتده کوریلان شوفقره بوکا بر نمونهدر : ۱۱۸۲ سفری اثناسنده قریم سر عسکری ابراهیم پاشایه آخسخه اردوسندن باقی قالوب فاش قلعهسنده محفوظ اولان معلوم‌المقدار آربه ودقیق حواله اولنهرق کفهدن کمی ارسالیله جلب ایتدرمسی مشارالیهه اشعار اولنمش. حالبوکه کفهدن کمی کوندروبده فاش قلعهسندن ذخیره کتیرتمك ایکی آیه محتاج اولدقدن بشقه مذکور آربه ودقیق اقدمجه چیلدر والیسنده حواله اولنهرق لکن برحبه موجودی اولمدیغنی اولوقت اناطولی والیسی بولنان مشارالیه ابراهیم پاشا دها اوزمان جواباً عرض وانها ایلمش ایمش .

طریق علمیه . — طریق علمیه رجالی فی الاصل مدت مدیده مقام حکومتده پایدار اوله کلمش ایکن کیدهرك شیخ الاسلاملق ایله نقیب‌الاشرافلقدن ماعدا خدمات طریق مناصب

موقته‌یه منقلب اولمغله معلوم ومعروف اولان ترتیب قدم ایله
برر سنه‌لك اولمق اوزره توجیه اولنور وبعضاً دخی تمدید
قیلنور ایدی . خنکار اماملی وحکیم باشیلق کبی مناصب اشبو
منساوبه‌یه داخل دکل ایدی . قوانین عمومیه بوزولنجه درلو
زحمت ومحنتلر چکرك مدرسه‌لرده تحصیل علوم وفنون وصره‌سیله
دانشمند وملازم ومدرسلکه وصکره مولویته ترقی ایدن اصحاب
فضل واستحقاقدن ماعدا نیجه استحقاقسزلر طرف وتقریبی
بوله‌رق برملازمت کاغدی دردست ایدوب زمان قلیلده مدرس
وقاضی اولمغه باشلامغریله طریق آدملری چوغالدیغندن وسالف‌
الذکر مناوبه اصولی دخی تکثیره خادم اولدیغندن ناچارمنتسبین
طریقه منصب یرینه پایه اعطا ودها صکره صغار زادکانه تشویق
وترغیب ایچون رؤس احسان اولنمق عادتلری ظهور ایتدی
زادکان ایچنده حقیقةً اکتساب علوم ایله تزیین ذات ایدنلرك
دانش وعرفانی حلیهٔ نجابت واصالتله‌ده متحلی اولمغله بومثللولر
کامل ونبیل نسخ نادره اولوب دولتك ادارهٔ داخلیه واموره
خارجیه‌سنجه‌ده اعطای رأیده حصافت واصابت وابراز حسن
خدمته موفقیت کوسترلر ایدی . لکن قسم کلیسی تحصیله
رغبت ایتمدیکندن خدمات طریق تمامیله اهل اقتدار الندہ دکل
ایدی . عصر عبدالحمید خان اولده تاتارجق عبداه‌افندی اصلاح
طریق ایچون برلایحه قلمه آلوب بعض صور وتدابیر ارائه
ایلدی ایسه‌ده نیجه سنه‌لردنبرو کوك صالمش اولان اویغونسزلقلرك

دفعةً رفعندن منفعتداران نا اهلانجه صدورى طبيعى اولان شكايت شديده يه قارشو طورمغه كيمسه جسارت ايده‌يكندن يوزاوستى براغلمشدر . جداً اكتساب فيض علمه هوسكار بولنانلر يىنه مدرسه‌لرده چاليشيرلر ايسه‌ده اصول تدريس وتدرس دخى قاعدهٔ منقحه وسالمه‌سندن چيقديغندن ترتيبى وجهله اتمام تحصيل وافاضه ايده‌يم ديرايكن عمرلرينى مدرسه‌لرده امرار وافنا ايدرلر ومراتب عاليه‌يه صاعد اولانلرى دخى مهام امور دولتدن ودقايق احوال مملكتدن اكثريا بى‌خبر بولنورلر ايدى .

طريق سيفيه . — احوال عسكريه‌نك بيكدن بيك ايكيوز تاريخنه قدر نه‌رنك كسب ايلديكى باخصوص ١١٨٢ سفرنده كوريلان انتظامسزلقلرله اجمالاً معلوم اولمشدر ١٠٩٤ سفر كبيرنده هرسنه اردولرك نقصانى طولدرمق ايچون يكيدن عسكر يازمغه لزوم كورنديكندن عساكر موظفه‌نك عددى وعلوفه‌لرى چوغالدى ديوشيرمه اصولى متروك اولمغله بومثللو ايام احتياجده اشخاص جديده برقاچ اصول ايله اوجاغه ادخال قيلنور ايدى. اولاً «اغا چراغى» و «ولدش» ناميله ملازم اولان كبرامنتسباتى وامكداران سپاه اولادى كُتوگَه قيد اولنه‌رق طوغريدن طوغرى اوجاق يولداشلرى عدادينه داخل اولوردى. ثانياً قلعه محافظه‌لرى ايچون قلعه يماقلرندن ويرلى قولى نفراتندن فضله اوله‌رق لدى الحاجه مدت معينه ايله و « قول اوغلى » ناميله برايكى بيك قدر عسكر يازلمق عادت اولوب اشبو قول اوغلى نفراتى لزومى

حالنده اوجاقلر دفترینه ادخال قیلنورایدی . ثالثاً برده ، تصحیح بدرکاه ، اصولی وار ایدی شویله‌که طشره‌لرده شهر دلیقانلیلری امتیازات عسکریه‌دن مستفید وکزوب طوزمقده براز دها سربست اولمق ایچون بلا علوفه یکیچری یازیلوب منسوب اولدقلری اورته‌نك نشانی قوللرینه وبالدیرلرینه دوکدیررلر وصف عسکره انتسابلرندن طولایی متفاخر اولورلر ایدی . سفر وقوعنده اخذ عسکر مأمورلری اولان طورناجی باشیلر اعزام اولنه‌رق بیراقلر آچیلوب اومثللو نفرات طاقم طاقم اردوی همایونه کتیریلور وتصحیح بدرکاه یعنی کتوکه اسملری قید وتسجیل ایله‌اوکوندن اعتباراً علوفه‌یه‌نائل اولورلر ایدی. رابعاً اصناف وسائره‌دن ایجاب ایتدکجه یکیچری یازیلوب اقتضا ایدن محله کوندریلور ایدی .

استانبولده عسکره‌لری برطاقمده صفه‌لیلر توره‌دی شویله‌که حمال وبورکجی ومناوکبی اشخاص همشهریلری کلدکده درحال کل یولداشم سنی یکیچری یازدم دیو حریفی منسوب اولدقلری اورته‌نك قشله‌سنه کوتوروب قوللرینه اورته‌نك نشانی دوکدیررلر والنه اوسته واوطه باشی طرفلرندن ممهور بر «صفه‌تذکره‌سی» ویررلر ایدی . بوتذکره‌ده بزکه یکیچریلرز حاجی بکتاش ولی پیرمز وارنلر اولیالر دستکیرمزدر قیرلمقله بیتمیزبریمزا کسیلورسه بیکمز حادث اولور یوللو لافلردن عسکره فلان آدم اورته‌مزه کینك براقدی واوجاغمزه دخوله طالب اولدی بزده اوجاغ

عامره‌نك دفترينه قيد ايليوب يدينه اشبو صفه تذكره‌سنى ويردك ديو يازيلى ايدى .

قارلوفچه معاهده‌سندن صكره محلول اولان علوفه‌لرخزينه مانده ايديله‌رك تنقيحات عسكريه‌يه و چالقلرك يعنى مطرود وعلوفه‌لرى مقطوع اولانلرك اعاده اولنمامسنه اقدام اولنمش وبوخصوصده نوشهرلى داماد ابراهيم پاشانك چوق اعتناسى كورلمشدر .

سكسان ايكى تاريخنه قدر سوركلى سفره دوچار اولمديغمزدن عسكر يوزندن بيوك غائله وصقنديلر كورلمديسه‌ده ١٥٠ تاريخلرندن صكره علوفه‌لرك بيع وشراسنه مساعده اولنه‌رق انتظام عسكرى برپارچه‌جق اولسون قالمش ايسه اوده بوصورتله كلياً مختل وپريشان اولدى . چونكه آزوقت ظرفنده علوفه‌لرك اكثرى اتباع واصناف وتجار طرفندن اشترا اولنه‌رق عادتا ايراد حكمنه كيردى . بناءً عليه عسكرلك بشقه وعلوفه خوار اولمق بشقه شى اولوب يكيچريلك دعواسيله طفره فروش اولان بوركجى وحمال كبى اشخاصك بازولرنده محكوك اولان نشانلر ويدلرنده‌كى صفه تذكره‌لرندن ماعدا نه تعليم وتربيه جهتندن ونه‌ده وظيفه وتعيينات يوزندن يكيچريلكه اصلا تعلقلرى يوغيدى وبعض رجال واكابر دولت قپولرنده‌كى بندكان و مستخدمينه دخى يكيچرى اغالرى علوفه اعطا وتخصيصنه بدء ايدوب حتى بومثللو علوفه‌يه قپولى علوفه‌سى وايرادجيلر علوفه‌سنه اوتراق علوفه‌سى

اطلاق اولنه کلمشدر . لفظاً ومعنیً یکیچری دینیله بیله جك کسان قشله‌لرده بولنان ضابطان وبر مقدار نفراتدن و قوللقلرده بکلیان برر چورباجی ایله قوللق نفراتندن وموجی اطلاق اولنوب اغا قپوسنده مستخدم اولان بر ایکیوز عسکردن عبارت ایدی که بونلرك جمله‌سی انجق ایکی بیك کشیه بالغ اولور ایدی. آلای وعلوفه کونلرنده مُفْتْ خوار وعلوفه خوار تعبیر اولنان ایراد- جیلرکه بعضاً یکرمی واوتوز ودها زیاده علوفه جمع ایدنی اولور ایدی . سالف الذکر صفه‌لیلردن وسائر چارشو اشهلرندن لزومی قدرینی اوطه‌لرنده حاضر اولان یکیچری اتوابیله کیدروب ایفای مأموریت ایتدیررلر وایرتسی دفعه ایچون ینه او اتوابی صاقلارلر ایدی. اثنای سفرده ایسه تعینات وعلوفه دفترلری اسامی ایله طولو اولدیغی حالده اورته‌لرك موجودی نصف وثلث مرتبه‌سنده بولنیوب یوقلمه ایتمك ایستیان قوماندانلره قارشو اورته ضابطانی واهی جوابلرله اعتذار ایدرلر و دها زیاده صیقشدیریلورلر ایسه بر بهانه ایله نفرات بیننده کورلتی چیقار- تیرلر ایدی ۱۱۸۲ سفرنده بوحالل کرات ایله کورلمشدر ایو کوتی قپو قولی طوائفی بو حالیله برابرینه یوز صوبی اولوب بونلرك مادةً قلتندن ناشی آیلقله اردویه آلنمش اولان لوند وامثالی باشیبوزوق حشراتی بدتر اولهرق آنلرك یوزندن قرتال هزیمتی کبی نجه وقایع الیمه ظهوره کلشدر .

قپو قولی طائفه‌سنك سواری طاقمی اولان و آلتی بلوك

خلق تعبیر اولنان ابناء سپاهیانه کلنجه تکملهٔ اولاده بیان اولندیغی اوزره بونلرك استانبولده قشلهلری اولمامق حسبیله طشرهلرده اقامت ایلیهرك وکیده کیده التزام ایشلرینه وسائر معاملات خزینه یه قاریشهرق پاره قزانمق طریقنه سالك اولمریله واناطولینك هر طرفنده یایلمریله اکتساب ثروت وتعیّن ایدنلری محللرنجه متنفذ آدملر اولوب مداخلات نظامشکنانهلریله نه مأمورین حکومته ونه اهالیه راحت وحضور ویرمزلر و بعضاً ده وادیٔ سرکشی وشقاوته سلوك ایلرلر ایدی. وقتیله جلالی سرکردهلری علی الاکثر سپاهیلکدن یتشمه حریفلر ایدی . یکیچریلردن وسائر بندکاندن حسن خدمتلری کوریلانلره شوقدر آلچه سپاهی علوفه سیله مکافات اولنمق قاعدهٔ جاریه دن اولدیغی تواریخ قدیمه ده مذکور اولمسنه نظراً سفر اولمدقجه ابناء سپاهیان چراقلق معاشی آلورکبی مخصصاتلرینی آلوب کندی کار وکسبلریله وقت کچیردکلری آکلاشیلیور . لکن ظاهراً علوفه آلمق ومعنیً خزینه جه التزام ایشلرینی بیتیرمك ایچون بیلده رکره متعیناتی استانبوله کلوب ایلچی خانی وسائر خانلرده اقامت وانواع فتنه وادبسزلکه جرئت ایدر اولدقلرندن سلطان مراد خان رابع حضرتلری وکوپریلو محمد پاشا بونلری کرکی کبی تأدیب وتذلیل ایتمشلر ایدی . بیلك ایکیبوز تاریخلرنده درسعادتده بش اون سپاه چاوشی واوجاق کتخدالری مثللو ضابطلرندن غیری کیمسه بولنیوب حتی باب عالیده علوفهلری چیقدیغی وقت ضابطان موسی

الیهم تدارك ایده بیلدکلری شرزمهٔ قلیله ایله ید بید مواجهلرینی اخذ ایدرلر وباقیلرینك اسمی اوقوندقجه چاوشلر « مردغریب » دیو جواب ویروب کویا دیار غربتده اولدیغنی افاده ایلرلرایدی.

طوپجی وجبه‌جی وخمبره‌جی عسکرینك قشله ومتعدد قره‌غولخانه‌لری اولوب وقت حضرده دخی تعلیم ایتمك ودائما طوپ وسائر آلات وادواتی سیلوب تمیز طوتمق مجبوریتنده بولندقلرندن هرنقدر بونلره‌ده اصناف قاریشمش ایسه‌ده نظاملری یکیچریلر قدر بوزلمامشیدی .

قوای عسکریه‌مزك اك بیوکی اولان تیمارلو سپاهیسی بسبتون ضعفه اوغرامشیدی شویله که اولا اسکی اوجاقزاده‌لرك قدرت وداراتی استکثار اولنمغه باشلادیغندن بدل تیمار نامیله بونلردن بر ویرکو آلنمق وبعضاً قلعه‌لر لوازمیچون عیناً ذخائر استحصال قیلنمق ومهمات حربیه‌نك اردولره نقلی آنلره تحمیل ایدلمك اصوللری چیقدی. ثانیاً وارداتلیجه تیمارلر محلول اولدقجه ارباب استحقاقه ویرلمیوب مقاطعهٔ میریه نامیله خزینه‌مانده ایدیلیر اولدی. ثالثاً حین توجیهنده استحقاق آرانلمیوب والیلر ایستدکلرینه تذکره ویررلر ایدی. رابعاً سفروقوعنده ینه ایستدکلرینه کوز یومارلر ایدی . خامساً وزرا وکبرا توابعندن افندیلرینك نفوذلری سایه‌سنده زعامت وتیماره نائل اولمش پك چوق اشخاص وار ایدیکه بونلر سفره کیتمدکدن ماعدا دیرلکلری داخلنده اولان اهالیی ملتزمینك دست جورینه براقیرلر ایدی .

بوقدر سیئاتدن قالان بقیة السیوف بالطبع هیچ برایشه یرامازدوکنتی حالنه کلمش ایدی تاریخ جودتده تفصیل اولندیغی اوزره ۱۱۹۱ سنه‌سی عصر عبدالحمید خانیده نظامات قدیمه‌لرینك احیاسنه تشبث اولندیسه‌ده مثمر اولمامشدر . زمانمزده عساکر عثمانیه‌نك کسب ایلدیکی انتظام ایله او وقتك حالتی مقایسه ایدرسه‌ك قرن اخیرده طرف دولت‌علیه‌دن اصلاحات وتنظیمات یولنده مصروف بیوریلان همم ومساعینك درجه‌سنی تقدیر ایدر و اوروپالولردن « ترك عسکری بوکون الك ایو عسکردر » سوزلرینی ایشیده‌رك الطاف حقه شاکرین اولورز .

قوای داخلیهٔ مملکت

احوای مسروده قوای داخلیهٔ مملکتی کرفتار ضعف وانکسار ایلمشیدی . تیمار وزعامت اصولی زراعی تشویق وقری ونواحی‌یی تسلط اشقیادن محافظه وبناءً علیه امرزراعت وحراثتی تامین ایتمك اساسلرینی جامع اولوب اصول مذکوره‌نك انحطاطندن صکره یرینه قونه‌جق بشقه تأمینات انضباطیه تأسیسنه حکومت سنیه وقت بوله‌مدیغندن جلالیلرك وقیوسز قالان باشیبوزوق طوائف عسکریه‌سنك تعرضاتندن مصون قالمق ایچون کویلولر بیوك جاده‌لردن قاچشملر وبیوك کویلر اونر یکرمیشر خانه‌لی کوچك کویلره انقسام ایتمشلردی چونکه یوقارولرده دخی بالمناسبه بیان اولندیغی وجهله پاشالر معزول

اولدقده قپولرینی طاغتمغه مجبور اولوب آچیقده قالان لوند ویا سکبان بلوکباشیلری معیتلری افرادیله قپوبولنجه یه قدر کویدن کویه مسافر اولورلر وکندولرینی وحیوانلرینی کویلویه بسلدیرلر ایدی. کویلرك تباعد وتفتی ایسه نه بیوك مانع عمران اولدیغی وارسته ایضاحدر . اون برنجی قرنك نصف اولنده اناطولیی تخریب ایدن جلالی شقاوتی بالکلیه ازاله ایدلمش ایسه ده اون ایکنجی قرنك نصف اخیرنده ممالك محروسه نك هرطرفنده بر طاقم اعیانلر توره مشدی . بونلرك منشأی شووجهله ایدی که ولاة ومتصرفین طرفندن برسنجاق اداره سنه مأمور اولان کسانه متسلم وقضا اداره سنه مأمور اولانلره ویوودە و وزرا جانبلرندن خاصلری عائداتی تحصیله مأمور اولانلره محصل تعبیر اولنور وهر شهر وقصبه ده اهالی طرفندن منتخب برده اعیان بولنوردی . مملکتك ضبط و ربطی والی و متصرف ومتسلم وویوودەلره وامور عدلیه می ونرخ اسعار کبی بعض خصوصاتی حکام شرع شریفه عائد اولدیغی مثللو مرتبات امیریه نك و مملکت مصارفی اولان مبالغك توزیع و تحصیلی ودفترلرینك ترتیب وترقیمی مصالحنی حکومته قارشو مملکتلی نامنه اعیان بولنانلر اشراف بلده ایله بالمذاکره ایفا وتسویه ایدرلر ایدی یعنی اعیانلر حکومته قارشو اهالینك وکیلی ومأمورین ایله اهالی آره سنده واسطه دیمك ایدی . اعیانلر مملکتلرینك اغنیاسندن واصحاب حیثیت ونفوذندن اولمغله ولاة ومتصرفینه

امیدلرندن زیاده منفعت ابراز ایده‌رك متسلملکی وویووده‌لقلری درعهده ایتمکه باشلادیلر صاحب درایت اولانلری هم مأمورینی وهم اهالیی خشنود ایتمکله تزیید شان وثروت وتأسیس بنیان عصبیت ایدوب وفائلری وقوعنده یا خاندانندن ویا منسوباتندن بر مقتدری آنك مقامنه قائم اولوردی آیدین طرفلرنده قره عثمان اوغللری وبوز اوقده جبارزاده‌لر بو صورتله زنکین ونامدار اوجاقلر تشکیل ایتمشلردی . اعیانلردن والیلکه قدر ارتقا ایدنلر اولدیسه‌ده بر طاقمی اهالیی ازمکله اکتساب ثروت وقدرت وبالآخره مأمورین دولته قارشوده اظهار تفرد ونخوت ایلیوب بونلرك شرندن مأمورین کماینبغی اجرای حکومت ایده‌مزلردی . اوائل قرن ثالث عشرده اناطولی وروم‌ایلینك هر کوشه‌سنده بویله بر راعیان توره‌یوب وایچلرنده ارباب قدرتدن دره‌بکلری ظهور ایدوب وقتاً بوقت حرکات سرکشانه‌لری واهالی حقنده موجب شکایت معاملات اعتسافکارانه‌لری کورلدیکندن دولتجه باعث اندیشه ایدیلر .

صناعت اوروپاده شایع اولان بخار ماکینه‌لرینك هنوز بیلنمامسندن ناشی ال دستکاهلرینه منحصر ایدی . وسائط نقلیهٔ داخلیه‌نك عدم کفایت وامنیتی تجارتی لزومی درجه‌ده ترویج ایتمامشیدی آنجق قوانین ومؤسسات دولت علیه ترقیات عمرانیه‌یه غایتله مساعد اولدیغندن ایش موانع مادیه‌نك رفعنده ایدی حتی تبعهٔ اجنبیه بو خصوصده من القدیم مظهر مساعده

وحمایه اولهکلکله اشبو مساعدات (قاپیتولاسیون) کوندن کونه تأید ایتمکده ایدی. مع مافیه عصر مذکوره قدر ممالك محروسهٔ شاهانه محتاج اولدیغی ذخایر واشیانك قسم کلیسنی کندوسی تدارك واحضار ایده کلدیکندن اوروپادن جلبنه محتاج اولدیغمز برقاچ نوع امتعهٔ مصنوعه دن عبارت اولمغله معاملات تجاریه مز کندی اموال داخلیه مزه منحصر وکندی یدمزده دائر ایدی. اوروپانك تأثیرات اقونومیقیه سندن هنوز متأثر اولمدیغمز جهتله اسکی اوجوزلق دائم اولوب واقعا آقچه نك تنزیل وزن وعیاری مسکوکاتی برآز تشویش ایتمشیدی. بدایتده بر درهم کموشدن اوچ آقچه مضروب ایکن کیده رك اون اقچه ودها زیاده قطع اولنمغه باشلادی. بیك یوز تاریخلرنده اوچ اقچه اعتبارنده «پاره» وبعده طقسان اقچه اعتبارنده «زولته» نامنده بر نوع سکه ودها صکره قرق پاره یعنی یوز یکرمی اقچه رایج ایله «غروش» قطع واحداث اولندی بناءً علیه اسدی غروش وقاره غروش تعبیر اولنان دیرکلی وقوشلی ریاللرك فیأتی طبیعتیله اوچیوز اقچه یه طوغری ترقی ایلدی. بونلر کموش مسکوکات ایدی. آلتون مسکوکاته کلنجه فاتح زمانندہ وندیکك یالدیز آلتونی وزن وعیارنده وفیلوری نامیله آلتون قطع اولنوب صکره لری فیلوری نامی زمانمزده لیرا تعبیری کبی بتون آلتون مسکوکاته تعمیم ایدلدی. سلطان سلیم ثانی سلطنتنده فیلورینك رسمی دکشدیریله رك «شریفی» ضرب اولندی. عصر احمد خان ثالثده

قندق آلتونی احداث اولنوب شریفلر زر محبوب واستانبول آلتونی اسمیله معروف اولدیکه بونلرك نصفیه وربعیه‌لری وایکیسی واوچی بر پرده بیوکلری دخی وار ایدی .

زراعت وصناعت وتجارت منابع ثروت اولمق حسبیله بر مملکتك قوای مادیه‌سنی تشکیل ایلیوب آسایش وحراست بلاد وامنیت مال وجان واصول طرح تکالیف وصورت استخدام عساکر مثللو تنظیمات وتأسیسات دخی قوای معنویه‌سی عد اولنه‌رق اشبو تنظیماتك سطوت وقدرت دولته ثروت مادیه قدر وبلکه دها زیاده تأثیری اولدیغی غیر منکر اولمغله اول عصرده قوای معنویه جهتندن دولت علیه بر خیلی اصلاحاته محتاج ایدیکه قرن اخیرده پادشاهان عظام حضراتنك اهتمامات عالیه‌لریله تنظیمات مذکوره‌نك نه صورتله تیسر نمای حصول اولدیغنی انشاءالله تعالی اوچنجی تکمله‌ده نگاشتهٔ صحیفهٔ تذکار ایدرز .

علوم وادبیات وصنایع نفیسه

ابوالسعود افندی مرحوم علوم عربیه وشرعیه‌ده یرینی طوته‌بیله‌جك خیرالخلف براقدی . حتی بیك تاریخندن صکره طریق علمیه‌ده بالاده بیان اولنان احوال روتما اولمغله ورفته رفته تحصیل علومی اسکیسی قدر ترغیب ایتمامکه باشلامغله بالفعل قدوة العلماء المحققین عنوانله لایق اوله‌جق متبحرین

کسب ندرت ایلدی . بوکا بدل اشعار وادبیاته میل واعتبار عمومی زیاده‌اشدی . واقعا دور متوسطده مسند والای فتوی وصدر صنوف علمایی حائز اولان کبرا میانده یحیی افندی کبی تمیز وتحیز ایتمش ذواجتاحین فضلا دخی وار ایسه‌ده اکثری علوم شرعیه‌دن زیاده شعر وانشایه انتسابلریله کسب اشتهار وحسن ادارهٔ حکم مقام ایتمك وزمانلرنده طریقك اولوسی اولمق مزیاتیله احراز اعتبار ایلمشلردر .

ادبیات . — باقی ایله باشلایوب عزت ملا ایله نهایت بولان دور ادبی‌که « دور متوسط » تسمیه ایلدك عهد سلیمان خان قانونیدن اواخر عهد محمود خان ثانی‌یه یعنی ۱۲۵۰ سنه‌لریه قدر ممتد اولور . ادبیاتمزك اك زنکین دوری اولان اشبو دور متوسطی تاریخ صره‌سیله آلتی طبقه‌یه تقسیم ایده‌بیلیرز اولا باقی طبقه‌سی، ثانیاً نفعی طبقه‌سی، ثالثاً نابی طبقه‌سی رابعاً ندیم یاخود داماد ابراهیم پاشا طبقه‌سی، خامساً قوجه راغب پاشا طبقه‌سی، سادساً شیخ غالب طبقه‌سی .

باقی طبقه‌سی — برنجی طبقه‌نك سر آمدان ادباسی باقی باشده اولمق اوزره صاحب خمسه یحیی بك . همایونnامه مترجمی ادرنه‌لی علی، السنهٔ ثلثه‌ده شاعر علامهٔ ذوفنون سروری قدیم شاعر شهیر خیالی، اخلاق علائی نام کتاب معتبرك مؤلفی قنالی زاده علی افندی (۹۹۷) [۱] صاحب المنشئات رئیس الکتات

[۱] معترضه ایچنده‌کی رقملر تاریخ وفاتی ارئه ایدر .

یوقدرکه ایچنده فخریه‌سی بولنمسون . مشارالیه اك بیوك شاعرمزدر . وفاتی یوقاریده ذکر اولندیغی وجهله (صحیفه٤٦٤) ۱۰٤٤ ده‌در استانبوله ورودی ۱۰۱۷ سنه‌لرینه مصادفدر .

ویسی. آلاشهرلی اویس افندی (ویسی) نثر قدیم عثمانینك اساتذهٔ کرامندندر . اشهر آثاری «درة‌التاج فی سیرة صاحب المعراج» درکه «سیرویسی» دینمکله زبانزددر اتمامندن اول وفات ایتمکله شاعرنابی تذییلاً تتمیم ایتمشدر. بی نظیر اولان «خوابنامه» سی «اول زمانده می عالم معمور و آبادان ایدی» نقراتی تحتنده اخلافه عبرت آمیز درسلر ویرر . «شهادتنامه» سنده ارکان ستهٔ اسلامه بر مفاخره ومسابقه میدانی آچه‌رق عرض هنر ایلمشدر منشئات سائره‌سی ونرکسی ایله مکاتباتی وکوزل اشعاریده واردر صاحب القاموس فیروز آبادینك ضحاح جوهری‌یه اولان اعتراضاتنه بر محق ردیه‌ده یازمشدر . ویسی زمانی اربابِ معارفی طرفندن رغبت فوق‌العاده‌یه مظهر اولدیغی کبی حالاده لدنله اوقونور بر محرردر. یدی دفعه اسکوب قاضیسی اولوب اوراده ارتحال داربقا ایلمشدر . وفاتنه عطائی بو تاریخی سویلمشدر: «ویسی‌که اولمشیدی تغزلده بی‌بدل . تعیین سال فوتنه تاریخدر غزل (۱۰۳۷) .

نرکسی. معاصری اولان نرکسی زاده محمد افندی (۱۰٤٤) لزومندن زیاده اوزنمکله کلامدن لطافت ومنقحیتی کیدرمشدر. تکلفلی ومغلق سوزه مثال آرایانلر «خمسه» سنه مراجعت ایدرلر

ترکی خواجکاندن اولوب سلطان مراد خان رابع ایله ووقایع نویسلك مأموریتیله روان سفرینه کیدر ایکن ککبوزه‌ده آتدن دوشه‌رك وفات ایتمشدر . اوراده مدفوندر عصرنده سرعت کتابتله ضرب مثل اولمشیدی .

یحیی شیخ‌الاسلام یحیی افندی (۱۰۵۳) شرعیاتده وادبیاتده ید طولا صاحبی بر تحریر فاضلدر غزلده باقی‌یه معادل وعلوم شرعیه‌ده ابن کمال وابوالسعود زمره‌سنه لاحق وداخلدر . اوچ دفعه‌ده یکرمی سنه قدر مشیخت ایتمش وسنی سکسانی کچمش ایدی . پدری شیخ‌الاسلام زکریا افندی (۱۰۰۱) دخی اعلام علمادندر .

کاتب چلبی . متوسطین معارفندان رومك آبرویی اولان کاتب چلبی هر قدر ادبا زمره‌سنه ملحق دکلسه‌ده علوم شتاده حائز کمالات اولمغله بوراده ذکری تنسیب ایدلمشدر . علامهٔ مومی‌الیه حاجی خلیفه‌یه لقبیله دخی شهرتشعار اولان حاجی مصطفی خلیفه‌در پدری عسکر ایدی . کندوسی تکمیل سلسلهٔ دروس ایلدکدن صکره ۱۰۳۲ ده اناطولی محاسبه‌سنه نشا کرد اولوب او تاریخلرده وقوعه کلان ایران سفرلرینك یدی سکزینه مأمور اولمش وسلطان مراد خان رابعك روان وبغداد سفرلرنده شیخ‌الاسلام یحیی افندی ایله برلکده بولنمشدر . کزیدهٔ تألیفاتی «کشف‌الظنون عن اسامیٔ الکتب والفنون» درکه اسان عربی اوزره یازمش وکرك بلاد رومده وکرك مأموراً کزدیکی ایران

وعراق ديارنده وكرك حج ايچون كتديكى عربستانده كتبخانه‌لرى دور ايله واقف اوله بيلديكى فنون وكتب اسامينى حروف هجا ترتيبيله تعريف وتحجه معلومات نافعه دخى علاوه ايده‌رك قيمتدار وبى مثل بر كتاب مستطاب حصوله كتيرمشدر . مؤلفات سائرهٔ مشهوره‌سى: محاضراتده «تحفة الاخبار فى الحكمة والامثال والاشعار جغرافياده «جهانما» و «لوامع النور»؛ تاريخده «تحفة الكبار فى اسفار البحار» نام تاريخ محاربات بحريه، و «فذلكه» ناميله برى عربجه تاريخ عمومىٔ كبير وديكرى تركجه آلتمش بش سنه‌لك (١٠٠٠ — ١٠٦٥) وقايعى جامع تاريخ عثمانىٔ صغير، و «تقويم التواريخ» و «رونق السلطنه» نام قسطنطينيه تاريخيدر . و «رجم الرجيم و «الهام المقدس» و «ميزان الحق» ناميله اوچ معتبر رساله‌سندن ماعدا مسائل علوم متنوعه‌يه دائر بر چوق رسائل وحواشى وتعليقاتيده واردر . مشاراليه لسان آشنا وعربيات وشرعيات ورياضيات وطبيعيات وتاريخ وجغرافيا كبى فنون عديدهٔ متنوعه‌ده ماهر وقناعت عزتنى طمع ذلتنه وعلمه انتسابى بالجمله رتب دنيويه‌يه ترجيح وتقديم ايتمش بر حكيم كريم ايدى وفاتى ١٠٦٧ ده‌در .

اونبرنجى قرن هجريده وفات ايدن مورخين ميانده خواجه سعدالدين أوعالى افنديلر (١٠٠٨) ورئيس الكتاب حسن بكزاده (١٠٤٦) وسالف الذكر شيخ الاسلام قره چلبى زاده عبدالعزيز افندى . (٥٥ صحيفه‌يه باق) وپچوى ابراهيم افندى

وصولاق زاده همدمی (۱۰۶۸) وحسین وجیهی وکوپریلی زاده فاضل احمد پاشانك مورخی حسن خلیفه وسیاحتنامه صاحبی اولیاچلبی وکوچك نشانجی رمضان زاده محمدچلبینك حفیدی محمد افندی ومنجم باشی شیخ احمد افندی تعداد اولنه بیلیر .

حسن بکزاده تاج التواریخی اختصار ایله وقایع سلیمیه‌دن اشاغیسنی کندی طرفندن ترتیب وتذلیل ایلیوب عهد احمد خان اوله قدر تحریر وقایع ایتمشدر . بچوی تاریخی جلوس سلیمان خانیدن سلطان ابراهیم دورینه قدر کیدر . صولاقزاده دخی تاج التواریخی وحسن بکزاده تاریخنی کوزلجه تلخیص ایدوب ۱۰۵۳ سنه‌سنه قدر یازمشدر .

منجم باشی احمد دده « صحائف الاخبار » نامیله ولسان عربی اوزره برتاریخ عمومی قلمه آلوب نوشهرلی داماد ابراهیم پاشانك امریله شاعر ندیم ترکجه‌یه نقل وترجمه ایتمش فقط ترجمه‌سنه اعتنا ایتمدیکندن عباراتی قباویاوه دوشمشدر . منجم باشی تاریخی دیو یاد اولنان کتاب بودر که لسانمزده دول اسلامیه‌یه دائر اك مفصل تاریخدر .

منجم باشی تاریخی وادیسنده دها مختصر فقط معلومات متفرقه‌یی جامع اولمق اوزره برده « مرآت کائنات » واردرکه سلطان سلیمان زمانه قدر اولان وقایع عثمانیه‌یی دخی محتویدر. مؤلفی کوچك نشانجی مشهور رمضان‌زاده محمد چلبی‌نك حفیدی محمد افندیدر .

نابی طبقه‌سی — اون برنجی قرنی باقی آچدیغی کبی اون ایکنجی قرنی‌ده نابی کشاد ایلمشدر . نابی (اورفه‌لی یوسف نابی افندی) کوپریلی زاده فاضل احمد پاشا صدارتنده استانبوله کلوب وزیر مکرم ومکرم مصاحب مصطفی پاشایه انتساب ایله کتابت خدمتنده بولنمش ومستغرق نعم وعواطفی اولمشدر . پاشای مشارالیهك منکوبیتنده بعض طشره مأموریتلرنده طولاشه‌رق بر مدت صکره سکتهٔ عزل وغدره کرفتار اولمغله انزوایی اختیار ایلمشدر . مومی‌الیه قدمانك اعتقادینه کوره غزل یولنده قافله سالار شعرای رومدر . حتی سخنطرازلقده باقی‌یی بیله کچمشدر . قریحه‌سی کشاده، اسلوبی مرغوب. شیوه‌سی لطیف ولسانی غایتله تمیزدر . نفسی‌یه تقلیداً برایکی برده فخریه‌یه هوس ایتمش ایسه‌ده ایستمیه‌رك سویلدیکی روش اداسندن اکلاشیلیر . دیوان اشعاری الدن‌اله کزر . قصیده‌ده نفسیدن کیروقالیر. حج شریفنك محصول مبارکی اولان « تحفة‌الحرمین » ی خلوص یا کنه‌دالدر . اوغلنه‌وعظ و نصیحت طرزنده نظم ایلدیکی «خیریه» براخلاق پندنامه‌سیدر . «خیر آباد» ی خیریه‌مرتبه‌سنده اولمدیغی حالده یینه اوسخنساز عارفك آغزینه یاقیشیر آثار بدیعه‌دندر . « ذیل‌سیر » نده ویسیدن اشاغی دوشمامشدر . قامنیجه سفرینه دائر برده غزانامه‌سی واردر. وفاتنه‌ثابت بوتاریخی سویلمشدر: « بوی اخوانك یازدی تأسف‌برله تاریخن ـ زلیخای جهاندن چکدی دامان یوسف نابی» (۱۱۲٤) . وفاتندن ایکی سنه اول

اوتوز یلدنبرو منزوی اولدیغی حلب شهرندن بالطه‌جی محمدپاشا ابرامیله برلکده استانبوله کلوب سنی طقسانه رسیده اولدیغی حالده بیله یله پرتو ذکاسیله مجالس عرفانی تنویر وکنجلری تحییر ایلر ایدی بعض متأخرین ادبا نابینك سخنپردازلقده‌کی قدرت ومهارتی اعتراف ایله برابر بین‌الشعراء حائز اولدیغی شهرت عظیمه‌نی استکشار ایدوب ماهیت شاعریجه مرتبهٔ حقیقیه‌سی عمومك حسن ظنی درجه‌سندن اشاغیدر دییورلر . تذکرهٔ شعرالرده‌باقی‌یه «سلطان‌الشعراء» و نابی‌یه «ملك‌الشعراء» عنوانلری ویریله کلمشدر .

نابی ایله ثابت یکدیکرینی تقدیر وتوقیر ایدر ایکی صدیق معارفرفیق اولوب نابینك تاریخ وفاتی سویلدکدن آز صکره ثابتده راه بقاده یار وفادارینی تعقیب‌ایتمشدر ثابت ایله برابر سامی و نظیم ومنیف‌وصدر اعظم رامی‌محمد پاشا ومورخ نعیما وناثر ماهر شفیق افندی (۱۱۲۷) [۱۳۶ صحیفه‌یه باق] هپ نابینك یتشدیردیکی شعرای سخنپیرادندر .

ثابت (بوسنه‌لی) مضمونپردازلغه وارسال مثله فرط اعتناسیله دلنشین سوزلری میانده بعض زخافاتی دخی وار ایسه‌ده برشاعر متین وصاحب زمیندر . معراجیه‌سی لطیفدر . مشهور نعت شریفی سامی تنظیر ایتمش وایکیسی دخی مثال‌دُرّ وکوهر ایکی برجسته اثر میدانه کتیرمش‌ایسه‌لرده نعت‌خوانلقده

نظيم جمله‌سنى كچمش و « حاضرلدى كيتمدن مزارين » حسن ظنى قزانمشدر .

نديم يا خود داماد ابراهيم پاشا طبقه‌سى — داماد ابراهيم پاشا مسلكنك شعر وانشايه اولان حسن تأثيرى اعتباريله كندو- سنه برطبقهٔ ادبيه اسناد اولنه‌بيلير . محلنده بر نبذه‌جك تصوير ايديلان [١٦٠ صحيفه] اومجالس اذواقك يكانه شاعر ترزبانى ومنفرد شوخ نكته‌دانى قضاتدن استانبوللى احمد نديم افندى ايدى .

نديم متوسطين شعراى عثمانيه‌نك الك طاتليسيدر . نديم خاص الخاصى اولديغى او بزم صفالر مشربنه برعذوبت رندانه ويرمشدركه اشعارنى اوقودقجه آغزلر صولانماق ممكن اولمز لكن شيوهٔ برده بر اندازانه‌سى كندينى « قلاسيق » دائره‌سندن چيقارمش واشعار خفيفه‌يه تهالكى سوزلرندن لذائذ جديتى ووجدانيات عاليه‌يى كيدرمشدر . منجم باشى تاريخنى ترجمه‌ده كوستردىكى قيدسزلق وهمتسزلك بو قولمزى مؤيددر . وقعهٔ هائله‌ده (١١٤٣) صدر اعظمك قوناغندن فرار صددنده ايكن طامدن دوشه‌رك وفات ايتمشدر .

سيد وهبى وتحيفى وصدوردن ميرزازاده احمد نيلى (١١٥١) ووقعه‌نويس راشد وتذكرة الشعراء صاحبى صفائى (١١٣٧) اودورده پرورشياب اولان فحول شعرادندرلر .

سيد وهبى كه سنبلزاده وهبيدن تفريق ايچون وهبئ قديم

[۱] دخی دیرلر بر سخنساز نکته‌دان و « عصرنده رئیس شاعراندر » . تاریخ وفاتی « آه وهبیٔ هنرپیشه جهاندن کتدی» (۱۱۴۹) .

سلیمان نحیفی (۱۱۵۱) سفارت کتابتیله ایرانه کیدوب شعرا و بلغای عجم ایله کثرت الفتدن لسان فارسیده کسب رسوخ وکمال ایلمشیدی . اشعاری پك چوقدر نعوتی ومناقب نبویه منظوماتی دلپذیردر. غزوات پیغمبری‌یی شهنامه وزننده بیك بیت قدر نظم ایتمشدر. فقط الك بیوك اقتداری حضرت مولانانك مثنویسنی نظماً ترکجه‌یه ترجمه‌سنده کوسترمشدرکه اخلاف بضاعهٔ فوق‌العاده‌سنه حیران اولمقده‌در .

قوجه راغب پاشا طبقه‌سی — شیخ‌الاسلام کوچك چلبی‌زاده عاصم افندی وصدوردن حشمت وشیخ‌الاسلام اسعد افندینك کریمه‌سی وشاعرات رومك سرفرازی فطنت خانم قوجه راغب پاشا طبقه‌سنه منسوب اولان شعرانك مشاهیریدر .

راغب پاشا حکمای شعرادن‌سوزی متین وبلاغت وانشاده امام بر استاد صاحب زمیندر . کافه‌سی ازبرلنمکه شایسته اولان اشعارندن ماعدا فنون شتادن بر چوق معلوماتی جامع ولسان عربی اوزره محرر « سفینة‌العلوم » ی وتلخیصات رسمیه‌سی

[۱] سلطان احمد خان ثالث باب همایون پیشکاهنده انشا کرده‌سی اولان مشهور سبیلك تاریخ مصراعنك اکالیله تغزلی بووهبی‌یه اسناد اولنورکه غایتله خوشدر : « تاریخی سلطان احمدك جاری زبان لوله‌دن. آچ بسمله‌یله ایچ صوبی خان احمده ایله دعا »

ومكاتبات ومنشئاتى وتأليفات سائرەسى دخى رغبت عموميەيه مظهر اولمشدر (١٨٢ صحيفەيه باق) . راغب پاشانك اكثر اشعار منتخبەسى حكيمانەدر هيچ بر شاعرمز بو يولده كندوسى قدر اثر موفقيت كوسترەمامشدر. طبعى مألوف حكمت اولديغندن عاشقانه ورندانه ابياتى بالنسبه آزدر .

كوچك چلبى زاده ديمكله معروف اولان شيخ الاسلام اسماعيل عاصم افندى دخى شعراى رومك طاتليلرندندر كنجلكنده وقعەنويس دخى اولمشيدى. ١١٧٣ ده غايتله پير اولديغى حالده ارتحال داربقا ايلمشدر .

شاعرات رومك سرفرازى اولان فطنت خانم ١١٦١ تاريخنده شيخ الاسلام اولان اسعد افنديسنك كريمەسيدر اسمى زبيده ايدى ١١٩٤ ده وفات ايتمشدر. فطنتك الفاظنده مجنت بك چوق شاعرلرى غبطەيه دوشورەجك مرتبەده آزدر طبعندەكى جودتله افادەسنك سلاستى واختيار ايتديكى مضامينك رقتى ايكى شاهددر فقط فكرنده محدوديت كورىلور بوده خصوصيت حالنه باغشلانەبيلور .

اون ايكنجى قرنك مورخلرى ميانندە صرەسيله وقعه نويس اولان حلبلى مصطفى نعيما افندى (١١٢٨) وراشد افندى (١١٤٨) وكوچك چلبى زاده عاصم افندى (شيخ الاسلام) وصبحى وعزى (١١٦٨) وسلحدار فندقليلى محمد خليفه وشقائقك ايكنجى ذيلنى ترتيب ايدن شيخى وحديقة الوزراء

مرتجی مستقیم زاده تائب وسفینة الرؤسا مرتجی احمد رسمی افندی تعداد اولنه بیلیر . شقائق نعمانیه ۹٦۵ سنه‌سی وفیاتنه قدر، وعطائینك ذیلی سنهٔ مذکوره‌دن ۱۰٤۲ وفیاتنه قدر . وشیخینك ذیلی دخی ۱۰٤۲ دن ۱۱۲۰ سالی وفیاتنه قدر آلیر

شیخ غالب طبقه‌سی — دور متوسطك صوك طبقه‌سی‌کد شیخ غالبه نسبت ایدیلهبیلیر شعرادن سنبلزاده وهبی، سروری اسرار دده، اندرونی واصف. کانی، خواجه نشئت (۱۲۲۲)، خواجه فهیم، علامهٔ لغت عاصم ملا ، کچه‌جی زاده عزت ملایی جامعدر .

غالب. شعرای متأخره‌من ایچنده اندرالوجود اولان شیخ غالب کتبه‌دن مصطفی رشید افندینك مخدومیدر . ولادتی استانبولده و «اثر عشق» ترکیبنك کوستردیکی ۱۱۷۱ تاریخنده‌در هنوز پك کنج ایکن سوق شوق ایله قونیه‌یه کیده‌رك درکاه مولانادہ ا کمال چله ایتدی. مؤخراً استانبوله عودتله بر مدت حجره نشین اولدقدن صکره غلطه مولویخانه‌سی مشیخته کچدی اولدن مخلصی اسعد ایدی صکره‌دن غالب تخلص ایتمکه باشلادی. غالب دده طبیعت شاعرانه اصحابنك فوق‌العاده یرادلشلرندن معدوددر مکمل دیوان اشعارندن ماعدا بدایع حسیات اعتباریله فضولینك لیلی ومجنونته نظیره اولان «حسن وعشق» ی یکرمی ایله یکرمی آلتی یاشلری آره‌سنده یازمش و «اول شوق ایله حسن وعشقی یاپمش » الحق دده جان کلامی قاپمش . کلشدر او

شاعر یکانه، کویا بوکتاب ایچون جهانه، ستایشلرینی قزانمشدر مسلك صوفیانه‌سی اشعارینه بر قاتدهارونق وعذوبت ویرمشدر حین ارتحالنده قرق بر یاشنده ایدی . وفاتنه سروریتك تاریخی «کچدی غالب دده جاندن یاهو» (۱۲۱۳) .

وهبی. سنبلزاده وهبی مرعشلی اولوب طریق نیابته سالك ایدی تبدیل طریق ایله بر آرالق سفارتله ایرانه کیتمش وعودتنده ینه نیابته سلوك ایلمشدر اسکی زغره نائبی ایکن مشهور سروری کتخداسی ایدی . وهبی اعالم علمادندر فقط فسق وخمور دن بالکلیه تبری ایده‌مدیکندن سروریتك محولرینه سرمایه ویرر ایدی . اغتده خواجهٔ زمان ایدی واقعا قاموس مترجمی عاصم ملا قدر لسانه خدمت ایتمدیسه‌ده «تحفه» ایله «نخبه» سی نافع ایکی اثر بی‌همتادر . نابینك خیریه‌سنه نظیره اوله‌رق ترتیب ایلدیکی «لطیفه» سی دخی دکرلیدر . طبقهٔ آخره شعراسنده اکثریت اوزره کوریلان صنایع لفظیه انهماکی وهبیده افراط درجه‌یه وارمشدر واقعا طبقه‌سی ایچنده موزون سوز سویلینلرك برنجیسی ایسه‌ده موهبهٔ طبیعت اولان حسیات شاعرانه‌دن حصه‌سنه یك آز بر شی اصابت ایتدیکندن بر قوجه دیوان طولدیران اشعاری «بکزر قوقوسز کله جبلده» حکمنه مقارن دوشمشدر . وفاتنه سروری شویله تاریخ سویلمشدر : « لاله وقتنده وفات ایتدی دیدم تاریخن ، کلشن جنتی مأوی قیله سنبلزاده» (۱۲۲٤). سنی طقسانی متجاوز ایدی .

سروری. سروری اطنه‌لی اولوب کنجلکنده حزنی تخلص ایدردی. استانبوله کلدکده مفتیٔ وقت اولان توفیق افندینك توصیه‌سیله مخلصی سروری‌یه تحویل ایتمشدر. سرورینك شهرت عظماسی تاریخ نویسلکدر واقعا او قدر سهولت وسلاسته وصنعت وکثرتله تاریخ سویلمش هیچ بر شاعر کلمامشدر. سروری بر آرالق سنبلزاده وهبی‌یه کتخدا اولوب صکره آره‌لری بوزلدیغندن یکدیکرینه یازدقلری هجویه‌لر مشاتمات غلیظه نوعندن اولمغله اله آلنیر شیلر دکلدر. سرورینك هزلیات سائره‌سی دخی بو قبیلدندر. ارباب قلم اخلاق عمومیه‌یه خدمتله مکلف ایکن سروری بو جهته اصلا یناشمامشدر. وفاتنه عزت ملانك تاریخی «سرورینك وفاتی باعث حزن اولدی احبابه» (۱۲۲۹).

محمد اسرار دده غلطه مولویخانه‌سی حجره نشینلرندن اولوب شیخ غالبك یارغمکساری ایدی. وفاتنه‌سرورینك تاریخی «حیفلر کوز یوموب اسرار دده سر اولدی» (۱۲۱۱).

اندرونی واصف عثمان بك اون اوچنجی عصرده الك زیاده شهرت بولان شعرادندر. بو درجه اشتهارینه سهل طبع شوخانه‌سی باعث اولمشدر. آثاری لفظاً ومعناً بر چوق خطالرله مملودر. ۱۲۴۰ سنه‌سنده کوشه کزین انزوا ایکن وفات ایتمشدر.

ابو بکر کانی شعرای روم ایچنده نادره کولق ولطیفه‌پردازلق ایله نام براقمشدر وفاتنه وهبینك وسرورینك سویلدکلری تاریخلر مجلس ادبدن وشاعر نکته‌دانك غیبوبت ابدیه‌سنه

نقدر آجینـدیغی ایما ایلر . سروریـنك تاریخی : « هر سوزی معدن جوهر ایدی کتدی کانی » . وهبینك تاریخی : «کتدی کوهر ایدی کویا او معارف کانی » (۱۲۰۶) .

موالیدن عینتابلی عاصم افندی عربیدن قاموسی وفارسیدن برهان قاطعی ترکجه‌به ترجمه ایده‌رك لسانه اك بیوك خدمتی ایفا ایتمشدر . ترجمـه‌ده کوستردیکی اقتدار ایسـه فوق‌العاده‌در . باخصوص شرحنه مراجعت ایتدیکی جهتله قاموسی اصلندن‌اوچ مثلی بیوتمشدر حفظ لسانه قادر اوله‌مامسی مانع تفیضی اولمشدر بر آرالق وقعـه نویس دخی اولوب ۱۲۰۱ سفری بدایتندن ۱۲۲۳ سنه‌سی وقایعنه قدر مشهور بر تاریخ یازمشدر . وفاتی ۱۲۳۵ ده‌در .

صدر اسبق فؤاد پاشا مرحومك پدری صدوردن کچه‌جی زاده عزت ملا دور متوسطك خاتمه‌سیدر . اشعاری سنبلزاده وهبی‌یی آکدیرر ایسه‌ده «محتشکشان» نام منظومه‌سنده لطیف نشیه‌لر نادر دکلدر . ۱۲۴۵ سـنه‌سی قضاءً سیواسده وفات ایتمشدر .

بو دورك مورخلری دخی عاصم ملا ایله برابر وقعه‌نویس واصف افندی وشانیزاده افندی (۱۲۴۲) وابن خلدون مترجمی شیخ‌الاسلام پیری زاده صاحب افندی (۱۲۵۲) در .

فنون وصنایع . — ادبیاتده زنکین اولان دورمتوسط فنون وصنایعـده دور اولدەکی رونق وترقی مسلکنده دوام

ایده‌مامشدر . ریاضیات وطبیعیات کبی فنلرك تحصیلنه رغبت اولنمدیغندن سلطان سلیمان خانك تأسیس وکشاد بیوردیغی طب وهندسه وهیئت درسخانه‌لری متروك اوله‌رق تحصیله هوسکار اولانلر ایچون علوم عربیه‌نك خارجنه چیقمق ممکن اولمز واوروپانك ترقیات علمیه‌سنه وقوف ضمننده بر لسان اجنبی تعلمنه هوس ایدنلر خلق بینندہ مدخول اولورلر ایدی بو سببدن ایکی عصر ظرفنده کاتب چلبیدن بشقه بر آدم یتشمامش ایدی صنایع وحرف ایسه فنونك تطبیقاتی اولوب اوروپالیلر کل یوم انواع کشفیات بدیعه‌یه دسترس اولدقلری حالده بز کلیاً بیکانه ومحروم وحل مسائل حکمیه‌ده حالا قضایا وقیاسات منطقیه استعمالنه محکوم ایدك . صنایع نفیسه‌دن اك زیاده ایلرو کتوردیکمز معمارلق بیله تدنی ایلیه‌رك سلطان احمد جامع شریفی معمار محمد اغا ویکی جامعی معمار قاسم ومصطفی اغالر بنا ایلمشیکن صکره‌لری بو صنعت دخی تبعهٔ غیر مسلمه افرادینه کچمکله نور عثمانی ولاله‌لی وحکیم اوغلی علی پاشا جامع شریفلرینی سیمیون قلفه اسمنده بر هنرور انشا ایلمش وابنیهٔ متأخره دخی قومیانوس نامنده یتشدردیکی بر دیکر قلفه‌نك دست هنرندن چیقمشدی . مسلماندن بر طبیب ویا بر معمار بولنمز اولمشیدی

یالکز صنایع ولوازمات حربیه ایچون اوروپایه احتیاجمز یوغیدی طوپ وخمپره دوکمك وتفنك وقلیچ واسلحهٔ سائره وباروت وکله مثللو شیلری اعمال ایلمك وکمی وقلاع انشا

وتجهیز ایتمك کبی ایشلرك علمی وعملی اهل وارباب بولنور ایدی فقط بونلر دخی اوروپاده درجه درجه اصلاح واکمال اولنمقده اولوب قریباً بزم اوسته‌لرك بحره‌میه‌جکی بر رادهیه کله‌جکندن اولوقت اجانبدن اوسته باشیلر جلبنه مجبوریت کوریله‌جك ایدی عهد سلیم خان ثالثدنبرو بعنایته تعالی مکاتب عسکریه‌نك تکثری وفابریقهٔ همایونلرك اصلاحی میسر اولمغله یوز سنه اوله نسبةً بو کونکی حالمزه عرض تحمیدات ایلرز.

طقوزنجی باب

تجددات وترقیات

۱۲۰۶ — ۱۲۷۲ [۱]

اصلاحات وتنظیمات، نظام جدید تشکیلی. — سلطان سلیم خان ثالث حضرتلری مجدد وترقی پرور بر پادشاه عالی همت اولمغله دولت علیهٔ عثمانیه‌نك اسکی موقع رفیعنی غائب ایتمسی وبری برینی متعاقب ایکی سفرده ضایعات وخسارات عظیمه‌یه اوغرامسی نه‌دن ایلرو کلدیکنی کشف وتفرس بیوردقلرندن زشتوی ویاش معاهده‌لریله غائلهٔ سفر مندفع اولدقده همان اصلاحات عمومیه‌یه مباشرت بیوردیلر. قوانین ونظامات سلطنت سنیه‌یه بر وقتدنبرو رعایت اولنمدیغی ومرعی اولانلر دخی علی‌الاکثر احتیاج زمانه ایله متناسب اولمدیغی عقلای دولتجه ثابت وآشکار ایدوکندن مقتضیات عصره وقابلیت مملکته کوره شعبات اداره‌نك محتاج اولدیغی اصلاحاتی لایقیله تفکر وتذکر ایده‌رك بالایحه عتبهٔ علیایه عرض ایتملری بتون وکلای دولت واعیان سلطنته امر وتنبیه بیورلدی. نواقص ومضراتی الك زیاده کوزه چارپان جهت عسکریه اولوب دولت

[۱] پارس معاهده‌سنده کتابمزه نهایت ویره‌جکمزدن دور تجددات وترقیات‌زمانمزه قدر ممتد ایسه‌ده ۱۲۷۲ تاریخنده کسمکه مجبور اولدق.

علیه‌نك اعدا نظرنده تنزل شوکتنه سبب عسا کر عثمانیه‌نك عصر اخیرده اوروپاده اختراع اولنان ویوماً فیوماً ترقی ایدن فنون حربیه وتعلیمات جدیده‌یه عدم وقوفلری اولمغله تقدیم اولنان لایحه‌لرده [١] عسکر اوجاقلری حقنده بر طاقم صور اصلاحیه درمیان قیلنمغین بالمذاکره اجرای ایجاباتنه مبادرت واول باول طوپجی وخمبره‌جی ولغمجی وبحریه صنفلرینك تکثیر ووتنظیم وتعلیمنه مباشرت اولندی . وپیاده عسا کرینك مقدمهٔ اصلاحاتی اولمق وفساد وقوعندن احترازاً شمدیلك یکیچریدن معدود طوتلمق وبوستانجی اوجاغنه ملحق بولنمق اوزره « نظام جدید » نامیله مطیع وتعلیملی ومعین اونیفورمه‌لی مجدداً بلوکلر آچیله‌رق کندولرینه تخصیص ایدیلان لوند چفتلکی وسلیمیه قشله‌لرنده یکی اصولده تعلیمه باشلاتدیرلدی وولایات شاهانه‌ده دخی عسا کر جدیده تحریرینه اقدام اولنه‌رق تکثیر اعدادینه سعی واعتنا اولنمق اوزره ولاة عظامه اوامر سنیه اسطار بیورلدی. پادشاه حضرتلرینك شهزاده‌لکلرندنبرو بندهٔ خاصلری اولوب بوکره قپودان دریا نصب اولنان کوچك حسین پاشا ترسانه امورینه نظام ویرمدرك وقالیونجی حشریلرینی اطاعت وانقیاد آلتنه آله‌رق مشار الیهك انضمام همتیله مکتب بحریه تأسیس وتشکیل ویکیدن کمیلر وطوپلر اعمال واستحکامات بحریه تعمیر وانشا

[١] جودت تاریخی صدوردن تاتارجق عبدالله افندی ایله دفتردار شریف افندینك لایحه‌لرینی عریض وعمیق تحلیل ایتمشدر .

ایدلدی . کرك مکتب بحریه‌ده وکرك یکی کشاد اولنان مهندسخانهٔ بریده تدریس اولنه‌جق علوم وفنونه دائر کتابلر وخریطه‌لر ترجمه وترتیب اولنه‌رق مطبعهٔ مخصوصه‌لرنده طبع ایتدیرلدی‌که بونلرك نفاستی حالا مشهودمزدر . خواجه اسحاق افندینك‌اول هنکامده علومه وخاصةً ریاضیاته ایتدیکی خدمت معلوم انامدر . اشبو تعلیمات جدیده ایچون اوروپادن ماهر خواجه‌لروتعلیمجیلر واستادلرجلب اولنه‌رق واستلزام ایده‌جکی مصارف زائده‌یه تقابل ایتمك اوزره « ایراد جدید » خزینه‌سی تشکیل قیلنه‌رق رسوم منضمه‌دن واسهام ومقاطعات محلوله‌دن خزینهٔ جدیده‌یه قارشولق تدارکنه غیرت واهتمام ایدلدی . ترتیبات وتنسیقات معروضه‌کرچه بعض منافع شخصیه‌کوزه‌دنلرك وبرچوق افکار عتیقه اتحابنك ایشلرینه ومزاجلرینه کلمدیسه‌ده ملك ودولتجه فوائدی قابل انکار اولمدیغندن انلرك مرلدیلرینه حوالهٔ سمع اعتبار اولنمیه‌رق ترقیاته جداً دوام واقدام اولندی .

لایحه‌لرك دیکر شعبات اداره‌جه کوستردکلری تدابیر اصلاحیه دخی پیش نظر دقته آلینه‌رق صره‌سی کلدکجه آنلرك دخی موقع اجرایه وضعی قرالشدیریلوب قوای دولتك ازسرنو احیاسی وسائلنه توسل ایدلدی .

صدر اعظم قوجه یوسف پاشا یاش معاهده‌سنك تقررندن صکره اردوی همایون ایله درسعادته عودتندن بر ماه صکره منعزل وسلطان محمود خان اول وزراسندن ملك محمد پاشا اول

مسند والایه واصل اولدی ایسه‌ده اصلاحات مصممه‌یی اجرایه عـدم کفایتی جهتیله او دخی عزل اولنه‌رق مصر والیلکنده حسن اداره‌سی کوریلان عزت محمد پاشا مهرهمایون ایله کامبین اولمشیدی (۱۲۰۹) .

فرانسزلرك مصری استیلاسی (۱۲۱۳) *ومصرك استرداری* (۱۲۱٦) . — فرانسه انقلاب کبیری کسب سکون ایلیه‌رك دیرکتوار اداره‌سی اختیار اولنمشیدی . حکومت سنیه دوست قدیمی اولان فرانسه ایله ادامهٔ مخالصتدن کیرو طورمیه‌رق حتی فرانسه جمهوریتی بلا تأخیر تصدیق ایتمش واوروپانك خصومت عمومیه‌سـنه اشتراك ایتمدکدن ماعـدا سلطان سلیم خان ثالث حضرتلری برده اتفاق عقد ایلمشیدی . دولتین بیننده هیچ‌بر وسیله واثر عداوت یوغیکن ۱۲۱۳ سـنه‌سی اوائلنده برقوتلی فرانسز اردوسنك مصری استیلا ایلدیکی پیام غریبی بغتةً واصل صماخ دولت اولدی . شویله‌که فرانسـه جنرالرندن مشهور بوناپارت فرانسه‌نك اوروپاده آلتی یدی سنه‌دنبرو باشه‌چیقه‌مدیغی انکلیزلرله هندستانده دوکوشمك مقصدیله طولون ترسانه‌سنده قوتلیجه بردونما احضار ودرونته قرق الی بیك عسکر ارکابیله اثنای راهده مالطه‌یی ضبط ایلدکدن صکره طوغریجه سواحل مصریه‌یه یناشوب اسکندریه ورشیدی آوردهٔ دست اقتدار ایلدی نیتی مصری وسوریه‌یی تسخیرایله فرات وادیسی وفارس طریقیله هندستانه کیتمك ایدی لکن امل خفیسی رأس حکومته کچمك

وبونك ایچونده اجراآت عظیمه ایله تحصیل نام وشهرت ایتمك ایدی . بوناپارت اسکندریه‌دن قاهره‌یه طوغری هجوم واهرام قربنده والیٔ ولایت بکر پاشا وکولمن امراسندن مرادوابراهیم بکلر معیتلرنده بولنان عساکر ایله وقوعه کلن محاربه‌ده‌جیوش عثمانیه‌یی مهزوم ایلیه‌رك قاهره‌یی دخی قبضهٔ تصرفه کچیردی (۱۲۱۳ و ۱۷۹۸) .

انکلتره‌نك آق دکز فیلوسی قوماندانی مشهور آمیرال نلسون فرانسز دونمماسنی مصره عسکر نقل ایدرکن کوره‌مامش ایسه‌ده مؤخراً ابوقیر نام موقعده تیمور اوزرنده صیقشدیروب فرانسزکمیلرینی کلیاً تخریب ایلدی . بومغلوبیت اوزرینه بوناپارت غایتله مکدر اولدیسه‌ده اظهار تجلددن بشقه چاره‌اولمدیغندن تعقیب امله مداوم اولدی ومقدار وافی عسکرله سوریه‌یه هجوم ایدوب عکایی محاصره ایلدی . عکا ۶۰۰ تاریخلرنده سلطان صلاح‌الدین ایوبینك تأثیرجلادتیله اوچ درتیوزبیك اهل‌صلیبه نصل مقاومت ایتدیسه بوکره دخی داهیهٔ حرب عنوانی قزانان بوناپارته او صورتله مدافعه ایتمشدر . قلعه فوق‌الغایه متین ومحکم ومهمات کثیر وامر محافظه بوسنه‌لی مشهور جزار احمد پاشایه محول ایدی . پاشای مشار الیه فرانسزلری مأیوسیت کامله ایله مصره ارجاع ایتمشدرکه بوناپارطك اعوام اقبالنده عکادن غیری محاصره ایدوبده آله‌مدیغی قلعه یوقدر (۱۲۱۴) .

فرانسزلرك مصره ورودی خبری استانبوله واصل اولدقده

ارضروم والیسی یوسف ضیا پاشا عزت محمد پاشانك یرینه صدر وزارته کچوب فرانسه علیهنه انکلتره وروسیه دولتلریله عقد اتفاق اولندی استانبوله کلان روسیه دونمای دونمای همایون ایله برلکده بحر سفیده چیقوب آوستریالیلر طرفندن قامپو فورمیو معاهدهسیله فرانسهیه ترك اولنمش اولان جزائر سبعهیه طوغری توجه ایلدی . کرك بحراً سفن متفقه طرفندن وکرك براً تپهدلنلی علی پاشا طرفندن ابراز اولنان همت وغیرت سایهسنده جزائر سبعه وساحلده بولنان پرهوزه وپارغه فرانسهلودن استرداد اولنهرق تحت حکومت سنیهیه ادخال ایدلدی .

ابوقیر وقعهسندن صکره فرانسزلر مصرده محصور کبی قالمشلردی بوناپارت عکادن منهزماً رجعتنده مصرده اوطورمقدن استفاده ایدهمیهجکنی وفرانسهجه اقتطاف ثمرات ایتمك موسمی حلول ایلدیکنی تفطن ایتمکله جنرال قلهبری مصره قائممقام براقوب یاوریٔ طالعنه استناداً ایکی کوچك کمی ایله انکلیز دونماسنه کوزوکیهرك فرانسهیه عودت وپارسده قاعد مقام ریاست حکومت اولدی .

مصرك استردادی ضمننده ۱۲۱٤ سنهسی اوائلنده صدر اعظم یوسف ضیا پاشا خفیفجه بر اردو ایله حدود مصریهیه اینوب جنرال قلهبر دخی مصرده بکلمهنك نتیجهسی اولمدیغنی آکلادیغندن صدراعظم وانکلیز کمیلری قوماندانی آمیرال سیدنه سیمت ایله مکالمهٔ صلحیهیه کیریشهرك فرانسز عسکری

شان عسکریسیله انکلیز کمیلری طرفندن مارسلیایه نقل اولنمق شرطیله مصری تخلیه ایده‌جکنی افاده ایتمکله ۱۲۱۵ سنه‌سی شعبانده بو وجهله بیلدرنده عقد مقاوله اولندی . حالبوکه سیر سیدنه سیمت Sir Sidney Smith کندی باشنه مقاوله عقدینه دولتجه مأذون اولمیوب بو کره قبول ایلدیکی شرائط انکلتره حکومتی جانبندن رد اولنه‌رق مملکتلرینه اعاده قیلنه‌جق فرانسز عسکرینه اسیر حرب نظریله باقلمسنه دائر امر وخبرلر ورود ایتمکله جنرال قله‌بر بونی طویار طویمز پر آتش غضب کسیله‌رك درحال اردوی همایون اوزرینه هجوم ایلدی . اردوی صدراعظمی مصری تسلیم آلمق اوزره احتیاطسز ومتفرق بولندیغندن قاهره قریبنده وقوعه کلن (قلیوب Héliopolis) محاربه‌سنده یوسف ضیا پاشا مغلوباً شامه رجعت ایلدی . ومصر یکی باشدن فرانسزلر النه دوشدی .

حلب اهالیسندن یکرمی یکرمی بر یاشلرنده وسلیمان نامنده بر فدائی مصرده جنرال قله‌بری خنجرله قتل ایتمکله بحق القدم جنرال (منو Menou) اردو ریاستنه کچوب کندوسنك چندان درایت وکفایتی اولمدیغنه وفرانسز لشکرینك موجودی نصفندن آشاغی تنزل ایلدیکنه مبنی براً یوسف ضیا پاشانك وبحراً قپودان دریا کوچك حسین پاشانك تضییقاتنه مقاومت ایده‌میه‌رك ناچار تسلیم مملکت ومعیتنده بولنان عساکری مستصحباً فرانسه‌یه عزیمت ایلدی (۱۲۱۶) . فرانسزلرك مصرده اقامتلری اوچ

سنه‌یه قریب اولوب بوناپارتك اقبال شخصیسندن ماعدا فرانسه‌جه بر شیئ مفید اولمدی. ومصر والیلکی قپودان پاشا کتخدالغندن نائل وزارت اولان خسرو پاشایه توجیه بیورلدی.

غوائل داخلیه: بازوند اوغلی. اردنه وقعه‌سی. وهابیلر — اول زمانلرده ممالك محروسه داخلاً دخی آسوده دکلدی. تکمله‌ٔ ثانیه‌ده کشیدهٔ سلك سطور اولدیغی اوزره ولایات شاهانه‌ده طرف طرف توره‌ین اعیانلر وطاغلی اشقیاسی تعدیات واعتسافاتی آرتدیروب ولاة وحکامك امر ونهیلری کماینبغی جاری اولمز ایدی. اشبو متغلبه‌دن ودین محصلی پازوند (پاسبان) اوغلی عثمان اغا ودین یماقلغندن نشئت ایده‌رك کتدکجه تزیید قوت واقتدار ایتمکله نهایت ودین والیسنی طرده تصدی وبتون اول حوالیه اطالهٔ دست تعدی ایلمشیدی ۱۲۱۲ ده قپودان دریا کوچك حسین پاشا مقدار کافی عسکرله اوزرینه سوق ومأمور ایدیلوب پازوند اوغلی جمعیتی دوچار پریشانی وهزیمت وکندوسی دخالت واستعفای قصور ایتدیکندن مع‌الوزاره عهده‌سنه ودین والیلکی توجیهیله مظهر عفو وعاطفت اولدی.

پادشاه حضرتلرینك اصلاحات جدیده‌سی اداره‌نك هر شعبه‌سنه شامل اولمغله کلزار مملکتك خار تغلب وشقاوتدن تطهیری دخی بالطبع جایکیر ضمیر اهتمام واعیانلرجه باعث اندیشه واوهام ایدی. یوسف ضیا پاشادن مکره صدره کچن حافظ اسماعیل پاشا مروج ترقیات کورینور ایسه‌ده قلباً نظام جدیدك

خلافنده اولمغله فرقهٔ مخالفهنك آمال باغيانه‌لرينى ضمناً بسلر ايدى . بروجه آتى ادرنه وقعه‌سنده دخل معنويسى اولديغنى مورخين روايت ايديورلر .

قونيه واليسى قاضى عبدالرحمن پاشا معيتيله نظام جديد وسائره‌دن يكرمى بيك قدر عسكر ترتيب اولنه‌رق ظاهراً صرب اشقياسنك تأديبى وباطناً روم‌ايلى اصلاحات ملكيه‌سى مأموريتيله استانبولدن ادرنه‌يه طوغرى حركت ايتمشيدى (١٢٢١) . روم ايلى اعيانلرى بو عسكرك سوقندن متوحش اولەرق همان برى برلريله عقد اتفاق وادرنه‌ده تجمع ايدوب مقابله‌يه حاضرلنديلر مديران ومديران دولت عزم قوى وبطش شديد اصحابندن اولمدقلرندن بغاتك حركات طاغيانه وبى‌ادبانه‌لرندن اوركەرك قاضى پاشانى چورليدن استانبوله جلب وارجاع ومنصبى جانينه اعاده واعزام ايلديلر ادرنه جمعيتى دخى يرلو يرينه طاغلدى (١٢٢١) . تاريخ عثمانيده ايكنجى ادرنه وقعه‌سى ناميله معروف اولان وقعه بودر . اشقيا ادبسزلكى صوك درجه‌يه واردردينى حالده اركان سلطنتك كوستردكى مسامحه وجبانت قابل عفو دكلدر . خصوصاكه نظام جديد عسكرى بر خيلى تكثر ايتمش اولمغله عاصيلرك شدتله تأديب وتربيه‌لرينه كيدلمك لازم ايدى . وقعه‌نك حدذاتنده اهميتى يوغيسه‌ده ارباب دولتك جسارتسزلكنى اصلاحاتدن خشنود اولميان فساد پيشه‌لرك جرأتنى ميدانه چيقارمش وطاغيلر حقنده ملايمتله معامله اولنمسى مستقبلده نتايج وخيمه‌يه

سبب ویرمشدر . بونك اوزرینه حافظ اسماعیل پاشا عزل اولنه‌رق کچی بوینوزی دینمکله مشهور اولان یکیچری اغاسی ابراهیم حلمی اغا ، اغا ابراهیم پاشا نامیله قاعد مسند صدارت اولدی .

نجدده حنبلی علماسندن شیخ نجدی دینمکله معروف محمد بن عبدالوهاب حدود شرعی تجاوزله ضلال وبدعت یولنه صاپه‌رق کویدن کویه سیاحتله عقائد سخیفه‌سنی عربان ایچنه یایمش ووهابی دینیلان مذهب باطل بوصورتله بتون نجدسکانی بیننده شیوع بولمشیدی . وهابیلر کندیلرندن بشقه مسلمان طائیفه‌لری کبی غیرك اموالنی کندولرینه حلال عد واستمداد من‌الاموات اعتقادینی رد ایلدکلرندن اطرافده بولنان قبائلی اوروب یغما ایتمکه آغاز واجترا وهرنقدر دفع شر وشورلرینه بغداد وشام والیلری مأمور ایدلدیلرسه‌ده بعدمسافه مرکزلری اولان درعیه شهرینی اله کچورمکه مانع اولمغله بوطائفه تزیید جُرأتله عراقده کربلایی وبتون بلاد حجازیه‌یی استیلا وحرمین شریفینده مراقد آل واصحاب نبی‌یی واعاظم سلف تربه‌لرینی تخریب وروضهٔ مطهره‌یی غارت ویغما وبونلره مماثل نیجه خباثتلر اجرا ایلدیلر وحجاج مسلمینه درلو تضییقلر ایلدکدن بشقه ۱۲۲۱ سنه‌سندن اعتباراً طریق حجی بسبتون قپاده‌رق قلوب زواری داغدار حزن واسف ایتدیلر . وهابی غائله‌سی مقام خلافت اسلامیه‌یی برقاچ سنه مشغول ایتمش وآتیده بیان

اولنه‌جغی وجهله عهد محمود خان ثانیده رفع واستیصال ایدلمشدر .

روسیه ایله تکرده حرب‌دانکلیز ودنمارکك استانبولدرردی (۱۲۲۱) . — بوناپارت فرانسه‌ده برنجی ناپولیون نامیله ایمپراطور اولدقدن صکره سلطنت عثمانیه ایله ینه تأکیدروابط مصافات واستانبولده مقیم ایلچیسی جنرال سباستیانی پادشاه حضرتلرینك میل وتوجهلرینی قزانمغه حصر اقدامات ایلمشیدی. دولتین بینده مخادنت‌قدیمه مجدداً وتماماً برلشدکدن صکره برنجی ناپولیون ینه اوروپا دول عمومیه‌سیله محاربه‌یه تشبث ایلدیکندن روسیه‌لو دولت علیه‌نك دخی حرباً مداخله ایده‌بیلمسی احتمالنك اولجه اوکنی آلمق اوزره عسکر سوقیله علی‌الغفله خوتین وبندر قلعه‌لرینی ضبط ایلدی . ذاتاً عزل اولنان افلاق وبغدان ویوودەلرینی حمایه‌یه‌ده قیام ایتمش اولمغله اشبو آثار خصومته قارشو طرف حکومت سنیه‌دن روسیه‌یه اعلان حرب اولندی (۱۲۲۱) .

انکلتره سفیری فرانسه اتفاقنك فسخنی وروسیه محاربه‌سنك تأخیرینی باب عالیه تکلیف ایدوب خوتین وبندر قلعه‌لرینك استردادینه ضامن دخی اولمغنی وبوصورتله موافقت اولنمدیغی تقدیرده انکلتره دولتی دخی اظهار عداوت وبلکه حربه مشارکت ایده‌جکنی قطعیاً بیان وافاده ایلدی. لکن جنرال سباستیانینك سوزلری نزد دولتده غایتله مؤثر

ومثمر اولدیغندن انکلتره سفیرینك تکلیفنه حواله سمع اعتبار اولنمدی . بناءً علیه استانبولدن فرار ایتمش اولان انکلیز ایلچیسی بوزجه اطهده بولنان انکلیز دونمماسنی ۱۲۲۱ سنهسی عید اضحی کونی (۲۰ شباط ۱۸۰۷) قلعهٔ سلطانیه بوغازندن مرمره دکزینه ادخال وقوتلی بر لدوس ایله آتش افشان اولهرق یدی قله پیشکاهنه ایصال ایلدی وباب عالیه بر تقریر ارسالیله یکرمی درت ساعت ظرفنده فرانسز ایلچیسنك استانبولدن طردی ودونمای همایونك امانةً کندوسنه تسلیمی وروسیه ایله تجدید صلحی تکلیف ایتمکله ترسانه ترجمانی اولان مشهور ریاضیات خواجهسی اسحق افندی انکلتره دونماسنه اعزام اولنوب مکالمهٔ واقعهده دونمای همایونك تسلیمی مسئلهسی کلیاً طی والغا وفرانسه ایلچیسنك طردی انکلتره دونماسنك عودتندن صکره بر مناسب زمین ایله اجر اولنمق وانکلتره دولتنك کفالتیله روسیه معاهدهٔ سابقهسی تجدید قیلنمق اوزره قرارلشدیریلهرق اوچ کون دها مهلت آلدیکه افندیٔ مومی الیهك بوخدمتی غایتله قیمتلیدر . آنجق قره عسکری اولیان انکلیز کیلری نهایت استانبولك بعض محلهلرینی یاقه بیلهجکی وذاتاً قضاءً وقوعه کلان حریقلرده هر سنه برطاقم برلرك یاندیغی مطالعهسی خاطرلره کتورلمکله اظهار تجلده قرار ویرلدی وطرف حکومت سنیهدن برغیرت فوق العاده ایله مسلم وغیرمسلم کنج وپیر باجمله استانبول اهالیسی جمع اولنهرق ایکی کون

ظرفنده ایکی طرفلی سواحل بوینه بیکدن متجاوز طوپ وضع وتعبیه قیلندی وانکلیز دونمماسنه بوغازدن خروج ایتمسی ایچون خبر کوندرلدی . بووقعه‌ده فرانسه سفارتنك چوق خدمت ومعاونتی کورلمشیدی. سفائن دشمن بوهمت خارق‌العاده‌اوزرینه متحیر قاله‌رق اون کون اقامتدن صکره رجعته مجبور اولوب بوغازدن چیقارکن طابیه‌لردن آتیلان کله‌لرله خیلی زده‌لندیلر ودفع اولوب کتدیلر .

بوندن صکره صدر اعظم اغا ابراهیم پاشا لوای شریفی واردوی همایونی مستصحباً طونه‌یه طوغری عزیمت ایدوب وزرادن کوسه موسی پاشا نامنده برخائن رکاب همایونده قائممقام قالدی (۱۲۲۲) .

محمد علی پاشانك مصر والیلکنه صعودی (۱۲۱۹) . — قپودان دریا کوچك حسین پاشا فرانسزلری مصردن چیقارمق اوزره دونمای همایون‌ایله مأمور اولدقده کندوسنه انتسابی‌اولان قواله چورباجیسی حسین اغایه مکتوب کوندروب بر ایکیوز کزیده عسکر طلب ایلمش اولدیغندن حسین اغا دخی یکنی محمد علی اغا معیتیله عساکر مرتبه‌یی کوندرمکله قپودان پاشا بونلرله برابر مصره کیتمشدی . بعدالفتح ارنبودلقدن وروم ایلینك سائر جهتلرندن کیدن طوائف عسکریه‌نك اکثری اوراده قالدقلری مثللو محمد علی اغا دخی قالدی . اغای مومی الیه امی ایسه‌ده ریاست وحکومت ایچون یرادلمش ذکی ومدبر

ومجرب ومدبر وزمان فرصتی احضاره واوزماندن استفاده‌یه مقتدر وقواعد احتیاطه رعایتله برابر الك بیوك تصوراتك اجراسندن چکنمز بر ضابط متبصر اولدیغندن آز مدتده سرچشمه‌لك یعنی بالجمله باشی بوزوق عسکری سرکرده‌لرینك ریاستی منصبنی احراز ایلدی .

مصر والیسی قوجه خسرو پاشا ترتیبات وتنظیمات ایالتله مشغول اولدیغی صره‌ده باشی بوزوق جیوشندن مصری تخلیه مقصدیله بعض سرکرده‌لره رخصت ویردیسه‌ده علوفه‌لرینی تماماً تأدیه ایده‌مدیکندن جیوش مرقومه عصیانه قیام ودفتردار رجائی افندیی اعدام ایتدکدن ماعدا خسرو پاشایی دخی فراره اجبار ایلدیلر . محمد علی پاشا ایله خسرو پاشا میانینده الی نهایه دوام ایدن غیظ وکینك مبدأی بووقعه‌در . محمد علی اغا خسرو پاشایی قاچردقدن صکره برطرفدن مصرك حکومتنی الده ایتمکه ودیکر طرفدن کولمنلرله خونریزانه مقاتلاته قیام ایتمکله شقاق وفساد آسایش مملکتی محو وبرباد ایتمکده ایکن خورشید پاشا مصر والیسی نصب اولندی ومکمل دائره‌سی خلقیله ورود ایلدی .

کولمنلردن ادارهٔ مصریه‌نك تخلیصی اوته‌دنبرو ملتزم دولت اولدیغندن محمد علی اغا خورشید پاشا طرفندن بادیٔ امرده مظهر حمایه اولدیسه‌ده اغای مومی الیهك مسلك حقیقیسنه آز مدتده واقف اولمغله قولایلقله مصردن دفع واخراجی خصوصنه

تشبث ایتدی وعهده‌سنه رتبهٔ وزارتله جده والیلکنی توجیه ایتدردی فقط باشی بوزوق عسکرلری ینه رفع علم طغیان ایله خورشید پاشایی قلعه‌ده محاصره ایلدیلر (۱۲۱۹) . بوحادثه استانبوله منعکس اولدقده بری خورشید پاشانك ابقاسنی ودیکری ایالت مصرك محمد علی پاشایه توجیهنی متضمن ایکی قطعه فرمان یازیله‌رق اقتضای حاله کوره بری ابراز اولنمق مأموریتیله رجالدن صالح بك مصره کوندرلدی . میرمومی الیه اقدمجه بتاقلقلری تطهیر وتبییس ایتمك وظیفه‌سیله‌ده مصره کیتمش واولوقت محمد علی اغانك ربودهٔ دائهٔ نقودی اولمش ایدوکندن بوکره برقاچ قاتی مقابله‌سنده انك حقنده اولان فرمانی اوقوتدیره‌رق محمد علی پاشا اوته‌دنبرو تهیئهٔ اسبابیله اوغراشدیغی مصر والیلکنه ارتقا ایلدی (۱۲۱۹) وغوائل مصریه بوصورتله بتمك امیدیله استانبولجه‌ده خوشه کیتدی .

محمد علی پاشا او آنه‌قدر کولمن بکلریله هرنه‌قدر غوغا ایدر ایسه‌ده لدی الاقتضاء اتفاق دخی ایدوب آنلری دخی استعمال ایدردی . زمام اداره ید اقتدارینه کچدکدن صکره بالطبع کولمنلرك دفع رقابتلرینه قیام وبناءً علیه بعضلرینی التزام ایله دیکرلرینی اوروب ازمکه شروع واقدام ایلدی . محمدعلی پاشانك کیدیشی ومصری تحصیل ایدیشی سلطنت سنیه‌نك دها او صره‌لرده نظر دقتنه چارپمغه باشلامغله ۱۲۲۱ سنه‌سی ایالت مصر موسی پاشایه وآندن منحل اولان سلانیك وقواله

سنجاقلری محمد علی پاشایه توجیه اولنوب موسی پاشا قپودان دریا قدری پاشایه ترفیقاً دونمای همایون ایله اسکندریه یه کوندرلدی. محمد علی پاشا بعض مرتبه اسباب مدافعه استحضاریله برابر کندوسنك ابقاسنی متضمن علما واشراف مملکت طرفدن تنظیم ایتدردیکی عرض محضرلری قپودان پاشایه تسلیم واستانبوله ارسال وتقدیم ایلمکله موسی پاشا سلانیکه ارجاع ومحمد علی پاشانك بیوك اوغلی ابراهیم بك رهن صورتیله استانبولده اقامت ایتمك شرطیله ایالت مصر محمد علی پاشا عهده سنده تقریر قیلندی .

انکلیز دونمای استانبولدن مندفع اولدقدن صکره مصر صولرینه عزیمتله اسکندریه ورشید بلادینه مسلط اولمش ایدی محمد علی پاشا منازعه ده اولدیغی کولمن بکلریله درحال باریشوب بالاتفاق انکلیزلر اوزرینه هجوم ایتدیلر . وقوعبولان محاربادده سفائن دشمنی خائباً وخاسراً رجعت وتباعده مجبور ایدوب بوخدمت سببیله حقنده مضمر اولان اغبرار دولت مبدل توجه وحرمت اولهرق تشریفات پادشاهی ایله تلطیف بیورلدی .

بوندن صکره ایالتك حسن اداره سنه اهتمام ایله پادشاه حضرتلرینك استانبولده اجرا بیورمقده اولدیغی اصلاحات وتنظیماتی کمال اقتدار وموفقیتله موقع فعله قویهرق وسائل ترقی وعمرانی استحصاله باشلادی که محلنده مفصلاً بیان اولنه جقدر.

اصلاحات وتجدیدات پادشاهیدن مملکتجه حاصل اولان نتایج ، وقوع فتنه (ربیع الاول ۱۲۲۲) . — سلطان سلیم خان ثالث حضرتلرینك افکار و آمال خیر اشتمال ملکداریلری تجددات وترقیات جهتنه معطوف اولمغله عسـاکر منتظمه ترتیب ایتمك وطوپخانه وترسانه مصالحنه نظام ویرمك وهندسه خانه وباروتخانه ومطبعه واقمشـه کارخانه‌لری مثللو مکنت ومعموریتی مستلزم شیلر تأسیس وایجاد ایلمکله احیای قوای دولته تشبث واقدام والحاصل سلطنت سنیهٔ ابدی الدوامی عصر وزمانه‌نك آچمش اولدیغی مسلك جدید مدنیته سوق وادخاله سعی واهتمام ایتمش وخیلیجه ایلرولتمش ایدی . نظام جدید نامیله تنظیم اولنـان تعلیملی عسـکر ـاپی چوغالوب بونلرك طور ولباسلری وادب وتربیه‌لری وانضباط وتعلیملری من کل الوجوه جالب ممنونیت اولدیغی کبی داخل شهرده قره‌قول کزملری دخی بر قاعـدهٔ منتظمه داخلنده اولمغـله هم آسایش بلده یرینـه کلمش وهمده عساکر معلمه‌نك محسناتی مظهر تقدیر عامه اولمش ظن‌اولنور ایدی . لکن « بز دستیه قورشون آتار وکچه‌یه قلیچ چالارز بز تعلیم ایستمیوز » نغمه‌لریله آهنکساز اولان یکیچری طفره فروشلری وعلوفه‌لری مأکل ایدینان ایرادجیلر نظام جدیدك دشمن قویلری اولوب مرض جذام کبی عروق عوامه‌سرایت ایلمش اولان یکیچری غیرتکشلکیله مفطور اولانلر وهر یکی شیئه خصومتی اعتیاد ایدنلر دخی آنلره منضم اولهرق دائمـا

نظام جدیده طعن ولعن ایدرلر وتعلیمات جدیده فرنك اختراعی اولق ملابسه‌سیله طرفداراتی تکفیره قدر چیقیشورلر ایدی . قوجی بکك سلطان مراد خان رابعه تقدیم ایلدیکی لایحه طرزنده قوجه سکبان باشی طرفندن نظام وتعلیمك لزوم ووجوبنه دائر «خلاصة الکلام فی ردالعوام» نامیله بررساله تحریر ونشر ایدلدیسه‌ده سبکمغزان بی اذعانه اکلاتمق ممکن اولمدی . تنظیمات جدیده‌یی ترویج ایچون خلافکیر اولان انبوه فسادنك اجراآت شدیده ایله آغزلرینی قپامق وبوخصوصده کوپریلو محمد پاشا مسلکنی براز اختیار ایلمك الك مؤثر طریق ایسه‌ده طبع همایون حلم وکرم ایله مشحون اولدیغی مثللو اکثر وکلا وصدور علما واغلب ارکان دولت فائدهٔ ترقی‌یی هنوز ادراك ایده‌مامشلر ایدی . بناءً علیه افکار جدیده اصحابی اقل قایل اولمغله برابر ایچلرنده تهدیدینی ایقاعه قادر کیمسه یوغیدی . قپودان دریا کوچك حسین پاشا قدما واصدقای بندکان سلیم خانیدن بر وزیر نامدار اولوب هرطرفده الی اولدیغندن تجددانك سپر قویسی ایدیسه‌ده ۱۲۱۸ده ارتحال دار بقا ایتمکله یرینی بوش ومخالفینه میدان تعریض وافسادی کنیش براقمش ایدی. پادشاه حضرتلرینك اندرونده مصالح دولتجه مؤتمن ومستشاری سرکاتبی احمد افندی وامور ذاتیه‌سنجه محرم اسراری مابینجی احمد بك اولوب طشره‌جه دخی کیزلی ستمه دیو مشهور اولان حاجی ابراهیم افندی ایله ابراهیم کتخدا دینیلان کتخدای

صدر عالی ابراهیم نسیم افندی منظور ومعتمد پادشاهی ایدی بونلر فطین وکار آشنا ذاتلر ایسه‌لرده فعال وجبار دکللرایدی. ویرده یوقاروده ذکری سبق ایدن ایراد جدید خزینه‌سی تکالیف جدیده ایله کرکی کبی زنکینلشوب اداره وحساباتی رؤیت ایدن ذوات مشار الیهم اموال کثیره ومصارفات وفیره‌لریله معروض انظار حسد ودشنام ایدیلر واسباب آتیه‌ده لسانه کلملرینه یاردم ایتمش ایدی : مکتوم طوتلمسی الزم اولان اسرار دولت صفا بزملرنده ونشئه دملرنده آغزلردن قاچیور ایدی ونظام جدید تمه‌سندن اولان بعض یکی شیلر الافرانغه اولمق تقریبیله متعصبینك کوزلرینه باتیور ایدی . عاصم تاریخنك مطالعه‌سی سالف الاسامی اتابکان سلطنت علیهنده‌کی خصومت عامه‌نك درجه‌سنی تقدیر ایتدیرر .

احوال پایتخت بومرکزده ایکن طشره متعینانی اولان متغلبه ودره‌بکلری اجراآت معدلت غایات حکومتك کندولرینه اوله‌جق تأثیرات سیاستکارانه‌سندن قورقه‌رق جمله‌سی حکومته قارشو رصین الاتفاق وارکان دولتك مادةً مشاهد اولان جسارتسزلکی تقویت بخش اهل تغلب وشقاق ایدی . وهابیلر حرمین شریفیندن دفع اولنه‌میوب طریق حج مسدود ایدی .

بویله برزمان مشکلده اردوی همایون صدراعظم ایله روسیه سفیریچون طونه بوینه عزیمت ایلدیکندن عنان ادارهٔ دولت شیخ الاسلام طوپال عطاءالله افندی ایله قائمقام کوسه موسی پاشانك

مودوع ید اهانتلری اولوب ایکیسی دخی صورةً نظام جدید مروجلرندن کورینور ایکن باطناً اکا مخالف وعدو وهله موسی پاشا خبیثی مقدما کوردیکی معاملات تحقیریه‌دن ناشی درون شیطنت مشحونده اضمار غیظ ایدوب تبصبص ابلیسانه ایله کبرانك طمارلرینه کیرمش برفتان انتقامجو ایدی . دنیا وآخرتده لئیم ولعین اولان بو ایکی مزور ومهینك تدویر دولاب مفسدتده ید طولالری وار ایدی .

۱۲۲۲ سنه‌سی ربیع‌الاولی اواسطنده قره دکز بوغازی قلعه‌لرینك یماقلری بزه نظام جدید البسه‌سی کوندرمش قبول ایتمیز دمدمه‌سیله رفع لوای شقاوت ایدوب قباقجی مصطفی نامنده بر ابوالفتنه‌یی رئیس ایدینه‌رك اغالری اولان خلیل خاصکی‌یی وطابیلر تعمیرینه مأمور رئیس سابق انکلیز محمود افندی‌یی اتلاف ایلدکلری خبری درسعادته واصل اولدی ترتیبات خفیه‌یه واستعداد حاله نظراً بوشراره‌نك بر آتش خانمانسوز اوله‌جغنی دوربینان عقلا کسدیرییورلر ایدی حتی کوسه کهیا دینمکله معروف اولان دفتردار مصطفی رشید افندی قباقجی مصطفی طرفنه اوکون ایکی بیك آلتون کوندره‌رك تخلیص کریبان ایلمشدر .

اصدقای سلطنت پادشاه حضرتلرینه کیفیتی اهمیتی نسبتنده عرض وتقریر وهمان بر مقدار نظام جدید عسکری سوقیله یماقلرك تأدیب وتربیه‌لرینی رأی وتدبیر ایتمشلر ایسه‌ده شفقت

مجسمه اطلاقنه شایان اولان طبع حلیم سلیم خانی تبعه‌سنك وجهاً من‌الوجوه اراقهٔ دمنه راضی اولمیوب قان دوکمکسزین سهولتله ایشك بیتیرلمسی آرزوسنی درمیان بیوردقلرندن قائممقام پاشا ایله عونه‌سی اولان خونه‌یه فتنه‌نك حسن صورتله اطفاسی خصوصنی حواله بیوردیلر . حالبوکه آنلرك مسامحهٔ مصنعه‌سیله نائرهٔ آشوب درحال توسیع دائرهٔ سرایت ایلدی ولوث عصیان بتون اوجاقلر طاقمنه بولاشدی. طائفهٔ باغیه کسب قوت ایتدکده نظام جدیدك الغاسنی ورجال دولتدن اون بر ذاتك افناسنی طلب ایدوب موافقتدن بشقه چاره اولمدیغندن منادیلر واسطه‌سیله نظام جدیدك لغوی طرف طرفدن اعلان وسرکاتبی احمد افندی ومابینجی احمد بك وحاجی ابراهیم افندی وابراهیم کتخدا ووالده کتخداسی سابق یوسف اغا وسائرلری برر ایکیشر بولدیریله‌رق سر مظلومانه‌لری میدان شقاده غلطان ایدلدی [۱] ونظام جدید قیافتنده کوریلان برطاقم مظلومین طعمهٔ تیغ اشقیا اولدی . اهل طغیانك بونلردن بشقه دیلکلری اولمیوب باخصوص سلطان سلیم حضرتلرینك محاسن اخلاقی جمله‌یی مفتون ایلمش اولدیغندن خیر دعالرندن بشقه هیچ بر آغزدن بر سوز صدور ایتمامشیکن ایشی بو پره‌سی‌یه کتیرن سرداران اشرار بوقدرله‌ده اکتفا ایتمیه‌رك عاقبت سلطان سلیم خان

[۱] باشی طاب اولنانلردن قپان نائبی عبداللطیف افندینك رتبهٔ علیه‌سی ملکیه‌یه تحویل اولنه‌رق بعده قتل ایدلمشدر .

حضرتلرى حرمسراى همايونه عزيمت وعمزاده‌لرى سلطان مصطفى خان رابع جلوس سرير سلطنت بيوردىلر .

وقعه‌نك بونتيجه‌يه رسيده اولمسنه ابراهيم كتخدانك غفلت كامله‌سنك دخى چوق دخلى اولمشدى . دها ايلك كونى سررشتهٔ مصلحت اللرينه براقيلان كوسه موسى پاشانك باشى ازيلمش وعطاءالله افندينك صاريغى بوينه طولانمش اولمه ويا برمقدار نظام جديد سوقيله سونكيلرينك پارلديسى اشقيانك چشم خوفنه چارپسه جمعيت فتنه‌نك همان انحلالى شبهه‌سز ايدى (ذلك تقدير العزيز العليم) .

شهريار مشارالیه حلم وسلامت طبعده ومكارم اخلاقده ثانئ جناب ذى النورين ايدى . اوروپاى غربيده جلوه‌نما اولان معارف جديده‌نك تكثير منابع ثروت وتأمين انتظام حكومت وتوفير وسائط سطوته اولان تأثيراتى قرق اللى مليون نفوسه بالغ اولان تبعه‌سنك كبرا وعقلاسى ميانده بيله اك اول واك زياده ادراك وتقدير بيورملرى كندولرينه تاريخ عثمانيده بيوك برشرف ومزيت اعطا ايتمش ايكن عامه‌نك دخواه واعتقادى خلافنه اوله‌رق مدنيت جديده‌يى يواش يواش مملكته ادخال واسباب ترقى وانتظامى استحصاله مصروف اولان همت وغيرتى وقواعد جديده‌نك تطبيقاتى خصوصنده ابراز بيوردينى درايت وفطانتى مدح وتوصيف ايچون سوز بولمق ممكن اولميوب مجدد اركان دولت ومؤيد قواى مملكت اولمق

شهرتی بحق احراز بیورمشلردر . طبع همایونلرنده ، شدت افعال ایله معروف اولان شهرهٔ اجداد عظاملری نسبتنده دکل ، بدر جنت مقرلری سلطان مصطفی مرحوم قدر اولسون جبر وفعالیت اولسه‌ایدی بانیٔ ثالث سلطنت عثمانی‌ده حائز اولهجقلر ودولت علیه قرق اللی سنه‌لك بر زمان ترقی قزانمش بولنه‌جق ایدی . بر قرنجه‌نك بیله ایچنمسنه راضی اولمیان مبارك فطرت حسنه‌لری خذله وخونه‌نك قلب تمردلرندن خوف سیاستی ازاله ایلدیکندن بونجه کلفت وزحمتلرله حصوله کلان اصلاحات وفوائد ملکیه برآنده محو وهبا اولدی . برکت ویرسون تأثیر معنویسی باقی قالوب زمام ادارهٔ سلطنت اوتربیه ایله یتشمش بر دست قویه یعنی سلطان محمود خان ثانیه انتقال ایدنجه بتون موانع حائله شدتله اورتهدن قالدیریلهرق صباح فلاح افق توفیقدن ینه تنویر باصرهٔ ابتهاج ایتمشدر .

عهد سلطان مصطفی خان رابع ابن سلطان عبدالحمید خان اول

(۱۲۲۲ - ۱۲۲۳)

احوال دولت . — سلطان مصطفی خان رابع حضرتلری سلف باهرالشرفنك مسلك خلافنده اولهرق مقام سلطنته تشریفلری واقع اولور اولمز صنوف عسکریه‌نك اجباراتیله عهد سابقده بونجه مساعی ایله وجوده کتیریلان

وثمراتنك اقتطافی وقتی حلول ایدن اصلاحات وتجدیدات نافعه بالکلیه رفع والغا واصول ومراسم قدیمه اعاده وابقا ایدلدی وبویله‌جه دولت طریق ترقیده یارم‌عصر قدردها کیروکوتورلدی. تقریباً اون درت ماه سورن عهد سلطنتلری بسبتون عسکری طاقمنك مداخلات باغیانه‌لریله مرور ایتمشدر . قائمقام موسی پاشا غایتله بغیض وکینه‌ور اولمغله روجه بالا مقتول اولان رجالك اموال کثیره‌سنی غصب ومصادره ایلمش ایسه‌ده افعال ملعو - نانه‌سنك یاننه قالمیه‌جغی اندیشه‌سیله بحضور اولدیغندن استعفایه مجبور اولوب بروسه‌یه نفی واجلا اولندی . اون کون صکره شیخ‌الاسلام عطاءالله افندی دخی عزل اولنوب فقط هوادارلری القا آتیله اوجاقلو قزغان قالدیره‌رق ایرتسی کونی ابقا وتقریر ایتدردیلر وآندن صکره مفتیٔ مشارالیه استبدادینه بر قاتده آب وتاب ویردی . کل یوم غوائل جدیده حادث ورونما اولمغله پایتخت سلطنت سنیه شورش وفترتدن هیچ برکون خالی دکلدی.

اموال اردوی همایون . — روسیه‌لو بندر وخوتینی آلدقدن صکره طونه بوینه طوغری ایلرولمشیدی فقط اردوی همایون دشمنی اول حوالیدن دفع و تبعید ایله سلستره‌ده خیمه‌نشین اولمشیدی . یکیچری اغاسی پهلوان اغادن امنیت دولت منسلب اولوب عزل و تأدیبی مقرر اولدیغی اثناده استانبولده جلوس مصطفی خانی وقوعه کلمکله یکیچریلر آیاقلنه‌رق اغای موما الیهی ابقا ایتدرمکله برابر صدر اعظم ابراهیم حلمی

پاشایی فراره اجبار وتبدل صدارت ایچون رکاب همایونه برمحضر عمومی تقدیم وتسیار ایلدیلر . آق دکز بوغازی محافظی چلبی مصطفی پاشا صدر اعظم نصب اولنه‌رق طوغریجه سلستره‌یه اردوی همایونه واصل اولدی . یکیچریلر بیننده استانبولده‌کی ارقداشلرمز اوراده‌کی رجالی بتون کسمشلر بزده بوراده کیلری بیترملی یزکی کفتکو دوران ایلدیکندن وپهلوان اغا یکیچریلرله استانبوله کیدیوروب روسیه‌لویه‌قارشو اردوی همایونی پك ضعیف برحالده براقمسی ملحوظ اولدیغندن صدر جدید یکیچری اغاسنی توجیه وزارتله تلطیف ایلمسیله اغا سلستره قارشوسنده کائن قره‌لاش اطه‌سنه چکیلوب عتو وطغیانی حدی تجاوز ایلدی . فقط بر پاطردیده آنك دخی بوینی اوریلوب وجود خبائث آلودی ازاله قلندی .

تبدل سلطنتدن صکره اردوی همایونده بولنان اصلاحات طرفدارانندن مکتوبجی تحسین افندی ومبایعات مأموری بهیج افندی ومحاسبهٔ اول رامز افندی ووزیر کتخدای رفیق افندی ورئیس الکتاب غالب افندی زوربالردن عدم امنیتلرندن ناشی بالاستعفا روسجق اعیانی علمدار مصطفی پاشا زدینه فرار والتجا ایلدیلر . برکت ویرسون اردوی همایون بویله بربحران ایچنده ایکن فرانسه و روسیه ایمپراطورلری تیلسیت‌ده عقد مصالحه ایدوب (۱۲۲۲) دولت علیه ایله روسیه بیننده دخی متارکه ومتعاقباً مصالحه اولنمسی تیلسیت معاهده‌سنده شرط قیلنمغله

رئیس سابق غالب افندی مأموریتیله متارکه نامه تنظیم اولنمشیدی واردوی همایون مشتانشین اولمق اوزره ادرنه یه عودت ایتدی. پارس سفیری محب افندینك وناپلیون ایله مکالمه یه مأمور اولهرق مشارالیهك پروسیالیلردن (دانسقه Danzig) شهرینی تسخیر ایتدیکی زمان برابرنده بولنان وحید افندینك مصالحه ومتارکه قونفرانسلرنده خیلی خدمت سیاسیه لری سبق ایلمش ایدی.

علمدار مصطفی پاشا، سلطان سلیمك شهادتی، جلوس محمود خانه ثانی. — روسجق یماقلغندن نشئت ایده رك اورته سنك بیراقداری اولمق حسبیله بیراقدار مصطفی دیو بین الاقران سرفراز اولان مصطفی اغا ابتدا روسجق اعیانی ترسنکلی اوغلی اسماعیل اغانك خدمت ومعیتنه داخل و مومی الیهك ادرنه وقعه سی اثناسنده وقوع قتل و اعدامی اوزرینه روسجق اعیانلغنه واصل و نائل اولوب درحال طرف سلطنت سنیه یه تمحض وصداقت اظهاریله ادرنه جمعیتنك طاغلمه سنه سعی وهمت وبوسیله نزد دولتده کسب توجه ورعایت ایلمشیدی بیراقدار مصطفی اغا امی ایسه ده غایتله جری وجسور وعقل سلیم وخلق کریم ایله مفطور برمرد حمیتمند اولمغله روسجق اعیانلغنده کوندن کونه تزییدوقار واقتدار ایدوب روسیه مسئله سنك بدایتنده کوریلان یرار وفدا کارلغه مکافاةً عهده سنه رتبهٔ وزارتله سلستره ایالتی توجیه اولنمش و شهرت وسطوتی برقاتدها آرتدیرلمش ایدی. اردوی همایون سلستره ده

بولندیغی صره‌ده یکیچری اغاسی پهلوان پاشانك اوضاع شرکشانه وکستاخانه‌سی کندوسنه غایتله آغیر کلوب صدراعظم چلبی مصطفی پاشا ایله دخی اره‌سی ایو اولمدیغندن کوسکون برحاله اردودن مفارقت وروسجغه عودت ایلمشیدی. بروجه‌بالا نزدینه التجالری بیان اولنان تحسین وبهیج ورامز ورفیق وغالب افندیلر مشار الیهك صلابت و جلادتی کوردکده سلطان سلیمك اون طفوز سنه سورن عهد سلطنتنده دین و دولتجه وقوعه کلان خدمات بیغایاتی واعتزالندن صکره دولتك دوچار اولدیغی بحران وفترتی عریض وعمیق یاد وتعداد ایده کندی فکرلرینی علمداره دخی ایوجه القا و بو خصوصده همان بینلرنده مذاکرات سریعه وتشبثات استادانه‌یه شروع وابتدا ایلدیلر. روسجق یارانی نامیله تاریخ عثمانیده شهرت براقان سالف الاسامی بش ذات فطانتسماتك نه یولده ترتیبات واهتمامات ایله علمدار مصطفی پاشایی استانبوله کتیردکلری تاریخ جودتده مفصلاً تحریر و بیان اولنمش اولمغله تفصیلات اعطاسندن صرف نظر اولنمشدر. لکن چرخ ناهموار مقصودلرینی انجامه یتیرمیوب باحکم تقدیر ازلی سلطان سلیم خان نوش شربت شهادت ایلدی وعنبر اغا وحافظ عیسی اغا وحرم همایون جاریه‌لرندن جوری قلفه دلالتلریله محفوظ صون صمدانی اولان سلطان محمود خان ثانی حضرتلری یکرمی درت یاشلرنده جلوس اورنك سعادت بیوردی .

غهد سلطان محمود خان ثانی ابن سلطان عبدالحمید خان اول

(۱۲۲۳ - ۱۲۵۵)

علمدار مصطفی پاشانك صدارتی (۱۲۲۳) — جلوس محمود خانی آننده علمدار مصطفی پاشا صدارته تعیین و عرب زاده عارف افندی مقام مشیخته تقریر بیوریلهرق سلطان سلیم شهیدك وقعهٔ عزلت وشهادتنده ذی مدخل بولنان اشخاص مهینه بالتحری قتل واعدام اولندیغی مثللو خونه دن قائمقام اسبق کوسه موسی و طیار پاشالرك منفالرنده بیونلری اورلدی وشیخ الاسلام سابق طوپال عطاءالله افندی ایله همپالری اولان قاضیعسکرلر نفی وتغریب ایدلدی وقپودانلق روسجق یارانندن رامز افندی یه بارتبهٔ وزارت توجیه اولنوب سلفی سیدی علی پاشا بروسه ده اقامته مأمور اولدی .

صدر جدید غایتله سرت ودهاش اولمغله برابر روم ایلیدن اون بیك قدر عجیب الهیکل قیرجه لی عسکری کتیرمشیدی بونلرك قورقوسندن یکیچریلر سود دوکمش کدی یه دونوب دور سابقده امور دولته مداخله ایله آتوب طوتمغه آلشمش اولان اسکی قوقونوزلرك هیچ برنده فك دهانه مجال قالمدی. بوسکونت و امنیتدن بالاستفاده اصلاح مصالح حکومته تشبث اولنهرق مذاکرهٔ احوال سفریه وتنظیم مهام دولت علیه ضمننده متنفذان

اعیاندن سیروزی اسماعیل بك واناطولیده عین‌الاعیان پوز اوق متصرفی جبار زاده سلیمان بك و صاروخان متصرفی قره عثمان اوغلی عمر اغا معیتلری عسـاکریله و مؤخراً قونیـه والیسی و نظام جدیدك اك معروف طرفداری قاضی پاشا تفنکجی نامیله طوپلایه بیلدیکی نظام جدید بقایاسیله استانبوله دعوت اولنمارله اعیان مشـارالیهم امر دولتی اصغا ایتمیه‌بیـلور متغلبه‌دن ایکن اعتمادلرندن ناشی علمدارك بو دعوتنامه‌سنه همان اجابت ایلدلر اسـتانبول صحرالری درلو قیافتـده جیوش متنوعه ایله مالامال اولدیغندن ادارهٔ امور دولته تعریض ایده‌کلن اوجاق زوربالری فاره کبی برر دلیکه سیندی . سـالف‌الاسـامی اعیانلر اصحـاب قدرت وسطوتدن امثالنه نسبةً ارباب صداقتدن اولوب هنوز کش مکشده بولنان روسـیه سفری عودت ایلدیکی تقـدیرده کندولرندن استفادهٔ کلیه درکار ایدوکندن بونلری جلب وتأمین مقصدیله سلطنت سنیه‌نك کندولرینـه امنیت تامه‌سنی و آنلرك طرف‌سلطنت سنیه‌یه انقیاد واطاعت کامله‌سنی متضمن کاغدخانه قصرنده برعهدنامه‌یازیله‌رق باجمله وکلاورجال‌دولت‌واعیان مشارالیهم‌جانبندن تمهیر وبالاسی خط همایون‌ایله تصدیق وتوشیح بیورلدی او صره‌ده یکیچری اوجاغنك کلیاً الغاسی خاطرلره کلدیسـه‌ده بعض عقلا و دور اندیشان دولت بر مطالعهٔ محققه‌یه مبنی راضی اولمدیلر فقط نظام جدید یرینه قائم اولمق‌وقپو قولی اوجاقلرینك سکز نجیسی اعتباراولنمق اوزره‌سکبان جدید نامیله‌تعلیملی عساکر

منتظمه تحریرینه شروع اولنه‌رق قاضی پاشا سلیمیه قشله‌سنده اقامت ایتمك اوزره اناطولی والیسی وعساکر منتظمه سرعسکری وبیجه افندی جهادیه ناظری و سلیمان اغا جیوش منتظمه سرکرده‌سی تعیین قیلندیلر. بعده‌سنهٔ آتیه‌ده جنك دوام ایلدیکی حالده جنود کلیه ایله سفره کلمك شرطیله اعیانلره رخصت ویرلدیکندن مملکتلرینه طاغلدیلر. کاغد خانه قصر همایونده بونلره ضیافتلر ویرلمش و خلعتلر کیدیرلمش و بهاریه وقره اغاج ساحلینی تپه‌لرینی اشغال ایدن رنك آمیز و مختلف الاشکال چادرلر بین الارکان و الاعیان اتفاق عمومی حصولنه اشارت کبی عد اولنمغله خلقجه موجب مسار عظیم اولمشیدی.

ظهور فتنه: علمدار مصطفی پاشانك وفاتی (۲۷ رمضان ۱۲۲۳). — صدراعظم صلابت وحمیتیله برابر استانبولك احوالنه غیر واقف ایدی. هم کندی وهم امور دولتی تدبر اولانلریکیچر یلرك کلیاً مغلوبیتنه معتقد اولهرق صدر مشارالیهی اطرافدن تقدیم اولنان جواری ایله ذوق و شوقه مبتلا و کندولری دخی تزیید دارات واحتشامه اعتنا ایدوب حزم واحتیاطی الدن براقدیلر وروم ایلی عسکرینی مجتمع بولندرمق لازم ایکن رمضان شریف مناسبتیله خانلره ومسافرةً وکلا قوناقلرینه تفریق و تقسیم ایلدیلر حالبوکه موقع فعله قونیلان ومحسناتی کون کبی آشکار اولان اصلاحات جدیده‌دن مادةً متضرر اولان مُفتخوارلر و نظام آلتنه کیرمکدن ابا ایدن یکیچریلر روم ایلی توریدیسنك امحاسیچون

فرصت کوزلمکده وفتنه قزغانی قیناتمقده ایدیلر ۱۲۲۳ سنه‌سی رمضان شریفك یکرمی یدنجی قدر کیجه‌سی امساك وقتلرنده یکیچریلر بغتةً باب عالی‌یه هجوم ایله القای آتش ایلدیلر. ارکان دولت هیچ خبر آله‌مامش وقیرجه‌لی عسکری دخی غافل وطاغنق بر حالده بولنمش اولدیغندن علمدار دائرهٔ صدارتده بولنان توابعیله مدافعه‌یه قیام ایلدیسه‌ده امداد کلمسی و حریق جمعیتی طاغتمسی سببلریله ناچار جبخانه مخزنه کیروب سکز طقوز ساعت قدر هجوم ایدنلره قورشون آتمغله مشغول اولدقدنصکره ناامید وبی‌توان قالنجه یانندهکی جبخانه‌یه آتش ویره‌رك قبه‌ده وجوارده اولان ایکی اوچیوز قدر شقی برهوا وکندوسی دخی یانندن آیرلمیان باش قادینی و بر جاریه‌سیله عازم دارعقبا اولدی.

اشقیا بر طرفدن وکلا قوناقلرینی یغمایه قویولمشلر ایدی، قپودان رامز پاشا ظهور فتنه‌یه واقف اولدقده باب عالیده علمداره اعانه ایده‌جکی یرده قلعه قپولرینی قپاتمق وادرنه قپوسی طرفلرینه خارجدن یکیچریلره امداد کلمامك ایچون عسکر کوندرمك کبی بیهوده تدابیر ایله افاقهٔ وقت ایلر ایکن وقعه‌کسب اهمیت ایتمکله پاشای مشارالیه وقاضی پاشا وچرخه‌جی علی پاشا معیتلری افرادیله سرای همایونه جلب اولندی. ایرتسی کونی بر یاندن جیوش منتظمه سرکرده‌سی سلیمان اغانك فرط غیرت وجسارتی ودیکرطرفدن دونمای همایوندن مجمع صنادید بکتاشیان اولان اغا قپوسنه آتیلان کله‌لرك صلدیغی خوف ودهشت

طائفهٔ باغیه‌نك بنیان امید وثباتی تملندن صارصوب اشقیا اقدمجه اغا قپوسنه احضار ایلدکلری صدور علمایی عفو جرایم نیازیله حضور همایونه کوندردیلر وفیمابعد دائرهٔ اطاعتدن خروج ایتمامك شرطیله عفو پادشاهی ارزان بیوریلوب صدای طوپ وتفنك منقطع اولدی .

بوصورتله ایش بتدی ظن اولنورکن ایرتسی عرفه کونی زوربا باشیلردن قندره‌لی محمد نامنده برکشتی یکیدن ایقاد فتیلهٔ فساد ایدوب رماد سکون آلتنده‌کی آتش اختلال ازسرنو دهشت افزای اشتعال اولدی . وقوعه کلان مقاتلاتده جیوش منتظمه‌نك بر چوغی سرکرده‌لری سلیمان اغا ایله برابر تلف اولوب اهالیٔ بلده حکومتله توحید مساعی ایدرك مبارك بیرام کونی سلب حضور وآسایش ایدن ادبسز حشراتك تنکیلنه چالشملری لازمه‌دن ایکن برطاقم ساده دلان ناس بحکمته تعالی قولاً فعلاً آنلره طرفدارلق ایلدکلرندن ناچار قاضی پاشا ورامز پاشا وترسانه امینی موره‌لی علی افندی فراره مجبور اولدیلر وسکبان اوجاغی لغو اولنمق شرطیله سد باب فتنه اولندی . ایرتسی بیرام کونی یکیچریلر سلیمیه ولوند چیفتلکی قشله‌لرینی احراق واللرینه کچن عساکر منتظمه ضابطان ونفراتنی اعدام ایله تمیم شقاق ایلدیلر .

وقعه‌ده روسچق یارانندن وزیر کتخدای رفیق افندی ودفتردار تحسین افندی پاره‌لنوب اختفا وفرار ایدنلردن قاضی

پاشا مملکتی اولان علائیه‌ده ورامز پاشا درت بش سنه التجا ایلدیکی روسیه‌ده آرام ایلدکدن صکره عودتنده یرکوکیده افنا وبهیج افندی ایله مورەلی علی افندی دخی میدانه چیقاریلوب برقاچ آی صکره ازاله قیلندیلر . کرك بو وقعه‌ده وکرك وقعهٔ سلیم خانیده نجه امور دیدکان دولت امحا ایدیلوب ایشدن آکلار ارباب وقوف آزالدی . اشقیا رئیس غالب افندیی دخی اتلاف ایتمك ایستمشلرسه‌ده دولتده آدم براقمدیکز دیو علما منع ایتمشلردر .

علمدار مصطفی پاشانك صدارتی بش آی بیله سورمامشیدی اکر کندینی استانبوله کتیرن عقلا سرمست غفلت وصفا اولمیه ایدیلر بو آدمه چوق ایش کوردرمك ممکن ایدی ۱۰۴۱ تاریخندنبرو اوجاقلونك بوکونه ادبسزلکی واقع اولمامشدر اوروپا دولتلرینك تنظیمات وتنسیقات عسکریه‌سی نظر دقته آلندیغی زمان کزیدهٔ سپاه عثمانیان اولان یکیچریلرك بوحالاری معاذالله تعالی نه کبی نتایج مهلکه‌یه منجر اوله‌جغی تحقق ایتمش وعم مکرمنك دائرهٔ پرورش وتربیتنده یتیشان سلطان محمود خان کبی بر شهریار ضابط وقهارك تسریع اجرا آتنه وسیله‌لر ویرمش ایسه‌ده غوائل داخلیه اون یدی اون سکز سنه دها تأخر اضطراریه سبب اوله‌رق نهایت ۱۲۴۱ تاریخنده منحوس اوجاق قطعیاً سوندیرلمشدر .

روسیه ایله ١٢٢٤ سفری ، بخارست معاهده سی (١٢٢٧). —
یوقاروده بیان اولندیغی وجهله تیلسیت معاهده سی دولت علیه ایله
روسیه‌لو بینده مصالحه ایدلمك حکمنی حاوی اولدیغندن شرائط
صلح قرالشدیرلمق اوزره بر متارکه عقد اولنمشیدی . شرائط
صلح پارسده مذاکره ایدیلهجکندن سفیرمز محب افندی
مرخص تعیین اولنمش ایسه‌ده ناپلیون ایشی سلطان سلیم خانك
ذاتنه انتقال ایتدیره‌رك مشار الیه ایدیلان معامله‌دن طولایی
کویا دولت علیه‌یه کوجنمکله وقوعه کلان مذاکراتدن بر نتیجه
حاصل اولمدیغندن روسیه ایله ائتلاف حصولی ضمننده رئیس
غالب افندی مملکتینده بولنان روسیه قوماندانی نزدینه اعزام
اولندی . روسیه مرخصلری افلاق وبغدانك روسیه دولتنه
ترکنی طلب ایله برابر صربیه وچرکستان حقنده آغیر تکالیفده
بولندقلرندن ناچار حربه قرار ویرلدی وقرار حربدن اول
انکلتره ایله وینه رئیس غالب افندی مرخصلغیله تجدید ود
ومصافات قلندی .

علمدار پاشا وقعه‌سنده صدر اعظم نصب اولنان صالح
ممش پاشا عدم اقتدارندن ناشی معزول اولوب مهر صدارت
حلب والیسی صدر اسبق یوسف ضیا پاشایه اعطا بیورلدی
(١٢٢٤) .

روسیه‌لولر اسماعیل ویرکوکی وابرائیل قلعه‌لرینی تحت
محاصره‌ده طوتمغله برابر طونه‌یی تجاوز ایده‌رك وارنه وشمنی

وسلستره قلعه‌لری اوزرینه هجوم ایلمشلردی . دونمای همایون وارنه اوزرینه کلن دشمن فرقه‌سنی رجعته مجبور ایلمش وصدر اعظم یوسف ضیا پاشا واردوی همایون امراسندن پهلوان ابراهیم اغا وبوشناق اغا وتپه دلنلی علی پاشا زاده مختار پاشانك همتلریله اعدا شمنی طرفلرندن تبعید ایدیله‌رك نهایت سلستره پیشگاهنده وقوعه کلن قتال شدیده انهزام فاحش ایله طونه‌نك اوبر یقه‌سنه دفع اولنمشیدی . موسم شتا حلول ایتمکله صدر اعظم اردوی همایونی شمنی مشتاسنه کتیروب هرنقدر طونه‌نك بویقه‌سنده آثار غالبیت کرکی کبی نمایان اولدیسه‌ده آلتی یدی آیدن برو محصور اولان اسماعیل وابرائیل قلعه‌لری امداد آله‌مدقلرندن کرفتار دست دشمن اولدیلر وحدود شرقیه‌ده ولاة وامرانك اتفاقسزلغندن ناشی موجب کدر احوال ظهوره کلدی . ایرتسی سنه روسیه‌لو تدارکات کلیه ایله دوبریجه‌یه کچوب بابا پاشا وسروری پاشا وقوشانجه‌لی خلیل پاشا مفرزه‌لرینه غلبه ایده‌رك بابا پاشا ایله سروری پاشایی اسیر وخلیل پاشایی شهید ایلدی وبالآخره سلستره وروسجق قلعه‌لرینی ضبط ایده‌رك تیکبولی اوزرندن دخی بالقانلره طوغری برفرقه سوق ایلدی. بو وقوعات اوزرینه ذاتاً یکیچریلرجه نظام جدید طرفدارلغیله متهم اولان صدر اعظم یوسف ضیا پاشا استعفا ایتمکله مقام صدارته علمدار چاشنیسنده ارباب حربدن وضربدن بری ارانلدیغندن مهر همایون ابرائیل ناظری لاز احمد اغایه ارسال بیورلدی (۱۲۲۶) .

اول بهار حلولنده اردوی همایون یکی عساکر ایله تقویه ایدیلهرك صدر جدید روسجق اوزرینه صولتله استردادینه موفق اولدی وسلستره ودوبریجه طرفلرندهکی روس فرقهلری هنوز تنکیل اولنمامش ایکن طونهنك قارشو طرفنه کچلمسی قرارلشدیغندن ودین والیسی ادریس پاشایی وسیروزی اسماعیل بکی قلفاته امرار وکندوسی دخی برمقدار منتخب عسکرله یرکوکی جانبنه کذار ایلدی . فقط روس قوماندانی جنرال قوتوزوف روسجق خارجنده تپه دلنلی زاده ولی پاشا اردوسنی باصدیروب تارومار وطونهنك قارشو طرفنده بولنان فرق اسلامیهنك خط رجعتلرینی قطع ایتمکله صدر اعظم جیوش موجودهسیله برابر ذخیره ومهماتسز اولهرق آتش اضطراب ایچنده قالدی . اول هنکامده ناپلیون روسیه دولتنه اعلان حرب ایدوب روسیهلولر بزمله عقد صلحه خواهشکر اولملریله وهرنقدر دولتجه جبر مافات ایدلمك زمانی ایسهده ناپلیونك مقدما تلسیت معاهدهسندن ضکره بزه ایتدیکی وفاسزلغه مقابلةً صلحه میل اولنمغله وزیر کتخداسی غالب افندی مرخصیتیله بکرشده عقد مصالحه اولندی (جمادیالاخره ۱۲۲۷ و ۲۸ مایس ۱۸۱۲) .

شرائط اساسیهسی خوتین وبندر وکلی وآقکرمان قلعهلرینك روسیهلویه ترکیله پروت صویندن سنور کسلمسی واناطولی حدودنجه دخی بعض مرتبه تعدیلات اجراسیوملکتین

حقنده عهود سابقه‌ده‌کی احکامك ابقاسی ماده‌لری اولوب صربلولر اوفق برامتیاز ایله حکومت سنیه‌نك عاطفت ومرحمتنه حواله اولندیلر [۱] اکر طونه‌یی کچمش اولان جنود عثمانیه بر مدت دها ثبات ایده‌رك دولتجه صلحه همان میل اولنمسه فرانسه‌نك اعلان حربندن طولایی روسیه ایله یاش معاهده‌سی احکامنجه صلح اولنمق محتمل ایدی فقط نه چاره‌که فرانسه‌لویه اولان اغبرار دولت روسیه‌یه خصومتدن زیاده ایدی چونکه ناپلیونك روسیه وانکلتره ایله دولتی بوزشدردقدن صکره تلسیت معاهده‌سنی متعاقب کوستردیکی معاملهٔ بارده چوق کوجه کیتمشیدی .

احوال صحانیه؛ وهابیلرك رفع رقمی . — بالاده بیان اولندیکی اوزره وهابیلر حرمین شریفینی استیلا ویغما وانواع مفسدت وخبائث اجرا ایلدکدن صکره درعیه‌ده قویاً یرلشمشلر وغوائل متحدثهٔ داخلیه‌دن ناشی دفع وتنکیللرینه باقیله‌مامشدی .

---

[۱] ۱۲۱۸ سنه‌سی صربلولر قره یورکی نامنده برکنز Knès یعنی کوی کمیاسنك ریاستیله عصیان ایدوب وسائط تأدیب وتربیه‌لری استحصال قلنقده ایدی .اشبو معاهده‌ده روسیه دولتی آنلری متبوعلری اولان ذات حضرت پادشاهینك شفقت ومرحمتنه ترك ایدوب حالبوکه صرب اشقیاسی کریوهٔ عصیاندن رجوع ایتدکلرندن صدر اعظم خورشید پاشا قوهٔ عسکریه ادخالیله اشقیایی کلیاً کرفتار خیبت وهزیمت وسلاحلرینی طوپلایه‌رق وقلعه‌لرده امرا ومستحفظین نصب واقامه ایلیه‌رك ۱۲۲۹ سنه‌سی استانبوله عودت ایتمشدر .

محمد علی پاشا مصر والیلکنده کسب اقتدار ایلمکله دفع وهابیانه مأمور اولهرق اوغلی طومسون پاشایی قوهٔ کافیه ایله ینبغه اعزام ایلدی (۱۲۲۶) . وقوعه کلان محاربات عدیده اوزرینه حرمین شریفین تخلیص اولنهرق ۱۲۲۸ سنهسی اوائلنده اولا مدینهٔ منورهنك ومؤخراً مکهٔ مکرمهنك مفتاحلری درسعادته ارسال اولنمغله عظیم آلای ایله خرقهٔ سعادت دائرهسنه وضع اولندی.

بعده محمد علی پاشا بالذات جانب حجازه عزیمت ایدهرك ایکی سنه قدر حرمین شریفینده اقامت وشیخ سعودك کتخداسی عثمان طامیی بالمحاربه دردست ایدوب استانبوله کوندرمکله آلای کوشکی پیشکاهنده اعدام قیلندی . محمد علی پاشانك مصره عودتنده اوغلی طومسون پاشا مطعوناً وفات ایتدیکندن منحل اولان جده والیلکی رتبهٔ وزارتله دیکر اوغلی ابراهیم پاشایه توجیه بیورلدی . پاشای مشارالیه بر قاچ سنه وهابیلرك تعقیب واستیصالنه همت واقدام وبالاخره مرکز اجتماعلری اولان درعیهیی تسخیر وسعود ایله اوغلی عبداللهی اسیر ایدوب روضهٔ مطهرهدن استراق ایلدکلری مجوهرات ایله برابر استانبوله اعزام ایلدیکندن شیخ سعود وعونهسی قنطرهٔ سیفدن امرار ومجوهرات مذکوره بالتعمیر محال عالیهسنه اعاده وتسیار قیلندی واشبو موفقیت محمد علی پاشانك ملت عثمانیه بینده توافر شهرت وشاننه باعث اولدی .

دره بکلربنك استیصالی ؛ تیه دللی علی پاشا (۱۲۳۶ —

۱۲۳۷) . — روسیه سفری ووهابی غائله‌سی برطرف اولدقدن صکره دره‌بکلرینك ازاله‌سنه تشبث اولنوب بونلردن تکه‌لی اوغلی وقالیونجی وطاغ دویرن اوغلی وسائر همپالری قتل واعدام وسیروزی اسماعیل بك وقره عثمان زاده‌لر وجبارزاده‌لر کبی اصحاب سطوتدن ومرکز اطاعتده قائم اولانلر توقیر واکرام اولندی .

یانیه والیسی تپه دلللی علی پاشا ذاتاً ارنبودلق خاندانندن وارباب درایت وشجاعتدن اولوب اول حوالیده قرق سنه‌یه قریب حکومتده بولنمسندن ناشی یانیه ویکی شهر وسلانیك ومناستر سنجاقلرنده ایکیوزدن متجاوز جسیم چفتلکلره مالك اولدیغندن شهرت وثروتی ومهابت ومکنتی کوندن کونه متزاید اولەرق روم‌ایلیٔ جنوبیده نام وشانی کرکی کبی شایع اولمشیدی روسیه سفرلرنده وفرانسزلرك مصره ورودلری حادثاتنده خدمات مبروره اظهار ایلمکین اوغلی ولی پاشایه وزارت ودیکر اوغللری مختار وصالح پاشالره وحفیدی محمد پاشایه میرمیرانلق احسان اولنوب موره وجوارده اولان سنجاقلر بتون مشار الیهمه توجیه اولنوردی. علی پاشا افراد حقنده تعدیاتدن چکنمز ایسه‌ده دولتجه خدمات سیاسیه‌سی وتنظیم طرق وتکثیر زراعت کبی آثار نافعه‌سی مشهود اولەرق حتی طوپجی نامیله سکبز اون بیك قدر عساکر منتظمه ترتیبنه موفق اولمشیدی .

آولونیه متصرفی ابراهیم پاشا که علی پاشانك بیوك اوغلی

ولی پاشانك قائم پدریدر تپه دلنلی طرفدن بر اختلال محلیدن تخلیص ویانیه جلب وحبس ایدلمشیدی . بو کیفیت دولتجه باعث غضب وانفعال اولوب ابراهیم پاشانك تکرار یرینه اقامه‌سی ایچون تپه دلنلی یه اوامر علیه کوندرلمشیکن بر طاقم اعذار واهیه سردیله تعند وتمرد کوستردیکندن تأدیب وتنکیله لزوم کورنمش وفقط مستعد فساد اولان موره اهالیسنه علی پاشانك هیبت وسطوتی مانع جرئت اولدیغی نزد حکومت سنیه‌ده معلوم ایدوکندن پك ایلرویه کیدلیوب کاه تهدید وکاه نصح وتلطیف ایله معامله ایدلمکده بولنمشیدی . اول عصرده صاحب نفوذ اولان نشانجی مشهور حالت افندی ایله پاشای مشارالیهك هر نصلسه آره‌سی آچیلوب اوصره‌ده استانبوله فرار والتجا ایدن تپه دلنلی کتخداسی پاشو بکك نشریات بدخواهانه‌سی حالت افندینك غرض نفسانیسنك ساحهٔ تأثیرینی توسیع ایلدیکندن عاقبت تپه دلنلی علی پاشا نظر شاهانه‌دن دخی دوشه‌رك فرمانلی [۱] اولدی و۱۲۳۶ سنه‌سی اوائلنده موره والیسی صدر اسبق خورشید پاشا تأدیبنه مأمور وسرعسکر نصب ایدلدی. بناً علی ذلك طرف طرف مقاتلاته مباشرت اولنوب علی پاشانك اوغللری ولی ومختار وصالح پاشالر بلامخالفه اردوی همایونه دخالت ایتملریله علی پاشا یانیه قلعه‌سنده تحت محاصره‌یه آلینه‌رق اوغللری کوتاهیه وانقره‌یه نفی اولندیلر .

[۱] فرمانلی تعبیری امرای باغیه حقنده دولتجه عصیانی اعلان اولنمق دیمکدر .

ایام محاصره اوزادقده ینه القاآت منافقین ایله هر برینك علی قدرالاستطاعه دولته خدمتلری سابق اولان ولی پاشا ومختار پاشا وصالح ومحمد پاشالر منفالرنده اعدام اولندیلر . ایکی سنه محصوریته تحمل وثبات ایتدکدن صکره قوتی محو اولندیغندن تپه دلنلی استیمان ایلمش وخورشید پاشا رای وامان ویردیکندن سن وسالنه وقدم خدمتنه حرمةً وتنسیب اولنه‌جق محلده اقامت ایتمك اوزره مظهر عفو عالی اولمسنی بالدفعات وکمال شدتله عرض ونیاز ایتمش اولدیغی حالده حالت افندینك کین وغدرندن ناشی قرین مساعده اولهمامغله ۱۲۳۷ جمادی‌الاولاسنده بیوتی اوریلوب سر مقطوعی بر معتاد باب همایونده وضع وتشهیر اولندی . خورشید پاشا تپه‌دلنلی‌یی محاصره ایله مشغول اولهجغنه معیتنده‌کی قوهٔ عسکریه‌یی موره‌یی هرطرفدن صارمش اولان آتش اختلالی باصدیرمغه حصر ایلسه ویاخود ازاله‌سیله اوغراشدیغی پیرجلادتسمیر عفو واطلاق واقدار اولنه‌رق فئهٔ باغیه‌یه برکره اظهار روی بسالت ایتسه موره غائله‌سی قولایلقله مندفع اولهجغنده شبهه یوق ایدی نه فائده‌که حالت افندینك اثر غرضی اولهرق تپه دلنلی ایشی موره امورینه تقدیم ایدلمکله خورشید پاشا هم دولتی مصارف کثیره‌یه کرفتار ایتمش وهم یونان فسادینك توسع ایتمسنه سبب اولمشدر .

موره رقعه‌سی . — یونانستان طاغلق وشورستان بر مملکت‌اولمغله اهالیسی من‌القدیم سرکشلکله‌معروف اولوب اون

ايكنجى قرن هجرى نهايتلرينه طوغرى القاآت اجانب دخى منضم اولەرق ١١٨٢ سفرنده موره‌ده برحركت طاغيانه حس اولنمش ايسه‌ده بدايت سفرده موره واليسى نصب اولنان محسن زاده محمد پاشانك ومؤخراً جزايرلى حسن پاشانك سيف سطوتلريله تأديب اولنمشلر ايدى . دها صكره‌لرى تپه دلنلى على پاشانك حاصل ايتديكى قوت واقتدار مانع تصميماتلرى اولمقده ايكن على پاشانك قولى وقنادى قيريلوب يانيه‌ده محصور اولمغله وتأديبنه مأمور اولان موره واليسى خورشيد پاشا موره‌نك طوائف عسكريه‌سنى برلكده كوتورمكله موره مفسدينك منتظر اولدقلرى زمان فرصت يوز كوسترمدى . على پاشانك تخليص كريبان ايچون يونانيلرى اغوا وتشويق ايلديكى دخى مرويدر . موره‌ليلرك وسائط شقاوتكارانه‌لرينى تهيئه ايتمك اوزره « اتريا » نامیله برجمعيت خفيه تشكيل اولنوب اشبو جمعيتده روسيه‌ده ومملكتينده ساكن اولان روم كبراسندن ماعدا ممالك محروسهٔ شاهانه‌ده مقيم اولانلردن بعض مفسدين وصنايد رهبان دخى داخل اولديغندن ويونان ملتنك شهرت سابقه‌سى انكلتره وفرانسه‌ده مكتب عالمنده يشامش والسنه وادبيات عتيقه‌يى تحصيل ايتمش اولان نوهوسان وخيالپرستان اهالى ايچنده پك چوق محبان وطرفكيران پيدا ايلديكندن اتريا جمعيتنك معين ومروجلرى چوغالمشيدى . نهايت جمعيت مذكوره اصدقاى دولتدن اولان افلاق وبوودەسى علقو بكى

قتل ایتدیره‌رك ۱۲۳۶ سنه‌سنده ابتدا مملکتینده آتش فسادی اویاندردی .

حکومت سنیه مملکتین ایشنی تسویه ایده‌یم دیرایکن موره دخی ایاقلنوب قری وقصباتده ساکن اولان اهالئ اسلامیه قلعه‌لره فرار والتجا ایلدکلرندن اشقیا سمت سمت موره‌قلاعنی تحت محاصره‌یه آله‌رق پلنقه واوفق حصارلری ید ضبطه کچیر - دیسه‌ده طرابلیجه ونابولی وکردوس کبی مواقع مستحکمه طول مدت محاصره‌یه طیاندیلر . اتریانك مساعی وافساداتندن ارکان دولت بی‌خبر اولوب حتی خورشید پاشا موره‌دن یانیه‌یه عزیمت ایدر ایکن عائله‌سی خلقنی مقر ایالت اولان طرابلیجه‌ده براقمشیدی . قلعه‌لرده کلیتلو ذخائر ومهمات بولندرمق کبی قواعد احتیاطیه‌یه رعایت ایدلمامسیله اشقیا هرجهتده فرجه وظفر بولمغه واله کچیردیکی مسلمین حقنده انواع ظلم ووحشت اجرا ایتمکه باشلادی . ولوث شقا اطه‌لره وآتنه وقارلی ایلی وترحاله سنجاقلرینه دخی بولاشدی .

تنکیل اشقیایه مأمور اولان موره والیسی کوسه محمد پاشا وبهرام پاشانك بر ایش کوره‌مدکلرینه وصدر وزارته کتیریلان علمدار چاشنیسنده بندرلی علی پاشانك تدابیر امیانه‌سیده سود مند اولمدیغنه وحالت‌افندی تنسیبیله بالاستقلال موره سرعسکری نصب اولنان صدر اسبق سید علی پاشانك [۱] دها موره‌یه

[۱] صدر مشهور مصطفی رشید پاشا کتابت خدمتیله مشار الیه سید علی پاشانك معیتنده حوالئ یونانیه‌یه عزیمت ایتمشیدی .

داخل اولمقسزین دائرهٔ عسکریه‌سی طاغلدیغنه مبنی اشقیایه تشدید نهضتله موره قلاعنی برقاندها صیقشدیروب نهایت طرابلیجه‌نی ضبط وتسخیر وابتدای محاصره‌ده اخراج ایدیله‌مامش اولان خورشید پاشا وکوسه محمد پاشا حرملرینی اسیر ایلیه‌رك اوچ کون اوچ کیجه اجرای قتال ویغما ایلدی وسائر اله کچیردیکی قلعه‌لرده دخی انواع تعدیاته قویولدی .

اول خلالده یانیه ایشی بتمکله خورشید پاشا نزد دولتده پك چوق نفوذ واعتبار قزانه‌رق حالت افندی ایله دخی اوته‌دنبرو متفقانه حرکت ایده کلدیکندن وتپه دلنلینك اله کچوریلان نقودی‌که ظن وتخمین اولندیغی کبی چیقمامشدر برایکی آی قدر مصارف عسکریه‌یه کافی ایدوکندن موره سرعسکری سید علی پاشایی عزل وکندی معیتنده کبی اولمق اوزره درامه‌لی محمود پاشایی سرعسکر نصب ایتدردی وکندیسی دخی ازدینه کلوب سرعسکر محمود پاشایی یکرمی بشبیك قدر عسکرله موره‌یه اعزام وادخال ایلدی (شعبان ١٢٣٧) .

سنهٔ مرقومه رجبنده ساقز حادثه‌سی ظهوره کلدی .

درامه‌لی محمود پاشا بر ایش کورمکسزین وفات ایدوب ساحل بحرده اهمیت موقعیه‌سی درکار اولان انابولی قلعه‌سی دست اشقیایه دوشدی (١٢٣٨) . بو فنالقلره سبب معنوی حالت افندی ایدی . چونکه خصمی تپه‌دلنلی علی‌پاشانك ایشنی بر آیاق اول بیترمك ایچون موره وقعه‌سنی غایتله اهمیتسز

طوتار وتپه دلنلی نك حقندن کلندیکی کون یونان فسادی طاوسار دیر ایدی . حالبوکه ایش اویله چیقمدی وبوستانجی باشیلقدن نشئت ایدن حمدالله پاشا صدارتنده ابتدا قونیه یه نقینه وبعده قتلنه فرمان همایون تحصیل ایدلدی [۱] حالت افندینك سر مقطوعی دخی تپه دلنلینککی قوندیغی سنك عبرته وضع اولندی (صفر ۱۲۳۸) .

[۱] حالت افندی ذکی وفطین ونطوق وبحث ومکالمه یه وخصمنی اقناعه قادر برآدم اولوب عهد محمود خان ثانیده اتا بك سلطنت ومرجع دولت ایدی ومشهور بربر باشی علی اغا که صکره دن سلحدار اولمشدر ایله متفقانه حرکت ایدر ایدی اك صوك خدمتی وزیر کتخدالغی اولوب نزد شاهانه ده غایتله مقبول ایدی لکن اخلاق فنا وتزویرات واغراض ایله مألوف اولوب محافظهٔ جاه واقبال ایچون هردرلو سیئاتی اختیار ایلر ویکیچری سفهاسنی جلب وتطییب بولنده انلره پك چوق پاره لر بذل ایدر ویکیچری زوربالرینك جداً تربیه سی تصمیم اولنسه درلو بهانه لر ایله تأخراته دوشورر واوجاقلو ایله اتفاقنه استناداً کندی دولاب مفسدتنی دوندرر ایدی . یکیچریلره توزیع ایچون کلیتلو پاره یه محتاج اولدیغندن اغنیای زمانه دن هدیه نامیله پك چوق مبالغ آلور ایدی واسترقاب ومصادره ایچون اوجاقلر سوندرمکدن چکنمز ایدی . کندوسی فنارلولر تسمیه اولنان ومن القدیم دیوان همایون ترجمانلغیله مملکتین بکلکلری عهده لرینه توجیه اولنه کلان روم خاندان مشهوری دائره سنده خواجه لقدن نشئت ایتمش وفنارلولرك چوق ایولکنی کورمش اولمغله انلری وقایهً موره فتنتی دائما اورتباص ایتمکه چالشمشیدی که موره وقعه سنده بیوك مسئولیت آلتنه کیرمشدر . « نه کندی ایلدی راحت نه خلقه ویردی حضور * بیقلدی کتدی جهاندن طیانسون اهل قبور » بیتنی معاصرلری کندی حالنه تطبیق ایتمشلردر .

حالت افندینك عقوبتی خبری خورشید پاشایه واصل اولدقده خوف وتأثرندن اوکیجه یکیشهرده خسته‌لنوب وفات ایلدی (ربیع‌الاول ۱۲۳۸) .

خورشید پاشانك یرینه روم ایلی والیلکی سرعسکرلکیله برابر بوسنه والیسی جلال پاشایه توجیه اولنوب مشارالیه اثنای راهده وفات ایلدیکنه وموره سرعسکری درامه‌لی محمود پاشانك وفاتنده انتخاب امرا ایله سرعسکر وکیلی تعیین اولنان احمد اریب پاشا دخی حمای محرقه‌دن بر ایکی کون ظرفنده مرتحل اولدیغنه مبنی اردوی همایونده حرب وایش اری بر قوماندان قالمدیغندن هرطرفدن موره‌یه عسکروامرا سوقنه اقدام اولندی.

بناءً علیه حدود یونانیه‌ده بر چوق پاشالر طوپلانوب وعساکر شاهانه طرفندن فوق‌العاده ابراز همت اولنوب نه‌فائده‌که فقدان اطاعت وانتظامدن ناشی اطفای شقاوت ممکن اوله‌میه‌رق آتنه ومیسولونك کبی مواقع دخی ید عصاته دوشدی وغالب پاشا صدارتنه قدر موره وقعه‌سی حال تذبذبده قالدی .

غالب پاشا (رئیس الکتاب مشهور غالب افندی) دولتك مصالح داخلیه وخارجیه‌سنه واقف عقلادن اولمغله صدر وزارته کچنجه (۱۲۳۹) موره ایشنك تسویه‌سنی مصر والیلکنده کرکی کبی کسب اقتدار ایتمش اولان محمد علی پاشانك باشنه طولایوب دفع وهابیان ایله شهرت قزانمش اولان اوغلی ابراهیم پاشا موره سرعسکری نصب‌اولنه‌رق (۱۲۳۹) روم‌ایلی سرعسکرلکی

دخی خورشید پاشا معیتنده وبعده ترحاله متصرفلغنده حسن خدمتی کوریلان رشید محمد پاشایه توجیه اولندی (۱۲٤۰) .

اشقیا بر وقتدنبرو میسولونك قلعه‌سنی اله کچیروب کلیتلو ذخائر ومهمات وعساکر ادخالیله تقویه وترصین ایلدکلرندن واشقودرملی مصطفی پاشا ایله سیروزی یوسف پاشا فتحنه ظفر بوله‌مدقلرندن سرعسکر کبیر رشید محمد پاشا یکیشهرده اردوسنی ترتیب وتنظیم ایلیه‌رك میسولونك محاصره‌سنه عازم اولدی . (۱۲٤۰) مشارالیه محاصره ایله مشغول ایکن موره سرعسکری ابراهیم پاشا سفائن وجیوش منتظمهٔ مصریه ایله موره‌نك جنوبنده واقع متون وناوارین قلاعنی استرداد وقورون وقلاماطه اسکله‌لرینه عسکر اخراج ایلیه‌رك بر قاچ هفته ظرفنده موره‌یی باشدن باشه فتح ایدوب براً بالیه بادره‌یه مواصلت ومیسولونك محاصره‌سنده سرعسکر پاشایه التحاق ایلدی . اوصره‌ده قپودان خسرو پاشا دخی اشقیایه معین اولان ایبصاره وسیسام اطه‌لری اهالیسنی تأدیب ایلیه‌رك (۱۲٤۰) دونمای همایون ایله میسولونك پیشکاهنه واصل وقلعه‌یی بحراً تضییقه مباشر اولمغله اوچ وزیرك اقداماتیله میسولونك دخی فتح اولنوب ۱۲٤۱ سنه‌سی اوائلنده موره کاملاً تحت اطاعته داخل واختلاف هر طرفده انطفایه مائل اولدی .

قوماندانلر بینده واسطهٔ تألیف اولمق اوزره عظمای رجالدن چاوشباشی حسنی بك ایله مصر قپوکتخداسی نجیب

افندی اقدمجه اردوی همایونه کوندرلمش اولوب میسولونك محاصره سنده پاشالرکرچه ظاهراً متفقانه حرکت ایتدیلر ایسه ده مصر والیسی محمد علی پاشا ایله خسرو پاشا آره سنده کی عداوت قدیمه اوغلی ابراهیم پاشایه دخی موروث اولدیغندن بعدالفتح پاشای مشارالیهمانك اره لری آچیلدی ویکدیکری علیهنه بغض وعداوت ایتمکه واستانبوله کاغدلر یازمغه باشلادیلر . مصر دن کله جك اولان ذخائری موره یه نقل ایتمك اوزره کمی ارسال ایده جکنی قپودان پاشا قوماندانلرله جریان ایدن مذاکره ده طاتلی طاتلی وعد ایتمشکن وعدنده خلف ایلدیکندن غرض شخصیسندن ناشی عساکر اسلامیه یی آچ براقمغه قدر جرئت ایلدی دیوکرك ابراهیم پاشا وکرك پدری محمدعلی پاشا طرفلرندن وارد اولان شکایات شدیده ومؤثره اوزرینه چونکه خسرو پاشا جربزه لی وجن فکرلی برآدم اولدیغندن واوته دنبرو محمد علی پاشایه عداوتله مشتهر ایدوکندن حقنده کی شکایات غرضه حمل اولنه رق امنیت وتوجه شاهانه دن دوشمیوب فقط دونمای همایوندن یکرمی سفینه افرازیله ابراهیم پاشا معیتنه ویریله رك موره نك بری وبحری قوماندانلغی بالاستقلال مشارالیه عهده سنه توجیه اولندی (۱۲٤۱) واستانبولجه اصلاحات عسکریه متصور اولمغله قپودان پاشا پایتخته یقین بولنمق ایچون آق دکز بوغازینه جلب ایدلدی .

میسولونك فتحندن صکره سرعسکر کبیر رشید محمد پاشا

قارلی ایلی واینه بختی ولیوادیا سنجاقلرینی دخی فتح ایدوب آتنه محاصره‌سنه عازم وشهر مذکورك دخی ویره ایله ضبطنه دسترس اولمغله وکریدده تحدث‌ایدن فتنه دخی باصدیرلمغله مسئلهٔ یونانیه بیتدی ظن اولنه‌رق خلق مسرور وشادان اولدی واوصره‌ده یکیچری وقعه‌سی دخی‌ظهور ایتمکله مسرت‌عامه برقاتدها تزاید ایلدی (۱۲٤۱) .

وقعهٔ خیریه (۹ ذی‌القعده ۱۲٤۱) . — عساکرموظفهٔ دولت علیه‌نك کزیده‌سی اولان یکیچریلرك نظام وانتظامی بالکلیه‌مختل اولدیغندن استانبولده اموردولته تعریض‌وزقاقلرده قالدیرم قبادایبلمی ایتمکدن ومحاربه‌لرده دشمنه آتش ایتمکسزین ارتکاب عار فرار ایله اردوی همایونی یغما وپریشان ایلمکدن بشقه‌کار وهنرلری قالمدیغی معلومدر . اوجاغك‌تنظیم واصلاحنه تا سلطان محمود خان اول زماننده روسیه وایران محاربه‌لری اوزرینه‌تشبث‌اولنمش[۱] وسلطان‌سلیم ثالث‌حضرتلری‌وعلمدار مصطفی پاشا نظام جدید وسکبان بلوکلری ترتیبیله اقدامات جدیه‌ده بولنمشلر ایسه‌ده پیردعاسی آلمشدر دم قیامته‌دك باقیدر اعتقادیله اوجاقلرینه لاف‌سویلتمیان یکیچری‌حشراتی بزدستی‌یه قورشون آتار وکچه‌یه قلیچ چالارزلغمه‌لرینی آوردهٔ زبان عصیان

[۱] خیره‌جی باشی احمد پاشا نامیله معروف اولان اوروپالو برمعلم‌که مؤخراً اهتدا ایتمشدر عصر محمود خان اولده برخیلی اصلاحات عسکریه‌یه موفق اولمشدی .

ایلیه‌رك اصول جدیده اوزره تعلیم ایتمکه راضی اولیوب وقایع مؤلمهٔ معلومه‌یی حدوثه کتیرمشلر وبو سبیله مملکتجه بیوك فنالقلره باعث اولمشلر ایدی . موره وقعه‌سنده سلطنت‌سنیه اوچ درت سنه اوغراشدیغی حالده بر مصر والیسنك سوق ایلدیکی اوچ درت آلای جهادیه عساکر منتظمه‌سیله مدت‌قلیله ظرفنده موره‌یك باشدن باشه فتح اولنیویرمسی انتظام عسکرینك لزوم ووجوبنی عقول بسیطه اربابی عندنده بیله مرتبهٔ بداهته ایصال ایلدی . دولتك بر ایالتنده ظهور ایدن فتنه‌یی باصدرمغه قادر اوله‌میان بویله نظامسز عسکرله ایلروده بر بیوك دولتله حرب آچیله‌جق اولورایسه حالك نه‌یه‌منجر اوله‌جغنی عقلا دوشونمکده ایدیلر. نهایت ۱۲۴۱ سنه‌سی اواخرنده اشکنجی عنوانیله عساکر منتظمه ترتیبنه قرار ویریلوب وهر اورته‌دن یوز اللیشر کشی افراز ایدیلوب تعلیم وتعلمه شروع اولنمشیدی وبو اصلاحاتك اجراسنده مقام صدارتده شدیدالشکیمه برذاتك بولنمسی لزومنه مبنی غالب پاشانك یرینه بندرلی محمد سلیم پاشا انتخاب وتعیین ایدلمشیدی . صنادید یکیچریان ویریلان قرار موجبنجه تعلیم وتعلم خصوصنه اظهار مطاوعت واعطای سند ایتمشلر ایسه‌ده امنیت جائز اوله‌میه‌جغندن عصیان وطغیان ایدرلرسه تأدیب وتربیه‌لرینه حاضر بولنمق ایچون طوپجی وترسانه اوجاقلری رؤسا وضابطانی وقره دکز بوغازی محافظلری ایقاظ اولنمش ورجال دولت‌برای امنیت استانبولدن یالیلرینه‌نقل ایتمشلردی.

فی‌الحقیقه ظن وتخمین اولندیغی اوزره تعلیمه مباشرت اولندقدن بر آی کچرکچمز فئه باغیه بزتعلیم ایستمیوز زمزمه‌سیله علم افراز طغیان اوله‌رق قرق برسنه‌سی ذی‌القعده‌سنك طقوزنجی پنجشنبه کیجه‌سی (۱۸۲۶) باب عالی‌یی واغا قاپوسنی باصوب یغما ایتدیلر. صدراعظم سلیم‌پاشا وقره‌دکز بوغازینك روم‌ایلی جانبی محافظی اغا حسین پاشا واناطولی جهتی محافظی دارنده‌لی عزت محمدپاشا معیتلرنده‌کی اوچ بیك‌قدر سکبان‌ایله معزول ومنصوب وکلاوعلما ورجال‌دولت وطلبه‌لریله‌درسعام خواجه‌لری وطوپجی وخمبره‌جی وترسانه عسکرلری پنجشنبه صباحی سرای همایونده مجتمع اولوب سلطان محمود خان حضرتلری دخی بشکطاشدن یالی کوشکنه کذار بیوردیلر ودرحال لوای شریف اخراج وتکبیرات وتهلیلات فائقه‌ایله سلطان احمد جامع شریفی منبرینه وضع اولنوب منادیلر واسطه‌سیله اهالئ محلات لواء سعادت آلتنه دعوت ایدیلوب هیئت مجتمعه جامع شریف مذکوری مرکز حرکت‌اتخاذ ایتدی. اشقیانك حکم شریعته‌وامرسلطانی‌یه اطاعتدن نکول‌ایتملریله لزوم تأدیب وازاله‌لری قرارلشدیریله‌رق ات‌میداننده واقع قشله‌لرنده مجتمع ومتحصن اولان یکیچریلر اوزرینه اغا حسین پاشا وعزت محمد پاشا ایکی قولدن هجوم وارقه‌لرندن طوپجی یوزباشیسی قره‌جهنم ابراهیم اغا وخمبره‌جی باشی دده اغا عسکرلری ومصر قپو کتخداسی نجیب افندی معیتیله سلطان احمد میداننده مسلحاً بریکمش اولان ظلبه

واهالی فوج فوج صولت ایدوب قره‌جهنم ابراهیم اغا کله‌ویاغلی پجاوره انداختیله قشله‌یی تخریب واحراق ایلدیکندن شورایه بورایه قاچمق ایستیان یکیچری باغیلری اخذ وکرفته سوی صدراعظمیه اعزام وسلطان احمد بیدانده‌کی مشهور چنار اغاجنه صلب واعدام اولندیلر . اوکون وایرتسی جمعه کونی صدر اعظمك سلطان احمدده واغا حسین پاشانك اغا قپوسنده اعدام ایلدیکی اشقیانك عددی نهایت سکز یوزه بالغ اولمشدر ایام مذکوره‌ده سکز بیك کشی افنا ایدلمك روایتی صرف مبالغه‌یه محمولدر . اشقیا بویله پریشان وتارومار ایدلدکدنصکره یکیچری‌اوجاغنك ابقاویاخود الغاسی بین‌الارکان تذکراولندقده فیما بعد بونلردن حسن خدمت مأمول وامنیت جائز اولمامغله یکیچری اوجاغی کلیاً الغا واغاقپوسی باب‌فتوی اتخاذ [۱] ویکی ترتیب اولنه‌جق «عساکرمنصورهٔ محمدیه» سرعسکرلکی اغاحسین پاشایه توجیه اولنه‌رق جمعه ایرتسی کونی لواء شریف مقام عالیسنه اعاده بیورلدی ویکیچری ضابطان ونفراتندن اسائت سابقه‌لری معلوم اولان بعض‌اشرا بالتحری ازاله وال باشیلری موقتاً درسعادتدن تبعید قیلندی . وطشره‌لرده دخی اعلان کیفیت اولنه‌رق هرطرفده یکیچری اوجاغی سوندیرلدی .

[۱] اوجاغك لغوی حفنده « قویوب قالدیرمه‌دن ایکیده برده » قزان دورلدی سوندردی اوجاغی » بیتی سویلندیکی کبی اغا قپوسنك باب مشیخته قلبنه دخی عزت ملا « باب تزویر ایدی حق قیلدی مقام افتا » مصراعی تاریخ دوشورمشدر . « اس ظفر » وقعه‌نك تاریخیدر .

ارقه‌لرندن پاداشلری اولان بکتاشیلر دخی نفی وتغریب ایدلدی .

آقکرمانه مقاوله نامه‌سی (ربیع الاول ۱۲۴۲) . — روسیه دولتی بکرش معاهده‌سنك علی العجله تنظیم اولندیغندن تفسیر وایضاحه محتاج بعض احکامی بولندیغنی بروقتدنبرو باب عالیه انهاروا شعار ایتمکده ایدی . نهایت استانبوله بولنان سفیری ایشی ترك سفارته قدر واردردیغندن ودولت علیه برطرفدن موره غائله‌سی ودیکر طرفدن یکیچری اوجاغنك الغاسیله مشغول اولدیغندن روسیه‌ایله دخی بر وقعه چیقارمامق ایچون اناطولی محاسبه‌جیسی هادی افندی وموالیدن ابراهیم عفت افندی‌یی مرخص تعیین ایده‌رك آقکرمانه اعزام ایلدی . اوراده روسیه‌مرخصلریله دورودراز مذاکره‌دن صکره اناطولی حدودی ومملکتین وصربیه امتیازاتی حقنده بکرش معاهده‌سنك احکامی توسیع ایدلدی یعنی مملکتین وصربستان بکلرینك یرلو کبراسندن نصب اولنمری وحین عزل وتعیینلرنده روسیه حکومتنك انضمام رأیی وبالکز قلعه‌لرده‌اهل اسلام ساکن اولمسی وایالات مذکوره‌نك ادارهٔ داخلیه‌لرینه چندان مداخله اولنمیوب مقطوع برویرکو ایله مکلف اولمری قرارکیر اولدی (۱۸۲۶) .

وقایع یونانیه . محاربه نارادینو (ربیع الاخر ۱۲۴۳) . روسیه ایله ۱۲۴۴ سفری ، ادرنه معاهده‌سی (ربیع الاول ۱۲۴۵) . — روسیه وانکلتره وفرانسه دولتلرینك یونان فتری

حقنده کی مداخله‌لری میسولونکك و آتنه‌نك فتحندن صکره کسب شدت ایدوب موره رعایاسنه امتیاز ویرلمسنی تکلیف ایتمکده ایدیلر . طرف حکومت سنیه‌دن موره اهالیسی تبعهٔ دولتدن اولوب تأدیب وتربیه‌لری متحتم ذمت حکومت واجانبك بویله صرف امور داخلیهٔ سلطنته مداخله‌یه حقلری اولمدیغی واصل رتبهٔ بداهت اولمغله حکومات ثلثهٔ مذکوره‌یه رد ایله وصورت متجلدانه‌ده جواب ویرلمکده ایدی ١٢٤٣ اوائلنده دول ثلثه نمایش ایچون یونان صولرینه بر رفیلودونما کوندردیلر. موره‌نك بری وبحری قوماندانلغی مصرلی ابراهیم پاشا عهده‌سنده اولمغله سفائن عثمانیه امرای مصریه‌دن محرم بك ایله پاطورنه چنکل اوغلی طاهر بك معیتلرنده ایدی . دول ثلثه ایله حکومت سنیه میانننده رسماً وشکلاً عداوت اولمدیغی حالده دونمالری متفقاً ناوارین لیمانی آغزینه بالورود لیمان داخلنده لنکر انداز بولنان سفائن همایون اوزرینه کویا بر یاکاشلقدن طولایی آتش ایتمکه باشلایه‌رق اوچ بچق ساعت ممتد اولان شدتلی محاربه‌ده اللی ایکی کیمزدن اونی غریق واوتوز آلتیسی محترق اولوب باقیسی دخی باشدن قره ساحله اوطوردی (ربیع الاخر١٢٤٣ وایلول (١٨٢٧) . یالکز چنکل اوغلی طاهر بك سوار اولدیغی کمی‌یی قورتارمشدر .

اشبو خبر الیم استانبوله منعکس اولدقده سفرای ثلثه‌دن طلب اولنان ایضاحاتده محاربه‌نك مسئولیتی عثمانلی قپودانلرینه

تحمیل ایدیلوب یونانستان حقنده‌کی مطالبلرینی بر قاتدها تشدید ایلدکلرندن وطرف سلطنت سنیه‌دن دخی هرچه‌باد آباد دینیله‌رك مداخلهٔ حقوقشکنانه‌لرینه اصلا روی مماشات کوسترلمدیکندن سفرای ثلثه استانبولی ترك ایله روسیه حکومتی ۱۲۴۳ سنه‌سی شوالنده عسکرینه پروت نهرینی تجاوز ایتدیره‌رك دولت علیه‌یه اعلان حرب ایلدی .

اغا حسین پاشا طونه عسکری وقپودان دریا عزت محمد پاشا وارنه محافظی تعیین وتسیار وطرف طرف امر مدافعه تشبثاتنه ابتدار اولنوب انجق حکومت سنیه عساکر منتظمه ترتیبنه اشتغال ایده‌لی ایکی سنه‌یه وارمقسزین روسیه سفری کبی بر بار کران آلتنه کیرمش ودونمای همایون ناوارین وقعه‌سنده تلف اولمق سببیله موجود اولان ویکیدن تدارك قیلنان بش اون قطعه سفن حربیه قره دکزك محافظه‌سنه غیر کافی بولنمش اولدیغندن روسیه‌لو طوچی وایساچی وابرائیل قلعه‌لرینی ضبط واستیلا ووارنه‌یی براً وبحراً تضییق ایلدی . اولا وارنه‌یی تخلیص وبعده طونه ساحللرینه عزیمت ایتمك اوزره صدراعظم سلیم پاشا بر مقدار عسکر ایله قرق درت سنه‌سی اواسط صفرنده اعزام وذات پادشاهی دخی داود پاشا قیرلرینه تشریف واورادہ بولنان رامی قشله‌سنی مرکز موکب همایون اتخاذ بیوردیلر . اوچ آی قدر محصوریتدن صکرہ وارنه قلعه‌سی کرفتار دست اعدا اولمغله محافظی بولنان عزت محمد پاشا صدر

مجار آلتونی ویرلمك مادەلری ایدی . مؤخراً اوچ ملیوننلدن واز کچیرلمشدر .

اموال خطهٔ عراقیه . — نوشهرلی داماد ابراهیم پاشا صدارتنده سرزدهٔ ظهور اولان ایران محاربانتده شرق سر-عسکرلکیله نام قزلباش بغداد والیسی حسن پاشا وصکره اوغلی احمد پاشا یکرمی سنه‌یی متجاوز اول حوالیده حکومت ایدوب خطهٔ عراقیه‌ده املاك جسیمه وشهرت عظیمه کسب ایتمشلر وبغداده کولمن اوجاغی تأسیسنه سبب اولمشلر ایدی . کولملر یوز سنه‌یه قریب بر زماندنبرو بغداده یرلشوب بونلر طرف سلطنت سنیه‌یه اطاعت ابراز ایدرلرسه‌ده کاینبنی حکمی جاری اولمز وبغداد ایالتی اموری مشارالیه احمد پاشانك آل واتباعنه منحصر کبی ایدی ۱۲۲۶ تاریخنده بغدادك مخصصات سنویه‌سی اولان ایکی بیك کیسه‌یی تزیید ایتدرمك وبقایای تحصیل ایلمك مأموریتیله نشانجی مشهور حالت افندی اعزام اولنوب اول وقت والی بولنان سلیمان پاشا بورالره یناشمدیغندن حالت افندی موصله عودت وحائز اولدیغی استقلال ویدنده بولنان فرمانلر موجبنجه بابان پاشالرینی وموصل والیسنی معیتنه بالاستصحاب بغداده رجعت ایده‌رك بالمحاربه سلیمان پاشانك قتلیله ینه کولملردن عبدالله اغانی مع‌الوزاره والی نصب ایلمشیدی . مؤخراً سلیمان پاشا کوله‌لرندن داود افندی تعین وتمیز وایالت بغدادی بارتبهٔ وزارت تحصیل ایدوب وفضلادن واصحاب لیاقت واقتداردن

اولمغله تزیید قوت ومکنته موفق اولوب حتی ۱۲۳۹ تاریخنده ایرانلی ایله دولت علیه بینده شقاق طاری اولدقده ایرانلو شرق سرعسکری جبار زاده جلال‌الدین پاشایی بوزمش ایکن داود پاشا ایله واقع اولان محاربه‌ده مغلوب ومنهزم اولمش وبناءً علیه تجدید معاهده خصوصنده داود پاشانك تأثیرات حسنه‌سی کورلمش ایدی . موره وروسیه سفرلرینك تتابعندن ناشی خزینهٔ دولت دوچار مضایقه اولدیغندن بغداد مخصصاتنك اون ایکی بیك کیسه‌یه ابلاغی مأموریتیله دفتردار سابق صادق افندی مأمور اولوب افندیٔ مشارالیه احوال محلیه‌یه لایقیله کسب وقوف ایتمکسزین داود پاشانك عزلی طرفنه کیتمسی کندوسنك سبب اتلافی اولمغله داود پاشایی تأدیب ایتمك مأموریتیله حلب والیسی لاز علی پاشا مقدار کافی عسکرله بغداده ارسال اولندی . لاز علی پاشا طقسان کون محاصره‌دن صکره قلعهٔ بغدادی فتح وداود پاشایی دردستله استانبوله اعزام ایلدی وکولمن اوجاغی بووقعه‌ده بالکلیه منطفی اولدی . داود پاشانك علم وفضلنه حرمةً مظهر عفو عالی اولەرق استانبولده اقامه اولنمش ومؤخراً بعض مناصبده بولندقدن صکره شیخ‌الحرم ایکن ارتحال داربقا ایلمشدر .

اشقودره‌لی مصطفی پاشا . — اباً عن جد اشقودره والیسی بولنان مصطفی پاشا مسئلهٔ یونانیه‌ده قارلی ایلی متصرفلغی ایله میسولونك محاصره‌سنده بولنمش وروسیه سفری اواخرنده دخی

ودین سرعسکری نصب اولنوب روسیه‌لونك ادرنه‌یه تخطیسی هنکامنده معیتنده بولنان اونبش یکرمی بیك‌قدر اونبود عسکریله قلبه‌یه جلب اولنه‌رق بر درجه‌یه قدر مصالحه‌ده حسن تأثیری کورلمشیدی .

بعدالمصالحه صدر اعظم رشید محمد پاشا عهده‌سنده روم ایلی ایالتی ابقاسیله ارنبودلغك اصلاحنه مأمور بیورلمغله مصطفی پاشا ایله آره‌لری آچلدیغندن ۱۲٤۷ تاریخنده مشارالیه مصطفی پاشا کویا رشید محمد پاشـا علیهنه علم افراز عصیان اولدی فقط پرلپه‌ده مغلوب اولەرق اشقودره‌یه رجعت والتجایه وبر مدت محاصره اولندقدنصکره نفسنی تسلیمه مجبور اولوب استحاب علم ومعرفتدن اولمغله بودخی داود پاشا کبی مظهر عفو عالی اولمش وعصر عبدالمجید خانیده مناصب عدیده‌ده بولنه‌رق شیخ‌الحرم ایکن وفات ایتمشدر .

غرب اوجاقلرینك احوالی ، فرانسـه‌لونك جزائری استیلاسی (۱۲٤۷) . — برنجی تکمله‌ده ذکر وبیـان اولندیغی وجهله غرب اوجاقلری اطلاق اولنـان جزائر وتونس وطرابلس ایالتلرینك اداره‌سی سائر ایالات شاهانه اداره‌سنه مشابه اولمیوب بو اوجاقلر ممتـاز برنوع هیئت عسـکریه ایدیلر وآق دکزده قورصانلق وایتالیا واسپانیا وسـچلیا وساردنیا ساحللرینی یغما ایله اوقاتکذار اولەرق دایی نامله‌ریله ایجلرنده تغلب ایدن رؤسایه اطاعت ایدرلردی که والیلر اکثریا اشبو داییلردن انتخاب اولنور

ایدی . غرب اوجاقلری خلقنك وقوعات ومحاربات بحریه‌ده کوستردکلری مهارت وشجاعت خارج حوزهٔ تعریف اولوب آنجق اوروپاده اسلحهٔ ناریه وفنون حربیه وصنایع بحریه ترقی ایتدکجه بونلرك غارات وغزواتنه ضعف عارض اولدیغی حالده اق دکز حکوماتنه قارشو ینه اسکی طور وحاللرندن واز کچمامشلردی . جزائر بکلربکی حسین پاشا نام مردجاهل ضبط ایلدیکی فرانسه تجارسفائنی رد ایتمدیکی کبی خلاف رضای عالی فرانسه قونسلوسنه معاملهٔ بارده دخی اظهار ایلدیکندن ۱۲۴۷ سنه‌سی اواسطنده (۱۸۳۰) جنرال بورمون معیتیله سوق اولنان دونمما وعسکر جزائر قلعه‌سنی وبعده اکناف وجوانبده بولنان قلاع وممالکی تسخیر ایلدی . مشایخ عربداندن مشهور شیخ عبدالقادر اون اونبش سنه قدر بونلری ازعاج ومدافعه ایلدیسه‌ده مقتدر اوله‌میه‌رق نهایت فرانسه حکومتنه دخالت وبرمدت پارسده اقامت ایلدی . مؤخراً دارالاسلامده عمرینی آخر ایتمك نیازیله مراجعت ایلدیکندن شامه نقلنه مساعده اولنوب اوراده داربقایه رحلت ایتدی .

غرب اوجاقلرندن جزائر بروجه بالا فرانسه‌یه انتقال ایتدکدنصکره طرابلس غرب قپودان دریا مشهور چنکل‌اوغلی طاهر پاشا همتیله اسکی حال تفردندن قورتاریلوب طوغریدن طوغری دائرهٔ حکومت سنیه‌یه ادخال ایدلمش وتونس ایالتنه بالآخره بعض مرتبه امتیاز ویرلمشدر .

وقایع مصریه . — اواخر عهد سلیم خان ثالثده محمد علی پاشانك نه یولده مصر والیلکنه نائل اولدیغنی ذکر ایتمشیدك . پاشای مشار الیه بر ایکی سنه ظرفنده امور ایالتی یولنه قویوب کولمن بکلرینك ازاله‌سنه تصدی وانلری مغلوب ودفع واقطار مصریه حاصلات واداره‌سنه مداخله‌لرینی قطع ایتدکجه حکومتك وقع ونفوذی وواردات واقتداری اونسبتده ترقی ایلدی . حجاز سفرینه مأموریتی (١٢٢٦) بغایت اهمیتله تلقی ایدوب تدارکات عسکریه‌یه کمال درجه‌ده اقدام وغیرت ونهایت اردوی چیقاره‌جغی کون آلایده بولنمق اوزره قاهره‌ده بولنان مملوك سرکرده‌لرینی قلعه‌یه دعوت وجمله‌سنی بغتةً کشتهٔ تیغ احتیال وسیاست ایلدی . کولمن اوجاغی آندن صکره بالکلیه منطفی اولوب محمد علی پاشانك پنجهٔ قهرندن تخلیص کریبان ایده‌بیلنلر افریقا چوللرینه وطرابلس طرفلرینه فرار ایله کمنام اولدیلر .

یوقاروده بیان اولندیغی وجهله حرمین شریفینی وهانی طائفه‌سندن قورتارمغه موفق اولمسی موجب توافر شهرت وشانی اولمغله برابر مصرك زراعت وعمارتنی تزیید ونهر نیلدن اسکندریه‌یه آچدیغی محمودیه جدولی کبی نیجه وسائل ترقی‌یه تشبث ومبانیٔ ثروت تأسیس ایلدیکندن محمد علی پاشانك اجراآت وموفقیاتی تقدیر اولنمغه پاشلادی. مرویدرکه والیلکنك ایلك سنه‌سی واردات مصر اوچ بیك کیسه‌دن عبارت اولدیغی حالده سنه بسنه آرتهرق نهایت اواخر ایامنده درتیوز بیك

کیسه‌یی تجاوز ایلمشدر . واقعا بوترقیده کولمن بکلرندن ضبط اولنان اراضی حاصلاتنك دخی دخل کلیسی واردر .

طرف دولته ویریلان مال مقطوع بالتزاید اون ایکی بیك کیسه‌یه بالغ اولمش ایسه‌ده حاصلاته نسبتله پك جزئی اولدیغندن ومحمد علی پاشانك عزمی قوی وفکری عالی ایدوکندن کندوسنه قالان مبالغ کلیه ایله برطرفدن عساکر منتظمه ترتیب وتکثیرینه وطوپ وتفنك وباروت فابریقه‌لری وترسانه وحوض انشاسی مثللو لوازمات حربیه‌یه اقدام ایدر وبر جانبدن دخی کوله‌لرندن واولاد اهالیدن اوروپایه شاکردان ارسال ایلیه‌رك علوم وفنونه وتعلیمات وتنظیمات جدیده‌یه واقف آدملر یتشدیرر واوروپا ارباب معارفندن جلب ایلدیکی هنروران واسطه‌سیله هم نظامات عسکریه‌سنی اکماله وهمده شکر وقماش فابریقه‌لری انشا ایتدرمك کبی وسائط سامان ومدنیتی استحصاله همت ایلردی. آق دکزده تجارت ایتمك ایچون یتمش -کسان‌قدر بیوك نقلیه کمیسی یاپدرمش وعساکر جهادیه نامیله تعلیملی ومنتظم عسکر تحریر وتکثیرینه شروع ایتمشیدی .

موره وقعه‌سنده بالاده بیان اولندیغی اوزره اوغلی ابراهیم پاشانك ومعیتنده بولنان عساکر منتظمهٔ جهادیه‌نك حسن خدمتلری کورلدیکندن روسیه ایله ۱۲٤٤ سفری ظهورنده جانب حکومت -نیه‌دن وقوعبولان امر وطلب اوزرینه اون ایکی بیك عساکر نظامیه وعد وترتیب ایلمشیکن اوآرالق

مصر آلتونلرينك فيأتى برمقدار تنزيل اولنمغله بونى بهانه ايده‌رك عساكر مرتبه‌يى كوندرميوب يكرمى بش بيك كيسه قدر اعانهٔ نقديه ارساليله اكتفا ايلدى .

بلا مساعده موره‌دن عسكرينى چكمسى وروسيه سفرينه اعانهٔ عسكريه‌ده بولنمامسى بروقتدنبرو حقنده مضمر اولان شبهه‌يى تأييد وشهراه اطاعتدن انحرافى مرتبهٔ ثبوته توريد ايلمكله روسيه سفرى بتدكدن وبغداد غائله‌سى برطرف ايدلدكدنصكره جانب مصره عطف نظر دقت اولنمق زمانى كلدى چونكه محمد على پاشا يكرمى اوتوز بيك قدر عساكر منتظمه‌يه وقپاق وفرقتين اوله‌رق اون بش يكرمى كمى‌يه مالك اولوب اوته‌دنبرو آرزوسى دخى شام وحلب ايالتلرينى حوزهٔ حكومتنه الحاق ايلمك ايدى حتى بوصورت اركان دولتك مجزومى اولديغندن وقت سفرده شرق سرعسكرى غالب پاشا مذكور ايالتلرك محمد على پاشايه تفويضيله اناطولى حدودينك محافظه‌سنى عهدهٔ اقتدارينه توديع ايلمك حكم زمان ايجاباتندن اولديغنى يازديغندن بوكيفيت غالب پاشا حقنده موجب اغبرار دولت اولمشيدى . عكا واليسى عبدالله پاشا چند سنه مقدم فرمانلى اولديغى حالده محمد على پاشانك توسط وشفاعتيله مظهر عفو پادشاهى اولمشيكن محمدعلى پاشانك عكايه فرار ايدن كوله‌لرينى ويرمامسندن طولايى بينلرنده حاصل اولان مخالفتى محمد على پاشا منوئ ضميرى اولان خصوصك حصولنه وسيله اتخاذ ايده‌رك ١٢٤٧ سنه‌سى اوغلى

ابراهیم پاشا قوماندهسیله سوق ایتدیکی عسکر ودونمانما عکایی تضییق وتسخیر ایلیوب عبدالله پاشا استانبوله اعزام واعاده ایدلدی . آندن صکره محمد علی پاشا اظهار سرکشی یه باشلایوب نصح وتهدیدی حاوی اصدار وتسیار اولنان اوامر علیه یه اطاعت ایتمدیکندن ویریلان فتوای شریفه‌ک باجمله صدور علما ومشاهیر مدرسین امضالریله دخی تصدیق اولنمشدر انك موجب شریفی اوزره محمد علی پاشا فرمانلی اوله‌رق ادرنه والیسی اغا حسین پاشا تأدیبنه مأمور واوتوز بیك عسکرله سوریه یه طوغری ارسال قیلندی . اردی همایون ارکانی حسن حرکت ایده‌مدکلرندن اغا حسین پاشا حلب ایله حمص اره‌لرنده مغلوب وپریشان اولدی (محرم ۱۲٤۸) .

روسیه سفری ختامندنبرو ارنبودلق اصلاحاتیله مشغول اولان صدراعظم رشید محمدپاشا استانبوله جلب ومصرلی اوزرینه سوق ابدلدی . ابراهیم پاشا ایچ ایل طاغلرینی مرور ایله قونیه اووه‌سنه نازل وقونیه یه داخل اولمشیدی . قونیه جوارنده‌وقوعه کلان محاربه‌ده رشید محمد پاشا مصر عسکرینی یوزمش ومظفریت کامله یه رمق قالمش ایکن هوا قارلی وغایت دومانلی (کانون‌اول) اولمغله صدر مشارالیه کندی عسکری ظنیله دشمن سواریسی ایچنه کیریویرمکله اسیر دوشدی وبونك درحال شیوعی عسکرك طاغلمسنه بادی اولدی (رجب ۱۲٤۸) .

قونیه وقعه‌سی اوزرینه ابراهیم پاشا کوتاهیه طوغری

بوریوب ایش کسب اهمیت ایلدیکندن روسیه دولتی طرفندن معاونةً اواسط ذی‌القعده‌ده بر فرقه عسکر ایله بر قیلو دونما بوغاز ایچنده واقع خنکار اسکله‌سنه وارد اولدی واوراده دولت علیه ایله روسیه حکومتی آره‌سنده تجاوزی وتدافعی بر معاهدهٔ اتفاقیه عقد اولندی . خنکار اسکله‌سی مقاوله‌سی اوزرینه مسئلهٔ مصریه اوروپا مسئلهٔ سیاسیه‌سی رنکنی آلدیغندن انکلتره وفرانسه دولتلری دخی مداخله ایده‌رك انلرك القا آتیله ابراهیم پاشا کیرویه ارجاع ومحمد علی پاشا صلح واطاعته اجبار ایدلدی .

ظاهرده مصلحت بتمش ایسه‌ده حقیقتده تدارکاته دوام اولنمقده ایدی چونکه ابراهیم پاشا قونیه ایله اطنه آره‌سنده واقع کولك بوغازینی ترصین واحکام ومصرده دخی دونمانك تزییدینه وعساکر نظامیه‌نك تکثیرینه سعی واهتمام ایلمکده ایدی . صدر اعظم رشید محمد پاشا اسیر اولدقده عزل اولنوب رؤف پاشا ثانیاً صدراعظم اولمش وبعدالمصالحه رشید پاشا استانبوله کلمش اولمغله ۱۲۵۰ سنه‌سی اواسطنده سیواس ایالتی ومؤخراً دیاربکر وخربوت طرفلرینك اداره‌سی مشار الیه رشید پاشایه تفویض ومعیتنه بر اردو ترتیبیله صورةً کردستانك اصلاحنه مأمور ایدلدی وخیلیجه اصلاحاته دخی موفق اولدی لکن ۱۲۵۲ شعبانده دیاربکرده مرتحل دار آخرت اولمغله عهده‌سنده بولنان دیاربکر وسیواس ورقه ایالتلری بارتبهٔ وزارت کوتاهیه فریقی چرکس حافظ

محمد پاشـایه توجیه بیوریلوب اردوی همایونك استکمالنه اعتنا ایدلدی . پروسیا ضـابطانندن مشهور مولتکه اولوقت خدمت دولت علیه‌ده وحافظ پاشا اردوسنده ایدی انك وسائر فن‌حرب مهرەسنك رأیی اردوی همایون فرات نهرینی کچمیوب یالکز ارائهٔ سطوت ومهابتله اکتفا ایلدیکی حالده آز وقت ایچنـده مصر عسکرینك طبیعتیله پریشان اولەچنی مرکزنده ایدیسه‌ده حافظ پاشـا مغرور وخودپسند ونزدنده بولنـان سبکمغزانك القاآتنه مجلوب اولدیغندن جنودهمایونی مستصحباً فرات نهرینی مرور وحلب جوارنده واقع نزیب نام محلده محـاربه‌یه آغاز ایلدی وسوء تدبیرندن ناشی بوکره دخی باعث انهزام وپریشانی اولدی (۱۲۵۵) .

ارتحال سلطانه محمود خانه ثانی (۱۹ ربیع الاخر ۱۲۵۵) . — سلطان محمود خان حضرتلرینك مزاج همایونلرینـه بش آلتی ماهدنبرو انحراف طاری اولمش واطبـانك توصیه‌سی اوزرینه تبدیل هوا قصدیله چاملیجه‌ده واقع همشیره‌لری اسما سـلطان باغنه نقل بیورمشـلر ایدی . نزیب انهزامنك خبری واصل اولمقسزین اللی آلتی یاشـلرنده وسلطنتلرینك اوتوز ایکنجی سالنده چاملیجه قصرنده ارتحال داربقا بیوردیلر (۱۹ ربیع - الاخر ۱۲۵۵) .

خاقان مغفور حضرتلری کندولرندن یوزاللی سنه اولدنبرو کلن پادشاهان عظامزك اعظم واعقلیدر . مصالح دولتك دقایقنه

واقف خدمهٔ سلطنتك ماهیت احوالنی عارف . خیرخواه وغیور فعال وجسور ، تهدیدینی ایقاعه قادر آمالی بلند بر شهریار جلیل‌المآثر ایدی . یوز اللی بیللق تشویشات اداره بریکه بریکه زمان همایونلرنده پاتلاق ویروب وسلطان سلیم خان ثالثك مساعیٔ اصلاحیه‌سی خونهٔ معلومه‌نك اهانتیله مثمر اولهمیشی عکس تأثیر حاصل ایدوب عهد سلطنتلری بر آن غائله‌دن خالی قالمامش ایسه‌ده مشکلات متحدثه‌یه قارشو کوستردکلری متانت وجلادت واصلاح مصالح دولت یولنه صرف بیوردقلری علو همت اولوقتك معضلات وغوائلنی مدرك اولانلر طرفندن هربار آوردهٔ زبان شاپاش ومحمدت اولمقده‌در . شهریار مرحومك الك بیوك خدمتی ملکی داخلاً متغلبه یدندن قورتارمسیدر . بالاده بیان اولندیغی وجهله حین جلوس همایونلرنده ممالك محروسه‌نك هرنقطه‌سنده اعیان نامنه برطاقم متغلبه سرفراز اولوب امر دولتی کمایلیق اصغا ایتمزلر وتبعه ورعایای بحضور ایدرلر ایدی وبونلر میانینده تپه دلنلی علی پاشا واشقودره‌لی مصطفی پاشا وسیروزی اسماعیل بك ومخدومی یوسف پاشا واناطولیده قره عثمان اوغللری وجبار زاده‌لر وحدود شرقیه‌ده امرای اکراد وموصل طرفلرنده بابانلر وخطهٔ عراقیه‌ده سلیمان وداود پاشالر ومصرده محمد علی پاشا کبی ارباب قدرت وسطوتدن حکام وولاة دخی بولنوب بعضلری نصایح وحسن اداره ایله وبعضلری سیف تادیب ایله ربقه‌بند اطاعت اولمشلر واجزاء ممالك قیود

قویه ایله مرکزه باغلانمشدر . هله یکیچری اوجاغنك لغویله تنظیمات عسکریه‌یه مبادرتلری انك بیوك موفقیتلرندن بریدر . (رحمة‌الله علیه) [*]

عهد سلطان عبدالمجید خان ابن سلطان محمود خان ثانی

(۱۲۵۵ — ۱۲۷۷)

تنظیمات خیریه وگلخانه خط همایونی . — بیوك شهزاده سلطان عبدالمجید خان حضرتلری اون سکز یاشلرنده جالس اورنك عثمانی اولوب خدمت صدارت عظما مجلس احکام عدلیه رئیسی خسرو پاشایه ومجلس ریاستی سلفی رؤف پاشایه وسر عسکرلك خسرو پاشا کوله‌لرندن داماد خلیل پاشایه توجیه بیورلدی . ایرتسی کونی نزیب وقعه‌سنك خبری وبش اون کون صکره قپودان دریا فراری احمد پاشانك دونمای همایونی

[*] صدراعظملری صره‌سیله بونلردر: علمدار مصطفی پاشا(۱۲۲۳) وصالح نمش پاشا (۱۲۲۳) وثانیاً یوسف ضیا پاشا (۱۲۲٤) ولاز احمد پاشا (۱۲۲٦) وخورشید پاشا (۱۲۲۷) ومحمد رؤف پاشا (۱۲۳۰) ودرویش محمد پاشا (۱۲۳۳) وسید علی پاشا (۱۲۳۵) وبندرلی علی پاشا (۱۲۳٦) وحاجی صالح پاشا (۱۲۳٦) وحمدالله پاشا (۱۲۳۸) وسلحدار علی پاشا (۱۲۳۸) وغالب پاشا (۱۲۳۹) ومحمد سلیم پاشا (۱۲٤۰) ودارنده‌لی عزت محمد پاشا (۱۲٤٤) ورشید محمد پاشا (۱۲٤٤) وثانیاً رؤف پاشا (۱۲٤۸) .

اسکندریه‌یه کوتوروب محمد علی پاشایه تسلیم ایلدیکی پیام غریبی واصل اولدی .

پادشاه نوجاه حضرتلری فوق العاده ذکا وفطانتله متحلی اولملریله بومثللو معضلات اموردہ دخی اظهار جلادت بیوردیلر. مصر مسئله‌سی مذاکراتی ایچون ایکی سنه‌دنبرو سفارتله اوروپاده بولنان خارجیه ناظری مصطفی رشید پاشا جلوس همایون عقیبنده استانبوله کلمشیدی . اللی درت سنه‌سنده اجرامی تصمیم اولنمشیکن بالایجاب تأخیر اولنان تنظیمات خیریه اعلان واجرا ایدلدی . بوبابده شرفصادر اولوب بالجمله علما ووکلا ومتعینان بلده وسفرای اجنبیه محضرنده دبدبهٔ فوق المعتاد ایله قرائت اولنان خط همایون (٢٦ شعبان ١٢٥٥) تنظیمات جدیده اساسلرینی وضع ایتمش اولمغله دستور همایونك برنجی صحیفه‌سنی تزیین ایتمکده‌در .

﴿ صورت خط همایون ﴾

﴿ جمله‌یه معلوم اولدیغی اوزره دولت علیه‌مزك بدایت ظهورندنبرو احکام جلیلهٔ قرآنیه وقوانین شرعیه‌یه کمالیله رعایت اولندیغندن سلطنت سنیه‌مزك قوت ومکنت وبالجمله تبعه‌سنك رفاه ومعموریتی رتبهٔ غایته واصل اولمشیکن یوز اللی سنه واردرکه غوائل متعاقبه واسباب متنوعه‌یه مبنی نه شرع شریفه ونه قوانین منیفه‌یه انقیاد وامتثال اولنمامق حسبیله اولکی قوت ومعموریت

بالعکس ضعف وفقره مبدل اولمش وحالبوکه قوانین شرعیه تحتنده اداره اولنیان ممالکك پایدار اولهمیه جغی واضحاتدن بولنمش اولوب جلوس همایونمز روز فیروزندنبرو افکار خیرت آثار ملوکانه‌مز دخی مجرد اعمار ممالك وانحا وترفیه اهالی وفقرا قضیهٔ نافعه‌سنه منحصر وممالك دولت علیه‌مزك موقع جغرافیه‌سنه واراضیٔ منبته‌سنه وخلقك قابلیت واستعدادلرینه نظراً اسباب لازمه‌سنه تشبث اولندیغی حالده بش اون سنه ظرفنده بتوفیقه تعالی صورت مطلوبه حاصل اولهجغی ظاهر اولمغله عون وعنایت حضرت باریه اعتماد وامداد روحانیت جناب پیغمبریه توسل واستناد برله بوندن بویله دولت علیه وممالك محروسه‌مزك حسن اداره‌سی ضمننده بعض قوانین جدیده وضع وتأسیسی لازم ومهم کورینه‌رك اشبو قوانین مقتضیه‌نك مواد اساسیه‌سی دخی امنیت جان ومحفوظیت عرض وناموس ومال وتعیین ویرکو وعساکر مقتضیه‌نك صورت جلب ومدت استخدامی قضیه‌لرندن عبارت اولوب شویله‌که دنیاده جاندن وعرض وناموسدن اعز برشی اولمدیغندن بر آدم انلری تهلکه‌ده کوردکجه خلقت ذاتیه وجبلیت فطریه‌سنده خیانته میل اولمسه بیله محافظهٔ جان وناموسیچون البته بعض صورتلرده تشبث ایده‌جکی وبو دخی دولت وملکته مضر اوله کلدیکی مسلم اولدیغی مثللو بالعکس جان وناموسندن امین اولدیغی حالده دخی صدق واستقامتدن آیرلمیه‌جغی وایشی وکوجی همان دولت وملتنه حسن خدمتدن عبارت اولهجغی دخی

ورثه‌سی اول تهمت وقباحتدن بریٔ الذمه اوله‌جقلرندن آنك مالنی مصادره ایله ورثه‌سی حقوق ارثیه‌لرندن محروم قلنمامق وتبعهٔ سلطنت سنیه‌مزدن اولان اهل اسلام وملل سائره بو مساعدات شاهانه‌مزه بلا استثنا مظهر اولمق اوزره جان وعرض وناموس ومال ماده‌لرندن حکم شرعی اقتضاسنجه کافهٔ ممالك محروسه‌مز اهالیسنه طرف شاهانه‌مزدن امنیت کامله ویرلمش ودیکر خصوصلره دخی اتفاق آرا ایله قرار ویرلمسی لازمکلمش اولمغله مجلس احکام عدلیه اعضاسی دها لزومی مرتبه تکثیر اولنه‌رق ووکلا ورجال دولت علیه‌مز دخی بعض تعیین اولنه‌جق ایامده اوراده اجتماع ایده‌رك وجمله‌سی افکار ومطالعاتنی هیچ چکنمیوب سربستجه سویلیه‌رك اشبو امنیت جان ومال وتعیین ویرکو خصوصلرینه دائر قوانین مقتضیه برطرفدن قرارلشدیریلوب وتنظیمات عسکریه ماده‌سی دخی باب سرعسکری دار شوراسنده سویله‌شیلوب هربر قانون قرارکیر اولدقجه الی‌ماشاءالله تعالی دستورالعمل طوتلمق اوزره بالاسی خط همایونمز ایله تصدیق وتوشیح اولنمق ایچون طرف همایونمزه عرض اولنسون واشبو قوانین شرعیه مجرد دین ودولت وملك وملتی احیا ایچون وضع اولنه‌جق اولدیغندن جانب همایونمزدن خلافته حرکت وقوعبولمیه‌جغنه عهد ومیثاق اولنوب خرقهٔ شریفه اوطه‌سنده جمیع علما ووکلا حاضر اولدقلری حالده قسم بالله دخی اولنه‌رق علما ووکلا دخی تحلیف اولنه‌جغندن اکا کوره

علما ووزرادن والحاصل هركيم اولور ايسه اولسون قوانين شرعيه‌يه مخالف حركت ايدنلرك قباحت ثابته‌لرينه‌كوره تأديبات لايقه‌لرينك هيچ رتبه‌يه وخاطر وكوكله باقلميه‌رق اجراسى ضمننده مخصوصاً جزا قانوننامه‌سى دخى تنظيم‌ايتديرلسون وجمله مأمورينك الحالة هذه مقدار وافى معاشلرى اوله‌رق شايد هنوز اولميانلرى وار ايسه انلر دخى تنظيم اوله‌جغندن شرعاً منفور اولوب خرابيت ملكك سبب اعظمى اولان رشوت مادهٔ كريهه‌سنك فيما بعد عدم وقوعى ماده‌سنك دخى برقانون قوى ايله تأكيدينه باقلسون وكيفيات مشروحه اصول عتيقه‌يى بتون بتون تغيير وتجديد ديمك اوله‌جغندن انبو ارادهٔ شاهانه‌مز درسعادت وباجمله ممالك محروسه‌مز اهاليسنه اعلان واشاعه اولنه‌جغى مثللو دول متحابه دخى بو اصولك انشاءالله تعالى الى‌الابد بقاسنه شاهد اولمق اوزره درسعادتمزده مقيم باجمله سفرايه دخى رسماً بيلديرلسون همان ربمز تعالى حضرتلرى جمله‌مزى موفق بيورسون وبو قوانين مؤسسه‌نك خلافنه حركت ايدنلر الله تعالى حضرتلرينك لعنتنه مظهر اولسونلر والى‌الابد فلاح بولمسونلر آمين ﴾ فى ٢٦ شعبان ١٢٥٥ يوم پازار (٣ تشرين ثانى ١٨٣٩) ..

مصر مسئله‌سنك حل وتسويه‌سى . — خنكار اسكله‌سى مقاوله‌سيله روسيه‌نك دولت عليه‌يه تقربى اوروپا ديپلوماتلرينك ديدهٔ انتباهلرينى آچه‌رق آندنصكره مصر مسئله‌سى اوروپا مسئله‌

سیاسیه‌سی رنکینی آلدیغندن دول معظمه میانده بوخصوصه دائر مذاکرات طویله ومخابرات کثیره اجرا وتعاطی اولنمقده ایدی سفارت فوق‌العاده ایله ایکی سنه قدر لوندره‌ده قالمش اولان خارجیه ناظری مصطفی رشیدپاشا مصر مسئله‌سنك کنه وحقیقتی کوزلجه ایضاح وافهام ایتمش اولمغله دول معظمه جانب سلطنت سنیه‌یه تمایل ایتمشیدی یالکز فرانسه مصرلویه طرفدارلقدن واز کچمدیکندن اوروپا حلقهٔ سیاسیه‌سندن اخراج ایدیلمك بومادہ پارسده برقاچ کره (کیزو) و (تیه‌ر) قبینه‌لرینك تبدلنه باعث اولمش ولوئی فیلیب اداره‌سنك ذاتاً ضعیف اولان خارجی پولتیقه‌سنه بر قاتدها ایراث شین ایلمشدر. انکلتره وآوستریا وپروسیا وروسیه دولتلری سلطنت سنیه ایله عقد اتفاق ایلدیلر قوجه خسرو پاشانك مقام صدارتده بقاسی مصر مسئله‌سنك حسن صورتله تسویه‌سنی تأمین ایتمدیکندن وحتی فراری احمد پاشانك دونمای همایونی مصره کوتورمسی پاشای مشارالیه ایله عداوت شخصیه‌لرینه مبنی اولدیغندن عزل اولنه‌رق رؤف پاشا ثالثاً حامل مهر همایون اولدی (١٢٥٦). دول متفقه دونمالری سفن همایون ایله برلشه‌رك مصر وبرالشام سواحلنی آبلوقه تحته آلدیلر. ابراهیم پاشانك الك زیاده کوندیکی عکا قلعه‌سی اوچ بچق ساعت ظرفنده فتح اولنیوبرمکله وکندوسی دوزی طاغی انکلرنده متصدی اولدیغی بر قاچ محاربه‌ده هزیمت فاحشه‌یه کرفتار اولمغله خط رجعتی قطع اولنمق وکندوسی یقه‌یی اله

ویرمك قورقوسیله شامدن فرار ایله چوللره دوشدی وتعریف اولنمز مضایقه وعسرت ایله آچ وعریان مصره طوغری چیقوب کیتدی (۱۲۵۶) . سفائن متفقه اسکندریه یه کیدوب شرائط مقرره‌یی محمد علی پاشایه یالمجبوریه قبول ایتدردیلر مصر والیلکنك بالتوارث محمد علی پاشایه توجیهی وخزینهٔ دولته سنوی مقطوعاً سکسان بیك کیسه اقچه اعطا اولنمسی واوجاق کرك محمد علی پاشایه وکرك اوغلی ابراهیم پاشایه علاوةً توجیه اولنان جده وکرید وسوریه کبی ولایاتك استردادی شرائط مقرره جملهسندن ایدی .

عهد سابقده بوقدر صرپه صارمش اولان مصر مسئلهسنك بویله کمال سهولتله حل وتسویه اولنمسی پادشاه نوجاهك کشایش طالعلرینه ومظهر توفیق اولدقلرینه براعة الاستهلال عد اولنه‌رق اصدقای دولت نهایت درجه‌ده مسرور وشادان اولدی . خارجیه ناظری مصطفی رشید پاشانك بو خصوصده خدمات مرغوبه‌سی کورلمشدر .

۱۲۶۲ تاریخنده محمد علی پاشا استانبوله کلهرك خاکپای شاهانه‌یه یوز سورمش وتجدید روابط عبودیت ایلمشدر .

ابراهیم پاشا رشید پاشا و حافظ پاشا اردولری کبی جسیم قوتلره غلبه ایتمشیکن بوکره سوق اولنان عساکر جزئیه‌یه قارشو قطعا مقاومت کوسترهمامسی بعض اسباب معنویه‌دن منبعثدر شویله که حج شریف ایچون مصره اوغرایان ذواته محمد علی پاشا

علی مراتبهم اکرام ایلدیکی کبی قابل خطاب اولانلرینه دخی صورت حقدن کورینه‌رك ویانوب یاقیله‌رق دولتجه برطاقم صور اصلاحیه درمیان ایدر ودول اجنبیه قونسلوسلرینه قارشو دخی کندینی فوق العاده مدنیت وتجدیدات طرفداری کوسترر اولدیغندن و اشبو اقوالی مصرده‌کی افعال واجرا آتیه‌ده تأیید ایلدیکندن داخلاً وخارجاً بربیوك توجه‌عمومیه نائل اولمشدی حالبوکه دین و دولتك اقدارندن بشقه مقصدم یوقدر کبی سوزلری وبتون اطوار و حرکاتی منفعت ذاتیه‌سنه واغراض نفسانیه‌سنه خادم اولدیغی مؤخراً میدانه چیقدی و حقنده‌کی حسن ظن کیده‌رك زائل اولدی فضیحهٔ بنی وطغیانه سوق وتشریك ایلدیکی عساکر واسرا حقیقت حالی اکلایجه ندامت ورجوع ایله کندینی بسبتون ترك وشهراه اطاعته سلوك ایلدیلر ایام اخیره‌ده ابراهیم پاشا درزی طاغنده خیمه‌نشین ایکن کل یوم عساکر وضابطانی خیمه‌کاهندن فرارایله اردوی همایونه التجا ودخالت ایدرلر ایدی. حتی برکون برآلای طاقیله‌دخالت ایتمشیدی .

دولت علیه‌نك ترقیات مادیه ومعنویه‌سی . — عهد محمود خانیدن برو سلطنت سنیه ارکان اداره‌سنی از سرنو تشکیل ایله تقویه‌یه چالشمقده ایدی . کلخانه خط همایونی اصول عتیقه‌یی تغییر ایله تنظیمات جدیده اساسلرینی وضع ایتمش اولمغله دولتك مساعیٔ مصروفه‌سی کوزل ثمره‌لر ویرمکه باشلادی . بالجمله

تبعهٔ شاهانه‌نك قنی مذهب و ملتندن اولور ایسه اولسون نظر قانونده مساوی طوتلمسی ومحفوظیت جان ومال وناموس قضیه‌سنك تأمینی وویرکولرك طرحنده عدالت وجبایتنده دقت اولنه‌رق دولتك روحی مثابه‌سنده اولان امور مالیه‌نك تسویه‌سی وخدمت عسکریه‌نك مدت واستبدالنك اصول حسنه‌یه ربطی ماده‌لری تنظیمات جدیده‌نك اساسلری اولمغله یکیدن یکیه نظاملرله مواد مذکوره موقع فعله وضع اولندقجه بر طرفدن آسایش وامنیت مملکت ورفاهت وحسن معاشرت ملت وقوت خزینه حاصل اولمقده و دیکر طرفدن تنسیقات و تعلیمات عسکریه ایله قوای بریه و بحریه یرینه کلمکده ایدی . ولایات شاهانه کتدکجه مرکزه ربط اولنه‌رق بر قاچ وقعه‌ده ایالات ممتازه اوزرینه دولت حق حاکمیتی کمالیله انفاذ ایلیوب مناسبات خارجیهٔ پولیتیقیه‌سنده‌ده حسن سلوکیله وخاصهً مجارملتجیلرینی قبولیله دول متحابه‌نك توجهنی قزانیر ایدی. قپودان دریامشهور چنکل اوغلی طاهر پاشا اواخر عهد محمود خانیده دونمانما اموریه کرکی کبی نظام ویروب سرعسکر رضا پاشا ذخی قوهٔ عسکریه‌نك ادارهً اردولره تقسیمی واوروپادن ضابطلر جلبیله تعلیم وتعلمك وتربیهٔ عسکریه‌نك ترقیسی خصوصاتنده خدمات مشکوره کوسترمشیدی . والحاصل ترقیات مادیه ومعنویه هر کون برر صورتله نمایان اولمغله اصدقای دولت ممنون و مسرور اولمقده ایدی .

روسیه ایله سفر مقدماتی . — دولت علیه‌نك اشبو ترقیاتی بعض طرفجه خوشه گیتمیوردی . روسیه ایمپراطوری برنجی نیقوله بلاد شرقیه حقنده تامیله جده‌سی قترینه پولیتیقه‌سنه سالك اولمغله مملکتنده تحدث ایدن غوائل داخلیه‌یی بر طرف ایلدکدن صکره ینه شرق مسئله‌سنی اویاندرمغه زمانی واوروپانك حالی کندنجه مساعد کورمشیدی . یانسلاویست نشریاتی اسلاولق ادعاسنده بولنان اقوامی اوته‌دنبرو تحریك وتحریص ایتمکده اولمغله ۱۲۶۸ سنه‌سی قره‌طاغلیلر عصیان ایده‌رك اشعال فتیلهٔ فساد ایلدیلر . حکومت‌سنیه قره‌طاغه سوق عسکر ایله‌رك تسکین فتنه وعصیان ایلدیکی صره‌ده روسیه‌لویه برده « مقامات مبارکه » مسئله‌سی چیقاردی شویله‌که قدس شریفده کائن مقامات عیسویه خدماتنك بعضلری قتولیك پاپاسلرینه وبعضلری دخی اورتودوقس رهبانه تخصیص ایدلمش اولوب اشبو ایکی کلیسا رهبانی بینلرنده قدس شریف خدماتی غایتله اهمیتلی طوتیله‌رق یکریکرینك حقوقنه اصلا تجاوز ایتدرمزلردی . خدمات مذکوره‌نك برقسمی تا قانونی سلطان سلیمان زمانلرنده فرانسه ایله عقد اولنان معاهداتده قتولك پاپاسلرینه اعطا اولنمش وعصر محمود خان اولده ۱۱۵۳ تاریخلی (۱۷۴۰) فرمان همایون ایله‌ده تصدیق قلنمش ایسه‌ده دولتك فرانسه ایله آره‌سی آچیق اولدیغی هنکامارنده روم پاتریقخانه‌سنك مراجعت نیازمندانه‌سی اوزرینه حکومت سنیه بالطبع کندی تبعه‌سنی قایبردیغندن اورتودوقس

رهبانی دخی برات همایونلر استحصال ایلمشلردی . آره‌صره اولدیغی کبی اوائناده قدس‌شریفده رهابین بیننده مناقشه ومنازعه وقوعبولدیغندن روسیه ایمپراطوری اورتودوقس کلیسای نامنه ادعایه قیام وباب‌عالیجه کویا حقسزلق ایدیلهرك روم راهبلرینك حقوقی کتم اولندیغندن اظهار حقیقت اولنمق لازمدر دیهرك مسئلهیی اعظام ایلدی. حکومت‌سنیه درحال برمختلط‌قومیسیون تشکیلیله کیفیتی نظر معاینه‌دن امرار ایلدکده جاری اولان احوال هم برات همایونلر احکامنه وهمده تعامل قدیمه موافق اولدیغی کورلدی. روسیه دولتی کندی تبعه‌سندن قدس‌شریفه کیدن زوارك ممالك محروسه‌ده احکام معاهده‌یه موافق صورتده معاملات احترامیه‌یه‌نائل اولمدقلرینی دخی دعوی ایتمش ایسه‌ده حکومت سنیه معاهدات سابقه احکامنه مراعات خصوصنده فوق‌العاده اعتنا ایلدیکنی وایده‌جکنی سرد ووعد ایله برابر قومیسیونك مقامات مبارکه مسئله‌سنه دائرتنظیم ایلدیکی مضبطه‌یی دول متحابه‌یه تبلیغ ایلدی. مقامات عیسویه اهل‌اسلام ایچون دخی محترم اولدیغی جهتله ایکی طرف رهبانینك پایلاشه‌مدقلری خدماتی کندوسی درعهده ایلیهرك سبب نزاعی رفع ایلدی .

پرنس منچیقوفك سفارتی . — روسیه‌لو بوندن ممنون اولمیوب مسئلهٔ مذکوره‌نك تسریع تسویه‌سی ضمننده سفارت ومرخصیت فوق‌العاده ایله بحریه‌ناظری آمیرال پرنس منچیقوفی درسعاته مأمور واعزام ایلدی . منچیقوف معتادك فوقنده بر

تنظیمیه اجرا ایلمك سلطنت سنیه نك حقوق حاکمیت واستقلالیتنه طوقونه جغی جهتله قبولنه جواز ویریله میه جکی مجلس مذکوره قرار لشدیریله رق جواب حاضر لندی . مسئله نك بدایتندنبرو روسیه دولتی بری وبحری تدارکات کلیهٔ حربیه ایله مشغول اولوب حکومت سنیه دخی مقابلةً بعض تدابیر احتیاطیهٔ عسکریه یه تشبث ایلدیکندن هم بوخصوصده وقت قزانلمق وهم روسیه لونك تکالیفی برقاندها مذاکره وتعمیق ایدلمك نیتیله ۱۲۶۹ شعبانك آلتنجی کونی (۱۳ مایس) هیئت وکلا تبدل ایده رك صدراعظم محمد علی پاشانك یرینه مجلس والا رئیسی کریدلی مصطفی نائلی پاشا وخارجیه ناظری رفعت پاشانك یرینه مصطفی رشید پاشا تعیین بیورلدی. یکی قبینه دخی روسیه سفیرینك تکالیفنی شایان قبول کورمیه رك رد ایلدی. آنك اوزرینه منچیقوف اولتیاتوم اعطاسیله وباالجمله سفارت هیئتیله شعبان اواسطنده (۲۱ مایس) استانبولی ترك وروسیه یه عودت ایلدی .

روسیه اعلان حرب (ذی الحجه ۱۲۶۹) . — پرنس منچیقوفك طور و لساننده کی غلظت وجبروت روسیه دولتنك رضاسنه موافق اولمامق احتمالی کرك استانبول وکرك اوروپا محافل سیاسیه سنده سویلنیور ایدی. روسیه باش وکیلی وخارجیه ناظری قونت ده نسلرود طرفندن ۳۱ مایس ۱۸۵۳ تاریخیله خارجیه نظارتنه وارد اولان تحریرات بوشبهه بیده حل ایلدی مذکور تحریراتده منچیقوفك اقوال وافعالی تمامیله تحسین

وتصویب اولندقدنصکره « تکالیفنك درجهٔ اعتدال و اصابتی وردندن طولایی ایمپراطور حضرتلرینك اولقدر دوستانه ومساعفه کارانه اولان نیات خالصانه‌سنه قارشو بلاسبب امنیتسزلك کوستریلهرك نه بیوك حقارت ایدلدیکی » برکره دها نظر دقته آلنمسی وبناءً علیه قرار واقعندن رجوع ایتمسی دولت علیه‌یه توصیه اولنیور ایدی .

رمضان شریف اواخرنده جنرال غورچاقوف معیتنده بولنان روسیه عسکری پروت نهرینی تجاوز ایده‌رك افلاق و بغدان ایالتلرینه یایلدی واوکون موسیو ده‌نسلرودك دول معظمه‌یه تسطیر ایلدیکی تحریرات عمومیه‌ده « مملکتینی اشغال ایدیورز فقط دولت علیه ایله تجاوزی حرب ایتمك مقصدیله دکلدر باب عالی بحق منتظر اولدیغمز تأمینات معنویه اعطادن استنکاف ایتمکله انك یرینه موقتاً تأمینات مادیه اقامه‌سنه بزی مجبور ایلدی » فقره‌سی مندرج ایدی .

روسیه عسکرینك مملکتینه دخولنه قارشو باب عالی همان پروتستو ایلدی. دول معظمه اصلاح ذات‌البین ایچون ویانه‌ده بر قونفرانس عقد ایدوب بعض صورتألیفیه‌یی حاوی بر پروتوقول قلمه آلینه‌رق ویانه‌دن درسعادته وسن پترسبورغه تبلیغ وارسال اولندیسه‌ده حکومت سنیه آنك احکامنی دخی شایستهٔ قبول کوره‌مدی وشهر ذی‌الحجه‌نك یکرمی ایکنجی ویکرمی اوچنجی کونلری باب عالیده منعقد اولان برمجلس عمومیٔ فوق‌العاده‌ده

روسیه‌لونك پروت نهرینی کچمسی نقض عهد دیمك اولدیغندن ویریلان قرارعمومی اوزرینه روسیه‌دولتنه اعلان حرب اولندی و مملکتینك اونبش کون ظرفنده تخلیه اولنمسی ضمننده روم ایلی قوماندانی عمرپاشا طرفندن روسیه‌قوماندانه حسب‌الاصول تحریرات کوندرلدی .

طونه وقایع حربیه‌سی (۱۲۷۰) . — روسیه‌لو طونه‌نهرینی ودیندن مرور ایله صربلولری ورعایای سائره‌یی تحریك ایتمك نیتنده اولغله افلاق صغیره کلیتلوعسکرسوق ایتمشیدی. شمنی‌یی مرکز اردوی همایون اتخاذ ایدن روم ایلی قوماندانی عمر پاشا دشمنك بوپلانی کشف ایدوب درحال ودینك قارشوسنده کائن قلفات موقعنه‌قوه‌عسکریه امرار ایله سریعاً طابیه‌لر واستحکاملر انشا ایتدرمش ودشمنی اشغال وحرکاتنی تصعیب وامهال‌ایچون طوتره‌قاندن اولتانجه‌یه وروسچقدن یرکوکی‌به عسکر کچیره‌رك بکرشی تهدیده باشلامشیدی روسیه‌لو بویله نقاط مختلفه‌نك افلاق طوپراغنه کچن مفرزات عثمانیه‌یه مقابله‌یه کلدیکندن او اثناده ودین وقلفات استحکاماتی اتمام اولنه‌رق ویره ایله ضبط اولنمز حاله کتیرلدی .

برنجی بیوك محاربه اولتانجه محاربه‌سیدرکه (۳صفر۱۲۷۰) عمر پاشا بالذات بولنه‌رق شاهد ظفر طرف عثمانیانه عرض دیدار ایلمشدر .

ایکنجی محاربه چتانه محاربه‌سیدر شویله‌که قلفاتده تحشد

ایدن عساکر شاهانه‌یی تضییق ایلمك نیتیله جوارنده وبرموقع مرتفعه‌کائن چتانه قریه‌سنی روسیه‌لو اله کچیرمك درحال ترصین واحکام ایلدیکندن قلفاتده بولنان روم‌ایلی ارکان حربیه رئیسی فریق ناظر احمد پاشا جنود موجوده‌یی روم ایلی اردوی همایونی رئیس ارکانی جرکس اسماعیل پاشا وارکاندن منملی مصطفی توفیق پاشا وسواری میرلواسی عثمان پاشا معیتلریله اوچ قوله تفریق ایدوب شهر ربیع‌الاولك بشنجی پنجشنبه کونی قریهٔ مذکوره اوزرینه هجوم اولنمش وواقع اولان محاربهٔ شدیده‌ده روسلر هزیمت کامله وتلفات کلیه ایله فرار ایتملریله کرك چتانه قریه‌سی وکرك قرای متجاوره دست مجاهدین نصرت قرینه کچمشدر . اسماعیل ومصطفی پاشالر خفیفجه مجروح اولوب اسماعیل پاشانك آلتنده ایکی حیوان تلف اولمشدر .

محاربهٔ مذکوره‌ده حسن خدمتلری کوریلان امرا وضابطان عمر پاشا طرفندن علی مراتبهم نشان وسیف وسائره مثللو عطایای سنیهٔ ملوکانه ایله تلطیف ومکافات اولنه‌رق مشارالیه عمر پاشا دخی قریحهٔ عاطفت صبیحهٔ خسروانه‌دن «سردار اکرم» عنوانیله تجلیل وتکریم قیلنمشدر .

کرك بو ایکی محاربه‌ده وکرك روسجق (موقن اوغلی اطه‌سی) وسلستره (قره‌لاش اطه‌سی) وزشتوی ونیکبولی وماچین وایساقجی موقعلرنده وطونه‌نك نقاط سائره‌سنده روسیه‌لو متصدی اولدیغی مهاجمات ومقاتلاتده عساکر نصرت

مآثر عثمانیه طرفندن ابراز اولنان شجاعت وبسالت صفدرانه سایه‌سنده درت بش آی متمادیاً مغلوب ومأیوس اولهرق حتی قلفات اوزرینه صوك وشدتلی برهجومنده دخی حلیم پاشا همتیله کرفتار اولدیغی انهزام قهقری اوزرینه افلاق صغیردن چکیلوب آلوتا صویی جهتلرینه طوغری رجعت ایتمشدر .

اشبو مظفریات متوالیه دشمنی دوچار وله وحیرت ایلدی . روسیه اسفار سالفه‌ده رابطه وتربیه‌سی بوزولمش اولان جسیم جسیم اردولرمزه مشکلاتسز غلبه‌لره آلشمش اولمغله قارشوسنده بویله مقاومت دلیرانه‌یه تصادف ایده‌جکنی اولجه کسدیره‌مامشیدی . حالبوکه تنسیقات اخیره‌نك وتعلیم وتربیه‌نك آثار فیاضانه‌سندن اولهرق عساکر عثمانیه‌نك برآرالق مبتلای فتور اولان جلادت فطریه‌سی یکی باشدن عودت ایتمش ودیپلوماتلرمز مذاکره مجلسنده پرنس منچیقوفك تکلیفات متعظمانه‌سنه نصل خلوص ووقار ایله جواب ویردیلرسه عسکرلرمز دخی محاربه میدانندہ اول درجه تمکین وامنیت ایله تجاوزات حقوقشکنانه‌یه مدافعه ایلمشلر ایدی . سلطنت سنیه‌یه دوست اولان اوروپا دولتلری بوندن غایتله مسرور اولدیلر وروسیه‌لو حرکات عسکریه‌سنه دها زیاده اهمیت ویرمکه وپلانی تحویله مجبور اولدی . بناءً علیه اواسط رجبده قلاص وابرائیل واسماعیل جهتلرندن دوبروجه‌یه عسکر امراریله صورت مرتبه‌ده سلستره محاصره‌سنه شروع ایلدی وطاقم طاقم عسکر کتیره‌رك محاصره‌یی تشدیده باشلادی

علی روایة یتمش سکسان بیك قدر روس عسکری سلستره پیشکاهنده طوپلانمش ایسه‌ده سکز اون بیك عسکرله خدمت محافظه‌یه مأمور اولان طوپجی فریق سلانیکلی موسی پاشا مجاهدین سلف مکتبنده یتشمش بر مرد غیور اولمغله شجیعانه ثبات ومقاومت ایلدی وکندوسی برکله اصابتیله حائز عزشهادت اولدیسه‌ده دشمن قلعه‌یی آلمقدن قطعیاً امیدی کسوب وذاتاً ده فرانسه وانکلتره دولتلرینك امداد عسکریه‌لری وارد اولدیغندن محاربه‌نك جای ورنکی دکیشوب مأیوسیت کامله وتلفات کلیه ایله محاصره‌یی ترك ایله طونه‌نك اوبر یقه‌سنه عودت وقفول ایتدی (۲۱ رمضان ۱۲۷۰) . طونه وقائعنك الك بیوکی اشبو سلستره وقعه‌سیدر موسی پاشای شهیدك همت وغیرتی نزد عالیده تقدیر بیوریله‌رق عائله‌سی افرادی جملةً ومثلی‌غیرمسبوق برصورتده مظهر الطاف واعطاف پادشاهی بیورلمشلردر .

سینوب وقعه‌سی (۲۷ صفر ۱۲۷۰) . — بدایت‌سفرده بری روم‌ایلی دیکری اناطولی سواحلنی محافظه ایتمك مأموریتیله بشر قلیون ایله برر واپوردن مرتب اولمق اوزره ایکی خفیف دونمما بحرسیاهه چیقارلمش ایدی . فورطنه ظهورایتمکله دونمالر یکدیکرینی متعاقباً سینوب لیمانینه التجا ایلدیلر بونلر لیمان درونده لنکر انداز ایکن روس کمیلری بالورود آتش ایتمکه باشلایوب واقع اولان محاربه‌ده (۲۷ صفر ۱۲۷۰) دشمن دخی خیلی رخنه‌دار اولدیسه‌ده اون ایکی سفینه‌مزدن اون بری غریق

ومحترق اولدی یالکز طائف واپوری قاچوب یاره‌لی وبره‌لی اولدیغی حالده استانبوله واصل وخبرالیمی موصل اولدی. فیلو قوماندانلرندن بوزجه اطه‌لی حسین پاشا شهید وعثمان پاشا ایاغی سقطلنه‌رق اسیر دوشدی. دشمن سینوب بلده‌سنه کله آته‌رق برچوق خسار ایتمشیدی. امرای بحریه اشبو سینوب وقعه‌سنك مسئولیتنی انکلیز مصطفی پاشایه تحمیل ایتمکده‌درلر چونکه پاشای مشار الیه اوچ واپور ایله قفقاسیه ساحللرندن عودت ایتمکده اولوب وقعه‌دن ایکی اوچ کون اول سینوبه اوغرامش وکمیلری لیماندن اخراج ایتمسی حقنده حسین وعثمان پاشالرك مراجعتنه ملتفت اولمیه‌رق همان استانبوله متوجهاً حرکت ایتمشیدی.

اوروپاجه تأثرات سیاسیه. فرانسه وانکلتره‌نك دولت علیه ایله اتفاقی. — اشبو روسیه سفرینك تحدثی هنکامنده اك زیاده فرانسه حکومتی متأثر کورندی چونکه ۱۸۵۲ اواخرنده صندالیٔ ایمپراطوریه جلوس ایدن اوچنجی ناپلیون سلفی لوئی فیلیپ اداره‌سنك کوشکلکله مدخول اولان خارجی پولیتیقه‌سنك عکسنه اوله‌رق ولوله انداز اقطار عالم اولمق مسلکنی اتخاذ ایتدیکندن وبنیان ضعیف‌الارکان سلطنتنی بدایةً پارلاق اجراآت ایله تزیین وترصین ایتمك لزومنی حس ایلدیکندن میدان سیاسیاتده کندینی کوسترمکه راغب ایدی وبرده من القدیم فرانسه قرالرینك متصف اولدقلری قتولك کلیسای حامیلکنی

کندوسی دخی درعهده ایتمکله بالطبع مقامات مبارکه مسئله‌سنك صورت حلندن الك زیاده فرانسه ممنون ومستفید ایدی .

انکلتره حکومتی پترسبورغ سفیری سیر هامیلتون سیمور ایله روسیه چاری برنجی نیقوله‌نك ملاقات محرمانه‌سندنبرو روسیه‌نك شرق حقندهکی تصمیماتنه لایقیله واقف ایسه‌ده پروتستان اولمق حسبیله مقامات مبارکه مسئله‌سنده لاقید بولندی .

آوستریا حکومتی پك زیاده تلاش کوستردی چونکه پانسلاویست نشریاتندن کندوسیده متضرر اولوب قره طاغ حادثه‌سی اسلاولق ادعاسنده بولنان دالماچیا وخرواتستان وسائر ایالات متجاوره سکنه‌سی طرفندن تمایشلره محل وبرمش وحکومتی سوء سرایت قورقوسنه دوشورمش اولمغله کرك قره طاغ حادثه‌سنك سرعتله نهایت بولمسنه وکرك مقامات مبارکه مسئله‌سندن افق سیاسیاتده رونما اولان شرارهٔ فتنه‌نك پارلامدن اطفاسنه چالیشه‌رق همان عرض وساطت ایلدیسه‌ده تألیف ذات‌البینه مقتدر اوله‌مدی وپروسیه حکومتیله متفقاً پك ایلرو آتیلمیه‌رق عاقبت کاره منتظر اولمق ومع مافیه اوروپا دائرهٔ محرمیتندنده مهجور قالمامق مسلکنی ترجیح ایلدیکی وقوعاتك مؤخراً اکتساب ایلدیکی اهمیته قارشو موقعی غایتله مشکل بولندی .

ایتالیا اتحادی هنوز حاصل اولمامش وفقط اسباب حصولی

حاضر لنقده بولنمش اولدیغندن پیه‌مون مع ساردنیا قرالی ویقتور امانوئل اوروپانك جلب توجهاتنه وسیله‌جو ایدی .

حال بومرکزده ایکن پرنس منچیقوفك سفارت مدیدیه‌سی اوروپا انظار دقتنی جلب ایلیه‌رك مشارالیهك مأموریتی مقامات مبارکه مسئله‌سنه مقصور ظن اولنور ایکن سند ویا عهد نامه طلبی ماده‌سی شایع اولنجه ارباب سیاست انگشت بردهان حیرت وانتباه اولدی . خصوصا اوضاع واطواری قواعد حقوق دول خارجنده کوریله‌رك اوروپا افکار عمومیه‌سی دولت علیه طرفنه تمایل ایدوب مملکتینك اشغالی فرانسه وانکلتره حکومتلریی یکدیکرینه تقریب ایله دولتین مشارالیهما آق دکز فیلولرینك جناق قلعه بوغازی مدخلنده کائن بشیکیه عزیمتنه امر ویردیلر . طونه وقایع حربیه‌سنده عساکر عثمانیه‌نك ابراز ایلدیکی انتظام وبسالت خوشلرینه کیده‌رك تنظیمات جدیده‌نك جدیتی استدلال ایلدیلر . سینوب وقعهٔ مؤلمه‌سی اوزرینه حکومت سنیه‌یی اصلاحات ملکیه تشبثاتی تمامیله حیز حصوله کتیرمدن غائله‌یه القا ایتمامکی التزام ایدوب اعلان حربی متعاقباً استانبول لیمانینه واصل اولان دونمالرینی سفائن همایون ایله متفقاً قره‌دکز سواحلنی محافظه‌یه مأذون ومأمور ایتدیلر. دیکر طرفدن کندولریدخی روسیه‌یه اظهار خصومتله بحرالطقه کوندردکلری قوهٔ حربیه آلاند اطه‌سنی استیلا وقرونستاد موقع مستحکمنی تهدیده شروع ایلدی .

لکن بحر بالطقده‌کی حرکات عسکریه‌لری چندان فائده‌مند اوله‌مزایدی وبرده معاونتله کلدکلری قوم عثمانیه عرض‌دیدار مخالصتله خاطرهٔ امتده بر نشانهٔ ود وامتنان براقمق وکندی عسکرلرینه دخی شرقك دیللرده داستان اولان لطائفنی مشاهده ایتدیره‌رك شوق وهوسلرینی آرتدرمق مطالعه‌سی وارد ایدی. بناءً علیه ممالك محروسه‌یه نقل اولنمق اوزره طاقم طاقم لشکر تدارکیله کمیلره ارکابنه مباشرت ایلدیلر وفرانسه وانکلتره دولتلری درسعادتده سلطنت سنیه‌ایله تجاوزی وتدافعی برمعاهدهٔ اتفاقیه عقد ایلیه‌رك (۱۲ جمادی الاخره ۱۲۷۰ و ۱۲ مارت ۱۸٥٤) مارشال سنت آرنو Saint-Arnaud قوماندانسنده اولان فرانسز اردوسی ولورد راغلان [۱] معیتنده اولان انکلیز اردوسی کلیبولی موقعنده تجمع ایدوب لوازم سفریه‌لرینی اکماله مسارعت ایتدیلر .

روسیه سفری ملابسه‌سیله یونان شقاوت پیشه‌لری حرکته کلوب سرحد خاقانیده مغایر سلم وصفوت بعض حالات خصومتکارانه وتخطیات فتنه انکیزانه وقوعه کلمکله حکومت سنیه یونانستان قینه‌سنی شدیداً پروتستو ایده‌رك حکومت یونانیه اشقیانی تأدیبه وتجاوزات مفسدتکاریی منع ایله دائرهٔ عهد ومصافاته دخول ونکوله مجبور ایدلمشدر .

[۱] لورد راغلان مشهور جنرال وللنغتونك یاور حربلرندن اولوب واترلو معرکه‌سنده صاغ قولنی براقمشدی .

انکلتره وفرانسه حکومتلرینك مشترکاً روسیه‌یه اعلان حرب وعداوت ایتملری اوزرینه آوستریا دولتی حرکت تردد. کاریسنده دوامدن بالمجبوریه واز کچه‌رك دولتین مشار الیهما ایله عقد رابطهٔ اتفاق ومصالحهٔ عمومیه‌نك قطعیا تقررینه قدر آلمرله توحید حرکتی درعهده ایلدی.

سیواستوپول سفری (١٢٧١). — دول معاونه عسکرلری کلیولیده تحشدایلدکلری اثناده سالف الذکر سلستره محاصره‌سی بدء ایتمش ایدی. سفائن متفقه اواسطرجبده هوجه‌بك پیشکاهنده تیمور آتەرق لیمان داخلنده بولنان روسیه کمیلرینك کندولرینه تسلیم اولنمسنی تکلیف ایدوب هوجه‌بك قائممقامندن جواب ورود ایتمدیکندن شهر مذکورك یکرمی دردنجی کونی (٢١ نیسان ١٨٥٤) اوده‌سا حرب لیمانی طوپه طوتەرق ریختمی واستحکاماتی وکمیلری تخریب واحراق ایلدیلر فقط تجارت لیمانه تخطی ایتیوب روسیه‌لونك سینوبده‌کی تعدیاتنه امتثال ایلمدیلر.

دول معاونه عساکری درسعادت پیشکاهندن بالمرور وارنه‌یه چیقمشلر ایدی لکن جنرال پاسکیه‌ویچ اواسط حزیرانده سلستره محاصره‌سندن مأیوسیت کامله ایله رجعت ایتمش (٢١ رمضان ١٢٧٠) وسردار اکرم عمر پاشانك یرکوکی‌یه کچیردیکی عسکر اوائل تموزده بکرشی طوتەرق بنیان متانت معنویه‌لری متزلزل اولان روس لشکرینی اول حوالیدن بوسکورتمش

ودولت عليه‌ايله آوسترياً دولتى مياننده منعقد مقاوله (٣ حزيران ١٨٥٤) موجبنجه مصالحه قرارگير اولنجه‌يه دكين مملكتين آوسترياً عسكرى طرفندن اشغال اولنه‌جغندن روسيه‌لو شهر ايلولده بتون قواى عسكريه‌سنى چكه‌رك بسارابيايه رجعت ايلمش اولديغندن طونه بوينده‌كى مقاتلات ختام بولمش ايدى. قوماندانلر وارنه‌ده عقد انجمن مشورتله قريمك دارالحرب اتخاذينه قرار ويردىلر. اواسط ذى‌الحجه‌ده (ايلول ١٨٥٤) دول متفقه عساكرى وارنه وباچيقدن بشيوزى متجاوز حرب ونقليه ومهمات سفائنيله قريمه متوجهاً بادبانكشاى سطوت ومهابت اولەرق قريمك سواحل غربيه‌سنه يناشديلر و « كوزلوه Eupatoria » يى اشغال ايتديلر.

قريمك الكمستحكم موقعى سيواستوپول‌ايدى. سيواستوپول نيم جزيره‌نك غرب جنوبيسنده وبرليمان درونده بولنه‌رق براً وبحراً استحكامات جسيمه ايله محفوظ ومتانجه اوروپانك برنجى درجه‌ده مواقع حربيه‌سندن معدود ايدى بناءً عليه سيواستوپولك فتحى متفقين قوماندانلرنجه هدف حركات اتخاذ قيلندى.

كوزلوه‌دن حركت ايدن عساكر متفقه « المالو Alma » چايى ساحللرنده ايو برموقعده متحصن اولان روس اردوسنه تصادف ايدوب واقع اولان محاربه‌ده (٢٧ ذى‌الحجه ١٢٧٠ و ٢٠ ايلول ١٨٥٤) روسلر هزيمت كامله ايله پريشان وكريزان اولديلر موجودلرى اللى بيك وقوماندانلرى پرنس منچيقوف ايدى.

اشبو المالو مظفریتی عسکرك شوق وامنیت قلبیه‌سنی تزیید ایده‌رك اردولر سیواستوپولی دائراً مادار قوشاتمغه عازم اولدیلر وایلولك یکرمی آلتنجی کونی بالقلوه لیمانی طوتدیلر . فرانسه اردوسی باش قوماندانی مارەشال سنت آرنونك صحتی بروقتدبرو مختل اولوب او اثناده آرتق خدمته اقتداری قالمامغله باش قوماندانلق خدمتی برنجی فرقه قوماندانی جنرال (قانروبره Canrobert) احاله اولندی وکندی درسعادته عودت‌ایدرکن واپورده وفات ایتدی (۲۹ ایلول) .

۹ تشرین اولده سیواستوپول محاصره‌سنه مبادرت اولنه‌رق براً وبحراً طوپ آتشنه باشلانلدی یالکز قره‌دن ایکییوزی متجاوز طوپ قلعه کوپ متمادیاً سیواستوپول بومباردمانی اجرا ایتمشدر . مجروحین وخستکان وروسیه‌لودن آلنان اسرا طاقم طاقم استانبوله ورود ایده‌رك خسته خانه‌لره ومواقع مناسبه‌یه یرلشدیرلمشدر .

۲۵ تشرین اولده (۳ صفر ۱۲۷۱) بالقلوه محاربه‌سی واقع اولمشدر شویله‌که سردار اکرم عمر پاشا هنوز روم ایلیده بولندیغندن قریمه سوق اولنان عساکر شاهانه قوماندانلغنی رستم پاشایه احاله ایدلمش وبالقلوه موقعنك محافظه‌سی پاشای مشارالیهه تودیع اولنمشدی . بوکره روسیه باش قوماندانی منچیقوف قوۀ کلیه ایله بالقلوه اردوکاهمزی باصوب جنود عثمانیه کمال شجاعت وبسالتله دفع دشمنه بذل نقدینۀ اجتهاد ایلدکلری

صره‌ده دول معاونه عسا کری امداده یتیشه‌رك لشکر اعدا هزیمت کامله ایله پریشان وتاروماد ورهرو سمت فرار اولمشلردر .

۵ کانون اولده اینکرمان محاربهٔ عظیمه‌سی واقع اولمشدر شویله‌که سیواستوپولی تخلیص ایچون روسیه‌دن قریمه کلیتلو عسکر کلدیکندن روس امراسی عقد انجمن مشورتله اینکرمان دره‌سندن محاصرین اردوسنی اورمغه ویوم مذکورده سیواستوپولده محصور اولان عسکر دخی قلعه‌دن خروج ایده‌رك جیوش متفقینی ایکی آتش ایچنده براقمغه قرار ویروب درحال اجرا آتنه تشبث ایلدیلر . بناءً علیه جنرال غورچاقوف و « دان برق » معیتنده بولنان روس عسکری اینکرمان دره‌سندن انکلیز طابیه‌لری اوزرینه شدیداً هجوم ایده‌رك درجنك اول انکلیز لشکری ازیلمش ایسه‌ده جنود عثمانیه وفرانسویه طرفندن سریعاً معاونت اولنمغله بوکره دخی روسلر کلیاً کرفتار انهزام وپریشانی اولمشلردر . المالو واینکرمان مظفریتلری اوزرینه کرك استانبولده وکرك لوندره وپارسده طوپلر آتیله‌رق اظهار شادمانی قیلنمشدر .

سیواستوپول محاصره‌سی مأمولك خارجنده اوله‌رق اوزانمقده ایدی زیرا قریمده بولنان جیوش متفقینك یکون عمومیسی تمش سکسان بیك راده‌سنده اولدیغی حالده روسلر ایکی اوچ مثلی قوهٔ عسکریه جمع وتسریب ایلمشلرایدی وبرده

روسلر سیواستوپول لیمانی آغزینه بیوك کمیلرینی باتیردقلرندن لیمان مسدود اولوب دکز طرفندن وقوعه کلهجك مضاربات تضییقیه جندان مثمر اولهمیور ایدی . بناءً علی ذلك سوقیات وتدارکات عسکریه یه برقاتدها اقدام اولنه‌رق انکلتره وفرانسه‌دن پیدرپی لشکر ورود ایتدیکی کبی روم ایلیده بولنان جنود موجوده ایله سردار اکرم عمر پاشانك دخی قریحه مرورینه امر ویرلمش ودونتمالردن زخمدار اولان کمیلر استانبوله جلب اولنه‌رق تعمیرات مقتضیه‌لری اجرا واکمال اولندقدن صکره ینه قریحه صولرینه کوندرلمش وسردار اکرم وارنه‌ده ایکن تشریفات مخصوصهٔ پادشاهی ایله تلطیف اولنوب خدمت وغیرتنك مظهر تقدیر عالی وموجب محظوظیت جهاندارای اولدیغنی مبشر اولان خط همایونی خارجیه مستشاری محمود ندیم بك ایصال ایلمشدر .

« پیه‌مون ـ ساردنیا » قرالی ویقتور امانوئل اتفاق دولی‌یه داخل اولهرق (۲۶ کانون ثانی ۱۸۵۵) جنرال لامارمورا La Marmora معیتیله قریحه اون بشبیك عسکر کوندرمشدر. ایتالیا عسکرلری دخی محاربه میدانلرنده دیکر ارقداشلری کبی احراز شان وشرف ایتمشلردر .

لوازمات سفریه بوصورتله اکمال اولندقدن صکره امر حرب بر درجه دها کرمیت آلوب قره دکز وآزاق دکزنده کائن روس لیمانلری علی‌الاصول آبلوقه تحته آلنمشلردر .

۸ کانون ثانی ۱۸۵۵ ده (۱۹ ربیع الآخر ۱۲۷۱) بالقلوه جهتلرنده جرنایه محاربه‌سی واقع اولهرق روسلر ینه مغلوب اولمشلردر .

وارنه‌دن قریمه نقل اولنمقده اولان جنود همایونی سردار اکرم عمر پاشا کوزلوه‌ده تنظیم وترتیب ایله مشغول اولدیغی صره‌ده روسلر بغتةً قوهٔ کلیه ایله هجوم ایتمکله واقع اولان محاربهٔ شدیده‌ده (۲۹ جمادی الاولی ۱۲۷۱ و ۱۷ شباط ۱۸۵۵) جیش منصور بعنایة‌الله تعالی غلبهٔ کامله‌یه نائل وامرای مصریه‌دن فریق سلیم پاشا ایله میرالای رستم بك سرمنزل شهادته واصل اولمشلردر . عساکر شاهانه‌نك بو محاربه‌ده ابراز ایلدیکی مآثر صفدرانهٔ شجاعتی تقدیراً فرانسه باش قوماندانی جنرال قانروبر اردوسنه بر بیاننامه نشر ایتمشدر .

۲ مارت ۱۸۵۵ ده روسیه چاری برنجی نیقوله وفات ایده‌رك اوغلی ایکنجی آلکساندر صندالیٔ ایمپراطوری‌یه جلوس ایتدی اوصره‌ده اینکرمان هزیمتنك تأثیر آلامیله راحتسز اولان منچیقوف دخی وفات ایدوب باش قوماندانلق خدمتی غورچاقوفه تودیع ایدلدی. سینوبی احراق‌ایدن آمیرال ناکیموف اقدمجه برکله اصابتیله هلاك اولمشیدی .

موسم بهارك حلولی حرکات حربیه‌یه مساعده ایده‌جکندن وبالقلوه‌دن خیمه کاهه طوغری انکلیزلر طرفندن انشا اولنان تیمور یولی رسیدهٔ حد ختام اولدیغی کبی دول متفقه عساکرینك

مشارالیه احمد پاشا قوماندانی عبدی پاشایه اسناد بطائله عزلنه سبب مستقل وقوماندانلق مقامنه کندوسی واصل اولوب اصدقای دولت طونه بوینده وقوعه کلان مظفریات متواليه‌نك حدود شرقیه‌ده دخی نظیره‌لرینه مترقب ایکن قوماندان جدید ایش بیلمز بر مرد حریص و نادان اولمغله آخسخه وکمری طرفندن برطاقم احوال مؤسفه حدوثنه بادی اولدی وعزل ورفع وزارت وقبریسه نفی وتغریب جزالریله مجازات وقوماندانلق خدمتی ارضروم والیسی ظریف مصطفی پاشایه تودیع اولندی.

داغستان امراسندن شیخ شامل (اشموئیل) اوته‌دنبرو روسیه ایله حرب وعداوت اوزره اولوب بوکره دولت علیه‌نك اعلان حربندن صکره حرکات خصومتکارانه‌سنه برقاتدها آب وتاب واعدایه ایچه شاشقینلق و اضطراب ویرمکده ایدی. وچرکس و آبازه قبائلی دخی حرکته کلدکلرندن دول متفقه جانبندن صخوم و آنایه طرفلرینه کمیلر کوندریلەرك اهالی‌یه سلاح وجبخانه توزیع اولنمش ایدی.

ظریف مصطفی پاشا امور حربیه‌ده چندان مدبر وضبط وربط حدوده مقتدر اولمدیغندن ۱۲۷۰ رمضانده روسیه‌لو قارص طرفلرنده کوزیکدرك اندن صکره اوفق تفك غوغالر ظهوره کلمش وسنهٔ آتیه اواخرنده قارص قلعه‌سنی محاصرهٔ منتظمه آلتنه آلمشدی. ظریف مصطفی پاشانك یرینه قوماندانلغه تعیین اولنان واصف پاشا قارصی مدافعه‌یه فوق‌الغایه اقدام

ایتمش و۱۲۷۲ سنه‌سی محرم وصفر وربیع‌الاول آیلرنده‌دشمنی مهاجمات شدیده وعدیده‌سنده تنکیل وخاکسار وضایعات‌کلیه‌یه کرفتار ایلیه‌رك مقاومت دلیرانه‌سنه مکافاةً التفات وتشریفات مخصوصهٔ پادشاهی ایله تلطیف وتکریم قیلنمش وحتی قارص اوزرنده‌کی تضییقاتی تخفیف ایتمك امیدیله سردار اکرم عمر پاشا قریمدن جنود کافیه ایله صخوم طرفلرینه کچیرلمش ایسه‌ده قارص محافظلری صوك درجه‌یه قدر ثبات ایله زاد وذخیره‌لرینی بیتیروب نهایت تسلیم قلعه‌یه مجبور اولمشلردر (۱۷ ربیع‌الاول ۱۲۷۲ و ۲۸ تشرین ثانی ۱۸۵۵) . فقط اقدمجه سیواستوپول فتح اولنه‌رق مصالحه کیفیتی تقرر ایتمش اولمغله حرکات‌عسکریه او رادەده قالمشدر . مع مافیه بو وقعه‌نك مصالحه‌یه تأثیری اولمشدر .

پاریس معاهده‌سی (۲٤ رجب ۱۲۷۲ ر ۳۰ مارت ۱۸۵٦) — دولت علیه وفرانسه وانکلتره وآوستریا وساردنیا مع پیه‌مون وروسیه وپروسیا دولتلرینك مرخصلری پاریسده بالاجتماع شرائط صلحی مذاکره‌یه شروع ایلدیلر . ذاتاً شرائطك اساسلری قرارلشدیرلمق اوزره اولجه ویانه‌ده مشاوره ایدلمش ایدی. دولت علیه مرخصلری صدراعظم علی پاشا ایله [۱]

[۱] اعلان حرب اثناسنده صدراعظم اولان مصطفی نائلی پاشانك یرینه قبریسلی محمد پاشا وسکره مصطفی رشید پاشا ودها سکره عالی پاشا متکاپیرای صدارت عظمی اولمشلر ایدی .

صدر سابق مصطفی رشید پاشانك مخدومی پارس سفیری محمد جمیل بك ایدی . شرائط آتیه ایله معاهدهٔ صلحیه ٢٤ رجب ١٢٧٢ و ٣٠ مارت ١٨٥٦ تاریخنده قطعیاً امضا ایدلمشدر : شویلهکه ماده ١ و ٢ و ٣ و ٤ ده طرفین ممالکنك اردولر طرفندن تخلیهسی یعنی قارصك حکومت سنیهیه وقریم بلادینك روسیه دولتنه اعادهلری؛ ماده ٥ ده دول محاربه تبعهسندن اولوبده محاربهده هر نه سبیله اولور ایسه اولسون ذی‌مدخل اولانلر حقنده عفو عمومی اعلانی؛ ماده ٦ ده اسرانك مبادلهسی ماده ٧ ده دولت علیهنك تمامیت ملکیه واستقلالیت عالیهسی کفالت مشترکهٔ دولیه ایله تصدیق قیلنمغله برابر اوروپا حقوق عمومیه سندن حصهدار وحلقهٔ سیاسیهسنه داخل اولمغه‌استحقاقی؛ ماده ٨ ده دولت علیه ایله دول معاهدهدن بری ویا بر قاچی بینده اخلال مناسباتی داعی اولهجق بر اختلاف وقوع بولدیغی تقدیرده قوهٔ جبریه استعمالندن اول دول سائرهنك توسطنه مراجعت اولنمسی؛ ماده ٩ ده سلطنت سنیه اصلاحات ملکیه اجراسنی وخرستیان تبعهسی حقنده تزیید تعطفات حمایتکاریسنی کندولکندن درعهده بیورمش اولمسیله بو خصوص ایچون هیچ بر کونه تعهد رسمیی و آخر دولتك مداخلهسی قبول ایتمامسی؛ ماده ١٠ ده قره دکز و آق دکز بوغازلری حقنده دولت علیهنك سابق مثللو حق حاکمیتنك تأمین وتصدیقی؛ ماده ١١ و ١٢ و ١٣ و ١٤ ده قره دکز بیطرف قالوب هیچ

بر دولتك حرب سفينه‌سى بولنمامسى وفقط هر ملتك تجار سفائنه مفتوح اولمسى ودرونده امر تجارتك تسهيل وتوسيعى ضمننده معاملات صحيه ورسوميه وانضباطيه‌نك ايفاسيله برابر مواقع مناسبه‌سنده قونسولوسلر اقامه‌سى وحرب ترسانه‌لرينك احماسى ويالكز پوليس وظيفه‌سنى ايفا ايتمك اوزره دولت عليه وروسيه طرفندن مقدارى آيروجه برعهد نامه ايله تعيين اولنه‌جغى وجهله سفن خفيفه بولندير لمسى ؛ ماده ١٥ و ١٦ و ١٧ و ١٨ و ١٩ ده طونه‌ده سير سفائنك سربستلكى تأمين اولنوب بوكا متفرع احوال ومصالحك تذكر وتسويه‌سى ضمننده مختلط بر طونه قوميسيونى تشكيلى ؛ ماده ٢٠ و ٢١ ده بسارابيه‌نك طونه آغزلرينه جوار اولان اراضيسى روسيه‌دن بغدان ايالتنه ترك اولنمسى ؛ ماده ٢٢ و ٢٣ و ٢٤ و ٢٥ و ٢٦ و ٢٧ و ٢٨ و ٢٩ ده افلاق وبغدان ايالتلرى وصرب بكلكى كما كان ادارهٔ داخليه‌جه مختار اولوب بكلرينك عزل ونصبنده دول فخيمه‌نك دخى رأيى منضم اولمسى وادارهٔ داخليه‌لرينك اصلاحى وامتيازاتك تحديد وتقييدى ضمننده تدابير مقتضيه اتخاذى ؛ ماده ٣٠ ده اناطولى حدودينك محاربه‌دن اولكى حاله ارجاعى ؛ ماده ٣١ ده انكلتره وفرانسه وساردنيا حكومتلرى طرفندن معاونة ممالك محروسه‌يه كوندرلمش اولان عساكرك سرعت ممكنه ايله مملكتلرينه عودت ايتملرى ؛ ماده ٣٢ ده اشبو معاهده‌ده مندرج اولميان احكام ومقاولات عتيقه‌نك ابقاسى ؛ ماده ٣٣ ده آلاند آطه‌لرينه دائر بر صورت

وقوعات بحریه حرکات بریه‌یه پیرو اولەرق دول معاونه کیلریله برابر قره دکزه چیقاریلان دونمای همایون قپصریه‌لی احمد پاشا فوماندەسنه ویرلمش ودلاوران امرای بحریه‌مزدن مشهور اوچ انبارلی محمودیه [۱] سواریسی آتش محمد بك که مؤخراً قپودان پاشالقده فرط همت وصداقتیله نام براقان ذات حمیتسمانلر بیوك یرارلق کوسترمش ایدی .

قریمدن عودت ایدن دول معاونه عساکری بر مدت درسعادتده آرام واقامت ایلیەرك بعده مملکتلرینه عودت ایتمشلردر .

اونجی باب

﴿ تکملهٔ ثالثه ﴾

[فذلکهٔ احوال سیاسیه تشکیلات اداریه : رقیات مادیه ومعنویه]

فذلکهٔ احوال سیاسیه ، — اون اوچنجی قرن هجری اوائلنده

[۱] ترسانه معماری محمد افندینك محصول چیره دستیٔ همتی اولان محمودیه سفینهٔ جسیمه‌سی زیب واندام وخفت وسرعت سیرایله دول معاونه کیلری ایچنده یکتا ایدی. فرنك قپودانلری هپ کلوب درونتی کزمشلر ایدی . سواریسی آتش محمد بك اوتوز اوچ اوتوز درت یاشلرنده برجوانمرد عالیهمت اولمغله اولجه استخفاف ایدن انکلیز امیرالارندن بری سفر عودتنده « سن بوکمینك اری ایمشسین » دیەرك مشارالیهی تبریك ایلمشیدی .

فرانسه انقلاب کبیری اون سنه‌دن زیاده (۱۲۰۳ — ۱۲۱۳) اوروپا آسایش سیاسیسنی کلیاً مختل ایلدکدن صکره ناپلیون بوناپارت نامنده‌کی داهیهٔ حربی تولید ایدوب مشارالیه بدایةً ادارهٔ عاقلانه ایله فرانسه‌یی دوچار اولدیغی بحران وفترت داخلیه‌دن تخلیص ایله بیخ فتنی استیصال وقومنك سائقهٔ امتنانیله مقام ایمپراطوریه صعود ایلدکده (۱۲۱۸ و ۱۸۰٤) آچدیغی اسفار عظیمه‌ده غلبات متواليه‌یه نائل اولهرق مملکتنك شان عسکریسنی تاتن صوبی سواحلنه قدر بالفعل ایصال ایلدی. ناپلیون فن حربده‌کی مهارتی درجه‌سنده ادارهٔ ملکیه‌ده‌ده حذاقت صاحبی ایسه‌ده اُوجِ اَعلای اقباله صاعد اولدقده پردهٔ حرص وتفرّد چشم انتباهنی بورویه‌رك داخلاً وخارجاً اوضاع وحرکات مُفرطه‌سیله موازنهٔ احتیاطی‌قاچیردی. بیتوب توکنمیان محاربات جهانکیرانه‌سیله اوروپای هرج ومرج ایلیوب ملل مغلوبه‌نك حقوقی‌ملعبهٔ صبیانه دوندردیکی وانلرك‌نهایت درجه‌ده حسیات بغیضانه وانتقامجویانه‌سنی اویاندردیغی کبی فرانسه‌یده مال ونفوسجه ضایعات کثیره‌یه اوغرادهرق دوچار یأس وفتور ایلمشیدی. واسپانیا و وستفالیا قرالی وانشتهسنی ناپولی قرالی وجنرالارندن برینی اسوج قرالی نصب وتعیین ایتدرمسی وقرق درت دهپارتمانلق [۱] ممالکی قلمرو حکومتنه الحاق ایلمسی

[۱] بلجیقا وهولاندہ تماماً وآلمانك شمال‌غربیسی وایتالیای شمالینك بر قسمی اشبو دهپارتمانلری تشکیل ایلمشدی.

واصل اولديغى برنجى مرتبه‌يى محافظه ايتمك آرزوسنده اولوب غرباً فرانسه وشرقاً روسيه‌دن غيرى رقابتدن انديشه ايتديكندن بوايكى دولتك ممكن مرتبه الى آياغنى باغلامغه چاره‌جوى ايدى بناءً على ذلك اولا بلجيقانك الحاقيله ندرلانده حكومتنى تشكيل وحكومت مذكوره‌يى موز نهرندن اوته‌يه راين نهرينه طوغرى وبلكه دهـا زياده توسيع ايليه‌رك وانكلتره خاندان قرالبسنك مالكانهٔ اصليلرى اولان هانوره قرالغنى دخى تأسيس و آتيدخى علاوات مناسبه ايله تقويه ايده‌رك بوايكى حكومت جديده بينده قرابت صهريه وروابط سياسيه پيداسيله شمالدن فرانسه‌نك توسعنه ميدان ويرمامك ؛ ثانياً پروسيايه طلب ايتمكده اولديغى وبالكز برقسم جزئيسى ويريله‌بيله‌جكى راين اراضيسنه مقابل ساقسونيا قرالغى [١] تماماً ترك ايدلمك ولهستاندن اوته‌دنبرو فرض ايلديكى اقسامى كاملاً استرداده مساغ ويرلمك و آوستريايه كلنجه اوده لهستانك قسم جنوبيسنى وايتاليادەكى قديم الكارينى، فرانسه نفوذينه كركى كبى حائل اولمق اوزره ، يكى باشدن استملاك ايلمك و آلمانيا توحيد ايدلسه پك بيوك بر قوت اوله‌جغندن آنى آوستريا وپروسيانك حاكميت مشتركه‌لرى آلتنه وضع ايليه‌رك دولتين مزبورتين آره‌سنده‌كى اشبو اشتراك منفعت

[١] ساقسونيا قرالى كه وارشوه غراندوقلغى دخى قديماً وارثاً عهده‌سنده ايدى ناپليون ايله كرماكرم وفاق ومودت اولمقدن ناشى دول معظمه طرفندن حكومتندن اسقاط وحبس ايدلمشيدى .

حسبیله روسیه‌لویه ویستول نهرینك آرقه‌سنده القای خوف واحضار موانع قیلنمق انکلتره‌نك زبدهٔ مطالبی ایدی وبویله‌جه اوروپای وسطی‌یی برخلیطهٔ مرصوصهٔ جسیمه یاپه‌رق روسیه وفرانسه‌نك جوشش اقتدارینه لدی‌الاقتضاء سد راه اولمق انکلیز قینه‌سنك خیالخانهٔ تصورنده ایوجه یرلشمش ایدی .

دول معظمه‌دن انکلتره ایله آزچوق هم افکار اولان آوستریا ایدی . فرانسه‌یی راین نهرینك وروسیه‌یی ویستولك آرقه‌سنده طوردرمق آوستریانك‌ده منافعنه مطابق اولمغله انکلتره‌نك ندرلانده وایتالیا ولهستان حقنده‌کی تصوراتی حرفیاً قبول وتحسین ایلمکده ایدی . فقط پروسیا و آلمانیایه دائر اولان نظرلری یکدیکرینه قطعیاً مباین‌ایدی چونکه پروسیانك اقداریله آلمانیاامورینه مداخله‌سی آوستریانك هیچ ایشنه‌کلیوب ساقسونیانك پروسیایه الحاقی بوهمیا دربندلری وویانه‌نك طرق عسکریه‌سنی رقیبنه کشاد ایده‌جکندن ودیکر طرفدن حامیٔ معنویلری اولدیغی آلمانیا حکوماتنك اك بیوکلرندن برینی دول معظمه‌نك کیف وغرضلرینه فدا ایدیورمکله آلمان ملوکنك توجهلرینی اضاعه وکندی حیثیتنی تخفیف ایلیه‌جکی کبی مستقبل ایچون پروسیایه یول ومثال کوسترمش اولمغله جغندن خصوصات مذکوره‌یه شدیداً ممانعتی بی‌اشتباه ایدی. آوستریا باش وکیلی مشهور پرنس مترنیخ پروسیانك اکتساب وسعت وقدرت ایتمسنی آرزو ایدر ایدی اما شویولده آرزو ایدر ایدی‌که لهستاندن حصه‌سی وراین

اراضیسندن مقدار مناسب یر ترك اولنه‌رق اولوقت پروسیا شرقده روسیه وغربده فرانسه مملکتلریله التصاق ایده‌جکی جهتله میانه‌لرنده طبیعی الظهور اوله‌جق محاسده ومناظرهٔ استرقابیه‌دن آوستریا مستفید اولسون. حتی مشارالیه پروسیانك آلمانیا اوزرینه اوله‌جق تأثیرینی دها اوزمان کشف ایلدیکندن آلمانیای جنوبیده آکا وفرانسه‌یه بر رقیب دها تدارکی ضمننده باویرا قرالینك غایة الغایه توسیع واقتدارینی تصمیم ایلمکده وهابسبورغ خاندانك قدیم آلمانیا ایمپراطورلغنی اعاده‌ده کی فائده‌سزلکی وامکانسزلغی معترف اولمغله ایمپراطورلق و آلمانیا اتحادی سوزلرینی اصلا موضوع بحث ایتمیوب بالعکس آلمانیا حکومات صغیره‌سنك ـ یکان یکان ضربی اوزرینه قولایاقله اجرای نفوذ اولنمق مقصدیله ـ محافظهٔ استقلالیت ملکیه‌لرینی شدتله التزام ایتمکده ایدی. بویله‌جه آوستریا دولتی روسیه وپروسیا وفرانسه‌یه قارشو مصون ومحفوظ. آلمانیا وایتالیا اوزرینه نافذ، طرف دولت علیه‌یه اظهار تمحض [١] ایله شرق پولیتیقه‌سنه حامی اوله‌رق دولت مشار الیها مترنخك زعمنجه قونغره‌نك تأسیسیله مکلف اولدیغی بنای سیاسینك اس‌الاساسی ایدی.

[١] مترنخ اوروباده اوتوز سنه‌دن زیاده امتداد ایدن ریاست دیپلوماتیقیه‌سی هنکامنده شرقجه اك کوزل پولیتیقه اتخاذینه چالشمش وطرف سلطنت سنیه‌یه ابراز اخلاص و وفاکاریدن کیرو طورمامشدر.

اشبو خطوطك تعیینندن صکره روسیه‌نك آمالی تظاهر ایدر . چار برنجی علکساندر ناپلیون علیهنه کوسترديکی شدت مدافعه (۱۸۱۲) وعداوت (۱۸۱٤) غیر منکر اولمسی حسبیله کندینی اتفاق مربعك روحی عد ایدر وناپلیون ایله محاربه‌ده الك بیوك خدمتی کندی ایفا ایلدیکنه مقابل قونغره‌دن ایستیه‌جکی بر قاچ جزئی شیئك دریغ اولنمیه‌جغنه شبهه ایتمزدی حالبوکه یکانه مطلوبی جده‌سی قترینانك حقسزلغنی تلافی ایتمك ایچون لهستانه استقلالیت سابقه‌سنی اعاده‌سی کندی تحت حمایه‌سنده اولمق اوزره وارشوه غراندوقه‌لغنی تشکیل ایتمك کبی برمساعدهٔ انسانیتکارانه ایدی . ناپلیونك قدیمی متفقی اولان ساقسونیا قرالی و وارشوه غراندوقه‌سی برنجی فره‌دریق اوغوسته بغض وعداوتی ظاهر ودیکر طرفدن پروسیا قرالی اوچنجی فره‌دریق ویلهلم ایله حب ومودتی باهر اولمغله پروسیا ساقسونیایه دائر اولان تصمیماتنه و آلمانیاده بالفعل انفاذ حکم ایتمسنه غایتله مساعد ایدی. برلین قبینه‌سنه‌نوقت اولسه اجرای نفوذ ایده‌جکندن امین اولدیغی جهتله آوستریاده پروسیایی تقویه ایتمك صورتیله برجای تهدید حاضرلامش اوله‌جق ایدی . یالکز شرق پولیتیقه‌سی حقنده انکلتره ایله نفع و نظرلری بر دکل ایدی .

پروسیایه کلنجه قرن سابقده ایکنجی فره‌دریقك مظفریات مشعشعه‌سیله اوروپا انظار عمومیه‌سنده پك بیوك قدر و حیثیت قزانمش ایکن ناپلیونك صدمه‌لرندن پریشان و حقیر اوله‌رق

تلسیت معاهده‌سیله ۱۲۲۲ و ۱۸۰۷ ملکی تقلیل و مرتبهٔ اعتباری بردنبره تذلیل ایدلمش ایدی. لکن پروسیالیلر مجد ومقدم بر قوم اولمغله بر قاچ سنه ظرفنده سسسزجه فقط فوق‌العاده صرف مساعی وهمم ایلیه‌رك اعادهٔ اقتداره موفق اولوب ۱۸۱۳ تاریخنده (۱۲۲۸) ناپلیون علیهنه اتفاق دولی‌یی حصوله کتیرمك خصوصنده ابراز ایلدکلری آثار جهد وفعالیتله قیمت‌حقیقیه‌لرینی اوروپایه طانتمشلر و ناپلیونه قارشو بتون آلمانیایه اوك اياق اوله‌رق کوستردکلری عو انتقامجویانه و نهضت وطنپرورانه ایله تلسیت لکه‌لرینی سیلمشلر ایدی . دها اول زمانلردن اعتباراً اتحاد آرزولری بتون آلمانیاده رونما اولوب آلمان ملتنك توجهات قلبیه‌سی برلینه‌طوغری معطوف اولمغله باشلامش ایدی. بناءعلیه پروسیا « آلمان هکمونیاه‌سنی [۱] الده ایتمکه دامن درمیان همت اوله‌رق بو حالده آلمانیانك استقلالیت سیاسیه‌سنی محافظه ایتمك مقتضای مسلکی اولدیغندن آلمانیایی بیزار وتاروماراید‌ن فرانسه‌یه قارشو کندینی الك شدتلی دشمن کوسترو وفرانسه‌نك تجاوزاتنه سدراه اولمق ایچون راین قره قوللرینك یعنی قولونیا ومایانس و لوکسمبورغ قلعه‌لرینك کندی‌دست حراستنده بولنمسی لزومنی درمیان ایدر ایدی . اشته بو مقصدك نتایج طبیعیه‌سندن اولمق اوزره اولا آلمانیاده دیکر برحکومتك ازجمله باویرانك اکتساب قرو قدرت ایتمسنه قطعاً راضی دکل ایدی ثانیاً آوستریانك آلمانیا

[۱] هکمونیا لغات یونانیه‌دن برنجیلك و ریاست معناسنه‌در .

ریاستدن کف ید ایتمسنه درت کوزله منتظر اولدیغندن روسیه ایمپراطورینك جلب توجهاتنه وسیله جوی اولوب لهستان ایالاتی مشارالیهه ترك ایتمکه حاضر و اکا بدل ساقسونیانك کندینه الحاقی مسئله‌سنده نهایت درجه‌ده مصر ایدی ثالثاً پومه‌رانیاووستفالیا جهتلرندنده توسیع ممالکه ادعای حقوق ایله برابر طاغنیق ویکدیکرندن متفرق اولان اجزاء ممالکنی بری برینه وصل ایتمك اقدم وظائفی اولدیغندن آره‌ده‌کی موانعی قالدرمق ایچون بیك درلو دولابلر دها قورمقده ایدی. هله بو خصوصده هیچ بر فرصتی فوت ایتمامکه قویاً عزم ایتمش ایدی .

شو ویریلان ایضاحاتدن آکلاشیله‌جغنه کوره اوروپا خریطه‌سنك یکیدن تنظیمی خصوصنده دول اربعهٔ متفقه دها قونغره‌نك کشادنده متحدالافکار دکللردی . یالکز بر نقطهٔ اتفاقلری وار ایدیکه اوده غلبه کندی طرفلرنده اولمغله اوروپا ممالکنی ایستدکلری قالبه دوکمك وهیچ کیمسه‌نك اعتراض وممانعته حتی اولمامق فکری ایدی . بناءً علیه ایکنجی درجه‌ده اولان دولتلر قونغره‌یه بیان رأی ومدافعهٔ حقوق ایچون ادخال اولنمیوب یالکز حقلرنده ویریله‌جك حکملری تلقی ایچون حاضر بولنه‌جقلر ایدی. حتی فرانسه بیله بو زمره‌یه داخل ایدیلوب قونغره‌یه مستمع صفتیله دعوت اولنمشیدی . لکن هر دولتدن زیاده زبون وناتوان ومبتلای خسران وخذلان اولان فرانسه محضا مرخصنك جربزه وکیاستی سایه‌سنده مستمع صفتیله مدعو

اولدیغی مجلس مذاکره‌ده مدت قلیله ظرفنده بیان رأی ومطالعه‌یه کسب صلاحیت ایلدکدن ماعدا کیده‌رك دول معظمه آره‌سنده حکم اوله‌جق مرتبه‌ده نفوذ واعتبار قزانمشدر .

فرانسه مرخصی مشهور طالیزان ایدی طالیران دهاتدن اولمغله برابر عصرك اك وقوفلی دیپلوماتی ایدی . دول معظمه نك اختلاف مطالبنی بیلیر ودول تالیه قورقودن سکوته مضطر اولسه‌لر بیله حقوق مشروعه‌لرینك قولای قولای اضاعه‌سنه اولنه‌میه‌جغنی دول معظمه‌یه آکلاده‌جق قدر کندنده عزم واقتدار حس ایدر ایدی . قونغره کشاد اولنور اولنماز « الحق یعلو ولایعلی علیه » مضمونندن استناد ایله اورتایه بر « حقوق عمومیه » و « مشروعیت » مسئله‌سی آتیوروب بر مملکتی حکمدار مشروعی طوررکن بلا سبب آندن نزع ایله دیکر بر حکومته الحاق ایتمك نه بیوك غدر اوله‌جغنی وحقوق عمومیهٔ دول کوزه‌دلمدکجه اوروپاده دوام انتظام و آسایش ممکن اوله‌میه‌جغنی اولقدر کوزل اثبات ایتمش ومتنفذان اعضانی اقناع ایچون اولقدر دیدنمش ایدی که برطرفدن دول معظمه مدعاسنی تسلیمه مجبور اولمش ودیکر طرفدن قونغره‌یه افادهٔ مرامدن مأیوس اولان دول تالیه بو « مدعیٔ عمومی » نك دامن فصاحت وبلاغتنه صاریله‌رق معین وظهیر ومحب ودستکیردن محروم اولان فرانسه درحال بر بیوك توجهه نائلیتله اعادهٔ وقع وحیثیت ایلمشدر وبرده دول اربعهٔ معظمه‌نك اختلاف تمایلاتی طالیرانه

منکشف اولدیغندن اول صورتله حسن حرکت ایتمشدرکه مرخصلر آرهسنده حدوثی طبیعی اولان مجادلاتی حل وفصل ایچون کندوسنه مراجعت ایدیلیر اولمشدر. بو شرف هپ طالیرانك مهارت سیاسیهسی سایهسنده قزانلمشدی مشارالیهك ویانه قونغرهسنده ایتدیکی خدمت الك بیوك خدمتی و سرلوحهٔ مباهات و شهرتیدر.

قونغره کشاکش مناقشاته مستغرق ایکن ناپلیونك البا آطهسندن فرانسه ساحلنه ایندیکی پیام فتنه انجامی پیلدیرم کبی واصل صماخ دهشت اولدی. ناپلیونك حقندن کلك ایچون دول متفقه ینه فرانسه اوزرینه همان عسکر سوقنه لزوم کورملریله قونغره یدی ماهدنبرو مشغول اولدیغی مذاکراتی تسریع ایله مقررات واقعهیی علی العجله امضا ایلدی (رجب ۱۲۳۰ و ۹ حزیران ۱۸۱۵). شرائط اساسیهسی بونلر ایدی: فرانسه ناپلیونك فتوحات جسیمهسنی کاملاً غائب ایدرهك ۱۷۹۲ سنهسندهکی حدودینه تنزل ایلدی. انکلترهنك دلخواهی وجهله هانوره قرالانی تأسیس وتوسیع واورانژ خاندانك تحت حکومتنده اولهرق بلجیقانك الحاقیله تدرلانده قرالانی تشکیل اولندی. ساقسونیا قرالانی ابقا اولندیسهده النکاسنك ایکی خمسی قدری پروسیایه اعطا ایدلدی. پروسیا الك زیاده مستفید اولدی پومهرانیا ووستفالیا قطعهلرینی وراین اراضیسنك برقسم معموریسی (قولونیا، قوبلنج، تره وقلعهلریله) و ساقسونیانك ایکی خمسی ولهستاندن

حصه‌سنی آلدقدن ماعدا آلمانیا ملوك متجاوره‌سیله مبادلهٔ ممالك ایله‌رك شکل جغرافیسنه رابطه ویردی . باویرایه قدیم پالاتینا کشوری (راین باویراسی) الحاقیله پروسیا ایله مشترکاً نوعماً راین خطنك محافظه‌سنه مأمور ایدلدی. دانیمارقه قرالی منافع بحریه‌سنك تأمینی ضمننده مقدما ناپلیونك دائرهٔ اتفاقنه کیرمش اولمسنه مجازاتاً یومه‌رانیا ایالتنی پروسیایه و نوروج قطعه‌سنی اسوجه‌ترك و فراغ ایتمکه اجبار ایدلدی. لهستانك بر قسمی پروسیایه‌وبر قسمنی آوسترپایه ویریلوب روسیه‌ده قالان قسم اعظمنی بر قرالیت مستقله صورتنده اداره ایده‌جکنه چار برنجی علکساندر متعهد ایدی. ایتالیاده ونه‌سیا ولومباردیا قطعه‌لری یعنی پو نهری سطح مائلی ناپلیوندن اول اولدیغی کبی ینه آوسترپایه و پیه‌مون مع ساردنیا حکومتی قرال سابقنه اعاده وپارم ویله‌زانس دوقه‌لقلری ناپلیونك زوجه‌سی ماری لوئیزه اعطا و لغاسیون تعبیر اولنان قطعه‌لر پاپا مالکانه‌سنه ادخال وسجیلیتین قراللغی دخی ناپلیونك انشته‌سی موراتدن نزع و حکمدار سابقنه ارجاع قیلندی . اسویچره‌یه فرانسه‌دن اوچ قانطون دها علاوه اولنه‌رق کفالت دولیه ایله بیطرفلغی تصدیق ایدلدی. آلمانیا حقنده هیچ برخیرلی قرار ویریله‌مدی الکاول خاطره کلن تدابیر آلمانیانی توحیدایتمك واك قابل اجرا کبی کورینان صورت حکومات شمالیه‌دن وحکومات جنوبیه‌دن برر ترکیب یاپه‌رق اولکی پروسیانك وایکنجی آوسترپانك زیر حاکمیتنه وضع ایلمك ایسه‌ده

قونغره اوروپانك مركزنده بويله طوپلى قوتلر پيداسنه يناشميوب حكوماتك استقلاليت داخليه‌لرينى وقايه ايله برابر امور معظمه‌نك تمشيتى و نظامات عاديه‌نك تنظيمى ايچون بينلرنده برمجلس عمومى (Diète) تشكيلى طريقيله مناسبات اتفاقيه‌لرينك تأمينى چاره‌سنى دوشونمشدركه بورابطهٔ اتفاقيه يموق ايپلكندن دها ضعيف ايدى شوقدركه ۱۷۸۹ دن اول آلمانيا ده حق حاكميته مالك بش آلتيوز پرنس تعداد اولنور ايكن شمدى حكوماتك عددى اوتوز سكزه تنزل ايلمشيدى .

اشبو خلاصه‌دن مستبان اولهجنى اوزره قونغره‌دن حاصل اولان نتائج ايلك اميدلر درجه‌سنده پارلاق دكلدى موازنهٔ اوروپا مادهٔ مهمه‌سى استحصال ايديله‌ميوب قونغره غربده بحراً انكلتره‌نك وشرقده بحراً روسيه‌نك سطوت آتيه‌لرينى تحديد ايده‌جك وسائلى بوله‌مديغى كبى كثرت احتياطدن اوروپاى وسطيى تفرقه واغتشاش حالنده براقدى وحقوق عموميه‌يى پايمال ايليه‌رك علنى طرفكيرلكى وحكم كيفيى تصديق دولى تحته آلمغله آنلره برمشروعيت رنكى ويرمش اولدى .

قونغره‌نك تعطيلندن طقوز كون صكره (رجب ۱۲۳۰ و ۱۸ حزيران ۱۸۱۵) واترلو محاربه‌سى وقوعبولوب ناپليونك مغلوبيت قطعيه‌سيله بوربونلرك فرانسه تخت حكومتنه عودتى تقرر ايلدى . دول متفقهٔ غالبه روسيه ايمپراطورينك سائقهٔ تشويقيله بر « اتفاق مقدس » عهد نامه‌سى امضا واعلان ايلديلر

(ذی‌القعده ١٢٣٠ و ٢٦ ایلول ١٨١٥) . بوعهدنامهٔ غریبکه بالذات برنجی علکساندرك خامهٔ تسویدندن چیقمشیدی اولا حق تعالی حضرتلرینه حمد وثنادن صکره خرستیان مذهبنك فضائلنه دائر بر مقدمهٔ بلیغه‌یی حاوی اولوب بعده ملوك معظیه (روسیه و آوستریا وپروسیا حکمدارلری) کرك مملکتلرینك ادارهٔ داخلیه‌سنده وکرك حکومات سائره ایله اوله‌جق مناسبات خارجیه‌لرنده بومذهبك احکام عادله ومقدسه‌سنی اساس طاتمغه بتون عالمی اشهاد ایلیه‌رك قویًا عزم ایلدکلرینی وبینلرنده ذاتاً موجود اولان اخوت حقیقیه وغیر مختلهٔ خرستیانیه حسبیله هرحال ومحلده بری برلرینه معاونت ومظاهرت ایتمکی ویکدیکرینك تبعه‌سنه یکوحود برملتك (ملت نصارا) افرادی نظریله باقه‌رق آیری غیری معامله ایتمامکی متعهد اولدقلرینی ثبت وبیان ایتمشلر وملوك سائره‌یی دخی عن صمیم اتفاق مقدسه داخل اولمغه دعوت ایلمشلردر . انکلتره دولتی « اتفاق مقدسك » معناسنی اکلامدیغی ، دها طوغریسی مستور اولان مقصد اصلی‌یی استدلال ایلدیکی جهتله اشبو عهد نامه‌یی امضادن استنکاف ایلمشیدی .

اوروپا دولتلرندن یالکز سلطنت سنیه ویانه قونغره‌سنه داخل اولمامشیدی . اونبش سنه ظرفنده دولت علیه فرانسه یوزندن برقاچ نوع ضرره اوغرایوب ١٢١٣ (١٧٩٨) تاریخنده یوناپارتك مصره استیلاسی اوزرینه روسیه وانکلتره ایله اتفاقه

ضرورت مس ایلمش وفرانسز عسکرینی مصردن اخراج ایچون اوچ سنه اوغراشلمش ایدی . ناپلیون ایله اعادهٔ مسالمت اولنوبده سلطان سلیم خان ثالث فرانسه پولیتیقه‌سنی ترویج بیوردقلرنده روسیه وانکلتره ایله بالطبع دولتك آره‌سی آچیلوب ۱۲۲۱ (۱۸۰۶) تاریخنده‌کی روسیه سفری مقدماتی وانکلتره دونمه‌سنك استانبوله ورودی هپ بوندن نشئت ایلمش وتلسیت معاهده‌سندن (۱۲۲۲ و ۱۸۰۷) صکره تلافیٔ مافات اولنور وناپلیونك مظفریاتندن فائده کوریلور ظن اولنور ایکن سلطان سلیم مرحومك شهادتی وسیله ایده‌رك ناپلیون صورت بارده‌ده یوز چویرمکله دولت علیه نه‌یه اوغرادیغنی اکلایوب ناچار روسیه ایله ۱۲۲٤ سفری اختیار اولنمشیدی . بوقدر اغفالاته دوچار اولدقدن صکره حکومت سنیه دخی فرانسه‌دن بحق روکردان اوله‌رق نه ناپلیونك موسقوه سفرنده (۱۲۲۷و۱۸۱۲) ونه دولتلرك متفقاً ناپلیون اوزرینه هجوم عظیملرنده (۱۲۲۹ و ۱۸۱٤) فرانسه‌یه قطعاً یاردم ایدلمامشدر . اکر بکرش معاهده‌سنك عقدی براز تأخیر اولنسه ویاخود هجوم عمومیٔ دولیده حکومت سنیه مسلحاً فرانسه طرفنی التزام ایتسه ناپلیونك ایی نفس آله‌جنی محقق ایدیسه‌ده یوقاروده دخی (صحیفه ۳۲۲) ذکر اولندیغی وجهله ناپلیونك وفاسزلغندن حاصل اولان تأثر اوکی فدا کارلق اظهارینه محل براقامشیدی. بوکره منعقد اولان « اتفاق مقدس »ك قوقولری ایسه مشام رجال دولته درحال عکس ایتمشیدی .

وبانه قونغره‌سنی واتفاق مقدسی ترتیب ایله مفتخر وطفره فروش اولان دولتلرك اعتمادی بوشه چیقدی بونلر اوروپادن انتظام وآسایشك تقریر اولندیغی اعتقادنده ایدیلر حالبوکه فرانسه وقوعاتنك سرایت طبیعیه‌سندن اولهرق شوراده بوزاده فتن داخلیه یوز کوسترمدی . ملوك معاهده درخت فسادی استیصال ایله حضور ومسالمتی اعاده وتأمین وبینلرنده کی اتفاقی تأیید ضمننده تروپیوده (تشرین اول ۱۸۲۰) ، لایباخده (کانون ثانی ۱۸۲۱) ، وهرونه‌ده (تشرین اول ۱۸۲۲ وصفر ۱۲۳۸) مکرراً قونغره‌لر عقدینه مجبور اولدیلر . ورونه قونغره‌سندن برسنه اول موره فترتی بدء ایتمش اولوب دولت علیه‌یه قارشوموره‌عصاتی‌حمایه ایتمك نیاتی روسیه‌لونك‌اطوارندن ترشح ایلدیسه‌ده قونغره‌نك اساس وظیفه‌سی نره‌ده اولورسه اولسون ارباب قیام وخروجی ازمك وابواب فترت وشورشی قپامق ماده‌لری اولمغله مترنخك وانکلتره مرخصی وللنغتونك تکلیفلری اوزرینه « عدم مداخله » پولیتیقه‌سی اختیار اولندی وحکومت سنیه موره اشقیاسنك تادیبی خصوصنده مختار براقلدی . آوستریا باش وکیلی پرنس مترنخك دولت علیه‌یه اوته‌دنبرو کوسترمدیکی مودت واخلاصه وباخصوص مسئلهٔ یونانیه‌ده اوروپا نفوذ واعتباری کسر وضایع ایده‌جك درجه‌ده چبالامسنه نظراً اتفاق مقدسی رواجلندرمامق خصوصنده انکلتره‌یه پیشرو اولمسی لازم کلیر ایکن بلا احتیاط موافقت ایتمسی مأمولك خارجنده ایدی .

وقعهٔ یونانیه بدایةً اوروپا حکمدارانه خوش کورنمیوب لوث شقانك کندی مملکتلرینده بولاشمسی اندیشه‌سی رونما اولمشیدی. لکن درسخانه تأثیری اوله‌رق یونانیلر لهنه افراده حاصل اولان تمایل رفته رفته قوتلشدیکندن دولت علیه احوال عسکریه‌سنك رابطه‌سزلغندن ناشی تیز الدن تأدیب اشقیایه‌موفق اوله‌مدیغندن تمادیٔ غائله وطبیعت مصلحت حکومتلرده دخی یونانیلره تصاحب فکرلری تولید ایتدی. ومسئلهٔ یونانیه جسیم بر اوروپا مسئلهٔ سیاسیه‌سی حکمنی آلدی. الك اول روسیه‌لو میدانه چیقه‌رق استانبولده‌کی ایلچیسی ترك سفارت ایلدی. لکن چار برنجی علکساندر طبعاً متردد اولوب هیچ برقرار قطعی ویره‌مدیکنه وبرطرفدن انکلتره باش وکیلی ژورژ قاپنغ هرنقدر موره عصاتی لهنه انکلیز ملتنده پیدا اولان نمایشلره حسب الوظیفه اشترا که مجبور ایسه‌ده دولت علیه‌یه جداً محب وروسیه‌لویه شرق امورنده میدانی کنیش براقمغه قطعیاً مخالف اولدیغنه ودیکر طرفدن پرنس مترنیخ عادت مستمره‌سی وجهله درلو وسائط وحیل اعمالیله انکلتره ایله روسیه‌یی یکدیکرندن تبعیده وآره‌لرنده اتحاد فکر حاصل اولمامسنه چالشدیغنه مبنی دول معظمه مترنیخه اتباعاً موره مصالحنه قارشمقدن توقی ایله سفیرینی استانبوله اعاده واعزام ایتمسنی روسیه ایمپراطورینه توصیه والقا ایدرلر ایدی. اوچ درت سنه حال بومنوال اوزره جریان ایدوب نهایت برنجی علکساندر اوروپانك اشبو رخاوت

مصنعه‌سنده فتور کتیره‌رك پرحدت ومعنیدار بر صورتده ایالات جنوبیه‌سنه وقوعبولان سیاحتی اثناسنده طیغانده برقاچ کون خسته‌لکدن دکره وفات ایتدی (۱ کانون اول ۱۸۲۵) برینه جلوس ایدن برادری برنجی نیقوله سلفنك عکسنه اوله‌رق عزم قوی ورأی مطلق اصحابنـدن اولمغله انك جلوسیله مسـئله‌نك رنکی دکیشدی .

ایکی آی کچر کچمز روسیه دولتندن بکرش معاهده‌سـنه بعض تعریضـاتی وایالات ممتازه حقنده بر طاقم تکلیفاتی حاوی باب عالیه براولتیماتوم وارد اولوب سلطان محمود خان ثانی حضرتلری کندی تبعه‌سندن اولان روملرك تربیه‌سی خصوصنده هیچ بر اجنبی دولتك مداخله‌سنی قبول ایتمامکه قرار ویرمش ایسـه‌ده روسیه‌نك اولتیماتومنده یونانستانه دائر برکونه بحث اولمدیغندن ومومه سرعسکری ابراهیم پاشا موره‌ده آتش شقاوتی بالاطفا اوانناده میسولنك محاصره‌سیله مشغول اوله‌رق مسئلهٔ یونانیه‌نك بویله ختامه یوزطوتدیغی واستانبولده اصلاحات عسکریه متصور اولدیغی بر موسمده روسیه دولتیله یکی بر غائله آچلمق موافق مصلحت اولمیه‌جغندن ینه متریخك توصیه‌سیله بروجه‌بالا (صحیفه ۳۳۷) مرخصلر کوندریله‌رك آقکرمان مقاوله‌سی عقد وامضا (ربیع‌الاول ۱۲۴۲ و آغستوس ۱۸۲۶) وبکرش معاهده‌سنك بعض احکامی تفسیر و مملکتین و صربستان امتیـازاتی تأکید قیلنمشیدی. حالبوکه آقکرمان مقاوله‌سنك انعقادندن اول دولت

علیه‌دن یونانستان حقنده امتیاز طلب اولنمق اوزره روسیه ایله انکلتره آه‌سنده موافقت افکار حاصل اولوب ٤ نیسان ۱۸۲٦ تاریخنده (اواخر شعبان ۱۲٤۱) غایته خفی بر پروتوقول امضا ایدلمش واقتضای حاله کوره زمان اجراسنه انتظار اولنمقده بولنمشیدی . میسولنکك (۲۲ نیسان) و آتینه‌نك فتحیله فترت یونانیه‌نك تماماً ازاله‌سی و مانع اصلاحات اولان یکیچری اوجاغنك الغاسی (۱۵ حزیران) میسر اولوبده سلطنت سنیه آزبحق کندینی طوپلایه‌جغی صره‌ده اول وقته قدر مکتوم طوتیلان ٤ نیسان پروتوقولی میدان رسمیته چیقاریله‌رق باب عالیه ودول معظمهٔ سائره قینه‌لرینه تبلیغ اولندی . آوستریا وپروسیا دولتلری یونان تبعه‌سی حقنده ایده‌جکی تعطفاتی سلطان محمودخان حضرتلرینك رأی شاهانه‌لرینه حواله اولنمق صورتنده پروتوقوله جواب ویردیلر فقط فرانسه حکومتی او اثنالرده اسپانیا حادثه‌سندن ناشی پولیتیقه‌جه دوچار اولدیغی نقیصه وعیبی تلافی ایتمك وایشه قارشمق مجبوریت سیاسیه‌سنده اولمغله درحال مماشات ایدوب دولت مشارالیها ایله روسیه وانکلتره میانسنده براتفاق مثلث عقد اولندی ویونان صولرینه اجرای نمایش ایچون برر فیلو دونمه کوندرلدی . سلطان محمود خان ثانی حضرتلری کندی تبعه‌سی امورینه دول اجنبیه‌نك مداخله‌سنه قطعاً راضی اولمدیغی کبی یونان صولرینه کیدن دول ثلثهٔ متفقه سفائنی آمیرالاری دخی تعلیماتلری اقتضاسیله موره

سرعسکری ابراهیم پاشایه تعطیل مخاصمه ایتمسی ضمننده شدید الملل بربیاننامه تبلیغ ایتدیلر . اوصره‌ده ناوارین وقعهٔ الیمه‌سی حادث اولدی (۱۲۴۳ و ۱۸۲۷) . حقوق دولی پایمال ایدن وتاریخ مدنیتده سیلنمز لکه‌لردن اولان اشبو وقعه حکومت سنیه‌یی قورقوتمق، ویومشاتمق شویله طورسون بالعکس تهیجات محقانه‌سنی تشدید ایتدی. باخصوص وقعه‌یه دائر سفرای ثلثه‌دن ایستنیلان ایضاحاته ویردکلری مشترك جوابده مسئولیت عثمانلی قپودانلرینه حمل واسناد ایدلدیکندن حقیقتك بوقدر تغییر اولندیغنه انفعال دولت برقاتدها آرتمرق مدافهٔ سابقه‌ده اصرار اولندی . سفرای ثلثه استانبولی ترك ایتدیلر .

مترنیخ ایشك صلحاً تسویه‌سنه وظهوری تقرب ایدن محاربه‌نك اوکی آلتمسنه صرف ماحصل غیرت ایتمکده ایدی . ناکهظهور بر ایکی وقعه امیدلرینی قوتلندرمش وبراز دها تأخراته سبب اولمشدر . انکلتره‌ده باش وکیل ژورژ قانینغ بر قاچ کون ایچنده وفات ایدوب وللغتون ایله توری (محافظه‌کار) فرقه‌سنك رأس اموره کچمسی وفرانسه‌ده دخی قینه‌نك دکشمسی واسپانیا وپورتکیزده دول غربیه‌نك نظر دقتنی جلب ایده‌جك صورتده داخلی قاریشقلقلر پیدا اولمسی آوسترپا باش وکیلنجه اتفاق مثلنك انفساخنه وافکار عمومیه‌نك ایبریك یارم اطه‌سی وقائعیله اشتغالنه برر اماره وفرصت کبی کورینه‌رك تصورات وتصمیماتی ینه جانلاندی ودولت علیه ایله اتفاق مثلث بیننده‌کی

اختلافی حل ایتمك اوزره اظهار وساطت ایلدی. واقعا مترتخك کشف واستخراجی برمدت ایچون نفس الامره موافق دوشدی لکن روسیه ایمپراطوری برنجی نیقوله دفع نقاب ایله ۱۸۲۸ اوائلنده (شوال ۱۲۴۳) دولت علیه یه اعلان حرب ایلدی.

یوم ناوارینده قوهٔ بحریه سی و وقعهٔ خیریه ده اك منتظم عسکری منکسر اولان دولت علیه مدت قلیله ظرفنده تدارك ایده بیلدیکی برقاچ کمی وبرمقدار درمه چاتمه عسکرله چوقدنبرو حاضر لقلرده بولنان روسیه ایله حربه طوتشمش ایدی. طرفینك تفاوت قوتلری جار برنجی نیقوله یه بیوك امنیتلر ویرمکده وبر ایکی آیده سفری اتمام ایده جکنه اوروپا دیپلوماتلری دخی شبهه ایتمامکده ایدی. واقعا بدایت سفرده روس عسکری بلغارستانه تجاوز وانتشار ایتمش ایسه ده بك مشکلات ایله وارنه یی آله بیلمش وجنود عثمانیه شمنی وبالقان خطی کوزلجه محافظه ایدوب دشمن سلستره محاصره سنده هزیمت کامله یه کرفتار اولهرق محاصره یی رفعه وموسم صیف حلول ایتدیکی جهتله لشکرینی مملکتینه طوغری ارجاعه مجبور اولمشدر.

بوحال پولیتیقه نك روشنه بردنبره تأثیر ایلدی. مترنیخ مسرت فوق العاده سنی کتمه لزوم کورمیه رك روسلرك اشبو رجعتنی ناپلیونك موسقوه رجعتنه تشبیه ایتمکدن چکنمزایدی. مأیوسیت شانندن اولمیان بواختیار دیپلومات برطرفدن حکومت سنیه یی تشجیع ودیکر طرفدن روسیه لویه حسن ظنلری تناقص

ایدن دول معظمه‌یی کندینه اویدرمغه اقدام ایلیه‌رك نهایت آنك القا آتیله موره مسئله‌سی حقنده تحدید مذاکرات اولنمق اوزره اقدمجه استانبولدن عزیمت ایدن انکلیز وفرانسز ایلچیلری ینه عودت ایتدیلر .

۱۸۲۸ سنه‌سی (۱۲٤٤) وقائع حربیه‌سی فوق المأمول بر صورتده دولت علیه‌نك یوزینی آغارتمش ایدی . ایرتسی سنه ایش برعکس اولدی . شرق سر عسکری مشهور غالب پاشانك امیدسزلکی اوزرینه یرینه نصب اولنان اکینلی صالح پاشا آز قوتله چوق ایش کورر آدملردن اولمدیغنه مبنی جنرال پاسکیه‌ویچ ازضرومه تخطی ایلدی . روم ایلیده دخی جنرال دیه‌بیچ شمنی‌یی خفیف آبلوقه آلتنده طوتمغله برابر احتیاطسز برجرئتله بالقانلری تجاوز ایده‌رك مریج وادیسنه یاییلدی . ادرنه دست استیلایه کچوب دشمنك طلیعه‌قوللری مرمره ساحللرینه قدر ایلرولدیلر . مع مافیه دیه‌بیچ تهلکه ایچنده ایدی چونکه شمنی‌ده بولنان قوهٔ عثمانیه‌دن ماعدا اشقودره‌لی مصطفی پاشا اونبش بیك ارنبود عسکریله قلبه‌یه طوغری یوریمکده وروسلرك رجعت وخلاص امیدلری آزالمقده ایدی . لکن دیکر طرفدن روس لشکرینه استانبول طریقی آچلمش و خلقی خوف و تلاش بورومش ایدی . اشقودره‌لی مصطفی پاشانك ادرنه‌یه طوغری ورودینه انتظاراً برآز وقت دها صبر وثبات ایدلسه دیه‌بیچ ادروسنك کلیاً تخریبی احتمالنی او زمانك ارباب حربی درمیان

ایدیورلر ایسه‌ده‌دولتجه بواحتماله وجود ویریله‌میه‌رك ادرنه‌ده عقد صلح اولندی (ربیع الاول ١٢٤٥ و١٤ ایلول ١٨٢٩).

ادرنه معاهده‌سنك الك آغیر شرائطی یونانستان استقلالیتیله اونبر بچق ملیون مجار آلتونی (١٣٧ ملیون فرانق) تضمینات مسئله‌سی ایدی . زیرا یونانستانه امتیاز ویرلمامك ایچون بوقدر فدا کارلق اظهار واختیار اولنمش ایکن شمدی استقلالیت اعطا ایدلمشیدی وغوائل متوالیه مناسبتیله مضایقه‌سی نمایان اولان خزینهٔ جلیله‌یه اونبر بچق ملیون آلتون تضمینات بربار طاقتفرسا ایدی . مصر والیسی محمدعلی پاشا بدایت سفرده اون ایکی بیك منتظم عسکر کوندرمکی وعد وتعهد ایلمش لیکن بالآخره بر طاقم اعذار بیانیله هیچ عسکر کوندرمامش ومحاربه‌نك صوك دورنده سکز اون بیك منتظم عسکر دها بولنسه دیه‌بچك پلانی بوشه چیقه‌جغی بدیهی بولنمسنه نظراً پاشای مشارالیه همتسزلکیله بوسفرده بیوك مسئولیت آلتنه کیرمشدر .

موره مسئله‌سی بو صورتله ختام بولمشیدی . مسئلهٔ مصریه خنکار اسکله‌سی مقاوله‌سندن صکره اوروپا مسئلهٔ سیاسیه‌سی حالنی آلدی . سلطان محمود خان ثانی حضرتلری احتیاج زمانه واقف عاقل ومهیب بر شهریار بلند اقتدار اولدیغی حالده تجدید وتنظیم مصالح سلطنت ایچون وقت یوله‌میه‌رق یوقاروده کشیدهٔ سلك سطور اولدیغی وجهله عهد اداره‌لری غائله وشورشدن بر لحظه آزاده قالمامشیدی. ابتدای جلوسلرنده

سلطان سلیم خان ثالث وسلطان مصطفی خان رابع حضرتلرینك حادثهٔ اعتزال وشهادتلرنده سرزدهٔ بروز اولان شقاوت عظیمهٔ بکتاشیه‌نك تأثیرات معنویه‌سی ازاله ایدیله‌مدن اوچ درت سنه دن برو سوروکلنوب کلمکده اولان روسیه مسئله‌سی محاربه ومخاصمه‌یه منجر (١٢٢٤) واردولرمزك احوال تشتت اشتمالنه مبنی مشاهدهٔ دیدار ظفر غیرمیسر اوله‌رق متعاقباً صربلولرك ووهابیلرك وبونلره مماثل اناطولی وروم ایلیده بر طاقم اعیان ودره‌بکلرینك غوائل باغیانه‌سی رخنه‌آور استطاعت اولدیغی صره‌ده اقوای سرکشان اولان تپه دلنلی علی پاشانك پاشانك آلتندن بر روم فترتی چیقیورمکله حد ذاتنده اهمیتسز کورینان اشبو فترت ١١٨٨ ده‌کی قینارجی معاهده‌سندن نبعان و ١٢٣٠ ده‌کی اتفاق مقدس منابعندن دخی جریان ایدن سیلاب فساده کنیش بر مجرا آچدیغندن جولانکاه تزویرات پولیتقیه اولمقدن ناشی وقعهٔ یونانیه آلتی یدی سنه متمادیاً قوای حربیهٔ دولتی اشغال ونهایتنده ناوارین مغلوبیتی و ١٢٤٤ سفر هائلی مثللو ضربه‌لر ایله یکیدن یکیه جریحه‌لر کشاد وپیدا ایتمشیدی . سلطان سلیم مرحوم پیغوله‌نشین انزوا اولدقلری اثناده یکانه امید استقبال عثمانیان اولان شهزاده سلطان محمودی دائره‌لرینه جلب ایله اصلاح امور دولت حقنده بر طاقم نصایح پدرانه ایراد بیوردرلر ایدی. شجاعت وکیاست فطریه‌لری درجهٔ کماله اولان سلطان محمود خان حضرتلری بو درسلردن بر قاچدها

استفاده ایدوب سریر سلطنته تشریفلری وقوعبولور بولمز امر اصلاحات وتجدیداتی تسریع ایده‌جکلری آزادهٔ کواه ایکن غوائل ومشکلات متواليه بالضروره عوق وتأخره سبب اوله اوله عاقبت ١٢٤٥ سنه‌لرینه مواصلت اولنه‌رق ادرنه معاهده‌سیله آرتق غائله‌لر دوری سدوبند ایدلمش ظن اولنوردی. مقدمهٔ اصلاحات اولان وقعهٔ خیریه آتیاً دها برچوق تنظیمات وتنسیقاتك تیسرینی مبشر کبی تلقی ایدیلوب اصدقای دولت ال برلکیله بذل ماحصل اقدام وهمت ایلدکلری صره‌ده ایدی‌که مصر والیسی محمد علی پاشا. منافیٔ شعار صداقت وعبودیت اولان حرکت باغیانه‌سنی اظهار ایلدی. دولت علیه‌نك اول وقتکی حال ضعف وانکسارینه نظراً والیٔ مشارالیهك تحمل ایلدیکی بار ثقیل مسئولیت پك قولای سنجیدهٔ میزان تقدیر اولور.

هر نه ایسه بر مقتضای تقدیرات الهیه مصرلی ابراهیم پاشا قونیه محاربه‌سندن (٢٨ رجب ١٢٤٨ وکانون اول ١٨٣٢) صکره بروسه‌یه طوغری توجیه عنان عزیمت ایلدیکی صره‌ده سلطان محمود مرحوم روسیه ایمپراطوری برنجی نیقوله‌یه مراجعتله درحال روسیه‌دن بر فیلو دونمه وبر مقدار عساکر معاونه بوغاز ایچنده واقع خنکار اسکله‌سنه وارد اوله‌رق اوراده دولتین بینده بر معاهدهٔ اتفاقیه عقد وتقریر قیلندی (محرم ١٢٤٩ و ٨ حزیران ١٨٣٣). سکز سنه مدتی اولان اشبو معاهده ایله روسیه ایمپراطوری دولت علیه‌یه هر حال وکارده

معاونت ایلمکی وآ کا مقابل سلطان محمود خان حضرتلری دخی لدی‌الاقتضاء قره دکزدن روسیه دونمماسنك آق دکزه مرورینه مساعده ایدوب فقط دول سائره کیلرینه آق دکز بوغازینی قطعیاً سد ایتمکی تعهد ایلمشلر ایدی . مصر والیسنی اقناع وتهدید ایچون ایمپراطور جانبندن کلن مأمور مخصوص وطوپخانه مشیری داماد خلیل پاشا وآمدئ دیوان همایون مصطفی رشید بك (صدر مشهور رشید پاشا) مصره کیتمش ومیر مشارالیه مصردن بعدالعوده کوتاهیه یه عزیمتله ابراهیم پاشایی صلحاً کیرویه چویرمشدر .

اشبو صلحك حصولنه دول معظمه‌نك دخی تأثیری اولمشدر چونکه مادهٔ اخیره‌سی مکتوم طوتلمق اوزره قرارلشدیریلان خنکار اسکله‌سی مقاوله‌سنك احکام وشرائطی اوروپا محافل سیاسیه‌سنه شایع اولنجه اهمیت مصلحت درحال کوزه چارپه‌رق انکلتره باش وکیلی لورد پالمرستون وآوستریا باش وکیلی پرنس مترنیخ وآنلره پیرو اولان فرانسه وپروسیه قابینه‌لری روسیه‌لونك مصر حقنده‌کی تشبثاتنه اشتراك ایله سلطان محمود خان حضرتلرینك محمد علی پاشایه ویرمسی مقرر اولان ولایاتی پاشای مشارالیهه طوعاً وکرهاً قبول ایتدردیلر وبویله‌جه مسئلهٔ مصریه موقتاً بر صورت تسویه‌یه ربط اولندی .

مقررات واقعا کرید وصیدا وشام وحلب واطنه ولایتلرینك مصر وجده‌یه ضمیمهٔ محمد علی پاشا واوغلی ابراهیم پاشایه

توجیهله ولایات مذکوره وارداتنه محسوباً سنوی خزینهٔ دولته برمقطوع وبرکو ویرلمك زمیننده ایدی . معمافیه بوقدر منافعه نائل اولان مصرلینه راحت طورمیور وسلطان محمودخان دخی بربنده‌سنك بودرجه اتساع قدرتنه نظر بیقیدی ابله باقمیورایدی. نزیب محاربه‌سی (۱۰ربیع‌الاخر ۱۲۵۵ و ۲۱ حزیران ۱۸۳۹) جریان احوالك بر نتیجهٔ طبیعیه‌سی ایدی . هزیمت خبری کلدن سلطان محمود خان حضرتلری ارتحال داربقا بیورمش (۱۹ربیع‌الاخر ۱۲۵۵و۳۰حزیران۱۸۳۹)وجلوس عبدالمجید خانی وقوعه کلمشیدی. ایرتسی کونی خبر الیمك ورودی اوزرینه حاصل اولان اندیشهٔ عمومی میاننده تاریخ لطفیده تفصیل اولندیغی وجهله محمد علی پاشانك خصم شدیدی توجه خسرو پاشانك صدارته کچمسی واون اون بش کون صکره قپودان دریا فراری احمد پاشانك دونمای همایونی مصره کوتورمسی نزیب غلبه‌سندن ناشی بالطبع عبوری آرتان محمد علی پاشا ابله کرکینلکی تزیید ایلمش ایسه‌ده ساحه آرای تعین اولهرق سفارتله اوجه پارسده و ایکی سنه‌دن برو لوندره‌ده بولنان خارجیه ناظری مصطفی رشید پاشا اوروپا دیپلوماتلرینی ایقاظ وشرق حقنده اتخاذ ایدیله‌جك پولتیقه‌نك اساسلرینی کوزلجه تعیین ایتمش اولدیغندن پرنس مترنیخك تشویقیله درسعادتده مقیم دول خمسهٔ معظمه (انکلتره. روسیه . فرانسه . آوستریا . پروسیا) سفرامی منافع سلطنت سنیه‌یی وقایه ضمننده دولتلری آره‌سنده موافقت حاصل اولدیغنی

و آنلرسز مصر مسئله‌سنك هیچ‌بر قرار قطعی‌یه اقتران ایتمامسنی مشترکاً باب عالی‌یه تبلیغ ایتدیلر (۲۷ تموز ۱۸۳۹) ومرخصلری لوندره‌ده بر قونفرانس عقدیله مصر مسئله‌سنی مذاکره‌یه کیریشدیلر. انکلتره وروسیه و آوستریا و پروسیا حکومتلرنجه همان اتحاد رأی حاصل اولدی. یالکز فرانسه اظهار روی مخالفتله مصرلی‌یی حمایه‌دن واز کچمز ایدی. حتی لوندره قونفرانسی اثناسنده فرانسه‌ده قبینه تبدل ایدوب مذاکره‌ده وقوفلی وجریزه‌لی بر دیپلوماتك بولنمسی لزومنه مبنی خارجیه ناظری موسیه کیزو لوندره سفارتنه تعیین قیلنمشیدی. محمد علی پاشا کرك اصلاحات عسکریه وکرك بالجمله تأسیسات ملکیه‌ده اك زیاده فرانسه‌یه مراجعت ایده‌رك فرانسه‌دن معلم ضابطلر وارباب هنر ومعارف جلب ایلمش وحتی پارسده مکتب مصری نامیله مصر طلابنه مخصوص بر مکتب تأسیس ایدوب کافهٔ معاملاتنده فرانسه‌لویه متوجه بولنمغله صیت وشهرتی مملکت مذکوره‌ده کرکی کبی انتشار ایتمش اولدیغندن فرانسه حکومتی دخی مقابلةً پاشای مشارالیهك غیرتکشی اولهرق مصر مسئله‌سنده دول اوروپانك مداخله‌سنی تجویز ایتمز ومحمد علی پاشانك طوغریدن طوغری متبوع مفخمی ایله اویوشمسنی التزام ایتدیکی جهتله بو خصوصده وقت قزانلمق ایچون موسیو کیزو آلدینی تعلیمات موجبنجه مذاکراتی تمدیده وصورت تسویه‌یی امهاله چالیشیر ایدی. فرانسه‌نك اشبو پولیتیقه‌سندن خبیر اولان دول

متحابه فرانسه مرخصندن کیزلی اولهرق مصر مسئلهسی حقنده ١٥ تموز ١٨٤٠ (جمادی‌الاولی ١٢٥٦) تاریخلی لوندره مقاولهسنی عقد وامضا وبعده حکومت سنیه ایله دخی بر سند تعاطی ایلدیلر. مقاولهٔ مذکوره احکامنجه طرف شاهانهدن محمد علی پاشایه مصر ایالتی علی طریق الوراثه وعکا محافظلغی ایله صیدا ایالتی قید حیات ایله توجیه اولنهجق وپاشای مشارالیه قبول ایتمدیکی حالده دول متفقه حکومت سنیهیه بالفعل معاونت عسکریهده بولنهجق ایدی .

فرانسهنك اوروپا حلقهٔ سیاسیهسندن بو صورتله اخراج اولنشی پك آغیر بر ماده اولدیغندن رئیس وکلا موسیو تیهر اوروپایه قارشو تدارکات جسیمهٔ بریه وبحریهیه قیام ایدوب حتی بر تدبیر احتیاطی اولمق اوزره پارس استحکاماتنه او تاریخده بدء ومباشرت ایتدرمشدر .

دیکر طرفدن سالف‌الذکر ١٥ تموز ١٨٤٠ تاریخلی مقاولهنك احکامنی تبلیغ ایتمك مأموریتیله صدارت مستشاری محمد رفعت بك مصره اعزام اولنمش ومحمد علی پاشا یوم تبلیغدن اعتباراً اون کون ظرفنده شرائطی قبول ایتمدیکی تقدیرده طرف شاهانهدن عکا وصیدا ایالتلری کیرو آلنمسی ویکرمی کون مرورنده دخی رد ایلدیکی صورتده اقتضای حاله ومنافع مخصوصهٔ شاهانهیه کوره حرکت اولنمسی مقرر بولنمش اولوب حالبوکه مهلت معینه ظرفنده پاشای مشارالیه شرائط مبلغهیی قبولدن

امتناع ایلدیکندن انکلتره و آوستریا دونمالری سفن همایونه بالالتحاق ابتدا بیروت وعکا قلعه‌لرینی طوپه طوتمش ومؤخراً اسکندریه‌یه عزیمتله بالاده بیان اولندیغی اوزره محمد علی پاشانی جبراً ربقهٔ اطاعته بند ایلمشدر .

فرانسه‌نك بروجه‌بالا تدارکات عسکریه‌سی بتون اوروپایه قارشو بر نمایش ایدی ایسه‌ده نتیجه‌سندن بر محاربهٔ عمومیه ظهوری حالنده یالکز باشنه دولت مشارالیهانك ازیلمسی درکار ایدوکندن فرانسه ره‌نارفته‌سندن نکول ایده‌بیلمك ایچون ینه تبدل وکلایه لزوم کورلمش ودیکر طرفدن مصر مسئله‌سی بروجه مشروح صورت قطعیه‌ده حل اولندیغی جهتله فرانسه حلقهٔ سیاسیه‌یه ینه دخالتله اوروپاجه‌باعث اندیشه اولان خنکار اسکله‌سی مقاوله‌سنی ابطالاً ۱۳ تموز ۱۸٤۱ (جمادی‌الاولی ۱۲۵۷) تاریخلو وبوغازلر معاهده‌سی نامیله معروف اولان معاهده‌نامه دولت علیه وانکلتره وروسیه و آوستریا وپروسیا وفرانسه طرفندن امضا ایدلمشدر. معاهدهٔ مذکوره اقتضاسنجه آق دکز وقره دکز بوغازلری حقنده سلطنت سنیه‌نك حاکمیت مستقله‌سی تصدیق اولنه‌رق بوغازلردن هیچ بر اجنبی دولتك سفائن حربیه‌سی مرور ایده‌مامسی تحت قراره آلنمشدر .

شرقه عائد مسائلك ایکنجیسی‌ده بو صورتله فیصلپذیر اولمشیدی. اون ایکی اون اوچ سنه صکره روسیه‌لونك ایقاع ایتدیکی مقامات مبارکه مسئله‌سی اوچنجیسی اولدی ویوقاروده

نكاشتهٔ صحيفهٔ تذكار اولديغى اوزره بو مسئله دخى پارس معاهدهسيله نهايت بولدى (٢٤ رجب ١٢٧٢ و ٣٠ مارت ١٨٥٦). اوروپانك حال حاضرينك ادراكى وياخود قوتفرهسندن صكره اوروپا ممالكنك وقوعات داخليهسنه عطف لحاظهٔ دقت ايدلمسنه متوقف اولمغله بر نبذهجك آنلردن دخى بحث ايدهلم .

فرانسه، بو دورده فرانسه وقوعاتنك اقطار سائرهيه بيوك تأثيرى ورهنمالغى كوريليور ١٨١٥ تاريخنده ناپليونك سقوطيله فرانسه تخت حكومتنه عودت ايدن بوربون خاندان قديمى عصر وزمانهنك ايجاب ايلديكى مسلك مساعفهكارانهيه اتباع ايتمديكندن اون بش سنه آنجق پايدار اولهبيلوب ١٨٣٠ (١٢٤٦) تاريخنده ترك حكومتـه مجبور وكيدهرك كلياً منطفى اولمشدر . تاريخ مزبورده برنجى لوئى فيليپ نامياله جالس اورنك قرالیت اولان دوق دورلئانك اصول ادارهسى ايجابات وقت وحاله دها مساعد ومطابق ايسهده خارجى پوليتيقهسى ضعيف وانكلتريه مماشات ايله مدحول ومعيوب وداخلى پوليتيقهسى دخى ١٨٤٠ تاريخندن صكره عنان دولتى دست ادارهسنه آلان موسيو كيزونك دوقترينرلرك [١] بعض اصلاحات اساسيهٔ مطلوبهيى عدم ترويجدهكى عناد واصرارلرى اوزرينه مذموم ومنفور اولمغله

[١] دوقترينر Doctrinaire اودورده فرانسهده برفرقهٔ رجال دولتـه تعبير اولنور ايدىكه حكومت مشروطـه نظريات حقيقيـهسنى فعلاً تطبيق ايتمك داعيهسنده ايديلر . رئيسلرى موسيو كيزو ايدى .

١٨٤٨ (١٢٦٤) تاریخنده اورلئان خاندانی دخی فرانسه‌دن تباعده مضطر اولمش واعلان جمهوریت قلنمشدر ١٨٤٨ حکومت جمهوریه‌سی درت سنه دوام ایده‌بیلوب رئیس جمهور اولان برنجی ناپلیونك برادرزاده‌سی پرنس لوئی ناپولیون صورت حکومتی ایمپراطورلغه تحویل ایلمش وبو صورتله فرانسه‌ده ایکنجی ایمپراطورلق تأسیس قیلنمشدر. ایمپراطور اوچنجی ناپلیون سلفی برنجی لوئی فیلیپك مسلکی خلافنه اولهرق شدتلی خارجی پولیتیقه‌التزامنه‌قالقشمغله کرچه‌بوسایه‌ده فرانسه‌نك شان وشرفی طنین انداز اقطار عالم اولمش ایسه‌ده اختیار ایلدیکی قریم سفری وایتالیا محاربانی ومکسیقا سفری مملکتجه مادةً مفید اولمقدن ماعدا مصارفات کثیره‌یه وخارجاً مضرات سیاسیهٔ معنویه‌یه باعث اولمشدر.

ندرلانده. قونفرده‌سنك محصولاتندن بریده ندرلانده قرالیت متحده‌سی ایدی. بلجیقالیلر هولاندیز اداره‌سندن خشنود اولمدقلرندن ١٨٣٠ تاریخنده قیام وخروج وهولانده‌دن افتراق ایله برقرالیت مستقله تأسیس وتشکیل ایلمشلردر. بلجیقا قرالنی فرانسه قرالی برنجی لوئی فیلیپك اوغللرندن برینه عرض وتکلیف اولنه‌رق لکن لوئی فیلیپ بلکه اوروپا موازنه‌سی اخلال اولنور ملاحظه‌سیله رد ایلدیکندن آلمان پرنسلرندن لئوپولد بلجیقا دیهم حکومتی تتوج ایلمشدر (١٨٣١).

اسپانیا وپورتکیز. ایبه‌ریك یارم اطه‌سنده کائن اسپانیا

وپورتکیز حکومتلری سوء اداره‌یه مبتلا ایدیلر . بوایکی حکومت دخی آمریقاده‌کی مستملکات جسیمه‌لرینی غائب ایتمشلر ایدی . اسپانیا قرالی یدنجی فردیناند اوج اولکی منکوحه‌لرندن ذریتی قالمیوب دردنجی زوجه‌سنك حملی وقوعبولمغله کندوسنك اختیارلغنه وطوغه‌جق چوجغك قیز اوله‌بیلمسی احتمالنه مبنی اسپانیاده اوته‌دنبرو جاری اولان سالیق قانونی [١] نقض ایله قادینلره دخی سریر حکومته کچمك حقنی تأمین ایدن فرمانی اعلان ایلدی . حکمدار مشارالیهك وفاتنده (١٢٤٩ و ١٨٣٣) هنوز اوچ یاشنه واصل اولمیان کریمه‌سی ایکنجی ایزابللا والده‌سنك تحت نیابتنده اوله‌رق قرالیچه اعلان اولندی. آنجق متوفی قرالك برادری دون قارلوس سالیق قانون قدیمی نامنه ادعای حق حکومته قیام وبر چوق طرفداران پیدا ایلدیکندن کرك قارلیستلرك بیتوب توکنمیان منازعات واختلافاتندن وکرك قرالیچه ایکنجی ایزابللانك واصل حد بلوغ اولدقدن صکره‌ده خفت مشربی وضبط وربطه عدم اقتدارندن طولایی اسپانیا فتن ومفاسد داخلیه‌دن بر آن خالی قالمیه‌رق زبون وخراب اولمش واون‌ایکنجی آلفونسك برقاج سنه‌لك (١٨٧٤ - ١٨٨٥) قراللغندن بشقه آلتمش سنه‌دنبرو حسب‌القدر برارکك اداره‌سنه موفق اوله‌مامشدر .

[١] سالیق قانونی اوروپانك بعض ممالکنده مرعی بر قانون قدیمدرکه آنك حکمنجه قادینلر حکمدار اوله‌مزلر. فرانسه‌ده‌اولدیغی کبی.

ایتالیا . ویانه قونغره‌سی ایتالیایی انقسام وتفرقه حالنده براقمش ایدی : وه‌نسیا ولومباردیا قطعه‌لری آوستریا تابعیتنده قالوب پاپانك حکومت جسمانیه‌سی . پیه‌مون مع ساردنیاقرالغی . ناپولی مع سجلیا (سجلیتین) قرالغی . طوسقانا غراندوقه‌لغی . پارمه ومودەنه وپله‌زانس دوقه‌لقلری آیری آیری بر حکومت ایدی . قرون عدیده‌دنبرو بو پریشانلغك آثار مضره‌سنی پك چوق کره تجربه ایتمش اولان ایتالیانلرده اتحاد فکرلری کرکی کبی اویانمش ایدی . ایتالیا اتحادینك حصولی اولان اجنبی ایاغنك کسلمسنه یعنی آوستریالیلرك ایتالیا طوپراغندن چکلمسنه ثانیاً ملوك وحکام موجوده منافع ذاتیه‌لرینی فدا ایلیه‌رك طوعاً ومتحداً ایچلرندن برینه ترك حکومت ایتملرینه ویاخود ایچلرندن بر قوی‌الشکیمه حکمدار ظهور ایدوب بونلرك حکومتلرینی جبراً ضبط و آوستریالیلری دخی دفع واخراج ایتمسنه متوقف ایدی . حصول اتحاده الك بیوك موانع آوستریا دولتنك اقتدار ومکنتی وپاپانك حکومت جسمانیه‌سنه تمسك وارتباطی ماده‌لری ایدی .

ایتالیاده حسن سلوك واداره‌سنك شهرتی سایه‌سنده آرای عمومیه‌یی جمع ایده‌بیله‌جك یالکز بر حکمدار موجود اولوب اوده پیه‌مون مع‌ساردنیا قرالی شارل آلبر ایدی . حتی فرانسه‌ده ظهور یافته اولان ۱۸٤۸ وقعه‌سی اوزرینه ایتالیا اتحاد جویانی حرکته کلدکده حکمدار مشار الیه بونلرك باشنه کچه‌رك ایلك

تشبث اولمق اوزره آوستريالولرى طرد وتبعيده قيام ايلديسه‌ده نقصان قوتى سببيله نووار Novare محاربهٔ قطعيه‌سنده (٢٨ ربيع الاخر ١٢٦٥ و ٢٣ مارت ١٨٤٩) كرفتار اضمحلال وبو وقعه‌نك تأثير اندوه وكدرى ايله اوآقشام حكومتدن استعفا واوغلى ويقتور امانوئلى يرينه اجلاس ايليه‌رك كندوسى ملول ومحزون كوشه كزين اعتزال اولدى .

آوستريالوبى اخراج ايچون بتون ايتاليا تشمير ساعد اهتمام ايلديكى جهتله حصولى طبيعى اولان غليان افكاردن بالاستفاده بر طاقم نيات مضره اصحابى حشرات ميدان بوله‌رق شوراده بوراده درلو فنالقلر وقاريشقلقلر ايدوب ايدوب حتى پاپا طقوزنجى پيوس شرلرندن رومادن فرار ايتديكنه وايتاليانك مواقع كثيره سنده آسايش واستراحت مختل اولديغنه مبنى پاپاى حمايهٔ فرانسه حكومتى عسكر سوقيله رومانى اشغال ايتمش وفرانسه عسكرينك مداخله‌سنه مقابلهٔ احتياطيه اوله‌رق نووار غايه‌سيله تزييد عظمت ايدن آوستريالو دخى ايتاليـاى وسطيه طوغرى تجاوز ايله بولونيا قلعه‌سنى طوتمش وايتاليا حدودندن چيقاريله‌جق اجنبى بر ايكن شمدى ايكى اولمسى وباخصوص آوستريالولرك دها زياده پرلشمش كبى كورنمسى خلقك حسياتى نهايت درجه‌ده هيجانه كتيرمش ايدى . ايتاليا عموماً پك فنا برحالده ايدى .

بو غوائل وتذبذب اره‌سنده ويقتور امانوئل رفع موانع ايله ايتاليا اتحادينك اسباب حصولنه صورت حكيمانه‌ده توسله

باشلامش وبوخصوصده پدرندن بختیار چیقمشدر . مشارالیهك صاغ الی قونت قاوور نام سیاستور حمیتپرور وصول الی جنرال غاریبالدی نام عسکر ظفر رهبر ایدی . بواوچ ذات بوکونکی ایتالیا دولتنك مؤسسلریدر .

ویقتور امانوئل اوروپا دولتلرینك جلب رغباتی ضمننده قریم سفرینه اشتراك ایدهرك پارس قونغرهسنده دول معظمه نزدنده برموقع طوتدی . مرخصی اولان قونت قاوور مناسبت کتیرهرك قونغرهیه ایتالیانك حال حزن اشتمالنی شرح وبیان ایلدی . دول معاهده مرخصلری قاوورك شکایاتی قیدسزلق ایله تلقی ایتمدیلر . خصوصاکه فرانسه ایمپراطوزی اوچنجی ناپولیون « ملیت Nationalités پولیتیقهسی نامیله معروف اولان وهر قومی ساکن اولدیغی مملکت داخلنده حکومت واحدهٔ ملیهسنه تابع قیلمق فکرندن عبارت بولنان پولتیقهنك اساساً طرفداری اولمغله ویقتور امانوئل مقاصدینه فرانسهیی مروج عد ایدرکن کیدهرك بالفعل معین کوردی. زیرا پارس معاهدهسنك تقررندن اوچ سنه صکره اوچنجی ناپولیون ایتالیا مسئلهسندن طولایی ویقتور امانوئل ایله بالاتفاق آوستریایه اعلان حرب ایلدی (۱۲۷۵ و ۱۸۵۹) .

فرانسه عسکرینك امدادیله آوستریالولر بر قاچ محاربهده متوالیاً مغلوب اولهرق نهایت سولفهرینو محاربهٔ عظیمهٔ قطعیه سنی (۲۳ ذیالقعده ۱۲۷۵ و ۲٤ حزیران ۱۸۵۹) ولومباردیا

قطعه‌سنى غائب ايتديلر . اشبو محاربه‌دن بيوك نتيجه‌لر بكلنير ايكن آوستريا و فرانسه ايمپراطورلرى ويللا فرانقاده لدى الملاقاة مقدمات مصالحه‌يى قرارلشدردقلرينى (١١ تموز ١٨٥٩ و ١٠ ذى‌الحجه ١٢٧٥) تلغراف بردنبره اوروپا عالم سياسيسنه اخبار واعلان ايلدى . صلحك بويله عجالةً انعقادينه أبر طاقم اسباب موجود ايدى: اولا شدت حرارتدن فرانسز لشكرى صيقلديغى كبى وه‌نه سيانك مشهور قلاع اربعه‌سنى برر برر فتح ايتمك قولاى كورنميور ايدى. ثانياً ويقتور امانوئلك باش وكيلى قونت قاوور اوچنجى ناپوليونى ايتاليانك اتحاد واستقلالنى تأمينه اجبار ايلمك ايچون ال التندن هرطرفده حركتلر ونمايشلر ايقاع ايلمكده اولديغندن ناپوليون بوحركتدن اوركيور ايدى . ثالثاً فرانسه‌نك غلبه‌سندن خشنود اولميان پروسيا حكومتى آوستريايه اعانه قصديله عساكر رديفه‌سنى تسليح و فرانسه‌يى تخويف ايليور ايدى . اسباب مذكوره‌دن طولايى مخاصمه‌يه همان نهايت ويرمكى اوچنجى ناپليون اثر درايت عد ايلديسه‌ده بونك بربيوك خطا اولديغنى وقايع اخيره اثبات ايلمشدر چونكه ويللافرانقا مقدمات صلحيه‌سى حكمنجه آوستريانك ايتاليادن علاقه‌سى كلياً منقطع اولميوب يالكز لومبارديا قطعه‌سنى ويقتور امانوئله ترك وفراغ و وه‌نسيا قطعه‌سنى محافظه ايدييور ايدى . ثانياً ايتاليا اتحادى بركونه تأميناته ربط اولنمامشيدى حالبوكه مؤخراً ايتاليا اتحادى فرانسه‌نك معاونتى اولمقسزين حصول بولمغله فرانسه‌نك

مداخله‌دن مأمول ایتدیکی مقصد زائل اولمش وایتالیا حکومتی وه‌نسیا قطعه‌سنی الده ایتمك اوزره ١٨٦٦ سفرنده پروسیا ایله متفقاً آوستریایه اعلان حرب ایدوب آوستریانك ازیلمسیله آلمانیا موازنه‌سنك قطعیاً بوزلمسنه وپروسیانك ازدیاد نفوذینه یاردم ایتمش وپروسیا ایله اوتاریخده بوزشمقدن چکینان فرانسه اون سنه صکره (١٨٧٠) خصمك درجهٔ فوق‌العاده‌ده تنظیم وتوفیر قدرت ایتمش اولمسندن ناشی کاملاً مغلوب وپریشان اولمشدر. شو نتایجه نظراً ناپولیون ایتالیا سفرندن منفعت یرینه مضرت کورمشدر.

ویللا فرانقا مقاولهٔ ابتدائیه‌سنك شرائط صلحیه‌سی زوریخ معاهده‌سیله (تشرین ثانی ١٨٥٩) قطعیت کسب ایتمش وایرتسی سنه ایتالیای وسطی ممالکی کندو رضالریله پیه‌مون قرالیتنه التحاق ایلدکلرندن بوکا مقابل نیس بلده‌سیله ساووا ایالتی پیه‌موندن فرانسه حکومتنه منتقل اولمشدر.

١٨٦٠ تاریخنده پاپانك حکومت صغیرهٔ جسمانیه‌سندن ماعدا ایتالیاده ایکی بیوجك حکومت باقی اولوب ایتالیای شمالی ووسطی پیه‌مون قرالی ویقتور امانوئله وایتالیای جنوبی ایله سجلیا اطه‌سی ناپولی قرالی ایکنجی فرانسوایه تابع ایدی. فقط جنوب اهالیسی دخی شمالیلر ایله یکدل ویکجهت اولهرق ایتالیانك توحیدی عزم ونیتنده اولمغله بوسببدن سجلیاده بعض امارات فتنه سرنمای ظهور اولدی. جنرال غاریبالدی بیك قدر کوکللی

عسکریله سلجلیایه آتیلوب خلقی ایوجه تشویق وتسمیم ایلدکدن صکره ناپولی طرفلرینه کچه‌رك ومعیتنده‌کی صادق وفدا کار کوکللولریله انواع مهالك ومخاطراته کوکس کره‌رك اوراده دخی اتحاد طرفکیرانی اره‌سنه تخم تشویقی صاچمش وغاریبالدینك صیت نام وشجاعتی تمایلات ناسی جوش وخروشه کتیرمش اولمغله بوحالاتدن بالاستفاده قونت قاوور هرچه باد آباد پیه‌مون اردولرینی سیر سریع ایله سمت جنوبه طوغری تحریك وروسیه وفرانسه حکومتلرینك تهدید واخافه‌لرینه بلااللتفات ناپولی‌یی اشغال ایتدردی . پیه‌مون سنجاغی هرطرفده نائل فوز وظفر وحسن قبوله مظهر اولدیغندن ناپولی قرالی تمدید مدافعه ومقاومتدن دستکش نکول وایتالیا اتحادی حیزحصوله موصول اولدی. ایلك دفعه جمع ایدیلان « ایتالیا پارلمنتوسی » (٧شعبان ١٢٧٧ و ١٨ شباط ١٨٦١) ایتالیا اتحادینی تصدیق و ویقتور امانوئله « ایتالیا قرالی » عنوانی اعطا ایلدی وسریر حکومت طورینودن فلورانسه‌یه نقل اولندی . قونت قاوور بر طرفدن بونتیجه‌یی استحصال ایتمك ودیکر طرفدن افکار مفرطه‌اصحابنك غلو انتظامشکنانه‌لرینه سدراه اولمق ایچون اولقدر چبالامش واولقدر یورولمش ایدی که محصول سعینك مروتی کورمکله انجق درت آی بکام اوله‌بیلمشدر . مشارالیه ملك ودولتنه فرط صداقت ایله نامنی ابقا وحکمداری اغورینه وجودینی افنا ایدن کبرای عصرینك سرفرازیدر .

«کلیسا مالکانه‌سی» تسمیه اولنان روما وتواحیسی پاپانك حکومت جسمانیه‌سنه تابع قالمشیدی . ایتالیا . اجزاسنی اتمام ایچون ١٨٦٦ ده پروسیا ایله آوستریا میانده تحدث ایدن محاربه‌نك نتیجه‌سنده وه‌نه‌سیا قطعه‌سنی آوستریالودن استرداد ایلدی و ١٨٧٠ ده فرانسه ایله پروسیا محاربه‌سنك تکوننده پاپای محافظةً چتویتاوه‌کیاده اقامت ایدن فرانسز عسکری فرانسه‌یه جلب اولندیغی جهتله ویقتور امانوئل رومایه استیلا ایله پاپانك حکومت جسمانیه‌سنی الغا ویالکز حکومت روحانیه‌سنی تأمین وابقا ایلیه‌رك شهر مذکوری پایتخت اتخاذ قیلدی وبویله‌جه ایتالیا دولتی بوکونکی شکل جغرافیسنی آلدی .

آلمانیا . ویانه قونغره‌سندن آلمانیا دخی ایتالیا کبی منقسم وپریشان چیقمشدی . مملکتك یکانه رابطهٔ اتحادی پرنسلرك وکیللرندن مرکب اولمق اوزره فرانقفورتده انعقاد ایدن «دیه‌ت مجلسی» ایدی. دیه‌ت مجلسی اقوای ملوك اولان آوستریا وپروسیا حکمدارلرینك مراقبهٔ نفوذی تحتنده بولنه‌رق بو ایکی حکمدار ایسه آلمانیانك توحیدندن زیاده «جرمانیا هیئت متفقه» سنده (Confédération Germanique) انفاذ حکم وتأثیر ایلمکه ویکدیکرینك آیاغنی قایدرمغه چالیشمقده ایدی . حالبوکه آلمان ملتی اشبو انقسام ورقابتی تقبیح ایلیور واصل ونسبی ولسان ومذهبی وآمال وحسیاتی بر اولان قومك قوانینی ، منافعی نمایلاتی متقاوت اولان قرق حکومته تفریق اولنمسنك اسبابنه

معنی ویره‌مدکلری جهتله اتحـاد آوازه‌لرینی هر جانبدن سمع کبرایه ایصال ایدییورلر ایدی «قرق باشلی» بر قومك اوروپانك الك مهم بر موقعنـده تأمین ترقی ایده‌میه‌جکی درکار ایدی. کمرکلرك توحیدی (زولفراین) ایچون صرف ایدیلن امکلردن کوریلن محاسنات اتحاد سیاسی اساسلرینی قوریبور ایدی. فرانسه‌نك ١٨٤٨ حادثه‌سی آلمانیایی دخی صارصـارق ازالهٔ سکونت ایلدکده وقوع بولان مطالبات ومستدعیات عمومیـه اوزرینـه دیهت مجلسی توحید حکومات ضمننده بالمجبوریه بر عمومی پارلمنتو جمع وتشکیلنه قرار ویرمکله اشبو قرار هرطرفده آلقشلرله تلقی اولندی ١٨ مایس ١٨٤٨ (١٥ جمادی‌الاخره ١٢٦٤) ده «جرمانیـا کبیر پارلمنتوسی» فرانقفورتده اجتماع ایتدی. آلمانیـانك من‌القدیم مرکز معنویسی اولان بو شهر عتیق فوق‌العـاده شنلکلر وتاریخ سـابقی خاطرات جدیده‌یه اشهـاد ایچون قرون وسطی کاری طنطنه‌لرله پارلمنتوی قبول ایلدی. شوق ونشاط تصورك خارجنده ایدی. لکن آلمانیـا اتحادینه هنوز زمین حاضر لنمامش اولدیغندن نشئه‌لر پك چابوق سوندی وامیدلر بوشه چیقدی پارلمنتو بر مجلس تنظیمات اولمقدن زیاده بلاغت وخطـابت دارالمسـابقه‌سی حالنی آلدی. بیتوب توکنمیان مناظرات ومباحثـات هیچ بر ثمره حاصل ایتمدی. خیالخانهٔ ناسده مرتسم اولان پیکر استقبال نقش بر آب قیلمدن ایدی. شو قدرکه پارلمنتو آلمانیا ایمپراطورلغنی تقریر وهابسبورغ خاندانندن آرشیدوق ژانی ایمپراطور وکیلی تعیین ایلدی.

او اثناده آوستریا آلمانیاده توجهدن دوشمشدی. زیرا پیه‌مون قرالی شارل آلبر اعلان حرب ایتمش ومجارستانده دخی بر بیوك فتنه ظهوره کلمش ایدی (١٢٦٤) و ١٨٤٨). نووار مظفریتیله (٢٣ مارت ١٨٤٩) شارل آلبرك استعفاسی ایتالیاده آوستریا نفوذ واعتباریني اعاده ایلدیسه‌ده مجار عصاتی تأدیبدن حکومت مزبوره اظهار عجز ایلیه‌رك روسیه‌لودن استعانه‌یه مضطر اولدی. ایراز واناطولی محاربانده ولهستان وقعه‌سنده خونریزلکله شهرت قزانمش اولان پرنس پاسکیه‌ویچ روس اردوسیله مجارستانه کیردکده مجارلر انتظامسزلق وقوماندانده اتحادسزلقدن ناشی بالکلیه مغلوب ومقهور اولدیلر (١٨٤٩). مجارستانك هر طرفدن احاطه اولنمسنه وپرنس پاسکیه‌ویچك سوء شهرتنه نظراً وقعه‌ده ذی‌مدخل اولان مجار رؤساسنه طریق نجات مسدود وجمله‌سی روس دیوان حربلرینك اعدام حکملرینه معروض ایدی. اوچنده دولت علیهٔ عثمانیه مجارلره تصاحب ایله ملتجیلره جناح رأفتی کشاد ایلدی. دمبنسکی Dembinski، قوسوت Kossuth، بم Bem، قلاپقا نام جنرالار ومؤخراً آوستریا باش وکالت منصبنی احراز ایدن آندراشی وبش آلتی بیك قدر متهمین ومحکومین ممالك محروسه‌یه التجا ایلدیلر (١٢٦٥) که ایچلرنده یك چوق ضابط وطبیب وآووقات وسائر نیچه هنرور آدملر موجود ایدی. بونلرك اکثری ممالك محروسه‌یی وطن ثانی اتخاذ ایتمشلر وکندولرندن ملك ودولتجه خدمات ممدوحه

کورلمشدر . سلطنت سنیه‌نك بو حمایهٔ انسانیتکارانه‌سی اوروپاده تأثیر عظیم حاصل ایدوب پارس ولوندره سفارتخانه‌لرنی اوکنده اهالی متعلقه‌لرله تمایشلر اجرا ایلیه‌رك حتی لوندره‌ده زقاقده تصادف ایتدکلری سفیرمزك عربه‌سنی سفارتخانه قپوسنه قدر کندولری نقل ایتمشلردر .

فرانقفورت پارلمنتوسی حالا قوری مذاکراتنه مداوم ایدی . آوستریانك بو غائه‌لری آرەسنده توجهات عمومیه ینه پروسیا جهتنه معطوف و آلمانیا ایمپراطورلغی تاجی پارلمنتو طرفندن پروسیا قرالی دردنجی فره‌دریق ویلهلمه معروض اولدیسه‌ده مشارالیه قبولنی پرنسلرك رضا وتکلیفنه تعلیق ایلدی . احوال مسروده آوستریا دولتی ایچون خوشه کیده‌جك شیلر دکلدی دولت مشارالیها غائه‌لرینی برطرف ایدوبده آلمانیاده ینه رفع صوت ایدنجه فرانقفورت پارلمنتوسی طیانه‌میه‌رق طاغلدی (۳۰ مایس ۱۸٤۹) و آلمانیا اتحادی ایچون ایلك تشبث بو صورتله ثمره‌سز قالدی .

بو تاریخدن اعتباراً آوستریا وپروسیا دولتلرینك آلمانیا هکمونیاسنی دردست ایلمك ایچون کوشش رقیبانه‌لری دها زیاده کسب قوت وعلانیت ایلدی . آنجق آوستریا صرف آلمان بر حکومت اولمیوب اجزاء متممه‌سنده مجار وچه وخروات و له وایتالیان عناصری دخی تعداد اولندیغی جهتله قوای داخلیه‌سی طوپلی اولمدقدن ماعدا آلمانیانك نظر واعتمادینه‌ده

اولقدر مظهر دکلدی واوروپاده اوته‌دنبرو حائز اولدیغی مرتبهٔ رفیعهٔ سیاسیه سوقیله بالجمله مسائل معظمه‌یه مداخله‌سی اقتضا ایلدیکی حالده پریشانیٔ اقتدارندن طولایی هیچ برنده تهدیدینی ایقاع ایده‌میشی موجب نقیصه وشین اولمقده ایدی بو جمله‌دن اولهرق شرقده ۱۲۶۹ مسئله‌سنك ظهورنده دول غربیه قریم سفرینه قویلدقلری آشاده کندوسی حسب‌الموقع بر مسلك قطعیه تمسك ایده‌مدیکنه مبنی سیاست میدانده آت اویناده‌مامش و ۱۸۵۹ ده ایتالیا محاربانده مغلوب اولمسی پولیتیقه‌سنك ضعفی حقنده‌کی ظن واعتقادی تأیید ایلمش ایدی. رقیبی اولان پروسیا ایسه مسائل سیاسیه‌ده یك ایلرو آتیلمدینی وانفاذ حکم ورأیه چالیشمدینی حالده داخلاً تنظیم وسائل مکنته کمال جدیتله ساعی وموفق اولمقده ایدی .

اوچنجی نایولیونك التزام ایلدیکی « ملیت » پولیتیقه‌سی آلمانیا اتحادجویانه یکیدن قوت وامید ویرمش ایدی . زوریخ معاهده‌سندن (۱۸۵۹) صکره آلمانیانك توحیدی ماده‌سی بنه موضوع جای بحث ومقال اولدیغنه و آلمان ممالکندن اولدیغی حالده دانیمارقه‌نك زیرتابعیتنده بولنان شلزویغ وهولشتاین دوقه‌لقلرینك آلمانیایه الحاقی اتحاد مسئلهٔ متصوره‌سنه قوت ویره‌جکنه و آوستریاوپروسیا حکومتلری هر ایکیسیدخی آلمانیا اتحادینه چالشدقلرینی فعلاً کوسترمك نزاکت سیاسیه‌سنی مقدر اولدقلرینه بناءً دولتین مذکورتین بالاتفاق دانیمارقه حکومت

صغیره‌سنه اعلان حرب ایلدیلر (١٢٨٠ و ١٨٦٤). دول معظمه حقوق دولی پایمال ایدن اشبو حرکته قارشو دائیمارقه‌یی حمایه‌یه اعتنا ایتمدکلرندن شلزویغ وهولشتاین دوقه‌لقلری حکومت متبوعه‌سندن پروسیا و آوستریایه انتقال ایلدی (١٨٦٤).

بو ایکی حکومت دوقه‌لقلری استرداد ایلدکدن صکره پایلاشه‌مدیلر. هر ایکی طرف بث دعوی وشکوایه قیام ایلدی. مسئله بیودکجه بیودی ترجمان افکار مملکت اولان مطبوعات معارضه ومؤاخذه‌یی معاتبه ومشاتمه درجه‌سنه واردردی. مناسبات کرکینلشدی. اردولر حاضرلنه‌رق سرحداته سوق اولندی. پروسیا حکومتی آوستریایی جرمانیا هیئت متفقه‌سندن اخراج ایتمك فکرینی میدانه قویدی. ایکی عصر دنبرو هابسبورغلر ایله هوهنزوللرن آره‌سنده بردوام اولان محاسدهٔ مستورهٔ استرقابیه‌یی آرتق طالع بسلاح حسم وفصل ایده‌جکدی. دول معظمه‌نك توسطی فائده‌مند اولمدی. پروسیا اولجه ایتالیایی دائرهٔ اتفاقنه جلب ایتمش اولمغله ایشك ایلروسنه کیتدی. آتش حرب وقتال ناچار دهشتریز اشتعال اولدی (١٢٨٢ و ١٨٦٦) وقرون مدیده‌دنبرو معلق اولان آلمانیا مسئله‌سی حل قطعیه اقتران ایلدی.

پروسیانك تنسیقات عسکریه‌سی واسلحه‌سی خصمندن چوق مکمل وپلانلری مرتب وعزم وحرکتی شدید ایدی وبرده ایتالیانکده اعلان حربندن طولایی آوستریا عساکرینك بر

قسمی حدود جنوبیه‌یی محافظه ایله مشغول ایدی . صدووا محاربه‌سی (١٩ صفر ١٢٨٣ و ٣ تموز ١٨٦٦) مسئله‌یی حل ایتدی. پراغ معاهده‌سیله (١٢٨٣ و ١٨٦٦) آوستریالو تضمینات حربیه اعطاسنه و آلمانیا هیئتندن خروج ووه‌نسیا قطعه‌سنی ایتالیایه ترك ایتمکه وشلزویغ وهولشتاین دوقه‌لقلری اوزرنده‌کی حقوقندن کف ید ایلمکه راضی اولمش ایدی . پروسیا دولتی ایسه هانوره وناسساو وهس وشلزویغ وهولشتاین قطعه‌لرینی وفرانقفورت شهرینی قبضهٔ تصرفه کچیروب اقدمجه فاصله‌لی ایکی پارچه‌دن عبارت اولان مملکتنی برلشدردی و آلمانیای شمالی‌یی ایسته‌دیکی کبی تنظیم ایلدی . آلمانیای جنوبی حکومانی حال سابقلری اوزره قالدیلر . زولفراین (اتحاد رسومات) ابقا اولنه‌رق آوستریا بالطبع وهانس شهرلری (هامبورغ، بره‌من، لوبك) بر سابق آندن خارج عد ایدلدی.

آوستریانك آلمانیادن بسبتون انفکاکیله پروسیانك بلارقیب ویاستی تأمین ایدلمش اولدی. لکن آلمانیا اتحادی هنوز حصول بولمامش وفقط پروسیا باش وکیلی مشهور پرنس بسمارق انك دخی استحصال اسبابنه درت ال ایله تشبث ایلمش ایدی. درت سنه صکره (١٨٧٠) فرانسه‌نك اعلان حربی بو امنیه‌نك فعله کلسنه نعم الوسیله اولمشدر .

پروسیانك بو درجه اتساع قدرتی فرانسه بالطبع نظر استرقاب ایله کورمکه باشلامشیدی . فرانسه‌نك کورلتیلی پولتیقه‌

سنه قارشو پروسیا ارکان حربیه رئیسی مشهور مارشال مولتکه عسکری سسزجه وصورت فوق‌العاده‌ده تنظیم وتنسیق واسلحهٔ جـدیده ایله تجهیز ایلیه‌رك وعصرینك اك مشهور دیپلوماتی اولان پرنس بسمارق رقیبك داخلی وخارجی کافـهٔ حرکاتنه نصب نکاه تجسس ودقت ایده‌رك حکومتلرینی من‌کل‌الوجوه تدارکلی بولندیریبورلر ایدی . روایتـه نظراً پرنس بسمارقك ترتیبات مضمره‌سـندن اولمق اوزره هوهنزوللرن پرنسـلرندن برینك اسپانیا قورتر مجلسلری طرفندن اسپانیا قرالغنه نامزدلکی اعلان اولنمسی اوزرینه فرانسه بو وقعه‌دن شارل کانك سلطنت مهیبه‌سی وجود بولمق وهمنه دوشمکله بلااحتیاط وخفیف سببلر ایله پروسیایه اعـلان حرب ایلدی (١٦ ربیع‌الاخر ١٢٨٧ و ١٥ تموز ١٨٧٠) . طرفینك قوهٔ عسکریه‌لری کیفیت وکمیت اعتباریله غایتله فرقلی اولدقدن ماعدا برنجی ناپولیونك مهاجمات مدهشـه‌سی خاطره‌لریله دلخون اولان المانیـا حکوماتی جملةً پروسیا ایله عقد میثاق اتفاق ایتدیلر . درجنك اول فرانسزلر هر جانبده مغلوب اولوب آلمانیا عساکر متفقه‌سی پارسی محاصره ایلدکده حاصل اولان مسرت عمومیه‌نك تأثیریله پروسیا قرالی ویلهلم پارس بومباردمانی اثناسـنده ورسایلده آلمانیا پرنسلری طرفـندن متحداً « آلمانیا ایمپراطوری » اعلان اولندی (١٨ کانون ثانی ١٨٧١) و ویانه قونغره‌سـندن برو قلوب ناسـده جایکیر اولان آلمانیا اتحـادی بو صورتله حصول بولدی. پارس

شهری ایله برابر فرانسه‌نك نصفندن زیاده‌سی آلمان اردولرینك قبضهٔ تسخیرینه انتقال ایتمش واوچنجی ناپولیون سدانده تسلیم سلاح ایله رقیبنه دخالت ایلمش (۲ ایلول ۱۸۷۰) اولمغله حکومتسز واستیلازده اولان فرانسه برحکومت موقتهٔ جمهوریه تشکیلیله فرانقفورت معاهده‌سنی قبول وامضایه مجبور اولدی (۲۱ صفر ۱۲۸۸ و ۱۰ مایس ۱۸۷۱). اشبو معاهده احکامنجه فرانسه دولتی آلساس ولورن ایالتلرینی آلمانیایه ترك ایله اوچ سنه ظرفنده بش ملیار فرانق (ایکیوز اون یدی ملیون عثمانلی آلتونی) تضمینات حربیه اعطاسنه محکوم اولمشیدی.

بو پارلاق مظفریتدن صکره آلمانیا حکومتی روابط اتحادیه‌سنی تقویه‌یه وقوهٔ حربیه‌سنی براً وبحراً تزییده سعی وهمت ایلیه‌رك الیوم اوروپانك مرکزنده موازنهٔ سیاسیه‌نك روحی حکمنه کیرمشدر.

روسیه. ویانه قونغره‌سی شرقده روسیه‌نك قوهٔ بریه‌سنی کویا غربده انکلتره‌نك سطوت بحریه‌سیله توازن ایتدرمك ذهابنده بولنمشدی. قرن اخیرده داخلاً روسیه‌یی مشغول ایدن یالکز لهستان وقایعی اولدی. چار برنجی علکساندر لهستانی بر قرالیت مستقله صورتنده اداره ایده‌جکنی قونغره‌ده وعد ایلمش ایکن خلفی برنجی نیقولا امر موعوده التفات ایتمدیکندن لهلیلر ۱۸۳۰ ده و ۱۸۶۳ ده قیام ایلمشلر ایسه‌ده شدتله تأدیب وتسکین اولنمشلردر.

روسیه‌نك یكانه املی شرقده تأمین مكنت و آسیانك ایچرولرینه طوغری توسیع مملكت ایلمك وبونك نتیجه‌سی اوله‌رق انكلتره‌نك سطوت مستملكاتیه‌سنه رخنه كتیرمك یعنی آنكله هندستانده دوكوشمك اولدیغندن آمالنی حیز حصوله ایصال ایچون تشبثاتدن كیرو طورمامشدر . دولت علیه ایله محاربانده قره دكز سواحل شرقیه‌سنی اله كچیره‌رك قفقاسیایه پای انداز استیلا اولمش ایسه‌ده بو قطعه‌یی قطعیاً استملاك ایچون چوق زحمت چكمشدر . چونكه قفقاس طاغلرنده ساكن اولان چركس وطاغستان قبائل شجیعه‌سی بر درلو روسیه‌لویه رام اولمیوب موقعك مساعده‌سنه مبنی نهایت درجه‌ده خونریزلكله استقلال داخلیلرینی وقایه وادامه‌یه چالشمشلردر . قفقاسیه اردوسنه مأمور اولان روس ضابطانك سالماً عودتی نادراتدن ایدی. یالكز شیخ شامل یكرمی بش سنه مقاومت ایتمشدر .

روسیه حكومتی قفقاسیه سنكستانی وقت ایله قزانمق طریقنی اختیار ایله برابر قور و آراس نهرلری سطح مائلنده واقع اراضیٔ معموره‌یی تسخیره وبحر خزرده احضار قوت ایتمكه عازم اولوب بكرش وادرنه معاهده‌لریله اناطولی حدودینی تعدیل ایلدیكی كبی ممالك ایرانیه‌یه دخی اطالهٔ دست تعدی ایلمشیدی. ایرانده حكومت افشاریه‌نك یرینه قائم اولان كریم خان زند حسن اداره‌یه موفق اولوب فقط وفاتنده خیرالخلف براقمدیغندن زند سلاله‌سی بلیهٔ نفاق وشقاقه مبتلا وقاچار عشیرتی رؤساسندن

اغا محمد خانك ظهوریله رهین اندراس وانطفا اولدی اغا محمد خان کیاست وشجاعتی جامع، شدیدالشکیمه بر ذات اولهرق ایرانده طرح بنای حکومتله قاجار سلالهسنك شکوه ورفعت آتیهسی اساسلرینی وضع ایلدی. خلفی اولان فتح علی شاه روسیه ایله آچدیغی محاربهلرده دوچار پریشانی وترکمن چایی معاهدهسیله (۱۲۴۳ و ۱۸۲۸) قره باغك بر قسمنی ونخجوان وروان نواحیسنی ترك ایله خصمك آذربایجان حدودینه قدر ایلرولمسنه باعث وبادی اولدی. فتح علی شاه اوغللرندن عباس میرزایی استخلاف ایتمك آرزوسنده اولوب میرزای مشارالیهك حق وراثتی روسیه ایمپراطوری طرفندن اولجه تصدیق اولنمق اوزره ترکمن چایی معاهدهسنه بر ماده علاوه ایتدرمش اولمغله روسیهلونك امور داخلیهٔ مملکته مداخلهسنه یول آچلمش اولدی واو تاریخدن اعتباراً طهران قابینهسی تأثیر نفوس آلتنده بولندی. دولت قاجاریهنك حین تشکلنده نادر شاهك مقدما سیف صارم قوتیله ایالات ایرانیه دفترینه قید والحاق ایلدیکی افغانستان طوائف ملوك النده قالهرق اغا محمد خان اورالره قدر انفاذ حکم ایدهمامشیدی. افغانستانك اك مشهور موقعی هرات قلعهسی ایدی. هرات هند کاربانلرینك کذرکاهی اولدیغی کبی آسیای وسطانك اك متحکم نقطهسنده وخصوصیله هندستان طریق عسکریسی اوزرنده غایتله مستحکم بر قلعه ایدی. نادر شاه دیر ایدیکه «خراسان ایرانك قلیجیدر هراته مالك اولان

انك قبضه‌سنی طوتمشدر، روسیه حکومتی هندستانه تقرب ایتمك تصمیمنی هراتی الده ایتمکله حیز حصوله کتیرمك تصورینه دوشه‌رك فتح علی شاهك جانشینی اولان حفیدی محمد شاهی هرات فتحنه تحریك واغرا ایلدی (١٢٥٤ و ١٨٣٨) . محمد شاه هرات اوزرینه سوق سپاه ایلدکده انکلتره حکومتی مقصد خفیی کشف ایله تلاشه دوشه‌رك محمد شاهی ارجاع وتنکیل ایچون انکلتره دونمامی بحر فارسده سواحل ایرانیه‌یه قارشو شدتلی نمایشلر اجرا ایلمش وبنکاله اردوسی تحریك پای عزیمتله افغان حدودینه ادخال اولنمشدر . انکلیز لشکری قندهاره مواصلت ایلدکده ایرانلویه متمایل اولان کابل امیری دوست محمد خانك یرینه انکلیزلرك محبیسی شاه شجاع جلوس ایدوب هرات محاصره‌سنك تمادیسی انکلتره ایله ایران آره‌سنده مخاصمه‌یی انتاج ایلیه‌جکی تظاهر ایلدیکندن محمد شاه هراتدن رجعت وقفول ایلمشدر .

بو موفقیتسزلك اوزرینه روسیه‌لو تحویل طریق ایلدی بحر خزرده قوهٔ بحریه‌سنی تزیید ایلمکله برابر بحر مذکور ایله آرال دکزی میانینده کائن ترکمن بلادینی وشمالده ساکن قیرغیز دیار معموره‌سنی وُدها ایلرو کیده‌رك طاشکند و ١٨٦٦ ده (١٢٨٢) خجند وسمرقند بلاد مشهوره‌سنی و ١٨٧٥ (١٢٩٣) ده خوقند خانلغنی والحاصل بتون آسیای وسطایی درجه درجه دست تسخیره آله‌رق الیوم ترکستان حکومانندن

یالکز بخارا وخیوه خانلقلری [١] وقایهٔ استقلال ایلیوب آنلرده روسیه‌لو مداخلاتندن وارسته دکلدرلر. قبضهٔ استیلایه کچن اشبو یرلرده روسیه حکومتی زراعتك ترقیسی ویوللر کشادی وامنیت وآسایش تقریری مثللو لوازم عمرانی‌استحصال ایلیوب بحر خزر ساحلنده کائن میخایلوف اسکله‌سندن سمرقنده قدر بر شمندوفر تمدید ایتمش وعلی‌التدریج توسیع کشور ایده ایده هراته بر قاچ ساعت مسافه‌سی اولان پنجده موقعنده رکزلوای غالیت ایلمشدر (١٨٨٥ و ١٣٠٢).

آتیاً بیان اولنه‌جغی وجهله ١٥٨٧ سنه‌سی (١٢٧٣)فرانسه وانکلتره متفقاً چینه اعلان حرب ایلدکده روسیه‌لو بوفرصتی دخی قاچرمیه‌رق کندی تبعه‌سی حقنده چین حکومتندن برطاقم مساعدات وامتیازات آلمش وکاختا یولنی کشاد ایله شمالدن چینله معاملهٔ اخذ واعطایه کیریشمش وآمور نهری اوزرنده بر سیرسفائن قومپانیه‌سی تشکیلیله بحرمحیط کبیر سواحلنه طوغری تأسیسات مملکت کیرانه‌سنی نشر ایلمشدر. روسیه ایله انکلتره‌نك آسیاده ایقاد فتیلهٔ حرب ووغا ایلدکلری کون تاریخ سیاستده بر دور جدید بدء ایده‌جکدر.

انکلتره، عصر سابقده انکلتره حکومتی مستملکات جسیمه‌

[١] ١٨٦٨ ده بخارا خانی و ١٨٧٣ ده خیوه خانی روسیه حمایه‌سنی قبول ایدوب خیوه خانی نهر جیحونك جهت یمینده بخارا حدودندن آرال، دکزینه قدر ممتد اولان کشور جسیمی روسیه‌لویه ترك ایتمشیدی.

سیله خارجاً تزیید شکوه واجلال وداخلاً دخی مؤسسات قدیمهٔ قانونیه‌سنی تأیید ایله انتظام اداره‌یی تأمین واستحصال ایلمشیدی بو مملکتده من القدیم ریغ وتوری یعنی ترقی ومحافظه طرفداری نامیله یکدیکرینه رقیب ایکی فرقهٔ حکومت تعین ایدوب توریلرك مسلکی داخلاً حال حاضری محافظه‌یه فقط خارجاً ترفیع اعتبار سیاسی‌یه اعتنا ایلمك وویغلرك پولتیقه‌سی توسیع دائرهٔ سربستی ایله تأسیسات داخلیه‌یه دها زیاده کشایش ویرمك فقط وقایع خارجیه‌ده پك ایلرو آتلمامق قضیه‌لری اولهرق پارلمنتو طاقمی ورجال دولت و وکلای سلطنت وبلکه انتخاباتده اعطای رأیه صلاحیتدار اولان بتون افراد ملت بو ایکی فرقه‌دن برینه داخل ومنسوب اولدیغندن واقتضای حاله وبناءً علیه پارلمنتونك تمایلنه‌کوره بالمناوبه بری دیکرینك یرینه رأس اداره‌یه کچدیکندن هر نقدر پروغراملری فرقلی ایسه‌ده اساس مقصد واقداملری انکلتره‌نك توفیر شان وقدرتنه معطوف ومصروف اولمغله سرکاره کلن فرقه بالطبع سلفنك خطالرینی تصحیح ونقائصنی تلافی ایتمکه ساعی وآنکله مباهی وبو تتابع رقابتدن ملك ودولتجه فوائد عظیمه مرئی اولوب هیچ بر دیارده مثلی کورلمیان محاسن اداره انکلتره‌ده اصول مذکوره‌نك نتایج طبیعیه‌سندن اولمشدر .

انکلتره‌نك الیوم قوتی مستعمراتنده اولمسنه وآمریقانك استقلالیتندن صکره الك مهم مستعمراتی هندستان بولنمسنه نظراً

انظار دقتی علی الدوام اوجهته منعطف وروسیه‌لونك آسیای وسطایه طوغری یایلمسی منافعنه مخالف اوله‌رق روسیه ایله ایران آره‌سنده ١٨٢٨ سنه‌سی منعقد اولان ترکمن چایی معاهده‌سی وروسیه‌لونك تشویقیله ١٨٣٨ ده محمد شاهك هراتی محاصره‌سی هندستان اداره‌سنجه انکلتره‌یی بعض مرتبه اصلاحات اجراسنه مجبور ایلمشدر. مستغنیٔ ایضاح وبیان اولدیغی اوزره هندستان هند قومپانیسی نامیله معروف اولان ومرکز اداره‌سی لوندره‌نك طار وقرانلق بر زقاغنده بولنان بر شرکتك النده ایدی. شرکت یالکز منافع تجاریه‌یی دوشوندیکندن استملاك ایلدیکی قطعه‌لرده رؤسای مملکتی وقوانین موضوعه‌یی وادیانی وادارهٔ محلیه‌یی ابقا ایلر ورؤسا نزدنده اقامه ایلدیکی آمنتلر واسطه‌سیله امور ضابطه وعدلیه ومالیه‌یه ورؤسانك اطوار وحرکاتنه نظارت ایدردی. هندستان تجارتی شرکتك ید انحصارنده اولدقدن ماعدا اراضی ویرکولرندن وکمرکلردن واردات جسیمه حاصل اولمقده ایدی. شرکت یالکز خمسی انکلیز اولمق اوزره وسپاه هند نامیله اوچیوزبیك قدر عسکر بسلمکه مجبور اوله‌رق یرلی حکوماتنك کثرت وتشتته وهندولرك انکلتره مزیات مدنیه‌سنه محکومیتنه مبنی سپاه هندك تعلیم واطاعت وتربیه‌سی خصوصنده صعوبت چکلمز ایدی. فقط صرف منافع تجاریه ومالیه کوزه‌دن برشرکتك ادامهٔ حکومت ایده‌بیلمسی ایچون تدابیر قویه اتخاذینه لزوم کورلدیکی وآجنته

مأمورلرندن بعض سوء استعمالات ايشيدلديكى جهتلرايله ١٨٣٣ (١٢٤٨) سنه‌سى انكلتره حكومتى شركتك معاملاتنى قونترول آلتنه وحصه‌دارانك حقوقنى تحت تأمينه آله‌رق انحصار تجارتى رفع والغا واخذ واعطايى عمومه كشاد ايلدى . حكومتك بوقدرجق مداخله‌سى اوزرينه سنديه وپنجاب ولاهور قطعه‌لرى ونهر سند سطح مائلى وبيرمان سواحلنده بعض نقطه‌لر دها استملاك اولنه‌رق شركت امر تجارتله برابر امر اداره‌يه دخى اعتنا ايتمكه باشلادى .

١٨٥٧ (١٢٧٣) تاريخنده بردنبره بر فتنهٔ عظيمه پاتلا - يوردى . ظاهراً اسبابى يرليرك اجنبيه خصومتلرندن بشقه بر شيى اولميان بوفترت هندستانك وسطنده ساكن محرات قبيلهٔ شجيعه‌سندن ظهور ايدوب درحال سپاه هندك وبالجمله هند عشاير وقبائلنك اشتراكيله وقعه اهميت عظيمه كسب ايلدى . انكليز افرادينك قلتنه مبنى بونلر بادئ امرده انواع تعديات واعتسافانه كرفتار اولديلرسه‌ده انكلتره‌دن كليتلى عساكر امداديه يتشدكده هندولر قانلى انتقاملره هدف اولديلر. طوپ آغزلرينه باغلانوب آتلمق كبى حقلرنده نيجه حالات وحشيانه ارتكاب اولندى كه عصر حاضرده تاريخ مدنيتده بويله قانلى وقعه كورلمامشدر . قومپانيا تأديب عصاتدن اظهار عجز ايلمكله حكومت معاونته استعجال وفتنه كلياً برطرف اولدقدن صكره بوند قومپانيه‌سنى لغو ايليه‌رك قلمرو اداره‌سنده بولنان قطعات

جسیمه‌یی طوغریدن طوغری قرالیچه‌نك مستملکاتی عدادینه ادخال ایلمشدر .

انکلتره حکومتی ادارهٔ مستعمراتیه‌سنجه بودرسدن استفاده ایتمشدر. هندستان احسن صورتله‌تنظیم اولندیغی کبی مستعمرات سائره‌ده دخی سکنه‌نك حال وشانی واستعداد وقابلیتی پیش نظره آلینه‌رق حقلرنده اعتسافکارانه معاملهلر روا کورلمامشدر. الیوم الك ایو مستعمرات اداره ایدنلر انکلیزلردر .

هندستان اوزرینه شمالدن وقوعی ملحوظ اولان تجاوزه حائل اولمق وبر ایلرو قره‌قولی حکمنده بولنمق اوزره انکلتره دولتی افغانستانی اقداره لزوم کورمکله اولجه تبعید ایلدیکی دوست محمد خانی حکومته اعاده وهراتی مع مضافات ومؤخراً بلخ وقوندوز خانلغنی الحاق ایله افغانستان حکومتنی از سرنو تشکیل وتقویه وهند شمندوفرلرینی هرات حدودندن ایچرویه طوغرو اوزاتمشدر. افغان حکومتی بوکون انکلتره‌نك بربیوك استنادکاهیدر .

انکلتره ایله روسیه آره‌سنده‌کی اشبو آسیا رقابتی بر دیکر صورتده چینده دخی متجلی اولدی . چین حکومتی من‌القدیم اجانبله اختلاطی منع ایتمشیدی. ابتدا روسلر سیبریا واسطه‌سیله چینك حوالیٔ شمالیه‌سنه دخول ایده‌بیلوب بعض فوائد تجاریه دردست ایامشلر ایدی. مقابلةً انکلیزلر دخی چین سواحلنده بربندر تجارت کشادی طلبنه قیام ایله قانطون اسکله‌سی کندو-

لرینه مفتوح اولدی وهندستانده کثرتله حاصل اولان افیون کلیتله چینه سوق وادخال اولنور اولدی ١٨٣٧ سنه‌سی چینه ادخال اولنان افیونك مقداری اوتوز درت بیك صندوقه وبدلی سکسان ملیون فرانقه بالغ اولمشیدی . چین حکومتی بویله‌مضر برمتاعه قارشو مبالغ وفیره‌نك خارجه کیتمسنه راضی‌اوله‌میوب قانطونده حکومت محلیه افیون صندقلرینی مصادره وبحره القا وانکلیز تبعه‌سی حقنده معاملهٔ بارده‌اظهار ایلدی ١٨٤٠(١٢٥٦) تاریخنده انکلیز دونمماسی چین‌صولرنده علمکشای سطوت‌ومهابت اوله‌رق یانغ‌چه کیانغ نهرینه دخول وشانقهای بلده‌سنی ضبط ایله چینك پلطنتکاه قدیمی اولان نانکین شهر عظیمنه تقرب ایلدی. چین حکومتی مصالحه‌یه مجبور اولوب(٢٩نیسان ١٨٤٢) قانطون ایله برابر درت شهرده دها اجنبیلرك سربستجه اخذ واعطا ایتملرینه مساعده وهونغ قونغ اطه‌سنی انکلتره‌یه ترك ویوز یکرمی ملیون فرانق تضمینات اعطا ایلدی . اشبو وقعه‌یه افیون محاربه‌سی تسمیه اولنمشدر. متعاقباً فرانسزلر دخی‌یتیشه‌رك قتولیك میسیونرلری آری کبی مملکته طاغلدیلر. چین حکومتی اوروپالیلرك کلوب کیتمسندن برفائدهٔ مادیه کورمیوب هرسنه اوروپا امتعه‌سنه مقابل برچوق پاره‌لری کیدییوردی. هندستان فترتنك وقوعی سنه‌سی بونلر دخی نقض عهد ایله اوروپالیلره اعلان خصومت ایلدیلر . انکلتره وفرانسه قوای عسکریه‌لری متفقاً چینه ورود ایله بودفعه طوغریجه پایتختی اورمغه سوق

توسن عزیمت وکمیلری پیهو نهرینه کیرمك پالیقائو مظفریت بریه‌سندن صکره پکین اوزرینه تحریك چرخ مهابت ایتدیلر (۱۸۶۰ و ۱۲۷۶) . چین اردولری اوروپانك معلم واسلحهٔ مکمله ایله مجهز عسکرینه تاب آور مقاومت اوله‌میه‌رق رهرو سمت‌فرار اولدقده دول‌متفقه‌عسکرلری کمال‌دارات وعظمتله‌پکینه کیردیلر (۲۵تشرین‌اول ۱۸۶۰) . چین وکلاسی احکام‌عهوده مراعاتسزلقله سوء شهرت قزانمش اولدقلرندن بوکره اوروپالیلر چین بلادنده تمکن ایده‌جك تبعهٔ اجنبیه‌نك مصونیت حقوقنی تأمینات قویه‌یه ربط ایلدیلرکه اندن صکره چین ایله معاملات تجاریه یوماً فیوماً کرمیت آلمقده بولنمشدر .

منتهای شرقده کائن ژاپونیا دخی عین اجباراته کرفتار وبعض تجارتکاهلرینی اوروپالویه فتح وکشاده مضطر اولدی لکن ژاپونیالیلر فکر ترقی ایله مفطور بر ملت اولمغله اوروپا ایله اختلاطدن پك چوق استفاده ایتمش وشاهراه‌تمدن وترقی‌یه کمال جدیتله وضع قدم ایلمشدر .

اوروپا خاوجی . اوروپا دولتلری عصرمزده نشر انوار مدنیت مقصد ظاهریسیله اوروپا خارجنده منابع ثروت بولمق عزمنه‌دوشدکلرندن‌یکیدن‌یکی‌یه‌مستعمرات‌ایدنمکه چالشمقده‌درلر آسیاده روسیه وانکلتره‌نك مستملکات جسیمه‌سندن ماعدا فرانسزلر قوشین شین وآننام وطونکین قطعه‌لرینی استملاك وپورتکیزلر دخی بقیهٔ سلطنت سابقه‌لری اولمق اوزره هند ساحللرنده‌کی اوچ نقطه‌یی محافظه ایتمشلردر .

افریقا مزاج هواسنك شدتیله برابر ینه اوروپالیلرك نظر رغبتندن دور اولمامشدر . سواحلده اسپانیوللرك وپورتکیزلرك وانکلیزلرك وفرانسزلرك من القدیم مالك اولدقلری اراضیدن ماعدا آلمانیالیلر دخی شرق وغربده بوش ومساعد بولدقلری یرلرده رکز لوای استملاك ایتمشلر و آفریقای داخلی تجارتی آتیاً بیوك امیدلر تولید ایلدیکندن « قونغو بیطرف حکومتی » نامیله بلجیقا قرالنك تحت حکمنده اولهرق بر جسیم المکا تعیین وتحدید ایدلمشدر .

اوقیانوسیه قطعهسی بتون بتون اوروپالیلر النده در الك معمور اراضیسی هولاندیزلر والك جسیم ممالکه انکلیزلر صاحبدرلر .

آمریقایه کلنجه بوقطعهده اوروپایه رقیب بر هیئت جسیمه تشکل ایتمشدر . انکلتره مستملکاتندن ایکن عصرسابق اواخرنده کسب استقلال ایدن حکومات متفقه ترقیات سریعهسیله اوروپایی حیرتده براقمش ویوزسنه ظرفنده مقدار نفوسنی درت ملیوندن آلتمش درت ملیونه ابلاغ ایلیهرك محصولات صناعیه ومؤسسات عمرانیهده اوروپا ایله آچیقدن آچیغه رقابته باشلامشدر ١٨٦٠ تاریخنده دهشتلی برمحاربهٔ داخلیه حکومت مذکورهیی اساسندن صارصمشدر . اسارتك ابقا والغاسی خصوصنده جماهیر متفقه ایکی فرقه اولوب شمالیلر الغاسی وجنوبیلر ابقاسی طرفنی التزام ایلدکلرندن بش سنه متمادیاً مقاتلات خونریزانهدن صکره

جنوبیلرك مغلوبیت قطعیه‌سیله مسئله ختام بولمشدر. اشبو حرب داخلی معاملات تجاریه‌یی تعطیل ایتدیکی جهتله اوروپا فابریقه‌لرینی بسلیان مواد اصلیه‌نك وخاصةً پموغلك بردنبره انقطاع ورودی صنایعه بیوك رخنه ایراث ایتمشدر.

اشبو مستملکاتك همان کافه‌سنده اسارت جاری ایدی. اسرا حقنده شعار انسانیته مغایر بك آغیر معامله‌لر روا کوریلور وخدمات شاقه بتون آنلره کوردیریلور ایدی. اسرانك قسم اعظمنی زنجیلر تشکیل ایلدیکندن اسیر تجاری هرسنه آفریقا ایچرولرینه زنجی صیدینه کیدرلر وبیچاره‌لری حیواندن دها زخیص بها ایله مستملکات اهالیسنه صاتارلر ایدی. بالکز آمریقا جماهیر متفقه‌سنده درت ملیوندن زیاده اسرای زنجیه موجود ایدی. ابتدا انکلتره حکومتی مستعمراتنده اسارتی الغا (۱۸۳٤) واسرای زنجیه تجارتی منعه ابتدا ایلیه‌رك دول سائره دخی کندینه امتثال ایلدیکندن بوخصوصده برقاچ کره قوانغره‌لر ترتیب ایدلمش واسرای زنجیه‌نك منع تجارتی بالجمله دول متمدنه طرفندن قبول وتصدیق قیلنمشدر.

آثار مدنیه. وقایع سیاسیه‌سی یوقاروده اجمال ایدیلان عصر حاضرده دولتلرك مساعیٔ خارجیه‌سی دواملی برصورتده اوروپا موازنه‌سنی حاصل وحقوق عمومیهٔ دولی تأسیس ایتمکه واقدامات داخلیه‌سی تزیید وسائطرفاهت وثروت وتأیید مبانیٔ عمران ومدنیت ایله برابر پارلمنتولرك مطالب وتجاوزاتنی تحدید

ايلمكه مصروف اولوب ايجابات زمانه اهتمامات سياسيه واداريه‌يى اولقدر ثمرەلندرمامش ايسەده معارف ومدنيت ايچون اعصار سالفه‌يى حيران ايده‌جك صورتده بر دور بديع ترقى كشاد ايتمشدر . قرون وسطاده نظريات علميه وحكميه قورو مناقشات طويله‌دن بشقه بر شيئى انتاج ايتمديكى حالده فلسفهٔ تجربيه اصولنك ظهورندن صكره فكر بشر تجربه وتحليل طريقيله تحرئ حقيقته قويولديغندن حكما فنون نظريه‌يى فوق‌الحد ايلرو كتوردكلرى كبى هر قاعدهٔ نظريه‌نك برده جهت تطبيقيه‌سنى استخراجه چاليشمشلر وبوندن نيجه بدايع صناعيه حصوله كلمشدر . عصرمزك اك بيوك اختراعى قوهٔ بخاريه ايله قوهٔ الكتريقيه‌در بخارك قوهٔ محركه مقامنده استعمالى مساعئ بشريه‌يى ماكنه‌لره حواله ايله كافهٔ صنايع وحرفده حيرتر عقول اولەجق صورتده محصولات ومعمولات وجوده كتيرديكى كبى اشبو تحريك قوتنك سفاينه وشمندوفرلره وضعندن ناشى تجارت عالم واختلاط ومناسبت اُمَمه يكى چيغرلر آچلمشدر . قوهٔ الكتريقيه‌نك بر محصولى اولان تلغراف نقاط جهانى برلشدر . ديكندن آن واحدده اك بعيدالمسافه اولان يرلر مكالمه وملاقات ايدر اولمشلردر . كشفيات علميه قواعد زراعيه واصول صناعيه و وسائط تجاريه‌يى يوماً فيوماً بشقه قالبه دوكرك بنى بشرك فوائد ماديه‌سنى تزييد ايلدكدن ماعدا احوال جويه‌يى اوكرنمك ايچون بالون ايجادى ، معدن قيولرنده وتونللرده ايشليان

عملەنك مساعیٔ حفریەسنی تسهیل ایدن کشفیات جدیده، قرانلق کیجەلری کوندز حالنه قویان هوا غازی، انهار وابحاری یکدیکره الصاق ایدن قنالار فکر انسانیتك صفت علویەسنی وبنی بشرك مخلوقات سائره اوزرینه حاکمیت مطلقەسنی اظهار ایلمشدر. آره صره بیوك شهرلرده آچیلان سرکیلر بین الملل رقابت صناعیه فکرلرینی تولید ایله ترقیات آتیەیی استحضار وتزیینات بلدیه طرز معیشتی وظرافت تمدنی درجه درجه اعلا ایلمکدەدر.

اختراعات علمیه وصناعیەسنه دیەجك اولمیان عصر حاضر احوال اجتماعیەیه دخی تأثیرسز قالمامشدر. هرقوم تنسیقات وقوانینی احتیاج جدیده کوره تعدیل واصلاحه لزوم کورەرك ترقیات مدنیەنك نتیجهٔ طبیعیەسندن اولان اخوت عمومیهٔ انسانیه فکرلری میدانه چیقمش ونرەده اولور ایسه اولسون انسانیته خدمت ایتمك چارەلری دوشونلمش وتهوین ضرورت ایچون نجه تأسیسات خیریه وجوده کتورلمشدر. آنحق نفوسك ازدیادی وتدارك اسباب معیشتك صعوبتی وملتلرك قوهٔ محصلەده رقابتی سعی وعمل اربابنی تکثیر ومشقته القا ایلدیکندن وبعض مملکتلرده اختیار اولنان اصول سربستی تشریات فاسدەیه میدان ویرمکله لازمهٔ شان انسانیت اولان سعی وعملی تعطیل وروابط اجتماعیەیی تغییر ایتمك داعیهٔ سخیفەسیله برطاقم افکار مضره اصحابی حشرات تورەدیکندن بومقوله‌لرك دفع اشراری

اوروپای غربیده متحتم ذمت حکومات اولان وظائف ملکداریدن اقدمی صره‌سنه کچمشدر .

تشکیلات وتنسیقات اخیره

برنجی تکمله‌ده تشکیلات قدیمهٔ اداره‌مزی وایکنجی تکمله‌ده نظاماتدن نه‌یولده بوزلدیغنی برنبذه‌جك بیان ایتمش ایدك . عصر سلیم خان ثالثده اصلاحاته تشبث اولنمش ومانع تجدد صایبلان یکیچری اوجاغنك ازاله‌سندن وباخصوص تنظیمات خیریه خط همایونندن صکره دولت علیه اصول اداره‌سنی یکیدن ترتیب وتنظیمه وتشکیلاتنی مدنیت وسیاست جدیده‌نك واحتیاجات عصرك ایجاباتنه تطبیقه بذل جل اهتمام ایلمش اولمله شعبات اداره‌ده درجه درجه حصوله کلوبده کیتدکجه ایلرولیه‌رك بوکون تنویر عیون ابتهاج وشکران ایدن انتظام وترقی هپ سایهٔ معدلتوایهٔ حضرت پادشاهیده تجلی‌یاب کمال اولدیغندن ترصین ارکان سلطنت وتکثیر رفاهیت ملك ورعیت جهتنه معطوف اولان آمال خیر اشتمال ملوکانه‌دن اقتطاف اولنان ثمرات نافعه‌یی تحدیث نعمت معرضنده تعداد وتعریفه تحریك خامهٔ مصادقت قیلنمشدر .

مرکز اداره ، — تکملهٔ اولاده کشیدهٔ سلك سطور اولدیغی اوزره مرکز ادارهٔ دولت دیوان همایون ایدی . دیوان همایون ترتیب معروفی اوزره قرن حادی عشر اواسطنه قدر

دوام ایده‌رك کوپریلو صدارتندن صکره قبه وزارتی متروك اولدیغنه وسلطان محمد خان رابع حضرتلری ادرنه تختکاهنده اقامت بیوروب رکاب همایون ارکانی دخی بالطبع اورایه نقل ایتدکلرینه مبنی استانبولده دیوان همایونك انعقادینه محل قالمامشیدی . آنجق مسائل ومصالح مهمه ظهورنده باب آصفیده وصدر اعظملر سفرده بولندقلری زمان شیخ‌الاسلام افندی وقائممقام پاشا قوناقلرنده مناصب علمیه وقلمیه وعسکریه رجالی عقد مجلس ایله اجرای مذاکرات ایدرلر ایدی . دیوان همایونده مهام دولت ایله مصالح عباد دخی رؤیت اولنمق معتاد ایکن صکره‌لری بونلر یکدیکرندن تفریق ایدلمش وکونلری دخی آیرلمش ایدی . اواخر عهد محمود خان ثانیده وکلالق اصولنك اتخاذیله نظارتلرك تشکلنده باب‌عالیده هفته‌ده ایکی کون وکلادن مرکب بر « مجلس خص » انعقادیله امور مهمهٔ دولتك رؤیت وتمشیتی اعتیاد اولنه‌رق بواصول الی یومنا جاری اولمشدر .

مجلس خاصك ریاستی صدر اعظملره محول اوله‌رق مسند صدارت قدیمی وجهله مهر همایونی و وکالت مطلقه‌یی حائز اولمغله بالجمله دوائر دولتك مرجعیدر . بوعصرده حامل مهر همایون اولان کبرای وزرا میانده محمد امین رؤف پاشا ومصطفی رشید پاشا ومحمد امین عالی پاشا وفؤاد پاشا تمیز ایدوب رؤف پاشا قدمای دولتدن مجرب وکار آشنا ووقور ولین الجانب اوله‌رق ١٢٣٠ ایله ١٢٦٨ سنه‌لری آره‌سنده بش دفعه وجمعاً

اونبش سنه‌دن زياده صدارت ايتمشدر . حسب‌الاقتضاء اسلافدن قوجه راغب پاشا مسلك محافظه‌كاريسنه سالك اولمغله تنظيماتدن وبا خصوص رشيد پاشانك تفيضندن صكره بالطبع سونوك قالمشدر .

مصطفى رشيد پاشا زمانلرنك اك پارلاق واك بيوك آدمى ايدى . اوروپا پوليتيقه‌سنه تماميله واقف ، عصرك احتياجات اداره وسياستنى عارف ، امور ومصالحده مجرب وجسور وجداً اصلاحات وترقيات طرفدارى اولوب تنظيماتك ركن ركينى ايدى . اقتدارى رقبا وخصماسنجه بيله مسلم ايدى ١٢٦٢ دن تاريخ وفاتى اولان ١٢٧٤ سنه‌سنه قدر آلتى كره متكا پيراى وزارت عظمى اولمشيدى . مسئلهٔ مصريه‌ده و ١٢٧٠ ده‌كى روسيه سفرنده واك زياده تنظيمات خيريه‌نك امر تطبيقاتنده ابراز ايلديكى مساعئ مشكوره وخدمات مبروره ايله خاطرهٔ اخلافده نيكنام براقمشدر .

شاكردى اولان عالى پاشا نه رؤف پاشا درجه‌ده احتياطكار ونه رشيد پاشا قدر جرى ايدى فقط مسلك اعتدالپروريسندن ملك ودولت مستفيد ايدى . امور خارجيه‌ده دانش وبينشى رشيد پاشادن زياده اوله‌رق اوروپاجه بيوك اعتبار سياسى قزانمش ايدى. معتنا تحصيل كورمديكى حالده هنوز يكرمى اوچ ياشنده ايكن ديوان همايون ترجمانى ويكرمى يدى ياشنده لوندره سفيرى (١٢٥٧) واوتوز ايكى ياشنده خارجيه ناظرى اولمسى (١٢٦٢)

بر بیوك ذكای فطری یه مالك اولدیغنی اثبات ایدر. بین‌الاقران تمیز وتفرد ایده‌رك اواخر عمرنده وخاصةً فؤاد پاشانك وفاتندن صكره خطب جسیم صدارتی بلا رقیب تمشیت واداره ایتمشدر. وفاتی ۱۲۸۸ ده‌در . بش كره صدراعظم وسكز دفعه خارجیه ناظری اولمشیدی .

فؤاد پاشانك ملاحظه وخدمتی اسلافی قدر متین واساسلی دكل ایسه‌ده جرئت‌وجربزه‌می آنلردن زیاده ایدی. معضلات امورده ثبات وجسارتی وبر سوز ایله بر بیوك مسئله‌یی قطع ایتدیكی كوریلور ایدی . وفاتی ۱۲۸۵ ده‌در . حاضر جوابلغی مشهوردر .

اواخر عهد محمود خانیده رؤف پاشا صدارتنده صدارت نامی باش وكالته تحویل اولنمش (٤ محرم ۱۲۵٤ ایسه‌ده جلوس عبدالمجید خانی وقوعنده نصب اولنان قوجه خسرو پاشایه وخلفلرینه ینه صدراعظم عنوانی اعطا بیورلمشدر ۱۲۹۵ تاریخنده دخی باش وكالت عنوانی ظهور ایتمش ایسه‌ده آز مدت مرورنده ینه ترك بیورلمشدر. صدراعظملرك سردار اكرم عنوانیله سفره دخی كیتملری وعسكره قومانده ایتملری اصول عتیقه مقتضیاتندن‌ایكن خدمت سرعسكرینك مستقلاً تأسسندن صكره صدراعظملرك‌امور عسكریه ایله اشتغالنه لزوم قالمامشدر. معیت صدراعظمیده بولنان كتخدالق منصبنك داخلیه نظارتنه تحویلندن صكره ۱۲۵۵ تاریخلرینه طوغری صدارت مستشارلغی

مأموريتى احداث قيلنوب مستشارلر اليوم مجلس مخصوص وكلانك اعضاسندن اعتبار اولنمقدەدر .

هيأت تنظيميه . — تشكيلات جديده ساحەزيب وجود اولدقجه هر دائرەيه عائد مصالح ايچون يكيدن نظامات وقوانين وضع وترتيبى لازم كلديكندن نظامات مقتضيەيى تنظيم وتنسيقاتى اجرا ايلمك اوزره ١٢٥٣ اواخرنده «دار شورای باب عالى» و «مجلس والای احكام عدليه ناميله ايكى مجلس تشكيل اولنوب برينك باب عاليده وديكرينك طوپ قپو سرای همايونىنده انعقاد ايتملرى بالتنسيب اولكينك رياستى بغداد واليسى مشهور داود پاشايه تفويض قيلنمشدر . ومأمورين محاكمەسى وحكومت ايله افراد آرەسندەكى دعاوينك رؤيتى كبى مواد مهمه مجلس والايه احاله اولنمشدر . بنه او سنه باب عاليده برده «مجلس امور نافعه» تشكيل قيلنەرق ممالك محروسۀ شاهانەنك محتاج اولديغى تأسيسات نافعه بدايةً مجلس مذكوره تذكر وتقرير وايكنجى درجەده دار شورای باب عالى ومجلس والادن دخى كچدكدن صكره على الاصول وضع موقع تطبيق ايديلور ايدى . مجلس والای احكام عدليه كافۀ مصالح مهمۀ دولتك روؤيت وتذكريله مشغول اولديغندن وظائفى تكثر وتفرع ايلديكنه ودار شورای باب عالى تجارت نظارتنه نقل اولنديغنه (١٢٥٥) مبنى وظيفۀ تنظيميه ١٢٧٠ تاريخنده عالى پاشا رياستيله تشكيل بيوريلان «مجلس عالئ تنظيماته» احاله ايدلمش و ٦ محرم ١٢٧٨ تاريخنده

مجلس تنظیمات مجلس والای احکام عدلیه‌یه قلب‌اولنه‌رق مجلس احکام عدلیه‌یه‌بری اموراداره‌ٔ ملکیه‌یه وبری تذکروتنظیم قوانین ونظاماته وبری محاکماته‌مخصوص اولمق اوزره اوچ دائره‌یه تقسیم وبویله‌جه وظائفی توسیع وتنسیق اولنمشدر. بوندن صکره مجلس والانك اهمیتی برقاتدها تزاید ایدوب هرسنه‌باب عالیی تشریف شاهانه شرفوقوعیله‌مجلسك برسنه‌لك اجرا آتی خلاصه‌سی حضور همایونده قرائت اولنور ایدی . ٨ ذی‌الحجه ١٢٨٤ تاریخلی نظامنامهٔ اساسیدری وجهله تشکیل اولنان « شورای دولت » و «دیوان احکام عدلیه» مجلس والانك یرینه قائم اولمش ودیوان احکام عدلیه بر محکمهٔ کبری اولدیغی کبی شورای دولت بش دائره اوزرینه بالترتیب مصالح متنوعهٔ اداره‌نك مذاکره‌سیله مکلف طوتلمشدر . عدلیه نظارتنك تشکلنده دیوان احکام عدلیه‌نك وظائفی اورایه منتقل اولدی . شورای دولتك اقسامی دخی مؤخراً بالتعدیل بوکونکی حاله افراغ اولندیکه الیوم اوچ دائره اوزرینه مرتبدر : مأمورین محاکمه‌سی محاکمات دائره‌سنه ونظاماتك تنظیم وتفسیری تنظیمات دائره‌سنه ومصالح جسیمهٔ داخلیه‌نك رؤیتی دخی داخلیه دائره‌سنه محولدر .

امور ملکیه . — تشکیلات جدیده اقتضاسیله وزیرکتخدا- لغی ٢٣ ذی‌القعده ١٢٥١ تاریخنده «امور ملکیه نظارتنه» تحویل قیلندی . کتخدالقدن ملکیه ناظری اولان محمد سعید پرتو افندی‌یه (پرتو پاشا) مشیرلك رتبه‌سی توجیه اولندیسه‌ده پاشالق

عنوانی اضافه اولنمیوب نظارك پاشا لقبنه مظهریتی رتبه‌لری ایچنده بر نوع ترفیع قدر ومرتبه ایتمك دیمك ایدی حتی افندیٔ مشارالیهه برسنه صکره پاشادینلمشدی. ۱۲۵۳ جمادی‌الاخره‌سنده پرتو پاشانك انفصالنده یرینه نصب اولنان رقیبی عاکف پاشایه ملکیه ناظری دینلمیوب «امور داخلیه ناظری» تعبیر وبویله‌جه ملکیه نظارتی عنوانی داخلیه نظارتنه تبدیل اولندی .

داخلیه نظارتی ولایاتك مرجعی ایدی . تنظیمات خیریه استانبولده اجرا اولندقدن صکره تدریجاً ولایات‌شاهانه‌یه دخی تعمیم اولنه‌رق تشکیل وادارهٔ عمومیهٔ ولایات حقنده ۷ جمادی‌الاخره ۱۲۸۱ و ۲۹ شوال ۱۲۸۷ تاریخلی ایکی قطعه نظامنامه اعلان و والیدن ناحیه مدیرینه قدر مأمورینك وظائفی تعیین وتحدید قیلندی .

تنظیمات خیریه اسکی طرزده اداره‌یه آلشمش اولان کبرانك وهلهٔ خوشنه کیتمیوب باخصوص نشر اولنان نظامات جدیده مأمورینك حرکاتنی تقیید ایلدیکندن احکام‌نظامیه‌یه رعایتسزلك ایدنلره عبرت مؤثره اولمق اوزره خسرو پاشا وعاکف پاشا وطاهر پاشا ونافذ پاشا وحسیب پاشا کبی عظمای رجال تنظیماته مخالف حرکتلرندن طولایی تحت محاکمه‌یه آلینه‌رق قوانین ونظاماتك تأمین مرعیتی جداً التزام اولندی . تبعهٔ شاهانه‌نك بلا استثناء نظر دولتده مساوی طوتلمسی وکافه‌سی مال وجان وحیثیت وناموسلرندن امین اولوب بلا جنحه هیچ کیمسه‌نك

ولاة وحكام طرفندن عتاب وتوقيف وتجريم اولنمامسى تنظيمات خيريه‌نك مضامين منيفه‌سندن بولنديغندن واعيان ودره‌بكى نامنه اولان متغلبه بالكليه اورته‌دن قالديريله‌رق طشره مأمورينى انلرك مداخله وتحكمندن وارسته اولديغى كبى واليلرك ادارهٔ مركزيه‌يه قيود متابعتلرى تأكيد ودائرهٔ مأذونيتلرى تقييد ايدلديكندن بعدما ولاياتده تيه‌دلنلى وامثالى كبى متنفذ وسركش امرانك يتشمسى مستحيل اولوب هم دولت وهم اهالى عندنده اكتساب امنيت ايتملرى اسبابى استحصال قيلنمشدر. اصول عتيقه وجهله واليلر وظيفهٔ عسكريه‌يه دخى اشتراك ايدوب وقت سفرده ولايت عسكريله حربه كيدرلر ايكن اردولرك تشكيلاتندن صكره خدمات عسكريه مشيرلره محول اولمغله ولاة صرف ادارهٔ ملكيه ايله اشتغال ايتمشلر ومصالح متنوعه ايچون ولايات مركزلرينه برر مكتوبجى ودفتردار وآلاى بكى ونائب وجزا رئيسى ومدعىٔ عمومى واوقاف محاسبه‌جيسى ودفتر خاقانى مأمورى ومعارف مديرى وزراعت مفتشى وسر مهندس ونفوس ناظرى نصب وتعيين واعضاسى قسماً اهالى طرفندن منتخب مجلس اداره‌لر تشكيل اولنمشدر. اصلاحاتك تتمه‌سندن اوله‌رق اعمارات ملكيه وتزينات بلديه‌يه باقق اوزره ولايات ولوا وقضا مركزلرنده بلديه دائره‌لرى تأسيس قيلنوب ٢٧ رمضان ١٢٩٤ تاريخلى برى استانبوله وديكرى طشره‌يه مخصوص اوله‌رق ايكى قطعه بلديه قانوننامه‌سيله دوائر بلديه‌نك وظائفى تنسيق وامور بلديه حقنده

اوته‌دنبرو مرعى اولان احكام نظاميه ومقررات وتعليمات بو صورتله جمع وتلفيق قيلنمشدر وضابطهٔ بلديه مأمورلرى اولان احتساب اغالرينك يرينه بلديه مديرلرى اقامه اولنمشدر . قديماً شهر امينلرى سراى همايونلرك وسائر بالجمله ابنيهٔ اميريه‌نك تعمير وتجديدينه نظارت وخدمهٔ اندرون همايونك تخصيصاتلرينى جلب وتوزيع وظيفه‌سيله مكلف اولوب معمار باشيلر آنلرك معيتلرنده ايدى .

آتياً بيان اولنه‌جغى وجهله اصول ادارهٔ ماليه‌نك تحوليله ويركولرك طرح واستيفاسى دخى بر طرز جديد محاسن بديده افراغ اولنديغندن عصر سليم خان ثانيدنبرو معطل اولان تحرير ممالكه از سرنو شروع اولنوب ولايات شاهانه‌نك صره‌سيله تحرير املاكى اجرا واكمال اولنمش و ٨ شوال ١٢٩٨ تاريخيله اعلان اولنان نفوس نظامنامه‌سى اقتضاسنجه نفوس اهالى اوروپا ايستاتستيقلرنده مرعى اولان اصول بهين اوزره تعداد وتحرير ووقايع نفوسى قيد وضبط ايتمك ايچون قضا مركزلرينه وارنجه مأمور مخصوصلر تعيين قيلنمشدر .

طريق قلميه ايله طريق ملكيه برلشديكندن واوائلده خواجكانلقدن بشقه بوطريقه مخصوص رتبه اولمديغندن ١٢٤٩ شوالنده اولى وثانيه وثالثه ورابعه ناميله ومأموريته مخصوص اولمق شرطيله درت صنف رتبهٔ ملكيه احداث وهرمأموريتك قنفى رتبه‌يه داخل اولديغى رسماً اعلان اولندى .

رتبهٔ وزارت ومشیریت [١] بر درجه‌ده وکافی السابق مراتب دولتك الك بیوکی عد اولنه‌رق صکره‌لری مشیرلك رتبه‌سی عسکره تخصیص قیلندی. مؤخراً رتبهٔ اولی صنف اول وصنف ثانی نامیله ورتبهٔ ثانیه دخی صنف ممتاز وصنف ثانی نامیله ایکیشر درجه‌یه تفریق و ١٢٦٢ ده رتبهٔ بالا احداث ایدلدی وکیده‌رك رتبه‌لر ذاته مخصوص اولدی. مناصب دیوانیه‌نك قنی رتبه‌یه داخل اولدقلرینی وسلسلهٔ رتب وتشریفاتی مبین جدوللر اسکی تقویم وقایع نسخه‌لرنده کورلمکده‌در. [٢] وهر سنه بعدالعید مناصبك ابقاء وتجدیداً توجیهی ورتبه اعطا وترفیعی عادات زمانه‌دن اولمغله بوکا شوال توجیهاتی تسمیه اولنور ایدی

خدمات قلمیه‌دن توقیعی و آمدی وتشریفاتی وبکلکجیلك ابقا ونظارتلره مستشار ومکتوبجی کبی مأمورلر تعیین قیلندی

[١] مشیرلك عنوانی ١٢٤٨ ده احداث اولنمشدر.

[٢] تقویم وقایعك ابتدای نشری اولان ١٢٤٧ سنه‌سی مناصب ملکیه بروجه آتی ایدی: صدارت کتخدالغی، شق اول دفتدارلغی، ریاست کتاب، چاوشباشیلق، دفتر اماتی، اوقاف نظارتی، ضربخانه نظارتی، شق ثانی وثالث دفتدارلقلری، مقاطعات نظارتی، مصارفات نظارتی، طوپخانه، مهمات حربیه نظارتی، باروتخانه نظارتی، ذخیره نظارتی، محاسبهٔ اول، روزنامچهٔ اول، احتساب نظارتی، جریده نظارتی، کمرك اماتی، تذکرهٔ اول، وثانی، ترسانه اماتی، شهر اماتی، توقیعیٔ دیوان همایون، صدارت مکتوبجیلغی، بکلکجیٔ دیوان همایون. آمدی، تشریفاتی، وقعه نویسلك انضمامیله تقویم نظارتی، کتخدای صدر عالی کتابتی، دیوان همایون ترجمانلغی، الخ

اقلام ومداوملری حسب‌الایجاب چوغالدیغنه وخدمات دولتده بولنه‌جقلرك بر طاقم فنون تحصیل ایتملری ایجابات عصریه‌دن اولدیغنه مبنی اواخر عهد عبدالمجید خانیده خدمات ملکیه‌یه مفتاح اولمق اوزره مکتب ملکیه وخدمات قلمیه ایچون‌ده مخرج اقلام تأسیس اولنوب ١٢٩٤ ده بو ایکی مکتب بالخاصه حمایهٔ مخصوصهٔ حضرت پادشاهی تحتنده اوله‌رق تشکیل وتوسیع بیوریلان مکتب فنون ملکیه‌یه قلب ایله احیا اولندی .

امور عسکریه . — بالدفعات خامه گذار توضیح وبیان اولدیغی اوزره یوز اللی سنه‌دنبرو امور عسکریه سلطنت سنیهٔ ابدی‌الدوامك اهم مسائل ومشاغلی اولمغله تا سلطان محمود خان اول عصرندنبرو بو مسئله ارکان دولتك کل یوم معروض نظرکاه دقتلری اولوب آنجق متوسطین خدام سلطنت سنیه‌دن قیوجی مراد پاشا وکوپریلی محمد پاشا سکسانر طقسانر یاشنده اولدقلری حالده اصلاح احوال دولت وترفیع شکوه وشوکت ایچون راحت وحضوری ترك وفدا وایام اقبالرینی سفرلرده آت اوزرنده وانواع مشاق ومخاطرات ایچنده امرار وافنا ایلمش ایکن متأخرین بو درجه‌ده خدمات وموفقیاته نائل اوله‌مدیغندن نه راغب پاشانك فضل وکمالندن ، نه قوجه یوسف پاشانك صلابت أمّیانه‌سندن ، نه خلیل حمید پاشانك هوسات عجولانه‌سندن بر ثمرهٔ نافعه حاصل اولمامشدر . عصای خلافت وسلطنت سلطان سلیم خان ثالثك دست فطانت وپیوستنه منتقل اولدقده

اصلاحات وتنظیمات عسکریه‌یه جداً تشبث اولنمش وبر چوق آثار خیریه‌سیده کورلمش ایسه‌ده ماهیت حقیقی تقدیر ایده‌میان ویا ایتمك ایستمیان نادانان ومنفعت پرستانك تزویرات وتحریکاتی وملکك هر کوشه‌سنی قاپلایان اعیانلرك مداخلات واعتسافاتی وحرمین شریفینه مستولی اولان وهابیلرك تعدیاتی تجدید غوائل وتزیید مشاغل ایلدیکندن خاقان مغفورك فراغلرندن صکره دولتی اضرار خصوصنده دشمنه طاش چیقاران اشرار شقاوتکارك مطالب طاغیانه‌لریله اصلاحات مستحصله کلیاً الغا قیلنه‌رق سلطان محمود خان ثانینك حین جلوسلرنده وهله علمدارك زوالنده نظامسزلق بحرانی تمامیله عودت ایتمشیدی . حالت افندینك متمسك اولدیغی اوجاقلویه مدارا پولیتیقه‌سی کندی فلاکتیله متروك اولنجه وقعهٔ خیریه تجلیساز تیسر اوله‌رق وقعه کونی اغا حسین پاشایه «عساکر منصورهٔ محمدیه سرعسکرلکی» توجیهیله عساکر منتظمه تحریر وترتیبنه شروع اولنمشیدی .

عساکر منتظمه مرکزلری استانبول واسکدار اولمق وبرر فریق معیتنده بولنمق اوزره «خاصه» و «منصوره» نامیله ایکی قسمه تفریق و ١٢٤٨ ده خاصه فریقلکی وبر مدت صکره منصوره فریقلکی مشیریته ترفیع ایدلمشدر. عساکر موظفه‌نك ولایات شاهانه‌یه تعمیمی وهلةً مصارف کلیه‌یی استلزام ایلیه‌جکندن ایلروده انك دخی اسبابی استکمال اولنمق اوزره ١٢٤٩ اواخرنده ردیف تشکیلاتنه تشبث بیوریلوب ١٢٥٢ تاریخنده

انقره وخداوندکار وقونیه وارضروم وآیدین وادرنه والیلرینه «ردیف منصوره مشیرلکی» عنوانی توجیه وولایات سـتهٔ مذکوره‌ده عساکر ردیفه ترتیبیله اوقات معینه‌سنده تعلیملرینـه بدء اولنمشدر . اغا حسین پاشا بر سنه سرعسـکرلکدن عسکره انفصال ایده‌رك جانشینی اولان قوجه خسرو پاشا ١٢٤٢ دن ١٢٥٢ یه قدر طقوز اون سـنه او مقـامده بولنوب بر خیلی تنسیقاته موفق اولمشدر . ١٢٥٩ ده رضا پاشا سرعسکرلکنده تنسیقات عسکریه بر یکی قالبه افراغ اولنوب مرکزلری مناستر وخربوت وشام اولمق وبرر مشیر اداره‌سـنده بولنمق اوزره «روم‌ایلی» و «اناطولی» و«عربستان» اردولری تشکیل وپایتخنده دخی عساکر خاصه ومنصوره‌یرینه «خاصه اردوسی» و«درسعادت اردوسی نامللری اتخاذ قلندی . «دار شورای عسکری ١٢٥٣ محرمنده داماد خلیل پاشا سرعسکرلکنده بدایهٔ تأسیس اولنمش ایسه‌ده سنهٔ مذکوره‌ده (١٢٥٩) ازسرنو توسیع ایله بر مجلس کبیر عسکری حالنه وضع وافراغ وامرای عسـکریه‌دن بشقه رجال علمیه‌دن بر مفتی ورجال ملکیه‌دن دخی اعضـا نصب وانتخاب اولندی . دار شورا باجمله مصالح عسکریه‌نك مرجعی اولمغله پیدرپی قوانین عسکریه اوراده تنظیم وموقع فعله وضع اولنور ایدی. بدایتده عسکره آلینانلرك صورت اخذی ومدت خدمتلری بر نظـامه مستند اولمدیغندن خلق عسـکره کیدن اولادینی بر دها کورمکدن نومید وعسکرلکدن بغایت مجتنب

ایدیلر وبرده بو اصول کلخانه خط همایونندہ دخی تبیین بیورلدیغی اوزره قطع تناسلی موجب اولمقدہ ایدی . ١٢٦٤ تاریخنده قرعه نظامنامه‌سی اعلان وخدمت عسکریه ایجون مناوبه اصولی وضع اولنوب مدت موظفهٔ عسکریه‌نك بش سنه‌یه تنزیلی واستبدال اولنانلرك ردیف صنفنه نقلی قرارکیر اولدی . متفنن ضابط یتشدیرلمك اوزره عصر سلیم خان ثالثده کشاد اولنان مهندسخانهٔ بری غیرکافی کوریلهرك ١٢٥٠ سنه‌سنده مکتب حربیه انشا وتأسیس قیلندی. مؤخراً اردولرك عددی یدی‌یه ابلاغ ومرکزلری واسملریله صورت تعدادلری تحویل وعساکر ردیفه‌نك تنظیم وتنسیق تکمیل قیلنه‌رق بونلره مخصوص ضابطان تعیین وطابور مرکزلرینه دبویلر انشا واسلحه ولوازم تدارك اولنوب ردیفلك مدتی اتمام ایدنلر دخی مستحفظ صنفنه نقل ایله خدمت عسکریه قرق یاشنه قدر شرط قلندی ١٣٠٤ تاریخنده اعلان بیوریلان اخذ عسکر قانونی اشبو اصوللری بر قاعدها اصلاح ایلمش وافراد مکلفهٔ اسلامیه‌یی یکرمی یاشندن صکره کافهٔ عسکر قیلدیغی کبی موظفلق مدتی اوچ سنه‌یه تنزیل ایتمشدر .

١٢٩٦ ده ادارهٔ عسکریه‌نك تشکیلات داخلیه‌سی دخی تعدیل قیلنوب دار شوری الغا وباب سرعسکری حربیه وصحیه ومحاسبات ولوازمات ومحاکمات وارکان حرب وپیاده وسواری وطوپجی وانشاآت واستحکامات دائره‌لری نامیله اون دائره‌یه تقسیم اولنمشدر .

طوپجى وخمبره‌جى ولغمجى اوجاقلرى ايكنجى تكمله‌ده بيان اولندينى وجهله بالنسبه انتظاملرينى وقايه ووقعهٔ خيريه‌ده يكيچريلره قارشو حسن خدمت ايلدكلرندن بونلرك لغوى طرفنه كيدليوب فقط نظام وتعليملرى تجديد وتأكيد وجمله‌سى ١٢٥٠ تاريخنده طوپجى باشيلغك يرينه قائم اولان طوپخانه مشيريتنك اداره‌سى آلتنه وضع ايله توحيد قيلندى . اسلحه ومهمات حربيه اعمال واحضارى وظيفه‌سيله مكلف اولان حربيه نظارتى وباروتخانه‌لر نظارتى جلوس عبدالمجيد خانيدن صكره طوپخانه مشيرلكنه علاوه والحاق وقديم طوپخانه وتفنكخانه وباروتخانه وفشنكخانه فابريقهٔ همايونلرى درجه درجه توسيع واصلاح ايديلەرك اوروپاده الك صوك ايجاد اولنان اسلحهٔ مكمله ايله عساكر وقلاع شاهانەنك تجهيزى خصوصنه اعتنا اولندى . اليوم طوپجى صنفى عساكرينك اداره‌سى باب سرعسكريه كچمش واسلحه ومهمات حربيه تداركى وعموم طوپجى مفتشلكى وظائفى طوپخانه مشيريتنده قالمشدر .

بحريه صنفنه كلنجه وقتيله جزائر بحر سفيد روم اهاليسندن سفن همايونده يلكنجيلك وآرمه‌دورلقده استخدام اولنمق عادت اولمشسه‌ده وقعهٔ يونانيه بونك محذورينى ميدانه چيقارمش اولمغله ترك اولنوب سواحل اهاليسنك قرعه نفراتى ترسانه‌يه ويرلمك اصولى اتخاذ اولندى ١٢٥٠ ده طوپجى باشيلقدن قپودان دريا اولان مشهور چنكل اوغلى طاهر پاشا غايتله

سرت ومقدم بر ذات اولمغله تعلیم خصوصنه فوق‌العاده اعتنا ایده‌رك عساکر بحریه‌یی اوروپانك برنجی مرتبه‌ده اولان دولتلری صره‌سنه یتشدردی. بر یاندن مکتب بحریهٔ شاهانه‌نك وترسانه فابریقه‌لرینك توسیع واصلاحی ومکتب بحریه‌دن نشئت ایدن ضابطانك اکمال معلومات وعملیات ضمننده انکلتره‌یه اعزامی وديكر طرفدن اخشاب وزرهلی سفائنك تکثیری وطورپیدو اصولنك تحصیل وتطبیقی میسر اولمغله ترسانه امورینه دخی کرکی کبی نظام ویرلدی. بو خصوصده سلطان عبدالعزیز خان مرحومك وزمانلرنده قپودان دریا اولان آتش محمد پاشانك همممات عالیه‌لری کورلمشدر. وقتیله طویخانه نظارتی کبی ترسانه اماتی نامیله بر مأموریت دخی اولوب وظیفه‌سی دونمانمه لوازمنك تهیه وتدارکندن عبارت ایدی بو مأموریت بالاخره مدیریته وصکره مستشارلغه متحول والیوم ملغادر. قپودان پاشالق عنوانی دخی بحریه نظارتنه تحویل قیلنمشدر.

اوائلده سپاه اوجاغیله ارباب تیمار وزعامت سواری عساکرینی تشکیل ایدرلر ایدی. سپاه اوجاغی بر زماندنبرو اعتباردن ساقط اولدیغنه وتیمار اصولنك الغاسنه مبنی سواری عساکر منتظمه دخی دیکر تنسیقات صره‌سنده تنظیم ولوازماتی تمیم قیلنمشدر. سرحد شرقیده ساکن اهالی جنکاورلکله مفطور ومشهور اولوب اوته‌دنبرو سفرلر وقوعنده بعضلری

حسب الوظیفه (برنجی جلدك ٣٥٨ صحیفه‌سنه باق) وبر طاقیده کوکللی اوله‌رق اردوی همایونه ورود والتحاق ایدرلر وکندولرندن حسن خدمت کوریلور ایدی واصول جدیدهٔ حربیه وعسکریه ایجابی وجهله نظام وانضباط آلتنه آلنسه‌لر اورالرجه بر بیوك قوهٔ احتیاطیه حالنی اکتساب ایلیه‌جکلری بدیهیاتدن ایدی .

عهد حقـائق وفد ملوکانه‌ده بوکا دخی موفق اولنمش وجمهٔ اجراآت حکمت غایات ملکداریدن اوله‌رق بونلر « حمیـدیه سواری آلایلری » نام جلیلی تحتنده زیر ترتیب وانتظامه ادخال بیورلمشدر .

اصول قدیمه‌ده ضـابطه خدماتی دلیل وسکبان وتفنکجی وقواص نامیله ولاة وامرانك کندی دائره‌لری مرتباتنـدن اولان عسکره مفوض ایدی واستانبولك ضبط وربطی یکیچری اغالغندن مقام سرعسکریه انتقال ایتمشیدی . عصر عبدالمجید خانیده ١٢٦٢ سنه‌سی « ضبطیه مشیرتی » تعبیر جدیدله « ضبطیه نظارتی » ومؤخراً « ژاندارمه ریاستی » وضع وتأسیس وولایات مرکزلرینه برر الای بکی وبرر پولیس مدیری ولوا مرکزلرینه برر طابور اغاسی ومعیتلرینه لزومی درجه‌ده پولیس وژاندارمه نفراتی تعیینیله امور ضابطه‌نك دخی حسن حاله افراغنه همت اولنمشدر .

درجه درجه حصوله کتیریلان اشبو تنسیقاتك احتوا ایلدیکی محسنات آزادهٔ توضیح وتعداددر . یکیچرینك دشمن اولدیغی

تعلیم اصولنك عسکرلکك روحی اولدیغنی بوکون اعتراف ایتمیان قالمامشدر . جنتمکان سلطان عبدالعزیز خان حضرتلری عسکرلکه فوق‌العاده رغبت کوسترووب ولی نعمت بیمنتمز خلاقتمآب افندمز حضرتلری عم مکرملرینك ترغیبات کتیبه پرورانه‌لرینی نجه تأسیسات وعلاوات حکیمانه ومعاملات پدرانهٔ نوازشکارانه ایله رونق افزا ودوبالا بیوردقلرندن عساکر عثمانیه الیوم تعلیم وتربیه وانتظام واطاعت وصداقت وشجاعت ومتانت فضائلیله اوروپاده برنجیلر مرتبه‌سنه صعود ایتمش وکرك ۱۲۷۰ وکرك ۱۲۹٤ سفرلرنده کوستردکلری مآثر جسارت وجلادتله بتون جهانك تحسینی قزانمشلردر . واقعا روسیه سفر اخیرنده دولت علیه مغلوب اولدیسه‌ده بومغلوبیت ۱۱۸۲ سفرنده اولدیغی کبی عسکرك انتظام وبسالتنه لکه کتیرمیوب خصمك قوتندن وبعض امرای عسکریه‌نك قوانین ومقتضیات حربیه‌یه عدم تقیدلرندن نشئت ایتدیکی مؤخراً ثابت اولمشدر . حتی شبقه بالقانندهکی حرکات عسکریه‌ده حاضر اولان برآوستریا ارکان حربیه ضابطی اوروپا غزته‌لرینه یازدیغی برمکتوبده بویله قهرمان عسکره مالك اولان دولت جهانکیرلکی قورملیدر سوزلریله جنود عثمانیه حقنده ستایشخوان اولمشیدی .

امور مالیه . — امور مالیه‌نك نظارتی من‌القدیم دفتردار شق اولمك مودوع عهدهٔ اماتی اولوب بیك تاریخندن صکره دفتردارلره وزارت توجیه اولنمق عادتی جیقدیسه‌ده کوپریلیلر

صدارتندن اعتباراً ینه ترك اولندی. شق ثانی وثالث دفتردارلقلری ایشسز مناصب دیوانیه‌دن اوله‌رق قدمای رجاله بروجه تقاعد توجیه وزعامت وتیمار اصولی جاری اولدیغندن انلرك دفاتر وتوجیهاتی کما فی السابق دفتر امینلری طرفندن ضبط واجرا اولنوردی . واردات دولتك برقسمی مصارف جاریهٔ یومیه‌نك تسویه‌سی ایچون میری خزینه‌سنه آلینور ایسه‌ده فضله‌سی « ایچ خزینه » تعبیر اولنان اندرون همایون خزینه‌سنده جمع وادخار اولنوب سفرلر ظهورنده ویاخود فوق العاده برمصرف وقوعنده اورادن اعطا قیلنور ایدی . ضربخانهٔ عامره خزینه‌سی ایچ خزینه‌نك برشعبه‌سی ایدی .

سلطان مصطفی خان ثالث حضرتلری احتیاطاً مبالغ کلیه بریکدیرمشلر ایسه‌ده روسیه سفرنده جمله‌سی صرف اولنوب حتی سفر مذکور ایچون یالکز ایچ خزینه‌دن زمانمز حسابیله اون ایکی ملیون لیرا قدر پاره چیقارلدیغی روایات تاریخیه‌دندر اول وقتك اصول ادارهٔ مالیه‌سنه (برنجی تکمله‌یه باق) وامرا وعساکرك مخصصات مرتبه‌لری اولوب انواع مصارفك قلتنه نظراً مبلغ مزبور استخفاف اولنور مبالغدن دکلدر .

دور سلیم خانیده نظام جدید ترتیبنه مباشرت اولندقده مصارفنه قارشولق بولنمق لازم کلمکله شق ثانی دفتردارلغی نظام جدید دفتردارلغنه تحویل ومستقلاً « ایراد جدید » خزینه‌سی تشکیل اولنوب یاموق وانفیه وافیون کبی شیئلر ید واحد اصولی

اوزره تحت انحصاره ادخال وزجریه رسمی ازسرنو تنظیم قیلنه‌رق کرك بونلرك حاصلاتندن وکرك محلول اولان دیرلکلر بدلاتندن خزینهٔ مرقومه وارداتی تکثیر ایدیله ایدیله نهایتلرنده یمش بیك کیسه‌یه قدر ابلاغ ایدلمشدی . وقعهٔ سلیم خانیده نظام جدید عسکریه برابر اشبو خزینه دخی الغا اولندی .

۱۲٤۱ تاریخنده عساکر منتظمه تحریرینه باشلاندقده بنه قارشولق تدارکی ومصارفات عسکریه حسابنك آیروجه رؤیتی لزومی تظاهر ایده‌رك بوایشلره باقمق اوزره « مصارفات نظارتی » نامیله یکیدن برمأموریت احداث قیلنوب « مقاطعات ناظری » دخی نظامات جدیدهٔ عسکریه ایجابیله خزینهٔ دولت طرفندن ضبط اولنان قدیم دیرلکلرك حساباتیله مشغول اولوردی ۱۲۵۰ تاریخنده شق اول دفتردارلغی لغو اولنوب مأموریتی خزینهٔ عامره ومنصوره دفتردارلقلری نامیله ایکیه تقسیم اولندی که منصوره دفتردارلغی حسابات عسکریه‌نك رؤیتنه مخصوص اوله‌رق مستقبل بر اداره اولدی .

ادارهٔ مالیه‌نك بویله ایکیه انشقاقی وضربخانه ناظرلرینك دفتردارلر ایله عدم اتفاقی تشتت مصلحته سبب اولدیغندن دفتردارلقلرك لغویله وخزائن شاهانه‌نك کافه‌سنه نظارتنك شمولیله « امور مالیه نظارتی » تشکیل ومنصوره دفترداری نافذ افندی وزارت وپاشالق ایله مالیه ناظری نصب وتعیین بیورلدی (۳ ذی‌الحجه ۱۲۵۳) .

مسکوکات شاهانه‌نك قطعی وسرای همایون ایچون اقتضا ایدن مجوهرات واوانیٔ نفیسه‌نك اعمالی ضربخانه‌یه عائد اولدقدن بشقه داخلی وخارجی بالجمله معاملات صرافیه ضربخانه ناظرلرینك تحت نظارتنده جریان ایلدیکندن وخزینهٔ خاصه نظارتی ووالده کتخدالغی کبی مناصب دخی اکثریا عهده‌لرینه تفویض اولنه کلدیکندن ضربخانه ناظرلری متنفذان واکابر رجال دولتدن اولوب دفتردارلر ایله اره‌لرنده مباینت اکسیك اولمزدی . مالیه نظارتنك تشکلندن اعتباراً ضربخانه نظارتنك وظائف واهمیتی آزالمش والیوم مسکوکات مدیریتی عنوانیله بر معیت مأموریتی حائز المشدر .

مناصب مالیه‌نك بیوکلرندن بریده باش محاسبه‌جیلك ایدی باش محاسبه دینیلان قلم خزینهٔ عامره‌نك اس الاساسی اولوب دولتك کافهٔ نظامات وقوانین وقیودات مالیه‌سی وحتی اندرون همایون واصطبل عامره خزینه‌لرنده بولنان مجوهرات وهرنوع اشیانك دفتری بو قلمده مضبوط ایدی . قلم مذکورك آمری اولان باش محاسبه‌جی (محاسبهٔ اول) علی الاکثر وزیر کتخدالغی ودفتردار کبی رجال دولت معزوللرندن انتخاب اولنه‌یغندن کندولرینه دفتردارلرك نفوذی مؤثر اولمز وباش محاسبه قلمی هرنقدر دفتردارلرك معیتنده ایسه‌ده خلاف نظام وياخود مغایر منافع خزینه بر امرلری واقع اولسه بلا تردد قلم طرفندن جواب ویریلور ایدی . بوقلم امور مالیه‌نك حسن جریانندن چوق خدمت ایتمشدر .

خزینهٔ مالیه‌نك بر محاسبه‌جی معیتنده اولمق اوزره ایکی بیوك قلمی دها اولوب بری واردات محاسبه‌سی ودیکری مصرف محاسبه‌سی ایدی . جریده محاسبه‌سی نفوس قیودی و اوراق صحیحه معاملاتیله اشتغال ایدر ایدی که آنکده باشلیجه بر محاسبه‌جیسی ودها اوللری رجال دولتدن معدود برده ناظری وار ایدی . صکره‌لری مقاطعات وسرکی واسهام قلملری ومحاسبه‌جیلکلری ودها صکره‌لری انلرك قلب واصلاحیله محاسبات عمومیه ودیون عمومیه ومحاسبات عتیقه دائره ومحاسبه‌جیلکلری احداث وتنظیم اولندی . « باش باقی قولی » دفتردار افندینك ضابطه واجرا مأموری اولوب قباحتلری تبین ایدن مال مأمورلرینی حبس ومجازات ایلردی . « روزنامچهٔ اول » علی‌العموم مبایعاته وقیودات یومیهٔ دفاتره نظارت ایدر ایدی . اول وقتك مناصب دیوانیه‌سنده « کیسه‌دار » لر دخی وارسه‌ده بونلر مال مأموری اولمیوب اقلام مدیرلریدر ووجه تسمیه‌لری دخی قلم اوراقی نظار ورؤسای دوائر طرفلرندن کندولرینه ودیعه اولان قرمزی چوقه‌دن معمول کیسه‌لر ایچنده طاشیملریدر : دفتردار کیسه‌داری ، رئیس کیسه‌داری ، باش محاسبه کیسه‌داری ، بکلکجی کیسه‌داری بوزمره‌دندر .

مالیه نظارتنك هیئت مشاوره‌سی اولمق اوزره ١٢٥٦ تاریخنده « مجلس محاسبهٔ مالیه » نامیله بر مجلس تشکیل اولنمشیدی که الیوم مجلس مالیه نامیله معروفدر ١٢٩٦ تاریخنده واردات

ومصارفات دولتك محاسبات عموميه‌سنى تدقيق ومال مأمورلرينك منفرداً حساباتنى رؤيت ايتمك اوزره « ديوان محاسبات » تشكيل ودوائر ماليه‌نك حساباتنى تفتيش ايلمك اوزره ممالك شاهانه‌يه جهت جهت ماليه مفتشلرى تعيين واعزام قيلنمشدر . ولايانك صورت اخيره‌ده تشكيلندن اول ويركولرى تحصيل ايتمك اوزره طشره‌لره محصل وتحصيلدار نامياه مأمورلر نصب وتعيين قيلنمش ايسه‌ده تشكيل ولاياتدن صكره مؤخراً ولايت مركزلرينه برر دفتردار ولوا مركزلرينه برر محاسبه‌جى وقضا مركزلرينه برر مال مأمورى تعيينيله ويركولرك تحصيل وجبايت ومحاسبه‌سى انلره احاله ايدلمشدر .

سلطان محمود خان مرحوم زمانندك غوائل عديده‌سى ايچنده ينه امور ماليه‌يه فوق‌الحد اعتنا وبالذات اقدام بيوره‌رق سفرلرك تعاقبى وتشكيلات بريه واحضارات بحريه حسبيله تخصيصات عسكريه‌نك تزايدى بر چوق مصارف زائده‌يه سبب اولديغى حالده بيله استقراضه آليشمامش اولديغندن خزينهٔ جليله اصلا ديونه كرفتار ايدلمز ايدى نافذ پاشانك ايلك نظارتى اثناسنده معينات مرتبه‌دن بشقه مجموع واردات التى‌يوز بيك كيسه راده‌لرنده اوله‌رق اشبو مبلغ ايله مصارف دائمه تسويه اولندقدن صكره برمقدار دخى تصرف وادخار ايديلور ايدى.

تنظيمات خيريه اجراسنده واردات دولت دفعةً بر مثلى درجه‌سنده ترقى ايتمش ايسه‌ده مصارفات دخى او نسبتده تكثر

ایلدیکندن وتغیر اصولدن ناشی واردات کونی کوتنه جبایت اولنه‌میه‌رق خزینه‌جه مضایقه حاصل اولدیغندن یوز بیك کیسه‌لك یازمه قائمهٔ نقدیه اخراج قیلنمشیدی ۱۲۵۷ اوائلنده مالیه ناظری اولان موسی صفوتی پاشا ودرت سنه صکره عزلنده ثانیاً نظارته کچن نافذ پاشا ارباب درایت وفطانتدن اولمغله مشارالیهمانك همتلریله واردات مصارفاته بالغاً مابلغ تقابل ایتدیریله‌رك موازنهٔ مالیه حصول بولمش وقائمه دخی قالدیرلمشدر. تنظیماتك اساسلرندن بری هر نوع واردات دولتك طوغریدن طوغری یه خزینه‌یه کلوب هر درلو مصارفك دخی خزینه‌دن اعطا اولنمسی مادهسی اولدیغندن ومملکتك باشلو وارداتی اولان اعشار وقتیله خاص وزعامت وتیمار ویورداق واوجاقلق ومقاطعه ووقف نامله‌ریله خدمت ومنفعت مقابلی اوله‌رق تعیین وتخصیص قیلنمش اولوب علی الاکثر صاحبلری طرفندن التزامه ویریله‌کلدیکندن اصول عتیقه‌نك تغییری جهتیله اعشارك امانت صورتیله اداره‌سنه لزوم کورلمش وتنظیماتك ایلك سنه‌لرنده مأمورینك وقوفسزلغندن وحاصلات عشریه‌نك وقت وزمانیله صاتیله‌میوب میری انبارلرنده چوریمسندن بر خیلی خسارات ظهوره کلمشسه‌ده اسکی ماتزملرك متجاسر اولدقلری تعدیاتك ازاله‌سنی وبر قاعدهٔ عادله اوزره استیفای حقوق عشریه قیلنمسنی تأمین ایدر نظامات وضع واعلان والزام وامانت اصوللری مکرراً تجربه ایدلدکدن صکره الیوم جاری اولان اصول ممزوجه‌ده قرار قیلنمشدر.

تنظیمات خیریه احکامندن بریده کافهٔ مأمورینه مناسب معاشلر تخصیصیله خاص وتیمار وزعامت اصول قدیمه‌سنك لغوی اولمغله از قدیم دیرلك صاحبی بولنانلره معذوریتدن وقایهً دیرلکلرینك حاصلات متوسطه‌سی نسبتنده وقید حیات ایله معاشلر تخصیص اولنه‌رق دیرلکلرك اعشاری دخی خزینهٔ جلیله‌نك اداره وجبایتی آلتنه آلنمشدر . امور مالیه بو صورتله یولنه قونیله‌رق نافذ وصفوتی پاشالرك خدمات مبروره‌لریله بودجه توازن ایتدیرلمشسه‌ده ١٢٧٠ تاریخنده تحدث ایدن روسیه سفری ملابسه‌سیله مصارف فوق‌العاده اختیاری ضروری اولدیغندن واوروپانك اول زمانکی مماشاتی خزینه‌نك آمالنی تسهیل ایلدیکندن اوروبادن او تاریخدن اعتباراً پاره استقراضنه شروع اولنمش وبعض وکلای عصرك بر ذهاب باطلی استقراضلری چوغالتمش اولمغله یکرمی یکرمی بش سنه ظرفنده خزینهٔ جلیله دیونات کثیرهٔ خارجیه‌یه مبتلا اوله‌رق اواخر عهد عبدالعزیز خاتمه تجدد ایدن غوائل سیاسیه اثناسنده اعتبار مالیه طوقونه‌جق بعض تأثیرات کورلمشدر ١٢٩٤ سفری مندفع اولدقدن صکره مضراتی تظاهر ایدن استقراض قبولری سد ایدلمش وسایهٔ توفیقاتوایهٔ حضرت پادشاهیده دیون قدیمه‌یه بر چارهٔ تسویه بولنمغله برابر اولوریله اداره اولنمق قاعدهٔ تصرفیه‌سی اتخاذ قیلنمشدرکه الی یومنا بو طریق صوابده دوام اولنمقه جهد واعتنا اولنمقده‌در .

اواسط عصر عبدالمجید خانیه قدر سکه امورینه نظام ویریله‌مامشیدی. سلطان محمود خان حضرتلری محمودیه وممدوحیه نامیله صحیح‌العیار آلتون مسکوکات ضرب ایتدردیسه‌ده کموش مسکوکاتك کمعیار ومختلف‌الوزن اولمسندن ناشی آلتونلرك رایجی دائما تحوله معروض ایدی ١٢٦٤ تاریخنده تصحیح سکه اولنوب یوزلك مجیدیه آلتونی (لیرای عثمانی) ویکرمیلك مجیدیه واقسامی قطع اولندی. آنجق روسیه سفرلری ملابسه‌سیله مضایقه حس اولندقده بالضروره تدابیر فوق‌العاده‌یه مراجعت قیلندیغندن ١٢٤٤ سفرندن صکره بشلك ومتالیك پاره‌لر ضرب واعمال و ١٢٧٠ و ١٢٩٤ سفرلری سببیله دخی قوائم نقدیه اخراج اولنمشیدی مسکوکات مغشوشه‌نك رایجی ١٢٩٦ رأس سنهٔ مالیه‌سندن معتبر اولان مسکوکات قرارنامه‌سیله قیمت حقیقیه‌سنه تقریب ایدلمش وقوائم نقدیه دخی صور مناسبه ایله تداولدن قالدیرلمشدر.

امور معارف. — معارف عمومیه‌نظارتی ١٢٧٣ شعبانده تشکیل وسامی پاشا نظارته تعیین قیلنمش ایسه‌ده دها اولجه بعض تشبثات خیریه وقوعه کلمشیدی عصر اخیرك اواسطنه قدر مدارس علمیه‌دن وکویلرده شهر وقصبه‌لرك محلات مختلفه‌سنده ارباب خیر طرفندن انشا اولنان صبیان مکاتبندن بشقه دارالتحصیل یوغیدی. عصر سلیم خان ثالثده شهراه ترقیه وضع قدم بیورلدیسه‌ده معارف عمومیه او فکر ترقی

پروراندن مستفید اولمیه‌رق یالکز مکاتب عسکریه‌نك تنظیمنه حصر همت اولنمشیدی. وقعهٔ خیریه‌دن صکره معارف ومکاتب عمومیه‌نك تشکیلات واصلاحاتنه دخی باشلانلدی. ایلك تشبث ١٢٥٤ تاریخنده مجلس امور نافعه طرفندن وقوع بولمشدر. مجلس مذکورك مفصل ومدلل بر لایحهٔ مشهوره‌سنده مکاتب موجوده‌نك احتیاجات عصریه ایله متناسب اولمدیغی کوستریلدیکندن نام شهریاری‌یه منسوب اولمق وعلمادن امام زاده اسعد افندینك تحت نظارتنده بولنمق اوزره «مکتب معارف عدلیه» کشاد ومؤخراً مکتب مذکور بری سلطان احمد ودیکری سلیمانیه سمتلرنده اولهرق «مکتب عرفانی» و «مکتب ادبیه» نامیله ایکی‌یه تقسیم اولنمشدر. معارف عدلیه مکتبلرینك تدریساتی پك مهم دکل ایسه‌ده ایلك تجربه اولمق اعتباریله وصبیان مکاتبندن بشقه دارالتحصیلی اولمیان بر مملکت ایچون ترقیاتدن معدود ایدی. تأسیسات علمیه‌نك اعداد وتکثیری دولتجه ملتزم اولدیغندن ١٢٦٣ رجبنده «مجلس معارف عمومیه» تشکیل وریاستی مشاهیر ریاضیوندن دار شورای عسکری رئیسی فریق امین پاشایه علاوةً توجیه ایدلدی ومجلسك مقرراتنی اجرا ایتمك اوزره اعضادن نقیب الاشراف ووقعه‌نویس شیخ زاده محمد اسعد افندی معارف عمومیه ناظری ومکتوبئ صدارت قلمی ممیزی کمال افندی آکا معاون نصب بیورلدی (محرم ١٢٦٣) بر سنه صکره امین پاشا روم‌ایلی اردوی همایونی مشیرلکنه

مأمور اولمغله معارف نظارتی عنوانی الغا اولنوب اسعد افندی مجلس معارف ریاستنه تعیین ومعاونی کمال افندیيه دخی مکاتب عمومیه مدیرلکی توجیه قیلندی . ١٢٦٣ محرمنده ایاصوفیه قربنده دارالفنون بناسنك وضع اساسی ومکاتب رشدیه تشکیلاتی توسع ایلدیکی جهتله انلره معلم یتشدیرلمك اوزره دارالمعلمینك کشادی وقوعبولدی .

١٢٧٣ ده معارف نظارتنك قطعیاً تأسسندن صکره امور معارفه اهمیت ویریلوب ٢٤ جمادیالاولی ١٢٨٦ تاریخنده معارف عمومیه نظامنامهسی اعلان اولندی . برنجی درجه مکتبلرینك تأسیس واداره‌سی نظامنامه حکمنجه جماعاته احاله ایدلدیکندن صبیان مکتبلرینه نمونه اولهرق یکی اصولده ابتدائیه مکتبلری آچلمش وبونلرك ولایات شاهانه‌ده تکثیریله برابر اساس قوت مملکت اولان قریه مکتبلرینك تنظیمی کمال جدیتله نظرکاه دقته آلنمشدر ومصرفلرینه قارشولق اولمق اوزره ١٢٩٩ تاریخندن اعتباراً اوقاف مندرسه حاصلاتی اشبو مکتبلره ترك واعطا بیورلمشدر .

مکاتب رشدیه قضالره قدر تعمیم اولنمش ایسه‌ده بونلر یالکز اطفال مسلمینه مخصوص اولدیغندن وباجمله تبعهٔ عثمانیه اطفالنك بلااستثناء عین تربیه تحتنده نشوونما بولمری دولتجه ملتزم بولندیغندن ١٣٠١ تاریخندن اعتباراً مکاتب اعدادیه نامیله مختلط ایکنجی درجه مکتبلری کشادینه باشلانیلهرق

على التدريج امر اصلاح وتكثيرينه اهتمام اولنه بوكون سايهٔ معارفوايهٔ حضرت پادشاهيده ولايت مركزلرنده كيلر ايلى ولوا مركزلرنده كيلر نهارى اولق اوزره يتمشه قريب منتظم اعدادى مكتبلرى وجوده كلمشدر .

مكاتب مختلصه ومنتظمه‌يه نمونه اولهرق ١٢٨٥ ـ ـنه‌سى آچيلان مكتب سلطانى مقصده ومعارف عموميه‌يه خيلى خدمت ايتمشدر .

اقدامات مصروفه‌نك توالئ طبيعيسى مكاتب عاليه‌يى دخى احيا ايتمكله ١٢٨٣ ده مكتب طبيهٔ ملكيه و ١٢٩٤ ده مكتب ملكيهٔ شاهانه و ١٢٩٧ ده مكتب حقوق و ١٣٠٠ ده هندسهٔ ملكيه مكتبى تأسيس وجمله‌سى عنايات مخصوصهٔ شاهانه‌دن كلّ يوم برر صورتله استفاضه ايليه‌رك بويله‌جه دارالفنون اساسلرى احضار قيلنمشدر ١٢٦٧ ده كشاد اولنان انجمن دانش بيوقت اولمغله دوام ايده‌مامشدر .

درسعادتده‌كى ترقيات علميه‌دن طشره دخى حصه‌مند اولق اوزره ولايات مركزلرينه برر معارف مديرى نصب واعزام ومكاتب رشديه واعداديه‌نك تكثير واصلاحنه اهتمام اولنديغى كبى اقصاى مقصد اولان قريه مكتبلرى ايچون مصروف اولان اقداماته اساس اولهرق مركزلرنده برر دارالمعلمين تشكيل قيلنمشدر . عصر همايونك موفقيات عظيمه وباهره‌سندن بريده امور معارف اولوب ممالك محروسه‌نك بو يوزدن قطع

ایتمکده اولدیغی مسافه کل یوم چشم فخر ومسار ایله کورلمکده‌در

ادبیات وصنایع نفیسه . — مکاتبك بویله درجه درجه تکثری علوم وفنونه دائر بر طاقم کتب ومدوناتك ترجمه وتألیفنی استلزام وارباب قلم طرفندن بو خصوصده صرف اولنان همتلر لسانك اصلاحنی انتاج ایلمش اولدیغندن بوندن لسان ادبیات دخی متأثر وحصه‌مند اولمشدر .

یوقاروکی تکمله‌لرده ادبیات عثمانیه‌یی اوچ دوره تقسیم وبرنجی وایکنجی دورلردن بحث ایتمشیدك . معلوم اولدیغی اوزره دور قدیم دور فتوحات وغزوات ایدی . ایادی هنروراندە قلمدن زیاده قلیچ اویناتدیغندن تمایلات ناس آشوب ووغایه منجذب ایدی . لسان ادب سورلمامش ترلالرده امکسز یتیشان نباتات کبی محصولاتی هم آز وهم لطافتدن عاری ایدی . دور فتوحات کماله واصل اولوبده نوبت جولان قلمه کلنجه یعنی توسعات ملکیه ترقیات معنویه‌یی انتاج ایلیه‌رك محاسن ادبیه مظهر تقدیر اولمغه یوز طوتنجه ارباب استعداد کلك همتله مزرعهٔ سخنی قارشدرمغه واکدکلری تخملردن طاتلی میوه‌لر آلمغه باشلادیلر لسان شوره‌دن معموره‌یه نقل ایله نشوونماسنه اهتمام اولنان فدان کسب ظرافت ایلدی اولوقت دور متوسط بدء ایتدی .

بالاده دخی سویلندیکی وجهله دور متوسط ادبیاتمزك اك پارلاق واك زنکین دوریدر . او دورك سخنورانی شعرای ایرانیه‌یه

پیرو ومقلد اولمشلردر ادبیات عربیه‌نك تأثیری بالنسبه قلیلدر. ایکی بچق عصردن زیاده بر زمان اشغال ایدن دور متوسط تنوع آثاره خدمت ایتمیوب محصولاتی سراپا یکرنکدر. زمین بر، فکر بر. طرز بر، ادا بردر. خامهٔ بلاغت قصیده وغزل وادیسندن چیقامدیغندن اولیله خاتمه‌سی اولان باقی ایله عزت ملا اره‌سنده ماهیت شاعریتجه اولان رجحاندن قطع نظر اثر ومسلك اعتباریله بیوك فرق کوریله‌مز. شو قدرکه متقدمینی تمیز ایدن سماحت افکار ونزاکت تصویر متأخرینده طبعه مغایر تشبیهلر وطاتسز جناسلر کبی عادی صنایع لفظیه‌یه منقلب اولمشدرکه بوده دورك ختامیله تجدد اصولك لزوم وتقربنی ایما ایلر. دور متوسطك منظومات وغزلیاتی یکنسقلغیله برابر خوش آینده وناشنیده پارچه‌لری حاوی اوله‌رق حالا رغبتله اوقونور ایسه‌ده آثار منثوره‌سی کتب تواریخ مستثنا طوتلدیغی تقدیرده النادرکالمعدوم درجه‌سنده قلیلدر. موجود اولان بر ایکی اثر ایسه صاحبلرینك عرض هنر ایتمك داعیه‌لرندن ناشی خواصك مطالعه‌سنه مخصوص مصنع ترکیبلی وخمسه حکایه‌لری طرزنده مخیل عشقنامه‌لردرکه تصور وتفکر جهتلرندن مؤلفلرینی یورمامشلردر. عمومك استفاده وتربیهٔ ادبیه‌سنه قدمای محررینمز لزومی درجه‌ده اعتنا وخدمت ایتمامشلردر.

زمینك طارلغیله برابر مصطلح یازمق مفتونیتی شیوهٔ کتابتی غایتله اشکال ایلمشیدی. خلوص مکتوبلری شویله طورسون

مصالح دولته دائر یازیلان محررات رسمیه بیله تزیینات کلامیه ایله اغلاق ایدیلور واك عادی بر ایش حقنده تسطیر ایدیلان بر تذکره صحیفه‌لر اشغال ایلردی. بعضاً ده سامعه‌یی طولدیران شماتت الفاظ ایچنده مقصدی بولوب چیقارمق ممکن اولمزدی. اسلوب انشامزك اصلاحنه کتابت رسمیه پیشرو اولمشدر. اواخر عهد محمود خان ثانیده تمیز ایدن رجال دولتدن پرتو وعاکف پاشالر وآنلرك خافلری رفعت ورشید پاشالر لسان رسمیی ساده‌لشدردکلری کبی بالدفعات دوائره امرلر تبلیغ ایتدیره‌رك تذاکر وتقاریری آچیق وساده یازمغه وتزیین کلامدن زیاده ایضاح مرامه اعتنا ایتمکه کاتب افندیلری آلشدرمشلردر. انشای رسمیده حاصل اولان بو تحول لسان ادبه دخی تأثیر ایلدی. شناسی افندی مطبوعاتده طرز جدیده بر یکی چیغر آچدی واولوقت دور ثالث یعنی دور اخیر بدء ایتدی.

دور اخیره ترتب ایدن وظیفه یالکز خواصی مخاطب عد ایتمیوب قارئینك اکثریتنی نظر اعتباره آلمق، قائلك عرض هنرینه بدل قارئك استفاده‌سنی کوزتمك، هیچ بر زمان معنایی لفظه فدا ایتمامك، زمین انشایی توسیع وانواع تألیفی تکثیره چالیشمق خصوصلری اولمغله بو یولده بر خیلی اهتمامات وموفقیات کورلمشدر. اوروپا لسانلرینه آشنالق حصولیله مطبوعاتك انتشاری تسهیل افاده‌یه چوق یاردم ایتمش ومکاتبك چوغالمسیله لسان فنینك تأسسی ترقیات آتیه‌یی تأمین ایلمش اولمغله ادوار علمیه

مياننده حائز امتياز اولان عصر معارفحصر حضرت پادشاهينك تشويقات فياضانه‌سندن معارف عثمانيه‌نك نه درجه‌ده استفاده ايتمكده اولديغى عيون آراى ابتهاج وشكران اولمقده‌در .

دور متوسطده انداختهٔ كوشهٔ عطالت اولان صنايع نفيسه دخى سايهٔ فيوضاتوايهٔ حضرت شهريارىده حيات تازه بولمشدر. موزهٔ همايون نفاست وانتظام حسبيله اوروپا موزه‌لرينه بكزه‌ديكى كبى ١٣٠٠ ده «صنايع نفيسه مكتبى» كشاد اولنمشدر . اصول قديمهٔ معماريه‌مز طرز غربيدن بعض مرتبه اقتباس ظرافت ايليه‌رك يكى براصول ممزوجهٔ لطيفه حصوله كلمش واشبو اصول نوينك محصولى اولان بشكطاش سراى همايونى وديكر سراى وقصر همايونلر ونصرتيه وطوپله باغچه واورته كوى جوامع شريفه‌سى وباب سرعسكرى زيب وزينتلرى وشيرين منظره‌لريله تماشا كرانك نكاه تحسينى جلب ايتمكده بولنمشدر .

امور عدليه . — وارستهٔ بيان اولديغى اوزره طريق علميه من القديم دولت عليه‌نك هيئت عدليه‌سى ايدى. بيوجك دعوالر كنار محكمه‌لرنده كورلميوب قاضيعسكرلر حضورنده رؤيت اولنوردى . ديوان همايون مصالح عباده دخى باقديغندن باجمله محاكمك فوقنده اوله‌رق بر محكمهٔ كبرى صفتنى دخى حائز ايدى. ديوان همايونك ترتيب عتيقى تغيره اوغرايوبده مصالح افراد مصالح دولتدن تفريق اولندقده هفته‌ده بركون قاضيعسكرلر حضور صدراعظميه كله‌رك ديوان آصفى اوكون مرافعات

مهمه ایله اشتغال ایدردی ١٢٥٤ تاریخندن اعتباراً اشبو محکمهٔ کبری عرض اوطه‌سنده حضور شیخ‌الاسلامیده انعقاد ایدهکلمش و «حضور» نامیله الی یومنا دوام ایتمکده بولنمشدر .

وقعهٔ خیریه‌ده اغا قپوسی باب فتوی اتخاذ قیلنمش ایسه‌ده بالکز شیخ‌الاسلام افندی ایله فتوی اماتی کتبه‌سی اوراده بولنوب قاضیعسکرلر واستانبول قاضیسی کافی‌السابق کندی قوناقلرنده ایفای مأموریت ایدرلر ایدی ١٢٥٢ تاریخنده بونلر دخی باب مشیخته نقل ایتمشلردر .

اعلاماتك اجراسی چاوش باشیلره محول اولوب چاوش باشیلر عظمای رجال دولتدن معدود وتذکرهٔ اول وثانی انك معاونلری ایدی ١٢٥٢ اواسطنده چاوش باشیلق تعبیری «دیوان دعاوی نظارتنه» و ١٢٥٤ ده «اجرا جمعیتی» تشکلنده دعاوی نظارتی ملغا اولدی .

تنظیمات خیریه‌ده اعلان بیوریلان محفوظیت جان ومال وناموس قضیه‌سنك وثیقهٔ تأمینیه‌سی قوانین عدلیه اولوب حکومتله افراد آره‌سنده‌کی رابطهٔ امنیتك دوام وتأیدی ایچون قوانین عدلیه‌نك تطبیقاتیله مأمور اولان حکامك علم وعدل واستقامتله متصف ومشتهر اوللری لابد ایدوکندن ودور متوسطده رونما اولان تشتت اصولدن ناشی کرك حکومتك وکرك خلقك حسن نظر واعتمادی هیئت حکامك کافه‌سنه شامل اولهمدیغندن تنظیماتدن صکره الك زیاده دوشونیلان

موادّدن بریده اصلاحات عدلیه ایدی . شرع شریف بر هیئت اجتماعیه‌نك اداره وادامه‌سنه معزیادة کافی برقانون متین ومنیف ایسه‌ده مجله جمعیتنك ٨ ذی‌الحجه ١٢٨٥ تاریخلو مضبطه‌سیله مشهوره‌سنده بیان اولندیغی وجهله علم فقه بربحر بی‌پایان وفقه حنفیده تشتت اقوال وآرا نمایان اولوب آندن غوامض مسائلی استخراج ایتمك قدرت علمیه‌یه منوط ودهرك اهل فضل وکمال یتشدرمکده‌کی سماحتی هرزمان غیرمشهود اولدیغی کبی ترقیات مدنیه حسبیله تجارت وعقوبات قسملرنده بعض قواعد جدیده اختیارینه لزوم کورلدیکندن بر طرفدن فقهك معاملات قسمی (حقوق مدنیه) «مجلهٔ احکام عدلیه» ده غایتله آچیق وواضح صورتده ترتیب وتنسیق وپیدرپی وضع موقع تطبیق اولنمغه باشلانمش ودیکر طرفدن اوائل عصر عبدالمجید خانیده تجارت بریه قانوننامه‌سی و٢٨ ذی‌الحجه ١٢٧٤ تاریخنده جزاقانوننامهٔ همایونی و ٦ ربیع‌الاول ١٢٨٠ ده تجارت بحریه قانوننامه‌سی نشر واعلان قیلنمشدر .

اواخر عهد عبدالمجید خانیده عارف افندی مشیختنده (١٢٧٠ – ١٢٧٥) طریق علمیه‌جه بر چوق اصلاحات حیز آرای حصول اولوب حکامك صورت انتخابی برنظامه ربط و١٢٧٢ ده « مکتب نواب » کشادیله طریق قضایه سالك اولهجقلرك مکتب مذکوردن مأذون اولمری شرط قیلندی و ١٢٧٤ ده « مجلس تدقیقات شرعیه » بدایةً و ١٢٨٩ ده

مکملاً تشکیل اولندی ومن القدیم مسائل شرعیه‌نك مرجعی اولان فتواخانه‌یه دخی تدقیق ومعاینهٔ صك اعلامات وظیفه‌سی علاوه ایدلدی .

محاکم شرعیه‌نك اولوقتلر مضبوط بر اصول محاکمه‌سی وآیروجه استیناف وتمیز هیئتلری اولمدیغندن اوائل عصر عبدالعزیز خانیده ولایات مرکزلرنده محاکم نظامیه اساسی اوزرینه برر « دیوان تمیز » تشکیل ورياستلرینه رجال علمیه‌دن برر « مفتش حکام » تعیینیله داخل ولایتده واقع محاکمك احوال واعلاماتی مفتشلر معرفتیله حدهٔ تدقیقدن کچیرلمك اصولنه توسل اولندی .

امور عدلیه‌نك برقاعدها اصلاحی دولتجه ملتزم اولمغله تجارت نظارتنك تشکلنی وقانوننامهٔ تجارتك اعلانی متعاقب دعاویٔ تجاریه‌یی رؤیت ایتمك اوزره تجارتخانه‌ده تشکیل اولنان هیئت حاکمه محاکم مختلطهٔ نظامیه‌یه مبدأ اولوب آندن صکره محاکم نظامیه تشکیلاتنه اقدام ودوام اولنه‌رق درجه درجه توسیع و ١٢٩٦ تنسیقاتیله تشکیلات عدلیه اتمام ایدلمشدر . شویله‌که ١٢٨٤ ده کشاد اولنان دیوان احکام عدلیه‌نك ریاستی آزمدت صکره نظارته تحویل ایدیلدرك احکام عدلیه ناظرلری بالجمله محاکم نظامیه‌یه نظارت ایدرلر ایسه‌ده سالف الذکر ١٢٩٦ تنسیقات اخیره‌سی اولاً عدلیه نظارتی دائره‌سنك اقسام اداره‌سنی وهر برینك وظائفنی کوزجه تعیین وثانیاً مکتب

حقوقی تشکیل وثالثاً اصول محاکمات حقوقیه (۲ رجب ۱۲۹۶) واصول محاکمات جزائیه (۵ رجب ۱۲۹۶) قانونلرینی نشر ایله اصول عدلیه‌مزده تعدیلات واصلاحات مهمه اجرا ایلمشدر. الیوم محاکم، بدایت واستیناف وتمیز نامیله اوچ درجه اوزرینه مرتب وحقوق وجزا وتجارت اسمیله اوچ نوعه منقسم اولوب قضا مرکزلرنده نواب شرعك تحت ریاستلرنده بولنان محاکم بدایت مأذونیتی دائره‌سنده حقوق وجزایه متعلق دعاوی‌یی رؤیت ایدر. لوا مرکزلرنده محکمهٔ حقوق عین صورتده متشکل اولوب آیروجه برده محکمهٔ جزا واردر ولوا محکمه‌لری قضا محکمه‌سنه قارشو استیناف صفتنی حائزدر. ولایت مرکزلرنده حقوق وجزا ایچون آیرو آیرو برر بدایت واستیناف محکمه‌سی موجود اولوب نواب شرع استیناف حقوق محکمه‌سنه ریاست ایدرلر. دعاوئ تجاریه ایچون تجارتکاه اولان مواقعده اهمیت موقعیه‌یه کوره یا مستقلاً محکمهٔ تجارت تشکیل اولنمشدر ویاخود حقوق رئیسیله محلی تجارندن منتخب ایکی اعضادن آیروجه محکمهٔ تجارت تشکل ایدر. استانبولك تشکیلات عدلیه‌سی برآز فرقلی اولوب استانبول وبك اوغلی واسکداره حقوق وجزا ایچون بدایت محکمه‌لری واستانبولده برنجی وایکنجی تجارت محکمه‌لریله تجارت بحریه محکمه‌سی واستیناف وحقوق واستیناف جزا واستیناف تجارت وجنایت محکمه‌لری وحقوق وجزا شعبه‌لرینه منقسم

اولق وبالجمله محاکمك فوقنده بولنمق اوزره برده محکمهٔ تمیز تشکیل اولنمشدر . برنجی تجارت محکمهسی منحصراً تبعهٔ عثمانیه ایله تبعهٔ اجنبیه میاننده تحدث ایدن دعاویٔ تجاریهیی رؤیتله مکلف اولوب حکملری قابل استیناف دکلدر .

حقوق عمومیه دعوالرینك اقامهسی مدعیٔ عمومیلره عائد اولهرق بدایت جزا محکمهلری نزدنده مدعیٔ عمومی معانلری واستیناف جزا محکمهلری نزدنده مدعیٔ عمومیلر ومحکمهٔ تمیز نزدنده دخی باش مدعیٔ عمومی ایفای مأموریت ایدرلر .

امور نافعه وتجارت وزراعت . — ممالك محروسهٔ شاهانه احوال زراعیه وتجاریهسنك بوقاروکی تکملهلرده برآز بحثی کچمشدی. تنظیماتدن صکره هردرلو وسائل ترقی تحری ایدلمکده اولمغله زراعت وتجارته وسائر بالجمله امور نافعهیه دائر دولتجه اتخاذی لازمکلان تدابیری تذکر ایتمك اوزره ۱۲۵۳ اواخرنده باب عالیده بر « مجلس امور نافعه » تشکیل و۱۲۵۵ ربیع الاولنده ذخیره نظارتی [۱] «تجارت وزراعت» نظارتنه تحویل قیلنهرق مجلس امور نافعه نظارت مشارالیهایه نقل ودارشورای باب عالی مجلس مذکوره قلب ایدلدی . ممالك محروسهٔ شاهانه

[۱] ذخیره نظارتنك وظائفی درسعادت لازمهسیجون زراعدن ذخیره تدارك ایدهرك فرونلره صاتمق ایدی . بو اصولدن خزینهجه خیلی تمتع ایدیلیرسهده اثنای مبایعهده زراعدنٔ اهون فیئاتله آلنمقه چالیشلدیغندن آنلرجه بعض کونه غدری موجب اولور ایدی .

زراعته غایتله مساعد واهالیسی اساساً زراعتله مألوف اولدیغندن جانب حکومت سنیه‌دن ارباب زراعت حقنده هردرلو تشویقات وترغیبات رایکان بیورلمغله برابر موانع ترقینك دفعی خصوصنه دخی بذل اهتمام اولنه‌رق ید واحد والتزام اصوللرینك لغوی واعشارك جبایتنده ملحوظ اوله‌بیله‌جك یولسزلقلرك رفعی وامنیتك تقریری وعجزه طاقتی مرابحه‌جیلرك دست جورندن تخلیص ایچون ابتدا منافع صندقلرینك ومؤخراً زراعت بانقه‌سنك تأسیسی وبعض بیوجك مرکزلرده زراعت مکتبلری ومواقع مناسبه‌ده نمونه چفتلکلری کشادی وولایات مرکزلرینه صورت مخصوصه‌ده زراعت مفتشلری تعیینیله قواعد فن زراعتك علی التدریج تطبیق جملهٔ اجراآت واصلاحات میانده تعداد اولنه‌بیلیر .

زراعتك تمه‌سندن اولان حیوان یتشدرمك واورمانلری حسن اداره ایتمك خصوصانی دخی نظر اعتنادن دورطوتلمیه‌رق اورمان وبیطر مکتبلری تأسیس قیلنمش واورمانلی اولان ولایات شاهانه‌یه متفنن اورمان مفتشلری تعیین ایدلدیکی کبی اقدمجه جانب حکومت سنیه‌دن جنس آیغیر وقیصراقلر تدارکیله دوللری آلتمق اوزره طشره‌یه تسییروتوزیع وحیوان یتشدیرنلره تشویقاً مکافاتلر وعد اولنوب مؤخراً دخی ولایاته نمونه اوله‌رق کاغدخانه‌ده هارای همایون انشا اولنمشدر . وممالك محروسه‌نك ثروت ترابیه‌سندن بری اولان معادن واحجار دخی نظام موضوعی ومناسبی وجهله ایشلدلمکه باشلانمشدر .

کافهٔ منابع ثروت وقدرتك احیاسنه چالیشمدینی صره‌ده امر تجارتك تأمین وتوسیعی چاره‌لری دخی معروض موقع تذکر اولمغله تجارت قانوننامهٔ همایونك اعلانیله دفاتر واوراق ومعاملات تجاریه تأمینات قانونیه آلتنه آلندیسه‌ده ترقیات مطلوبه‌نك حصولی وسائط نقلیه‌یه وابسته اولدیغندن ١٢٦٤ اواخرنده مستقلاً «امور نافعه نظارتی» تشکیل ایدلدی. ممالك محروسه‌نك شکل جغرافیسی حسبیله نقلیات بحریه اهمیت عظیمه‌یی حائز اولدیغندن توسیع تجارت ایچون یرلی واپور قومپانیه‌لری تشکیل ایدلدیکی کبی اجنبی شرکتلرینه دخی عثمانلی صولرنده اجرای نقلیات ایتمك اوزره مساعده اولنمش وازمیر وسلانیك وبیروت مثللو بیوك اسکله‌لره ریختملر انشا وبمنه‌تعالی استانبول ریختملرینه دخی مباشرت قیلنمشدر. شمندوفرك اختراعندنصکره تجارت بَرّیه یکی بر وسعت واهمیت آلدیغندن ممالك شاهانه‌ده دخی شمندوفر انشاآتنه شروع اولنوب الیوم ایشلك جاده‌لر بوواسطهٔ نقلیه‌دن مستفید ایسه‌لرده چونکه تیمور یولی انشاآتی مصارف کلیه‌یی استلزام ایلیه‌رك دفعهً تعمیمیله مصارف کثیره اختیاری خزائن دُوَلجه برکلفت طاقتفرسا اولمغله دولت علیه دخی تیمور یوللرینی علی‌الدّوام نظر اعتناده طوتمغله برابر شوسه یوللرك انشاسنه کمال کرمی ایله اهتمام ایلمش والیوم اناطولی وروم‌ایلیده شوسه یوللردن استفاده ایتمك همان هیچ بر یر قالمامشدر.

طرق اختلاطیه‌نك بریده پوسته وتلغراف اولوب دول متمدنه طرفندن معاهدات مخصوصه ایله تقریر ایدیلان پوسته اتحادینه دولت علیه دخی داخل اولمغله برابر ممالك محروسه‌ده قضا وبیوجك ناحیه‌لره وارنجیه قدر تلغراف خطوطی تمدیدینه وپوسته‌خانه تأسیسنه چالیشلمقده‌در .

امور خارجیه . — صدارت کتخدالغی یوقاروده ذکر اولندیغی تاریخده عین خط همایون ایله ریاست کتاب منصبی دخی «امور خارجیه نظارتنه» تبدیل اولنمش (٢٣ ذی‌القعده ١٢٥١) وخارجیه ناظری عنوانی آلان عاکف افندی‌یه رتبهٔ وزارت ومشیریت توجیه بیورلمش ایدی . من‌القدیم دول متحابه‌نك درسعادتده مقیم ایلچیلری وار ایسه‌ده دولت علیه‌نك آنلر نزدنده سفرای دائمه‌سی بولنمیه‌رق معاهده‌نامه تعاطیسی وجلوس وقوعی کبی احوالده اوروپا دولتلری نزدینه موقت ایلچیلر وبعض هدایای مناسبه کوندریلور ایدی . اولوقتك اصولنجه ایلچیلر غایتله غلبه‌لك کیدرلر ومصرفلری نزدینته مأمور اولدقلری دولت طرفندن تسویه اولنور ایدی که یوقاروده [١] بوکا دائر بالمناسبه براز معلومات ویرلمشدر . عصر سلیم خان ثالثده اوروپا دولتلریله مناسبات دیپلوماتیقیه تکثر ایلدیکندن طرف سلطنت سنیه‌دن صیقجه صیقجه سفرا ارسال اولنمش ایکن وقعهٔ یونانیه مناسباتی انقطاع درجه‌سنه

[١] ایکنجی جلدك ١٢٧ صحیفه‌سنك نوطه‌سنه باق .

واردرمغله برمدت سفارات متروك اولوب فقط مسئلهٔ یونانیه‌نك ختامنده و وقعهٔ مصریه‌نك تحدثنده لوندره وپارس و ویانه کبی بیوك پایتختلرده سفارات دائمه تشکیل قیلنمشدر . رئیس الکتاب افندیلر لسان آشنا و دول اوروپانك هر آن تحوله معروض اولان تمایلات پولتیقه‌لرینه حقیله واقف اولهمامارلری حسبیله امور خارجیهٔ دولتی پك شعشعه‌لندیره‌مامش ایسه‌لرده رشید پاشانك وشاکردلری اولان عالی وفؤاد پاشالرك نشئتلرندن صکره دولت علیه‌نك مناسبات ومعاملات خارجیه‌سی دخی احسن صورته افراغ اولنه‌رق باب عالینك وقار سیاسیسی اوروپا قاپینتولرنده مظهر تقدیر اولمغه باشلامشدر . جنتمکان سلطان عبدالعزیز خان حضرتلری ١٢٨٤ سنه‌سی اوروپایه سیاحت بیوروب پارس ولوندره و ویانه شهرلرنده فوق‌العاده اعزاز واحترامه نائل اولهرق مقابلهٔ اوروپا خاندانلرندن پك چوق ذوات لاجل‌الزیاره استانبوله وممالك محروسه‌نك سائر جهتلرینه عزیمتله حقلرنده تکریمات فائقهٔ مهمانوازی ایفا بیورلمشدرکه بونك مناسبات سیاسیه‌جه حسن تأثیری کورلمشدر . آندن صکره اوروپا ممالکیله معاملات تجاریه ومناسبات سائره کوندن کونه کسب کرمیت ایدوب واپورلر بوالتصاق تیمور یولی خطی وبوسته وتلغراف ممالك عثمانیه‌یی اوروپا ایله یکوجود قیلمشدر

امور اوقاف . — بدایت دولتدن برو سلاطین عظام و وزرا ورجال دولت وحتی اخلافجه وسیلهٔ رحمت اولور امیدیله

افراددن ذى قدرت اولانلر ممالك محروسه‌نك هر طرفنده جوامع ومساجد ومدارس ومكاتب وخان وحمام وكاربانسراى وتكايا وزوايا وچشمه ويول مثللو لايعد ولايحصى خيرات ومبرات ياپديره‌رق بونلرك اداره وادامه‌سى ايچون دخى مناسب مقدار اوقاف ترتيب وتنظيم ايلمشلر ايدى. اصحاب خيرات وقفلرينك شرائطنى تعيين ومبراتلرينه صرف اولنه‌جق مبالغى وخدمه‌سنه ويريله‌جك وظائفى تخصيص ايتدكدن صكره توليتنى اولاد واعقابنه ونظارتنى صدر اعظم وشيخ‌الاسلام ودارالسعاده اغاسى واستانبول قاضيسى مثللو ارباب مناصبه تفويض ايدرلر وسلاطين عظام اوقافنك بعضلرينك اداره‌سى دخى صدراعظم وشيخ‌الاسلاملره وحرمين شريفين اوقافى دارالسعاده اغالرينه محول اولوب بقيهٔ اوقاف سلاطين ايله نسللرى متقرض اولمش بعض وزرا وامرا وقفلرى چراقلق اوله‌رق بنـدكان سلطنته توجيه اولنور ايدى . بالاده مذكور نظارتلرك برر مفتشى اولوب تحت نظارتلرنده بولنان اوقافك هر سنه محاسباتى رؤيت اولنور وشرط واقفك اجرا قلنمديغى وياخود خيرات ومبراتك محتاج تعمير ايدوكى خدمهٔ وقف ويا اهالئ محليه جابيندن افاده واشتكا قيلنور ايسه متوليلر شرائط اوقافك تمامئ اجراسنه اجبار ايديلور ايدى . وقتاً فوقتاً واقفلرك سلاله‌لرى منقرض اولدقده توليتلرى مناسب آدملره توجيه اولنه‌رق بو مثللو توليتلره صدقه توليتى اطلاق اولنور ايدىكه توجيه پادشاهى

ایله تصرف اولنور بر نوع مأموریت دیمکدر. الیوم بو نوع وقفلر «اوقاف مضبوطه» نامیله طوغریدن طوغری اوقاف همایون نظارتی طرفندن اداره اولنمقدهدر.

اوقافك اعمار ممالك وتزیین بلاد ونشر معارف وتسهیل مواردانه اولان خدمت عظیمهسی غیرمنکر اولوب صدر مشهور قوجه سنان پاشانك تأسیس ایتدردیکی خیراته صرف ایلدیکی اقچه زماننمز حسابیله ایکی ملیون آلتونی تجاوز ایدر. بناءً علیه شرط واقفلرك تمامیٔ اجراسنك دقت متمادیه تحتنده بولندیرلمسی ادارهٔ ملکیه نقطهٔ نظرندن دخی الزم اولوب انجق مرور اعوام ایله مُتولّیلرك حرکات واجراآتنه حقیله نظارت ایدیلهمدیکندن بر چوق مؤسسات خیریه مشرف اندراس اولمش ووقفلرینك اداره‌لرینه وصرف مُتولّی وجابیلرك النده قالان معاملات بیع وشرالرینه دخی گرگی گبی قاریشیقلق کلمش ایدی. عهد محمود خان ثانیده اصلاحات عمومیه‌یه مباشرت اولندقده اوقافچه بر مضبوطیّت حصولی ایچون مُتولّیلره حقّ نظارتی شامل اولمق وحرمین وسلاطین عظام اوقافنه مداخله ایتمك اوزره ۱۲۴۲ تاریخنده بر «اوقاف نظارتی» تشکیل وحاجی یوسف افندی نظارته تعیین قلندی ۱۲۵۱ تاریخنده حرمین اوقافی دخی بر مدیره احاله ایدلمش وبعده بسبتون دارالسّعاده اغالری نظارتندن آیریلهرق مستقلاً بر «حرمین اوقاف نظارتی» احداثیله رجالدن حاجی ادهم افندی ناظر اولمشدر ۱۲۵۲ سنه‌سی موسی صفوتی

افندی زمانده ایکی نظارت برلشدیرلمش و ١٢٦٠ تاریخنده اوقاف ناظرلرینك مجلس خاصه داخل ووکلادن معدود اولمللری تحت قراره آلنه‌رق بالجمله اوقاف همایون تحت نظارتلرینه ادخال اولنمشدر. یالکز اورنوس بك ومیخال بك اوقافی کبی یدی مستثنا وقف واردرکه آنلرك اداره‌سنه نظارت اوقاف مداخله ایتمز.

عهد محمود خان ثانیده کدك ایجاد اولنوب کدکلرك برصنفی محدود اوله‌رق مثلا استانبولده یوزسکسان قلایجی کدکی احداث واصنافه بیع اولنمغله بو مقداردن زیاده قلایجی دکانی آچیله‌مز ایدی‌که برنوع انحصار امتیازی دیمك اولوردی. برصنفی قوندره‌جی کدکی مثللو غیر محدود کدکلر اولوب هرکیم طالب اولور ایسه ویریلور وهیچ کدکسز قوندره‌جیلق صنعتی اجرا ایدیله‌مز ایدی‌که بودخی من جهة اوصنعتك اجراسنه رخصت دیمك اولور ایدی. بوکدکلر اصناف بیننده آلنوب صاتلمغله بونلردن عادتا مسقفات اوقاف کبی خرج فراغ وانتقال واجارهٔ مقرره اخذ اولنور ایدی. لکن بالاخره کدکلرك یالکز نامی وخرجی واجاره‌سی قالوب اجرای صنعته هیچ بر تأثیری قالمامشدر.

تنظیماتك ظهورنده اراضیٔ موقوفه‌نك مالیه خزینه‌سی طرفندن تعشیری قرارلشدیریلوب عندالحساب اراضیٔ مزبوره حاصلات عشریه‌سی سنوی قرق درت بیك کیسه‌یه بالغ اولمغله شهریه‌سی خزینهٔ مالیه‌دن اوقافه اعطا قیلنور ایدی. صکره‌لری

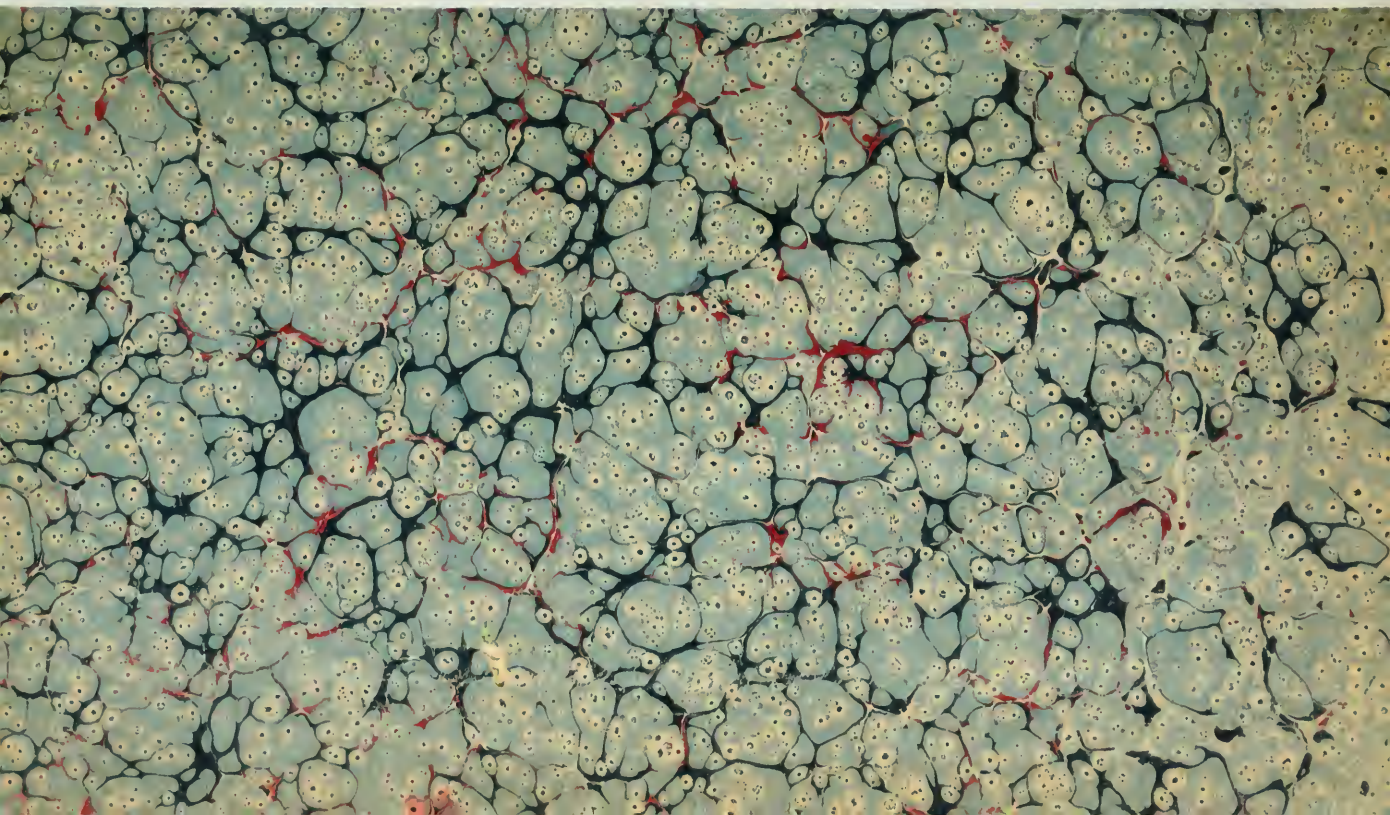
فؤاد پاشا مرحوم اشبو بدل مقطوعه اعانه نامی ویروب موازنهٔ عمومیه‌ده آچیق کورندکجه بوندن تنقیص ایدیله ایدیله ربع درجه‌سنه تنزیل اولنمشدر .

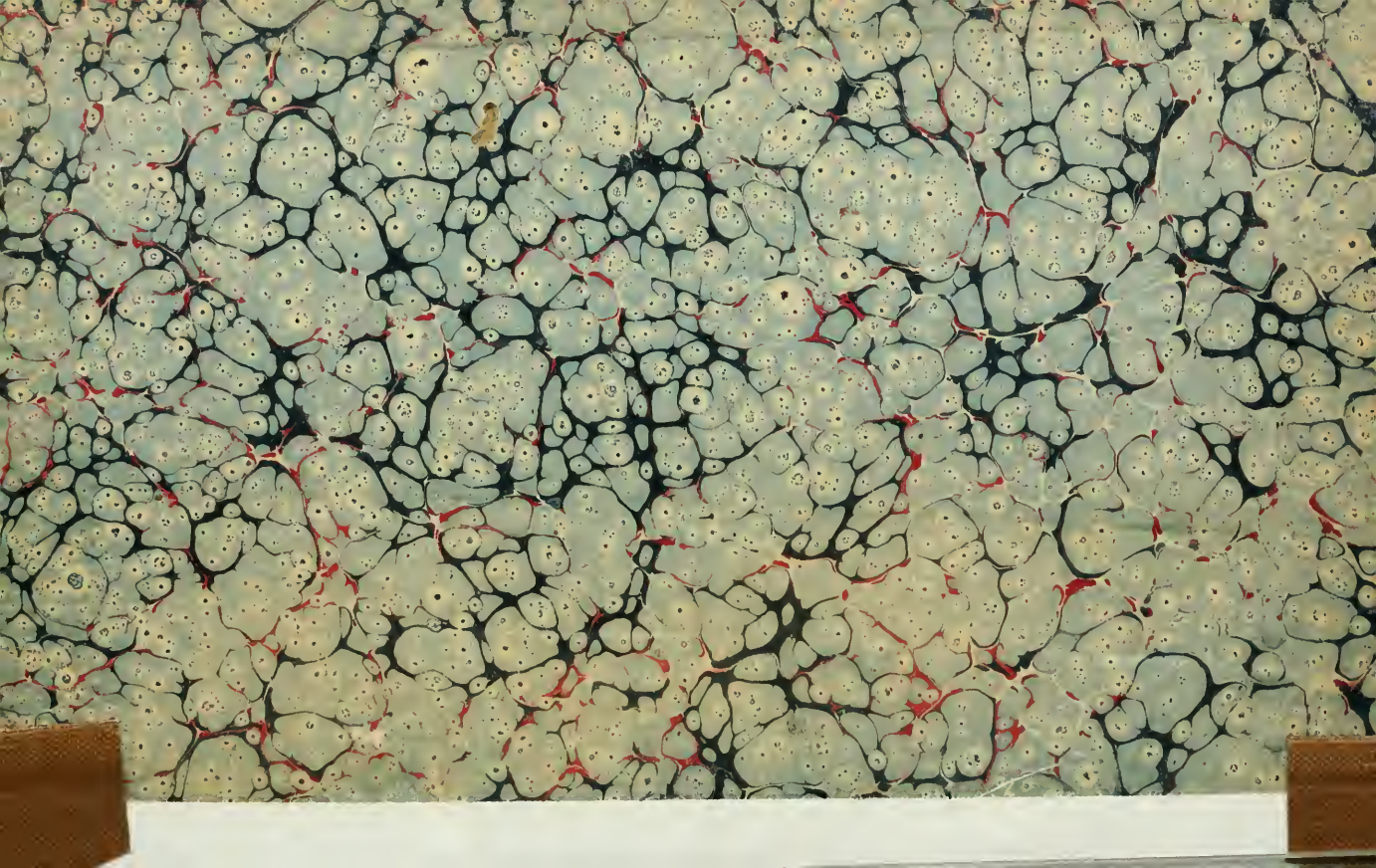
* *

اشبو اجمالده خطوط عمومیه‌سی تعیین وتعریف ایدیلان تشکیلات اخیره‌نك حاوی اولدیغی محسنات محتاج ایضاح اولمیوب دولت علیهٔ ابدی الدوامك ترقیات مادیه ومعنویه‌سی کل یوم بررصورتله کندینی کوسترمکده وسایهٔ محاسنوایهٔ حضرت شهریاریده بوخصوصده علی التوالی مشاهد اولان اقدامات واهتمامات اشبو ترقیاتك آتیسنی دخی تأمین ایتمکده‌در .

همان جناب حق پادشاه فاروق خصلت وشهنشاه مکارم منقبت، پیرایه بخش کرسیٔ خلافت کبری وشرف افزای سریر سلطنت عظمی، وکیل سید الثقلین وخادم الحرمین الشریفین ولی نعمت بیمنتمز السلطان الغازی ﴿عبدالحمید﴾ خان ثانی افندمز حضرتلرینی دنیالر طوردقجه کمال صحت وعافیتله اوج اعلای سعادت وشوکتده برقرار وممالك محروسه‌لرینی هر نوع نعم آسایش وعمارتدن وتبعهٔ شاهانه‌لرینی کافهٔ فیوض ترقی ورفاهتدن مستفید وبهره‌دار بیورسون آمین .

خاتمهٔ جلد ثانی

3 1761 04763285 6